

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 07 25 05 001. 5

FL 9-5-64

DS
223
A43

Ahmed Hilmi, Şehbenderzāde
Tārīh-i Islām

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

<http://www.archive.org/details/trhislmahme00ahme>

شهبندر زاده فلبلی

Ahmed Hilmi, Şehbenderzâde, d. 1913

تاریخ اسلام

Tarih-i

İslâm

برنجی جلد

در بیست و یک
جلد

طبع اول

طابع و ناشری

دارالشفقه کتابخانه سی صاحبی

حسین حسینی

مکتب مطبعی

قسطنطنیه

مکتب مطبعی

۱۳۲۶

D5
223
A43 قاریں کرآمد

مہسبوال

1004468

ہر مناسبت دوشدجکھ سویلیورزکھ ، ہیآت اجتماعیہ بشریہ یی تدویر وتدبیر ایدن قوانینک تاثیراتندن بزم ہیئت اجتماعیہ مزده مستثنا قالاماز .

افکاردخی احوال کبی ، قانون تکامل وتحولک زبونیدر . جمعیات مدنیہ ایله طفولیت بشریہ جمعیتلری آرسنده ، معیشت ، تلبس ، صنعت وسائرہ کبی خصوصلرده نہ قدر فرق وارسه ، کائنات ومحتویاتی ، معقولات ومحسوساتی صورت تلقیلری آرسنده دخی اوقدر فرق واردر .

مع مافیہ بوفرقلر هب اشکال وتظاہراتہ راجع اولوب بو قدر متحول وبی ثبات حالات ایچنده تبدل ایتمه یں ثابت اساسلرده واردر . مثلا صورت تلبس لایحیی شکللره کیردیکی وحالا لایحیی شکللرده اجرا ایدیلدیکی حالده « فکر تلبس » ثابت قالمشدر .

دیملک که مسئله ، ثابت قالان اساس ایله تکامله تابع اولان تظاہراتی تفریق ایتمکده در . مع التأسف ، پک بسیط ظن اولونان بو کیفیت بالعکس پک زوردر .

حقایق تاریخیه دن در که نوع بشر کوره نکنک اسیری ، تجددک دشمنی واساساً محافظه کاردر . قانون تکامله تابع اولاجق وحقی ذکا ووجدانیله بو قانونک تاثیرینی تسهیل ایده جک یرده بالعکس بوتون

مقدرت ادراکیه سیله مقاومت و مخالفت ایده کلمشدر . بر حالده که هیأت اجتماعیه بشریه ده تکامل ، یا حس ایدییه جک قدر بطائته وقوعبولش و یا خودده اختلال و انقلاب شکلریله ظهور ایتشدر . بطی تکاملر بعضاً عدم تکامله یا قلاشیر و چوق کرده بوتون بوتونه غائب اولارق یرینه ینه برنوع تکامل [*] دیمک اولان «عکس تکامل» یعنی انحطاط قائم اولور .

قانون تکامله مقاومتک بر درجه سی واردر که مقاومتک محافظه سنی آرزو ایتدکلیری اساسلرک بیله ضیاعنی یعنی استحاله سنی موجب اولور .

بوتون بومسرو داتدن مقصدمنز ، اوزون و محلی بر تکامله مظهر اولان اوروپالیرله تماس و اختلاطه مجبور اولدیغمز کوندن بری بزمده تکامل ایله اونلرک سویه سنه یتیشمک مجبوریتنه قالدیغمزی وشاید بو اضطراری تسلیم ایتمزسهک ، پایدار اولامایه جغمزی بیاندنر . لکن بز شرقلیلر ایچون یالکز بو قدرینی تسلیم کافی دکلدنر . عوامل تکاملک تأثیراتی هر محیطده بر اولاماز . اوروپالیرک «فکر تکامل» نی تماماً قبول ایتمه لی بز ، فقط اشکال تکاملنی عیناً قبول بزم ایچون فائده لی اولمقدن زیاده مضر تبشدر ، زیرا اونلرک اشکال تکاملی ، عرقلری ، استعدادات ارثیه لری ، محیطلری ، معنویاتلری ایله متناسبدر . اونلرله بزم اجتماعیا تمز آره سنده مهم فرق لر بولوندیغندن اوروپا مدنیته کور کورینه تقلید ایتمک بزم ایچون بر ترقی عد

[*] تکامل بهمه حال ترقی مؤداسنی متضمن دکلدنر . واقعا چوق کره تکامل ، ترقی ایله مترافق اولورسه ده بعضاً عکسی واقع اولور .

ایدیله میه چکندن ماعدا میدان انسانیته ، تقلید مال قیمتیه ، چیغرندن چیمش بر ملت شکنده چیقامزنی موجب اولور . بو حالده دخی پایدار اولاماز . شیمدی ایشی عمومندن خصوصه نقل ایده لم . حقیقی اعتراف ایدر سهك تسلیم ایله رزکه بزده اك کری قالان شعبه علوم ، الهیات و فلسفه دینه در . علما صنفك حالا صورت تحصیل ، تحصیل ایتدیکی علومك شکل تدوینی وهله علوم متفرعه ، قرون وسطاده کی اشکالندن فرقلی دکدر . اکر بوتون افراد ملت ، قرون وسطا خلقی سویه سنده قالمغه محکوم و یا خود حالا هپسی بوسویه ده اولسایدی ، هیچ بر فئاق ملحوظ اولامازدی .

لکن ملتک متفکر و متکامل افرادی کوندن کونه چوغالییور . وبالضروره جوغلا جقدر . بو افراد متنوره نك عوام ملت اوزه رینه بر تأثیر ایقاع ایتدیکی ودها ایده جکی ده محقدر . بوسبيله علوم دینه ایله مشغول افراد ایله بو افراد متنوره و بر درجه یه قدر عامه ملت آرسنده یباخیلق کوندن کونه ده از یاده حس ایدیلییور . اکر علما صنفی بو حالنده مصرأ قالیر لرسه ایکی احتمالدن بریسی ظهور ایدر :

۱ — یاملت ، قرون وسطا سویه سنده بر عوام جاهله ایله مفرط و دینسز بر خواص متفنه کبی ایکی صنفه آیریلیر ، و علما صرف برنجی قسمک ممدوح و مطاعی قالیر ،

۲ — و یا خودده عموم افراد ملت بالاتفاق بوزمان ایله مناسبتی اولمایان شیمدیکی علما صنفی لغو ایله کندی وجدانیات واجتماعیاتنه رهبر اولاجق یکی بر صنف میدانه کتیریر .

هر ایکی احتمالک تهله ک لری موجوددر . تاریخك و تمشیتك بزه ویردیکی وضعیت بوکی اختلافردن توقی ایدیله سنی ایجاب ایدیور ،

نه چاره که زمانک ایجابی آ کلامایان زمرهٔ محافظه کارانه بر حقیقتی یابر
فلاکت ویاجبر آ کلادیر . کذا ارباب افراطده افهام حقیقت عین
صورتله مشکدر . دیمک که بزهر نه یایسهق ، وجدانیات واجتماعیات
خصوصلرنده اوروپالیرک کچیردیکی ادواری بالضروره کچیره جگنر .
شوقدر که اونرله بزم شرائط تکاملمز وهرایکی دین مساوی اولمادیغندن
یودوره لر ، محیطلرک ایجاباتیه متناسب اولایلیر . ایشته دین وملتی
سهون متفکرلرک بوتون همتلری بوخصوصه مصروف اولمالیدر .
اوروپالیرک سالک اولدیغی دین ، پک چوق اسرار وخرافاتای جامع
وده اطوغریسی نسبت اسمیه دن باشقه براساس تاریخی به غیر مستدا اولدیغندن :

دینسرلک نامنه درمیان ایدیلن حقایق ایله دین نامنه
سرد ایدیلن اکاذیب آره سنده متحیر قالان خلق ، برمدت
ترددن صوکر اکاذیبی قبولدن وحقایقی رددن اظهارعجز
ایده رک ، کفری کذبه ترجیح ایتیش واکثریت دینسز
ویاخود دین نصرانی به نسبت ایدیله میه جک شکله دیندار
اولمشدر .

لکن دین احمدی ، خرافات واساطیردن ، عقلک ردوا گراه ایده جکی
خیالاتدن عاری ووجدان بشری اشباعه مقتدر بر دین طبیعی در .
ینابرین بزده کی تکامل :

دینده اولمادیغی حالده دین نامنه سرد ایدیلن افکار

مجر و حه ایله دینده اولدینی حالدہ مخفی و متروک قالمش حقایق آرسنده تحیر صورتنده ظهور ایدہ جک و ایتمه لیدر .

بو تکامل مقبوله موفق اولاماز سهق ، خرسیتیانلغک اولدینی کبی ، اسلامیتک دخی ، همده حقسنر و سببسنر یرہ ، یالکز جهله و عجزه نک مشعله و وجدانی قالا جغی واکثریت متورین و اغنیانک دینسنر بولوناجنی محققدر . ذاتاً اروپا ایچون برفلاکت اولان دینسنرک ، شرق ایچون اک مدهش بر آفت اولور .

بنابرین سلامت ملت و وطنی دوشونلرک بلا تأخیر چالیشمالری لازم کلن اهم امور بودر . بزدن دها مقتدرلرینک هنوز بوزمینده خطوه زن رهبری اولمامالری اوزرینه ایشته بز ، عجز مزنی حب ملی یه و عشق حقیقته مغلوب ایدہرک ، ایلك خطوه یی آتیورز . مستغنی عرضدرکه شرق زده اکیزیده اهمال ایدلمش علملردن بری تاریخدر ، دینیه مز . بالعکس بزده تاریخ ، هر ملتدن زیاده یازلمشدر . لکن بونلرک اکثریسنده تحلیل و تنقیددن اثر اولمایوب مسموعات اوزهرینه ضبط و قوعاتدن ، بوکتابلزه یکدیگریکینک عینی دیدیر ته جک قدر یکمال تکررلردن و حتی قسماً اسرائیلیات و خرافاتدن عبارتدر . مشاهدات ذاتیه اوزهرینه یازیلان شیلره بیله خیالات واکاذیب قاریشدر یلمشدر . واقعا « سیرنجی و مناقب اصحاب » کبی مضبوط اثرلر ، بیرونی ، ابن خلدون و امثالی مدققلر یوق دکل . نه چاره که بونلر اوفاق مستثنالر اولوب اوفاق اولدقلری ایچون تأثیرلری ده محدود قالمشدر .

لکن بزده ائی تاریخ یازیلامش اولماسی برحالت طبیعیه در . فلسفه

تاریخ، تنقیدی و تحلیلی اصول تحریر تاریخ ہنوز بک کنگدر. ابن بطوطہ
 نہیہ ناختمال کبی برسیاحتنامہ یازمادی. دیمک. ہارون الرشید دورندہ
 نہیہ شمندوفر یاپیلما دی، دیمک قدرعبث و بی معنادر .

مورخین سالفہ اسلامیہ فی امثالہ مقایسہ ایدرسہک. کوریرزکہ
 اونلر، زمانلری مرتبہ علمیسندہ یازمق مجبوریتندہ قالمقہ برابر ہر
 وقعہ فی ضبط اتمک صورتیہ قیمتلی رخرزینہ تتبع میدانہ کتیرمشلدردر .
 بز، شیمدی یہ قدر خزائن ملیہ مزک موجودیتدن بیابہ بی خبر قلاجق
 درجہدہ جہل و غفلت ایچندہ وقت کچیردی کمزدن اوروپا علماسی، بزم
 تدقیق و تتبعندہ عجز کوستردیکمز اسلامیتی دخی، کندی وسائطلری
 دائرسندہ وموسویلککہ خرسیتیانلغہ تطبیق ایتدکلری اصولہ توفیقاً
 تدقیقہ باشلامشدر وبویولده کلیتلی اثرلمیدانہ کتیرمشلدردر. هولاندالی
 مستشرق «دوزی» نک یازدینفی ودوقتور عبداللہ جودت بکک تورکجہیہ
 ترجمہ ایتدیکی «تاریخ اسلامیت» بونلردن بری در .

بواثرک مسلمانلر آراسندہ انتشاری، حیرتہ قاریشیق برحدتی،
 نقرتہ قاریشیق برحیرتی موجب اولدی. حتی بواثرہ برچوقدہ ردیہ لر
 یازیلدی. لکن اعتراف ایتہلی بزکہ محصول ایمان اولان بوردیہ لرک
 ہیچ برقیمت فینہسی یوق ایدی. یالکز بردانہ سنک بردرجہیہ قدر
 قیمت تاریخیہسی وار ایدیسہدہ صورت تحریری ینہ غیرفی اولدیغندن
 «دوزی» فنا رددو حرج ایدیش اولمادی. ذاتاً مستشرقلر آراسندہ
 برنجی موقعلردن برینی اشغال ایدہمہ مش اولان «دوزی» نک تاریخی
 آرتق قوجامش بر اثر صایلایلوب اوندن سوکرا اسلامیت حقدہ
 دہا برچوق آتاریازلمشدر .

واقعا بونلر تورکجہیہ ترجمہ ایدیلہمش ایسہلردہ شبان وطمئزک

اکثریسی السنہ اجنبیہ یہ واقف اولدیغندن اونلری اوقویا بیلرلر و اوقورلر .
 بنابرین بونلرک عامه امته مجهول قلماسی ، مؤثر اولمالرینه مانع اولاماز .
 بو قدر عدید و مختلف آثاره برر ردیه یازمق هیچ بر صورتله موافق
 دکلدز . بنابرین بو اثرلره اساس اولان اصول حکمت رد ایدیلدیکی
 و بو اصوله توفیقاً تحریف و یاتغیر ایدیلن وقوعات ، حالت حقیقه سنه
 ارجاع اولوندیغنی تقدیرده ، دوزی نك تاریخی ده داخل اولارق اسلامیت
 حقدنه یازیلان یا کلش اثرلر رد ایدیلش اولور .

معارف نظار تنده دوزی نك تاریخی رد ایچون بر قومیسون تشکیل
 ایدیمسی و رفقای محترمهم طرفندن رئیس انتخاب اولونمام اوزده رینه
 بو فکر می کندیلرینه و ناظر افندی یه آچمش ایدم . معروضاتم قبول
 و قومیسونک اسمی « تاریخ اسلام انجمنی » صورتنه تحویل اولوندی .
 مع التأسف بو انجمن پایدار اولامادی . محترم رفیقلمک معاونت
 و انتدازندن محروم قالمق سببیه بر مدت تردد ایتدکن صوکر ا اجبار
 وجدانیه مقاومت ایدمه رکه شو اثری تحریره باشلادم .

عادی بر کورده نکرده بیه تجدد و تبدل موجب اعتراض اولاکلشکن
 اک صمیمی واک جدی مباحثی احتوا ایدن بو اثر موضوعنده کی اصول
 و محاکمات ، تنقیدات و تحلیلات تمزک بر سیلابه اعتراض جلب ایده جکنی بیلوروز .
 « بارقه حقیقت ، مصادمه افکاردن چیقار . » مفهومجه ، بزبوکا
 ممنون اولوروز . ائویریرکه اعتراضات ، ملت و باخصوص دین جلیلمز
 ایچون بر فائده نی موجب اولاجق شکلده اولسون . نه چاره که اعتراضاتک
 چونغی بوشکلده اولمایه جقدر . تفکر دن استعفا ایتش ، ترقیه آرقه
 چویرمش ، حقیقته کوسمش برکروه واردرکه سویله دکلری سوزلرده
 بر معنا بیه اولمادیغنی فرق ایدمه رکه ولوله ایدوب دوریرلر .

انسان بونلری ایشدیکجه ، امراملرده کی مومیالر نطق سویلیورویا ادوار قبل التاریخیه مستحائله لری فریاد ایدیور صانیور !
 بو گروه ، کورک دیککنکی بلله دیکی کبی ، هر بحث حقدده محدود وعادتا وزن قیلندن ماده لر بلله مشلر اولوب بو اوزان خارجنده سوز سویلنه بیله جکی حوصله لرینه صیغیرامازلر .
 بو گروه ، تکاملدن مستغنی وتغیر وتبدل قبول اتمه یین اس ال اساس دینی ایله تکامله تابع اولمق ضرورتنده قالان اقسامی بر درلو تفریق ایده میورلر .

کندیلری کبی دوشومه یین ، کندیلری کبی سویله مه یین اولورسه هان تخطئه ایدیورلر . خطانک کندیلرنده بولوندیغی اثبات اولونسه :
 وای سن مجتهدمی سک ؟ « عتانی روا کوریورلر !

« سز اجتهاد بویوریکز . « دینیلسه ، اقتدارمز یوق دیمک کبی غیر مأمول بر بویوکلک کویسته ریورلر . او حلاله ناصل ایدلم ؟ یهودیلرک عزیزی ، بزم مهدی یی بکه دیکمز کبی الی یوم التناد مجتهدمی بکلیه لم ؟ دین ایله فنی ، حفظ ایمان ایله ترقی یی تردیف ایتک املنده اولان ملت اسلامیه نه یاسین ؟ آج بر آدمه نه وقته قدر « هله بکه اتمک یایمانسی بیان یوق ، اولیه بر اوستا اله کچرسه سن ده آچلقدن اولمز سک . « دیه جکیز ؟ ویاخود « عصرلرجه اول یایلمش وارلق تحجر ایتمش اولان شو پکساتی یه که باق . « سویلیه جکیز ؟

همت وقیمت اسلافی انکار حق ناشناسی در ، اولرک آثار جلیله سندن استفاده اتمه مک نانکور ایدر . فقط انصاف ایدلم . بر ذات ، خلوق ومقتدر ، بر عمر و ، فرض ایدیکز که زماننده کی فیوضات علمه مالک وامتی فیضیاب ایتک یوانه سالت اولدیغی ایچون بر شیدن

مثلاً وسائط مناقلاتدن بحث ایتمش و شو ایکی قضیه‌ی میدانه قویمش :

۱ -- وسائط نقلیه‌ی تأمین لازمدر .

۲ -- زمانمزرده اوکوز آرابه‌سی اک مکمل واسطه نقلیه اولدیغندن مال نقل و سیاحت ایده جککیرک بو واسطه‌دن استفاده‌سی لازمدر .

صوکرآ آزادن عصر لر کچمش ، انسانلر ترقیلر ایتمش ، یوللر و وسائط نقلیه ده کیشمش ، اوکوز آرابه‌لریله نقل اموال ایدنلر ، شمدوفر و سائره کبی وسائط مکمله‌دن استفاده ایدنلرله آرتق رقابت ایده‌میه‌رک تجارت ایلیمز اولمش . نهایت یونلر کوزلرینی آچمشلر ، زمانلرینک مقتدا و عقلاسی اولق ادعاسنده بولونانلره مراجعتله نه‌یایله جقلرینی صورمشلر : اموالمزی نه‌ایله نقل ایده‌لم ؟ « دیمش .

الجواب - اوکوز آرابه‌سیله !

زیرا ؟

زیرا وقتیه عمر و اویله دیمش .

دیهه‌کیزکه : آ افندم ، عمر و وقتنده کرامت بویورمش . لکن بوکون شرائط ده کیشمش . عمروک ایکی حکمندن برنجیسنی ، قیامته قدر دوغری اولانتی یعنی « وسائط نقلیه‌ی تأمین لازمدر . » قضیه‌سنی نه‌یه آتیورسکزده زمان و ایجابله مشروط و بنابرین موقت اولان « اوکوز آرابه‌سی مسئله‌سی » نی آلدّه طوتیورسکز ؟ «

الجواب - زیرا ایچمزرده عمرودن عاقل کیسه یوق ، بنابرین

براهلی کلنجیه قدر اوکوز آرابه‌سنی اختیاره مجبورسک ! «

شیمدی بوزواللی سائللر نه‌یایسین ؛ ایکی صورتدن برینی

قبول اضطرار نده قالیور : یا بونلری دیکه مه مک . یا خودده حلا
او کوز آرابه سیله مال تقلنه قالیشمق یعنی افلاس !

بومعروضاتمزدن مقصودمزم . مجتهدلک دعواسی و یا خود شواثری
یا زمق ایچون اجتهاد مجبوریتنده قالدیغمزدکلدر . لکن آرتق قولاقلمزم .
اجتهاد کله سندن اور که مه لی در . هیچ اولمازسه اجتماعیاتمزه عاڈ خصوصاتده .
اعتلای ملیمزه . سعادت و حیاتمزه متدائر موادده یا واش یا واش اقوال
اسلافدن باشقه سوزلرده استماع وهضم ایتمه آلیشمالی یز .
بواثری یا زارکن بوتون انسانیته خطاب ایتدی کمزی وهله او حیوزانلی
ملیونلق برکتله مبعلاه بشریه . مخاطب خاصمزل اولدیغنی اصلا
اونو تماغ . ومن الله التوفیق .

شهبندر زاده فلبه لی

احمد علممی

لاممزم : بواثرمزه . اهمیت فوق العاده سی درکار اولان دورت مباحث
دها علاوه ایتم فکر نده ایدک : اثبات صانع — اثبات روح —
اثبات نبوت — امکان خوراق . لکن او حالده مدخل فوق الحد
اوزایه جغنی و باشلی باشنه بر اثر حکمی و تنقیدی حکمنه کیره جکی جهته
مباحث معروضیه بی بو تاریخه ذیل اولمق اوزرد ایلروده آبروجه
بر کتاب شکلنده نشر ایتمه قرار ویردک

مخل

برنجی مبحث

تاریخ

— (مبحث) —

تاریخ . — تاریخ ایله خرافات واساطیرك فرق . — تاریخ وروایات اقوام
تاریخ و قبل تاریخ . — قبل التاريخ تقسیماتی . — تاریخك تقسیماتی . — تاریخك
مأخذلری .

تاریخ . — تاریخ ، بشریتك ترجمه حالی دیمك در . انسانلرك
ابتدای ظهورندن اعتباراً ناصل یا شادقلرینی ، نه یاپدقلرینی ، نه دوشوندكلرینی
بیله یرن معلومات مجموعنه تاریخ آدی ویریلیر . اوللری تاریخ بر « فن
مخصوص » تشکیل ایتموردی . تاریخ ، علمك تعریفنه کیره میوردی .
لکن صوکرالری فلسفه تاریخ میدانه کلش و علوم اخلاقیه ، سیاسیه
واجتماعیه ایله تاریخك موضوعاتی عاداتا برلشمش اولدیغندن بو کون
تاریخ بر علم جسیمك مهم بر شعبه سی عد ایدلمکده در .

تاریخ ، تراکات واساطیرك فرق . — بشریت هنوز علوم و فنون
ایله حادثات کونییه نی فهیم و تفسیره مقتدر اولامادیغنی زمانلرده ، بو
حادثاتی تفهیم واسبابنه وقوف املیله ، صرف خیالاتدن عبارت برطاقم
ماصاللر ایجاد ایتشددر .

بولنره « اساطیر mythic » نامی ویریلیر . بوماصالدرک . تاریخ نقطه نظریه هیچ بر قیمتی یوقدر . لکن بشریته ائدک مهم تجلیات روحیهیی مشعر اولمالری اعتباریله اهمیت عظمایری واردر . فی الواقع اساطیر . انسانلرک قوه خیالیله لرنده کی استعدادات ایجادیه نك زوال ناپذیر تمالدریدر . بواعتبارله اساطیرک تاریخ و حکمتده یری واردر . اساطیردن چیقان حصه لرک ائک مهمی . انسانک بر مجهول اوکنده قالمغه راضی اولمادیغی و فطره هر شیئی بیلیمک آرزوسنه مانت بولوندیغی در . انسان بر شی ایچون « بیلیمورم » دیمه سنی سومیور . او شی بیلیمکه چالیشیور . بو املی استحصال ایدجک تجربه لردن یعنی علومدن محروم بولوندیغی زمانلر ، عمان بی پایان اولان قوه خیالیله و ابداعه سنه مراجعت ایتمش واساطیری میدانه کتیرمشدر .

خرافات — اساطیر ایله خرافاتک فرقی شودر که : برنجیلرک هیچ بر حقیقت خارجیه سی یوقدر . صرف خیالک ایجاد کرده سیدر . خرافات ایسه . خیال ایله مزج و تحریف ایدلمش وقوعات صحیحهدر . « خرافات Légende » دن خیال و تحریفات طرح ایدیله بیلیرسه علی العاده بر وقعه تاریخیه قارشوسنده بولونیلدیغی کوریلیر .

خرافاتک ، تاریخ نقطه نظریله اهمیتی ، اساطیردن ده بویوکدر . برده خرافات ، اساطیردن صوکرادر . اساطیر ، ادوار قبل التاریخیه نك اعماق مجهوله سنده باشلامش ، یونان مدنیته له انطضایه یوز طومشدر . خرافات ایسه ، بالنسبه یقین زمانلره قدر اجرای حکم ایتمشدر .

تاریخله اشتغال ایده جکلر ایچون ، وقوعات صحیحه تاریخیه ایله اساطیر و خرافاتی تفریق ایتک غایت لازمدر . واقعا بولنردن اساطیرک .

حقایق تاریخیه ایله هیچ بر مناسبتی اولمادیغی يك قولای آ کلاشیه - بیلیرسده خرافات ایله وقوعات تاریخیه یی وهله خرافاتک تاریخی اقسامیه خیالی اقسامی تفریق قولای دکلدیر . باخصوص اقسام خیالیه وجدانیاته عأد اولورسه مشکلات تضاعف ایدر .

تاریخ و روایات اقوام — « روایات اقوام Tradition » دغنه ، منقولات ، نقلیات ناملری ده ویریلیر . بونلر اقوامک اباعن جد نقل و روایت ایتدکلری وقوعات و حادثاتدن عبارتدر . تاریخ نقطه نظریله روایاتک اهمیتی بویوکدر . بونکله برابر روایاتک خرافاتدن تفریقی ده لازمدر . دغنه ، معنای عمومیسیله آنیرسه ، بالطبع اساطیر و خرافاتی احتوا ایدر . لکن بز بوراده روایاتی « غیر فنی ، غیر مضبوط بر شکلده اجداددن اولاده انتقال ایتمش وقایع تاریخیه » معناسنه آلیپورز . بو سببه مبنی روایات ایله خرافات آره سنده کی فرقک مجهول قالماسنی توصیه ایدرز .

تاریخ ، برچوق مباحث و اقسامنده ، دغنه بویوک اهمیت ویرمهک مجبور و چونکه اونلره محتاجدر . دغنه ، خرافاتدن تفریق اولونمق شرطیله ، اک مشروع تاریخ مأخذلرندن بری در . لکن دغنه ک سوء استعمالی تاریخی قیمتدن دوشوریر .

تاریخ و قبل تاریخ — یقین زمانلره قدر تاریخ ، بر قاج بیک سنه ک وقوعاتی احتوا ایده بیلوردی . لکن اوروا مدقلری مصر آثار عتیقه سنی ، نینوا و بابل ودها نیجه مدن قدیمه خرابهلرینی ، چین ، مصر ، ایران و سائر ممالک قدیمه متمدنه متروکات قلمیه سنی تبعه موفق اولدقلری زماندن بری تاریخ ، یتمش عصر لق بر زمانی احتوا ایتکده در . بوندن

ایلروسی ایچون بالاده تعداد ایتدیگمنز آئاردن معلومات آئق ممکن دکلدر . قالدی که : بشریتک عمرینه نسبتله بویدی بیک سنه . پک قیصه برزمان اولدیغنی متفکرین اوتهدن بری تخمین ایده گمشلر ایسه ده اوللری بوبابده آلدده دلائل کافیه یوق واولانلرینک ده قیستی مشکوک ایدی . سو کرا « بوشه دوپرت » نامنده برذاتک ، بقایای آثار طوفانی کشف مقصدیه باشلایان تحریاتی ، تاریخک احتوا ایتدیکی زمانلردن ده پک چوق اول یا شامش اولان انسانلرک آثار متروکه سنی کشف ایله نتیجه لری . بوشه راهده ابراز اولونان غیرت ، آز زمانده ، تاریخک یانی باشنده واصل تاریخه مدخل اولمق اوزره برده « قبل تاریخ » علمنی ابداع ایتدی . تاریخک احتوا ایتدیکی زمان ، یدی بیک سنه لک برمدتدن عبارت ایکن قبل تاریخ ، بعض متفنلره کوره (۳۵۰۰۰۰) و بر قسمنه کوره احتمال که (۸۰۰۰۰۰) سنه لک برزمانی احتوا ایتکده در . بزم تدقیقات ناچیزانه مزه کوره ، بوسنه لرک عددی حقدده قضی برسوز سویله نه مه مکله برابر ، ایکنجی تخمین ده از یاده موافق فنلدر . بوسورتله تاریخ بشریت ، بریسی اصل تاریخ و دیگرکی قبل تاریخ نامیله ایکی بویوک قسمنه انقسام ایدیور .

قبل تاریخک اقسامی — هنوز ادوار قبل تاریخیه اقسام مفصلیه آیرلاماش ایسه ده بللی باشلی اوچ دوره یه تقسیم ایدلمشدر . بونلرک برنجیسی « دور حجری — طاش دورده سی » در . بودورده انسانلر ،

تاریخ مقدس ، بوبیانانندن خارج اولوب بوراده کی تاریخ کله سی « فن » نقطه نظریله مطلوب اولان معنایی افاده ایدیور . مقدس تاریخ حقدده کی مطالعه مزنی بری کلدکده بیلدیره جکز .

آلات و ادواتی انجق طاشدن، اغچدن و کیکلردن یامش و معدنلردن هیچ برینی کشف ایدمه مشدر.

ایکنجی دوره « طونج دوره سی » در. انسانلر، اول امرده باقر و قالای معدنلرینی کشف ایتدکلری آ کلاشیلور. اوچونجی دوره « تیمور دوره سی » در .

مع مافیہ شوراسنی نظر دقتہ آلمق لازم کلیر که تاریخله قبل التاریخ آره سنده کی خط فاصل، قطعی اولمادینی کبی یوقاروده ذکر ایتدیکمز اوچ دورهدن ایکنجی و اوچونجی بی تمیز ایتدین طونج و تیمور، حالا زمانمزده اگ مستعمل معدنلردندر . کذا زمانمزده برچوق قبائل وحشیه وار که طاشدن باشقه برشیدن آلت و ادوات یاماسنی بیلمیور و دیمک که دور حجری آلآن کره مزده دوام ایدیور .

تاریخک تقسیمائی - تاریخ ، اوچ بویوک دوریه تقسیم ایدلمشدر :
ازمنه قدیمه، قرون وسطی، قرون اخیره . تاریخک بوتقسینائی عمومیتته عائد اولوب هپسنه بردن « تاریخ عمومی » نامی ویریلیر . برملکتک، برقومک، بر فکر و مسلکک تاریخنه « تاریخ خصوصی » نامی ویریله بیلیر . تاریخ انبیا، تاریخ اسلام، تاریخ فلسفه کبی . اشخاصک تاریخ حیاتنه « ترجمه حال » تسمیه اولونور .

تاریخک مأخذلری — تاریخک مأخذلری کثیردر . اقوام قدیمه نک ترک ایتدکلری آثار، معبدلر ، اهراملر ، بندلر ، مقبرلر، اوزهری یازیلی کره میت لوحلر، آلات و ادوات، مستحاثات ، دیکیلی طاشلر، عمودلر آثار مکتوبه ، روایات اقوام و سائره تاریخک بللی باشلی مأخذلریدر .

ایکسچی مبحث

رین، فلسفہ و فن

عقلیون . — ذہنیون . — حیون . — فلسفہ تنقید و ربیون — فلسفہ
اثبات و تکامل . — فردیون و مادیون . — وجودیون و روحانیون . —
الہیون . — فنک صلاحیتی . — فلسفہ نیک موضوعی . —

ادیان حقدہ کی مطالعات . مسالک فلسفہ یہ کورہ یہ مخالف ایڈیورہ .
بنا برین ادیان حقدہ یازیلان آثاری تدقیق ایتمزدن اول مؤلفرینک
منسوب اولدینی مسالک فلسفہ بی بیلیمک لازمدر . بویاہ اولمازسہ .
انسانک آندہ معیار حقیقت و میزان تدقیق بولونامایہ جغدن افکار متضادہ نیک
بازیجہ سی اولور ، و یازیلان شیء یا بلا سبب رد ایتمک و یا خود بلا محاکمہ
قبول ایلمک اضطرار ندہ قالیر . باخصوص اوروپا آثار اخیرہ سی ہب کسوڈ
فیہ یہ بورومش اولدینی حلالہ انتشار ای تدیکندن « فن » کہ سنک مفتون
مؤداسی اولاندیک غیر فنی افکارہ بیلہ قایل ماسی چوق ممکندر .
بزم تنقید آتمزک دخی آکلا شیل ماسی ایچون بومسالکک بیلیمہ سی ایجاب
ایدر . لکن بومدخل . جلد لرلہ مؤلفاتہ آتجق حقیقہ افہامی ممکن اولان
مسالک فلسفہ حقدہ ، معلومات مضامہ اعطاسہ متحمل دکلدز . بنا برین
بومسلکک رک خطوط عمومیہ و مهمہ سی حقدہ پک ملخص معلومات
ویرمکہ اکتفا اضطرار ندہ ز :

عقلیور — عقل ایله تدقیق غیر ممکن ویاخود عقله وعاداته مغایر اولان، قبولی ایمانه مفتقر بولونان شیرلی رد ایدر. خواریق ومعجزاتی تأویل ایدرک عقلی « وطمیعی » برشکلده قبول ایلر. بونلره « Ratio -nal stes » نامی ویریلیر. عصر اخیرده عقلیون قواعدینی پروتستان مشاهیر رؤساسندن برچوققلری توراته وانجیله، زند آوستایه؛ هند کتب مقدسه سنه وحتى قرآن کریمه وباشده خرسیتیانلق اولارق بالجمله ادیانه ودین اسلامه تطبیق ایتشلردر. تحریف وقوعات وتأویل حقایق اوزرینه مبتنی بر تاریخ اسلامیت یازمش اولان « دوزی » عقلیوندن بر مستشرق قدر.

ذهنیور — خیالیون « Idéalistes » نامی ده آلآن بومسلك اصحابی، مغویاتك حقایق خارجیه سنی، مادیاتك وجود حقیقی سنی رد ایله هر شیئی « فکر — Idée »ه ارجاع ایدر لر.

وهمیور [*] — مدرکاتی، حادثات طبعیه نك دماغه انطباعی تأثیر اتندن عبارت عد ایدرک قضایای ضروریه بی ده تجربه یه ارجاع وعقل بشرده مغویاتی ادراک مخصوص وموهبه قلقلی بر « خاصه تمیز Raison » بولوندیغی انکار و بو خاصه نك ده تجربه نتیجه سنده حاصل اولدیغی ادعا ایدر لر. حسیون مسلکی، بالضروره مسلک انکاری ومادیونی تولید ایدر.

فلسفه تقیور و ریور [**] — بومسلك، المانیالی قانتك مدرسه حکمتی اولوب مؤخرأ فلسفه اثبات وذهنیوندن ده استعزازنده بولو نمشدر. بومسلك اصحابی همان بوتون افکار مؤسسهی هدم وتخریب ایتدکری

[*] Le Sensualisme

[**] Le Criticisme

حالد بونلرک یرینه برشی اقامه ایتمز لر . شوراسی ده شایان دقتدر که
 منقدون، تخریب ایتدکاری فکری اودرجه تراکت و ظرافتله هدم
 ایدر لر که بواصولک ایقاع ایتدیکی تخریبات، دیکر لر نندن ده مؤثر در .
 بومسلکک دستور اساسی شو صورتله زبده ایدیه بیلیر . ادراک
 بشرده برضاقم افکار وقضایای ضروریه وار، بوضرورت، نفس الامرده
 وار می در : یوقسه عقل بشرده موجود و حقیقت خارجه سی اولمایان
 شیلر می در : « فلاسفه تنقید، بونلرده هیچ بر حقیقت خارجه اولمادیغی
 ادعا ایلور . شو حالده بشریت ایچون حقایقه اطلاع غیر ممکن قالدیغی
 کبی معنویاتکده وجودی، ادراک بشرک حکمندن عبارت قالیور .
 ایشته کور ایلور که مسلمات تنقید بالضرورده شک ورینه منجر اولور .
 فلسفه اثبات و نظامل - [*] فلسفه اثبات، حادثات و مکوناتدن خارجه
 حقیقه مق و بالتجربه ثابت اولامایه جق شیلری حکمندن اخراج ایتک
 امانده در . لکن اکثر دساتیری بودعوانک عکسنه اولوب بر جوق
 افکار متناقضه بی جامعدر .

فلسفه تکامل ایله اثبات آردسنده فرق پک آذرر . هر ایکسی
 معنویاتی تجربه زمینی خارچنده واشتغالده غیر لایق کور مکده در .
 مادیون و فریدیون مادیون - [**] مادیون، موجودیتی قوه و ماده
 نامیله ایکی اصله ارجاع ایدرک بوتون معنویاتی جف القلم رد و انکار ایدر .
 فریدیون ایسه، قدره و ماده بی بر « جوهر، ماده » به ارجاع ایتک کبی فضاه
 بر فکری محتوی ایسه ده آردلرنده کی فرق اهمیت سزدر . فریدیون، مادیون
 مسلکیله وجودیون مسلکنک خلیطه سیدر، دینیله بیلیر .

[*] Le Positivisme et l'évolution

[**] Le Matérialisme et Le Monisme matérialiste

و هر دیون در راه آیه - [*] وجودیون، وحدت وجود طرفدار لری
ایسه ده بونلرله موحدین اسلامیه آرسنده فرق واردر . روحانیون،
جناب حقل بوعلمدن مایه اعتباریله آری ، و بر شخص روحانی اولدیغنه
قائل اولانلردر .

الریون - [**] ابردینه منسوب اولمادیغی، انبیایی تصدیق اتمدیکی حالده
ذات باری نك وجودینه قائل اولانلردر .

فنك صمصیتی - علم و فن [***]، بر شینك « ناصل » اولدیغنی تدقیق
ایدر . شو حالده فنك اشتغال ایده جکی زمین مساعی ، یالکنز حادثات
و شئونات ساحه سی در . بنابرین فن ، هیچ بر وقت تجربه و تدقیق
و ادیسندن چیقاماز ، چیقازسه ، ارتق اوکافن [****] نامی ویریه منز .
دیمك که فنك کندیسنه خاص بر میدانی واردر که بوده میدان
حادثاندر . فن بومیدانده قالدقچه حاکمدر ، مطاعدز ، صحیحدر . زیرا
بشریجه اجرایی ممکن اولان تجربه و تدقیق اوزرینه مؤسسدر . کرچه
فن ده بذاته تجربه و تدقیق غیر ممکن نظریه لر ، فرضیه لرده واردر ،
شو قدر که بونلر هیچ اولمازسه آثار و نتایجنده تجربه سی ممکن اولان
مباحثی احتوا ایده بیلیر ، مثلا : جزؤ فرد ، محافظه قدرت و ماده

[*] Le Panthéisme et le Spritualisme.

[**] Le Déisme.

[***] علم و فن، دین و حکمتک موضوعاتی خارجنده و محصور بر شکلده آنی دور.
بورایه دقت ایدیله لی در . یوقسه معنای عمومی اعتباریله « فن حکمت، علم
حکمت ، علم دین » دیمك حائزدر .

[****] فنك اك مجمل و جامع تعریفی شودر : فن ، قوانین و اسبابدن بحث

نظریه لری کی . هیچ بر صورتله تجربه و تدقیقی ممکن اولمیان مباحث فنك خارجنده قایلر ، اکر فن ، بوکی مباحث حتمده حکم ویرمهک قلیشیرسه ، حدینک خرجنه ، میداننک فوقه حیتمش اولور واهیتی قلماز .

مثلا برکیمسه « فناملانکه یوقدر » دیسه ، اکر بوسوزیله ، فنا وپالتجربه ملانکنک موجودیتی قابل تدقیق دکدر ، دیمک ایستیورسه ، سوزی طوغریدر . لکن تجربه ایله اثباتی ممکن اولمادینی ایچون ملانکنک موجودیتی انکار قصد ایدیورسه ، بالان سویله مش اولویور چونکه اولانکندیی فنك خارجنه حیقیور .
تجربه و تدقیق ایله اثباتی ممکن اولمیان برشیئی انکار ، اقرارقدر فنه مغایردر .

اوروپا آئارنده ، الزیاده شایان تنقید و احتراز اولانلری ، فن ایله حکمت و دینی مزج ایدنلری در . فنی کندی حدودی خارجنه چیقارمق ، اونی محو ایتک دیمکدر . حالبوکه اوروپاده برچوق متفکرین ، بوخطایي اختیار ایدیور .

شوحالده فن ؛ صلاحیتی تجاوز ایدیور . بو اصول ، بوتجاوز ، اوروپا اجتماعاتنه پک فنا تأثیرات ایقاع ایتدیکی کی فن زده ترقیاتنه مانع اولمقددر . ریرا که فنی ، صلاحیت و دائرة شمولی خارجنه چیقاریور و بی لزوم برسوری فرضیه ایله فنی فن اولمقدن فراغت ایتدیریور .

فلسفانک صلاحیتی - فن ، برشیئک ناصل اولدینی تدقیق ایدر ، دیمشدک . نیچون اولیه اولدینی تدقیق وظیفه سی حکمته راجعدر . مثلاً نظر دقمزده بر حادثه یی ، بر قویونی آلام . فن ، نطفه ناک

رحم مادره دوشدیکي دقیقه دن اعتباراً تدقیقاته باشلار . برقیون ناصل میدانه کلیر : « دینیلیرسه ، سزه بوتون تفصیلاتیله خبر ویریر . لکن بوویردیکي معلوماتک مجموعنه قارشى : نیچون بویله اولویور؟ » دیرسه کز ، فن سزه جواب ویره مز . حادثه ، فنک معلومی در ، اسباب تالییه یی ده کوره بیلیر ، لکن سبب اعلائی ، غایبی ، حکمتی کوره مز ویچون سؤالنه جواب ویره مز .

بشریت ، برحادثه نك ناصل میدانه کلدیکنی بیلیمکه قناعت ایده مز . هر مجهوله قارشى ، وجدان بشر ، در حال « نیچون ؟ » سؤالی ایراد ایدر . بو سؤال لک منتیلیری ، انسانیتی بالخاصه اشغال ایدنلر در . هر فرد عاقل و غیر غافل بشر ، دنیا به نه به کلدیکنی ، نزه به کیده جکنی ، مکنوناتک نیچون موجود اولدیغنی صورار و صور مغه فطره و وجداناً ضرورت حس ایدر .

فن ، سائله ، دنیا به ناصل کلدیکنی بیلیریر ، لکن نیچون کلدیکنی بیلمز و بیلدیره مز . بو عالم هر کله نك اوله جکنی سویلر ، لکن نزه به کیده جکنی و اولومدن صو کر ابرایکنجی حیاة اولوب اولما دیغنی کس دیره مز . مکنونات حقنده کوزل فکر لر ویریر ، فقط سبب اصلی موجودیتنی کشفه مقتدر اولماز .

بشریت ، فنک بو عجزی اوکنده سرفرو ایدوب قالماز ، سؤالنه بر جواب آمادجه اندیشه دلی سکونت بولماز . ایشه بو سؤاله جواب بولمق ضرورتیدر که بشریتی ، فن [*] یاننده و فنونک زبده احکامی و احکامنک نتایج عقلیه سی اولارق برده حکمت میدانه کتیرمه اجبار ایتشدر .

[*] بالتاریخ ، حکمت ، فندن اول ابداع ایدلشدر .

فطرة بشره بويله برانديشه وضع بويورلديغى ايجوندرکه جناب حق
انسانلره انيا کوندرمش و دینی احسان ایتشد .

دینک که فن ، برحادثه نك اشکال و تظاهر آتنده قالیر . حکمت ایسه
بواطن و اسبابنه مراجعت ایدر ، برنجی ناصل اولدیغی ایکنجی نیچون
اویله اولدیغی اکلامغه اوغراشیر . شو حالده دین زائد اولمازمی ؟
دینک وظیفه سی نهدر ؟ حکمت ، دیندن استغیای موجب اولورمی ؟
بوسؤالک جوابی دوردنجی مبحثده ویره جکیز ، شیمدیلك شو قدر
دییه لم که حکمت ، دینک معاونی و متممیدر ، لکن هیچ بروقت فلسفه
« حسن دینی » یی اشباع ایدمز ، هیچ بروقت حکمت ، بشری
دیندن مستغنی قیلاماز .

اوچونجی مبحث

دین

دینک تعریفی — حسن دینی . — لزوم دین . — دینک فوائدی

دینک تعریفی . — دینک تعریفی نظر بسیط او کندیك قولای
ظن ایدیلیر . دین ایله اودرجه الفت ایتمشر که عادتاً دین وانسان ، کلمات
مترادفه حکمنی بولمشدر . بنا برین دینی ، تعریفه محتاج اولمایه جق بر فهم
صمیمی ایله بیلن انسان ، اول امرده « دین نهدر ؟ » سؤالی بی لزوم
بولورسه ده دینی افرادی جامع و اغیارینی مانع بر صورتله تعریف ایتمه که
حالا مدققین و حکما موفق اولاماشلردر .

دین لفظندن « حق و یا باطل » ، « فالان و یا فلان دین » آ کلاشیله مالمایدر .
ادیاندن بر دینی تعریف ایتمه بالذنه قولایدر ، مشکل اولان دینی یعنی
« فکر دینی » بی تعریفدر .

بواعبارله دین نهدر ؟ بوسؤالک جوابنی ویرنلر ، اساسدن زیاده
کندی تلقیلرینی نظر دفته آلمشلردر . بزفرعاته عائد اولان جوابلری
برطرفه براقه جغز . لکن بوتون جوابلرده ، بوتون تعریفلرده کاه
صراحتاً ، کاه ضمناً موجود اولان افکاردن مستبان اولدیغنه کوره :
دین ایکی حدک جمعندن حاصل اولان فکردر . بویکی حدک بری هیئت
اجتماعیه و یافرد بشر ، دیکری انسانلقدن غیر منفک بر صورتله و عادتاً
بالضروه ملهم اولان بر حقیقت مافوق الطبعه در .
بوتعریف مغلقی ساده برلسانه ترجمه ایدر سهک شو حاصل اولور که :

دین . بر انسانك ، كندی فوقنده و كندینك محتاج و مفتقر اولدیق
بر قدرتی فهم و اعتراف اتمه سی در .

بو بر حقیقت عالیه در كه ، انسان . هانگی سویده اولورسه اولسون .
اونی صمعی و الهامی بر شكلمده حس ایدر ، درجه حسی متفاوت
اولاییلیر ، لکن بوحسه مالکیت خصوصنده انسانلر مشترکدر .

بعض مدققلر دینی شو صورتلده تعریف ایتشلردر :

دین ، اولیه بر خاصه ادراکدر كه مختلف اسملر و شکلر آلتنده
انسان اونكه « مطلق ، نامتاهی » یی حس و فهم ایدر . بوحسه اولماسایدی .
یعنی انسانلر ك فطرتنده بویله براستعداد بولونماسایدی . دین مجهول
و غیر ممکن قالیردی . «

ایشته بر تعریف دها :

انسانك بیلیمه سی غیر ممکن اولان ذاة مطلق بیلیمك آرزو و عشقی .

دیندر . «

[بوحقیقت « سبحانك ما عرفناك حق معرفتك یا معروف » شكل

علویسنده ذات عالی نبوی طرفدن افاده بویورلمشدر .]

بو تعریفلر ك هر اوچی ده عین معنایی مفیددر . بحسب التحلیل

فکر دینی ده اوچ اساس بولونمقده در .

۱ — مافوقزده و بزه تابع اولمقدن غنی بر قدرتك اعتراف وجودی .

۲ — بو قدرتك محکوم و تابعی بولونیلدیغنی حس ،

۳ — بو قدرته انسان آره سنده مناسبت [عبدیت ، معبودیت

ویا وحدت]

دینك بو صورتله تعریفنه اعتراض ایدنلر وزیر بو تعریفلری ناقص

بولانلر وار . فقط مسئله انصاف ایله محاکمه اولونورسه ، اعتراضاتك جدی

اولمقدن زیاد بعض نقاط متفرعہ میں صورت تلقی یہ عائد قالدینی کوریلیر۔
 ازجمله «بودی» دیندہ آلہ والہ لہرہ ویربان موقعک ایکنجی
 درجہدہ قالدینی وھلہ تعریفلرک برچوق دینارده کی تفرعاتی احتوا
 ایتمدیکی بللی باشلی اعتراضاتی میدانہ کتیریوسودہ بوکی اعتراضلر
 مبہم وغیر مثبت فکرلرہ استناد ایتمدیرلیدیکی ایچون غیر وارددر .

اولابودی دینی حقندہ اورپالیلرک ہنوز مطرد وقطعی فکرلری
 یوقدر . وباخصوص بودی دینک ، اللہسز بر دین اولدینی ، برنوع
 مسلک انکارومادیتدن عبارت بولوندینی حقندہ اوروپالیلرده شوصوک
 زمانلرده حاصل اولان افکار ، پک چوق تدقیق وتتیقیدہ محتاجدر .
 بزہ قالیرسہ ، بوافکار ، یاکلش برجریانک محصولیدر . اوروپالیلری
 بویاکلشلغہسوق ایدن بودیلرک «نیروانا» یعنی «حالت فنای مطلق» ی
 در . اولر ، تعریفات لفظیہدن بونی عدم معناسنہ آلیورلر . حالبوکہ
 برمتصوف بونی پک قولایلقلہ «اطلاق» فکریلہ توحید ایدہ بیلیر .
 شیمدی دہ شوافکاری تلخیص ایدہ لم : حکمت جریدہسندہ یازدیغمز
 تصوف اسلامی ، فلسفہ وقون جدیدہ مقالاتندہ دیدیکمز کبی دین ،
 معبودی حس وفہمدن عبارتدر .

حس برینی — بو ترکیب ایلہ افادہ ایتمک ایستدیکمز مقصدی
 «ذوق وجدانی وذوق صمیمی دین» جملہ لیلہ تفسیر ایدہ رز . دین ،
 زمانمزدہ عمومی برکیفتدر ، لکن حس کریم دینی ، ہیچ برزمان
 تعمم ایتمہ مشدر .

صنایع نفیسه ذوق واستعدادی ، حس بدیع ناصل عمومہ شامل
 مواہدن دکلسہ ، ہپسندن دھارقیق اولان حس دینی دہ اولہ جہ خصیصہ
 عموم دکلدر . ادیاندن برینہ منسوب ایکی آدمی نظر تدقیقہ آلام .

بونلرک بریسی، منسوب اولدیغی دینک عبادات صوریه‌سنی حرفیاً اجرا ایدیور. احتیاسات وجدانیه‌سنده هیچ برتحول وهیجان، هیچ انجذاب وقوعه کلدیگی حالده عبادت ایلور.

بویله بر آدمه دینسز دیه‌مه‌یز. لکن کندیسنده حس دینی اولمادیغی ودها طوغریسی بو حسک کندیسنده یا مبادی حالده قالدیغی ویا خودده دیگر بر میلانه استحاله ایتدیگی محققدر. بویله برما کینه‌ده حس دینی اولماز. بویله آدملرده عبادت ایدن روح و وجدان دکل، اعتیاد و تعام نتیجه‌سنده برما کینه انتظام و مادیتله حرکت ایدن جسد در.

دیگر آدمه باقسه قوریرزکه: برچوق وسیله ایله جناب حق تخطر ایدر، هر منظره بدیعه‌ما، اوکامصدر بدایع اولان خالق ذی شانی اخطار، بو سائلک ظهوریله برابر، وجداننده طاتلی برهیجان، اعماق مودتنده تشبیه و تعریفی مشکل برذوق حس ایدر، خالق و صاحبنه قارشی قلبی عبودیتکارانه مودتله دولار. ایشته بو آدم حس دینی صاحبی در. مثلاً دین اسلامه معتقد اولمایان بر چوق اوروپا اعظم متفکرینی، بر جامعی و جماعته ادای صلاة اولوندیغی کوره‌رک، دین اسلامک عباداتنده قلب و وجدانه تأثیر ایدن بر بویوکلک اولدیغنی بیان ایتمشلردر. بوکی اعترافات صاحبیلرنده کی حس دینی، بعضاً دینه عداوت کوسته‌رنلرده بیله کوریرز. مثلاً مسلک اثبات پیری « اوغوست قوت » عمرینی معنویاتی تخریبه وقف ایتشکنک صوکی اسرار انکیز بر نوع دین، بر غریب طریقت میدانه قویمشدر. بو فراطدن دخی آ کلاشیلورکه داهی مشارالیهده قوتلی بر حس دینی وار و سونمه مش ایدی.

بالعکس پک متدین بعض آدملر اولورکه بر معبده کیررکن،

عبادتاتی اجرا ایلرکن هیچ برشی حس ایتمزلر . بر فرنکی بیله غریق
تأثرات واذواق ایدن جامعلمرزه قرق سنه دوام ایدوبده هیچ بر
هیجان حس ایتمهین آدملمرده واردر .

عشق دین ، دین اوغورنده فداکارلق وخدمت کبی خصائلر
الحق حس دینی صاحبلمرنده بولونور . بو حیدن محروم اولانلرک
دیندارلغی ایسه الحق انائیتلرینی ممنون ایتمکدن عبارت قالیر وبویله لری
دین عشقندن ، فداکارلقدن حصه یاب دکدرلر .

لزوم دین — میلیارلرجه افراد بشریه نك ، بیکلر جه سنه دنبری بر دین
ایله تدین لزومنی حس ایتمش اولماسی ، وبوکون دخی سکنه ارضی تشکیل ایدن
بر بحق میلیار انسانك صور دینه دن بریله متدین بولونماسی ، لزوم
دین حقده اثاب و دلائلك ینهوده بر کلفت اولدیغی فکرینی او یاندریر .
نفس الامرده بو فکر طوغری ایسه ده بوبابده سرد ایدیله جك دلائل
تنویر اذهانه یاردم ایده جکندن لزومسز دکدر . شوراسی ده
اونودلما مالیدرکه دینك لزومنی انکار ایدن آدملر هر عصرده کورولمشدر .
زمانمزه دخی دینك هیچ بر لزوم وجدانی ، سیاسی واجتماعیسی
اولمادیغی فکرنده آدملر پك چوقدر .

فکر دینی ، دینه بیلیرکه ادراک انسانیتك مولودات ضروریه سندندر .
تاریخ بشرکیدی بیک سنه لک قسم مضبوطنده اسملری کوریلن اقوامك
هپ بر دین ایله متدین اولدقلری تحقق ایتمشدر . لکن ظن ایدلمه لیدرکه
فکر دینی یدی بیک سنه لکدر . دین « آدم » ایله برابر ظهور ایتمشدر .
بو اعتبارله دین وانسان کلمه لری عادتاً کلمات مترادفه دن معدوددر .
چونکه یکدی کیرندن غیر قابل انفکاکدر . ادوار قبل التاریخده یاشامش
انسانلرده دخی فکر دینی نك وجودی قابل انکار اولامایه جق بر

صورتده اگلاشلمشدر . زما نژدن اوچ یوز الهی بیک سنه اول تخمین ایدیلن اراضی^۴ رابعه ابتدالرنده یاشادقلری . براقدقلری بقایان اثار ومستحاثاتی ایله ثابت اولان وقدید متحججزلرینک بولوندیغی بقعهته نسبتله « نه اندر تال » ، « لوزری » ، « قرومانیون » وسائره کی اسملرله یاد ایدیلن اقوام قدیمه بشریهده فکر دینینک موجودیتی بوکا دلالت ایدن آثار واستنتاجات ایله تظاهر ایتمکدهدر . بو اقوام قدیمهدن بر قسمنک موتالریخی بر اعتنای مخصوص ایله هپ بر وضعیتده دفن ایتمش اولماسی ، قبرلره دیکیلن عظیم طاش پارچهلری ، مقبر اتخذ اولنان مغاردلرک ترتیبی ودهابر چوق علائم فکر دینینک موجودیتی اراؤه ایتمکدهدر .

فی الواقع نشوش صناعییه اوغرامامش بر دماغک ، بر ادراکک بعض خصوصاتی بالضروره تفکر وحقا کهیه . میل طبیعی و احتیاج صمیمی واردر . هر انسان [*] شوسؤاللره بر جواب بولمغه مجبوریت حس ایدر : بن کیمیم ؟ نژدن کلدیم ؟ نژدیه کیدیورم ؟ بنی محیط اولان بو اشیا نهدر ؟ نژدن پیدا اولمشدر ؟ « هر انسانک بو مجموعه سؤاله بولایله چکی جواب ، تعریف و احتوا جهتیله فرقی اولسه بیله اساساً وماهیة عین شیلردر . بو سلسله سؤال نتیجهسنده سائل ،

[*] انسان ابتدائیده بوخاصه تک فئدانی ادعا ایدنلر حقسنزدرلر . انسان ابتدائیده عمومیتله برحال مبادیده بولونان بوخاصه بعض ممتاز افرادده حال کالده بولونه بیلیر . دعوا نژده غیر فنی هیچ برجهت یوقدر .

بودعوا منزی برکون بیله امثال لاتخصی ایله اثبات ممکندر . زیرا حالا برملت افرادی ایچنده عین زمانده یاشادیفی حالده تکاملات وجدانیه جه آرهلرنده بیکلرجه سنهک مسافهلر وفرقلر بولونانلری کوریورز .

کندی نفس و محیطی فوقنده بر موجودیت کشف ایدر و بر صورتله خالق ذیشانی بولور ، بیلیر .

بو درجه اوزون زمانلردن بری میلیارلرجه افراد بشریه نك عادتاً بالضروره و طبیعتیه حس ایتدیکی بر فکرك لزومی کندی کندینه ثابت اولور . بو بابه بر اعتراض وارد اولسه بیله بو ، فکره و روح دینه عائد اولامایوب اشکال و صور فهمیه دینه راجع قالیر .

جسد ایچون هوا ، صو و اغدیه نك بداهت لزومنی کیمسه انکار ایده من ، روح ایچون بر طاقم معنوی غدالر واردر که بونلرک ده لزومی عین درجه ده بدیهی در . جسد ایچون هوا نه ایسه روح ایچون دین اودر . احتمال که بو تشبیه منزی تغلیل ایچون هواسز جسد یاشایامادیغی حالده دینسز بر روحک یاشایابیلدیکی سویله نیر . بویله بر تغلیل مسأله یی کوزلجه تحلیل ایتمه مکدن ایلری کلیر . اولازما نمزده دینسز آدم یوقدر و اوله ماز . یالکیز فکر دینی ایله (منفی) بر طرزده اشتغال ایدن آدملر وار . وجود الهی و دینی انکار ایدنلر وار ، لکن دقت ایدلسین که بو انکار فکر دینیدن محرومیت ، دینی عدم معرفت دیمک دکلدیر . بو آدملرک فکر دینی ایله اشتغاللری ، معتقدلر درجه سنده در . فکر دینی یی « انکار ونفی » صورتیه قبول بیله لزوم دین ایچون بر دلیلدر . بنابرین بو بابه کی سؤالک حقیقتی شو صورتله وارددر :

ادراک بشردن فکر دینی چیقاریله بیلیرمی ؟

بوکا بلا تردد « خیر » جوابنی ویریرز . ادراک بشر هانکی سویله ده اولورسه اولسون ، فکر دینیدن استغنا ایده بیله جک بر قوتی حائر دکلدیر . نه تازیخده ونه زمانمزده فکر دینیدن اساساً محروم بر فرد کورمیورز . صور دینه نك و فکر دینی یی صورت قبولک ایسه اساسه

هیچ بر دخلی یوقدر . بو اعتبارله دینی انکار . لزوم دینی انکار اولامادقن ماعدا انکار ایله اشتغال بیله او لزومی تصدیق دیمکدر . شمدی یکی طوغمش بر چوجنی آلهرق . کندینه هیچ بر فکر دینی تلقین ایتسهک . عجبا بر تکامل طبیعی نتیجهسند ایلت آرایهجنی مواد آرسنده دین بولونمایه جقمی در ؟

ادراک بشری عالمانه وواقفانه تحلیل ایدنلر . فکر دینی نك افکار ضروریه صرهنده اولدیغی بر صورت واضحهده وحتی بر قطعیت ریاضیه ایله اثبات ایتشلردر .

شمدی ده دینه دها انسانی ودها صمیمی نقاط نظر دن باقلم . اولاه هیچ کیمسه نك انکار ینه جرأت ایتدیکی شو قضیه یی ذکر ایدم « اخلاق یعنی (فضائل اخلاقیه) بشریت ایچون انمدر . » فی الواقع بشریت اخلاق ایله موجودات سائر دن ممتازدر . انسانیت نام عمومیسایله تعریف ایتدیگمز منظومه ، انجق اخلاق ایله قائمدر . اگر اخلاق اولماسه ، وظائفده اولماز ؛ وظائف اولماسه انسانلرک حیواندن فرقی قالماز . جمعیت بشریه نك هر شکلی اخلاق ایله ممکندر . هیئات اجتماعیه و حکومت هب حقوقه ، حقوق ایسه اخلاقه مستنددر . بو عالمده انسانلره میسر اولان سعادت نسیبه نك یگانه ضامن وکافی اخلاقدر . دساتیر مبعلاه سنی تحریف صورتیه اخلاقی تخریب ایدنلر بیله « اساساً — En principe — لزوم اخلاقی قبول ایتشلردر . » عجا دین و اخلاق آیری آیری شبلر میدر ؛ دین اولمایهرق اخلاق ممکنمیدر ؛ سوقراط و تیزدلی افلاطون و آریستودن اعتباراً بر طاقم حکما ، دین و اخلاق علویته متحدا و مغلله برابر آیری آیری شیلر اولدیغنی ظن و ادعا ایتشلردر . بو ادعای اکثریت علمای غربیه جه بو کون

قبول ایدئس بولونیور . لکن مسأله عریض و عمیق تدقیق اولو نورسه سقراط و پیرو لرینی بو فکره سوق ایدن اسباب میدانه حیقار . اولاً شوراسنی سویله ملکه سقراطی بو فکره سوق ایدن اسبابک بللی باشلیسی ایکی در . بریسی بولندیغی محیط و زمان ، دیکری حب فضیلت . معلومدرکه سقراطک یاشادینی زمانده یونانیلرک دینی بر سلسله خرافاتدن ظریف صنمپرستلکه تقاب ایتمش بر « صورت بشره عبادت » « Anthropomorphisme » دن عبارت ایدی .

بو قدر عادی بر شکله دوشمش اولان بر دینک [دقت ایدلسین که فکر دینیک دکل ، صورت دین میحوثک] استنادگاه اولاییله چکی اخلاق ایله سقراطک وجدان وحدت نشاننده متجلی اولان اخلاق پک فرقلی ایدی . اکر سقراط اخلاقی اووقتیکی صورت دینه ربط ایتمش ، اخلاقی او صورتله مکن کورمش اولسه ایدی ، بالذات اخلاقی محو ایتمش اولاجقدی .

سقراط بر مجدد دینی دکلدی ، زماننده کی دینی اصلاحه مقتدر دکلدی . بو قدر مذذب بر صورت دینه اوزرینه بنا ایدیله چک / اخلاقک ، بحسب التحلیل اخلاق منزلق اولاجغنی پک کوزل میلوردی . بنابرین هیچ اولمازسه محیطنده کی دین باطلک تحکم واحتوای افسادی خارجنده بر « اخلاق » یایمق ایستدی . بو محترم حکیم دین و اخلاقی آیری آیری شیر عد ایتدی . لکن هر ایکسنک علویت موضوعده اتحادینی اعتراف ایتمه سی بیله کوسترییورکه سقراط علم اخلاقک فکر دینی دن منفک اولامایه جغنی اساساً قبول ایتشد . آیر یلق فکر دینی به دکل ، او زمانک صورت دینه یعنی بو صورتک بطلاننه راجعدرکه بوده پک طوغریدر .

بو مسرود آمزك بر حقیقت اولدیغنی اثبات ایچون بو مهم بخی
 بوتون وضوحیله میزان تنقیده قویمق لازمدر. اخلاقت اساس موضوعی
 « وظیفه » دن عبارتدر . وظیفه واجب الاجرا و مقدسدر . بویله
 اولمازسه اسماً و وظیفه قالسه بیله حقیقته و وظیفه عد ایدیله مز . ایمدی
 وظیفه نك واجب الاجرا و مقدس اولاییله سیچون مقدس بر اساسه
 مستند اولماسی ایجاب ایدر. بو مقدس اساس ایسه جملاً « فکر الوهیت » دن
 عبارت اولوب بوده « بعث بعدالموت » و « مكافات و مجازات » فکریله
 افهام ایدلمش اولور . بو منظومه افكارك مجموعی ایسه بر « دین »
 اولور . بو اساسلر آرادن چیقاریلیسه اخلاقت بر معناسی قلماز . وظیفه
 دینلن اغیر بورجی ایفا ایچون بر سببه قلماز . دینسزلك ایله حاصل
 اولاییله جلت « فضیلت » خوف قوانین و خشیت ترهیب و تنکیل
 حکومت ایله « ظاهراً » فالق یا پشامقندن عبارت قالیر که بویله بر
 حاله « فضیلت » نامی ویریه میه جکی میدانده در. بر آدم فرض ایدلمکه
 وجود باری یه . بعث بعدالموته . مجازات و مكافات اخروییه قائل
 دکل . بو عالمك نه حکمه مبنی خلق ایدلدیکی کندیسنجه مجهول . حتی
 کندیسنك سبب معنوی ابداعی مقفود . بو موجودیت اوکا کوره یقوانین
 میخانیکیه نك ضرورت فعالیتی نتیجه سی و یا خودده تصادف اثری . بو
 آدم ایچون یگانه سعادت بو دنیاده اذواق ممکنه ایله یا شامقندن عبارت .
 لکن هیئت اجتماعیه ده اشغال ایتدیکی وضعیت و یا خود طالعی ایجابی
 اوله رق بو آدم محرومیه محکوم . بر جوق همجنسنت نائل اولدیغی
 رفاه سعادت اوکا نصیب و میسر اولمایور . حال بو که بو آدمك یشاماننده کی
 سبب یگانه بو سعادتدن عبارتدر .

شمدی حسب الانصاف و بر موجب منطق صورارر : بو آدمك

فضیلت صاحبی اولماسنده، اخلاقك امر ایتدیكى وظائفی اجر ایتمه سنده حتی یاشاماسنده بر معنی وارمیدر ؛ وظیفه ، فداکارلیغی ، عندالایجاب فدای نفسی ، وهر وقت تحدید احتراصاتی امر ایدر . بو آدم فداکارلیغی نیچون یاپسین ؛ نفسنی نهیه فدا ایتسین ؛ احتراصاتی، امکان بولدقجه، نهیه تحدید ایله سین ؛ سبب ، حکمت ؛ هیچ ؛ هیچ برسبی یوقدر . بو آدمه کوره ایفای وظیفه ، بر مجنونك سوق اعتیادله بر شی یاپماسی قدر منطقسز و معناسزدر . دینیه بیلیرکه « انسانیت » حرمت و محبتنه ایفای وظیفه ایدر . لکن بو آدمك تفهماتنه کوره انسانیت نهدر ؛ دست بی انصاف تصادفك ، سبب ایجادی مجهول بر ابداعی ! بی حس و بی وجدان قوانین میخانیکیهك مصنوعات عجبیه سندن بر مجموعه ؛ اولیه بر مجموعه که اوچ بش کونلك حیات ایچون لایحیی آلام واکداری افتحامه محکوم . بویله بر آدمدن بکنه جك حرکات ، وظیفه و فضیلت اولاماز . مرد مکریزی ، یأس و نفرت اولابیلیر . اکر بو منظومه افکاره سالک بر آدم ، تصادفاً مسعودلر صره سنده بولنورسه ، همجنسنه فنالق ایتمه یه بیلیر . لکن بو، فنالق ایتمه کوزوم کورمه مک شرطیلهدر . اکر بو شرط آرهدن چیقارسه فنالق ایتمه سی پك طبیعیدر . چونکه قنالق ایتمه مه سی ایچون سلسله حادثات خارجنده ثابت و قطعی بر سببه اینامایور ، هیچ بر فکر ضروری کندیسنك ناظم حرکاتی اولامایور ! اولابیلیرکه بویله بر آدم همجنسنه ائیلك ده ایده بیلسین ، لکن بوده هیئت اجتماعیه ده کی وضعیتی اعتباریه و یاخود صرف کیفی اوله رق بر حساب ویا بر منفعته مبنیدر . شو حالده ایسه او آدمه فضیلت ابراز ایتمش ، وظیفه سنی یاپمش دینیه مز : منفعتی کوزتمش ، کیفی یاپمش دینیلیر .

بو آدمی آج قلمش فرض ایدیکز . نیچون آج قالسین ؟ سبب ؟
 عجبا آج قالدینی خالدہ حقوق غیرہ رعایت ایدردہ بر شی چالماسہ
 دیگر بر حیاندہ بو حرکت وظیفہ شناسانہ سنک ، بو فضیلتک مکفاتی
 کورہ جکسی ؟ خیر . چونکہ ، بو آدمہ کورہ عقبا یوقدر . خالق
 یوقدر ، دین یوقدر کہ بویله بر فکرہ صاپسین . شو خالدہ آج قلمش
 ایکن چالماسی ایچون اوچ سبب تصور ایدیلہ بیلیر : ۱ — قانوناً
 تریب وتنکیل ایدلمکدن قورقدینی ایچون ۲ — دینہ سالک بر
 محیطک تأثیراتنه قاپیلہرق « بالنظریه » دینسز ایکن ، « عملیاً » دیندار
 اولدینی ایچون ۳ — کمال حماقت وبلاہتدن . فی الواقع وظیفہ شناس
 دینسزلردہ بو اوچ سبیدن بعضاً بریسی وبعضاً ایکسی وبعضاًدہ هر
 اوچی بولنور . بعض دینسز حکما کوریلپور کہ علمہ اخلاقسزلق
 افکارینی نشر کبی پک منحوس بروظیفہ ایفا اتمہ لرینہ رغماً ، کندیلری
 فضیلتی واخلاقلی آدملردر . بومعنا سز فضیلت ، بالادہ ذکر ایتدی کمز
 اسابدن ایلک ایکسنہ مستند اولدینی کبی آیریحہ دہ اثبات دعوی وتخلیض
 مسلت کبی خاص سبیلری دہ محتویدر . والحاصل دینسزلککہ فضیلت
 اساساً اجتماع ایدہ میوب ایتدیکی نادر مثالاردہ ایسہ استنادن عبارت
 قالیور وبو استنادہ بر فاعدہ اولمق ماہیتدن محروم بولنیور . ایشتہ
 هانکی نقطہ دن محاکمہ ایدلسہ کوریلپور کہ دین ، انسانلر ایچون بر
 لزوم طبیعیدر . قلباً ووجداناً ، حکمہ وتفکراً ، سیاستاً واجتماعیات
 نقطہ سندن انسانلر دینہ محتاجدر . بو حقیقت تاریخلہ وهر دور لو تظاهرات
 انسانیہ ایله ثابتدر . دینسزلکک مولود طبیعیسی مردمکریزی . یأس
 استحقار حیات وفوضادر !

دینک لزومنی انکار ایدنلر بوتون بو حقایقک قوت وتأثیرینی

تعدیل وازاله ایچون بر چوق و سائقه مراجعت ایلرلر . از جمله دین نامنه ارتکاب ایدیلن لایحیی فحایع و فضایحی تعداد ایدرلر . استبدادک انک مکروه شکلی اولان استبداد دینی بوتون صفحات مشئومه سیله انظار تدقیقه قویارلر ، دینک وسیله و واسطه اولدینی سوء استعمالاتی عنعنه سیله صایوب دوکرلر . تاریخ بشریتده بر آن اکسیک اولدینی کوریلن سفالتلری ، جفالری انظار ترجمه قارشئی تشریهدرک نتیجه تحلیلده عوامل و سوائق مهمه دن بری ده دین اولدینی اورته سوررلر . بونلرک هپسی طوغری ایسه ده منکرین دینک بو طرغر یلقلردن چیقاردینی نتیجه یا ککشدردر . بونلرک جمله سی احتراصات بشریه نک قدرت سفلیتی ، نفس انسانینک استعداد ردائتی اثبات ایده بیلیر . لکن نه لزوم دینی ونه ده علویتی انکار ایچون دلیل اولاماز . برشی تحریفات و سوء استعمال ایله حاصل اولان تأثیری ایله دکل ، ماهیت ذاتیه سیله محاکمه ایدلمه لیدر . دینک سوء استعماله اوغرادینی پک طوغریدر . فقط بوندن لزوم دینی انکار ایتمک کبی بر نتیجه چیقارمق هیچ ده طوغری دکلدر . انک فائده لی بر شی بیله سوء استعمال نتیجه سنده بی فائده حتی مضر اولابیلیر . لکن بو ، سوء استعماله راجع قالب او شیئه راجع اولاماز . انسانلر ، انک علوی فیکرلری بیله آلت احتراص ایتمه مک یولنی بولورلر . بو قیل سوء استعمالات بشریتک فطرت و جبلته و یا خودده استعداد و صورت تربیه سنه عائد بر کیفیتدر .

دینک سوء استعمالدن حاصل اولان نتایج ایله دینک عدم لزومنی و یا خود مضرتی ادعا ایتمک انک پارلاق سفسطه لردن معدوددر .

تاریخده دین نامنه ارتکاب ایدلمش جنایات چوقدر . لکن دین نامنه اجرا ایدیلن حسنات و فضائل دخی لایحصادر . برنجیلر دین نامنه

اجرا ایدلدیکی حالده ، دینک سؤ استعمالیه حاصل اولمش و چونک دینک
 منع ایتدیکی شیلردر . ایکنجیلر ایسه دینک او امرینه موافقدر . لزوم
 دین ایچون بوندن بویوک دلیل تاریخی اوله ماز فکرنده یز .

در دنجی مبحث

دینسزلك و نتایجی

ضیاع فکر اخلاق — ضیاع فکر جمعیت و حریت — ضیاع سعادت

دینسزلك و نتایجی — دینسزلكك بللی باشلی اوچ نتیجه سی وارد که هر اوچی کرک صحائف تاریخده و کرک بو کونکی آوروپاده متفکرینک نظر دهشتنه هدف اولمقدہ در . بو اوچ حالک :

برنجیسی : ضیاع فکر اخلاق ،

ایکنجیسی : ضیاع فکر جمعیت و حریت ،

اوچونجیسی : ضیاع سعادت در . بومسرو داتمزی اثباته مجبورز . واقعا کرک تاریخ و کرک هیئت اجتماعیه مدنیه نفوذ نظرله تدقیق اولونسه ، مسرو داتمزدہ کی حقایق غریب بر جیاد تله کوزہ چارپار سده نفوذ نظر ، عمومی بر خصیصه اولمادیغندن بومسئلہده ایضاحات وافیہ و یرمک الزمدر .

ضیاع فکر اخلاق — بر هیئت اجتماعیه ، بر طاقم قوانین

ایله قورولمش بر ماکنه یه بکزر . بو قوانینک زبدہ نتایجی

« حقوق » فکری اولوب بو فکرکده منبعی « اخلاقیات » در .

فی الواقع آردن بومسبع چیقاریلیرسه نه حقوقک ونهده قوانینک معناسی

قالماز .

هر علمك بر موضوعى اولوب علم اخلاقك ايسه موضوعى « ائى - فضيلت » در . اوچ دورت بيك سنه در ، اجرا ايدين تجاريله كوره « قدسيت » فكرى اساس اتخاز ايدمكجه بر منظومه اخلاقيه تاسيسى غير قابلدر . قدسيت ايسه ، انجق ذات بارى به اعتقاد و محبتله يعنى تدین ايله حاصل اولابيلير . بنابرین جناب حقى منكر اولان بر آدمك اخلاقسز اولماسى طبعى و منطقى و اولماماسى ايسه غير طبعى و ظاهراً مستثنا بر حالتدر . ظاهراً ، ديدك . زيرا بوكون كورديكمز اخلاقلى دینسزلك ترجمه حاللىنى تدقيق ايتسهك . طفوليتلرنده يا ديندار اقربا و مریلرك ويا خود ديندار بر محیطك تأثیراتيله حصه مند اخلاق اولدقلىنى كوريرز .

حالبوكه دين و افكار مقدسه دینه دن تماماً محروم اولارق تربيه ايديله جك بر نسلده ، عصرلر مرورندن سوكرانه كې احوال پيدا اولاجغنى قطعاً كسدیره مزسه كده احوال روحیه بشرک تدقیقندن ودها شیمیدین كوریلن علائمن بزم « اخلاق » دیدیکمز منظومه مغویه دن اثر قالمایه جغه و هر دورلو احتیاسات علویه دن محروم و صرف بهیانه حسابلرله متعیش بر هیئات اجتماعیه میدانه كله جكنه حكم ایده بیلیرز . « ائیلک » فكرینه تمایل ، فضیلتی منفعتیه ترجیح مطلقاً ذات بارى به اینانوب سومكه مفتقر در . خاطره كله بیلیركه « ائیلک و فضیلت ، منفعتك تقدیری صورتیه » ده یاپیلا بیلیر . فی الواقع بر چوق متفكرلر ، منفعت و انائیت فكرلى اوزرینه بر « علم اخلاق » تاسیسنه چالشمشلر در . لکن بونلرك واصل اولدیغى نتیجه نك اك چیرکین بر « اخلاقسزلق » اولدیغى سويلرسهك ، اخلاقك ائیلک فكرى ووظیفه و فضیلت اساسلرندن ماعدا بر اساس اوزرینه بنا ایديله میه جكنى سويله مش اولورز .

منفعت و انائیت فکرلری اوزرینه تأسیس ایدیلن و اسملرینه
 پک حقمز اولارق « اخلاق » نامی ویریلن منظومات دستوریه کوز
 اوکنه آلنیرسه ، هیچ بروجدان صاحبی انسان تصور ایدلمز که صمیم
 قلبنده بوچیرکین دستورلره قارشی بر اکراد حس ایتمه سین . براز
 دها ایضاجات ویره لم .

بر والده ، یاوریسینی نیچون سهور ؟ بر پدر ، اوغلنک سعادت
 ایچون نه یه جابالار طوریر ؟

ادیانده کی افکار مقدسه اوزرینه مؤسس اخلاقیات ، بوسؤالره
 پک نجیب جوابلر ویریر ، فقط برکرده باقیکنز دیگر اخلاقیات ایله
 نه جواب ویریلور :

بر والده یاوریسینی ، انائیتدن ، مالی اولدینی ایچون ، اوندن
 بر فائده اومدینی ایچون سهور ، سودیکی یاوریسینی دکل ینه کندی
 منفعتی ، کندی نفسی در .

بر پدر اوغلانی ، اوغلی بویوسونده کندینی باقسین دییه سهور !
 وقس علیهمالبواقی !

شیمدی بومکروه دستورلرده احتساسات عالیه انسانیه دن برزده
 وارمی در ؟

بروالده تصور ایدیکز که دکزه دوشن جکر پاره سنی قورتارمق
 ایچون ، یوزمک بیلمزکن ، کندینی قالدیروب دکزه آتور ، وتلف
 اولاجغنی بیلیرکن یاوریسینی اوغورنده نفسنی فدا ایدیور . عجبا
 بو حرکت عالیجنابانه « منفعت و انائیت » کبی اولوم قدر صوؤق
 کله لرله ایضاح ایدیله بیلیرمی ؟

بر فقیر [*] تصور ایدیکز که ایکی کون آچ دورمش . اولمه سنه
 رفق قلمشکن آینه بر دلیم ا کمک چمش . بر کون سوکرا تکرار
 بر دلیم ا کمک بولماسی اصلا محقق دکل . اویله ایکن کندی کبی
 بر آچ کوریور . اوندن هیچ بر منفعت بکله مزکن و ایرتسی کونی
 ا کمک بولایوب آچلقدن اولمه سی محتمل ایکن ا کمکنک یاریسی
 اوفقیره ویریور !

بر مثال [*] دها : چولده صوسز قلمش ایکی کسه تصور ایدیکز که
 بریسی او بقعه نک غریبی . دیکری بریسی . حرارت شمس ۷۵
 درجه ده . برینک آئنده انجق کندیسی اوج بش ساعت صوسز لقله
 اولمکن منع ایده جک صو وار . یولجیلر قویونک موضعی غیب
 ایتش و دیمک که صو بولمالری صرف تصادفه قلمش . بویله ایکن برلی .
 اولوملرک اک دهشتلیسی اولان « موت عطش » ی کوزه آلدیریورده
 غریبه آئنده کی صوی ویریور ! عجبا شو حرکت عالیجنابانه « منفعت
 و انائیت » کبی هذیانلرله قابل تأویل می در ؟
 خایر !

بو حقیقت اوقدر جلی در که بر طاقم متفکرین علم اخلاقی منفعت
 و انائیت فکرلری اوزرینه تأسیس امکانی اولمادیغنی کوردرک اورطه یه
 « انجذاب » نظریه سی قویمشلردر . مثلا بر انسانک آییلک ایتمه سی ،
 آییلکه انجذاب حس ایتمه سندن وهیئت اجتماعیه ده محاسنک وجودی ،
 اکثریت افراد انسانیه نک بر برینه قارشی تودد حسیله منجذب
 بولونماسدن ایلری کلدیکنی اوکه سورمشر ایسه ده « وظیفه » کبی
 مشکل و مقدس بر شیدک بو « انجذاب » نظریه سی کبی بر وهم وطن

[*] بومثال بر فرضیه اولایوب عیناً واقع اولمشدو .

اوزرینه تأسیس ایدیله میه جکنی آ کلامق ایچون چوق دوشونمک لازم کلز .

دیمک که اخلاق انجق « وظیفه » فکری اوزرینه بنا ایدیله بیلیر . وظیفه فکری ایسه « جناب باریه اعتقاد ومودت » دن باشقه بر اساسه ابتدا ایدیله مز . شو حالده ینه تکرار ایدرز که بر دینسزک اخلاق صاحبی اولماسی برغریبه ، اولماسی ایسه پک طبیعی بر نتیجه در . ضیاع فکر جمعیت و صریت — هیئت اجتماعی بشریه ، متجانس بر هیئت دکدر و اولاماز . مکونانده « معنای تامیله مساوی » هیچ بر شکل موجودیت اولمادینی ایچون انسانلرده ، هیچ بر خصوصده « معنای تامیله مساوی » اولامازلر . بشریتک ایجاد ایتدیکی برسوری اسرار انکیز کلهلر واردر که بونلر هب بو حقیقتی رمز و اشارت ایدرلر . طالع ، قدر ، تصادف الی آخره . فی الواقع افراد بشریه جسماً و معنأ درجات متفاوتده ظهور ایدرلر ، بری بلبل کبی سویلر ، دیکری که کلهلر ؛ بری بدایع طبیعتی تصویره مقتدردر ، دیکری انجق قاراقونجولوسلر رسم ایده بیلیر ؛ بری سانکه معکس اسرار جمال ایمش کبی کوزل اولور ، دیکری بر عفریت قدر چیرکین کوزیکیر .

لکن هر نه حال و تجلیده اولورسه اولسون ، بوتون افراد بشرک حقی اولان شی « حقوقاً مساوات » در که بونک اک طوغری آدی « حق حیاة » در . حقوقی محفوظ اولمایان افراد ، منتظم بر هیئت اجتماعیه میدانه کتیره مزلر .

حالبوکه بر هیئت اجتماعیه ، موازنه حالات افراده رعایت ایدلدکجه هیچ بروقت پایدار اولاماز . اکر افراد بشریه نك سائقی « یالکز انایت » اولورسه بو موازنه نك ادامه سی ممکن دکدر . شو حالده او

هیئت اجتماعیه ده کی موازنه بی ادامه ایده جک « مادی و معنوی بر قوه » بولونمادیغی دقیقه ده « فوضا » یعنی حکومتسزک ظاهر اولور . اکر « دین و اخلاق » معناسزوزلر ایسه جمعیت انسانیه نك « آنارشئیست » اولماسی هم پك طبیعی و همده پك مشروعدر . براز ده ایضاحات ویردم :

احمد افندی به پدرندن یوزبیک لیرا میراث قالمش . بوسرمایه ایله کونده بش آلتون قازانیور ، همده یورولمادن . محمد افندی ایسه بر آی چالیشارق انجق بوپاره بی قازانیور . آرادن دین و اخلاق قیودی چیقارسه ، محمد افندی به دوشن ایلك وظیفه ، احمد افدینك یاری پاره سنی ، یاری قازانجی آلمقدر . واقعا شیمدیکی حالد « دین و اخلاق » قیدلری اوزرینه موسس بر حکومت ، یعنی بر قوه قاهره مانعه وار ، محمد افندی بی ، احمد افندی به تجاوزدن منع ایدر . لکن بویله بر حکومتک وجودی « دین و اخلاقک اکثریت طرفندن مقبول اولدیغی ایچوندر . » یا اکثریت آنارشئیستلره کچرسه ؛ ایلك یا باجقلری اجرات ، هیئت اجتماعیه بی تشکیل ایدن بر قسم افرادی « مساوات » عشقه حقوقدن محروم ایتمک اولور . باری اوندن سوکر منتظم ویکی بر هیئت تشکیلی ممکن اولور می ؟ خایر ! مادم که انسانیتک ماهیتی ده طوغریسی طبیعت و قوانینی قابل تغیر دکلدر ، بویکی هیئت ده دخی بالضروره صنوف مختلفه حاصل اولاجق وینه انسانلر : عقلیلر ، بودالار ؛ طاللیلر ، طالعیزلر ، چالیشقانلر ، تنبللر ؛ کوزلر ، چیرکینلر کی قسه لره آیریلایجقدر .

بو حقیقت کوزلجه تأمل اولونورسه ، تسلیم ایدیلیر که : هیئت اجتماعیه آز چوق بر لون مشروعیت ویرن انجق دین و اخلاقه اتباعدر .

ضیاع سعادت — انسانك بار حیاتى سور و كاه یوب طور مه سی هب نیل سعادت امید یله در . پك آز مستثناسیله ، افراد بشر ، نسبی بر بر سعادت مال كدر . لکن بوسعادت نسیه یی میدانه کتیرن شیئی مادیات ظن ایدر سهك ، زیاده سیله آلدانمش اولور ز . سعادت نسیه یی استحصال ایدن شی ، قناعت وجدانیه و معنویاتدر . تعیر آخرله سعادت نسیه ، دین و اخلاقك محصولیدر . دینسر لکده امکان سعادت یوقدر . دینسر لزر ایچون ایکی نوع بویوك عذاب موعود و موجوددر . زنکینلر ایچون : احتساسات عالیه و رقیقه دن و ذوق حقیقی حیاتدن محرومیت و اوقدر مبذول نعمتله رغماً حیاتی متادی بر « طانسز قلله » امرار ، فقیر لر ایچون ایسه : تسلی و امیددن ، معدلت و مودتدن محرومیتدر . بر حاله که برنجیلره اتخار ، ایکنجیلره « آنارشی — فوضاء » بر نتیجه طبعه حیاة اولور .

دینسر لکک نتایج اجتماعیه سی جداً مدهشدر . بر دینسر ك ، فکردینی ایله اساسلری قورولمش و انجق فکردینی ایله بر معنا و سببی اولان دساتیر اخلاقیه دن استعانه یه هیچ بر صلاحیتی یوقدر . بر دینسر ك زاده دین و ایمان اولان فضائل بشریه دن هیچ بر نصیب بکله مکه حقی یوقدر . بر دینسر نظر نده « انسانیت » ، « فضیلت » ، « مروت » ، « شفقت » ، « انصاف » کبی مجموعه کلمات عالیه ك هیچ بر معناسی یوقدر . اکر هم بویکله لرده بر معنا کور یور و هم ده دینسر ك دعوا سنده بولونیور سه ، کندى وجدانتی تحلیلدن عاجز قالمش و باخصوص بقیه احتساسات عالیه سنی ، تربیه ابتدایه دیندارانه سنه و حالاً مجامع و حداننه حاکم اولان فکردینی یه بورجلو اولدیغنی فرق ایده مه مش دیمکدر .

بر دینسر ك نظر نده « بی حس و بی وجدان ، ولاقید و بی انصاف بر

قدرة « دن ، وجودلری تجرددن عبارت « قوانین کونیه » دن باشقه برشی اولاماز .

فکر الهمی و نتایجی آرادن چیقاریلیرسه ، ساحه طبیعتده اجزای فرد بیغینندن ، فعالیت میخانیکیه دن باشقه برشی کوریه مز . بوتون منظومه کون و وجود ، رقابت و مجادله ، مقاله و محاسده قوانینی اوزدیرینه تأسیس ایدلمشدر .

یا لکنز انسان ، بقوانین وحشت نمونه عقل و وجدانیله مقاومت ایدرک تأثیراتی تهوین و تعدیله و حتی مجرای تأثیرنی تبدیله موفق اولمشدر . انسان بوقدرتی ، فکر الهمیدن آلمشدر .

بوفکر آرعدن چیقارسه انسان ، علی العاده شعبات حیوانیه دن برینه منسوب بر حیوان قایلر و سائر حیوانلر کی « قهر و عمای طبیعتک تحت تأثیرینه » دوشمه سی لازم کلیر . دانسر بر آنارشیستک وجدانی تحلیل ایدرسه ک ، حقی اولدیغنی تماماً کوریرز . بویله بر دینسزک قاعته کورده بوتون علویات محروم حقیقت و نوزاد خیالدر . حقیقی اولان شی طبیعتدن عبارتدر . عقبا ، فضیلت ، مکافات اخرویه ، اخلاق ، بوتون بو کله لر بر کورده حیلله کارک اکثریت انسانیه بی اسیر کی استخدام ایچون ایجاد ایتدکلری شیلدر . شو حالده بشریتک غایه خیالی رینه هر فردک غایه خیالی قائم اولور . هر فرد بشر ، شودنیاده بلاشریطه مسعود اولمق ایستر ، بوندن باشقه صور سعادت یوقدر . لکن جمعیت انسانیه نک اشکال حاضرده سی ، دینی ، قوانینی ، اعتقادات و عاداتی بوامله مانعدر بنابرین ...

دیمک که بر آنارشیستک ، بر بومبا ایله بیکلرجه آدمی محواتمه سیله برزلزه ، بر اندفاع برکافی آرهنده هیچ بر فرق یوقدر !
بر آنارشیسته : بیکلرجه آدمی ، آچمادن ناصل نحو ایتدک ؟

دیمک قدر معناسز سوز یوقدر ، چونکه دینسز ایچون « مرحمت » اعصابک ضعف وقوتی مسئلهسی اولوب آروجه برمعناسی یوقدر . دینسز آنارشیت ، کندی ، محرومیت وسفالتیه دیکرلرینک ذوق وسعادتق آرهسنده محیر قالییور ، عجباً کندی محرومیتته قاتلامق ، دیکرلرینک سعادتته راضی اولمق ایچون برسبب معنوی وارمی در؟

خایر : یالکز مادی برسبب وار : خوف ترهیب وموت . دینسز آنارشیت ، بوقیدی آتدینی کون ، کندی ضررینه مسعوداولانلری اعدام ایتک ایچون هیچ برمانعه کورمز !

بردینسزک ، زوجهسندن صداقت ، معشوقهسندن وفا ، اولادندن احترام ، همجنسندن التفات بکله مکه صلاحیتی یوقدر ؛ مادم که انسانی یالکز « برهیم متکامل » کورییور ، بو حالتک مقتضاسندن فضله برشی بکله مک حقتدن ساقط اولویور .

برکدی ، دیشیسندن نه قدر وفا بکلسه ، بردینسزله زوجهسنگ مناسبتی ده اوسیاقده اولمق ایجاب ایدر . برینسک حریت سوق طبعیه . سیله دیکرینک حریت لاقیدانهسی آرهسنده نه ظهور ونه ده نتیجه اعتباریله فرق یوقدر .

شوسطرلرده « دینسز » سوزیله افاده ایتدیکمز اشخاص ، حس دینیدن متجرد وفکر الهی پی منکر اولانلر دیمک اولوب اشکال دینیله نظر اعتنایه آلینمامشدر . زیرا بر دین نه درجه باطل اولورسه اولسون یته بهمیت بشریه یه مانع اولاجق دساتیری حاویدر .

بنابرین دینسزک ، منکرک سعادت حقیقیه دن ، اذواق علویه دن نصیبی یوقدر وهرکافر ودوره حیاتنده برکره ، ابدیاً تذکاره محکوم اولدینی کلمه تلہفی دهان مرارت آمیزندن زهرلر کبی چیقاریر . اوت ، ابدی برحقیقتدرکه : « ويقول الکافر یالیتنی کنت ترابا »

بشنجی مبحث

تصنيف ادیان

هغل — هارنماه — نیل — سی ربك

ادیانك تحلیل محتویاتنه اصول فی ایله باشلانیلوب تاریخ ادیان موضوعی واسع برشعبه علوم شكلنه کیردیکی کوندن بری تاریخ بشریتده کوزیلن ادیان ایله حالا نوع انسانك رهبر وجدانیاتی اولان ادیان موجوده نك تصنيفنه پك چوق مساعی صرف ایدلمشدر .

تصنيف ادیان ایچون ایلك اصولری وضع ایدن حکیم شهر آنیلی « هغل » در . مع مافیه بو ذاتك تصنيفاتی مقصدی تاممله تأمین ایتدیکندن یارم عصر دنبری پك چوق تصنيفلر تحریر ایدلمش و فقط هیچ بریسی قبول عمومییه مظهر اولمامشدر .

ذاتاً سوزك طوغریسی سویلمك لازم کلیرسه اعتراف ایدیلیر که یوزلره بالغ اولان تصنيفاتك چوغی « هغل » ك تصنيفنی اوافق تفك تعدیلاته تکرار دن عبارتدر . تجربه ایدیلن تصنيفاتك مجموعی ایکی شعبهیه آریله بیلیر . تصنيف انسابی ، تصنيف شکللی .

تصنيف انسابی ده عین عالمیه منسوب اولان اقوامك ادیانی صره لامتقده در . تصنيف شکللی ده ایسه ادیان . اشکال و تظاهرات مخصوصه سی اعتباریله تفریق اولنور . برنجی اصول تصنيف عقله « و تاریخه موافق بولمقله برابر افرادی جامع و اغیارنی مانع دکلدر .

زیرا بعضاً انساب اعتباریله بر برینه مناسبتی اولمیان اقوامک آرالرنده منتشر عین دینه مالک اولدقلری تاریخده چوق کوریلن احوالندر .
تصنیف شکلیده ایسه هیچ بر « حقیقت ذاتیه » بولنه مایوب
صرف مصنفک تقدیرات شخصیه سندن مستفاد افکاره مبنیدر .

« ماقس مولر » کبی علمای مشهوره ادیانک « حق » و « باطل »
کبی ایکی شعبه یه تقریبیله تصنیفنه شدتله معارض بولنیور .

« ارنست رونان » کبی مشاهیر تنقیدیون دخی اساساً بوفکره
میالدرلر . بونک سببی ایسه میدانده در . ادیانک بوصول صورتله تصنیفی
عادتا طبیعی بر کیفیت ایکن اوروپا حکمای متأخرینک بوصولی شدتله
ردایتمه لر ایسبانی « حکمت تنقیدیه » نک اساسلرنده آراملیدر .

حکمت تنقیدیه بر حادثه نک اسباب ظهورینی ، حادثه نک عامللرینی ،
حادثه نک سبب و عاملی اولدینی دیکر حادثه لری تحلیل ایدیور ، اریور .
بولیور . لکن بر حادثه نک تحلیل اسباب و تکویننده بی نظیر برزاکت
و مهارت کوسترن « حکمت تنقیدیه » اسباب و عوامله اولسون ،
بالذات حادثه اولسون ، بر حکم اخلاقی ، بر حکم قطعی ویرمکن
امتناع ایدیور . بوسبیه مبنی حکمت تنقیدیه کوره بر دین ، بر حادثه
معنویه و اجتماعیه و سیاسیه دن عبارت اولوب عائد اولدقلری زمان
و افرادک مرآتیدرلر . ادیانده شایان تدقیق اولان جهت ، افکار بشرک
تظاهر و تکاملاتی اولوب اونلریالکز بوجهتی تحلیل و تدقیق ایده رک
باشقا بر حکم ویرمکه لزوم کورمز لر . بنابرین ادیانده حق و باطل کبی
اوصاف تمیزیه عطفی موافق بولمازلر .

حالبوکه ادیانک هیئات بشریه اوزرنده کی تأثیرات تاریخیه
و حاضره سی نظر اعتباره آلیرسه ، حکمت تنقیدیه نک نقطه نظرینک

نه قدر ناقص اولدینی کوریلیر . هر قاره بردینک ظهور . تحولات
استحالات و تکاملاتی دور و دراز مطالعه ایتدکدن صکره اودین حقنده
بر حکم و یرمک احتیاجی حس ایدر ، بو حکم ایسه « حق » و « باطل »
سوزلریله زبده ایدیه بیلیر . بویله بر احتیاجی حس ایدن علما ایله
هر حالده تصنیفه لزوم کورن علما ، باقلسه اساسده ینه متحد قالیورلر .
زیرا یابدقلمی تصنیفات بیله ادیانک ماهیتنی ارائهیه معطوفدیر که بوده
حق و باطل حکملرینه طوغری اجاله محاکمهیه مبنیدر .
ادیانک تصنیفی ایچون اتخاذا ایدیلن اصوللر حقنده بر فکر و یره بیلیمک
اوزره بر قاجنی یازمغه لزوم کور یوروز :

« هغل » ک تصنیفی اولا : دین طبیعی :

- ۱ — بلا سبب خارجی ادیان [یعنی انسانلرده کندی کندینه
ظهور ایدن افکار اوزرینه مؤسس ادیان]
- ۲ — توحید وجدانی اوزرینه مؤسس ادیان [یعنی مایه اصلیه
وجوه فکرندن متحصل ادیان]

- (۱) حساب و مقیاس اوزرینه مؤسس دینلر [چینهده]
 - (ب) وهم و خیال اوزرینه مؤسس دین [برهن دینی]
 - (ت) مراقبه و استغراق اوزرینه مؤسس دین [بودینی دینی]
- ۳ — دین طبعیدن دین آزاده کچید حکمنده اولان ادیان
 - (۱) دین نورانیت [زردشت دینی] .
 - (ب) دین اضطراب [اسکی سریانیلر]
 - (ت) دین اسرار [اسکی مضرلیلر]

ثانیاً : شخصیت روحانیه اوزرینه مؤسس ادیان :

- ۱ — دین علویت [دین موسی]
 (۲) — دین بدیعی [اسکی یونانیلر]
 ۳ — دین تمیز [رومالیلر]
 ثالثاً : دین مطلق :

۱ — دین نصرانی

« ههغل » ك بوتقسیمنده فی بر اصول کورولمور. ادیانده اولان سویه ره رعایت دخی ایدلمور. مثلاً وحدت الهیه اوزرینه مؤسس اولان موسویت ایله یونان و روما اساطیرینی عین مرتبه ده تصنیف ایتمک پک غریب برشیدر.

بو تصنیفاتده ، دنیانک اوچ بیوک دیندن بری اولان اسلامه بریر بولنه مایشی دخی اغرب غرابنددر. لکن « ههغل » ك بو کبی غرابتلری چوقدر . . خرستیانلق قدر مقید بر دین ایچون دین مطلق عنوانی ویریشی ده کیفی برشیدر .

« ههغله » ك تصنیفی

اولا : ادیان طبیعه

- (۱) — توحید کاذب اوزرینه مؤسس دین طبیعی
 (۲) — توحید کاذبک (انسان معیار اولوق اوزره) روحانیلشدیرلمه سندن

متحصل دین

- (۱) بو صورت دینک نزاکت بدیعیه شکلی [یونانیلر]
 (ب) فائده دنیویه شکلی [رومالیلر]
 (ت) شکل اخلاقیسی [اقوام جرمانیه]
 (۳) — توحید کاذبک مسلك عقیده شکنه افراغندن متحصل دینلر:

(۱) توحید دهری [*] [مصر لیلر]

(ب) شیه دهری [ایرانیلر]

ثانیاً : ادیان مافوق الطبیعیه

۱ - توحید (مونیزم) مجرد [فیکر استخلاص اوزرینه مؤسس

دین خیالی

(۱) انکار دنیا [برهن دینی]

(ب) وهم مطلق اوزرینه مؤسس دین [بودی دینی]

۳ - عبادة الله اوزرینه مؤسس ادیان

(۱) اللهک برلکی اوزرینه مؤسس دین ابتدائی [ابنای سالفهک دینی]

(ب) وحی و شریعت اوزرینه مؤسس ادیان [دین موسی، اسلام]

(ت) استخلاص فکری اوزرینه مؤسس دین حقیقی [دین عیسی]

« لی بیل » ک تصنیفی

اولا : ادیان طینیغه — شرک

۱ — بر چوق حیواناته عبادتدن عبارت دین

۲ — جنلره شیطانلره عبادتدن و افسونکرلکدن عبارت دین

[اقوام وحشیهک دینی]

۳ — تنسیق و یا خود تنظیم اولمش دین سحر بازی

(۱) تنظیم اولوتمادیغی حالده تنسیق اولمش ادیان سحر بازی (ماژی)

[ژاپونیا لیلر، هندده کی دراویدیلر، فینوالر، استونلر، قبل الاسلام

عربلر، اسکی ارناوودلر، اسکی ایتالیا نلر یعنی اروسکلر، اسکی اسلاولر]

(ب) تنظیم اولمش سحر بازلق اسکی امریقایلر، چینک دین قیوعی،

اسکی مصر لیلر]

[*] بوراده کی توحید کلمه سی کائناتک بر اصله . بر قوته ارجایی معناسینه

اولان « مونیزم » کلمه سنک مقابیلدر .

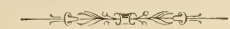
۴ — انسان شکننده و فقط انسان فوقنده قدرت لره مالک الہ لره عبادتن عبارت ونیم اخلاقی ادیان تعبیر اخر لره شرک آدم پرستی . [ودها کتابلرینه تابع ہندیلر ، ایرانیلر ، بابیلر ، اثوریلر ، کابلر ، جرمانلر ، یونانیلر ورومالیلر]

نائیاً : ادیان اخلاقیہ [الہامی و اخلاقی]

۱ — ادیان ملیہ [تاؤ مذہبی ، قوتقوچہ او مذہبی ، برہمن مذہبی ، موسی دینی و یہودی مذہبی .

استطراد : دین موسی برنجی صنف ادیان ایلہ اوچنچی کلہ جک صنف آراسندہ کچیدر .]

۲ — ادیان عمومیہ [بودی دینی ، خرستیانلق ، اسلام]

« سيبك » ك تصنيفي

۱ — برغایہ اخلاقیہ اولمادیعی حالده کائناتی تصدیقن عبارت ادیان [وحدانیتدن اقدامظهورایدزدینلر]

۲ — ادیان اخلاقیہ (درجہ متفاوتہده) [مکسیقا ، پرواہالی ، قدیمہ سی ، چینیلر ، اسکی مصریلر ، ہندولر ، فارسیلر ، جرمانلر ، رومالیلر ، اسکی یونانیلر]

۳ — دین متوسط یعنی بالادہ کی دینلر لہ اشاعیدہ کلہ جک ایکی دین اراسندہ کچید اولان دین موسی .

۴ — دین استخلاص مطلق — انکار کائنات اوزرینہ مؤسس بودی دینی

۵ — دین استخلاص مثبت — دین عیسی

۶ — ادیان اخلاقیہ یہ عودت — دین احمدی

ایشته کوریلورکہ بو تصنیفلر دہ پک آز حقیقت ، جزئی فن ،

وېك چوق ادارهٔ مصلحت براز تعصب وېر آزده تمايلات شخصيه يولنيور . بر حادثه يي ، بر حادثه فكريه يي توضيح وتنوير ايجون او كا ير چوق توصيفات وتعيرات غير مانوسه علاوه ايتك هيچ بر مقصدى تا مين ايتمز . مع مافيه تحديد صنوف امليله بر بردن فرقلي دينلري براز مشابهت سبيله عين صنفه ادخال دخي طوغري دكلدر . نمونه سنى عرض ايتديكمز شو دوت تصنيفك هيچ برى مقصدى تا مين ايتيور . ذاتاً بو صورت تصنيف تحليل صوري اوزرينه مؤسس اولوب اديان حقدنه پكده بر حكم معنوى . وجدانى واخلاقي يي متضمن دكلدر . تعبير اخرله تنقيد تحليلي ، تنقيد اخلاقي وروحيه غلبه ايديور . اديانى عقل بشرك اختراصات كونا كوني ديه قبول ايدوب تضمينات اخلاقيه ووجدانيه لرينه نظر لاقيدى ايله باقمق « فلسفهٔ تنقيديه » خاص بر طرزدر . بر چوق اشكان دينيه يه وقوف فكر تدقيقه قائلش وياخودده ريب وتردده دوشمش بر انسانه هيچ بر فائده ويرمز . بالنهايه زهنده « عجاها نكي دين حق ؟ » سؤالى بويله يوز بيك تصنيف اوقونسه ، ينه باقى قالير . بنا برين تصنيف اديانده ، مشهور ماقس موللك فكرينه مغاير اوله رق ، اولاً « دين حق ، دين باطل » كې اديانك ايكى شعبهٔ مهمه يه تقسيمى لزومى دركادر . واقعا بويله بر تصنيف ، بلکهده تاريخ نقطهٔ نظرندن بر درجه محذور ليدر . لکن تنوير افكار ايجون بو محذوره قاتلامق ايجاب ايدر .

(ههغل) ك حكيمات دينيه يه عايد ائارندن اديانه تطبيق ايديلن ديكر بر تصنيف دهها كوزه چارمقده در . پك زياده تدقيق وتنقيد محتاج اولان بو تصنيفك ، اساسلره تماسي جهتيه اهميت عظماسى قابل انكار دكلدر . « مراتب اديان » وياخود « عبدك ربه صورارتباطى »

نامی ویرمک لازم کلن بو تصنیفه کوره ادیان بر وجه آتیدر .

۱ — ایکی حدک غیر معین اولماسندن ناشی عبد ایله رب آراسنده بر نسبت معینه بولونه مایان ادیان [ادیان ابتداییه یعنی اقوام جاهله و وحشیه اعتقاداتی بو زمره یه داخلدر]

۲ — عبد ایله رب آراسنده یالکز « خالق — مخلوق » نسبتی بولوب عبدک نفسنی ربندن آیری و غیری کوردیکی دینلر [دین موسی؛ دین اسلام] ۳ — عبد ایله رب بیننده بر نسبت وجودیه و فقط ناقصه بولونان دین [خرستیانلق]

۴ — عبد ایله رب بیننده نسبت کامله وجودیه یعنی وحدت تام دین مطلق [زمره ممتازه حکما و افاضل بشریه نک و اصل اولاییله جکی مرتبه دینه]

(هغل) کبو صورت تصنیفنده کی نقصانله برابر فکرینک درینلکی بدیهیدر . نقصانلر شوکه : اولابودی دینی ادخاله یارار بر صنف یوق . بودی دینی فنای مطلق فکری اوزرینه مؤسس و توحید مطلق مشعردر؛ حال بوکه دردنجی مرتبه ده کی توحید وجودی ده فنایرینه یالکز بقا اساسلری مشهود اولیور . ذاناً (هغل) کویردیکی ایضا حاتدن بومسر و داتمزک دوغریلغی میدانده در .

ثانیاً : دین اسلامک احتوای حیرت افزاسی (هغل) ک واصل اطلاعی اولامادینی ، دین اسلامی ایکنجی مرتبه ده کورمه سیله ثابتدر . واقعا عقیده جامعه اسلامک شکل شرعی و عمومی موسی موجبجه بو تصنیف طوغری ایسه ده شکل حکمی و تصوفیسی اعتباریله دین اسلام ایچون ایروجه بر مرتبه اتخاذه لازم کلیر ، زیرا مرتبه تصوفی و حکمیسی اعتباریله دین اسلامی نه خرستیانلغه تخصیص ایدلن مرتبه یه ونده

بوديك ايجون بزم اچديغمز صنفه ادخال ممكن اولمايوب فنايله بقانك حد اعتدالندن عبارت وتوحيد كامل مشعر بر مرتبه يه اعاده ايجاب ايدر . مستغنى بيان اولديغى اوزره عقیده اسلاميه ده آدم ايله دين حق نوأمدر . لکن بو مسأله ديقه ده جمهور علما ايله متصوفين اراسنده بر فرق تفهم واردر . جمهوره كوره انبيانك كتيرديكي اديانك هپسى حق اولوب اساس عقیده ده بر بردن هيچ فرقلرى يوقدر . نسخ اولن ، نبدل كورن جهت ، شرايع اولوب عقیده دكلدر . تعبير آخره كوره فكر ديني ده ، معرفة الله ده تكامل يوقدر . جناب نوحك معرفت وعقیده سيله جناب عيسانك وياخود پيغمبر (صلعم) حضرتلى معرفت وعقیده سي آراسنده بر فرق اولماديغى كچي امتلى عقیده ومعرفتى آرسنده دخى فرق يوقدر . متصوفين بو موادى بلا قيد قبول ايتيورلر . تعبير آخره اساسده دكلسه بيله اشكال واحتماده فرق وتكامل قبول ايديورلر . مثلاً جناب نوح ، وحى والهام ايله معزز بر مأمور الهى اولمق اعتباريله پيغمبر مزدن (صلعم) فرقى دكلدر . ، بو اساسلى اعتبارله نبوتده تكامل يوقدر . كذا حضرت نوحك دينى حق وعقیده دينه سي توحيد باريدن عبارت اولوب ينه بو اعتبارله اديان منزله سائر دن فرقى دكلدر .

لكن امت «نوح» كعقیده حقاينه ي احتوا وتفهمى وذات بارى نى معرفتى ايله امت محمد (صلعم) ك احتوا ومعرفتى اراسنده تفاضل وتكامل كور ييورلر . كذا معرفت احمد يه نك معارف انبيايه فائق وچونكه كنديسى خاتم انبيا ومعرفتى اكل معارف ، عقیده سي اوضح و اوسع عقايد ، دينى اجمل واكمل اديان اولديغى درميان ايديورلر . بوايكي فكرده اساساً بر تناقض اولمايوب عين حقيقتك ايكي صورته تفهم

وقبولی دیمک ایسه ده نبوت والهامی انکار ایدن متفئله کوره تکامل دینی نك بشقه بر معناسی واردر .

« راسیونالیست » « قرئیسیت » « پوزیتیویست » مسلكلرینه سالاك حکمای جدیدیه کوره فکردینی دخی افکار سائر نك کچر دیکي ادواری تعقیب ایتمش ، عین قوانین تحتندہ تکامل ایلشدر . ابتدائی انسانلرک بوتون تکاملات فکریه سی طاشدن بعض ادوات یاپه بیللمکه ، بر آز صکره دریلزله تستره وارا بیلدیکنی درمیان ایدن منقدرلر بوسویه فکریه ده اولان بر آدمله امت موسی ، عیسی ویا محمد (صلعم) ک معرفه الله وعقایدی تلقیده یکسان اولامایه جقلرینی وبونک عکسی بر ادعانک تاریخه ، طبیعته ، فنونه ومحاکمه ، سلیمیه مغایر بولوندینی سردایتمکده درلر . بو محاکمه اسرار انسانیت ونبوت آرادن چیقارسه بر درجه طوغری اولابیلیر . لکن نبوت قیدله یاری قوتی غیب ایدر . یوقاریده سردایتدیکمز اجتهاد متصوفینه کوره ایسه هیچه اینر .

مادیاتله مغنیاتک کیفیت تکاملده مترادفاً یورودکلری ادعاسی ، تاریخک دائماتکذیب ایتدیکي شیلردندر . بو قدر تکذیباته رغماً بر چوق حکمای حاضره الآن ادعالرندن واز کچه میسورلر . بنا برین بر قاچ مثال ایله توضیح کیفیت ایده لم . بر قاچ بیگ سنه اولکی طرز حیات ایله یاشایان ، حالا بیکلرله سنه اولکی طرزده تعیش واکتسا ایله یین بدویلر کوریورز که محیطلری ایجابی اوله رق بونلرک عالم مدنیتله هیچ بر مناسبت مهمه وجدیه سی کورولمور . بویله بر بدوینک سویه صنایه سی صوک درجه دوندر . آلتی یدی بیگ سنه لک ترقی و تکاملدن اولیله بر بدوی تمامآبی خبروبی نصیدر . بونکله برابر یوردی اک متکامل ومترقی آدملر درجه سنده احتساسات رقیقه صاحبی بر شاعر ، بر لسان

متبحری پیشدیره بیلیمور. اگر بدوینک - ترقیات و حالت مغنویه سنی .
صناعت و معیشتدن استدلال دوغری اولسه یدی . اونو شعر و فصاحتدن
و تکامل مغنویدن محروم بولما مزلازم کایردی . . حالبوکه قضیه برعکس .
ایشته بر مثالدها: آریستو ، شمدی دنیاده بولونسه ده بر ایش
آزاسه مثلا بر شمندو فر قومپایه سنه مراجعت ایتسه . عادی بر ما کینستلک
بیله کندیسنه و یرمه جکلری میدانده . هله کیدیکی البسه سبیله مدنی
چو جقلرک اونک ارقه سندن قوشاجنی ده محقق . حالبوکه آریستونک
زمانمزه نسبتله انکار ایدیله مه یین شو نواقصی . اونک بعض شعبات
معارفده حالا بی نظیر بر استاد بولونماسنه مانع اولابیلیرمی ؟ بر قاچ
بیک سنه اقدم منطقی وهله قضایا بحثی آرتق بر زرده علاوه ایدیله یه جک
درجه لرده تکمل ایتدیرن آریستو میدانده طور یرکن بو کونکی
شمندو فر لردن قیاس ایله آریستونک بو کونکی منطق جیلرک کعبنه وارامادیغی
ادعاسی محق میدر ؟ البته دکل .

ایشته دیانت و نبوت ده بویله در . حیوان پوستی اکتسا ایدن برنجی
ذی شانک شمندو فری بیلمه ییشی معارف آلمیه ایله مزین وهله وحی و الهام
ایله مبعجل اولماسنه مانع طوتیلاماز .

بو باده صوک و قطنی بر دلیلدها سرد ایتمک ایسته رز: بو کون کیمسه نک
انکار ایتدیکی حقایق تاریخیه دندرکه علوم و فنونک تکاملندن صو کرا
بر نتیجه محصله اولمق اوزره پیدا اولماسی لازم کلن « فلسفه » بالعکس
علوم و فنوندن اول حاصل اولمش و علوم و فنونی تولید ایتمشدر .
مغنویت بشریه بی اشکال معیشت و مرتبه صناعتندن استدلاله قالفیشانلری
و باخصوص نبوتی انکار ایدنلری تکذیب ایچون بوندن بویوک شهادت
تاریخیه و وثیقه اولاماز .

حق و باطل ، متکامل و متناقص ، ادیان مختلفه بی ادوار تاریخده برلکده کورمکده یز . بنا برین دین ابتدائی بی ملطقه [آئیمیزم - روحیون] و یا خود [قه تیشیزم - وثیه] کبی مسالکدن عبارت ظن ایتمک دعواسنه ده عمومی اعتباریله مجروح بر دعوی نظریله باقهرق ادیانی ، انسانیت ایچون اهمیتی درکار اولان شکل اخلاقیده تصنیفه ایتداریلیورز .

التنجی مبحث

قیمت معنویه لری اعتباریابه

اربانك تصنیفی

دین باطل . — دین معقول و دین طبیعی . — دین حق و دین سماوی . —
دین مختلط .

دین باطل — مدنیتك شرفلرندن بری ده « فکر اصلی » دن
ماعدادین لفظك محتوی اولدیغی مجموعه افکاردن محروم و معایر عقل
و حکمت و بدیهی هدیانلرله ملو ادیانی چوقدن بری دست اعتباردن
آتمش اولماسی در . « وثیه » ، « ثویه » ، « انسانپرستی » .
« حیوانپرستی » ، « دیو پرستی » کبی بطلانی درجه بدهنده اولان
ادیان ، زمانمزدده انحق حالت ابتدائیهده بولونان جاهل ، بدوی ویا
وحشی اقوامده کوریه بیلیر . بنا برین ادیان باطله حقدده اوزون اوزادییه
سوز سویله مکه لزوم یوقدر . ادیان باطله عنواتی ویردی کمز دینلر ایله .
افکار محقه و باطله دن مرکب مختلط دینلری مزج اتمه مک لازمدر .
دین معقول ، دین طبیعی — بو ایکی تعبیر ، بر معنا فاده ایدر لر .
هر ایکیسی یکی ایجاد ایدلمش شیلر دکلسه ده تکامل و نعمی مدنیت
اخیر دنك محصولیدر . اوروپا عقلاسنی بویله بر دین اتحادینه سوق
ایدن جهت شونلر در :

اولاً : انسانلرک حس دینی دن ، احتیاج دینی دن تجر دایده مه ییشی ،
ثانیاً : اونلرده متداول دینلرده عقل و طبیعته مغایر عقاید
و مباحث بولونماسی سببیه بو دینلرک ، ادراکی قدره تنقید و تبعه
ایریشمش آدملره رهبر وجدان اولاماییشی .

تاریخ تمدنی کوزلجه تدقیق ایدرسهک کوریرزکه اوروپا وجدانیات
واجتماعیانتک فعالیتله دوره تکامله کیرمه سی ، « لوتر و قالون » نک
« اصلاحات Reforme » ی ایله باشلاز . بونلرک تشبئی . دین
معقول و طبیعی به طوغری برر دیو خطوه سی ایدی .

خرستیانلرک قتلکلک شکلنده کی « مغایر عقل و طبیعت » اولان عقاید
ورسومک چوغی ، پروتستانلق طرفدن طرح و حذف ایدلدی . [*]
لکن بر چوق شعباته انقسام ایدن پروتستانلق قطعی و آرتق اصلاحاته
عیر مفتقر بر شکل آلامادی . حتی بر چوق منقیدینک اجتهادینه
کوره اصلاحاتی افراطله یاپان شعبه لرک خرستیانلقه همان هیچ بر
مناسبتی قالمادی . مع مافیله خرستیانلغه خاص اولان عقایدک هیچ
بررسی عقل و فن ایله تردیف قبول ایتدیکندن نهایت « خرستیانلرک
اشکال و خطوط مخصوصه » سیله هیچ بر مناسبتی اولمایان شکللرده
و صرف « عقلی و فلسفی » دینلر تصور ایدیلکه باشلاندى .

مع مافیله « دین طبیعی » عنوان عمومیمی آلتنده رونما اولان
اشکال دینیه ده اطراد و قطعیت بولوندیغنی ظن ایتمه مه لی در . بو یکی
مذهبلر ، بعض خصوصات مشترکه یه مالک ایسه ده دیگر بر طاقم
موادده بر برینه هیچده بکنزه منزلر . بنا برین دین طبیعی حقدده

[*] دین موسی ده دخی بو قبیل حرکات و تشبثات کوریلشدر . از جمله
اندلسده یتیشن فیلسوف « میمونید » موسویتده برچوق اصلاحات یامشدی .

بر فکر پیدا ایتمک اوزره « خطوط مشترکه ایله مقصد » ی دریش
ایتمک لازمدر . دین طبیعی نك پیلانی شویله در :

۱ — تصدیق الوهیت ،

۲ — اخلاق ،

۳ — کلفتدن عاری و قلبی عبادت ،

۴ — عقل و فقه مغایر افکاردن مجانبت .

بودورت رکن دینی نك تطبیق و تفسیرینه کلنجه : ایش ، هرکست
منسوب اولدینی مسلك فلسفی یه کورده ده کیشیور . مذهب روحانیوندن
اولانلره کورده ارکان اصلیه ، ادیان سماوییه یه فوق العاده تقرب ایدیور .
ژول سیمون و امثالی روحانیونک افکارندن استنباط ایدیلدیکنه کورده
بالاده کی دورت رکن ، شو اشکالی احتوا ایدیور :

۱ — شخصیت روحانیه صاحبی و کائناتدن ذاتاً و منطقی آیری

بر خالق ،

۲ — جسدن مایه سی اعتباریله آیری و غیرقابل هلاک و شخصی

بر روح ،

۳ — وظیفه و مجازاة اساسی اوزدرینه مبنی اخلاق ،

۴ — کلفتدن عاری و باطنی عبادات ،

ایشته کوریلدیور که دین طبیعی بوشکلله دین سماوی یعنی برنجی یه
منسوب دینلر آره سنده کی فرق ، برنجیلرده معجزه و اسرار کی
خوارقک ، وحی نبوتک ، دینی آیین وارکانک مطروح و ایکنجیلرده
مقبول بولونماسندن عبارت قالییور . مع مافیله بوشکلده بر دین طبیعی یه
سالک اولانلرک بر قسمی ، خوارقی و بر درجه یه قدر وحی مغایر عقل
و فن بولماز و بوضورتله ادیان سماوییه ایله آره لرندکی فرق برقات دها
آزالیر .

وجودیون مذهبی سالکرینه کوره ایسه ارکان دین شویله در :

۱ — غیر شخصی و محض وجود و کائناتدن غیر مفروق بر خدا

۲ — جسده اساساً هم اصل و غیر شخصی یعنی اصل واحدك

تجلیاتندن عبارت بر روح ،

۳ — عشق و فداکاری اوزه رینه مبنی اخلاق ،

۴ — حس توحید و ذوق اتصالن عبارت عبادات .

ذهنیون مذهبی اربانه کورده منظومه افکار دینیه بوکاپك

یقیندر :

۱ — غیر شخصی و فقط آدمك وجداننده صاحب شخصیت

کبی تجلی ، کائناتدن ذاتاً دکل منطقاً آری ، منطقاً ابتداده فکر

مجرد ، صوکرافکرذی وجود و نهایت آدمده فکرذی وجدان بر خدا ،

۲ — فکر مجردك وجدان آدمده کندی کنذینی بیلمه سندن

عبارت روح ،

۳ — عشق و فداکاری ، استغنا عن الفرق اساسلری اوزه رینه

مبنی اخلاق

۴ — علم و فضیلت ، ذوق مودتدن عبارت عبادات .

بوصوڪ ایکی فکره کوره لاعتبار نبوت منکر دکلسهده عادتا

بشریتك عمومی بر خاصه سی در .

عقلیونك بر قسمنه ، فلسفه تکامل اصحابنه کوره ایسه دین شایان

حیرت بر بساطنه اینر :

— ماهیتی تماماً مجهول قالاجق و هر شیتك مرجعی بر قدره خفیه ،

متبایسی احتیاجات خاضره بشریه و ترقیات فنییه کوره تعین

ایده جك شیلر .

هب دین طبیعی اولمق ادعاسنده بولونان بواشكال دینه یالکزی برتقطهده کاملاً متحد بولونیور. اوده خواریق ومعجزات واسراری عدم قبول. عندالتحلیل کوریلیرکه دین طبیعی نامی ویریلن اشكال دینه ابله فلسفه آراسنده هیچ برفرق یوقدر. بومذهبلره کوره هرکسک دینی، کندندهکی حس دینیك درجهسی وعلم عرفانك مرتبهسی ایله متناسبدر. کتابالله، وجدان وطبیعتدر.

بوتون بومسروواتدن چیقان نتیجهشودرکه: دین طبیعی عنوانی آلتنده بولونان اشكال دینهده، ادیان سماویهدهدخی موجودبرچوق حقایق یوقدکل، وار. لکن براساس قدسییه مالک اولماقدلرندن ومحتویاتلری هر فردك ذوق واقدارینه کومه تخالف ایلدیکندن ومقتدابه اولاجق بالجمله شرائط تاریخیهدن محروم بولونداقلرندن «دین طبیعی» برنام مستعاردن عبارت قالییور وبونام مستعارك آلتنده «یادیان سماویهدن برینك صفحات وجودیهسندن برصفحه» ویاخودده مسالك حکمتدن برمسالك مضمون بونیور.

دین صوم. درین ساری — یوقارودن بری یوروتدی کمز سلسله محاکماتله تظاهر ایلیه جکنه کوره نتیجه تحلیله دین، غایت طبیعی صورته ایکی شکل اساسییه آیریلیر: دین حق، دین باطل. بوتقسیمک ادواره بعیده ماضیه ایچون تطبیق فنیسی ناقصدر، بوراسنی اعتراف ایدهرز. لکن شوراسی ده واردرکه بوکون بشریت ایچون «اخلاق وحکمت» نقطه نظریله اک مفید اولان تقسیم بو چونکه عمومیت انسانیهك علاقه دار اولدینی جهت بودر. یوقسه ادوار قدیمه ده ادیانك اشكال واحوالی، یالکزی ارباب اختصاصی ذوقیاب ایده بیله جک شیلردر. ادیانك حق وباطل کبی ایکی شکل متضاده تقسیمی عقول بسیطه

اربابنه کوره غایتله قولایدرد. هر انسان، کندی دینی حق ودیکر لرینی آرزوق حقایقیدن متباعد ویا خود تماماً باطل کوریرر. لکن دلائلدن محروم اولدینی تقدیرده بویله بر کوریشده کندندن باشقاسی ایچون نه قیمت قبیله ونهده قیمت حکمیله یوقدر .

« انا وجدنا آباءنا » دیمک ، حق قازانمق ایچون کافی کله منر . ینا برین دین حقک نه کبی شرائطی حاز اولمق لازم کله جکنی « حقایق حکمیله و فیه » معیار و میزان اتخاذا ایدیلهرک تعیین ایتمک لازمدر . ینه تکرار ایدهرزکه مدنیت انسانیه نك شرفلرندن بری ده ، بطلانی بداهت درجه سنده اولان ادیانی چوقدن ترک ایتمش اولماسی در . بوکون اقوام متمدنه، هر برینک اساسی برر کتاب مقدسه راجع، اوچ بویوک دینه سالک بولونیور . بو خصوصک بویوک بر قیمت تاریخیه سی واردر . بر دینک ملیونلره افراد بشر طرفدن قبول ایدلمش اولماسی، بیکرله سنه پایدار قالماسی هیچ بر متفکرک استحقاق ایدمه جکی شیلردندر . واقعا یوزلره ملیون خلقک، بیکرله سنه لردن بری بو اوچ دین خارجنده قالان « براهما » ، « بودی » و « قونفوجه او » دینی ایله متدین اولماسی، فکر منری تعلیل ایچون سردایدیله بیلیر، شو قدر که بز بودینلرک ده « نقاط اساسیه » ده مدنیتک اوچ دینیله برلشه جکنی ادعا و اثبات ایدمه بیلیرز .

بر دینک حیاة تاریخیه سی، اودینک متانت اساسی حقدده اک بویوک وثیقه در . حس مشترک بشر ، متفکرینک دائماً اهمیته تلقی ایتدیکی بر معیاردر .

قدسیت و نبوت ، وحی و الهام فکر لرندن مجرد اولان افکار ، نه قدر عالی اولورسه اولسون ، انسانلرک رهبر وجدانی و ناظم اعمالی

اولامامشدر . حکمت ، هیچ بروقت دینک یرینی طوتامشدر .
 ودساتیر تاریخیه ، احوال روحیه واحتیاجات بشریه استناداً حکم
 ایدرز که بروقت طوتامایه جقدر .

حکمت . باشده دیندار سوقراط اولارق اوچ بش شهید حق
 کوستره بیلیر ، شهداوفدا کاران دین ایسه لایحصادر . بنا برین بز دین
 حتی ینه ادیانده و بوادیانک اقوام متمدننک مشعله وجدانی اولاندرنده
 آرایه جغز . مقصده وصول ایچون تنقید ، تحلیل و ترکیب اصولرینه
 دائماً مراجعت اید جکزر . بو اوچ دینده مشترک و بنا برین هر اوچنده
 اساس اولان افکار اصلیه یی بر آرایه طویلازده بونوری بر کرده
 میزان فن و حکمتله طارتار و بالنهایه قبول اضطرارنده قالیرسوق .
 بر دینه « حق » صفتی اضافه اید بیله جک شرائطی ائده ایتمش
 اولورز . بو شرائط ، نقاط اساسیه دیمکدر . بونلرده زمان ایله ماهیتی
 تغیر و یا تحریف ایدلمش افکار . منسوبینی طرفدن علاوه ایدلمش
 اجتهادات داخل دکلدر . بو اصول ایله بشریت متمدننک دینی اولان
 اوچ بویوک دینده کی نقاط اصلیه یی ائله آلیرسوق اولاشو نتیجه یه
 دسترس اولورز :

نعوت جمالیه و کالیه ایله متصف الله واحد

هر اوچ دینده ، بو اساسلی نقطه واردر . واقعا شیمدیکی شکلرینه
 کوره بونلرک درجاتی متفاوتدر ، لکن بو تفاوتلرک ضمنتده بولونان
 فکر ، ینه شو بر نقطه دن عبارت قالیر .

دین موسی اربابی ، وحدانیت الهیه یی بلا قید و شرط تصدیق
 ایدیور . اسلامیتده بویله . یالکزر خریستانلق ، وحدانیتی اساساً

اعترافله برابر برده تثلیث علاوه ایدیور . بز بوراده خرسیتیانلغک تنقیدینی یایمق فکرنده اولمادیغمزدن اوزون اوزادی به مطالعاته لزوم کورمه یز . مادم که خرسیتیانلقده « وحدانیتی » بالضروره اعتراف ایدیور ، بز بو نقطه اساسیه یی آلاق ، محل وحدانیت بر علاوه اولان تثلیث فکرینی بر طرفه براقیرز .

دیگ که هر اوچ دینده اساس نقطه لردن بریسی « وحدانیت » فکری اولویور . اسلامیت بو نقطه ده دیگر ایکی دین سماوی ایله متفقدر . یالکز وحدانیتی محل کوردیکی [عزیز و مسیح حقه ده کی فکر لر کبی] افکار ایله اوصاف و افعال الهیه عائد بر جوق خصو- صانده اولردن آریلیر . و دییه بیلیرز که اسلامیت قبول ایده مدیکی خصوصات ، فن و حکمتک قبول ایتمدیکی خصوصاتک عینی در !

ریب وانکاردن ماعدا مسالک حکمیه یی یعنی اکثریت عظمای بشریه نك ماضی و حالده مقبولی اولان افکاری نظر تدقیقه آیرسه ق ، ایکی اصلک ، ایکی مرجعک ، ایکی معبودک امکانی تصور بیله ایدیله - میه جکنی و جناب حق انکار ، ایکی معبود تصورندن ده ا قولای و منطقی اولدیغی کوریرز .

افلاطون و اریستو کبی داهیلرک افکارنده محسوس اولان « اثنیت فلسفیه » دینیلن شکل شرک ، اثرلرینک هیئت مجموعه سنده کوریلن علویت دلفریب ایله بیله ، حکمت اوکنده پایدار اولامامش و چوقدن اتحاد تام آراء ایله میدان علمدن طرد ایدلمشدر . بر حالده که صانع حقه ده جریان ایده کلن مناقشات « وحدانیتله وجودینی اقرار » و « انکار » کبی ایکی نقطه یه منحصر اولمشدر .

بنابراین معلومات عقلیه ، نقلیه و تجربیه نك مجموعه ندن چیقان صوک

نتیجه « هر شیئ اصلی، مرجعی، معادی، ربی اولان ذات جل شانہ نك بالضروره [واحد] اولماسندن » عبارتدر . بنابرین بر دینہ حق دیدیرتہ جك شرائط اصلیه دن الٰہمہی و برنجیسی :

« ذات باری بی توصیر یعنی راحہ در قیوم بر مہمورد طاعیمورہ . » در .

* * *

تدقیق نتیجہ سنده ایکنجی بر شریطہ دہا کور بیورم . بودفعہ کی شریطہ ، اعتقاد دکل، صرف عقل و فن نقطہ نظریلہ برنجی شریطہ درجہ سنده قوتلی و اساسلی ظن ایدلمز . لکن رب واحدا عتراف و تصدیق ایدلدکن صو کرا ، بو طرز معرفتی بشریتہ ایصال ایتمش اولان ذاتک، بو خدمتی انکار ایتک عقل و منطقتک خلافتدہ بر کیفیتدر . اکر وجود باری انکار ایدیلیرسہ ، بو وجودی حقیقتی و جہلہ بشریتہ اعلان ایدن ذاتک و طیفہ سنی ہیچہ چیقارمق ، اونک صفت خدمتی انکار ایتک ہم قولای و ہم منطقی اولور . لکن وحدانیت و وجود حق اقرار ایدلدکن صو کرا بو وحدانیتی بشریتہ تبلیغ و تبشیر ایدن ذاتک نہسی انکار ایدیلہ جك ؟ فکر مزی مثاللرلہ ایضاحہ چالیشلم :

بن کیمیایہ واقف و بویلہ بر علمک موجودیتنی معترفم . و بیلیورم کہ « لاووازیہ » محافظہ ماده و قدرۃ قانی کشف و فنه ہدیہ ایتدی . شیمدی : بن کیمیائی معترفم ، محافظہ ماده و قوۃ قانونی دہ طوغری بیلیرم . و تارینخدہ کور بیورم کہ بو قانونی کیمیا کر « لاووازیہ » کشف ایتمش . مع مافیہ « لاووازیہ » نك کیمیا کر لکنی و مذکور قانونی کشف ایتدیکنی قبول ایتتم « دیسہم ، معالی بر ادعاده بولونمش ، بر حقیقت سویلہ مش صاییلیریم ؟ اصلا . اکر کیمیائی ، محافظہ قانونی انکار

ایدرسہم، ینہ بر حقیقت علمیندہ بولونمش اولمقلہ برابر « لاووازیہ » یی انکارم منطقی اولور. بنابرین ادیانی تبلیغہ مأمور اولان ذواتی « اساساً » انکار غیر ممکندر. « اساساً » دیورز، چونکہ انبیانک کوردیکی وظیفہنک شو شکل تاریخینسندہ، اولنرک ہپسی سیان دکلدر. مثلاً جناب رسالتما بک « شخصیت تاریخیہ » سنی انکار امکانی قطعاً یوقدر. لکن انبیای سالفین دن بعضیلرینک « شخصیت تاریخیہ » لری، عین بداهتہلہ فناً ثابت دکلدر. مع مافیہ ثابت اولانلری اثبات مقصدہ کافی در.

بوتون عالم فن و فکر متفقدرکہ: موسویت و خرسیتیانلق « اساساً » جناب موسی و مسیحہ، اسلامیت « تماماً » جناب رسالتما بزمہ منسوبدر. تاریخ بزہ اثبات اییدیورکہ « ادیان » ایچندہ وحدانیت الہیہ یی تسلیم ایدلر، انجق « نبوت » صفتی حائر اولان ذواتہ منسوب دینلدر. بنابرین بر دینک « حق » صفتی قازانماسی ایچون برشریطہ تاریخیہ دیمک اولان « نبوت » یدہ شرائطدن بری کوریرم. « رونان » کبی فلاسفہ منقدون، « پاولوس »، « استرائوس » کبی عقلیون، « شانت پی دولاسوسہی » کبی اسانڈہ مستشرقین و مورخین، اشکال و عبادات صوریہ ادیانی تنقید ایتمکلہ برابر « نبوت » ک شو شکل اساسی و تاریخینسی قبولدہ مضطر قالمشلردر. بنابرین بر دینہ حق دیدیرتہ جک شرائطدن بریسی دہ: « انبتارہ دیرینہ منسوب بولونماسی. » در. دینلر و اخلاق، بشریتہ، پک چوق قیدلر قویور، بر چوق امرلر و یرییور. احتراصات و تمایلاتمزه سد چکمه مزنی امر اییدیور. جناب صانع واحد، عادل و رحیم کبی اوصاف عالیہ ایلہ متصف دینیلیور. لکن عالمہ، تاریخہ باقدجہ آزر فاه، چوق سفالت،

چوق محنت ، آز سعادت ، چوق ظلم ، آز عدالت کور یورم .
 اکر هر فردك حياتی ، یا لکز بو علمده کچیردیکی عمر دن عبارت
 قالاجق ایسه ، بر دینه اتباعنده نه معنا بولنور ؟ بو علمده دوچار ظلم
 وسفالت اولان بر آدم ، دیکر بر علمده ، بر صورتله مظهر عدل وسعادت اولمایه .
 جقسه ، جناب حقه ناصل عادل ورحیم اطلاقی جائز اولور ؟ اکر
 جناب حق ، عادل ورحیم دکلسه ، اونو سومکه ، اونک امرینه اتباع
 ایتمکه بر سبب بولنور می ؟ او حالده بو حیاتک معاسی نه ؟ بو قدر بدایع
 نه ایچون ؟

« وظیفه » ، « اخلاق » و « عقبا » فکر لری یکدیگرینک
 متممی در . اکر فضیلت بر مکافات ، ردائت بر مجازاة کور میه جکسه .
 نه اللهه محبت واطاعت ، نه بر دینه تمسک وحتی بلکه نه ده اللهی اقرار
 ممکن اولور .

دیمک نه بر دینه « حق » دییه بیلمک ایچون ، اودینک بر صورتله
 « عدالت وسعادتی تأمین وفضیلت اخلاقیه یی کافل وضامن » اولماسی
 ضروریدر . بو صورتلرک بر دینده ممکن اولماسی ایسه انجق « بعث
 بعدالموت » فکرینک قبولنه وابسته در . شو حالده بر دینه حق
 دیدیرته جک شرائط اساسیه دن بریسی ده :

« بعث بعد الموت » فکرینی حاوی اولماسی در .

بو اوج شریطه ، بر دینه « دین حق » دیمک ایچون کافی می در ؛
 اساساً ، اوت . لکن تماماً حق صفتی اکتساب ایتمه سی ایچون .

اودینك بوتون تفرعات و تطبیقاتنده [*] دكلسه بیله عقایدنده بو اوچ اساسه مغایروبو اوچ اساسی تکذیب ایدن شیرك بولو ناماسی لازمدر.

عکسی تقدیرده او یله بر دینه « حق ایله باطل » ك اختلاط ویا امتزاجندن حاصل اولمش بر « دین مختلط » نظریله باقمه مجبورز .

دیمك كه بر دینك « حق » صفتی تماماً حائز اولماسی ایچون بالاده مسطور بالجمله شرائطی اساسنده و عقایدنده حائز اولماسی و هیچ بر نقطه سندمه بو افکاری محل و یا خود عقل و حکمتك بداهه ردایده جکی افکاره مالك اولماسی شرطدر . یوقاریده سویله دیکمز کبی ، دین حق ایچون لازم کوریلن شرائطی آنجق انبیایه منسوب اولان دینلرده بولیورز . بنا برین دین حق و دین سماوی ترکیبلی مترادفدر .

اوچ شرط اصلیدن برنجی نك خذفی، دینی تماماً احسا دیمكدر . اللهمز دین اولاماز . اوچونجی شریطه نك خذفی ، دینی احما دیمك دكلسهده بو شریطه یی حائز اولمایان بر دین ، اخلاق ایچون دیکر بر اساس آرامغه و صانعك عدل و رحمتی دیکر بر شکلده اثبات ایتمه مجبوریت حس ایدر .

بو مجبوریت ، بعث بعدالموتده موعود اولان حالاتی باشقا حالاته تلاقی ضرورتی تولید ایدر . دیمك كه بعث بعدالموت فکری ، دیکر بر شکله

[*] بو کبی احوال ، دینك اساسنده اولمادینی حالده او دین منسوبینی طرفندن علاوه ایدلمش اولابیلیر . بنا برین بو علاوه لر سببیه اودینك اساسنه ناحق دیمك طوغری اولاماز . مثلاً اسلامیه کوره دین عیسی یه قاضی کوی و ازنیق دیوان رها بینی طرفندن علاوه ایدیلن تثلیث و امثالی عقاید مغایر حقدره لکن بوسبیدن طولانی دین عیسی یه اساساً ناقدر ، دیمه یز .

تأویل ایلمک صورتیه ینه برصورت دین موجود اولابیلیر . خذف
قطعینسیله ایسه معقول بر دین تصویری غیرممکندر .

ایکنجیسی شریطه نك خذفی و برنجی ایله او چونجی نك ابقاسی
خالده بر « دین طبیعی » میدانه کلیر . لکن بوخذف ، تاریخی اولاماز .
شوحالده انیانک ، وظیفه تاریخیه سی تصدیق ایلمکله برابر « نبوت »
اسمی آلان صفت مخصوصه سی و بوصفت دولایسیله دینه انضمام ایدن
شکل مخصوص قدسیت و قطعیتی « امحا ایلمش و دین ، عقل انسانی نك
قازانجیلرندن بریسی خالنه کیرمش اولور .

بزم فکر مزه کوره بوشکلده بر دینک اسم حقیقیسی دین دکل .
بر « مذهب حکمت » در . زیرا دینک منسوب الیهی قدسیتی غیب
ایتدیکندن سرد ایتدیکی منظومه افکار ، هر نقطه سنده تبدل و تحواه
تابع قالیر . بومنسوب الیه مطاع اولاماز . چونکه افکاری ، مطاع
ضروی اولان حق نامنه دکل ، کندی اجتهاداتی نامنه در .

بوشکلده بر دین طبیعی به « الہیون » مسلکی نامی ویرلمک طوغریدر .
برین مختلط . — شیمدی ده دینک بعض اشکال تالیه سنندن بحث
ایده جکز . اوتهدن بری تاریخده کوریلدیکی کبی شمدی ده اوروپاده
بر طاقم ذوات متفکره کوریلدیورکه اونلر ، حس کریم دینی
احتیاجات روحیه لری صیراسندن چیقارامیورلر ، لکن ادیاندن برینی ،
مثلا خرسیتیانلغی رموز و زواندنن ، عبادات صوریه سنندن تجرید
ایتدکن صوکر اباقی قالان منظومه فکریه یی قبول ایدیورلر . و بویله جه
بر دین طبیعی حاصل اولویور .

مثلا بر متفکر ، خرسیتیانلقدن تثلیت فکرینی براقیور ، وحدت
فکرینی آلیور . جناب حق سومک ، اونک عظمتی دوشومک ،

اونك رحمت وكرامتك روا كوره چكي احوال جميله ي خط حرکت ايدينك وسائره كبي بوتون معالي ن قبول ايدييور . لکن بو احوال حقنده كلديسانك وضع ايتديكي شرائطي قبول ايتيور . مسيحي ، ثناتك بر شخصي صورتيله دكلسه ده بر ذات عالی ، ويا برنجی صورتنده وعباداتی ده « حقی سومك ، عباداللهه مغاير حق دكل ، موافق شفقت وعدل معامله » شكنده زبده ايدوب قبول ايليور .

بو آدمه خرستيان دييه مه يز ، چونكه خرستيانلق ايچون موجود اولان بعض ضروري عقايدی ، واكثر اشكالی رد ايدييور . بو آدمه دينسزده دييه مه يز ، زيرا حس كريم ديانتك اونده آثار بر كزیده سيله متجلی اولديغنی كوربيورز . بو آدمك تدین ايتديكي وعقل ووجدانه تماماً توافق ايدن دینه « دين طبيعي » نامنی ويره بيليرز . لکن دين طبيعي حقنده بالاده كچن تعريفاتمه نقطه سی نقطه سنه اويمايان بو شكل دينی ، كوزلجه تدقيق ايدرسه ك ، اديان سماويه ده موجود افكاردن منتخب فكرلردن ايلری كلديكنی كوريرز واوكا « دين مختلط » نامنی ده ويره بيليرز .

اساساً حق صفتی حائز بردين اولديغنی حالده ادواردوام وتكاملنده برطاقم افكارنا معقوله وغير طبيعيه ي ده آغوشنه آلان اديانه ، حق ايله باطلدن مركب بر « دين مختلط » نظريه باقمه مجبورز . حقيقت اسلاميه نقطه نظرنده عقايد تثليث واسرار ايله صفوت اساسيه سنی غيب ايتمش اولان خرستيانلق ، دين يهود شكلی آلان موسويت ، هند ، ايران ، مصر خرافاتی واسرايليات ايله اساسدن آريش غلاة فرق ضاله اسلاميه ، هب برر دين مختلط حكمنده در . اساسلری حقدور ، سماوی در ، لکن ناحق اساسلردن دخی استعارنده بولونه رق حق

و باطلی مزج ایله یکی بر عقیده میدانه کتیر دکتری ومع مافیه حق اولان
 اساسه حالا مناسبتلری اولدینی ایچون اونلره نه حق ونه ده باطل
 دیمک طوغری اولامایوب « مختلط » لفظیه توصیفلری ضروری در.

يدنجى مبحث

خرستيانلغك واديانك منقدرلى

قانت — ايسپينوزا — استراؤس — باؤر — رونان

قانت — المانيا حكماسنك اشهرى واعصار اخيره نك اك بويوك متفكرلرندن بريدر . قانت طوغرىدن طوغرى يه خرستيانلق واديان ايله اشتغال ايمه مشدر . لكن اجتهاد ايتديكى « مسلك تنقيد » علم مافوق الطيعه وافكار ضروريه يه چوق بويوك ضربه لر اورديغندن ، قانت ، معنويات واديانه اك زياده عداوت اظهار ايدنلردن فضله ضرر لر وير مشدر .

قانت ، مدنيت بشريه ايله باشلايان فلسفه نك بيكرجه سنه لك تكاملدن صوكر ا حالا ثابت اساسلره نه يه وضع ايديله ميديكنك اسبابى تحرى يه قويولمش وبوسبيلرى عقل انسانى نك كوزلجه تحليل ايديله مه سنده بولمشدر . قانت « تنقيد عقل محض » نام اثريله شو سؤالى صور ييور : دماغ بشرده بر طاقم افكار واحكام ضروريه [وجوبيه] وار . عجا بو افكار واحكامده كى ضرورت ، اونلرك مؤدا سنده مى در ؟ يوقسه كنديلرنده يعنى دماغ بشرده مى در ؟ تعبير آخرله عقل انسانى ده كى افكار ضروريه نك بر « حقيقت خارجيه » سى وار مى در ؟ يوقسه

بولدده کی حقیقت صرف بر « حقیقت باضنه ، ذهنیه ، خیالیه » می دره ؟
 قانتك بو سؤاله بولدینی جواب ، بر جواب منق در . یعنی عقل
 بشرده کی افکار واحکامک هیچ بر حقیقت خارجیسی یوقدر . دیمک که
 عقل بشرک ضروری ووجوبی کوردیکی شیلدده کی وجوب وضرورت
 اولره دکل ، عقل بشره عأددر . شو خالد ایسه نهایته عأد بالمله
 موادک وبومیانده صانع . اسباب وحقایق اولیه نک ماهیتی انسانلره مجهول قالمسی
 ایجاب ایدر . مثلاً « هر شیئی ک بر سببی واردر . » دیورز . بو حکم ، قواعد عقلیه
 مزه کوره ضروریدر . بز هیچ بروقت بونک عکسنی تصور ایدمه یز .
 لکن قاتنه کوره بو ضرورت ، یالکنز عقل انسانی ده موجود اولدیغندن
 نهایت وحقایق غائبی کماهی حقهها فهم و تصور ایچون دست بشرده
 هیچ برواسطه یوقدر .

قات « تنقید عقلی محض » نام اثریله ییقدیغی معنوی و ضروری
 اساسلری « تنقید عقل عملی » نا اثریله تعمیره چالیشمش ایسه ده تماماً
 موفق اولاماشدر . قانتك تیدلری ، تنقید اصوللری معلومات
 بشرینه ک هر شعبه سنه تطبیق ایتمشلر و هر طرفه معنویاتی تخریبه
 چالیشمشلردر . بو کورده ، بر دره جه یوقدر روحانیون مستنا اولارق ،
 قانتك اصول تنقیدی نفوذندن آزاده مسلک یوقدر .

بزم اجتهاد مزه کوره قانتك مسلکی ، هر مسلکه قرشی عین تأثیری
 ایقاع ایدمه . فی الواقع مکوناتی وبومیانده انسانی « حقله هر دور لو مناسبه بدن
 عاری کورن مسالکه کوره روح و عقل انسانی نکده « اس اساس »
 ایله برنسبت وجودیه سی اولامایه جغندن . قانتك عقل انسانده کی افکار
 اصلیه بر حقیقت خارجی عطف ایتمه مه سی طبیعی ، معقول و منطقی
 اولور . بومناسبی تأسیس ایچون و فن خارچنده وقوانین طبیعییه مغایر
 اولارق « غیر قابل فهم خوارق » اسنادی ایجاب ایدر . حالبو که حقایق
 اسلامیه ده موجود اولدیغی اوزره حقیقت روحیه انسانیله « حقیقت

غائبه « آره سنده بر نسبت معنویه موجود فرض ایدلیدیکی تقدیرده قانتك تنقیداتی هیچه اینر . [*] او حالده عقل محضده موجود اولان احکام وافکار ضروریه، روح انسانله حقیقت غائبه آره سنده کی ارتباطك اثر ودلیلدر . لکن خرسیتیانلقده کی « فرق قطعی » و « شخصیت الهیه » عقیده لری ایله قانتك تنقیداتی حکمسز براقق چوق زوردر .

ایسینوزا — عن اصل پورتکیزلی بر موسوی عالنه سنه منسوب وفلمنك ده نشأت ایدن بو حکیم شهر ، وحدت وجود طرفداری در . یعنی بوتون اشکال وجود « عین وجود » ك اوصاف ونعوتندن عبارتدر .

« ایسینوزا » نك روحانیونه و حرسیتیانلغه ایتدیکی اك بویوك هجو ملر ، اراده، روح و شخصیت مبختر نده در . بو فیلسوف ك مسلکی شودورت نقطه اصلیه بی احتوا ایدر .

- ۱ — بذاته سبب یعنی سبب الاسباب، سبب حقیقی ونهائی [طبیعی موجود اولمقدن یعنی وجودی ضروری بولونمقدن عبارت شی ، تعبیر آخرله موجود اولماماسی غیر ممکن اولان شی]
- ۲ — ذات یعنی اصل الاصول [موجود اولمق ایچون دیکر بر موجوده مفتقر اولمایان ذات قیوم]
- ۳ — نعت یعنی صفت [ذاتك جوهرینی یعنی مایه مشکله سنی میدان کتیرن شی اولمق اوزره فهم ایدیلن شی .]

[*] احتمال که بو حکم، قبول عمومی به مظهر اولماز . لکن عقیده کی افکار اساسیه بی ارتباط وحدتله حائر حقیقت کورمرسه ك ، علوم وفنون برسلسله موهومات اولاجنی کی انسانك بیله تعریفنی تبدیل لازم کلیر . و دیه بیلیرز که او حالده انسان ایچون امحای نسله چالیشمقدن واتخاردن باشقه معقول برشی قالماز . شوپنهاورک دیدیکی کی .

۴ — شئون یعنی تصرفات و تحولات [ذاتك تظاهراتی یعنی دیگر برشیک داخل احتواسی اولان شی]

ایسینوزا ، جناب حتی شویله تعریف اییدیور : صورت مطلقهده نامتاهی بر موجود [یعنی نامتاهی و نامحدود و هر بریسی بر جوهر لایزالی مشعر نعوتی حاوی بر ذاة]

ایسینوزایه کوره انسان نعوت الهیهدن یالکز ایکسینی ادراکه مقتدردر : فکر و امتداد . بوتون ارواح نعت فکرك ، واجسام نعت امتدادك شئونی در . جناب حقت نامحدود و نامتاهی اولان شئوندن بوایکسندن ماعداسنی بیلمك انسانه مقدر اولمامشدر . مکونات ، بوایکی نعتك شئونی مجموعندن عبارتدر . طبیعت فاعله ، اسامی الهیهدن بری در . طبیعت قابله ایسه مخلوقات و مکوناتدر . خالق ایله مخلوق آرسندهکی فرق ، بر نقطه نظر فرقی در . [مؤخرأ بوفکری تکامل ایتدیرن ذهنیون ، از جمله واشهو ، فرقی ، فرق منطقی صورتهه قویمشلزددر .]

حکیم مشارالیهک « جناب حقت حقیقت مظاهردهسی عالم ، عالمک فکری و معنایی ایسه جناب حقدر . » دیمهسی ینه بوفکرك دهانزیه بر صورتده افادهسی در .

ایسینوزایه کوره برشی هم نامتاهی و مطلق وهمده شخص اولاماز . بر شخص نهقدر عظیم تصور ایدیلیرسه ایدیلیرسین ، ینه بالهایه محدوددر . شخصیت فیکری ، امثال ایله قابل فهمدر . مثلی ونظیری اولمایان بر موجود نامتاهی ، متاهی معناسنی تضمن ایدن شخص شکلیله تصور ایدیلیمز . شخصیت اجزایه ، انسانه مخصوصدر . بوسیلره مبنی ایسینوزا ، روحانیون و خرسیتیانلری ، موسویلری

« جناب حق انساندن قیاس و تشبیه ایتمکه ، و بنا برین جناب حقه دکل کندی و جدانلرینک شکل مخینه عبادت ایله مکه ، خفی بر آدمپرستی ایله » اتهام ایدیور .

ایسپینوزانک اڤزاده اعتراض ایتدیکی مسألدن بری ده « اراده » مسئله سی در . ایسپینوزایه کوره « اراده بالتأمل » و « اراده بالانتخاب » خیال اولوب بشریته مخصوص بر عجزدر . جناب حوڤ اراداتی ، هپ وجوبی و ضروری یعنی ضرورت ذاتیه سی اولوب بو اراده کلیه وجودیه و ضروریه ده انتخاب و تأمل ، ترک و اختیارکی بشریته مخصوص اشکال یوقدر .

بشرده کی اراده جزئیه ، حریت اراده کنجه : بو ، بشریتک جهلندن عبارتدر . کندیسنی مرید ایدن اسبابی [یعنی قیومیت و دیمومت الیه بی] بیه مدیکی ایچون انسان ، کندنده انتخاب و تأمل ایله متظاهر بر حریت اراده یعنی اراده جزئیه وارظن ایدر . انسان ، اکر احتراصاتنک حاکمیتدن نفسنی قورتاریر و شهود عقلیسی واسطه سیله عینیت الهیه ده مستهک اولورسه ، ایشته انجق او وقت « حر » عد اولونور . علم اخلاق و معنویاتک تملی « عشق الهی » در .

ایسپینوزانک اڤزاده اعتراض ایتدیکی مسألدن بری ده ، خرستیانلرک « قضا و قدر » ی صورت تلقیلری در .

ایشته کوریلورکه ایسپینوزانک افکاری ، تصوف اسلامییه چوق نقطه ده تماش ایلور ، لکن متصوفین اسلامیه نک توحیدی باشقه بر جامعیت ، باشقه بر نزاهت و حقیقتی حاویدر . متصوفنک غلاتته بکزه دن ایسپینوانک افکارنده ناقص و قابل تنقید تفرعات واردر . ایسپینوزا ، عصرمن افکاری اوزرینه حالا بر چوق نقطه ده

تأثیرات یا پمده در . با خصوص بو مسالکدن استعاراتده بوانوب
دها اطرافلی اشکال آآن مسالک [ذهنیون ، تکاملیون ، تنقیدیون
وحتی بعض مادیون] عالم فن و فکر اوزهرنده نفوذ غالبی اجرا
ایتمکده در .

ر . ف . ایستراؤوسی — پروتستان راهلرندن . حکمتده
« ههغهل » ک چراقلرندن واصلده عقلیوندن برمتفکر در . پروتستانلی
میدانه کتیرن فکر تصفیہ فی حدغایه منطقیسنه کوتورمشدر . ایستراؤوس ،
خرستیانلغک عقلیات و نقلیاتی فناوتاریخ ایله تنقید ایدرک « خرستیانلغک
اساطیر » دن عبارت اولدیغنی میدانہ قومیشدر . انجیللر اشخاص کتیره نك
تألیف مشترکی اولوب مزیت تاریخیه لری یوقدر . بو فیلسوفه کوره
« انجیلده کی روایات و حکایات ، اوتہ دن بری بنی اسرائیل آره سنده
دوران ایدن مسیح فکری اوزهرینه اویدوریلش » اساطیر و خرافادن
عبارت در . بو انجیللرده جای بحث اولان « عیسی » بالتاریخ یا شامش
اولان جلیله لی « یشوه » دکل ، خیال بشرک تصنیع ایتدیکی بر موجود
مخیل و موهوم بر عیسی در .

ایستراؤوسک بوتون تنقیداتی بر طرفدن عبرانی والسنة قدیمه دن
متحصل نتایج و دیگر طرفدن قانت ، ایسپینوزا و ههغهلک مسالکنده کی
قواعد بنا ایدلمشدر .

باؤر — بوده پروتستان راهلرندن و ههغهل و شیلیا خرنک
تلیمندلر نندر . بو ذاته کوره [واجب ، الہی ، عمومی] صفتی
کلمات مترادفه حکمنده در . خالق ایله مخلوق آره سنده تضاد یوقدر
یعنی بوده وحدت مایه یه قائلدر . خوراق یوقدر ، چونکه شون

الْمُهَيَّبُونَ بِشِقَّةِ بَرِّ شَيْءٍ يَوْقَدِرُ . خَرَسْتِيَانَلْقَدَهْ كِي اسرار و خوارقك اصلي
يوقدر ، خوارق و اسرار ظن ايديلن شيلر عقل بشرک ابداعا تيدر .

رونانه — ارنست رونان، عصر اخيرك اك دهرين واك ظريف
متفكر لرندن برى در . ايستراؤوس و باؤرك سرت و چوق دفعه قورى
طرزى مستثنا طو تولق اوزره رونانك يازديغى آثار ، هان هان ايلك
ايكى حكيمك اثرلى موضوعندن عبارتدر . السنه شرقيه وبالخاصه
عبرانيده بدطولى صاحبي اولان رونانك « حيات عيسى » نام اثرى
عقليون و ذهنيونك اصول تنقيدينه توفيقاً يازلمشدر . رونان اولاقتولك
پاپاسى اولمش ايدى ، سووكر ا رهبانيتى ترك ايتمش و يازديغى اثرلر
خرستيانلغه مهم ضربه لر اولمشدر .

بو يازديغمز آدملر ، اديان والوهيتى انكار ايدنلر اولمايوب وجوديون
مسلكى قواعديله دين و مغنوياتى محاكمه ايدنلر و شكل مخصوصندن ناشى
خرستيانلغه ضربه زن اولانلر در . دين و خالقى انكار ايدنلر ، بالطبع
بو ميانده داخل دكلدر .

سکزنجی مبحث

اسلام دغیر مسلم منقذ رمورظلمی

وولتر — دوپورنیہ — دوزی — روان — قوت قارا دووو —
غارسن دو تاسی — قوسن دو پر سیوال — ودیل — مویر — شانت
بی دولاسوسہی .

وولتر — وولتر نہ بر عالم ونہدہ بر متفنن دکلدر . ظریف ونکتہ کو
بر شاعر . آلمہوندن بر فیلسوفدر . عمرینی خرسیتیانلنگ آیین وعاداتی
وحتی اعتقاداتی تزییف ایہہ کچیردیکی حلدہ بر آرائق پایاہ یارانمق
فکریہ اولاجق کہ « ماہومت » [اسم بنی نیک فرانسزلرجہ معروف
شکلی] ویاخود تعصب نامندہ بر فاجعہ یازمشدر . مع مافیہ بعض
مورخلر وولترک بو اثرینی تعصبہ قارشی وبالخاصہ تعصب خرسیتانی بی
باشقہ بر دین تعصبی شکلندہ تنقید ایچون یازدیغنی ادعا ایدیورلر .

وولتر طوغریدن طوغری یہ اسلامیت حقتندہ اثر یازمامش ایسہدہ
یازدیغنی فاجعہدہ حقایق تاریخیہ بی تخریف وایشیخاص وقعہ یہ مخیل
اوصاف و اشکال ویردرک او تاریخلردہ اسلام ونیسی حقتدہ چوق
شی بیاسہین اوروپاہ دین احمدی ونیسی حقتدہ یک یاکلش بر ذہاب
ویرمشدر .

وولترک بو اثری قیمت عامیہ وتاریخیدن تماماً معری اولدیغنی
عصرمن منقذین ومورخینی میدانہ قومیشدر .

لهاری روبروئیہ — فرانسه ادبیات اقدہ میسی اعضاسندن
اولان بوذات ، غایت صوفو بر قتولک اولدیغندن وولترک اثرینک
برایکنجیسنی یازمشدر . بو اثرده کی خیالات واسنادات اولکیدن
دعافضله ودهاعادی وهر دورلو قیمت علمیه و فنیهدن محر و مدر .

روزی — لسان عربی متخصصلرندن و عقلیونندن بر مستشر قدر .
اقوام مسلمہ حقندہ آثار تاریخیه سی ، لغات عربیه یه دائر کتابلری
اولوب برده تاریخ اسلام یازمشدر .

دوزی ، بو اثرنده ، ایستراؤس ، باؤر ، پولوس و سائر کبی عقلیونک
خرستیانلق حقندہ تطبیق ایستدکلی اصول تنقیدی اسلام حقندہ دخی
تطبیق ایتمک ایسته مشدر .

حالبوکه زاده حقیقت و تاریخی اولان دیگر برشیی تحقیق و تنقید
ایچون عین دستوری ، عین شکلده استعمال ایتمک محق و فنی دکدر .
برمنقد ، حقیقتی مجهول و خرافات شکلنه کیرمش بر مجموعه فکریه دن
برشمه حقیقت استجراج ایده بیلیمک ایچون او مجموعه ده کی اشکاله
اهمیت ویرمیه بیایر ، اشکالی منققی بر شکله صوغغه چالیشیر . بو ،
تحریرف دیمک دکدر ، چونکه اورطه ده تاریخی و حقیقی برشی یوقدر .
لکن بر حقیقت تاریخیه قارشی عین صورتله حرکت طوغری و حقلی
اولاماز . چونکه دوزی نک اسلامیت حقندہ کی تنقیداتی هب بو یولده در .
دوزی نک اصول مفرطی اودرجه مغایر اصول حکمت و قدرکه
اکثر افکارینی ، ینه اسلامیت حقندہ و همده تماما بی طرفانه اثرلری یازمش
اولان علمای شهیره و از جمله فیلسوف رونان و شانن پی دولاسوسه ی رد
و جرح ایدیورلر .

دوزی نک طرز محاکمه سنده کوزیه چارپان جهت ، برچوق

افکار متناقضه نك اجتماعی و حقایق فنیہی یا كلش بر صورتہ تطبیقی و بالخاصہ وقوعات تاریخیہی، كندی فکری او قشایہ جق شكہ افرای صورتہ تخریفی در . بوتخریفات و اكسیك ویا كلش تطبیقات متن اژده محاكمہ ایدیه جكندن فضلہ ایضاحہ محل كورمہ يز. دوزی نك اكثریا افكارینہ مراجعت ایتدیكى « شپرنیكر » ك آثارندہ دخی بوكون بر قیمت فنیہ و تاریخیه كورولمه مكده در .

ارنست روناہ -- « تاریخ دینی حقدہ مطالعات » عنوانیه یازدیغی بر اثر مشهورندہ روناك « اسلامك منشأ لری » عنوانی بر مبحث مخصوصی وار . روناك ، بو مبحثده اسلامی ونیسنی صوك درجه بی طرفانه تنقید و تدقیق ایدیور . بوندن روناك بوتون محاكماتی حقی بولدیغمز آكلا شیلما مالیدر . بالعكس بز روناك نتایج محاكماتندن بك چوغنی ، بر چوق اسبابدن دولایی قبول ایتمورز . مع مافیه حكیم متسار ایلك محاكماتی تعصب و طرفگیریدن همان همان تماماً آزاده بولیورز كه اورویا آثارندہ بوضورتله حكم ویریله جك مكثوبات بك آزدر .

روناك ، اس اساس اسلام اولان قرآنك عینیتی و قیمت تاریخیه سنی محفظه خصوصندہ ناقابل هجوم و اعتراض اولدیغی تصدیق و اثبات ایدیور . حالوكه قرآن دن ماعدا كتب سهاویده بو ایكی قیمتی كورمه یں مدققینك برسیده روناك در . صوكراده جناب بی حقدہ کی زاده تعصب و خیال اولان چیركین افرالری رد و جرح ایله برابر تخالف عادات و استعدادات عرقیه و قومیه سبیله در میان اولونان حقتسز و معلسز اعتراضات و تنقیداتی دخی غیر وارد كوریور .

روناك ، مسلك تنقید و عقلیونه منسوب بر فیلسوف اولدیغی ایچون از باب ایمانك كتب منزله و انبیا و سائر مقدسات حقدہ کی افكارینہ ،

عین صورتله ، اشتراك ایدمهز . قرآنك زاده « الهام » اولدیغنی درمیان ایدیورسهده بولفظدن مرتبه اولای اسلام دهه قالان ظاهر یونك آکلادیغنی معنایی قصد اتمیور . اوکا کوره « الهام » متصوفینك تلقیسنهدههایهیندر . « وحی » خصوصنده دخی عین مطالعه درمیان اولونهیلیر . ذاتاً بدیهیاتندرکه دینی فوق العاده ومستثنا بر حال کبی دکل ، بشریتك بر حالت مخصوصه سی شکنده تلقی ایدن وهیچ بر دینه منسوبیتی اولمایان بر آدمدن ، هرهانکی بر دینك معتقد و طرفداری کبی مطالعه بکنه مز . شو قدرکه وقایع تاریخیه یی تحریف ، ظنی وعندی احکام و قیاسات ایله حالات دینیه ووقوعاتی تغییر ، نه بر دیندارك ونهده بر دینسزك حقی اولاماز . ایشته دوزی ، وهییل ودها بر طاقم مورخلرده بزم عفو ایتدیکمز قباحتر بونلردر .

بونی بر مثال ایله توضیح ایدم . تاریخك الك قوتلی بر صورتله اثبات ایتدیکی حقیقتلردن بری ده قرآنك معاصرین محمدیه طرفدن اعتراف اولونان بلاغت و فصاحت بی مانندی در . جناب عمر کبی الکتین وصاحب عزم بر آدم ، بر قاچ آیتی استماع ایدر ایتمز ، چوق بویوک تبدلات روحیهك مجلاسی اولمشدی . زمانك افصحلری ، قرآنك هر فصاحت فوقنده بر فصاحتیه مالک اولدیغنی اعتراف ایتشلردی . حتی قرآنك منشأ قدسیسنی تصدیق ایتمه ینلر بیله اوکا معجز و سحر نظریله باقارلر وبوصورتله فصاحت و بلاغتی تصدیق ایدرلردی . بوکون بیله فصیح و بلیغ بر عرب ، بلاغت و لطافت قرآن اوکنده غشی اولویور . بویله ایکن دوزی وامثالی مفرطلر ، قرآنده هر دورلو افکار عالیه ونزیه ، بلاغت و فصاحت بولونمادیغنی ظن و ادعا ایدیورلر . قرآنده کورد . کلری یکانه شایان دقت شی ، اسلوب مخصوصی در . « قرآن نه نظم ونه

تدریجاً ، بنا برین نظمیدن نثره طوغری بر کجید حکمنده در ، بواعتبارله
 بر تجدد ادبی کویسته ریور ، تأییری ده بو یکیلکدن ایلری کمشدر .
 دیورلر . بو حکم تماماً یا کمشدر ، با خصوص احتوای حکمیسی اعتباریه .
 قرآنک نه نظم ونه نثر اولیشی قرآنک شرف و مزیت ادبیه سنه دلالت ایدر ،
 عاینده بر فکره وسیله اولاماز . هولاندالی بردماغ ، نه قدر متبحر و حساس
 اولسه ، ینه بر عربک لساندن آلدیغی حظ رقیقی دو یاماز . بنا برین
 بر فلانماد چوبانک شعر نده مزیت کورن بر هولاندالی نک ، ذوق
 قرآنه مقتدر اولامایه جنی طبیعی بر شی ایسه ده بو نقصاتی اعتراف
 ایده جک یرده نقصاتی قرآنده کوریشی طوغری بر نظر دکلدز .

ایشته « دوزی » ایله « رونان » بوکی نقطه لرده آریلیورلر .
 رونان قرآنده پک نریه و علوی پارچهلر بولوندیغی حرارتلی بر لسانله
 اعتراف ایدیور .

« رونان » وولترک جناب رسالته عطف ایتدیکی حرص سلطنت ،
 حیلله و غیض کبی شیلرک قطعاً یالان اولدیغی و بالعکس حضرت نبی نک
 هر دورلو حرص و تکبردن ، حیلله و ریادن ، کین و غیضدن منزله ،
 اعمال شریفه سی ساده ، اطوار و مشواری صمیمی و طابتی ، قلبی
 حساس و ظریف بولوندیغی دساتیر و شهادات تاریخییه استناداً تصدیق
 و اثبات ایدیور .

ینه تکرار ایدرز که « رونان » دین اسلامده « دین سماوی
 و قدسیت » شکلی کور میور . نبوتی ، بعض ذواته من قبل الرحمن
 موهوب بر شرف شکلنده صایمیور . لکن « رونان » که بو نظری
 دین اسلام و نینسنه خص اولمایوب هر دین و هر نبی ایخون بویله در .
 حکیم مشر ایله بروقعه تاریخیه ، اشخاص تاریخی تدقیق ایدیور ،

نتیجده جناب نبی ، اعدای اسلامت عزو و افترا الرندن ایلمری کن معطوفاتدن منزہ بولیور ، دین اسلامی « مقدس و مشروع کوریور. [*] « رونان » هیچ بر دین حقنده بودرجه مساعد مطالعاتده بولونما . مشدر . ادیانی ، بشریتده کی فطرتک بر شکل تکاملبسغی کوردن « رونان » دن دها زیاده سی بکننه من .

« رونا » ک شو سوزلری ده شایان قیددر :

« خرستیانلق ، قادینلر طرفندن تأسیس ایدلمشدر . اسلامیت ، که بالکرت تمام مقدس دکل ، طبیعی ، جدی ، حریتپرور وارکک دینی در. » [**] « رونان » مسلمانلقده قادینه ویریلن موقع حقنده ؛ اوروپاده انتشار ایدن و یاخود مبالاسمز مورخلر طرفندن حالا اشاعه اولونان روایاتی شدتله رد و تنقید ایدرک ، بوکون مثلاً عثمانلی قادینلرینک اکثریسنده کوریلن حالات جاهلاننک اسلامیته عطفی طوغری اولمادیغنی بیان ایدیور وشو سوزلری یازیور :

عصر اول اسلام ، برچوق اوصاف مهمه صاحبی قادینلری بزده کوسته ریور . عمر و علی دن صو کرا بو عصرک اکشایان اهمیت سیمالری ، عایشه و فاطمه در . خدیجه نك باشی بر تاج نورانی قدسیته منوردر . جناب محمد [ص . س] ایچون ، تازیخده مثلی اولمایان بر شرفدرکه من طرف الله کندیسنه مودوع اولان وظیفه نبوت ، کندیسنک مرتبه صدقتی [یعنی صادق اولوب اولمادیغنی] هر کسدن آی بیلمه سی لازم

[*] « تاریخ دینی حقنده مطالعات » اسلامک منشألری بحثی ، صحیفه ۲۷۱ .

۱۷۲

[**] مطالعات ، صحیفه ۲۸۵ . رونان بوراده انجیللرده مذکور اولان ماریا ماغدهلنا ، ثقلا وسائر قادینلری مراد ایدیور .

کلن خدیجه طرفدن هر کسدن اول تصدیق ایدیلدی . « [۰] »
 ایشته کوریلور که بالطبع « مسلمان و محمدی » اولایان « رونان » نه
 حرارت انکارله افراطه واران عقلیون ونه ده تعصبه نه دی یکنی بیلمه یین
 ادیان رقیبه منسوبینی کبی اداره کلام ایتیمور ، مسلك و تبعاتک احتوا
 و مساعدسی درجه سنده حقیقی اظهاره چالیشور . لکن « رونان » نه
 الة مهم محاکماتی ، دین اسلامک استقبالنه عأددر . مشارالیه دیور که:
 اجناس بشرک تنوعی نسبتده عمومی اولغه مدعو و اساساً مستولی
 اولان « مدنیت » ک قارشوسنده « اسلام » ک مقدراتی نه اولاییله جکی
 حقدده هنوز قطعی بر فکر پیدا ایدیه مه مشدر .

ادیان محو اولمق استعدادینک فوقنده بولوندیغی ایچون دیمه یز که
 « دین اسلام محو اولورسه ، یا لکنز دنیانک مهم بر پارچه سنده رهبر
 وجدان اولمقندن سقوط ایدرسه ، بو ، دیگر بر دینک غلبه سی
 یوزندن دکل ، کندیسیله عقلیون و تنقید قواعدینی نشر ایدن
 « فنون حاضره » یوزندن اولاجقدر . لکن شوراسنی در خاطر
 اتمه لی در که اسلامیت ، فورطنه یه قارشوی مقاومته قالدیشان و هیئت
 مجموعه سیله ده ویریلوب بیقیلاز بر جلره بکزدمز ، اونک قابلیت تصو-
 ریه سنده خفی مقاومت قوتلری واردر .

اصلاحات دینه لرینی اجرا ایچون اقوام خریستیانیه ، وحدت
 دینه یی قیرمغه و حاکمیت دینه یه قارشی عصیانه مجبور اولدیله . نه
 پاییه ، نه مجالس ره باینه ، ونه ده ره بان و مطرانلره مالک اولمایان ،
 اسلامیت ، لایخطیلت دینیان دیسز جو قوری سوندا ایتک ضرورتی
 حس ایتدیکندن « عقلیون » قواعدینک پیدایسندن او قدر قورقاسنه

محل یوقدر . [*] فی الواقع ، متقدّمه به هجوم ونه یی تنقید ایدہ جک ؛ اساس اسلامده اولمادیغی حالدہ ایرانیلرک علاواتیله حاصل اولان [**] جناب بنی حقدہ کی روایات خرافات آمیزہ می ؛ فقط بر مسلمان ، دینتہ هیچ بر ضرر کلمدیکی حالدہ بوکی خیالاتی دفع ایدہ بیلیر . بویله بر دینده ، ایستراؤسک یاپاجنی ایش یوقدر . [۳] عجا منقد ، اعتقاد اسلامه هجوم ایدہ بیلیر می ؛ لکن دین اسلامک اساسنده ، اک صاف وطیبی بر دینہ یکانہ علاوہ اولارق یالکیز « نبوت » و « قدر » [۴] بحی وار .

[*] بز بورادہ « رونان » ایله تماماً همفکرز . بزجه اک مقدس واکل انسان طانیدیغمز نیمز بیله نہایت برانسان اولوب لایحطی دکلدز . وینه تماماً قانعز که اسلام ، عقلیون قواعدندن اصلا قورقماز ، زیرا عقل وطبیعتہ مغایر هیچ برانکاره مالک دکلدز .

[**] بو جمله ایضاخیه یی بز علاوہ ایتدک ، زیرا « رونان » اسلامیتده اساساً خرافات واساطیر بولونمادیغنه ویالکیز ایرانیلرک کرک حیاة نبییه وکرک برچوق مباحثه کندی روایات وخرافات ملیه لرندن استعاره ایدیلش شیلر علاوہ ایلدکیرینه قانع وبوده پک طوغری دره . باشی آدم ، کووده سی قاطر . قویروغی صیرما ، توکلری آلتون وقانادلی « براق » کی .

[۳] ایستراؤسک خرستیانلقده یاپدینی وظیفه ، بودینک هان کافه محتویاتی اساطیر وخرافاتدن عبارت بولوندیغنی اثبات اولدی . قارئلرمنز بودات حقدہ یازدیغمز برقچ سطر ی درخاطر ایتسینلر .

[۴] ایشته برکره ده کور بلیور که دین طبیعی یی هجوم وتتقیدک دائره - شموی خارچنده بولان « رونان » نبوت فکرینی علاوہ ایدن دین اسلامی ده بو علاوہ سی سببیله قابل جرح بولیور وشو حالدہ « نبوت » فکرینی عقل وامکانه مغایر کورمیور .

عجا منقدر ، اسلام دہ کی دساتیر اخلاقیہ می هجوم ایدہ جن :
 لکن اہل سنت ک ہر دورت مذبندن ہرہانکیسنہ نظر ایتسہ ک
 « حس و فکر اخلاقی » ناموس دائرہ سندہ حریت انسانیت ک حقی
 تسلیم ایدیور . [*]

آینہ کلنجہ : سوکرادن علاوہ ایدیلن بعض زوائدن صرف
 نظر . اسلامیت ک سادہ لکی فن و حکمتاہ تصفیہ ایدمش پروتستان
 مذہب لندہ کی سادہ لکہ مقایسہ ایدیلہ بیلیر »

اوروپانک صوک یتشدیردیکی اعظم متفکرین آرسندہ جدأ
 مستثنا بر موقعی اولان « رونان » ک بوندن سوکرا سرد ایتدیکی
 مطالعات محقہ بی مسلمان نامنی طاشیان و ہنوز وجدانی احتساسات
 عالیہ دن محروم اولمایوب وطن و ملتتہ ہون ، فن و حقیقتی تجیل ایدن
 ہر انسان ذی انصافک بردقت مخصوصہ ایلہ تعقیب ایتہ لرنی رجا
 ایدرز . « رونان » دیورکہ :

مصر و ترکیادہ دہا اندیشہ آور بعض علائم بولسیدیغی انکار
 ایتم . اورالردہ . اورویافتون و عاداتیلہ وقوعہ کلن تماس ، اعتقاداندہ ،
 جوق دفعہ کیزلندہ میں بر « لا بالیلک » Libertinage [جاپقلق]
 حصولہ کتیردی »

موسیو « فورستر » ک خلافت حقدہ کی فکری طوغری دکلدہ ،
 یعنی خلافت پاپالغہ بکزرہ مز . »

« رونان » اورویادہ خالا تعصبک حکم فرما اولدیغی حس ایتمش

* | « رونان » کبی بی طرف وداهی بر حکیمک ، مذاہب اہل سنت حقدہ کی
 سو شرفلی و فنی شہادتتی ، سنی لک نامنہ دکل ، حق ، اسلام وامل اتحاد
 نامنہ بوتون مسلمانلرک انظار عبرت و انتباہنہ وضع ایدہرم .

اولاً حق که مطالعاتی شویله انسانیتکارانه بر توحیه ایله ختامه ایردیر بیور :
 اسلامده امل اصلاحات پیدا اولدیغی وقت، اوروپا بو آماله یالکز
 انک عمومی نفوذیله مداخله ایتمه لی در . دیکر لرینک امور عقیده سنی
 تنظیمه قالدشماسی فنا بر تشبدر . اوروپا « مدنیت » دن عبارت اولان
 عقیده سنی نشره چالیشمقله برابر ، احتیاجات جدیده لر یله روایات
 دینه لرینک تردیفنی ، اقوامه ترك ایتمه لی در . و « کندی انقلابات
 وجدانیه سنی ، انک کنیش بر حریتله بالذات اجرا ایتمک کبی » اشخاص
 و افرادک انک مقدس اولان حقوقنه رعایت ایله مه لی در .

« رونان » نك ، اوروپا عادات و فنونیه تماسدن حصوله کان
 دینی لابلایک حقدنه کی فکر لر ی ، شودر میان ایده جکمز قیود احترازیه
 ایله تماماً طوغری در . حقایق دینه سنی ، حکمیات اسلامیه بی بیلن
 بر مسلمانک « حقایق نیه » دن قور قاجق هیچ بر جهتی یوقدر .
 یالکز مسلمانلق حقدنه طوغرو و اساسلی فکری اولمایان بر مسلمان ،
 یارم یامالاق فنیات ، پارلاقنی یالکز سطحنده کی جلادن عبارت ساخته
 حکمیات ایله تماس ایدرسه . ذاتاً اسماً مسلمان اولان او یله بر کیمسه ،
 کندیسی ده نه اولدیغی بیله میه جکی بر حالت وجدانیه یه کیریور .
 عاداته کلنجه : اوروپا لیلرک ذوق و سفاهت کله لرنده ملخص اولان
 مجموعه عاداتلری ، متین و ملی بر تربیه کورمه مش مسلمان ایچون
 سم قاتل اولور . هندلی بی تلف ایدن یرلی بر بیلان ، بر اجنبی بی دها
 سرعتله تلف ایدر . اوروپا لیلر ایچون باعث فلاکت مغویه و اخلاقیه
 اولان اکثر تمایلات و عادتلری ، البته بر اجنبی ایچون دها بویوک
 بر فلاکتدر .

قارادورو — اسلام و اعظم متفکرین اسلامیه حقدہ کی تدقیقاً ایہ
مشہر بر مستشرق قدر . « امام غزالی » حقدہ یازدینی اثری اور و پادہ
ز پادہ سیلہ نظر دقتی جلب ایشدر .

آین و عبادات اسلامیه حقدہ یازدینی اثر مشہوری ایہ « قونت
قارادووو » ، متین وصیمی بر قنولک و فیلسوف روحانی اولمانسہ ر غمآ ،
بر درجہ یہ قدر حقیقہ حرمت ایتدیکنی کوسترمشدر .

قونت ، چوق نقطہ لردہ مساعده کارانہ محاکمہ ایتدیکی اسلامی
یالکز ایکی نقطہ ہدہ ، « فکر مدنیت » ایہ قابل توفیق بولیمور :
جہاد ، مستوریت و معیشت نسوان . قونتک جہاد حقدہ کی فکر لرینک
ہپسنہ و باخصوص جہادک اشکال تاریخہ سنہ اہمیت و یروب اشکال
حکمہ سنی احتوا اتمہ سنہ حق و یرہ میز . مسلمانلرہ فرض اولان
جہاددہ « ایکی اساسلی نقطہ » وار ، قونت امین اولسون کہ بو ایکی
نقطہ دہ دخی دین اسلام ، انسانیت و حقانیتدن و دین طیبی اولمقدن
واز چکیور . بو ایکی نقطہ : فلاکت بشریہ بی باعث اولان بطلان
و ظلمی ازالہ و یرینہ حق وعدلی اقامہ ؛ مدافعہ مشروعہ . « عجا
بو ایکی اساسدن ہانکیسنی « قونت قارادووو » مدنیت و انسانیتہ
مغایر بولیمور ؛ جہادک بو ایکی شکل اساسیسندن برنجیسی ، محیطو
زمانک مقتضیاتندن اولارق ، سلاحلہ و استیلای بلاد صورتیلہ جریان ایتدی ،
لکن بو حالتدن حاصل اولان فائدہ ، مضرتہ غالب اولدینی باتاریخ
نابتدر .

ظہور نی متعاقب اسلام ، بلاد متجاوردی سلاحلہ استیلایہ باشلادی ،
لکن استیلای معنوی ، استیلای مادی بی تعقیب ایدیور . و چونکہ

شرک و هذیان یرینه وحدت ، استبداد و ظلم یرینه عدل و رأفت قائم اولوردی .

« مسلمان عمر » ایله « خریستیان ایراقلوس » ویاخود زردشتی « یزدجرد » ی مقایسه ایتسه قارادووو هانکیسنی عدل و انسانیته قریب و حاکمیته الیق کوریر؛ او وقتکی شرق ایمراتورلغیله ، ایران دولتی ایله حکومت اسلامییه نی مقایسه ایتسه ک ، هانکیسی « عدل و حقانیت » اساسلرینه مستند کوریرز ؛ سوریه خریستیانلری ، ایمراتورک ظالم والیلری اداره سنده می ؛ یوقسه برابوعییده نک اداره پدرانهنده می فضله رفاه و عدله مالک ایدیلر ؛ بوسؤاللرک جوابلرینی ؛ هب اسلام لهنده اولارق ، تاریخ ویرمشدر . ایشته جهادک شکل استیلا کارانه سنده بویله بر نتیجه و عمره مندج ایدی . صوکرالری ایسه ، چوق کره بوشکل حکمی و محترمنی ده کشدیردی ، چوق کره بر طاقم ظالم پادشاهلرک اکنجه سی ، وارداتی حکمنه کیردی . لکن بوقباحث اسلامک دکل ، هر فضیلتی واسطه منفعت ایتمه چالیشان اجترافات بشریه نک در .

جهادک بوشکلی زمانمزده جای بحث اولاماز . بوکون اسلام مؤید و مؤسسر ، کندینی مدافعه یه و حقایقنی کلامله نشره و مغنوی استیلا لره مقتدر در . بنا برین « قونت قارادووو » جهادک موجود اولمایان و فقط موجود اولدیغی و قتلرده مضمونی انسانیت اولان برنجی شکلنه اعتراض ایتمه سی ، بر موهومه هجوم دیمک اولور .

جهادک ایکنجی شکلنه کنجه : مدافعه موجودیت ، دکل انسانیتک ، اک بسیط بر عضویتک حق مشروعی در . بو ، حق حیات در . مسلمانلر ، مملکتلرینی ، هر کیمه اولورسه اولسون ، چیکنتمک ایسته مزلر ، وطنلرینی مدافعه یه دیناً مجبور درلر . حالبوکه بومدافعه قدر طبیعی بر

حق اولاماز . عجبا جهادك . دفاعدن عبارت اولان شوايكنجي شكلنه نهديه اعتراض اولنيور ؟

غريبير كه اسلامي جهاد وقليچ قوللانمغه . شدت وتعصبه اتهام ايدن اديان رقيه اربابي . مثلا خريستانلق تاريخنده كي . تاريخك هيچ برقسمنده كورومنه يان . محاربه لري . قتل عام لري . اوتودافه لري انكيزيسونلري اونوديبورلر!

شيمدي ده « قادينلر » مسئله سنه ككلم . بوكون برحل انحطاطده اولان عام اسلام حقايق اسلاميه دن پك چوغني يه تيرمش اولديغي ايجون في الواقع قادينلر مز . شايان تأسف برسويه وحالته دوشمشلردر . لکن ايشي انصاف ايله . حقايق و دساتير فيه ايله محاكمه ايدلم . عجبا قادينلر مزك بو حالي . مستوريتك ويرديكي برتيجه مي در ؟ بزه اويلاه كليوركه بز مسلمانلر ك شو ادوار انحطاطده دوشديكمز درجه دون اخلاق نظر دقمه آئيرسه . قادينلر مزك مستور اولما سندن ملحوظ اولان نتيجه . شمديكي سويه لرندن ماعدا ده افضله اخلاق سز لغه دوشمه لرندن باشقا برشي اولامازدي .

بيكارله اسباب اجتماعيه نك بر آرايه كه سيلاه حاصل اولان انحطاط عموميدده مسلمان قادينلرينده مهم بر حصه دوشمه سي پك طبيعي ايدى . لکن اعصار اولين اسلامده كي قادينلر مزى . مسلمانلر ك شانلي دوزه . لرنده كي اولاد لري يتشدين مخدراتى دوشونورسه ك . اسلاميتك حقوق وشريف نسوانى كافل اولديغه شبهه ايدمه يز و چونكه وقوعات تاريخيه ني انكار ايدمه يز .

بوكون اعتراف ايديبورز كه از ككلر مزك كي قادينلر مزك ده احوالى محتاج اصلاحدر . عجبا اسلاميت دائره سنده بو اصلاحات موافق اولاماز مي يز ؟

اکبر « واحد قیاسی ، معیار » اولارق آله اوروپا ویا خریستیانلغی آیرسحق ، خایر . زیرا بو واحد قیاسی ، بزده شو نقطه ده اسلامیتی ترک ایتمه یی تکلیف ایدیور . بو مسئله ده کی شکل خارجی « مستوریت » و شکل باطنی و حقیقی ایسه « مشارکت » بختلریدر . اسلام ده « مستوریت اساساً بر فرض ودر . لکن صورت جریانی بر « عادت » اولو بو حالت معقول برشکله قونیا بیلیر ، مستوریت ، قادینلر ایچون کلفت صایلا مایه جق بر حده صوقوله بیلیر . حتی بر قادین هیچ تستر ایتمه سه ، ینه مسلمانلقدن چیقمش اولماز ، فرائضی بلانسا کار ترک ایدنلرک مسلمانلقدن چیقما یه جنی کبی .

لکن اوروپا لیلرله اسلامی هر وقت آیری براقه جق نقطه ، اورتو مسئله سی دکل « مشارکت » مسئله سی در .

اسلامه کوره بر قادین ، برار ککک یاری در ، بوتون ار ککلرک یار و مال مشترکی دکل . حالبوکه اور دپاده [طبیعی بعض خصوصات مستتتا] بر قادینک ، بوتون بر جمعیتک یار و همدم مشترکی اولدیغی میدانده در .

اسلامیت بر قادینی تعلم و تعلیمدن ، تجارتدن ، مساعیدن و الحاصل « طبیعتک » و « حکمتک » مشترکاً بخش ایتمدیکی حقوقدن محروم ایتمز . شو حالده قادینلر مرکز شیمدیکی سفالت روحیه واجتماعیه لری ، بز ار ککلرک سفالتی نتیجه سی در . و دیمک که قادینلر مرکز تعالیسی ده زمان و تکامل مسئله سی در .

بو محاکماتمزدن شو چیقار که : طرفینک وقار و عزتسه ، طبیعتک هر ایکی جنس ایچون چیزدیکی حدود ضروریه یه منافی اولماق اوزره مخدرات اسلامیه اوروپا نسوانیتک دوشدیکی درجه ذلیله یه دوشمه یه رک ،

اونلردن زياده نائل ترقی و تعالى ، اونلردن زياده نائل رفاه اولاييلير .
 لکن اوروپا عاداتنده بر مسلمانک قبول ايده ميه چکي حالات وار .
 مثلا بر مسلمان کوزی کچی سودیکی حرمتک ، معصومه کریمه سنک ،
 برار ککک شهوت و هیجان بارقه لری صاچان کوزلری آلتنده ، احتیاص
 و آرزودن تیردین قوللری آرسنده ، بوتون قدره بهیمیه ناک کانون
 اشتعالی اولان آغوشنده دانس ایتمه سنه راضی اولاماز .

ایشته بوکچی « اساساً حس کریم انسانی » یه مغایر ومدنیّت حقیقه
 ایله هیچ بر مناسبتی اولمایدان احوال مستثنا طوتولیرسه . اسلام ایله
 مدنیّت آرسنده برکونا حائل تصور ای دیله ميه چکي تظاهر ایدر .
 اکر « مدنیّت مرغوبه » اوروپانک « مزوجه فضیلت وردائی » ایسه بزم
 ایچون یالکز فضیلت جهتی آوب یارم مدنی قلمق خیرلی در ، زیر اثر ،
 اومزوجه ناک اوروپایی اهلاک ایده چکنه ، دلالت امثال تاریخیه سیله ،
 قائلز .

غارسن دوناسی ، فرسن دوبر سیرال — هر ایکیسی فرانسز
 مستشرقیندن اولوب برنجیسی تورکجه یازمش آثار اسلامییه
 وایکنجیسی مقامات حریری و معلقات سبعمیه ترجمه ایتملردر . هر
 ایکیسنک اسلامیه عائد محاکماتی سهو و خطادن سالم دکلسه ده چوق
 متعصبانه افکار و عزویات ده کورلمز .

دویل — المان السنه علماسندن اولوب اسلام حقنده بیان
 افکار ایدنلرک انک غرضکار و حساً و قوفمنز منقدرلردن معدوددر .
 حیاة نبی ، خلفای راشدین ، عباسیلر حقنده اثرلر یازمشدر .
 موربر — انکیزلی و هندستان محکمه اعضالغنده بولونمش

اولوب اقوام ہندیہ حقندہ بر اثر یازمش و بو مناسبتلہ اسلام حقندہ صوفوجہ و جاہلجہ محاکمات یورومتشدر . دماغی خرافات و اساطیر ایلہ دولو اولان « موویر » جناب رسالتدہ فوق العادہ بر حال اولدیغنی انکار ایتہمکملہ برابر « عفریتک دست تسخیرینہ دوشدیکنہ » اعتقاد ایدیور ! فن نقطۂ نظریلہ « موویر » د شو اعتقادندن طولایی « جنت جہل و تعصب » د مبتلا بر آدم نظریلہ باقق ایجاب ایدر .

شانت پی دولاسوسہی — تاریخ ادیانندہ دین اسلام ایچون یازیلان افکار ، شیمدی یہ قدر غیر مسلم منقیدیک ابراز ایتدیکی درجہدہ بی طرفانہ در .

بو اثر صرف « فن مثبت و التزام حقیقت » اصولیلہ یازلمشدر . مورخ مشار ایلہ بر متفکر اسلامی نک عین صورتلہ دوشونمدیکی نقطہ لر وار ایسہدہ بو بابده کی اختلافات فن و تدقیق خارجہ چیقماز ، زیرا مورخ ، هیچ بر غرضہ ، تعصبہ ، مقصد خفیہ مغلوب دکلدر .

« شانت پی دولاسوسہی » ک اثری ، اوروپادہ یازیلان آثارک اک مکمل واک صوکی در . چوق یردہ بو ذاتک تبعات واقفانہ سنی اغیار اسلامک غرضکارانہ افکارنہ قارشی اشہاد ایده جکمزدن شیمدیلاک فضلہ سوزہ لزوم کورمہیز .

تاریخ اسلام

مقدمه

اسلامك ايكي نوع منكرلورى — دوزى و امثالنك خلاصه انكارى —
تاريخى ممنوع و بى روح براقان يارم حكملى ظنلر — وقوعاتى تحريفناه مسلك
و مقصده خادم ايتك علتى — اك دوغرى اصول

اسلامك منكرلورى ايكي صنفه آريلير . برنجيلر . اديان
موجوددن برينه منسوب اولانلردر . ايكنجيلر ايسه . اديانى جمعيت
اجتماعيه بشر ايچون مضر كورن مفرط عقليون و ماديوندن اعتباراً
اديانى « على العاده بر مسئله تكامل » كورن معتدل حكمايه قدر اولان
ارباب تنقيددن عبارتدر . برنجيلر . اسلامى قبول ايمه من اضطرارنده
دولر . بنسارين بويله لورى اعتراض و تحريفدن متعالى اثر يازامالير .

اونلرجه اسلامه دائر اثر یازمق ، اسلامی عقلاً و فناً محاکمه ایتک معناسنه کله مز . بالعکس هر نه یایوب یاپهرق اسلامی چور و تمک معناسنه کلیر .

بو اضطراری ، اونلرک سالک اولدقلری دینک قواعد و عقایدنه آرامق لازم کلیر . مثلاً بر خرستیان عالمی ، اسلامه دائر بر اثر یازاجنی وقت ، بعدالتدقیق ویرمهسی لازم کلن حکمی ، قبلالتدقیق ویریر . او ، بر دستور قطعی اولارق « اسلامک ناحق اولدیغنی » سبداً اتخاذ ایدر . بالضروره هر یازدیغنی ، بودستوری اثبات مقصدیه یازار ، هر شیئی بو مقصده خادم اولاجق شکله افراغ ایلر .

« قبل التجربه و التدقیق A priori » ویریلن بر حکم اوزه رینه یازیلان بویله بز اثرده هیچ بر قیمت فیه بولوناماز . بو ، بر اعتقاد مسئلهسی در . لکن اعتقادک بو شکلی مقبول برشی ایسه ، بوتون عقیده لرک مقبول اولماسی کبی « غیر معقول » بر نتیجه چیقار . هر کیم : بن بویله ایناندم ، بنا برین بو حقد . « دیر ایسه ، حیواناته و جماداته عبادت ایدنلرکده اعتقادینی معقول و مشروع کورمک ایجاب ایدر .

خرستیانلق ، حق دین اولارق ، کندندن اول کلن و کندیسناک والدی اولان « دین یهود » ی طانیر ، لکن خرستیانلقدن صوکر اودینی حکمدن ساقط کوریر . عقاید نصرانییه کوره دین عیسی ، دین مطلق ، نهائی و عمومیدر . جناب عیسی ، بشریتی تخلیص ایچون کلمش و آدم شکنه کیرمش « خدا » در ، « ابن الاله » در . اوندن صوکر ا دیکر برحق دین ظهوری غیر ممکندر .

بویله بر عقیدهیه سالک اولان آدمک ، اسلامی بی طرفانه محاکمه

ایده میه جکی و ایستر ایسته مز غیر مساعد بر حکم ویره جکی بدیهیاتندر .
ایسته دین اسلامی محاکمه ایدنلرک همان هپسی بو عقیده یه سالک
و حتی بر قسمی بو عقیده یی انکار ایتمه سنه رغماً یینه اونک تأثیر اتندن
تماماً قور تولماسی غیر ممکن و انجق پک آزی تأثیرات اعتقادیه دن
آزاده آدملردر .

نمونه اولارق « موویر » ی آله آلام . بو آدم « صوفو بر خرسیاندر » ،
جنلره و شیطانلره اینایر . اسلامک نیسنی تنقید ایدرکن اونده بر طاقم
خوارق ، بر فوق العادهک ، بر مستثالق کوریور ، بوراسنی انکار
ایده میور . لکن جناب نبیه « رسول حق » دییه مز ، سبی ، عقلاً
و قنأ نبیی قبول ایتمدیکی دکلدردر . بالعکس توراۃ نامی آلتنده طویلانان
جسیم تاریخ و خرافات مجموعهنده اسملری مسطور انبیایه [*] تمامیه
اینایر ، حتی توراتک نقلنه کوره بونلر ایچنده عاصی و مجنونلر
بولونسه بیاه . لکن اسلامک نیسنه ایناناماز ، زیرا عقیده سی بوکا
مانعدر . بنا برین « موویر » جناب نبیه ده ظهوره کلن خوارق
و فوق العاده لکی « عفریتلر » ک تحت تسخیرینه دوشمه سنه حمل
ایدیور .

بو یله بر ظن و دعوی ، بر متفنی تبسمه مجبور ایده جک قدر

[*] بو انبیانک بعضیسی قرآنده مذکور دکلدردر . یهودیلرله مسلمانلرک
« انبیاء » حقنده کی اعتقادلری آره سنده بویوک فرقلر واردردر . یهودیلره کوره
« نبوت » بر نوع ریاست دینه ، بر نوع شیخلرکدر . مثلاً اسحق ، اوغلی
عیسی یرینه نبی یا یق ایسترکن ، یعقوبک والدسی اسحاقک اعمالغندن استفاده
ایددرک عیص یرینه یعقوبی کوتوردی ، اوده دعا ایتمدی ، نبوت عیص
یرینه یعقوبه یریلدی ، دیورلر . شو حالده جناب حتمک نه یاپدیغنی بیلمز
اولاسی لازم کلا جکی کی جناب اسحاقک ده ظاهر و باطنده کور اولاسی لازم .

بیانگی و صفالانه در . لکن عقول بسیطه و عین عقیده اربابنک خوشنه
 کیدیور . بودرجه غیر فنی و غیر معقول فکر لردر میان ایدن بر آدمک .
 بوتون مسرودات و محاکماتی بوقییل اساسلردن نشأت ایده چکی و بنا برین
 عین قیستی حائز اولاجنی مسلماتدن ایکن چوقلری بو افکاره اهمیت
 ویرمک غیرابتی کوسته ریور .

یهودیله کوره خرستیانلق بر نوع ارتداددر . اک منصف (ربی) لر ،
 مسلمانلغک انحق عربله مخصوص بر دین اولدیغنی اعتراف ایدر لر .
 شو حالده . اعتقادی اعتباریله بر یهودی دخی اسلامی بی طرفانه
 محاکمه ایده مزسه ده یهودیلردن اسلامیت علیهنده خامهران اولانلر
 چوق کورولمز .

ایکنجی صنف منکرین مفرطین ، علی الاطلاق ادیانک دشمنلری
 اولوب اولره کوره هر هانکی دین اولورسه اولسون ، مانعه ترقی در ،
 بلاهت انسانیه بی ادامه یه یارار ، خیالی و موهوم شیلره حقیقت
 و قدسیت رنگی ویریز . والحاصل دین ، عقل و فقه مغایر و هدیه
 اعصار طفولیت بشردر .

بو دعوالرده حقیقت وارمی در ؟ حقیقه فن ایله دین غیر قابل
 تردیف می در ؟ اصلا . اولاشوراسنی در میان ایده لم که فن ایله دینک
 موضوع وزمینلری باشقا باشقا شیلردر . فن ، حادثاتک اسباب وقوانیندن
 بحث ایدر . بوزمینده قالدقجه حاکم مطلقدر ، لکن بوزمیندن چیقدیغنی
 کبی هیچ بر اهمیت و حاکمیتی قالماز . حقیقی متفلسلر بوراسنی پک
 کوزل بیلدکلری ایچون هیچ بر وقت فنی ، حکمت و دین زمینلرینه
 تجاوز ایتدیرمزلر ، لکن چونغی یارم متفنن و بر قسمی متفئندن زیاده
 فرضیاتجی فیلسوف آدملر ، فنک یالکیز حادثاته تطبیقنده بر معناسی

اولان دستورلرینی بوتون مراتب وجوده ونهایت واجب وجوده تطبیق ایتمک سوداسنده بولونیورلر .

بر تاریخ اسلامیت یازمش اولان « دوزی » بونلردن بری در . اونک وامثالک افیکاری شوصورتله خلاصه ایدیله بیلیر :

۱ — قوانین نیهدن باشقا قانون ، سلسلهٔ حادثات فوقنده قابل تدقیق برشی یوقدر ،

۲ — عکس دعواده بولونانلر یا آلدانیورلر ویا آلداتیورلر ،

۳ — خوارق و مافوق الطبیعه برظن و خیان عبارتدر ،

۴ — بنابرین ادیان ، صنع بشر و علی العاده بر « منظومهٔ معلومات » در ،

۵ — بنابرین بر دین ایله بروقهٔ تاریخیه آرسنده علت و غایه

اعتباریله برفرق یوقدر .

۶ — بنابرین دینده رمز اشارت ، عطف قدسیات ایله افاده

اولونان شیلر ، لسان فمه ترجمه ایدیله رک دساتیر فییه ایله افاده ایدیله لی در ،

۷ — ادیاندن بری اولان « دین اسلام » حقیقه دخی عین صورتله

معامله لازمدر .

بودعوارک هیچ بریسی مسلماتدن دکلدر . مع مافییه دین اسلامده

« عقل و فن » خارجنده هیچ برشی بولونما دیغندن ، بوقواعده تدقیقه ده

راضی اولابیلیرز . لکن بر شرط ایله : تاریخی ممتنع براقه جق یازم

حکملی ظنلردن ، وقوعاتی تحریف و تغیردن و یا خودده احوال مسلت

و مقصد معینه خادم ایتمک سوداسندن توقی شرطیله .

بوشرطلره رعایت ایدلمزسه ، دکل تاریخ اسلام ، هیچ بر تاریخ

یازمق ممکن دکلدر . بوشرطلری حائر اولمایه رق یازیلان بر اثره « فنا

و حکمهٔ » هیچ بر قیمت و یریله منز . بویله بر اثر باشند باشه بر « مجموعهٔ

مصادرات علی المطلوب « اولور . ایشته دوزی نك اساس اسلامه عائد مسروداتی هب بو قیلدندر. واقعا متن اثرده تحریفات و عزوویاتی، یرلری کلدکجه رد ایده جکسه کده اثبات مدعا ایچون بورا جقده « شکلا » کوچوک و « نتیجه » بویوک بر مثال ایراد ایدلم :

دوزی تاریخ نك ۳۲ نجی صحیفه سنده شوسوزلر مسطور :

« محمد [ص . ع] آتی یاشنده اولدینی حالده يك عصبي المزاج و يك حرارتی بر قادین اولدینی آکلاشیلان و الدهسی امینه نی غائب ایتدی . »
 بوسطر لرك یاریسی صحیح یاریسی یالاندر . دوزی ، والده نبوی نك « يك عصبي المزاج و يك حرارتی بر قادین » اولدینی نرهدن بیلور ؟
 بونی نرهدن کورمش ؟ بو حکم نری نرهدن چیقاریور ؟
 هیچ !!! حتی بو هیچ لکی « اولدینی آکلاشیلان » کبی قاچاماقلی بر جمله ایله اعتراف ایدیور .

دوزی ، مضبوطات تاریخیه نك هر هانکیسی ایشنه کلزسه ، یاطی و یا خودده تحریف و تبدیل ایتدیکی حالده هیچ بر تاریخده اولمایان بر شیء « آکلاشیلان » اضافیله خیالندن چیقاروب علاوه ایدیور . سبب ؟ قارئلر مژک بر قسمی ، دوزی طرفندن بویله بر یالانک نه یه اویدرلدیغنه ایصال اطلاع ایده مزلر . والده نبوی نك عصبي و یالنفاوی ، حرارتسز و یا حرارتی اولیشیه قوجه دین اسلام آرهنده بر مناسبت کوره مزلر . لکن آلدانیرلر . دوزی نك بر حقیقت تاریخیه یعنی « ذات نبی آتی یاشنده ایکن والده سنک و فاتنه » برده « بو والده نك عصبي و حرارتی اولیشی » کبی کیفی و عندی بر جمله علاوه ایتمه سی ، ایلروده سردایده جکی دیگر بر یالان ، فنی بر شکل و یرمک و فن و حقیقت نامنه قارئلرینی اغفال ایتک ایچوندر . فی الواقع دوزی ، وحیك علی العاده بر « هیسته ریای

عضلی» اولدیغنی و جناب نبی نك نبوتی بر نوع خسته لکدن عبارت بولوندیغنی ادعا ایده جك . بو ادعای بر قات دها معقول کوستره بيلمک ایچون «ایسته ریای عضلی خسته لکنه مبتلا اولان جناب نبی نك والده سی دخی عصبی المزاج و حرارتلی بر قادین اولدیغنی « سرد ایدیور ، تا که بو خسته لکک موجودتی « توارث » قواعد فیه سیله ده ثابت اولسون ! دیمک که دوزی بومسئله ده مغایرفن و ناموس اوچ حرکتده بولونیور : برنجیسی ، هیچ بر شهادت تاریخیه یه مستند اولمایه رق علی العاده بر ظن و بر یالان — ایکنجیسی ، بالذات تجربه و تدقیق ایتمدیکی و بنا برین اشکال و عوارضک حقیقتدن بی خبر بولوندیغنی بر حادثه یی صانکه محقق ایمش کبی سرد ایتمکدن عبارت دیکر بر یالان ولکن بودفعه بروقعه و بر شهادت تاریخیه نك تحریفدن عبارت یالان — او چونجیسی ، بر ظنی معقول و مشروع کوسترمک و هر کسی آلداتمق ایچون یالان ایچادینه نزل .

ایشته دوزی نك تاریخچی اکثر یابوبله اکاذیب و تحریفات ایله ملودر . یالان سوله مک و هذیان ایتمک دوزی نك حقی اولابیلیر . لکن بو هذیانلرده بر قیمت فیه و بر حقیقت کورمکه قالمشمو ، عذر قبول ایتمز هذیانلردندر . بریسی قالمسه ده : بن ادیانده کی قدسیته ، ادیانده کی ماده اینانمام .»

دیهه ، بز اوکا قارشی هیچ بر حدت و انفعال حس ایتمه یز . دیکر بر کیمسه : بن مادیون مسلکینه سالکم . بومسئلک قواعد و نتایجی موجبجه هیچ بر دینه اینانمام . « دیسه ، اوکاده بر دییه جکمز اولماز . لکن بر طرفدن فن و حقیقته استناد دعواسنده بو ونمغنی و دیکر طرفدن ایسه یالانلره اویدور مالره نزل ایتمکی صرف « حق و فن » نامنه بر ذلت کوریرز .

کوک دوزی و کورک امثالک اصول و مسلکی هب « مغایر عقل و فن »

بوقیل یالانلردن عبارت اولدیغدن اثبات مدعا ایچون بر مثال دهذاذکر
ایده جکز :

دوزی ، تاریخینک ۳۳ نجی صحیفه سنده :

خدیجه ایچون بواز دوواج ، حرمت و محبت اوزمه زینه مؤسس بر
ازدواج ایدی . « دیور . بوراسی تماماً طوغریدر ، اودرجه طوغری که
دوزی ، اونى طی ویا تحریفه جسارت ایده مه مشدر . فی الواقع جناب
خدیجه نك ، رسالتآب افدرمزه احترامك غایه سیله برابر اك شدتلی بر
عشق و مودت ایله مربوط بولوندیغنی و او حضرتك اوغورنده نفسنی ،
انجق عشقك یاپایله جکی بر صورتله ، قول ایتدیکنی نه شرقده یازلمش
بر تاریخ ونه ده غربده یازلمش بر اثر انکار ایتیمور . لکن دوزی بو حقیقتی
کندیسی ده قبول ایتدیکنی اونوته رق ، تاریخینک ۳۳ نجی صحیفه سنده :
« ازدواجندن صوکراده محمد [ص . ع] خدیجه یه تابع اولمقدن
فارغ اولمادی . خدیجه ثروتنك اداره سنی حفظ ایتك فطانتته مالک
اولدی ، زوجنه محتاج اولدیغنی شیلری و یا خود زوجنه ویرمك ایستدیکی
شیلری ویزیردی . « دیور !

شیمدی شو ایکنجی جمله لرك عقله ، منطقه ، تاریخه ، هر شینه
مغایر بر سلسله هذیان اولدیغنی اثبات ایتك ایچون اوزون اوزادی یه
اتعاب فکرا ایتك لازم کلیرمی ؟

دوزی ، یا خدیجه نك جناب رسالتی حرمتله سودیکنه دائر اولان
مسرو داتنده یالان سویلیور ، و یا خود شو صوك جمله لرده . خدیجه نك
حضرت رسالتته عشق و حرمتی بالتاریخ و عقلاً ثابتدر . شو حالده شو
ایکنجی جمله لر سراپا هذیان اولور .

عاشق ، معشوقه می تابع اولور ، یوقسه معشوق ، عاشقنه می ؟

قوجه سنك در ايت، صداقت و قدسيتي تقدیر ایدوب اونی عشق و حرمتله سهون بر قادیغی بویه بر قوجهیه تابع اولور .؛ یوقسه او قدر اوصاف عالیه صاحبی برارکک می زوجه سنه اطاعت ایدر ؟

«عشق» دینلن خارقه بی آرزو چوق حس و تجربه ایدنلر بیلیرکه عاشق، معشوقدن دکل مالی، حتی جانی، شرفی، ناموسنی بیهلر آسیرکه من . شوخالده ناصل اولورده عشق نبوی ایله سوزان اولان خدیجه، قوری یورده کلی، قانی حسلی، فائضی بر قادیغی کی، زوجه : محتاج اولدینی و یا خود ویرمک ایستدیکی «شیلری ویریر» ؟

عقل سزدن، فنی و منطقی دوشونمکدن فراغت ایتمدکجه حکمه مجبور زکه دوزی نك شو عزویاتی، هر دور لولوحقایق تاریخیه و عقلیه دن عاری و صرف اویدورمه در . شیمدی ده بویه بر هدیانه دن لزوم کوردیکنی و کوزتدیکی مقصدک نه اولدیغنی تدقیق ایدم .

دوزی، بولافلریله مزیت و قیمت معنویه محمدیه بی تقلیل ایتمک ایستبور . اونی، پاره سی ایچون آلدیغی بر قادیغی، پاره مقابلهده صایلمش و کندیسنه ویریلن بر قیج پاره جیب خر جلغه قناعت ایدر بر قوجه سی کی کوزتمک ایچون بودنا شکارانه یالانلری ارتکاب ایدیور . قارئرمزی قطعاً تأمین ایدر زکه شوسطرلری یازارکن حس ایتمدیکنر تأثر، انفعال و حدت چوق بویوک اولمقله برابر اصلاً «تعصب اسلامی» نامنه دکلدر، صرف «تعصب عقلی و فنی» نامنه در .

بر دینی التزام ایله، تعصب دینی سوقیله سویله ن یالان، مکروه ایسه ده بلکه معذوردر . لکن حقیقت نامنه حرکت ایدن و تماماً بی طرف اولان «فن» نامنه یالان سویله مک جدآیک منظور و هر حالده غیر معذور بر حالتدر . بر مثال دهها کتیر درک بوئخه ختام ویردجکزر .

دوزی، کتابنک ۳۵ نجی صحیفه سنده : و بونکه برابر حدید بر خیاله مالکدی . و اکثریا تکرار اولوندیغی کبی « عالی اولان شی » ایله دکل چونکه اونک حقیقه بویوک اولان شی حقنده برفکری یوق ایدی ، فقط اختشام بلاغت ایله جذب اولوندیغی حس ایدیوردی .

عجبا دوزی یه کوره « عالی اولان شی » ندر ؟ هولاندالی بر قیزک باجانغی می ؟ بر هولاندا اینکنک یکر می اوقه سودورن مه لری می ؟ مبانی جسمه می ؟ حکمت و کیمیا آتلی می ، یوقسه عاجزه بر قادینک بظننده قان ایچهرک نشوونما بولان برفرد بشره اسناد الوهیت می ؟ اکر بونلر دکل ده « اسرار مکنونات و واجب الوجود » ایسه ، جناب رسالتاً بک بونلره اشتغال ایتدیکی ، بونلره منجذب اولدیغی اک عالی واک متین بر دینک نیسی اولماسیله تاریخاً ، عقلاً و آثار حاضره سیله ثابتدر .

دوزی « چونکه اونک حقیقه بویوک اولان شی حقنده برفکری یوق ایدی . » دعواسنی نه ایله اثبات ایده بیلیر ؟ بونی نرهدن بیلور ؟ بر انسان ، قرق سنه آرقداشلق ایتدیکی بر آدمک بیله اعماق وجداننده نلر اولدیغنه تماماً اطلاع کسب ایده میور . عجبادوزی ، اون اوچ عصر اول یاشامش بر نبی نك اندیشه و احتساساتی نرهدن بیلور و ناصل بیلور که اونک وجدانی « حقیقه بویوک اولان شی » حس ایتور ؟ بلاغت ، اختشام بلاغت نه دیمکدر ؟ بلاغتک غایه موضوعی « حقیقه بویوک اولان شی » دکلیدر که دوزی اثبات مدعا ضمننده بلاغتی « علویت خارجنده بر شی » اولمق اوزره کوسته ریور و « بوسجیه ده اولان آدملردر که افکار دینی یه اک زیاده سهولتله میال اولورلر . » دیور .

دوزی ، هیچده معلوم و مسلم اولمایان [و احتساسات عالیه دینیله ایله تعصب شکلی دینی بر برینه قاریشدر مقصدن عبارت اولان] شو

سطرلری یالکز معلوم اولمایان برشیی عالمه اعلام ایدیور ، اوده :
 کنديسنگ علیل دماغنده علویت حقنده هیچ بر فکر سایم بولونماییشی
 بر طرفدن ، بشریتک یتشد بر دیککی ال بویوک سیمالری ، ال محترم دهالری
 واونلرک آثارینی و دیکر طرفندن ده ادراک بشره میسر اولان علوتی
 نظر دقه آلیرسهق ، تسلیمده مضطر قالیرزکه ال عالی ، ال بویوک افکار
 باشده واجب الوجود اولارق نهائیه متدائر اولانلریدر . بره نبی نکی ایسه
 اشتغال ایده بیله چکی شیلر آنجق بونلردر . بزم نیمزک بوبابده کی افکاری ،
 کنديسنه تحفه الله اولان قران ایله ، احادیث حکمیسیله ، محقق و مثبت
 اولان ترجمه حایله معلومدر . وثابتدرکه « ال بویوک شی اولان ، ال
 عالی شی اولان » باری تعالی نی ، اونک وحدت الیه سنی ، عزت افعال
 وعظمت صفاتی ، دیکر بر فرد ایله قیاس قبول ایتیه چک برزاهت
 وکمال ایله آ کلامشدر .

ظن ایدیورزکه بوقدر تشریحات . دوزی و امثالک « فن و حکمت »
 نظر نده نه کی قیمتی اولدیغنی یعنی هیچ بر قیمتلری اولسادیغنی اثباته
 کافیدر . بوندن سوکرا تاریخ اسلامی ، اولدیغنی کبی ، یعنی هر دولو
 زواند و تزیناتدن عاری اولارق یازده جغز . بزم فکر مزه کوره اسلامک
 علوتی ، بر دین طبیعی و خرافات و اساطیردن عاری اولیشندهدر .

کوزل بروجودک ، کرانها و مصنع الیسه لره ، کوزلکی آرتماز ،
 بالعکس سترایدیش اولور . اسلام ، نظر تدقیقه نه درجه عریان قونیلیرسه ،
 کوزلکی اودرجه آرتار . شوراسنی قارئین کرامتزه اخطار ایده رزکه :
 مقابله و محاکمه بی تسهیل ایچون دوزی نکی تقسیماتنه ممکن اولدیغنی قدر
 بزده رعایت ایده چکز . ذنآ دوری نکی اثر نده معقول و مرغوب بر

جهت وارسه ، اوده تقسیماتیدر . مع مافیہ بلکده مبحثلر عدد جهتیه
توافق ایده میه جکدر . شو قدر که مبحث باشلرندن دوزی تاریخک
هانکی قسمنه مقابل اولدینی قولایجه آ کلاشیلیر .

برنجی مبحث

جزیرة العرب و قوم عرب

احوال طبیعیہ[*] — عربلر — عرب عاریہ — عرب مستعربہ — آل عدنان و قریش — ہاشمیلر و امویلر — نسبت نبوی — عربلر دہ علم انساب .

جزیرة العرب — آسیا قطعہ سندھ شبہ جزیر صورتندہ بریوک یر اولوب ، قوم نجیب عربک وطن اصلسی و دین مبین اسلامک محل ظهوریدر .

موقعی ، حدود و مساحہسی . — جزیرة العرب شمال غربیدن جنوب شرقیہ طوغری اوزانمش غیر منتظم بر مستطیل شکلندہ اولوب ، قسم جنوبیسی شرقہ طوغری توسع ایتمکله قبا بر چیزمہ شکنی آلیورہ غرباً بحر احمرلہ ، جنوباً عدن کورفزیلہ و بحر محیط ہندی ایلہ ، شرقاً و شرق جنوبی جہتندن بحر عمان ایلہ ، شرق شمالی جہتندن دخی بصرہ کورفزیلہ یعنی بحر فارسہ محاطدر . یالکز شمال جہتندن قریدیہ مربوط اولوب ، ہر نہ قدر بو جہتندن دخی آسیانک سائر طرفلرندن دکیزدہ مثال واسع چوللرلہ آیرلمش ایسہدہ ، حدود شمالیہسی تمامیہ

[*] جزیرة العربک احوال طبیعیہسی حقندہ استاد محترم شمس الدین سامی بک مرحومک قاموس اعلامندہکی واقفانہ ومدققانہ یازلمش بخئی آلیور و بووسیہ ایلہدہ تحریر مشارالہک خاطرہسنی تکریم ایدیوروز :

معین اولمایوب ، جغرافیونک بعضیسی بو حدودی فرات وادیسنه قدر حیقارمش ، و بعضیلری برالشامی جزیره العربدن خارج عد ایدرک ، یالکز (غنه) یه قدر فرات وادیسنی حدود عد ایش ، و اورادن بحر لوطک منتهای جنوبنه دک برخط حدود چکمشلردر ، که بو ایکنجی صورت دها طوغریدر . بحر لوطک منتهای جنوبندن عرب جغرافیونی خط حدودی (عقبه) کورفزینه ایندیره رک طور سینا شبه جزیره سیله تیه سحراسنی خارج براقیورلر سهده ، متأخرین جزیره العربک حدودینی سویش کورفزینک منتهاسندن (عریش) ه قدر متمد برخط موهومه قدر توسیع ایدرک ، سینا شبه جزیره سنی دخی جزیره العربدن عد ایدیورلر . بو وجهله جزیره العرب شمالاً عراق عربی ، جزیره ، برالشام و فلسطینله ؛ شمال غربی کوشه سندن دخی خطه مصریه ایله محدوددر . بو حدود داخلنده اوله رق ، ۳۰ ۳۴ ایله ۱۲ ۴۰ عرض شمالی و ۳۰ ایله ۵۸ طول شرقی آردلرنده متمد اولوب ، شمال غریبدن جنوب شرقیه اولان طول اعظمی ۲۵۰۰ کیلومتره یعنی یتمش ، یتمش بوش مرحله ، و شرقدن غربه اولان عرض وسطیسی ۱۰۰۰ کیلو- متره در . مساحه سطحیه سی تقریباً ۳۱۵۷۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب ، فرانسه نک همان آلتی مثلی بیوکلکنده در .

شکل طبیعیسی ، جبال وانهاری . — جزیره العرب آسیا قطعهنه دها زیاده مربوط و آسیادن معدود اولدینی حالده ، طبیعت اراضیجه واحوال طبیعیه وهوائیه جه آسیادن زیاده آفریقاه مشامهدر . بو واسع شبه جزیره سواحل بویجه اوزانیر آلحق یرلردن سواحله قریب یوکسک طاغلردن و داخلی مرتفع وواسع اووه لردن عبارتدر . اصل طاغلری قسم غریبسنده اولوب ، فلسطین حدودندن باب المنده دک

بحر احمر سواحله متوازیاً بر سلسلهٔ جبال اوزانیور، که (سرات) اسم عمومی سلسله معروف اولوب . یمن ایله حجاز آره سنده واقع عسیر خطه سنده اولان الک یوکسک محلکت ارتفاعی ۲۵۰۰ متره دی متجاوزدر قسم شالیسنده یعنی حجاز خطه سنده ارتفاعی آز ، طاشلق و قورو برطاغ صورتنده اولدینی حالد ، عسیردن آشانی یعنی جنوب جهتنده بوسلسله بر چوق شعبه لره آریله رق ، یمن جبالی تشکیل ایدیور ، و برچوق نهر لردخی آقغله ، بو خطه یی جزیره العربک باغچه سی حانه قویور . ساحل جنوبیده حضرموت خطه سنده واقع (جوهره) جبالی دخی یمک (سرات) سلسله سنه مربوطدر . سواحل شرقیه قریبنده و عمان خطه سنده اولان جبل احضرتک ارتفاعی دخی ۲۰۰۰ متره دن اشانی دکلدر . جزیره العربک وسطلرنده و حجاز ایله بحرین آره سنده واقع نجد خطه سنده دخی منفرد برقاچ طاغ بولنوب ، بونلرک بعضلری خلی یوکسک ایسه ده ، ارتفاعلری هنوز تعیین اولنه مامشدر . تهامه آلحق و قوملق اولوب ، جبال سراندن اینن نهر لردخی حرارتدن قورو و یهرق ، برطاقم متعفن بطاقلر تشکیل ایتدکلرندن ، جزیره العربک بحر احمر سواحلندن عبارت اولان بو قسمی پک صیجاق و هواسی و خیم ایسه ده ، تجارتگاه اسکله لری اولمق حسیلله ، معمور و مسکوندر . تهامه ناک شرق جهتنده شمالده حجاز و جنوبده یمن خطه لری بولنوب ، ارتفاعلری حسیلله هواری معتدل اولغله ، بو ایکی خطه و علی الخصوص یمن پک معمور و مسکوندر . حجازک شرق جهتنده (نجد) خطه سی بولنوب ، مرتفع یا یله لره بعض طاغلری شامل بولمغله ، هر نه قدر میاد جاریه سی آز و بعض طرفلری چول ایسه ده ، معمور و مسکون برلری دخی چوقدر . بر الشامه قدر اوزانان یمه ده دخی طبیعت

اراضی بو سیاقده در . نجدك جهت جنوبیه سنده یعنی بمن ایله عمان
آرسنده ایسه (دهنا) تعبیر اولنورواسع برچول واردر، که آفریقانك
صحرای کیرینه مشابه و بلکه اوندن بتر اولوب ، قابل سکنی هیج
برحلی یوق کیدر . دهناك جنوبنده سواحل جنوبیه بویجه حضر
موت و شحر خطه لری و شرق جهتده دخی عمان خطه سی بولنیور .
عمان، بحر فارس ایله بحر عمان آرسنده واسع برشبه جزیره شکلنده
اولوب، مرتفع محالریله سواحلی خیلی معموردر . نجدك شرق جهتده
(نفود) اسمیله برچول واردر، که بونك ده اوته سنده یعنی بحر فارسك
سواحل غربیه سنده الحسا و بحرین خطه لری بولنوب ، معمورجه در .
بووجهله جزیره العربك ثلاثی معمور و یاقابل عمران اولوب ، یالکز
برثلثی ناقابل سکنی چون حالنده در . فلسطین ایله باب المندب آرسنده
۲۰ قدر محاده برکان اثرلری کوریلوب ، بونلردن یالکز خیبرقربنده
اولانی هجرت نبویه دن ۶۰۰ سنه اول آتش افشان بولمش ، وروایته
کوره حضرت فاروقك زمان خلافتده دخی بر آره لوق علولر چیقارمشدر .
جزیره العربك احوال مخصوصه سندن بری انهارك ندرتی اولوب ،
بوواسع خطه ده ایرماق دنیه بیله جك هیج برنهر یوقدر . جبال سراتدن
حجاز خطه سنده آقان صولر پك آز اولوب ، عسیر و یمنده دها زیاده
ایسه ده ، مسافه نك آزلغی حسیدیه ، بونلر کوچك چایلر حالنده قالدقن
بشقه ، اکثری تهامه قوملرنده قورویوب ، یالکز یاغور موسملرنده
بحرا حمره واصل اوله بیلیرلر . بونلرک باشلیجه لری مکه و طائف قربنده
آقان (وادی بهره) (وادی الشجه) ایله قفده قربنده کی (وادی
کنونه) ، عسیرده کی (وادی العشر) و یمنده کی (وادی السم) در .
جبل سراتك وعلی الخصوص عسیر و یمن خطه لرنده کی قسم جنوبیسنك

شرقی اتکلرندن دخی برطاقم نهر لر آقار ، بونلر طاغلرک آره سنده آقدقجه ، بیومکله ، مسافه لر نی دها اوزون ایسه ده ، ایچ طرف ده کی چوللره واصل اولنجه ، یالکز یاغور موسملرنده سیل حالده بر درجه یه قدر اوزانوب ، سائر موسملرده قورور لر . یالکز تعز جهتنده نبعان ایدن (وادی کبیر) عدن قوینه ، صنعا جوارلرنده نبعان ایدن (وادی شارد) ایله (وادی ذمار) حضر موته اینوب ، اکثر یا عدن کور فزینه واصل اولور لر . دهن و نجد چوللرنده قورویان انهارک ان بیوکی عسیرده نبعان ایله شمال شرقی به طوغری آقان (وادی بیشه) در . جزیره العربک سائر طرفلرنده ذکره شایان هیچ بر نهر اولوبوب ، آنجق بو خطه واسعه (وادی) دینان و بعضیلری پک اوزون اولان برطاقم قورو دره لرله شق اولمشدر . بونلر عادتاً نهریتاغی صورتند اولوب ، یاغور موسملرنده بعضاً ایچلرنده خیلی بیوک و خیزلی سیلر آقار . بونلرک ان بیوکی عسیر جهتدن باشلا یوب ، شبه جزیره نک قسم اعظمی شق ایله فراهه واصل اولان (وادی الرمیم) در ، که بونک سیلی فراهه قدر واصل اولدیغی واردر .

سواحل و جزایری . — جزیره العربک سواحلی ۳۷۰۰ کیلومتره طولنده اولوب ، بحر احمدده قیالقی مرجان و سائر حیوانات نباتیه تحجرندن متشکل و شعب (و غاطی شاب) دینلن برطاقم قیالره و کوچک آله لرله مسدود اولدیغندن ، بیوک سفائنک تقریبی خیلی مشکدر . عدن کور فزیه بحر هندی و عمانده کی سواحلی دخی یوکسک و صرب اولدیغندن ، ینه سفائنک یناشمه سنه مساعد دکدر . بحر فرسده کی سواحلی بالعکس آلیقدر . بحر احمدده سویش و عقبه

کورفزلرندن بشقه کورفزی و بیوک قوی اولیوب ، مع هذا ینبع ، سواحل جنوبیه‌سنده بر قاق قوی موجود ایسه‌ده ، عدن قویندن ماعداسی آحیق اولوب ، بسواحلک باشیجه اسکله‌سی عدن وایکنجی درجه‌ده مسکت در . بحر فارسده‌کی سواحل ایسه‌دها کیریتیلی چیقنتیلی اولوب ، بر قاق کورفزی واردر، که بونلرکده باشیجه‌لری بحرین ایله کویت کورفزلریدر . جزیره‌العربه منسوب اطرافنده برچوق آطه‌لر موجود ایسه‌ده ، هیچ بری حائر اهمیت اوله‌جق درجه‌ده بیوک اولیوب ، بحر احمرده کیلرک اک بیوک‌لری عقبه کورفزی‌نک مدخنده‌کی (تاران) ، یمین ساحلک قارشیسنده‌کی (فرسان) و (کمران) و باب‌المندیگ مدخلنده‌کی (بریم) یاخود (میوم) آطه‌لریدر . ساحل جنوبیسنده یالکیز (خوریان موریان) جزایر مجتمعه‌سیله (موسره) آطه‌سی بولتیور . بحر فارسده برچوق کوچک آطه‌لر بولنوب ، اک بیوک‌لری (بحرین) جزیره‌سیدر . بونلر اینجی صیدیه مشهوردرلر .

اقلیم وهواسی . — جزیره‌العربک ، عرضی اقتضاسنجه ، عمومیت اوزره هواسی صیجاق ایسه‌ده ، اراضینک ارتفاعی بعض طرفلرنده بوحرارتی خیلیدن خیلیه تعدیل ایدیور . بو قطه واسعه‌نک هواجه اک کوزل یرلری یمنک ایچ طرفلریله نجد خطه‌سی ، واک فنا یرلری دخی تهامه ایله ایچ طرفلرده اولان دهنا وسائر بادیه‌لریدر . یمنک مرتفع محللرنده یاغمورلر حزیراندن باشلا یوب ، ایلول اواخرینه دک دوام ایدر ؛ مقیاس الحراره یازین ۲۹ درجه‌یی تجاوز ایتیموب ، قیشین ایسه اکثریا صولر طونار وقار دخی یاغار . بعضاً نیسان آینده دخی یاغمور یاغوب ، محمولاته کلی فائده ویرر . عمان جهتنده یاغمور موسمی ایلولدن شباطه قدر سورر . مع هذا کرک یمنده وکرک عمانده

جده ، قفده ، حدیده و مخاکبی خیلی تجارتگاه اسکله لری واردر .
 بعض سنه لره مان هیچ یاغفور یاغمیوب ، قحط و غلا ظهور ایدر ،
 و جوق دفعه علل مستویه دخی بو آفتله مترافق اولور . تهامده
 اکثراً اصلا یاغفور یاغمیوب حرارت ۳۷ درجه دن آشاغی اینمز .
 بونکله برابر مرتفع محلدرده هوا یابس و تهامده ایسه رطوبت ایدر .
 نجد دخی ارتفاعی حسیله هوایی معتدل و یابس اولوب ، غایتله صاعلامدر .
 اصلا یاغفور کورمین چولدرده ایسه درجه حرارت کیجه وقتی بیه
 ۳۸ دن آشاغی اینمیوب ، اولیه وقتی ۴۳ دن یوقاری بولور . حجازده
 مین قدر یاغفور یاغمیور ایسه ده ، مینه هوایی معتدلجه اولوب ، علی الخصوص
 طائف جهتده و مدینه منورده قیشین قاریاغدیغی دخی اولور . حجازک
 تهامه سی دخی ینک کی قدر صیجاق دکلدر . واسع چولارک اینچندن
 کچن روز کار جزیره العربده غایت صیجاق و محقق اولوب ، سام و یا
 سوم اسمیله معروفدر . بوروز کار مینه شرقدن ، عمانه غریبدن ،
 بغداده جنوبدن و الحاصل چول طرفندن کلوب ، یاغفور لارک وجوده
 کتیرمش اولدقلری یشیلکی ، قوروتورق ، اورتله نی کوله چویرر .
 محصولات و حیوانات و منابع ثروتی . -- جزیره العرب ظن
 اولدیغی قدر مختصولمز اولمیوب ، برنجی درجه ده ینده و ایکنجی
 درجه ده دخی عمان ایله حجاز و نجدده متنوع و قیمتدار محصولاتی واردر .
 خرما جزیره العربک عمومی واک برنجی محصولی اولوب ، بومبارک
 میوه ناک انواع کتیرهمی حاصل اولور . و چولدرده دوه سودیله برابر
 عربلرک بکتا مدار معیشتیدر . بغدادی ، آریه ، دوزه تعبیر اولور
 بر نوع داری ، سیدسام ، مرجک ، بقله ، فصولیه ، مصر بغدادی
 و سایر حبوبات دخی جزیره العربک اکثر طرفلرنده حاصل اولدیغی

کبی ، اکثر محلول دره توتون دخی کلیتله یتیشیر . یمنده قهوه نك الك اعلا جنسی حاصل اولدیغی کبی ، چوید ، پاموق ، صاری و قمرمزی بویامغه مخصوص بعض نباتات دخی حاصل اولور . طبده مستعمل سناء مکی ، وقتاء هندی و تمر هندی کبی بعض نباتات ایله (قات) تعبیر اولنان و چیککنمه سی خشیش کبی ، بر تأثیری موجب اولان برنوع کوچك آخاج ایله ضمغ عربی بی ویرن آخاجلر و بعض بهارات جزیره العربک اکثر طرفلرنده بولتور . عمان جهتنده کلیتله پاموق یتیشدیریلور . حجازک قناسی مشهوردر . شکر قامیشی دخی جزیره العربک محصولات اصلیه سی جمله سندندر . میوه لره کلنجه ، خرماندن بشقه نار ، آیوه ، انجیر ، بادم ، شفتالی ، زردالی ، جوز ، قره طوت ، الما ، آرمود ، اریک ، موس ، عناب ، پورتقال ، لیمون ، تورنج ، مندالینه و سائر میوه لره انواعی ، موقعک حال واستعدادینه کوره ، جزیره العربک اکثر طرفلرنده یتیشیر . باغله دخی چوق اولوب ، پک لذیذ اوزوم اولور ، و یمنده اعلا شراب یاییلیر . قانئون و قارپوز دخی باغچه لرنده یتیشدیریلوب پک بیوک اولور . سبزه یه متعلق دخی هندبا ، انکنار ، بامیه ، ملخیه ، کرویز ، پازی ، هاوچ ، طوماتس ، پاطلجان ، پراسه لحنه ، قباق ، قرنبهار ، طورب ، صوغان ، صاره ساق و سائر حاصل اولور . یمنده زراعت پک ای ایشلنوب ، اهالی فوق العاده چالیشقاندر . یاغمور موسملرنده صوی خفظ ایدوب ، قوراقلق زمانلرده قوللانمق ایچون ، برکه تعبیر ایتدکلی برطاقم سدله و حوضله یاپه رق ، اروای اراضی خصوصنده بیوک دقت و مهارتلی واردر . عمانده دخی بویله سدله و حوضله چوقدر . بعض یرلرده دخی باغچه و تارله لرینی اروا ایچون پک درین قویولردن صوچکرلر . جزیره العربده ذکره شایان

اورمانلر اولیوب ، جبالک اکثری طاشلق و چبلاقدر . اشجاری باشلیجه یوقاریده صاییلان میوهر آغاجلرندن عبارت اولوب . سیرک اولهرق بعض ایلغین ، آردیج ، نبق ، یبانی زیتون و یبانی یاسمین آغاجلری دخی بولنور . یاغمور موسملرنده اورتهلق یشیل اوتلرله اورتیلوب ، خیلی مرعالر تحصیل ایدرسده ، چوق کچمه دن بادسموم بونلری قورودور . صولق یرلرنده برقاچ نوع یوکسک قامشلر حاصل اولوب ، عربلر بوندن حمسیر اعمال ایدرلر ، وداخلاً خانهلرینک دیوارلرینی قاپلارلر . تهامهده قامشدن معمول مسکنلر دخی واردر . حیوانات اهلیهسی برنجی درجهده آت ایله دوه اولوب ، دوهنک اصل وطن و منشئی جزیره العرب اولدینی کبی ، آتلینک جنسی دخی مشهور اولوب ، دنیانک اک کوزل آتلی بو قطعهده چیقار . دوهلرک اک چونغی واک اییلری نجدده بولنوب ، برچوق نوعه منقسمدر . عمانده غایت سریع الحرکه هین دوهلری یتشدیریلر . جزیره العربک سواحل جنوبیهسی جهتلرنده دخی بعض ای جنس دوهلر بولنور . آتلیک دخی اک کوزلری نجدده اولوب ، باشلیجه بوقیمتدار حیوانه هر موسمه مرعی بولمق ایچون ، شمر و عنزه کبی بعض عشایر فرات و دجله وادیلرینه و جزیرهنک اک یوقاری طرفلرینه قدر یایشلردر . عنزه و شمر و منتفک عشایرینک شجرهلی آت و قیصر اقلر اونر بیک رادهلرنده اولوب ، نجدده بولنانلری دخی اون بیکدن آشاغی دکلدر . جزیره العربک سائر طرفلرنده ایسه دهها آز مقداردهدر . عربلرک دیگر حیوانات اهلیهلری قویون ، کچی ، صیغیر ، مرکب و استر ایله کویک و کدی وسائر دن عبارتدر . حیوانات وحشیهسی صر سنده اک باشده چوللرک حکمداری مقامنده اولان آرسلان ذکره شایان

اولوب ، قیلان ، صیرتلان ، قورد ، طوموز ، چقال ، کین ، تیلکی
 و میسون جنسلی دخی چوقدر . حشراتک الکیتلیسی واک مضر
 حکرکه اولوب ، حجاز طرفنده (لادغ) تعیر اولنورسمی غایت تأثیرلی
 برنوع زهرلی اورمچک دخی بولنور .

جزیره العربک اراضیسی معادن مختلفه بی حاوی اوله جق اتره دن
 متشکل اولوب ، ازمنه قدیمده دخی یمن آتون معدنلریله وعلی العموم
 جزیره العرب ذی قیمت اجاریلله مشهور ایدیسه ده ، شمدیکی حالده .
 یالکز عمان جهتنده بعض سیملی کبریتیت و صاص معدنلری کورلمشدر ؛
 و باقیر معدنی دخی اهالی طرفندن چیقارلقدده در . مکّه مکرمه نك
 جوارلرنده دخی بعض کو کورد معدنی طمارلری کورلمشدر . سیاحین
 شمدی یه قدر اوله کلیتی و قیمتلی معدنلر کوره مه مشلرسه ده ، بوقطعه
 واسعه نك آزرلری و پک سطحی صورتنده فنا کشف و تحقیق
 اولنه بیلمشدر . بحر احمرده وعلی الخصوص یمن سواحلنده خیلی
 ملاحلر بولنوب ، کلیتی طوز چیقدیغی کبی ، او جوارده کی آظه لرده
 پک چوق باغه و اینجی چیقار . بحر فارسده کی بحرین آطه سیله
 او جهته کی جزایر و سواحلک اینجیسی ایسه مشهوردر .

*
 * *

عربلر ام سامیه نامیله مشهور اولان اقوامدن مراب بویوک
 برشعبه یه منسوبدرلر . عربلرک ، بوشعبه یه داخل اولان بنی اسرائیل ،
 کلدانیلر ، نبطیلر ، آثوریلر ، سریانیلرله کرک « اوصاف متمایزه »
 و کرک لسان جهتیله مشابهلری واردر .

توراتک روایاتی اوزرینه مؤسس اولان اسکی علم انسال ، اقوام
 موجوده بشریه بی منتظم سلسله لرله جناب نوحک اوچ اوغلنه ربط ایدر .

وقوعات عادیة تاریخیه نیک بیله صحیح بر صورتله ضبط ایدیله مدیکی زمانلرده، انسالک بوصولت منظمده ضبطی وهله جمعیت انسانیه بی یالکز عراق حوالیسنه حصر ایدرک کرک اقوام و کرک هر دورلو مدیتی اورایه ارجاع، بوکون فنک ارتق تقیدینه بیله لزوم کور مدیکی اسرائیلیاتنددر. دنیا نیک هانکی نقطه سی انسانیت ابتداییه مه د اولدینی بالتاریخ معلوم دکلدر. بوراسی معلوم اولمادیغی کبی بشریتک عروق مخصوصه یه و بو عروق لک اقوام مختلفه یه نه زمان ونه صورتله انقسام ایتدیکی ده معلوم دکلدر.

نیک زیاده جالب مراق اولان بومعماری حل ایچون علم الارض و علم انسال قدیمه علماسی معلومات موجوددن استدلال صورتیه بعض تخمیناتده بولونمشلدر. بوتخمیناتک ای مقوللرینه کوره مه د انسانیت، بروقت آسیا ایله ملتصق اولان آوسترالیایا، یاخود هند و یاخود یینه بروقتلر آسیایه و اوروپایه متصل اولان افریقادر.

لکن دیدیکمز کبی بونلر هب تخمیناتدن عبارت قلوب، حقیقت ماضی نیک اعماق مجهولیتنده مدفوندر. ادوار تاریخیه باشلادیغی زمانلر «اقوام سامیه» نامی آلتنده طویلانان قوملرک ایران حدودندن آق دکز ساحلنه، و جنوباً یینه قدر اولان محلالره انتشار ایتدیکی کوریلیر. بونلردن عربلر، جزیره العرب دینیلن خطه ایله بونک شمال طرفنه کلن یرلرده ساکن اولورلردی.

شعبه سامیه نیک «بی باشلی برعائده سی اولان خالص عربلر» عرب عاربه «نامیله یاد ایدیلیرلر. السنه و انسال علماسنک قبول ایتدکلری دستورلره، اجر ایلدکلری تدقیقاتدن حیقان نتیجه لره و «بسیطدن مرکبه» «ناقصدن کاله» طوغری سیرکبی قواعد تکامله نظرآ اقوام

سامیه نك منشأى جزیره العرب واك قديم عالمه ساميه نك « عرب عاربه »
اولديغنه حكم ايديله بيلير .

السنه ساميه نك مقايسه سندن ، اك ممتاز واساسليسى « عربى »
اولديغى كور بيلير . ممتازيتى، ديكتر السنه ساميه ده اولمايان وياخود
مرور زمان ايله تلفظى ونهايت شكلى ضايع اولان بعض حروفك
عربيه موجوديتى وبعض حروفك بوتون بوتونه « خصوصى برشكلده »
تلفظيدر . علم انسان نقطه نظريه دنخى « عرب » شكلى ، عالمه ساميه نك
« شكل جامع »ى عد اولونه بيلير . بومنظومه فكريه به كوره « عالمه
ساميه » دن برطاقم قيله لر ، جزیره العرب دن شماله طوغرى يايبيلارق
غربده « اقوام اريانيه » نك سکناسى اولان ايران وارمنستانه قدر اولان
يرلره وشرقده بوكون سوريه نامنى الان خطيه وحتى مصر سفلايه
قدر انتشار ايتملر در .

بنى اسرائيلك اقوام وعالم حقه ده فكري پك محدود وحتى اونلرك
ديناسى اسيا قطعه سنك بر كوچوك پارچه سندن عبارت اولديغدن
« عمومى » عد ايتدكلرى طوفانده نوح كيمسند كیلردن ماعدا حيوانات
وبشريتك تماماً هلاك اولديغى و صوكر ا انسانلرك جناب نوحك اوج
اوغلندن وحيواناتك ده كيمده كیلردن تكثر ايتديكى ظن ايدر لر دى .
كره مزده موجود حيوانات بريه نك بيكلر ، بيكلر له نوعه منقسم
اولديغى وبونلردن آينه جق برر چفتى دكل نوحك تكنه سى ، حتى
بوتون عراقك استيعاب ايمه جكى تأمل اولونورسه ، بنى اسرائيلك
محدود ومحلى بر حادته يي بوتون دنيايه تشميل ايتدكلرى كور بيلير .
بنى اسرائيله كوره عراقده كى « تبليل » السنه دن وعرب عاربه نك
هلاكلدن صوكر ا « يقطان - قحطان » نامنده برى جزیره العربيه

کیتمش و عربلر اونک سلاله سندن کلشدر . بونک برحکایه اولدیغی شبهه سز ایسه ده هر خرافه کبی برنبده حقیقه دخی مالک اولماسی و بونکله برکلدانی مهاجرتی مراد ایدیلهسی مستبعد دکلدر . محقق اولان برشی وارسه اوده عربلرک تاریخک بیلدیکی زماندن بری شمدیکی سکناو وظنلرنده ساکن اولدیغی وعاد، ثمود، عمالقه، طسم، جدیس وجرهم امیم، عییل کبی اقوامه منقسم بولوندیغی در .

بونلرک اک مشهورلری عاد و ثمود قوملریدر یمن حضر موتده ساکن اولان عاد قومی، سکناسنک استعدادی سببیه پک زیاده تمدن ایتمش واقوام قدیمه دن چوقلرینک موفق اولامادیغی بردرجه ترقیه واصل اولارق بوکون خرابه لری انظار حیرت و تقدیری جلب ایدن مبانی و اثار عظیمه براقشدر . ارم ذات العماد، باغ ارم کبی اثری لری افسانه لر ابداعنه وسیله اولمشدر. حجازله سوریه آرده سنده ساکن ثمود قومی دخی، عاد درجه سنده دکلسه ده، مهم تر قیلره نائل اولمشدر .

عاد قومنک کندیله رینه مخصوص و «مسند» نامیه خطلری اولوب عبرانی و سریانی و بوکونکی عربی خطوطیه مشابهتی یوقدر. بوخط، مصر لیلرک هیهروغلیفی و چین لیلرک خطی کبی «ملی و محلی» بر ایجاددر. یعنی اولجه موجود بر خطدن تقلید ایدیتمش اولمایوب زاده تکامل در. اسکی یونانیلرک چوبان معناسی افاده ایدن «هیکسوس» کله سیله تسمیه ایتدکلری و مصر سفلائی استیلا ایله بر مدت اجرای حکومت ایدن قومک، عمالقهدن عبارت اولماسی چوق محتملدر . بنی اسرائیل ایله برچوق محارباتده بولتمش اولان عملا قیلر، جسامت و شجاعت ایله اشتهار ایتشلر در :

عرب عاربه، برمدیتله برابر انبیایه دخی مالکدی . جناب هود، عاده، جناب صالح ثموده مبعوث پیغمبرلر ایدیلر . عاددن سوکرا یتمده

خمیریلر و بنی کهلان اشتهار ایتمش و مدنیت عربیه یی نوام ایتدیرمشدر .
 حجازده ساکن اولان جرهم قبیله سی اولاری شایان قید بر موجودیت
 تاریخیه کو ستره مه مشر ایسه ده سوریه دن وقوعه کلن بر هجرتدن سو کرا .
 شهرتلی بویومش و اونلرله عبرانیلرک امتزاجندن یکی بر قوم میدانه
 کلشدر .

بو هجرت ، جناب ابراهیمک ، اوغلی حضرت اسماعیلی والدیه سی
 هاجرله ، جرهم قبیله سنک سکناسی دا خلنده مکّه جوارینه کو تورمه سیله
 باشلار .

حضرت اسماعیلک اوراده بویویوب یتشمه سی ، جرهمیلردن قیز
 آلماسی و حضرت ابراهیمک اوغلنی آره صیرا زیارته کله سی ، عرب
 عاربه دن جرهم قبائلیه عبرانیلر آره سنده تأسیس مناسباته و عبرانیلردن
 بعضی سنک حجازه مهاجرتنه و ایکی قومک اختلاطیه یکی بر قوم میدانه
 کله سنه سبب اولمشدر .

جزیره العربیک اهالی اصلیه سی اولان « عرب عاربه » ایله بو قوم
 مختلط فرق ایدلمک اوزره اونلره « عرب مستعربه » نامی ویریلیر .
 بونلرک اسکی عربی ایله اسکی عبرانیدن مرکب برلسانلری پیدا
 اولمشدر که الکفصیح واک بلیغ ، عین زمانده اک مکمل و واسع لسانلردن
 بری اولان بولسان ، الیوم همان بوتون عربلرک لسان ادبی
 واجتماعیسی و بوتون اسلامک لسان دینیسی در . قرآن کریم ، بولسانله
 نازل اولمش ، معلقات سبعة بولسانله یازلمشدر .

عرب تاریخلرینک ادعاسنه کوره عرب مستعربه کلیتلی نفوس
 و قبائلی محتوی اولوب هپسی جناب اسماعیلک سلاله سندن کله در . اورویا
 منقدرلی بونک اثرظن اولدیغنی و برتک آدمدن بر قاق بیگ سنه ده ملیونلر

حاصل اولامایه جغنی در میان ایدیورلر . سوکراده جرهم قیله سی
 افراد و اخفادینک براقدیغی نسلک نه اولدیغی سورییورلر .
 فی الواقع ، بو کون عرب مستعربه ودها طوغریسی شویله جه عرب
 نامی آلتنده جمع اولان خالص و جزیره العربده ساکن عربلری برفردک
 یعنی جناب اسماعیلک اخفادی عدایتمک ممکن اولماقدن ماعدا هپسینی
 برقوم مختلط عدایتمک و هپسینده عبرانی قانی بولمقده غیرممکندر . بو
 عمومی نقطه ده بزده اوروپا منقدری ایله همفکرز . لکن بویله عمومی
 برادعا ، ذاتاً عربلرک عمومی طرفدن دخی سرد ایدیلمه مشدر . مثلاً
 عصر سعادتده قریشیلرله یمیلیر آره سنده ، اصالت ولسان مسئله سی
 حقدنه جریان ایدن برمباحثه ادبیه ده ، یمیلیر « خالص و عبرانی قانیله
 قاریشماش عرب اولدقلرینی ولسانلری دهدها خالص بولوندیغی و بنا برین
 کندیلرینک نجیای عرب بولوندقلرینی ادعا » ایتشردی . دیمک که
 عربلرک مجموعی و باخصوص عرب عاربه نک و حمیرلرک اصل وطنی اولان
 یمن ده کی قبائلک چوغی یالکز نسل اسماعیلدن اولدقلرینی دکل ، حتی
 عبرانیلرله مختلط اولدقلرینی دخی ادعا ایتمه مشدردر . لکن ایش عمومی تندن
 خصوصیتنه دو کونجه اوروپا لیلرک مسروداتی ده قوتی غیب ایدر .
 عنعنات عربیه کوره بنی اسماعیل اولارق ایلمک شهرت آلان عائله
 « آل عدنان » در .

« آل عدنان » نامی آلتنده طوپولانان افرادک هپسی یالکز جناب
 اسماعیلک اخفادی می ایدیلر ؟

بوسؤاله جواب ویرمک براز مشکلدردر ، لکن ظن ایدیلدیکی قدر
 دکل . اوروپا علماسی بوسؤاله غیر وارد نظریله باقییورلر و سوریلرله
 قبائلک برویا بر قایچ آده نسبتی خرافاتدن عبارت کورییورلر .

بزه قالیرسه اوروپا منقدینی بوخصوصده حقلی دکلدرد . ازمئه
 فدیمهده کچن و « تاریخاً » تماماً واضح اولمایان حالات حقدده برحکم
 ویردیلمک ایچون زمانمزده ، کوزمیزک اوکنده جریان ایدن وتجربه
 وتدقیقی ممکن اولان احوالی نظر تنقیده آلمق ایجاب ایدر . انسان
 ابتدائی حقدده بر فکر ایدیتمک اوزره علم اجتماعیاتک قبول ایتدیکی
 طریق بودر . بنابرین بومسئله حقدده حکم ویرمزدن اقدام «تاریخچه»
 مضبوط برحادثه متشابههینی تدقیق ایده جکر .

فزانه ملحق شاطی واحسنندن « آل بوسیف » نامنده بر قبیله
 وار . بونلر شرفاء حسینه دن درلر . بوقبیله نک جدی اولان «بوسیف»
 شاطی واحسنه بش آلتی عصر اقدام هجرت ایتشدرد . بوسیف ، بالطبع
 منفرد دکلدی ، بونلر برعائله ایدی . لکن مقدارلری برعائله رئیسله
 برقاچ عموجه وتیزه اوغلندن وبرقاچ قادیندن عبارت اولدیغی بوسیفیلرک
 عنعنات مضبوطه ومقبوله سنددر . بوسیفیلرک انسابی تمامیه مضبوطدر .
 بوانسانک تدقیقندن مستبان اولویورکه شاطی به مهاجرت ایدن شرفاء ،
 ایکی اوچ چادر خلقدن عبارت ایدی .

ابتدای هجرتلرندن بوکونه قدر بش عصر دن زیاده زمان کچمه مش ،
 خارجدن قیز آلامش وخارجه قیز ویرمه مشکن « زنتان » محاربه سنه
 یعنی بوندن اوتوز سنه اولیسنه قدر اونلرک مجموع نفوسی اوچییک بشیوزه
 بالغ اولویوردی . زنتان محاربه سنده یاری نفوسلرینی غیب ایتشدردر .
 بوسیفیلرک سکناسی دنیانک اکی غیر مساعد یرلرندن معدوددر .
 تکثرلری ایچون عوامل مساعدنه ک همانه پسی مفقوددر . بویله ایکن
 اوچ بش عائله نک بشیوز سنه ده اوچییک بشیوز افراده بالغ اولدیغی
 دوشونیرسه ک جناب اسماعیلدن عدنانه قدر کچن لااقل اون عصرلق

بر زمانده یکدیگر بیه صهریت پیداسی نتیجه سنده هپسی خی اسماعیل حاله منقلب اولان عرب مستعربنک یکر می اوتوز بیک کشی به بالغ اولماسی هیچده مستبعد دکلدز .

اسامی اجدادک . صهریتت و سائر دنک صورت محافظه سنه کنجه : عرب بلرده علم لسان . بلاغت و فصاحت ناصل سالیان حیرت بر تکامل کوستر مش ایسه . علم انسابده اوله جه او محیطه خاص بر قدرته تکامل ایتشدز . عربلرک محافظه اسامی وانسابده کوستر دکلری مهارت و صنعتی . حتی بو عامده قوی دقلری قواعدک مضبوطیت و شدتی آکلامق ایچون عربلره وبالخاصه بدویلرله اوزون اوزادی به تماسده بولونمق و انسانی تدقیق ایتک لازمدز .

آل عدنان تکثر ایدرک بر طاقم شعبه آیریلسی اوزد رینه قریش طاقمسی خالصیتی محافظه ایدن قسم اصیلی اولمق اوزره تمیز ایتشدزه علم انساب علماسی عدناندن اعتباراً انساب قریشک . علم مذکور قواعدینه موافق صورتله مضبوط اولدیغنده متفقدز . یالکیز عدناندن یوقر یسی حقدزه نسبت اسماعیلیه . عنعنه قویه اعتباریه اولرجه نابت اولمقله برابر اسامی مضبوطه حقدزه بو ثبوت کوریمه مکده در . قریشلرده مرور زمانله بر جوق شعبه ایرلدقدن سوکرا ظهور نبوی به قریب زمانلرده الک اصیل و نجیب قوللردن بریسی . آل هاشم . آل امیه . اولارق ایکی بویوک عالمیه آیریلش ایدی .

ایشته جناب رسالتاب اقدمز . بوا یکی عالمه دن . آل هاشم . ه منسودر . علمای انساب غننده مقبول و مضبوط اولان عمود نسب نبوی شویله در :

محمد المصطفی [ص . ع] - عبدالله - عبدالمطلب - هاشم -

عبد مناف - قصی - حکم - مرہ - کعب - لوی - غالب - فہر -
 مالک - مضر - کمانہ - خزیمہ - مدرکہ - الیاس - مضر - نزار -
 معد - عدنان .

انسابک بوشکل مضبوط و تاریخی سیلہ عبرانیلرک ادوار قبل التاریخیہ یہ
 قدر چیقیشان خرافی شکلی اراستہ ہیچ برمناسبت یوق ایکن بعض
 اوروپالیر بوزاسنی تسلیم ایمیورلر وعدنانک جناب اسماعیلہ نسبتی
 عبرانیلرک ، ہرقومی برشخص تاریخی یہارجاع ایتمکن عبارت اولوب
 عربلرہ تعلیم ایلدکلری اصول خیالی انسابہ عطف ایدیورلر .
 بوفکر لرندہ کی عدم اصابت میداندہ در . واقعا قوامی جناب نوحہ
 قدر منتظم و چوغی یوزر ایکشر یوز سنہ یاشامش اجداد واسطہ سیلہ
 ایصال اتمہ اصلری عربلرہ یہودیلر طرفدن اوکر دیش ایسہدہ بونکلہ
 عربلرہ مخصوص علم انساب آری آری شیلوردر .

ایکنجی مبحث

قبل الاسلام عربلر

اشکال دینه - دین ابراهیم - حنیفلر - موسویت و عیسویت - وثیه -
حالت روحیه واجتماعیه - فکر دینی . الله ، الہلر و جنلر - اداہ ، سیاست
وعادات وسائرہ .

قبل الاسلام عربلرک احوالہ ، علم اجتماعیاتک دستورلرینی براز
احتیاطہ تطبیق ایتک لازمدر . اصول تکامل ، ہر محیطہ ، جنف القلم ،
عین صورتہ تطبیق اولونامیور . مثلاً بعض محیطلرہ شعبات معرفت
وصناعت وتکاملات روحیہ واجتماعیہ مترادفاً ومتوازیاً یورییور ،
برحلہ کہ صنعتک مرتبہ تکاملندن ، شعبات سائرہ معارفک مراتبی
استدلال غایت دوعری چیقیور . قبل الاسلام عربلرہ بونک عکسنی
کور مکدیز . محیطلرینک ، اقوام سائرہ ایلہ محدودیت اختلاطلرینک وبلکہدہ
اووقت حکمفرما اولان استعداد تاریخلرینک ایجابی اولارق عربلر ،
صناعتہ وحالات معیشتہ پک ابتدائی برحلہ بولمقدلر ایکن لسان
وادبیانده همان مرتبہ اقصای تکاملہ ییشمش ایدیلر .

اقوام سائرہده بوقیل فرقلر کور یلسہ بیلہ بودر جہده بویوک فرقلر
احتمال کہ یانکز عربلرہ کوریشدر . بنابرین قبل الاسلام عربلرک
حالت مغویہ و دینیہ لرینی سنجیدہ میزان تدقیق و تنقید ایدرکن بورالرینی
اونوتامق ایجاب ایدر . صناعت اعتباریہ بدوی ، اخلاق اعتباریہ

وحشی اولان عربلر ، لسان و شعر اعتباریله هر قومدن فضله مدنی ایدیلر . مع مافیہ تکاملات ادبیه ، اونلرده ، تکاملات معنویه و روحیه ایله مترافق اولمامشدر . قبل الاسلام کان اعظم ادبای عربك آثارنده « تأثرات وافكار دینیہ » دن اثر یوق کبی در . بزم فکر مزه کوره حس دینی ایله فضائل روحیهك ایریلامیه جغنه عرب تاریخی بویوک بروثیقه در .

عربلرک بوتون اشعاری « حقیقی » علویتدن ، حسیات رقیقه روحیه دن عادتاً محروم اولوب فضیلت ادب ، زینت الفاظدن عبارت ایدی . عربلر قدره خیالیه دن آز حصه مند اولمقده سائر سامیلرله مشترک ایدیلر . ذاتاً مملکتلرنده طبیعت بر از فقیر اولدیغندن روح ادب ، محدود بردارنده جولانده مضطر ایدی .

قبل الاسلام عربلرده ملی محاسن و فضائل یوق دکل ایدی . لکن بوفضائل و محاسن کوزلجه تحلیل ایدلده « هب تکامل اجتماعینک نقصانه و شخصک [انائیک] تکملنه » عائد شیلر اولدیغنی کوریلیر . حالبوکه بوقیل فضیلتلر ، اساسلی و علوی فضیلتلرله مترافق اولمق شرطیله فضیلت حقیقیه عدادینه داخل اولور . کرک دوزی و کرک بر چوق مستشرقلر ، نتیجه تدقیقاده ، قبل الاسلام عربلرک « شن و ذکی ، مغرور و خرچین ، شدید الاحتراس ، میال انتقام ، مسافر پرور ، ساده و نجیب » اولدقلرینی یازیورلر . بزده بو خصوصده اونلرله هم فکر رز و تاریخ طرفندن تکذیب ایدلمک قورقوسندن امین اولارق دیرزکه : قوم عربده فضیلت حقیقیه بی ابداع ایدن ، اخلاقی ایجاد ایله یین دین اسلام و تعبیز آخرله ذات عالی نبوی در .

عربلرک معلوم اولان احوالک تتبعندن حاصل اولان نتیجهیه

کوره. دین اسلامک ظهورنی الحجاب و تسهیل ایلیه جک عوامل تکاملیه و اجتماعیه ، جزیره العربده برصورتہ عمومیده مفقود ایدی .

عربلر ، خیال و معنویاتدن محروم ، مادی انسانلر ایدی . خصوصات دینیده اونلرک هیچ برمراق یوق ایدی . حس دینی اونلرده ترقی و تکامل اتمه مشدی . بونقطه لرده دخی باشدہ رونان اولارق بوتون اوروپا مدقینی ایله هم افکارز . چونکہ بوبر حقیقتدر .

لکن اونلردن شونقطهده آریلیورزکہ: بوتون بو احوال ، جزیره العربده بر دین عالی و متکاملک ، نجیب و کریم بر منظومه اخلاقیه نیک ظهورنی بر نتیجه منطقیه شکلنده تلقی ایتدیزه جک استحضارات و عوامل اجتماعیه نیک مفقودیتنی کویستر مکنده ایکن اونلر ، دین اسلامک ظهورنی « علی العاده » لکدن قورتار ماق و ذات نی نیک مأموریتده کی اهمیت عظمی تنقیص ایتک و دین اسلامک ظهوریله عادی برت پرستلکات ظهوری اراسنده هیچ بر فرق کورمه مک سوداسیله « دین اسلام ایچون زمینک حاضر لاندیغنی و ذات نبوی کله مش اولسه بیله بویله بر دینک ظهور ایده بیله جکینی » ادعا ایدیورلر . دیمک که کندی کندیلرینی تکذیب ایلورلر .

اولجه متخذ فکر لر دن ، مبدأ و معیار دعوا دییه قبول اونومش فکر لر دن و باخصوص غرضدن عاری بر صورتله تاریخ تدقیق ایدیلرسه ، بالضروره قبول اولونور که « اسلام دیمک ، محمد از ص . ع . دیمکدر . » و یک محتمل ایدی که اونجی کلسه ایدی ، عربلر هیچ بر موجودیت تاریخی کویسترده میه جک ، محصور بولوندیغنی جزیره خارجه حیقامایه جق و بدویلکدن ایباری کچه میه جک ایدی .

بو دعوامزی اثبات ایچون جزیره العربک بو کونکی
 حانی کوستره بیلیرز . ذات نبوی نک وکتیردیکی دینک بخش
 ایتدیکی فعالیت وعلویت خارق العاده سایه سنده بدوی عربلر، اون سنه
 ظرفنده بوتون جهانک رهبر فضائلی، معلم اخلاق، مشعله عرفان واداره سی
 اولدیلر . حالبوکه اوروح معالی، اونجی نهان اولدقدن صوکر ا عربلرک
 اکثریتی [یعنی ینه اوطن قدیمه لرینه عودت واوراده تکثر ایدن عربلرک]
 ظهور اسلامدن اولکی بداوت وجهالت لرینه عودت ایتدیلر، برحاله که
 عالم اسلامک وبلکه بوتون جهانک اک مظلم نقطه سی ، مهد مدنیت
 اولان جزیره العرب اولدی . وها بیلرک ظهورینه قدر سواحدن ماعدا
 اقسام جزیره ده ساکن عربلرک « دیناً » برحالت ابتدائیه ده بولوندقلری
 واسلام ایله همان هیچ برعلاقه لری اولمادیغی محققدر . بنا برین اول
 نبوتی، صوکراده « ذاتک سبب ظاهری ومعافییه حقیقی دین »
 اولدیغی انکار اتمک سوداسیله دوزی وامثالک، عربلری بر دین عالی
 ابداعنی ایجاب ایده جک استعداد اجتماعی یه کلدکلری حقدنه کی حقیقت تاریخه
 مغایر ادعالرینک هیچ برقیمت فیه سی یوقدر . بو ادعامزی ینه تاریخ
 دیگر سند لرله ده اثبات ایده جکیز .

ظهور اسلامدن اول عربلر آراسنده ادیاندن « موسویت » ،
 « عیسویت » ، « انواع وثنیه » موجود اولدیغی کبی دین ابراهیم دن
 قالمه بعض افکار و آیین دخی موجود ایدی . اکر عربلر ده ، وثیه دن
 ده ا متکامل اشکال دینییه نک قبولنه « علی العاده قواعد اجتماعیه » ایله
 استعداد وبرکونامأثر استحضارات موجود اولسه ایدی، بریسی اسلامدن
 دورت بش یوز ، دیگر ی بیك سنه اولدن بری موجود اولان عیسویت
 وموسویتک قبولی لازم کلیردی . حالبوکه خرستیانلق جزیره العربه

همان همان کیرمه مش، موسویت ایسه اورالده مهاجرت ایدن بی اسرائیله منحصر قالمش ایدی .

ایشته برکرده ده اثابت اولور که اسلامیت ، عربلرده حاصل اولان تکامل ملی نتیجه سندده میدانه کمش برشی اولمایوب صرف ظهور محمدی نك اثری در .

دوزی ودها برقاچ مستشرق ، عربلرک « الله تعالی » نامیله خالق موجودات ، وعالم خارجنده ، حاکم مطلق وشوقدر که انسان کی شخصیتیه مالک برذاته اعلاطایدق لری بی وبواعته اولینک « خلق الانسان فی صورته » شکلیه اسلامیه انتقال ایتدیکنی تعیر آخرله دین اسلام ذاتاً عربلرده اوتهدن بری موجود بر دینک بر آز تنظیم ایدلمش شکلندن باشقا برشی اولمادیغنی ادعا ایدیورلر . بو ادعا بر اعتبارله یاری یه و دیگر بر اعتبارله وهله چیقاریلان نتیجه اعتباریه تماماً یا کاشدر . اسلام نقظه نظریه اولسون ، صرف تتبعات تاریخیه وحکمییه اعتباریه اولسون ، صونک درجه مهم اولان بومبختی نظر فنی ایله تعمیق ایتک ایسته رز .

بز ، مسلمان اولمق اعتباریه ، ادیان انبیانک هب دین حق اولدیغنه وهپسی اقرار وحدانیت الهیه اوزره زینه مؤسس بولوندیغنه اینتیرز . دلیلمز ایسه عقلی و فنی اولمایوب یالکز اعتقادی در . لکن مسئله بی زمین اعتقاد دین زمین فن وتدقیقه چیقاریرسه ق ، مدققین وافاضل علمای اخیر دایله بالاتفاق ادعا ایدهرز که :

آثار یاقبلری و شرادات تاریخیه اعتباریه اربانه قمرجه ایچر سنده اصلدیر بر ایله حقیقی برود ایت الریه فلسفی « فی هاری « دین اسلام »

دوره ماغدا بر دین بوقدر !!

بومسرو داتی تماماً اثباته مقتدرز .

باشد « روتان » اولارق برطاقم منقدین اقوام ددپك قطعی اوصاف
 میزد کور مشلردر. مثلا « آله واحده عبادت » ی. اقوام سامیه به مخصوص
 بر استعداد فطری، طبیعته عبادتی و دولایسیله وحدت وجوده اعتقادی
 اقوام آریاییه نك بر خصیصه سی عدا یت مشلردر . بوقر هر حقیقتدن
 عاری اولما مغله برابر شو شکل مفرطنده بر حقیقت صایلاماز . تاریخده ،
 دین اسلامدن ماعدا ، اساسنده « حقیقی بروحدت الہیه » فکرینه مالک
 دین کور میورز . مثلاً اعتقاد احق و وحدانیت فکری اوزد رینه مؤسس
 کوردیکمز « موسویت » نك تاریخی اساسلری اولان عهد عتیقی کوزلجه
 تحلیل ایدرسه نك ، اونده کی فکر الوهیتك شوادواری کچیردیکنه مطلع
 اولورز :

برنجی دورده : دین یهود ، آلهلرک اکثرته ویالکنز بونلردن
 کندیسنک . معبود ملیسی اولان « یاهوه » نك دیکر لرندن دها قوتلی
 اولدیغنه ،

ایکنجی دورده : دیکر معبودلرک بررغاصب ، عفریت ، برر « بعل ذبوب »
 بولوندیغنه ، قانع اولوب آنجق او چونجی دورده سننده فکر تنزیهی به
 بر آزدها تقرب ایدر . لکن هیچ بروقت « اسلامیت ده کی تنزیه
 و توحیدله خالق مطلق » فکری یهودیتده پیدا اولمامش و هیچ بروقت
 یاهوه ملی و خصوصی بر معبود اولمقدن قور تولمامشدر . میمونید وسائر
 موسوی فیلسوفلرک افکار حکمیه دن استعاره و موسویته علاوه ایتدکلری
 وبالذنبه چوق مؤخر افکار ایسه یهودیلکک اساسلری صایلاماز .
 خرسیتیانلقدده کی وحدت ایسه ، تثلیت سببیه قوری برسوزدن عبارتدر .
 ادیان قدیمه ایچنده ، یهودیلکدن دها مضبوط دین اولما دیغندن « الله
 واحد » فکری اونلرده بوشکل مشوشده اولورسه ، عربلر کی سویه سی

يك دون و معنویاتی ناقص بر قوم بدوی نكت بوبانده هیچ بر فکر صحیحی
اولامایه جنی بدیهاتندر .

شوراسی ده شایان دقتدر که تعمیقات اخیر ایله ثابت اولدیغه کوره
اقوام سامیه ده هب معبودی افهام ایچون مستعمل اولان « ایل . آل .
بل . بعل ، آله . الله » کبی الفاظ . اسم نوع . اسم مشترک اولوب « اسم خاص »
دکندر . تورانده خالق معناسنی ادا ایدن کلمه ایلک دفعه « ألوهیم »
شکلنده قوللانیلدیغی حالده ایکی آیت آشاغیسنده « یا هوه » شکلنده
قوللانیلمشدر . کذا آرامی . آثوری . کلدانی کبی اقوام سامیه ده بو
اسم نوع . یا هب بر اسم خاصه برابر اولارق قوللانیلمش و یا خود
یا لکزجه اسم خاص استعمال اولونمشدر .

ایشته برچوق جنلره . صنملره . اناجلره عبادت ایدن عربلرده
دخی « الله تعالی » بوالهه سورینک مجموعنی دها طوغریسی صفتی
افاده ایدر بر اسم نوع ایدی . شو حالده مشابتهت الفاظدن دولای عربلرده کی
فکر مشوشله اسلامینک صوگ درجه عالی و تشبیه ایله تنزیه فکر لرینک
حداعتد ایله منضم اولارق ناقین ایتدیکی « الله واحدی عین فکر کورمک
قدر حقسز و معناسز برشی اولاماز .

مع مافیله بز شسوتناج فیه ایله عقیده بی تألیف ایده رک دیرزکه :
تورانده یکانه یادکار موسی . احتمال که « ألوهیم » [*] و آیین یهودده
بعض عبادات ایله برابر مبهم و محرف بر « وحدانیت » فکری اولدیغی
کبی . عربلر زدنده دخی دین ابراهیم دن بقیه قالان شی ، خاصیتدن
نوعیته دو کولمش « الله » لفظی و سنت اولمق ، غسل ایتمک ، طریاق
کسبت کبی بعض عادات ، طواف و سائره کبی بعض آیین ایدی .

[*] بولکه نك « اللهم » شکل عربیسیله مشابتهتی شایان دقتدر .

مع مافیه عربلرجه «الله تعالی» مدلونک ندرجه اهمیتیز بر صورتده تلیق ایدیلدیکی اونلرک کرک موسویته، کرک عیسویته میل کوسترمه مه لریله وبالخاصه جناب رساله قارشى کوستردکلری مخالفتله ثابت اولور .

عربلرک عمومی حقنده یوروتدیکمز شو محاکمه دن صوگرا خصوصیتیه کچکم . دینه قارشى بودرجه لاقید اولان عربلر ایچنده، روایات ملیه بی اونو تمایانلر ، دین ابراهیم حقنده مهم بعض فکرلری یکدیگرینه قرناً بعد قرن اهدا ایدنلر اکسک اولمازدی . بونلر « حنیف » عنوانی طاشیان ذوات عاقله ایدی . عربلردن ایرانه تابع اولوب اونلرک مدنیت و دینی وروملره تابعیتله خرسیتیانلغی قبول ایدنلر ونوعما عرب محیطی خارجنده قالانلر و اوچ بش موسوی مستناطو تویرسه، اکثریت عظمای اهالی نك دینی، اکثریا اقوام متجاورده دن تقلید ایدلمش دورلو دورلو بت پرستلکدن عبارت ایدی.

بوصنملرک الك مشهورلری «لات»، «منات»، «عزی»، «هبل» [*] ایدی . مع مافیه ذاتاً حس دینی دن محروم ، مستهزی ، ذکی ولاقید اولان عربلر ، بووامثالی بتلره طامقله برابر اونلرک هیچ براهمیتی اولما دیغی ده آکلما مش دکلردی .

بوتون بو محاکماتک هیئت مجموعه سندن استدلال اولونا جق نتیجه لر شونلردر .

اولا : عربلرک دین و معنویات خصوصنده لاقید، بویله بر احتیاجی حس ایتمکدن اوزاق، قوه خیالیه دن آرزوه مند اولدقلری ،

(*) ادخالات نوعندن اولابوالمه ایله آثوریلرک «هوبال» ی آرهنده برمناسبت اولابیلیر .

ثانياً : عالی و اخلاق بردینک تأسیس ایچون ، عمومیت اعتباریه .
زمینک احضار ایدیله مش اولماسی .

احوال تاریخه دن بوایکی نتیجه یی اخراجده دوزی ، رونان ،
وهیل و سائر مستشرق لره مشترکز . لکن اونلر بوایکی نتیجه یی
اعترافله برابر بونلردن براو چونجی نتیجه چیقاریبورلرکه ایسته بوراده
اونلردن آریلق مجبوریتی حس ایدیورز .

اونلر ، بالاده کی ایکی نتیجه یی اعترافدن سوکرا : بناءً علیه او محیط .
دینی و نبی یی میدانه کتیردی . « دیورلر . بز ایسه : بناءً علیه او محیط ،
جذاب نبی و دینی دکل ، جناب نبی محیطی و دینی میدانه کتیردی . »
دیورز . بویه دیمکه تناقض اونلرده ، منطق بزده قالیور .

عرب عاربه نك مهم برمدیته ، اصل اولدیغنی ، قوتلی هیآت اجتماعیه
میدانه کتیردیکنی وهله عادو حیر بلرک قوتلی و اوزون مدت پایدار قالمش
بر حکومت تشکیل ایتدکلر نبی یازمش ایدک . ظهور اسلامه یقین زمانلرده
یمن ، ایرانه تابع برولایت حکمنده ایدی . حجازده حکمفرما اولان
شکل اداری یی « جمهوریت خواص » صنف ، ادخال ممکن ایسه ده بوندن ،
حجازده قوانین منظمه ایله اداره اولونور بر حکومتک موجودیتی
معناسی چیقازلامالیدر . هر قبیله کندی مشایخه ، اشراف و وجوهنه
حرمت و اطاعت ایتدکه اولوب بونار قبیله لر نبی عادات و عنعنات دأر سنده
اداره ایدرلردی عرب لر صولدرجه حر و هپسی اصیل و وقور اولدیغدن
اصول اداره لری مشورت و مساوات نکرلری اوزرینه مؤسس ایدی .
عربلرده هیچ بر قومده کور و لمه یز درجه ده « دعوی و محبت عصیت »
وارایدی . هر قبیله ، کندی فردینک بهرنده مثل ایش صایلدیغدن
افراددن برینه تجاوز ، بوتون قبیله یه تجاوز عد ایدیلر ، و اونک

انتقامی آئین پر ایدی۔ بو حالت، قبیلہ لر آرزو سندہ مراعاتہ حقوق مجبوریاتی
 حصولہ کتیردیکی ایچون قانون یرینی طو تمقدہ و عرب ہیئت اجتماعیه سنی
 مدنی تلہ بدویت از اسندہ کچید عدایت دیرہ جن بروضعیتدہ بولون دیر مقصدہ ایدی۔
 عربلر دہ عادات و عنعناتہ چوق رعایت ایدی بلکہ اولوب بوتون
 اختلافلر، اونلرہ توفیقاً حل ایدیلردی۔ قبیلہ لر آرزو سندہ تاریخی
 مودت و یامان فرتلر موجود اولابیلوردی۔ هر قبیلہ هر متفقنی حمایہ
 وصیانتہ مجبور ایدی۔ بو قبیل اتفاقلر، کوچوک کوچوک جمهوریتلر
 میدانہ کتیر مکدہ ایدی۔ حضری حالنہ کیرمش و برشہر دہ ساکن اولان
 قبائل ایسہ، دہامطر دہ جمهوریتلر میدانہ کتیر مکدہ ایدی۔ مثلاً قریش
 قومی مکہ و جوارندہ ساکن اولمقدہ و اشراف و وجود طرفدن اداره
 ایدی بلکہ ایدی۔ عربلر دہ اصالت و شرافتہ هر شیدن زیادہ رعایت اولون دینی
 ایچون قریش جمهوریتنک مجلس اعیانی، اصالت و نجاتجہ فائق الاقران
 اولان رؤسا و مشایخ تشکیل اتمکدہ ایدی۔ کر چه صورت مخصوصدہ
 و برمدت معینہ ایچون انتخاب اولونمش جمهوریت رئیس لری یوق ایسہ دہ
 رؤسا آراسندہ اک ممتاز و اک نجیب اولانی عمومک تقدیر و موافقت
 معنویہ سیلہ رئیس حکمنندہ اولوردی۔ عنعنات مقبولہ ایلہ مضبوط
 اولدینی اوزرہ نیجہ زمانلردن بری اجداد نی قریش جمهوریتنک اک
 نفوذلی رؤسا سندن اولوب چوق کرہ منتخب رئیس جمهور حکمنی
 آلیرلردی۔ ولادت نبوی ہنکامنندہ جدلری عبدالمطلب بویلہ بر موقعدہ
 ایدی۔ عبدالمطلبک وفاتندن سو کر ایسہ نفوذ و اقتدار، ہاشمیلردن
 زیادہ امویلرک آئندہ بولونیوردی۔

امویلر، ہاشمیلردن دہا کثرتلی و ہلہ پک چوق زنکین ایدیلر۔
 ہاشمیلر، محاسن و فضائلدہ مشار بالبنان اولدقلری خالدہ عموجہ زادہ لری

اولان امویلر سیاست و تدبیرده متفوق ایدیلر. برعابله نك بوايكي شعبه سی
 از اسنده کی رقابت تاریخ اسلامده يك مشئوم ثمره لر ویرمش و دورلو
 شکاره کیرمش و بوکون دخی عالم اسلامه باعث تفرقه اولان احوالت
 بللی باشیلرندن بری بولونمشدر.

اوجونجی مبحث

ظهور اسلامده اول احوال عالم

ایران دولت ومدنیتی — رومالیر — یونان مدنیتی — عبرانیلر — حالت
عمومیة دینیہ واجتماعیہ — قوانین کونیه نك اك عمومیسى : تسلسل منطقہ
حادثات — عنعنات اسلامیہ ایله دساتیر علم اجتماعیاتك توافق

یجه سنه لر ، عصرلر ، شان وشوکتله ادامه موجودیت ایتدکدن-
صوکرآ ارتق ایران دولتی قوجالمش ، بیپرامش وتفسیخه یوزطومتش
ایدی . ایران مدنیتی ، یجه عصرلر شعشعه پاش اولدقدن صوکرآ ارتق
سونمکه باشلامشدی . زردشتك دینی حالا باقی ایسه ده ایرانیلرده دین ،
برسلسله خرافات ومراسمدن ، روحسز برصورتدن عبارت قالمش
وهله فضائل اخلاقیه معنای تامیله محو اولمش ایدی .

واقعا ایران ، حالا شرقك اك معظم دولتی حالی محافظه ایتمکده
ایسه ده بو عظمتك ادنا برامتحانه مقاومت ایتیمه چکی وایلك مصادمه ده
اوجسیم وجود متفسخك پارچه لنه چکی محقق ایدی . ایران هیئت
اجتماعیہ سی یورولمش و دیکلنمك ایچون فراش عطالت وتوقفه یاتمش
ایدی . توقف ایسه برهیئت اجتماعیہ ایچون علامت انقراضدر . ایسته
ظهور اسلامده ، دنیانك اك بویوک ایکی حکومتمدن بریمی اولان
ایران بو حالده ایدی .

رومالیلره کلنجه : اونلرك هیئت اجتماعیه سنی صارصان روزگارلر .
باشقا جهتلردن آسیوردی . بی اسرائیلدن ظهور ایدن برنجی نك . وحدت
الهیه فکری اوزرینه مؤسس دینی ، فطرة طبعیه پرست و کثیرالاله
اولان آریانیلره کینجه پک غریب برحالت اخلاقیه میدانه کتیرمشدی .
جناب عیسی برشارع دکل ، برمحمد ایدی . اونک شریعتی ده جناب
موسی نك شریعتی ایدی . برشریعت ، احکام دینه ایله برابر برچوق
عادات واجتماعیاتی احتوا ایدر . عادات واجتماعیاتک ، ایچنده ظهور
ایتدیکی قومک حالت روحیه سیله توافقی اتمه سی امور ضروریه دندز .
دین عیسی [ص . ع] یابانجی برزمینه انتقال اتمشدی . دها ایلات
خطوده ده های سامی ، دهای آریانی ایله مصادمه ایددجکدی .

بو یله برمصادمه دن ایسه اوچ نتیجه چیقایلیردی . بریسی ، یابانجی
فکرک ، یرلی فکری تماماً کنديسنه استحاله ایتدیرمه سی . ایکنجیسی .
یابانجی نك یرلییه استحاله سی . اوچونجیسی ایسه ، هرایکسی اقتراح
واختلاط ایددرك اورطوده یکی وملز برفکرک پیدا اولماسی .
عیسویت . برنجی صورتیه موفق اولامادی . عبرانیلر ، مدنیت
وصناعتده ، فلسفه وفونده آریانیلردن چوق کری ایدیلر . عبرانیلر
طرفندن نشر ایدیلن عیسویتک روما ویونان مدنیتیه غلبه سی ، ناقص
برمدنیتک دها متکامل برمدنیتیه ، زمین معلوما تده غلبه سی دیمک اولوردی .
مدنیت آریانیه ایسه ، عبرانی حواریلرینک کتیردیکی عشق شدید
دینیدن ، نراهت وعلویت اخلاقیه دن وباصصوص مودت وشفقت کچی
دساتیر مقدسه دن محروم ایدی . بنابراین یکی دینی تماماً استحاله ایتد
یره مزدی .

بوایکی فکرک مصادمه سی بر ازدواجی موجب اولدی ، واوندن

«خرستیانلق» دوغدی . بونوزاد ، هرازدواجده اولدینی کبی . بابا و آناسنک اوصاف مشترکدنی حائز ایدی . عبرانیلر ، آریانیلره ، کوچوک و صاف بر جمعیتی اداره ایده بیله جک بر قاج دستور عالی اخلاقی ، ووحده الله فکرنی کوتورمشلردی . آریانیلر بودساتیره کندی اجتماعیاتلرنی علاوه ایتدکلری کبی « کثرت الیه » فکرنی ده علاوه ایتدیلر . عیسویتده خالق بر ایکن ، خرستیانلقده [کلمه اویونندن صرف نظر] اوچ اولدی . هندک « ترموتی » سنی ، اسکی مصرک تئلیشی ا کدیران بومنظومه الیه بر کره قبول اولوندقن صو کرا ، ایکنجی درجه الیه لر یرینه ده سوریلرله شهیدلر ، عزیزلر اقامه اولونهرق ینه اسکی دینه رجعت ایدیلدی . فی الواقع خرستیانلق ایله یونان و روما وئیه سی آرمسندک کی فرق ، هیچ بر حقیقت افاده ایتمین « الله بر در » جمله سنک ضمندن عبارت قالمشدی .

قدیم ژوپیترویا زه وئسک اسمی ده کیشدیرلمش ، و « بابا » عنوانیه ینه مقام الوهیتدن ابقا اولونمش ایدی . ژونون ، عذرا اسمنی ، پرومه ته ، مسیح نامنی آلاق منظومه دینه نک اساسی قورولمش ایدی .

بویکی دین ، هر طرفده عین تأثیری ایقاع ایتموردی . جدی و عزمپرور اولان روما لیلر ، و علی العموم غربیللر ، خرستیانلق [هر تجددک محیطه کوره تأثیری قانونیه] وجودندن یکی بر قوه حیاتیه و فکر انتظام آلق صورتیه استفاده ایتمشلردی . لکن روما مدنیتیه ، یونان مدنیتک فرقلری ، خرستیانلق نامی آلتنده کیزلندکد صو کرا ده جلی بر صورتله کورولمکده در .

یونانلیلق ، روما لیلغه معناً غلبه ایتدکن صو کرا ، شرق ایمپرا-ظور لغنده ، یکی دین ، اسکیسی کبی یازیجه اولمش و حکمی قلاماش

ایدی . والحاصل شرق ایمراطورانی دخی ایران کبی جسم و فقط
متفسخ بر موجودیت ایدی .

هند ، چینه یقین بر خصوصیت تاریخیه مالکدر . کندی یاغیه
قاوورولماسنی سهون بو خطه جسمه . فآنخلر یتیشدیرمدیکی کبی ، ناسرین
دین دخی یتیشدیرمه مشدر . هندلیارک همتی ایله دکل ، کندی کندینه
ویا یانجی عاملرله اقصای شرقه دوغری انتشار ایدن بودیلکن صوکرآ .
هندک اقطارجهانه نشر دینه میل ایتدیکی کورولمه مشدر . واقعا هندلیارک
بعض افکار فلسفی سی یونانیلر و رومالیلر قدر کیش ایسه ده اساطیر محلیه یه
قاریشمش و یا خود محلی مسالک فلسفی ده نهان اولمشدر .

خرستیانلغک ظهورندن و استقلال ملیرینک محوندن صوکرآ
یهودیلر مدعش بر عداوته معروض قلمش ، سرسری و ذلیل . هر دورلو
نفوذدن محروم و هر وطنک یا یانجیسی اولمش ایدی .
شواحوال . نظر تدقیق و تنقیددن کچیرلر سه . تامایله کوریلیرکه
کراک حالت عمومی دین و کراک خصوصات سائر مدینه قدر بر توقف
و حتی تدنی یه دوچار اولمشدی .

مدیت آریانیه نك غیر اخلاق و بوزوق جهتلری ، دینک اخلاق
و زاهتی افساد و احما ایتشدی . دینک صورت و تعصب جهتلری .
مدیتک قیادت و ترقیاتی یاساق ایتش ایدی . بر حالدکه شرق و غربی .
جاهل و اخلاقسز ، متعصب و ترقیسز قوملر قاپلامشدی . اوت ،
بشریت کچیرکین بر ظلمت ایچنده قلمشدی . ده ای عبارتی ایله ده ای
آریانی نك اجتماعندن حاصل اولان جایز و ملز بر موجودیت ، یونان
وروما مدیتک عامیانه و شاعرانه اولان بعض خصوصاتی آلدق صوکرآ
اومدیتلره حکم اعدام و یرمش ایدی .

سوقراطلر ، فیثاغورثلر ، دهموقریترلر ، افلاطونلر ، اریستولر
یتیشدیرمش اولان یونانلیلر ، شمدی ابله و شاشقین روحانیلر ؛ سه نکلر ،
پلینلر ، آورهلوسلر ، چیچرونلر یتیشدیرمش اولان رومالیلر ، آرتق
مجدوب و سرسم راهبلر یتیشدیریوردی .

بشریتی ، اولدینی یرده صایمقدن و یا خود کیری به دوغری ارتجاعدن
قورتارده جق ، بشریته یکی برقدرة انکشاف و تعالی ویره جک برفکر ،
اورطهده یوق ایدی . بویله برفکری دوغوراجق وجدانده اورطهده
کورولمیوردی .

بشریتی ، ایچنه دوشدیکی حضیض جهالت وردا شدن قورتاراجق
فکر ، علی العاده و محلی ، محدود و ملی برفکر اولامازدی . او یله
برفکر لازمدی که اونک شعشه عاوتی کوزلری قماشدیرسین ، اونک
حزمت ضیائیسی هریره وهرقلبه نفوذ ایده بیلسین . او یله برفکر
لازمدی که دائره احتواسی خارجنده احتیاجات بشریه نك هیچ بریسی
قلماسین ، بونفکر ، یالکز فلسفی برفکر اولامازدی ، زیرا حکمت ،
هیچ بروقت چوق محدود برداره خارجه چیقمامش ، هیچ بروقت
هیئت مجموعه بشریه نك سائق و حاکمی اولمامشدر .

بونفکر یالکز دینی اولامازدی . زیرا یالکز دینی برفکر ،
بشریتی سوق دکل ، حرکتندن آلیقور ، اوت ، یالکز دینی برفکر ،
برملت دکل ، برمنزوی و مجذوب سورلیسی ابداع ایدر .

بشریتی قورتاراجق اولان بونفکرک ، برفکر جامع اولماسی لازمدی .
بشریت ، افکار مخصوصه سائقه سیله یا یا یله جکی تکاملاتی یامش ، وینه
شهره تکامله کیرمه سی ایچون افکار مخصوصه نك هپسنی کندنده جمع
ایده جک بر « نیکر جامع » ه منتقر قلمش ایدی .

بو عالمده ظهور ایدن و بیک دورلو اسملرله یاد اولونان حادثات ، منطقی برتسلسله تابعدر . تکامل دیدیکمز کله سحر آمیزک افاده ایتدیکی حقیقت بودر . وقوعات تاریخیه نی واسع برافق وجدانی ده وقوعلری صیراسیله صیرالاسهق ، مبدألرله اواسطی ، کچیدلرله معادلری بر نظر شامل محاکمه آلتنه آسهق ، یکدیگریله هیچ بر ارتباطی یوق ظن ایتدیکمز حادثات تاریخیه نیکدیگرینه غریب و حیرت آور برصمیمیتله مربوط اولدیغنی ، منطقی برتسلسل ایله یکدیگرینه بسته بولوندیغنی کوریزز . و کوریزز بو تسلسله تصادفه ، کورلکه ، احتمال ، کیفه هیچ بر نصیب یوق . انتظام ، وظیفه ، وظایه : ایشته نظرفنی نیک ساحه موجودیتده کوره بیله چکی شی .

بشریت ، ادوار تکاملیه سننده ، افکار مخصوصه نیک هپسینی اسکیتمشدی . بشریتی ، بو دفعه حالت عطالتدن قور تارمق ایچون برزردشت ، براریستو ، برعیسی [ص . ع] کافی کله مزدی . بوفکر جامعی بشریته اهدا ایده جک اولان ذات ، هم نبی ، هم ولی ، هم سیاسی ، هم مقتصد ، هم حکیم ، هم حاکم اولمالی ایدی .

ایشته بشریتی ، ایچنه بوغولدیغنی ظلماتدن نوره چیقاران اوفکر جامع « اسلام » ، اونورک مطلع مبجلی « اسلامک نیسی محمد [ص . ع] » اولدی .

ایشته یالکز بونقسه نظرله دیرز که دین اسلام ، بر دین طبیعیدر . دین اسلام ، یالکز مراد الهک لایتغیر و دائمی بر صورته فعالیتک بر نتیجه و محصولی اولمق اعتباریله دیرز که اورطه ده هیچ بر خارقه یوقدر !

بوراجقده خارقه حقده فکر مزنی بیلدیرمک لازم کلدی . ادیان

سأرده واقوام قدیمه ده کی صورت تلقی به کوره « خارقه » ایکی قسمه آیریلیر: بریسی « بر مقصدی تأمین ایچون جناب حقلک فعالیت الهیه سی ایجابی اولان عادات و قوانینی موقه تغیر ایتیه سی » و دیکری ده « اطلاع بشر ، تجربه انسانیه فوقنده قالان حادثات » در . حقیقت اسلامییه کورده ده خوارق بوصولک شکلده مقبولدر . افعال الهیه نیک هپی خارقه در ، شو قدرکه بز بو افعالک محصولاتی بعضاً او درجه غفلتله کوریرز و او محصولاتی کورمکه او درجه الیشمشزدرکه آرتق اونورده کی خارقه بی کوره مز اولورز . مثلاً بر چکیردکک « احتوای مغویسنده » ملیارلر ، ملیارلرله ، دها دوغریسی لایحی اشجار و ذرایع موجوددر . عقلاً حکم ایده بیلیرز که مقیاس زمانی ابدیتله تبدیل ایدرسهک ، او چکیردکده بالقوه بولونان اشجار ، لایحی عالملری ، نامتناهی کره لری دولیریر ، ینه صوکی کلز ! بو بر خارقه دکلی در ؟

بشریتهک ، کائناته اطلاعی ایچون آلت اولارق حواس خمسہ سی وار . هانکی متفنین ادعا ایده بیلیرکه بوتون اشکال موجودیت ، بو بش حواسک دائره احتواسنه کیرر ؟ کیم ادعا ایده بیلیرکه اعظم بشرده ، عامه بشر فوقنده اشکال فهم یوق ؟

ایشته بوتقطه نظرله ده باقارسهق ، بوتون تاریخ بشریتده کوریلن اک بویوک خارقه « جناب نبی [ص . ع] در .

دوردنجی بحث

ولادت بری ده بعثت قدر

عنفات اسلامیہ — ولادت نبوی — دورہ طفولیت و شبابت — بحیرا
و خرافہ سی — سیاحت — عبادت و تفکر — مقدمات نبوت — ازدواج: خدیجہ
— وحی و رسالت .

عنفات اسلامیہ دن بری ده اجداد نبوی نك بر نور ممتازیت صاحبی
اولدقلمری و بونورك بابادن اولاده انتقال ایتدیکی در. تاریخ بزہ . اجداد
نبوی نك عمومی معترف بر روحانیتہ مظهر اولدیغنی بیلدیریور .
بز بو عنفنه لرده عقل و فن خارچنده برشی کور میورز . علم حیات و علم
انسان « توارث » و « آناویزم » احوال اجدادك اخفادده ظهوری []
کبی قواعدی بر صورت مثبتہ ده میدانہ قوی مقده در . تاریخده آثار
و حرکاتی تدقیق ایدہ بیلدیکمز مهم عالهلرده کرک جسماً و کرک خلقاً
توارث و آناویزم حلاتی عیاناً مشاهده ایدیورز . عین دستور لراک
ناچیز عضو یاتده دخی حکمفرما ایکن « اصالت » اصولله تأثیرات
ارشیه نك قوتلی بر حالده محافظه سی تقدیرنده ده واضح و قطعی بر صورتہ
حکمفرما اولاجغنه شبهه ایدیلہ مز .

اجداد نبویدن اکثر ایسنک بر نوع ریاست روحانیتہ اولان « سقایہ »
و « رفاده » یعنی حج ایدنلره صوغدا توزیعی وظیفه لرنی حائر اولمالری،

اونلره برصفت دینه ویرمکه اولدیغندن عربلرک اونلره قارشی حس ایتدکلری حرمت ، مغوی ایدی .

ولادت نبویدن اول ظهوره کلن بعض احوال حقنده دخی عنعنات اسلامیه نك برچوق مضبوطاتی واردر . اورویا منقدرندن برقسیمی بو عنعناتی بعضاً «خرافه» وبعضاً بوتون بوتونه غیر واقع کورییورلر .

اولا شوراسنی درمیان ایده لم که ، نتیجه ده برلشسه لر بیله ، ایمان ایله فن آرسنده البته برفرق واردر . ایمان ، با خصوص کالات عرفانیه و حکمیة دینه ایله متزین اولمازسه ، بر حادثه بی بلاتدقیق ویالکیز سبب نهاییسی اولان جناب حقه عطف ایله قبول ایدر . « جناب حق او یله مراد ایتمش » دییه رک قوانین حادثاتی تدقیقه لزوم کورمز . فن ایسه بر حادثه بی تدقیق ایدرکن بر مجهولی تدقیق ایتمش اولور ، اسباب و وقوعی تحرییه قویوور . لکن اسباب وقوعی کشف ایدیله مهین و حالبوکه وقوعی بالتاریخ غیر قابل انکار اولان بر حادثه بی فن نامنه انکار دوغری اولاماز .

ولادت نبویدن اول ظهوره کلن وقوعاتک اک مهمی ابره نك مکیه هجومی در . حبشیلیر ، حمیریلرک ضعفندن استفاده ایده رک یعنی ضبط ایتمشلردی . چوقدن بری عیسوی قبول ایتمش اولان حبشیلیر ، دین مذکورى تعمیم مقصدیله ضعاده بو یوک بر کلیسا یا مشلر و عربلری کعبه رینه بو یکی معبده چویرمکه چالیشمشلر و فقط کعبه باقی قالدقبه بوکا موفق اولامایه جقلرینی آ کلامشلردی .

ذات نبی نك رحم مادره دوشدیکی هنکامده حبش نجاشیسی اولان ابره ، کعبه بی تخریبه و حجازی فتحه عزم ایتشدی . حبش اردوسنک او کنده برفیل یورودیکی ایچون عربلر بو وقعه بی « وقعۀ فیل »

تسمیه ایتشلردر . نجاشی مکیه قدر کلمشدی ، لیکن مملکتی ضبطه
و کعبه یی تخریبه موفق اولمادن اردوسی محو و پریشان اولمشدر . عنعنات
اسلامیه یه کوره اردویی ، ابابیل قوشلرینک یاغدیردینی طاش یاغموری
محو ایتمشدر . لیکن بو عنعنه ، اسلامیه خاص اولمایوب بوتون عربیه
مخصوصدر ، زیرا که هنوز اسلام ظهور ایتهدن بو عنعنه قریشیلرجه
معلوم و مسلم ایدی .

بوراده ، اسبابی فناً تدقیقندن عاجز اولدیغمز بروقعۀ تاریخیه
قریشوسنده بولونیورز . حبش اردوسنی مکهلیرک مدافعه و مداخله سی
محو ایتدیکی محققدر . قالدی که اردونک اضمه جلالی ده محقق اولدینی کبی
بوتون بر قومی . ازمئه تاریخیه ده « متفقاً یالان اویدر و ب یالان سویله مکله
اتهم » دخی چوق مشکلدز . بنابرین بو عنعناتک روایات اسلامیه
آراسنه قبولندن ناشی اسلامی تخطئه دوغری اولاماز .

عنعنات اسلامیه ده ها بر چوق روایات وارد که بونلر هب ممکن
شیلر اولمقله برابر بزه کوره شرف محمدی یی حیا و آثاری اثباته کافی
اولدیغندن بونلرک مناقشه سنده بر فائده کور میورز . بو عنعناتک وقوعی .
شرف ذاتی نبوی یه فضله بر ذره علاوه ایدمه چکی کبی عدم وقوعی دخی
بوشرفدن بر ذره اکیسینته مز .

بوتون انسانلرک تفکر جه اکللی . قریحجه اوسعی . خلقاً اجلی .
حق و حقیقته اقربلی . ظاهر آ و باطناً انوری اولان نبی ء - اسلام
« محمد المصطفی ص . ع » فیل ییلنده ، نیشان آبی ایچنده . ربیع الاولک
اون ایکنجی بازار ایرتسی کیجه سی صباحه قارشی دنیا یه کلمشدر .

ولادت نبوی ایچون تاریخک ضبط ایتدیکی اکثریتله مقبول روایت بو
ایسه ده متفق علیه دکلدز .

جناب رسالتآب هنوز دنیا به گلزدن اقدام پدر لری عبدالله مدینه‌ده
 وفات ایشدر . دوزی ، عبدالله دن فالان میراثک ایکی بیک فراننی
 کیمدیکنی سویلبور . مسلمانلر . جناب نبی ک بر بانکراوغلی بولوندیغنی
 ادعا ایتدکلری ایچون بونک هیج بر اهمیتی یوقدر . لکن براز آشاغیده ،
 عائله هاشیمه دن بحث ایدرکن « فقط نه اک زیاده اصیلردن ، نه ده اک
 زیاده نفوذوقدرتی اولانلردن دکلمدی » دیور کد بونک نماما یالان
 اولدیغنی بالتاریخ ثابتدر ، باخصوص اصالت جهتک . نه دوست ونه ده
 دشمن ، عربلردن هیج کیمسه آل هاشمک دیکر برعائله دن ده آرز
 اصیل اولدیغنی واصلتده اولره تفوق ایدن بولوندیغنی ادعا ایتمه مشدر .

عادات عربدن اولدیغنی اوزره جناب رسالت ، نبی سعد قبایه سندن
 حلیمه نامنده برسود ننهیه تودیع اولومشدر . دورت یاشلرینه قدر
 مرضعه سی نزدنده قالدقدن صوکر اولدوسی آمنه نزدینه آئیمشدر .
 آمنه ، حضرت نبی مدینه‌یه کوتوروب دای زاده لری اولان نبی بخارله
 کوریشدیرمشدر . مدینه دن اثنای عودت لرنده جناب نبی ، هنوز آتی
 یاشلرنده ایکن ، آمنه عالم مثالی ترک ایتمشدر . انا وبابدن یتیم قالان
 حضرت ، جدلری عبدالمطالب نزدینه آئیمشدر . برسنه صوکر ،
 یوزیاثنی تجاواز ایدن جد نبی عبدالمطلب ده دنیا به وداع ایتمکله پیغمبر من ،
 عموجه سی ابوطالبک نزدینه کیتمشدر . عنعنات اسلامیه دن بورا جقده
 ایکی وقعه یی یاد ایتمک لزومنی کورییورز . اوده ، قریشک واقع اولان
 رجاسی اوزره رینه کرک عبدالمطلب و کرک ابوطالبک یا غموردعاسی ایتدکلری
 و هر ایکی سی ده دعایه هنوز صبی اولان نبی بی برابرجه کوتورمش اولمالریدر .
 هر ایکی دعاده ذات نبی ایله تبرک ایدلدیکی جلهمه نک روایاتی و ابوطالبک
 مدیحه محمدیده سویله دیککی قضا د ایله ثابتدر . ایشته بووقعه لرده اثبات

ایدیورکه عائله نبوی اولان آل هاشم، قریش آراسنده نسل ابراهیمک
 الك طوغری قولى وعربلرك الك اصیلی ایدی .

جناب نبی اون ایکی یاشنده ایکن عموجهسی ابوطالبه برابر شامه
 متوجهاً حرکت ایتدی . اسکی شام دینیلن بصری بلده سنه مواصلترنده،
 اوراده برصومعه ده ساکن « بحیرا » نام منزوی برعیسوی اونی کوردی .
 بوراهب ، دین عیسی نک صافیت اولیه سی محافظه ایدن برموحد ایدی ،
 تثلیث وامثالی عقاید منضمه یه قائل اولمادیغی ایچون مراکز مدنیه ده
 اقامت ایدمه مش وجزیره العربه یقین وهجر ایزر اولان بصری صومعه سنه
 چکیلمش ایدی . بحیرا ، سیماى نبوی بی تدقیقندن ، اونده بویوک بر
 حات معنویه اولدیغی آکلادی ، و غنغه اسلامیه یه کوره اونده کی
 نورنبوتی کوردی ، عربده ظهور ایدمه چکی تورااة وانجیلده خبر ویریلن
 نبی نک کندیسی اولدیغی سویله دی .

احوال مستقبه یی خبر ویرمک مسئلهسی ، فیک تدقیق ایدمه دیکی
 مسألندر . لکن وقوعی تاریخ وامثال حالیه ایله ثابت اولدیغندن علوم
 معنویه ونزاهت روحیه صاحبی برروحانی منزوی نک استقبال محمدی
 حقنده بعض اخباراتده بولونماسی مستبعد وغیرممکن برشی صایلاماز .
 بحیرا ، ابوطالبی شامه کیتسکدن منع ایتدیکی مروی در . بعض
 قدمای رهایین بحیرا ایله جناب نبی نک ملاقاتی اوزه رینسه غریب بر
 خرافه بنا ایتشلدر . بوخرافه یه کوره بحیرا ، صنعت وعلوم نبوتی جناب
 نبی یه تعالیم ایتشلدر . اون ایکی یاشنده برچوجغه الفبادن ومقدمه قراشدن
 باشقارشی اوکره دیله میه چکی نظر دقته آلینرسه ، بوخرافه نک رده بیله
 ده کرى اولمادیغی تظاهر ایدر .

جناب نبی اون پدی یاشنده ایکن دیگر عموجهسی زیر ایله ینمه

سقر ایتمشد. منقیدین اسلام ابوطالبک فقرندن و جناب رسالتک کچی و قویون چوبانلیغی ایتدیکندن و حتی تأمین معیشت ایچون سوس میوه لرینی زرعدن بحث ایدیورلر. بونلر ، جناب بنی نك ناموس دائرهنده تدارک معیشتی تمامیله تقدیر ایلدیکنه دلیل وبرهان اولوب مراهقیتنده بیله فضائل اخلاقیه بی حائر اولدیغنه علامت باهره در .

یکرمی یا شلرینه واصل اولدینی زمان ، حضرت نبی ده بر طاقم حالات استثناییه ظهورینه باشلادی . مثلا کوزینه ملائکه کورینیور ، قولاغنه هاتفی سسلر کلیوردی . حضرت نبی بو حالاتی عموجه سی ابوطالبه آچدی ، اوده بو حالاتک ماهیتی کسیدیره میهرک برکاهنه مراجعت ایتدی . کاهن ، ذات محمدی ده هیچ بر خسته لک بولونمادیغنی و کورینن شیلرک ملائکه اولمق احتمالی سویلدی .

حیاه محمدی نك بو زمانه قدر کچن صفحاتی نظر تدقیق و تنقیده آلیرسه ق ایکی مهم حالت ، بوتون وضوحیله تحقق ایدر : بریسی خلق حسن و عالیسی ، دیکری صدق مطلق . اغیار اسلامک بلکه ده باشقا بر مقصدله اوکه سور دکری تدارک معیشت کیفیتلری . علو اخلاق نبوی یه دلالت ایدر . دیمک او ، دها مراهقیتده کبر و غروره و معاصرینتک یا کلش محاکمه لرینه قایلما مش و سعی بر فضیلت اولدیغنی آ کلامشدر .

جناب نبی ، ایشدیکی و کوردیکی حالات فوق العاده یه همان اینانما مش و بو حالات و علامتک بو یوکلکی اوکنده دائماً نفسنی استضعار ایتمشدر . یار و اغیارک تحت اعترافنده اولان بو حالت ، صدق محمدی ایچون اک جلی و قوتلی برهاندر .

او صیرالرده ، کنج ایکن طول قالمش اولان خدیجه ، شهرت

فضيلت و امامتته بناءً جناب نبي به كليتي سرمايه ويردرك كوله سي ميسره ايله برلكده براي تجارت شامه كوندرمشدر . بودفعهده جناب نبي شامه كيمه مش و اموالى بصرى ده صاآمشدر . سببي ايسه بحيرانك يرينه صومعه ريسى اولان نسطورانك ، اونى شامه كيتمكدن تخذيرى اولمشدر .

جناب نبي غايت كوزل ايدى ، بوكا صدق و اماتى و هر كسجه مغترف و مسلم اولان فضيلتى دخى منضم اولديغدن خديجه ، او كاتعشق ايتمشدى . هرايكى طرفدن واسطه لر پيدا اولدى ، حضرت پيغمبر ايله خديجه نك ازدواجى تقرر ايتدى . حضرت نبي نك سنى بكرمى بش و خديجه ايسه :ها ياشلى ايدى .

خديجه ، صحائف تاريخك شرفيلرينه مقيدك بويوك قادين سيارلندن برى در . جناب نبي معنای تاميله سه وردى و معنای تاميله شفيق و فداكار برزوجه و بر ريفقه ايدى . جناب نبي ، خديجه نبي سيدة النساء تلقيب ايتمش و اوندن صوك درجه خوشنود و راضى اولمشدى . جناب نبي نك قبل النبوه حياتنده جالب دقت اولان خصوصاتدن برى ده « محمد الامين » تلقيب ايدلمش اولماسى و قازانديغى حرمت عموميه در . ديكرى ده هيچ بر زمان اوئانه عبادت ايتديكى و دائماً معبود حقيقى ني دوشونديكى در . سنى او توزيدى به بالغ اولديغى زمانلر ، جناب نبي به نورلر كورنمكه باشلامشدى . بعضاً كنديسنى « يا محمد » ديه بر صدا چاغيرير ، او ايسه صدا صاحبنى كوره مزدى . مظهر اولديغى شو حالاتى يالكيز خديجه به آچار و ماهيتى كسديره مديكى ايچون صوك درجه راحتسز و معذب اولوردى .

جناب نبي نك بودوره حياتلرى دهشتلى انديشه لر ، طاقتفرسا

مجاهدہ لراہ کچسندر . صدق حال و قالی ایچون بو مجاہدات شدیدہ دن
 دھا قوتلی و دھا واضح دلیل تاریخی اولاماز. تاریخ بزہ ، انبیانک
 اولدینی کبی ، یالانجی مدعیلرک ، مقلدلرک ، حیلہ کارلرک احوال
 و افعالی دخی کو ستر مکدہ در . جناب نبیک ترددلری ، اندیشہ لری
 صدق و صافیتی ایچون آرتق متفننلرک دہ تمامیلہ تسلیم ایتدکلری
 برهانلردندر .

بشنجی مبحث

بعثت محمدیہ

مراتب معانی، تشبیہات، رموزات، ظواہر، امکان اتصال — نبوت و ولایت — کشف، رؤیا، الہام — وحی

حقایق اسلامیہ پر اطلاع و فنی تحلیلاتی تسہیل ایچون ہر کلمہ نیک افادہ ایندیکی معانی یہ بومعانی دہ کی مراتبہ دقت ایتمک لازمدر. اصطلاحات اسلامیہ دہ شایان حیرت براحتوا واردز. اصطلاحات اسلامیہ دہ ہر کلمہ، ہر سویہ دہ اولان آدمک مرتبہ فہمنہ کورہ برمعنا افادہ ایتمک اوزرہ، مراتب فہمک کافہسنہ شامل اولمق کبی بی نظیر برحالتہ مالک بولونیور. «عمومی» صفتی حائر اولان بر دین ایچون بو کیفیت شرائط اصلہ دندر. دین، بشرک عمومیتہ مخصوصدر. نہ یالکز عوامک، نہ یالکزر متوسطینک، ونہ دہ یالکزر خواصک احتیاجاتی اشباع ایتمک دکل، ہنسک غذای وجدانی اولقلہ مکلفدر. شو حالہ ہر حقیقتک، مراتب فہمہ کورہ معانی کثیرہ سی اولان ومع مافیہ اساس اعتباریلہ برمعنا نیک صفحاتی حکمندہ بولونان «کلمہ و اصطلاح» لرلہ افادہ سی ایجاب ایدر. دین اسلام بوشریطہ بی حقیلہ حاویدر.

عامہ بشرہ تلخیصاً و ماہیۃ افہامی ممکن اولمایان خصوصاً تہ ظواہرہ قوت ویریش، تشبیہاتہ مراجعت اولونمشدر. بوراسی دین اسلام ایچون برتقیصہ اولما دقن ماعدا مستثنا برشرفدر. رحمت الہیہ عامدر. یالکزر اذکیاہ و دہاتہ بشرہ خاص دکلدز.

حالبوکه کیفیات دینیہ و حکمیہ تشبیہہ مراجعت ایدیلهدن افاده ایدیلسهیدی ، بوندن یالکز خواصک حظ آلماسی وا کثرت عظمای بشرک محروم قلماسی ضروری ایدی . فضله اولارق شرائط تشبیهدن محروم اولان بردینک انتشاری نه غیر ممکندر . بویله بردینک انتشار ایده بیلمهسی ایچون ، چوق کره حقایق اساسیه سنی غیب ایدهرک ، یابانجی فکر لرله تیزین وتوضیح ایتهمسی لازمدر .

بعض خصوصاتک ایسه رمز اشارتله افادهسی لازم کلیر . زیرا بو خصوصاتک افشاسی ویاخود تشبیها تله افادهسی ، حقایقک ضیاعنی ودینک استحاله ویا محوینی موجب اولور . بر اوچنجهی جهت دها واردرکه نظر دقتدن دور طوتولماماسی اقتضا ایدر . بر لسان نه قدر مکمل اولسه ، ینه افکارک تمامی افادهدن عاجزدر . قالدی که هر فکری بر کله ایله افادهدن باشقا چاره اولمادیغندن او فکری اک موافق اولان کله ایله افاده ضرورتی میدانه کلیر . لکن او کله تک مفهوم معلوم ومشهورندن فکرک بوتون حقیقتی فهم دعواسی دوغری اولاماز . فکری تمامیله فهم ایچون « ذوق ، استدلال ، مشاهده » وسائره کبی شیر ایجاب ایدر .

شیمدی ده شو مسروداتی مثال لرله توضیح ایدلم . تاریخ بزه کوسته ریورکه انسانلرک اکثریت عظماسی ، هر هانکی عصرده اولورسه اولسون ، « محض حقیقت عشقنه » ، « عشق الله حرمتنه » دیندار اولماملردر . خالق وره عبادت ایچون مادی مغنوی فوآد ایسته ملردر . زمانمزده دخی عین احوالی مشاهده ایدیورز . استغای نعمت ومکافاة واستحقار ترهبات ومجازاة ایله « عبد اللهی » اولان افراد بشر ، هر زمانده پک محدود برزمره متمازهدن عبارت بولونمشدر .

بعث محمدیہ دہ کی احوال بشرتی وبالخاصہ عربک سویہ مدنیہ سنی
مبحث مخصوصندہ تدقیق ایتدک . هر مؤثرک بر اثری ، هر فعلک بر
عوضی ، هر حرکتک بر نتیجہ سی واردر . بر فعل معنوی نک
دخی بر عوضی اولمق طبعیدر . فعلک یعنی بر فضیلتک آجراحی
ارائہ بالنسبہ قولایدر . لکن بو فضیلتدن قازانیله جق ثمریدی عین کله
ایله . عین نشیبه ایله علی السویہ هر کسه بیلدیرمک ممکن اولورمی ؛
اصلا . بونک هر کیم عکسنی ادعا ایدرسه ادراک بشرده کی مراتبی ،
اذواقده کی تفاوتی انکار ایتمش اولور . مثلاً بر بدوی بی اله آلام .
چوللرده ، مبذول صولردن ، اشجار وازهاردن ، لطافت اقلیمدن
محروم اولارق یا شایان ، سویه جاهل ، خیالاً فقیر . معیشتہ سفیل
بر آدمه ، فضلیته ایدیله جت مکافاة ناصل افهام اولونه بیلیر ؛

اگر اوکا بو حقیقت ، احتوای ادراکیسی فوقنده ، استیعاب
وجدانیسی ماوراسنده افادیه قاتیشیله جق اولورسه . هیچ برشی
سویانسه مش اولور . او آدم ، هر حالده بر مجاهده و بر محرومیت
مقابلنده اجرا ایدہ جکی فضیلتہ موعود اولان مکافات فی فهم و قبول
ایدہ میه جکندن فضیلتی اجرایی ایچونده اونک وجداننده هیچ برسائق
وسبب قلماز . بویله بر آدمه شو قضایایی صیراسیله درمیان ایتسه ک
عجابه آکلار ؟

۱ — جناب حق ، شکلدن ، اعراضدن ، جسمدن ، مکاندن منزّه
ومتعالی در . »

۲ — اگر فضیلتند اولورسه ک مشاهده جمال کبی غایه اذواق
ایله مکافاة کوریرسک . »

بو ایکی قضیه دہ کی تناقض عالی ، اک متکامل بر دماغی رحنه دار

ایده جک قدر بویو کدر. شکلدن ، اعراضدن ، جسمدن ، تجسم و تمثیلدن
 مکاندن تمکندن منز اولان حق کورمک کیفیتنی او بسیط دماغ بر
 درلو فهم و هضم ایده مز . بنابرین فضیلتیه قارشی هیچ بر مکافاة
 کوره مز . طبق کنسیدینه : شوایشی یاب ، کرچه سکا اجرت
 ویرینه جک ایسه ده هوا ایله قارنجی دیورمش اولاجقسک . «
 ده نیلمش اولور . مقصد ده حاصل اولماز . بنابرین او آدمه ،
 مکافاتی آکلایه جغنی بر مرتبه ایله افاده لازم کلیر . شیمدی ده او آدمه
 : اکر بر عبد مطیع و فضیلتمند اولورسهک ، بوکون محروم بولوندیغک
 نعمت لک هپسنه بلغاً مابلغ نائل اولاجقسک . « دیرسهک ، مکافاة
 فضیلتی اونک مرتبه فهمنه کوره افاده ایتمش اولوروز .

شیمدی ده قارئ مدققک خاطرینه بر سؤال وارد اولایلیر :
 شو حالده تشبیهات ، حقیقته وجودی اولمایان [ویالکز افکار
 عوامی اینان دیرمق ایچون وارد] شیلر می در ؟ خایر . هر فرد بشر ،
 سعادتنی کندی مقدرت روحیه سی ، احتیاجات وجدانیه سی نسبتنده
 فهم و تصور ایده بیلیر . بر فرد کندنجه سعادت اولمایان بر سعادتنی
 ویرمک ، بر مکافاة دکل ، بر مجازاة و عقوبت صایلیر . بنابرین مولای
 قادر ، هر کسک مکافاتی ، ذوق و فهمنه کوره احسان ایتمی درکه
 عبد مطیع و فضیلتمند عوض اعمالنی ویرمش اولسون . دیمک که
 مراتب فهم ناصل متفاوت ایسه ، مراتب مکافاة دخی اویله جه
 متفاوتدر .

شیمدی ده دیکر بر سؤال توارذ ایدر : بر روح بسیطی ممنون
 ایدن شو مکافات بر روح علوی و عاشقی ممنون ایده بیلیر می ؟ خایر .
 لکن اسلامده بویله بر روح ده آچ قالماز ! بوملتده « ذوق مشاهده دن

مشاهدۀ علویاتدن بر آن محرومینی الکه بویوک عذاب کورن « بویوک روحلر لایحصادر . بر آد . بسیط . جتنده کی این مافلرک لطیف جریانلرینی . نعمات الهیمنک کثرت لایحصاسی تصورله ذوقیاب اولورکن بر آد متکامل « انهار تجلیاتک سریان روحخوآزینی . نعمت مغویهنک عظمت ذوقنی « مشاهده ایلهرک غشی اولور .

بوصفحات مختلفۀ ذوقی افده ایدن کلمات وتشبیهاته کلنجه : ایشته بوراده صرف فن وظواهر نقطۀ نظریله تدقیقی چوق مشکل بر حالت قارشوسنده بولونمقدهیز . اکثر مفسرین و علمای ظاهر یونمزک اولدینی کی بر منقد دخی بوکلمات وتشبیهاتی « عیناً و بلا تأویل و آنحق بر معاده و یاخود بر منظومه معاده « قبول ایتکه میل ایدر . کلمات واصطلاحات اسلامیهنک مرتب معناسجه باطنی ولدنی اولانلری افشا آت محمدیه دن دکل . امانات محمدیه دندر . بواماناتی حامل اولانار اومعانی نک کافه سنی . تشبیهات ورموزات اقسامنی بیلیرلر . لکن بوییلدیشلر بردائرۀ اختصاصده قلمش و عوامک معلوم و مسامی اولاماشدر . بنابرین بوکلمات واصطلاحات . یالکز معنای مادی وظاهر یسنده نعم ایتمشدر . لکن اسلامک بویوکلمکی . حکمت علیای محمدیه . بوتون کلمات خارقه ناسیله بوخنی قلان جهتلرده مدفوندر . شوراسی ده شایان تأملدرکه معنای مادی وظاهر یسنده مراتب فهمدن برقسینی اشباع ایده بیلن کهلر . معنای لدنیسندۀ دخی عین حالتک مرتبۀ نزیهۀ حقیقه سنی افده ایدیور . مثلاً اوزوم . جتنده اوزوم وار . بواوزومی بزروح بسیط . بیلدیکی اوزوملرک بیلک قوت دها نفیسی اولارق . ینه برنوع میوه تاقی ایدرکن بزروح حکیم . اوزومله تشبیه ایدیان حالت ذوقک « وصول حقیقت « اولدینتی بیلیر .

ایسته اسلامیتده نه قدر کلمات واصطلاحات وارسه، هب بوصورتله نظر تحلیل و تدقیقه آلماری اقتضا ایلر .

جنت ، جهنم ، صراط ، ملک ، دنیا ، عقبا ، وحی ، میزان عرش ، کرسی ، لوح محفوظ [الی اخره] وسائره کبی کیفیات معنویه واعتمادیه به متدائر کلماته هب بوصورتله عطف نظر ایتمه لی در .

نبوت کیفیتنی دخی سنجدیه میزان تنقید ایتمزدن اقدام ، خالق حقنده بر فکر اساسی ای دینک لازم کلیر . متفننلری اک زیاده قورقودان نبوت بحثی در . بر قسمی بویله بر بحثی دائرة فنک تماما خارجنده بولویور . دیکر لری نبوتی انکاری غایت فی ومعقول کوریور . نبوت مسئله سی ، بحسب التحلیل ، مناهی ایله نامناهی نك ، عبدایه خالقت امکان اتصالی مسئله سی در .

اگر جناب حق کو کلرک اوستنده عرش ده نیلن بر مقامده ، بودنیادن حیوق اوزاق بر یرده مقیم و متمکن اولوب اورادن قیو چوققداری خدمتی کورن بر موجودله کره ارض خلقتدن برینه بر خبر کوندر مش فرض ایدرسهک ، بر حقیقت بیان ایتمش دکل ، بر حقیقتی تشبیه ناقص و متناقضله تحریف ایتمش اولورز . لکن حقیقت اسلامیه جه حق و نبوة فکدر لری بوندن عبارت دکلدر که دین اسلام قابل اتهام اولسون . واقعا بسیط و ابتدائی دماغلر ، دین عالی اسلامده کی نزاهت توحیدی حقیله فهم واحتیواندن محروم اولورلر . بویله بر آدم حقیقت الهیهی « لساناً » دوغری بر صورتله تصدیق و اقرار ایتمکله برابر ، هر نه وقت واجب الوجوبی تحلیلاً تفکره جسارت ایتمسه ، تشبیهات متناقضیه دوشه چکی بدیهیاتدندر .

حتی بو کیفیتسده نیجه علمایله کریوه لرده دو شمشلر و بز جوق فرق ضاله میدانه کلمشدر [*]

حقیقه الله حقده ، دین اسلامده موجودا مانات ، رموزات و حتی صریح بیاناتی نظر اعتنایه آیرسه ق . امکان نبوة قولایلقسه ، بت اولور .

اثبات نبوت و اثبات واجب الوجود بحشلینی ، بو کتابه ذیل اولاجق آیری بر کتابله یازاجغمز ایچون بوراده تفصیلاته

[*] کلمه نیک معنای مشهورینی قبولده اصرار و هیچ بر تاویل و حتی تاویل تحقینی رد ایدنلر ، منطقی بر جریانه مشبهه ، مشخصه ، و امثالی مذاهبه آقشدر . مشبهه نیک جناب حق حقده کی فکری ، پروتستانلردن « سبتیون » مذهبنده کی فکره جوق بکرز . سبتیون . تورانده نه قدر کلمات و ارسه . معنای ظاهری و مادینسده تنقی ایدیور . مثلاً « جناب حق بر آلتون تخت اوستنده او توریور . » جمله سی عیناً قبول ایدیور . دوره حیاطده تصادف ایتدیکم غرائبدن اولارق ، محبسه بولوندیغ هنکامده موقوفین آراسنده برخواجه . بر بکتاشی باباسی ، پیغمبرک دعوا سنده سبتیوندن بر ارمنی . روم باباسی اولیق اوزره تحصیل کورمشکن ایسی قلبز نلکه چورمش بر روم . و ندیک مناسترنده تحصیل اتمش بر ارمنی قتلکی و ارایدی که او طه مده طولانیرو مباحثانده بولونور لردی . سبتیوندن اولان جون بر ادرك اعتقادی ، هر اوچ دینه او یماوردی . بر کون کال جدیدته شو « آلتون تخت اوستنده او طور مق » مسئله سی او که سورمکه مسهمزی اسماعیل بابا :

اونک ایچون دینده آلتون آز . کم بیلیر قاچ ملیون قنطار آلتوندن کندینسه بر تخت یایمش ! « دیمشدی . جون برادر ایسه کال جدیدته « تختک بو بوکلکی معلوم دکلمسه ده آلتوندن اولدینی محققدر . زیرا تورانک فلان آینده اوله یازیور جوانی ، ویرمشدی .

حقیقت اسلامه ایله قابل توفیق اوللایان افکارک . حقیقت اولان افکاردن زیاده سهولته انشار ایتدیکی کورولمکده در . لکن یوندن اسلامه تب اولاماز . مثلا افریقای وسطی و صحرای کبیرده نیک زیاده . متداول و عوامی مالکیندن

کیریشیه جکر . « ماوسعی » ، « لی مع الله وقت »
 « قلب المؤمن عرش الله تعالی » و امثالی احادیث، حکمیة بی نظر
 انصافه آنیرسه وحی و نبوتک حقیقتی حقهده سالم بز فکر پیدا ایدیلیر .
 نبی : بر واسطه [ملک] ایله حقه ارتباط پیدا ایتمش و ارادات
 حقی تلقی و چوق کره بشریته نشره مأمور ایدلمش بر انسان ممتاز . «
 دیمکدر . ولی ایسه بلا واسطه نائل ارتباط اولان انساندر . بوراده کی
 « واسطه ، بلا واسطه » کله لری بر فرق عرفانیدن عبارت اولوب
 انیدانک مرتبه ولایتدن محرومیتی دیمک دکدر . واقعا شخص واحدک
 نبوتندن ولایتی دها منتهی ایسهده خدمت و ارشاد عامه ایله مأموریت
 اولان نبوت اشرف مقاماتدر . حقیقتده ایسه نبوتله ولایتک فرقی ،
 نبی نك صاحب دعوت و بعضاً صاحب کتاب و هر حالده بر شریعتی
 ناسه مبلغ اولماسندهدر . آرادن بو حصر و امتیاز قالقارسه ، ماهیت
 اعتباریله کرک نبوت ، کرک ولایت « اتصال » دن عبارت قالیر . واقعا
 هر فرد بشر نه بالفعل نبی و ندهه بالفعل ولی اولاماز . ناصل که هر
 فرد بشر بالفعل مطلقا حکیم و یا مهندس اولماز . لکن فعلاً وقوعی
 بر طاقم ذوات ممتازیه منحصر قالقله برابر نبوت و ولایتک « صفت
 شریفه انسانیت » اولدیغی تظاهر ایدر .

برینه معطوف بر اثرده شو سوزلری اوقودم : موجود فی کل مکان بعلمه
 و موجود فی عرشه بوجوده »

عوام وجود کله سنی جسمدن باشقا بر صورتله تلقی ایدهمیه جکندن جناب حقه
 هم بر مکان و همده بر جسمانیت محدوده عطف ایدلمش اولویور . حالبوکه فرضا
 وجود کله سی روحانی و معنوی بر شکلده قبول ایدیله بیله بیله نه ذات باری
 عرش ایله تحدید ایدلمش اولویور .

نبوت و ولایت مخصوص حالاتی کلنجه : فن بومبجده . بر صورت مطلقه صلاحیتدار دکلدر . بوکونکی مجموعه فیه . انسانیت ایخون بحق موجب افتخار اولاجق برحمله عرفان تشکیل ایتمکده ایسهده هنوز اصول مثبتة ایله تدقیقنه موفقیت حاصل اولان معلومات . مجهولاته نسبتله برزده حکمنده در .

واقعا برطاقم مفراط متفنلر . دها دوغریسی فنک بوکونلر اقتدار و صلاحیتی پک مبالغه لی کوروب فرضیات فیه اوزره رینه تأسیس افکار ایدن نیم فیلسوفلر ، بالجمله معنویاتی و بو میانده نبوت و ولایتی انکار ایدیورلر ، و معرض ایتانده « زمانمزده هیچ بر حالت غریبه نیک رونما اولمادیغنی » سویلیورلر . مسئله یی بو شکلده بسط طوغری دکلدر . و حتی کندیلرنجه مقبول اولان اصولده مغایردر . مثلامفراط متفنلر و مادیون « کره ارضدن حیاتک اختیاریاً [کندی کندینه] Spontane پیدا اولدیغنی ادعا ایدیورلر . پاستورک کشفیاتیه ثابت اولدیغنی اوزره زمانمزده حیات ، مطلقاً تناسل صورتیه وقوعه کلیبور . بنابراین کندیلرینه : اختیاریاً پیدائی حیات ، حالاً طبیعتده موجود اولمایان بر شی در . « دییه اعتراض اولوندیغنی وقت : شرائط حاضرده ایله اولمیورسهده ادوار ابتدائیهده ممکن اولمادیغنی نه معلوم . « دییورلر . بنابراین بزده کندیلرینه بو اصول ایله مقابله ایدیبیلیر و : بر حالت فوق العاده اولان نبوت و دها بر چوق حالات غریبه شیمدی ظهور ایتمیورسهده بونک سببی . زمان ظهوری اولان ادوارده کی شرائطک حالاً فقداننددر ، بو شرائطک ازمنه سالفده موجود اولمادیغنی نه معلوم . « دییه بیلیرز .

لکن مادیونک حیاة اختیاریه حقنہ کی دلیلرینہ فنی بر قیمت تقدیر
ایتمدیکمز ایچون ، کنیدلرینہ اویله قیمتسز بر دلیل ایله مقابلہ فی موافق بولمایز .
یالکز شو صوگ عصر لرده کوز مزک او کنده وقوعه کان و کلکده اولان نیجه
حالت غریبه یه فک نه یولده جواب ویره بیلدیکنی صورارز . انسانیتی
اک زیاده اندیشه ناک ایدن ، مقدرات بشر له اک زیاده علاقہ سی اولان
مسائل حالاجواب بکلپور . بشریت ، مغنویات حقنہ چوق شی بیلدیکی
چوق شیئہ مقتدر اولدیغی زمانلر ، کونیات و مادیات حقنہ پک آز
شی بیلوردی . عصر مزده علوم کونیه و صناعت شایان حیرت ترقیلر
کوسترمش ایسه ده مغنویات حقنہ کی معلومات دخی او نسبتہ تدنی
ایتمشدر .

بو حالت ، « مراکز دماغیه » نظریه سیله پک کوزل آکلاشیلیر .
انسانلرک ، یالکز مغنویاتہ اهمیت و یروب مادیاتی اهمال ایتمکلیری
زمانلر ، انجق مغنویاتده ترقی ایتمشدر و دماغلرنده کی مراکز مغنویات
تکامل ایتمشدر . بالعکس یالکز معیشت و مادیاتہ اهمیت ویرلدیکی زمانلر
و باخصوص عصر مزده ، دماغلرده کی مراکز مادیات تکامل ایتمش
و مراکز مغنویات مادی جالنده قالمشدر .

« اتصال » ک نبوت تشریحیه شکلی جناب نبی ایله ختم اولمش ایسه ده
نبوت تعریفیه یعنی ولایت ارشادیه شکلی حالا باقی در . اوروپا
علماسنک اک منصفلیری « مهدیوم » ، « کاشف اسرار و استقبال » ،
« رؤیالر » و سائر حالات استثنائیہ حقنہ رد و قبولی متضمن برقرار ویرمیوب
بونلری « در دست تدقیق » اولان مسائل میانہ ادخال ایدیورلر .
بعض رؤیالر حقنہ کی نظریات تمامیه تطبیق اولونابیلیور . لکن دیگر
قسمی ؟

حالت نومده ،..... احساسات مضبوطه نك فعالیت زوجه طرفندن اشكال عدیده ایله ترکیبی و تخطری ایله بر حدته مستقبلا آراسنده بر مناسبت تأسیسی فنا قابلمی در ؛ بویه بر حاله حتی معنا و یرمک ممکنمی در ؛ اصلا . بنم بغدادده بردو ستم وار . بر کیجه بودوستمی رؤیامده کوریومر ، بکا : بن فلان کون . فالان محله . شوصورتاه وفات ایده جکم « دیسور . فی الواقع دو ستم . اوصورتاه ، او برده و او کون وفات ایدیور . ارباب تدقیق ، بو کبی غرابنک مجهولیت اسبابی یوزندن . تکذیب وانکاری موافق فن و حقیقت کورمز لر . « مه دیوم » لر ، رد وانکاری غیر قابل و فنک حال حاضر یله غیر قابل حل و تفهیم احوال کوسته ریور لر . مه دیوم لر ایچنده مشاهیرک صورت و تاریخ وفاتی خبر و یرنر وار . ازمنه قدیمه یی براقلم . اسوجلی سوهدنبورغ ، انکلتره لی بر راهبه یازدیغی بر مکتوبده یوم وفاتی تصریح ایتمشدر . [*]

استقبالی خبر و یرمک . ضائری کشف کبی حالات جناب رسالته پک چوق و قوعه کلمشدر . بونلردن بعضیسنک صورت مضبوطتی ، شرائط وثوقی او یله بر درجه شامله ده حائر در که انکار لری غیر قابلدر . سنلیر ایله شیعیلرک متفقاً قبولنده مضطر قالدقلری وقوعات تاریخیه و عنعنات بوقیایدندر .

مثلا : زبیر بن عوامه ، امام علی ایله محاربه ایده جکنک . و بو محاربه ده حقسز بولوندیغنک سویلنمه سی طلحه یده عین صورتاه

۱۰ | نامق سلور . یوم وحی ساعت وفاتی بر کره ایکی بچق سنه اول خبر و یرن بر آدمه و براقچ کره لوده وفاتندن اوچ بش کون اول بیلدیرنلره تصادف ایتدم .

اخطار نبوی واقع اولمشدر ا ، عایشه یه وقعه جملی ایماء وقوعبولان
 اخطار ، ایران وسوریه وحقی استانبولک بشارت فتیحی ، عمار بن
 یاسرک صورت شهادتی ، اباذر غفاری نک صورت انتقالی وباخصوص
 حالت نزعه فاطمه یه ویریلن بشارت وصلت ، سراقه نک کسری بله زیکلری
 طاقینه جنی حفته کی اخبار وسائرہ کبی [احادیث کوزلجه تتبع اولونور
 وغنعات صحیحہ ومضبوطہ ایله قارشیلادیریلیرسه کوریلیر که جناب نبی ،
 اهل بیت وکبار اصحابک استقبالدہ معروض اولاجنی برچوق وقوعات
 مهمہ یی اخبار ایتمشدر .]

اثنای هجرتده ، سراقه نک آتک آیاقلری یره کومولہ سی ، ذات
 نبویدن امانامہ الماسی [که ابوجهلک هجویه سی ، سراقه نک جوانی ،
 ابوبکرک قصیده سی کبی هر بریسی برر نقطه نظرله مقبول دلائل ایله
 ثابتدر .] قیلندن افعال اعجازنما ، جناب رسالتما بدن چوق وصیق ظهوره
 کلشدر . یالکز شوراسی شایان دقتدر که حضرت نبی ، بو معجزاتی
 « برصنعت ، برینه ، بردلیل ، والحاصل شخصنه مخصوص برموهبه
 وبرسلاح » کبی کوسترمه مش وبویله برادعاده اصلا بولونما مش وکال
 قدرتک دست احدیتده اولدیغنی دائما سویله مشدر . بو کیفیت ، صدق
 وعلویت نبویه نک اک بویوک دلائلنددر . غیر طبیعی وحیله وکھاتی
 آکدیریر هر دورلو حرکات ومشواردن تمامیله منزہ اولان نبی ، هر کیسه
 تکلیف دین ایتمش ایسه ، هب جوهر عقل بشره مراجعتله ، ایضاح
 وبیانله ایتمش وهیچ بروقت خوارق وغرائب ایله تسخیر افکاره تنزل
 ایله مه مشدر . غرابدندر که شواحوال ، صدق نبی ایچون دلائل ودین
 اسلامک حقانیتنه شواهد ایکن نیجه متعصبلر ، جناب نبی نک « کیفی
 وارادی معجزه اظهار ایتمه مه سی » انکار نبوتی ایچون دلیل طوتمشدردر .

[قتلک و پروتستان منقلد رده بوجو جقجه دلیل ، کولونه جک برجدیته سر دایدنر چوقدر . محمد ام مسیح ، میزان الحقیقه وامثالی کبی افترا نامه لرده هب بودلیل کوزیلیر .]

حضرت نبی ده نبوت ، رؤیا ایله باشلامشدر . اووقت یاشی قرقه وارمش ایدی . رؤیالری حکمیاتدن ، بعض وقوعاتک کشفندن عبارت ایدی بو حالت آلتی آی قدر دوام ایدی . بومدت ظرفنده جناب نبی عزلی ، اعتیاد ایدمش ایدی . اکثر اوقاتی جبل حراده کی مغارده ، کیزلیجه و تنهاجه عادتله کچیریدی . برکون کنديسنه جبریل کوروندی و « اقرأ بسم ربك .. » آیتلرینی کتیردی . مشاهده ملکوت . حضرت رسالته دهشت ویردی . صافیت تامه وصدق کاملنه ینه بر دیلدر که مهابت وحی دن لرزان و پریشان اولدیغی حالده رفیقہ شفیقه سی خدیجه نك یانه کیتدی و « بنی اورتوک . » دیدی . برمدت او حالده قالدی . براز عقانی باشنه طوبی لادی . شاهدی اولدیغی حالتی خدیجه یه آ کلا تدی . بوراده دخی شایان دقت و اهمیت ر نقطه وار . جناب نبی ، محض صدق اولماسایدی . واعدای اسلامت ادعا یتدیکی کبی نبوتی بر صنیعه دن عبارت اولسایدی ، خدیجه یی اندیشه لره سالان او حالت پریشانک ، جناب نبی ده ظهور ایتمه مه سی لازم دی . جناب رسالت ، مشهودی اولان حالتدن پک قورقمشدی و بو حالته متحیر قالمشدی . دهشت و تحیرینی خدیجه دن کیزلهمه مش اوله جق که او حزینه اشفاق ، زوج مقدسی آلوب عم زاده سی مشهور ورقه بن نوفله کتورمش و جناب نبی مشاهداتی وایشیتدیکی وحی و رفقه یه بر تفصیل آ کلا تمشدر . بو ایلت نازل اولان آیت . قرآنک انظم ایله نثر آره سنه اولان اسلوب مخصوصنک تمثالی در . حالبو که جناب نبی دن اول بو اسلوب ایله افاده کلام ایتمش کیسه کوریمدیکی

کئی حضرت نبیؐ کے قبل البعثہ اولان صورتہ افادہ سیلہدہ اسلوب قرآن آرسندہ مناسبت و مشابہت یوقدر . بوکلام ، صرف حالت ووحیؐ محصولی در . ورقہ بن نوفل ، جناب نبیؐ کے مشاہداتیلہ بوکلامی پیش تأمل و تدقیقہ آلاق « مژدہ ، یا محمد ! سن عیسیٰ المسیحؑ کے خبر ویردیکے نبیؐ آخر زمانسک ، سکا کورینن ملک ، سندن اول موسیٰ یہ نازل اولان جبریل در . « دیدی ، حتی کمال فراست و عرفانندن ، جناب نبیؐ یہ قومنک ایقاع ایدہ جکی مشکلاتی نظر دقتہ آلاق « کاشکی اعلان دعوت ایدہ جکک وقت بر حیات قالسامدہ ، قومکک سکا ذیت ایدہ جکی وقت یاردم ایتسم ! » سوزلرینی علاوه ایتدی .

بو آیتک زولی نبوت محمدیہؐ نیک باشلانغی در . اوندن سو کر اوحیؐ آرقہ سی کسیلدی . جناب نبیؐ بو یوک بحر ان ویأس ایچندہ قالدی بو حال طاقتسوز اوچ سنہ سوردی . بو اوچ سنہک مدتہ ذات نبویؐ نیک معروض اولدینی مجاہدہ نیک عظمت و علویتنی ہیچ بر قلم تصویر ایدہ منر . ایلک آیت نبوتی تبلیغندن سو کر ا جبریلک بردها کورونمہ مہ سی ، حضرت نبیؐ دہ اویلہ بر عشق ، اویلہ بر حالت تحسر حصولہ کتیردی کہ عنقای روحی بر آن بو عالم مثالدہ دورامیور وساحہ نامتناہی دہ معشوقنی آرایوردی . بو حوصلہ چاک آتات مجاہدہ واشتیاقدہ یولداشی . دردینی آچہ جق ہمزازی اولمایان جناب نبیؐ ، قادیئلرک اکبویوک وجدانلیسی وقادیئلگک تمثال بی مثال اولان خدیجہ آنامزلہ حسب حال ایدر ، اوکنجینہ مودت و شفقت ایسہ ، بو یوکلیکنی دیدہ بصر و بصیرتیلہ کوردیکے نبیؐ مکرمنہ ، زوج معززینہ تسلی ویریرایدی .

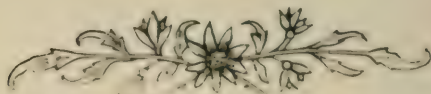
[رضی اللہ عنہا بکمال رضوانہ]

بورادہ دخی صدق نبویؐ ایچون یکے بردلیل کوریوروز . اکر

نبوت محمدیه ، بر طاقم آمال اداریه و سیاسیہ بی اجرا ایچون دوشونیلہ رک
یا بیلیمش بر صیغه اولسایدی ، بوسوزشلی انتظار لر ، اوچ سنہ بین الخوف
والرجا یانیشلر وقوعه کلیرمی ایدی ؟

بو اوچ سنہ مک مجاہده ، جناب نبی دہ بار رسالتی طاشیبا جق متاتی
حد کالہ ایصال ایتدی . وبرکون ینہ اسمنک چاغیریلدیغنی دویدی .
ندا کو کدن کلیوردی . ینہ کندیسنی دہشت و خشیت استیلا ایتدی .
خدیجہ مک یانہ قاچدی وعباسنہ بوروندی لکن بو حجاب لرلہ ،
حقیقت احمدیہ مک مرتبہ کلیہ عقلیہ سی تمثالی اولان روح امیندن کیزلمک
ممکن اولامازدی . بنا برین جبریل اورایہ قدر کلدی و آیت رسالت
اولان : یا ایہا مدثر ! قم فاذر . . . » امرینی ایصال سمع نبی ایتدی .
بودقیقہ دن اعتباراً حضرت محمد [ص . ع] دین الہی بی انسانلر
آرہ سندہ نشرہ مأمور بو یوریلدی .

رسالت احمدیہ بی ایلمک تصدیق و اقرار ایدن جناب خدیجہ و هنوز
صغیر السن اولان امام علی اولدی . ذاتاً جناب نبی مک سرداشی اولان
خدیجہ آنامز ، زوج مکرمک علویت تجلیاتنہ و وظیفہ مقدسہ سنہ
آیت نبوتک نزولندن بری و حتی دہا اول معتقد ایدی . علی ایسہ ، اوخواجہ
عالی عرفانک چکیرد کدن تیشمہ پرورده سی و ذات محمدینک پروانہ سی
ایدی . اوچونجی اولارق اوتہ دن بری کلات احمدیہ مک مفتونی ورؤ .
سای قریشک خلقاً و روحاً اجملی واکملی اولان ابوبکر ایمان ایتدی
[رضی اللہ عنہم]

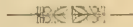

التنجي مبحث

بعضه لهجرت قر

بونی قریشیلرک صورت قبولی . . . مادیون و عقلیون حاضره نك فکری . — سابقین
اولین . — قرآنک تأثیراتی . — اسلام حمزه و عمر . — تغذیب مسلمین
هجرت حدش . — عراقیق مسئله سی . — قطع رحم . — سفر طائف
. — بیعة عقبه .

قریشیلر ، اول امرده نبوت محمدیه یی بویوک بر لاقیدی ایله
قارشولادیلر . مبحث مخصوصنده بر تفصیل سرد و محاکمه ایتدیگمیز
وجهله قریشیلرده حس دینی دکل ، حتی ارتباط مذهبی بیله یوق
ایدی . لایحصى صنملری کعبه یه دولدیران قریشیلر ، بو قدر مذاهبه
یکی بر مذهبک علاوه سننده هیچ بر فوق العاده ک کور میوردی .
ابتدالرده دعوت محمدیه خفياً و پک محدود بر زمرة عاقله آره سننده
جریان ایتدیگندن نظر دقتی پک ده جلب ایتموردی . لکن « فاصدع .
. . . » آیتک نزولی اوزرینه جناب نبی دعوتی توسیعه مجبور اولدی .
خلقى علماً دینه دعوته . مذاهب موجوده نك بطالانتی اثباته باشلادی .
بونک اوزرینه او کونه قدر لاقید قالان قریشیلر جناب نبی یه غایت
شدت و غلظتله معامله یه باشلادیلر . قریش رؤسای غایت محافظه کار
ایدیلر . اونلرک اجتماعیات و سیاسیاتنده بر موازنه حاصل اولمشدی .
بو موازنده هر رئیسک و هر قبیله نك بر منفعتی موجود ایدی .
رؤسای قریش در حال آکلادیلر که یکی دین ، مذاهب موجوده یه

يکي بر رفيق علاوه سندن عبارت اولمايوب معنای تاميله تجدد سياسي واجتماعی متضمندر . بو کیفیت . دين محمدی به عداوت اظهاري ايجون کافی ایدی . مع مافیه اسباب عداوت بو قدرلدهه قالمیوردی . دين خصوصنده صوگ درجه مستهزی وریجی اولان رؤسای قریش . خدمت محمدیه نك جدیتی در حال تقدیر ایتشلردی . بو . کندیلری اوزرینه بویوک بر تفوق دیمکدی . بو تفوق معنوی . جناب نبی نك ریاست مطلقه سنی و کندیلرینك تابعیتی مؤدی ایدی . شو حلاله قریش ، یا عبدالمطلبك یتیمه سرفرو ویا خود اونو رد وانكار ایتك اضطرارنده ایدیلر . قریش قدر مادی و اخلاقسز بر خلقدن حقه سرفرو بکنه مزدی . فی الواقع بزمره کریمه دن ماعداسی آن اضطرار و مجبوریته قدر عداوت و مخالفتده ثبات ایتدیلر . اضطرار ظهورنده دخی اکثریسی صادق بر محمدی دکل ، باشلرینی قورتارمق ايجون یالاندن اسلامی قبول ایدن منافقلر اوادیلر . و مبحث مخصوصنده محاکمه و اثبات اولوناجنی اوزره جناب نبیه اولان مغلوبتیرینی ، مؤخرأ اولاد و اخفادینی و بوتون هاشمیلری قهر و اعدام و دین اسلامه تحریفات واکا ذیب علاوه سنه غیرت ایله آلدیلر .

سنادید قریش . جناب نبی صور عدیده ایله عقیم المساعی براقغه چایشیدیلر . کیسی مسحور . کیسی مجنون دیدی . کیسی ایسه . دعوت نبویهده حرص جاه و طمع تخیل ایدرک اونو بر صورتله ارضوا و اطماعه قالدیشدی . معجزات محمدیه یی کاهنلرک ، سحر بازلرک اعمال خارقه ناسیله مقایسه به کیریشیدیلر . اک بویوک معجزه نبوی اولان قرآنی بیله ادبیات عادیه صیراسنده تلقی به قالدیشدیلر .

«واندر عشیتك المقربین» آیتك نزولی اوزرینه جناب نبی .

ہاشمی دعوت ایتدی . اونلره دین الہی نك قبولنی تکلیف ایتدی . اونلر آکلاما مازلغه کلدیلر ، تکرار اونلری بر ضیافتہ دعوت ایتدی . وبر خطبہ ایرادیلہ « ایچیکزده هانکیکز وزیرم و خلیفہم اولمق ارزو ایدر ؟ » دیدی . اقرباء محمدی نك بر استہزایلہ نتیجہ لہن سکوت میدیدی آراسندہ علی بن ابی طالب یالکز اجابت ایتدی ونی دہ : شاهد اولکز کہ علی وزیر و خلیفہ مدر . « سویلہ دی . ارتق استہزا فورطنہ سنک پاضلاماسی ایچون بوقدری کافی ایدی . هرکس ابوطالبہ آلائی ایدیور واوغلی ، ہیچ بر موقع و ثروتی اولمایان بر کیمسہ نك وزیر و خلیفہ سی اولدینی ایچون اونی مستہزیانہ تبریک ایلوردی .

اوروپادہ تدقیقات و تنقیدات ، منتظم اصوللرلہ اجرا ایدیلمکہ باشلانیا لالی دن بری بوتون ادیانک علیہندہ اولان مسالک فلسفہ اربابیلہ ادیانی بروقعہ اجتماعیه و علی العادہ بر حادثہ تاریخیہ عدایدن عقلیون و منقدون ، قرآن مستثنا اولارق ، حضرت نبی طبعی قریشیلر کبی محاکمہ یہ باشلادیلر . قرآن مستثنا ، دیک . فی الواقع هر شیئ انکار ایدہ بیلن قریشیلر ، قرآنک بلاغت و فصاحت فوق العادہ سنی انکارہ مقتدر اولامیورلردی . لکن باشقا بر محیطدہ یتیشمش ، باشقا نوع ذوق و محاکمہ یہ توارث ایتمش ، عرب لسان و قومیتک ذوقاً و حساً یابانجیسی قالمش اولان اوروپا منقدوننک بر قسمی قرآن دہ بر ذوق ادبی وبر مزیت ادبیہ بیلہ کورمیدیلر .

قرون وسطادن اعتباراً اوروپالیلر آره سندہ ، پک محرف بر صورتلہ نام نبی بیلنمکہ باشلامشدی . جناب نبی « بافون ، ماہون » وامثالی اسمی غریبہ ایلہ یاد ایدیلیوردی . ذات نبی حقتدہ چوجقجہ ، دہ لیجہ خرافلر دوران ایدردی . مثلاً او ، گویا برقار دینال ایشم ،

صوگرا پاپا اولق ایستہ مش . اولامادینی ایچون حدندن یکی بر دین اویدرمش [*] اوروپانک قیزیل جهالت دورہ سی کچوبدہ بوکونکی مدیت باشلادینی وقت ، دین موسی و عیسی دن صوگرا نوبت تنقید دین محمدہ کلدی .

« قانت » تلامیذی . بیشتر تنقیدی شعبات معلوماتہ حوالہ ایستدکن صوگرا صیرا ادیانہ کلدی . قانتک اصول تنقیدی قبول ایدن لسان عبرانی و یونانی متخصصلری . کرک توراتک و کرک انجیلردن بہرینک و ہر بخشک برعصر و بر شخص محصولی اولمادینی و ہلہ انجیلار محتویاتک برسلسلہ خرافات و اساطیردن . صافیانہ و صافدلانہ شہیہات ورموزدن عبارت اولدینی اثبات ایچون صیقیندی چکمیدیلر .

جناب موسی بہ معطوف دین یہودک . موسی ایلہ مناسبتی ہیچہ منجر اولدینی و بودینک اسکی آتوری و بابلیدرن مقتبس و مأخوذ بولوندینی صراحتہ اثبات ایلدیلر . غریبی شوزاسیدرکہ خرستیانلغکدہ اساسی اولان دین یہودہ بو عملیہ مہلکہ کی اجر ایلدیلر ، خاکاملر ایلہ بر چوق پروتستان راہبلی ایدی . بر حالہ کہ کتاب تکوینک بیلہ جناب موسی بہ نازل اولان توراتلہ عین شی اولمادینی اثبات ایلدیلدی .

انجیلردہ کانجہ : خرستیانلغک اوروپادہ انتشاردن براز صکر ا تداولہ باشلایان اینجیلر یوزہ تقریب ایشدی . پاپالردن برینک تکلیفی اوزرینہ اعزہ نصرایہ دن برمدقق ، بونلری نظر مطالعہ و تدقیقندن

| * | کمال تعجبہ سولہ رزکہ مبلونلرنہ اوروپالی نک بوکوندہ جناب بی حسدہ حقیقی و سالم بر فکری یوقدر . چوغنک بوکونکی فکری دہ بوکاشین . احمدیہ ظنیات و معلوماتدن باشقارشی دکلدلر .

کچریدی . بربرینہ اک زیادہ بکزرہین دورت دانہ سنی انتخاب ایتدی .
بو ذانک پاپاہ ویردیکی علمانہ راپور ، بو اناجیل منتخبہ بہ بر قیمت
تاریخیہ ویریلہ میہ جکنی تماماً ارانہ ایدیور .

مؤخرآ « سترائوس » و « باور » انجیلاری عقلیون نقطہ نظریلہ
تنقید ایتدیلر . اورطہ دہ تاریخی وطیبی برشی اولمادیغی ایچون بو عملیہ دن
صوکر ا هیچ برشی قالمادی . انجیلرک بو تنقیدیلہ نصرانیتک اساسی اولان
عقاید و باخصوص « تثلیث » ، « الوهیت عیسی » ، « مریم آنا »
و « معجزات » عقیدہ لری اساطیر و خرافاتہ انضمام ایتدی .

لکن ایش بو قدرلہ دہ قالمادی . برطاقم مفرط منقدر ، اولاعیسی
حقندہ کی اعتقادات خرسستیانیہ نک ، عذرا و تثلیثک ہند و مصر
خرافاتندہ موجود اولدیغی اثبات ایتدکن صوکر اک صوکی جناب
عیسی نک موجودیت تاریخیہ سنی بیلہ انکار ایتدیلر و « بویلہ بر آدم
باشاماشدر . » دیدیلر . دہا صوکر الری بو افراطلر ، یکی بر حد
اعتدالہ کیردی . مشہور « رونان » ، یازدیغی آئاردہ ، ایکی نوع عیسی
اولدیغی میدانہ قویدی . بونک بریسنی ، حقیقی و تاریخی اولانی « غالبہ دہ
دوغمش ، مریمک اوغلی ، بخارک اوغولنی موسوی یشوہ » و دیگر
« قوہ مخیلہ بشریہ و حس شاعریت انسانہ نک توہم و ابداع ایتدیکی
ابن اللہ مسیح »

« رونان » ، تاریخی و حقیقی اولان یشوہ نک ، علوم و فنون زمانہ دن
بی بہرہ ، والدہ سی خانہ سندن بلکہ دہ مطرود ، خیالپرست و فقیر بر موسوی
اولدیغی و دماغی خاخالر دن ایشتدیکی نصایح و ضروب امثال ایلہ
مملو بولوندیغی ، فلسطیندہ بر االق و عظ و یروب نظر دقتی جلب ایتدیکنی

وزماننك علمای رسمیه سنه تعرض ایتدیكى ایخون فرسیلرك عداوت وسعیایله اعدام قیلیندیغی یازیور . عیسی نك شو حیاتنده ایكى مهم دوره بولیور : بریسی . احوالندن علمدن بی خبر وحتی فصیح عبرانی بی اوقویوب یازمقدن عاجز واکثری مواد توراتیه به غیر واقف و فقط بوتون شرقیلر کبی ظریف برحسله متحسس اولان یشونه نك طاتی سوزلر سویله نك . فقرا و بیوا یكافی نسلی ایدرك کچیردیكى دوره حیات . دیکری ایسه . خاخاملرك عداوت ومانعی . اخلاقسز یهودیلرك استهزا واذیتی . تیدلرینك اصرار و میبی نتیجه سنده قبول ایتدیكى برطاقم وظائف ایله مسیحیت فکرینك ثقتی اوزرینه اسکی شطارت واعتمادینی غیب ایتمش اولان مناقشه جی یشونه نك جدال ایخنده کچیردیكى واعدام ایله نتیجه له تن دوره حیاتی .

خرستیانلغك اعتقاد ایتدیكى شیلرایسه سراپا ماصال نوعنه ادخال اولونیور . عقلیون و متقدوندن برطاقمی عین اصولی حیات بی حقتده تطبیق ایتمك ایسته دیلر . لکن حکیم « رونان » نك اعتراف ایتدیكى وجهله طبیعی بر دین اولان دین اسلامده بواصولك تطبیقنه امکان یوق ایدی .

اولا « قرآن » تاریخی و حقیقیدر . یعنی فر محمدیدن صادر اولمش وعیناً حفظ و جمع ایدلمشدر . عقاید اسلامیه نك تمللری . بو کتابده و جناب نبی نك محفوظ اولان حدیثلرنده در . ذات نبوی نك حیاتی ملیونلره آدمك نظر و معلوماتی آتنده جریان ایتشدر . والحاصل اسلامده هرشی حقیقی و تاریخی در . دین اسلام . سراپا معقول و حکمی شیلردن متشکلدر . علی العاده اولمایان . امور طبیعی دن کورومله بین جهتی بالکمز « نبوت » . « وحی » و « معراج » دن عبارتدر . لکن

معراج تفرعاتدن اولغله بوتون قدرت تنقید ایله هجوم ایدیه جک
جهت ، « نبوت — وحی » کیفیتدن عبارت قالوردی .

حالبوکه سوک تنقیداته کوره بونلردن « نبوت » کیفیتنی دخی :
معناستک یاریسیله یعنی انسانلره بر دینی تبلیغ وتعلیم ایتمکدن عبارت
صورتیه « هر کس طرفندن قبول ایدلمش اولغله مادیون وعقلیونک
اک ضعیف کوردکلری واک قولای ییقمق زعمنه دوشدکلری جهت
« وحی » دن عبارت قالمشدر .

اونلره کوره « وحی » خصوصنده دخی جناب نبی « مغفل
وکاذب » دکادر ، یالکز کندیسی آدامشدر . وحی ، اونلره کوره
[وباخصوص شکل ومعنای ظاهرسیله] غیر طبیعی وغیر ممکن بر
کیفیتدر . بو قبیل منقدرله ایدیه جک مناقشهده اثباتی لازم اولان
جهت ، وحی ک بوتون حقایقنی میدانه قویارق ، غیر طبیعی وغیر ممکن
اولمادیغنی اثباتدن عبارت قالیرکه بووظیفه یی ، بوکتابه تذیل ایده جکمز
بر اثر مخصوصده کمال موفقیتله ایفا ایده جکمزنی ظن ایتمکده یز .

لکن « روتان » ، « شانت پی دولا سوسه ی » کبی بی طرف
افاضلک آچدیغنی چگردن اقدم یازان منقدر واز جمله « موویر » ،
« وه بیل » و « دوزی » وحی کیفیتک یالکز دائره عقل خارجنده
قالان خصوصاتدن اولدیغنی ادعا ایله اکتفا ایتمه مشلر ، وبالخاصه وحی
محمدی بی فن وعقل یالذریله سوسلنمش پک اویدورمه برصورتله
ایضاحه قالمشمشدر . سائقه تعصبه بونلردن ، جناب نبی نک
« عفریتلره مناسبتده » بولدیغنی ادعا ایدن احمقلر ، بالطبع رد ایدیلکه
بیله شایان اولامازلر . عقل وفن نامنه سوز سویله ینلردن انکلیرلی

« مودسه ای » وحی نبوی بی « صرعه » خسته لکندن عبارت عد
ایدیور .

بو ادعافاً مردود و بو کون ارباب فن ایچنده طرفداری مفقود در .
« شیرینکوز » و « دوزی » ایسه صرعه خسته لکنک فأمکن القبول
اولمادیغنی کوردرک اونک یرینه « هیسته ریای عضلی » خسته لکنی
اقمه یه چالیشمش لدرز . دوزی ؛ گویا حضورنده بر هیسته ریالی خسته بی
معاینه ایدیور مش کبی ، وحی صیراسنده ظهور ایدن حلاقی ، کندی
علاوه لرلیه . یاغلاندر ا باللاندر ا نقل ایدیور . بودعوالرک برمزیت
وقیمت فیه سی وارمی در ؛ اصلا . هیسته ریاری عضلی خسته لکنه
مثلا آدم لک حیاتیه دنیانک الک بویوک انقلابی میدانه کتیر مش اولان
جناب نبیک حیاتی آرادسنده او قدر بویوک فرقلر واردرکه : حضرت
نبیک حیاتی و بو حیاتک الک مهم صفحه سی اولان وحیی هیسته ریایله
ایضاح ایتک « قدرت و قوتی ، عظالت و ضعیف ایله توحیداً ایضاح »
ایله مک قدر غیر طبیعی ، غیر فنی ، و عامیانه بر دعوا اولماز .

اوروپاده بو خسته لکنک « دوزی نک فکر نجه جناب نبی ده اولان
درجه سی » بعضاً قادی ندرده ، ودها نادر اوله رق ارک کلرده کوریلیر مش .
بویله بر خسته لکنک نوباتی عقینده دکل برز قرآن ، برز منتظم شعر
سویله مش ادیب لر ، ادیب لر کوستره بیلیر لرمی ؛ هیسته ریای عضلی
خسته لکنه مثلا اولمق سایه سنده قاچ دانه فیلسوف ، طیب اوش
والحاصل شایان حیرت بر اثر میدانه کتیر مش برینجک نمونه کوستریله
بیلیرمی ؛ خسته اولوبده بالوده استماع ایتدیکی بر آهنگ سببیه شفا
بولان خسته مزاج قادی ندرده کی حالتله دنیانک الک مستثنا روحنک
الک عظیم بر انقلابی حاضر لایان حالتی تفسیر و ایضاحه چالشمق ، بوزوق

دماغی ، خسته محاکمه‌لی ودها آچینی راز قاجیق اولمغه وابسته در . انکار ایدیلز که وحی ، برحالت طبیعیه دکلسدی . حین وحی ده جناب نبی ده تدهش ، ارتعاش واضطراب ظهوره کلیردی ، بو برحالت غیر طبیعیه واستثنایه ایدی . شبهه یوق که حالت وحی دن حضرت نبی نك جمله عضلیه وباخصوص عصیبه سی شدتله متأثر اولوردی . لکن بو حالتده روح قطعاً مضطرب اولما دقن ماعدا اولیه برحال سلیمه رسیده اولوردی که ثمره سی ، فصیحای عربی وجده کترین قرآن ایدی . اعراض امراض ، چسوق کره بربرینه بکزر ، واك خاذق اطبایی آلداتیر . برخسته لکک ماهیتی انجق برنوع نتیجه وثمره سی دیمک اولان تظاهرات متعاقبه سی ، تأثیرات و تحریباتیله تحقیق ایدر . بو بر حقیقت معترفه ایکن دوزی بوراسنه ذره قدر اهمیت ویرمیه رك «وحی» دینیلن حالت فوق العاده بی ماهیتی و تأثیراتی معلوم برخسته لککه توحیده قالقشماسی هر قیمتدن عاری در . شیمدی ده شوفکر و محاکمه . مزك زاده اعتقاد وایمان دکل ، صرف فنی و تنقیدی بر فکر اولدیغنی اثبات ایچون انظار قائینه « معلم شهیر هوتسما » نك ، اك بویوك منقدرك فکرینه اتباعاً اجرا ایتدیکی بر محاکمه بی قویاجغز . فاضل مشار الیه دییورکه : « جناب محمدده ظهور ایدن حالت وحی بی بر حادثه مرضیه کی ایضاحه تشبث ایدنلرک فکری شایان قبول اولاماز . واقعا عنغه اسلامیه ، وحی ك ایلک زمانلرنده و صکرا لریده بر قاقچ کره لر جناب نبی ده علائم عصیبه ظهور ایتدیکنی حاکیدر . وشبهه ایدیه مزک بو حالات فوق العاده موجودیت باطنیه سنده اولان تجلیاتی خارجی و ظاهری کی تلقی ایتمشدر »

« بو حالاتدن دولایی « وه ییل » نبی نك مصروع اولدیغنه حکم

ایتمش ایسه ده صرعه لیلر حلت نوبآده کی وقوعات و حادثاتدن متحصّل احتساباتک حاضر منی محافظه ایتمکدن عاجز بولندقلری جهته بو حکم رد اولنور .

« سپرنکیز » بو خسته لکک برنوع هپسته ریا اولدیغنی اثبات ایچون کندیسنه چوق زحمت و یرمش بوعلت خسته لرده جسماً و روحاً بووک تحریبات اجرا ایتدیکندن جناب نجی روحاً و جسماً خراب اولمش بر « کاذب مریض » کبی کو سترمکه چالیشمش در .

« اونک بوسوزلرینه مقابل « آ . موللر » پک حقلی اولارق دیورکد : اونک یعنی جناب نجی نک [حرکاتنده ظاهر اولان تکملات امینه و معقوله ، حیانتک انتظام فوق العاده سی ، هیچ برکیسکلتک و اکسیکلتک کو سترمیور و بوکون بیله قرآن یوزوندن بزم نظر حیرتمزی جناب ایدیور

« و حیک ایضاحی حقده سرد ایدیلن افکارک هیچ بریمی شایان قبول اولمادیغندن محمدی [ص . ع] حقیقی بریغمر دیسه قبولدن باشقاسی قالمیور ! « معلم دراپور ، قارایل و امثالی حکمانک ده فکرلری بومرکزده در .

دورزی نک فن پرده سی آرقه سنه کیزلمش صوفو برکیسه اولدیغنی تاریخک ۳ نجی صحیفه سنده کی شوسوزلرله پک کوزل تظاهر ایدر : « بیرذات فوق الطبیعه ، رؤیاسنده محمد [ص . ع] ه کوروندی . عنغه تاریخیه بونی جبرائیل [یاخود جبریل] تسمیه ایدر . فقط قرآنده برامین . بروجود عظیم القوه و یاخودده روح المقدس تسمیه اولونور . جبرائیل انجاق محمد [ص . ع] ک مدینه ده کی وحی لرنده ذکر اولونور . و قطعیه قریب براحتمال ایله محتمل درکه مراد ایتدیکی « روح المقدس » در .

یعنی تثلیثك بر شخص اولان روح المقدس ! ایسته کوریلور که دوزی یالانجی بر متن فقط صمیمی بر زاهد بر . عجبا بوقطعیتته قریب احتمالی زردن بولویور ؟ هیچ ! سوکراده حقیقت نامنه سوزسویتك دعواسنده بولنیور .

نبوت احمدیه بی تصدیق ایتدیکی دقیقه دن اعباراً بوتون موجودیتی نشر دینه حصر ایتمش اولان ابو بکر الصديق ، سوزنی کچیره بیلدیکی یاراننی دینه دعوته باشلامش ایدی . ابو بکر دن سوکرا جناب بی نك آزادلیسی زید بن حارثه ایمانه کلدی . اوننی متعاقباً اکثریسی دلالت صدیق ایله عثمان بن عفان ، عبدالرحمن بن عوف ، سعد بن ابی وقاص ، زبیر بن عوام ، ابو عبیده ، جناب بن ارث ، سعید بن زید ، ابو مسلمه ، ارقم ، عثمان و قدامه بن مظعون ، عبیده بن حارث ، عبدالله بن مسعود ، بلال ، صهیب ، عمار یاسر دین محمدی بی قبول ایتدیلمر .

دعوتك اظهار ایدیلنسی اوزه رینه قریشیلر عم نبوی ابو طالبه مراجعتله اوکا ، یا بی بی دعوتدن واز کچیرمک و یا خودده اوننی حمایه دن واز کچمک تکلیفنده بولوندیلمر . قریشیلر ده عصیت غیرتی هر شینه تقدم ایدردی ، بنا برین جناب نبی کندی قبیله سی اولان آل هاشم حمایه یه بورجلی ایدی . قریشیلر اوکا تجاوز ایتسه لر ، بوتون آل هاشمک عداوتنه معروض قالیر و بوایسه رؤسای قریشك پک قورق دینی تفرقه بی میدانه کتیریر ایدی . بوسیه مبنی آل هاشمک رئیس اولان ابو طالبه مراجعت ایتدیلمر ، ابو طالب ، جناب نبی بی اوز اولادندن فضله سه وردی ، قریشیلری طاتلی سوز لرله دفع ایتدی .

قریشیلر تکرار ابو طالبه مراجعت ایتدیلمر ، جناب نبی بی یا نشر دیندن منع و یا خودده حمایه دن فراغت ایتسه نی دهاشدید و قطعی

برلسانله سویله دیلر . ابو طالب ، اولان نبی به آل هاشمک تهلکه لی موقعنی ایضاح ایله قریش معبودلرینی تحقیردن واز کچمه سنی و یوقسه کندیسنی حمایه ایده میه جکنی سویلایسه ده حضرت نبی ده ظهور ایدن تأسفدن اودرجه متأثر اولدی که همان تبدیل فکر ایده رک ، هر حال وکارده کندیسنه ظهیر اولاجغنی بیان ایتدی . غریبدرکه جناب نبی به اک زیاده عداوت کوسته رنلردن بریسی وبلکه برنجیسی عموجه سی ابولهب ایدی . بونک اوغللری داماد نبوی ای دیلر ، عداوتلردن زوجه لرینی بوشادیلر .

ارتق محمدیلره عذاب واذیت دوره سی باشلامش ایدی . قبیله سی قوتلی وخطاری صاییلیر اولانلره پک اوقدر تجاوز ایده میورلر سده قبائل مهمه دن برینه منسوب ویاخود اوپله بر قبیله نك حمایه سنه نائل اولمایانلر وبالخاصه کوله و جاریه لر صوگ درجه لرده دوچار اذا اولویوردی . قریشک مقصدی ، هر کسی وخصوصیله مظلومین وفقرا یی دین اسلامه دخولدن منع اولدیغنه کوره بواصول تحقیر و اذا ایله مقصدلری قسماً یرینی بولویوردی . قبول اسلام ایدنلرک بر قسمی ، کیزی دین طومتغه مجبوریت حس ای دییوردی . یالکز ابوبکر ، قطعاً فتور کتیرمه رک تشویقاتنده و اسلامی قبول ایدن کوله و جاریه لر صاتون آلوب آزاد ایتکده دوام ای دییوردی .

مسلمانلرک مکده اقامتلری غیر ممکن برحاله کیرمه سی اوزرینه جناب نبی ، اصحاب کرامنه حبشه هجرت ایچون رخصت ویردی ربوتک [بشنجی سنه سی]

عثمان بن عفان ، داماد نبوی اولمش و ابولهب زاده نك بوشادینی جناب رقیه یی المش ایدی . ابتدا او ، زبیر ، ابن مسعود و متعاقبا

جعفر بن ابی طالب ، حبشہ ہجرت ایتدیلر ، واورانك حكمداری
اولان نجاشی دن حرمت وحمایه كوردیلر .

قریشیلر ، آرتق مسلمانلغك توسعدن پك زیاده قورقعه باشلاه مشلردی .
بر حس قبل الوقوع ، اونلره عاقبت قریشی بیلدیریوردی . بش اون
محمدی نك حبشہ هجرتدن فوق الحدتلاش ایتدیلر ، مهاجرلر ك كندیلرینه
تسلیمنی طلب ایچون نجاشی نك نزدینه مشهور عمر وبن عاص ایله دیکر
برینی كوندردیلر . نجاشی بوطلی رد ایتدی .

اعدای محمدینك اك شدتیلردن بری اولان ابو جهل ك بر کون
جناب نبی یه سب ایتمه سی ، عم نبوی حمزه بن عبدالمطلب ك دین اسلامه
کیرمه سنه سب اولدی . حمزه ، آل هاشمك اك قهرمانی و بوتون
قریشك قافله سالار شجاعانی ایدی . اونك ایمانیله محمدیلر بو یوك قوت
اكتساب ایتدیلر .

مع مافیہ هنوز پك منی منی بر جمعیت حالنده اولان اسلام ، بر
اعتبارله چوق ناقص ایدی . مسلمانلر ك عددی هنوز فرقه بیله بالغ
اولمادیغندن بو قدر آزلغك قریشه و بوتون عربلره مقاومتی خاطره
بیله كله مزدی . اسلام ، هنوز شجاعت عسکریه ایله ایش كوره بیله جك
برکیت دکلدی .

جناب نبی ، هیچ بر مانعه نك تزلزله اوغراتامایه جغنی قدر متین
برعزمه ، شایان حیرت بر تحمله مالکدی . لکن اوروح معلائی
طاشییا جق قالبلردن ، اوروحك معکس افکار و آمالی اولاجق وجدانلردن
اورطه ده هنوز ایکی دانه سی موجود ایدی : علی و ابوبکر . ابوبکر ، غایت
عاقل ، بوتون مکارمله متخلق و فقط متاتی درجه سنده حلیم بر ذات
ایدی . نبوت ، اوامر و الهاماته انتظار ایتمك مجبوریتنی متضمن بر

مقام تحیر اولغله برنجی دن . ترتیب ذاتیسی ایله حرکات قطعیه صدوری .
بالخاصه ابتدای امر نبوتده منتظر اولماز . بوراده اوزونجه برحماکه
اجراسنه مجبوریت کوریورز .

دوزی و دیگر بعض مورخلر ، حیات نجی تدقیق ایدرلرکن ،
برطاقم ضعف ، ترددلرکشف ایدیورلر . بونلر ، حکمت و تحیرک ،
عرفان ووقوف ایجابات ضروریه سی اولدیفی حالده دوزی کی منقدر .
بو حالک فرقه وارامیورلرده ایشک ایچنده ضعف اخلاقی کوریورلر .
اونلر ، وجدان نبوتی تحلیلدن عاجزلردر . بویله برتحلیک اجراسی ایچون
کریک نبوتک و کرک اونک باطنی اولان ولایتک بوتون صفحات . حالات
ومقاماتنه وقوف لازمدر .

برنجی نك ، برولی نك نظرنده عالم و جمعیت انسانیه باشقارحاله
مالکدر . ولی ، هر وقت جمع اضداده مجبور دکلددر ، لکن نبوت .
جمع اضداد دیمکدر . دنیا ده بوندن مشکل برحالت وجدانیه تصور
اولونامز . نبی ، موجودیت صمدانیه اوکنده نفسی بر « هیچ »
بیلدیکی وهر آن اراده وخصوصیتلدر متجرد بولوندیفی حالده یسه
بوموجودیتدن آری اولمایدان مجموعه شئون اوکنده الذبویونک بر
« وارلق » کی حرکت . تهدید و انداز . بیلدکلینی بیلسیورکی
کورونمکه . جدال وسیه مأمورددر . بوسییه منی ظاهر آ « تردد »
ضعف ، اندیشه « کی کوریلن حالدر . صدق نبوتک علامتدن اولوب
نبوتک نعوت ضروریه سندندر . باشقاصورتله برحرکت کوریلسه ،
نبوتک فقداننه حکم ایتمک اقتضا ایدر . برنجی ، منبع افعال و شئونی
کوریر . وصورکراده بوشئونی نظر سلبی ایله ایکیه تفریق ایدرک
رحمانتی نشر و مغایر رحمانیت اولانی زجر ایتمک اضطرارندهدر .

دوڑی و امثالی آدملاك قبايسقو لوژیاری ، غریق بحر وحدت
و مودت اولانلرك حالت روحیهنی تحلیلہ مقتدر اولاماز . واسلین
و مستغرقینده [واونلرك قافلہ سالاری اولان حضرت نبویہده]
مخاطبه توجیه تجلی حالتی واردرکه برعارفك :

جمله دیلردن سگادر خطاب !

نکته سیله افاده ایدیلیر . بو حالتده رأی ، رأی ویره نك می در ؟
صوکراده « مرآت » حالتی وار . لسان تصوفده « برینه حالتی کیدیرمك »
جمله سیله افاده اولنان حالت غریبه روحیهده ، برکیمسه نك حالات مغنویه سی
دیگر برنده رونما اولور . بو ، عینیلہ برکیمسه نك کندیسنی آینهده
مشاهده و تدقیق اتمه سی کی در . ایشته سیر سلوکه و بنا برین تجربه
و مشاهده عائد بوکی احوالك جهلیدرکه دوڑی و امثاله عمر الفاروق
حقنہ دخی یا ککش بر حکم ویردیرمشدر .

اسلامده اوچ بویوک آدمك پك مهم وظیفه لری مشهود اولمقده در .
صدیقه عائد اولاتی سویله دک . مسائل عرفانیه و حالات وجدانیه ده
جاب نبی نك مرآت و سرداشی علی اولدیغی کی مسائل دینیہ ،
اجتماعیه و سائرده مرآت و وزیر فاروق ایدی .

جناب عمرك استعداد قابلیت ، تجلیات محمدیه دن بر قسمنی طاشیمق
ایچون چوق کنیش ایدی . علی و ابوبكرك ایمانندن صوکر جمله
عرش محمدی پی عمر اکمال ایده جکدی . بوسیبه مبنی درکه جناب نبی
« دین اسلامی ابوجهل و یا عمر ایله اعلا اتمه سی » درگاه معنادن
دعا اتمشدی .

حالبوکه اسلامك اك بویوک دشمنی بوایکیسی ایدی . هر ایکیسی
دهاته عربدن معدود و صوڪ درجه متین و شجیع آدملر ایدی .

ابو جهل قریشک حتی ابوسفیاندن دها متنفذ بر رئیس اولدینی کبی
 عمرده ثروت و قبیلهجه ابوسفیانک چوق مادونی ایکن عقل و کیاست
 جربزه و جسارتی سایهسنده ابوجهله یقین نفوذ صاحبی ایدی. نبوتک
 علی. ابوبکر و عمر نامنی الان بواوچ آت اجراییه احتیاجی
 و ارایدی.

جناب نبی نك تلاطم خیز اولان عمان عرفانك طاشقین دالغعلری
 علی نك، امواج حلم و رافتی سر پینتیلری ابوبکرک. سیلابه عدل
 و شرعی عمرک حوضه افاردی. ذی النورین ایسه محزن اشفاق ایدی.
 دوزی، عمر حقدنه شوا اعتبارله چوق دوغری اولان محاکمینی، جناب
 نبی به عجز و ضعف اسناد ایدرک عادتاً جناب عمری مؤسس دین مرتبهسینه
 چیقار مغله افساد ایدیور. نه یا کاش محاکمه.

اومنیع کالات. اوروح اعظم، محمد المصطفی [ص. ع] آزادن
 چیقار بلسه اورطهده نه قالیر؟ هیچ. شاید جناب نبی ظهور ایتمهسیدی،
 ابوبکر، عمر. نه اولابیلیردی؛ برنجیسی حلیم بر محله مختاری، ایکنجیسی
 غوغاجی بر قبیله شیخی! لکن هر ایکیسی اوشمس کالاتک معکس
 انوار هدایتی اولدقلری ایچون. تاریخ بشریتده امثالی محدود اولان
 اعاطمدن معدود اولدیلر.

دوزی. دوره ابتداییه اسلامک الک عالی. الک پارلاق بروقعه.
 سنهده زهر قاتمه نك یولنی بولویور. تاریخک الک منتظم مضبوط اتندن
 اولدینی اوزره عمرده هدایت و ایمان، تکاملی و تدریجی اولما مشدر. ذاتاً
 عمر فطرتنده شدید البش و حدید المزاج آدملرده اکثر مقررات
 و تحولات وجدانیه علی الاکثر بوشکلده وقوعه کلیر. عمر، قبل ایمان
 جناب نبی بی هیچ سومزدی. رؤسای قریش، جریان اسلامی نه

صورتها کسه بیله جگرینی دوشومکده ایکن ، اک دوغری واک صحیح
 برصورتله دوشونن عمر ، اسلامی محو ایچون اکدوغری تدیری بولمش
 ایدی : دین جدیدک نیسنی قتل ایتمک . فی الواقع هنوز دین تأسس
 ایتمش اولدیغندن ذات نبی ایله برابر دین ده قتل ایلمش اولوردی .
 لکن بویله برقراری اجرا ایدهجک آدم بولمق چوق مشکل ایدی .
 حضرت نبی قتل ایدن آدم ، آل هاشمک الندن یاقاسنی قولایلقه
 قورتارامازدی . مثلاً شجاعته عمرک مثیلی ، فقط پهلو نلقده چوق
 مافوقی اولان حمزه ، مسلمان دکاکن بیله . ذات نبی سب ایدن
 ابوجهله هجومدن چکینمه مش وباشنی یارمش ایدی . شیمدی ایسه
 مسلمان اولمش ایدی ، بنابرین قاتل نبی ، یاقاسنی اونک الندن قورتا-
 رامازدی . بوقدر محقق بز تهلیکه کندی انجق عمر چاپنده بر آدم
 آتابیلردی ، فی الواقع عمر ویردیکی قراری بالذات اجرا ایتمک اوزره
 یوله چیقدی ، جناب نبی نك بولوندیغی اوی تحری یه باشلادی . حضور
 نبی یه چیقمازدن اول همشیره سیله انشته سنک مسلمان اولدقلرینی خبر
 آلدی . بوخبردن تهوره کله رک ابتدا انشته وهمشیره سنی تهله مک
 عزم ایتمدی ، اولرینه واصل اولدیغی وقت قولاغنه اوقونان قرآن
 کلدی صوکر انشته سنه هجوم ایتمدی ، آغیر یومروغی
 همشیره سنه اصابته زواللی مؤمنه یی جریحه دار ایتمدی . فطرة محض
 عدل اولان عمر ، برقادینک قانتی اقیمقده کی چیرکینلکی درحال فرق
 ایتمدی ، خون مظلومک منظره سی اونک آتش غیظنی سوندیردی ،
 کسب سکونتله برابر قرآنی دیکله مک ایستدی . ینه محض عدل
 اولدیغی ایچون عمر ، ایشدیکی کلامک بلاغت اعجاز نمانسی تصدیقه
 کیکمدی . تکرار جناب نبی نك بولوندیغی خانه یه توجه ایتمیسه ده

بودفہ نتی چوقدہ کیشمش ومہوز عمریرینہ حس ومحاکمہ عادلانہ یہ
قویولمش اولان عمر قائم اولمشدی .

حضور نبوی یہ چیقذیبی وقت . حضرت رسالتآب ، اونی اتکنندن
طوتوب صارصدی . ، پنجهسیلہ کوکسنہ اوردی و : ایمان
ایت ، یا عمر ! « بویوردی . عمر . کلین شہادتینی اوقودی . اوکونہ قدر
اوتوز دو قوز کیشی اسلامہ داخل اولمشدی ؛ عمر ایلہ عددلری قرقہ
بالغ اولدی . عمرک ایمانی اودرجه باعث سرور اولدی کہ بوتون محمدیلر .
بلند اواز ایلہ تکبیر کتیردیلر .

عمر ، بومشهور کونده ، اسلامده کی وظائف شریفہ سنی ایفایہ
بدأ ایتدی ، اوکونہ قدر مسلمانلر کیزلیجه صحبت و عبادت ایدیوردی .
عمرک ایلیک ایشی اسلامک اظهارینی تکلیف اولدی .

« نہ دوریورز ، دیدی ، نہ یہ کلمة اللہی اعلا ایتیمورز ؟ » عمرک
بوسوزلری مسلمانلرہ بویوک بر قوہ ویردی . عمر اولنلرک اوکنہ
کچدی ، وہپسی تکبیر کتیرہرک کعبہ یہ کتیدیلر . بویلجه اسلام آشکار
ایدیدی .

اوکون ، پک شانلی برکون ایدی . قرق برکشی . قریشہ ،
عربہ و بولکده بوتون انسانیتہ میدان اوقویوردی . محمدیلرک بوجسارتی
قریشیلرک پک کوچنہ کیتدی . نہایت آل ہاشمشلہ قطع رح ، یعنی
ہردورلو مناسبات تجاریہ واجتماعیہ یی قطعہ قرار ویردیلر و بویولده
برعہدنامہ یازوب کعبہدہ حفظ ایتدیلر .

دوزی . عمرک اسلامندہ دخی یا کاش وظنی تقیداتہ قویولایور .
اوکا کورہ اسلام عمر حقتندہ کی عنغہ . پک شاعرانہ برخرافہ شکنہ
قونولمشدر . مثلاً دیمک ایتیمورک : عمر ، ہمشیرہ سنک اوینہ کتیمزدن

اول عجباً قرآنی هیچ ایشیتدی می که اوراده استماع قرآن ایله ایمانه
میل ایتدیکی ادعا اولنیور ؟

دوزی نك بوسوزلری جاهلر زردنه معقول عد ایدیه بیلیر .
لکن پسیقولوژی دستورلری اوکنده هیچ برقیمتی یوقدر .
براحساسك قوتی ، چوق کره محیط و احساسات مترافقه ایله متناسدر .
برانسان چوق دفعه سنه لرحه برشیئک اوکندن کچرده اوکااهیمت
ویرمز . صوکر ا برطاقم اسباب ، اوشی اوررینه نظر دقتی جلب
ایدر . تدقیقه قویولیر . وسنه لرحه لاقید قالیدینی شیده جالب نظر دقت
نیجه احوال کشف ایدر وچوق کره اوکیسه ، ناصل اولوبده سنه لرحه
اوشیئه اهمیت ویرمدیکنه شاشار . مستهزی برمنقذک چیرکین برسسه
اوقودینی وقصداً قیمتسنز کوستر مکه چالیشدینی برشعری دویارده
اهمیت ویرمز واوندن برذوق آلمایز . لکن بویله برشعر ، برطاقم
احوال نتیجه سنده ، روحزده برعکس عمل ظهور ایتدیکی هنگامه ،
کوزل برسسه ، کوزل برشخص طرفندن ، کوزل بر مقاله تغنی ایدیلسه ،
زده شدتلی برتأثیر حصوله کتیره بیلیر .

ایشته عمرده دخی حال بویله اولدی . عمرک اولجه قرآنی استماع
ایتدیکی اصلا اثبات ایدیه مز . بودعوی ، دوزی نك برظنندن عبارتدر ،
مع مافیه بزبوظنی برحقیقت کبی قبولده دخی باس کورمیورز . احتمال که
عمر ، همشیره سنک اوینه کیتمزدن اولده قرآندن اوچ بش سوز
ایشیتدی . لکن کیملردن ؟ اسلام کیزلی ایدی . اولسه اولسه
بردشمن آغزندن ، محروف اولارق برقاچ آیت دویدی . بوندن
متأثر اولماماسی پک طبیعی ایدی . لکن همشیره سنی قانلره بویامق
نتیجه سنده ، اوفطرت عادلده ظهور ایدن یکی بر « وضعیت روحیه »

و برعکس عمل روحی اوزه رینه متین بر روحك ، مؤمنانه وعاشقانه
 او قودینغی الك عالی بر آیتدن عمرک متأثر اولماسی صولك درجه طبیعی
 و دینله بیلیرکه ضروری ایدی .

دوزی ، عنديات و تحریفاتنده بو قدرله ده قالمیور . عمرک ایماننده
 بر حساب ، بر منفعت کورییور . بو ادعایه کوره عمرک قبول اسلام
 ایدیشی ، قناعت و ایمان نتیجه سی اولمایوب منفعت حسابندن ایله ری
 گمگده در . بو ادعا ، ذره قدر تحلیل و تنقید اوکنده پایداری اولما
 بیلیرمی ؟ اصلا .

قریش ایچنده پارلاق بر موقع ، بویوک اعتباری اولان عمر ،
 قرق کیشیک واستقبالی پک مجهول بر جمعیته التحاقدن نه امیدایده بیلیردی ؟
 مادام که ایمانی بر حسابدن عبارت کورمک ایستیور لر ، شو حالده معنویاته
 و مواعید معنویه به بالطبع اینانمادینغی قبول ایدیلیور . ایمدی اسلامدن
 بو معنوی قوت طرح ایدیلنجه اورطه ده نه قایلردی ؟ هیچ برشی .

اوتوز دو قوز طرفداره مالک و بوتون قریشک عداوتنه معروض
 « عبدالمطلب یتیمی » نکرشته اقبالنه اقبالی باغلامق ایچون بر کیمسه نك
 درجه احق اولماسی لازم . حالبوکه عمرک برداهی اولدینغی دوزی ده
 تسلیم ایدیور . شو حالده ؟

شو حالده دوزیینه صاحبالیور ، ایشته او قدر . قریشلرک آل
 هاسمه قطع مناسبتی اقرای محمدی نی وهله اسلامری صولك درجه صیقدی
 بعض غنعه یه کوره بودورده « انشقاق قر » معجزه سی وقوعه گمشدر .
 بزیم اجتهاد مزه کوره بو بر رمز معنوی نك تمثیل و تشبیه شکلنده افاده سی در .
 بویه بر غنعه نك وقوع و عدم وقوع نك ، رمز و تشبیه اولوب اولماسنک اساسه
 هیچ بردخلی یوقدر . بالعکس بز ، حسب التحلیل « تصرف رؤیته »

عابد اولان بوقیل معجزاته هیچ براهمیت ویرمهیز. نبی ذیشانم ترک
الک بویوک و حقیقی و جداً انسانی و لاهوتی معجزه سی قرآن و حکمت
در .

قرآن ، مثل سز برکت ابدی . اگر مثلنی ابداع و بر آیت سه بکنز
سوز سویله منک ممکن اولسایدی ، البته اعدای محمدی ، قریشیلر ،
اسلامی محوایتمکه البسیط چاره اولدیغی ایچون تنظیر قرآنه تشبث
ایدرلردی . لکن اولنر ، بویله بر شیده مقتدر اولامادیلر . واقعا
قرآنده « سحر » دیمک کبی افسانه کولکلرله انکارده متمرده قالدیلر .
شوقدرکه قرآنک علویت و بلاغتنی تصدیقده دخی مضطر قالدیلر . بویابده
ولید بن مغیره و عتبه بن ربیععه کبی ، منکرین صنفنده بولندقلری حالدده
اسانده ادبیاتدن معدود اولان کیمسه لرك اعترافاتی کافیدر .

قطع رحم اوچ سنه یه قریب دوام ایتدی . صوکر ا هاشمیلرله
اغیار دینک مناسبات اجتماعیه سی کما کان باشلادی .

لکن بوضیرالرده ایدی که جناب نبی ، عموجه سی ابوطالب ایله
رفیقه شفیقه سی خدیجه یی غیب ایتدی . بویاکی ضیاع ابدی ، جداً
بویوک ایدی . ابوطالب ظاهراً اسلامی قبول ایتمه مش اولغله برابر
جناب نبی یی فوق الحد سودیکندن کرک اونوی و کرک اسلامی بوتون
قوت و نفوذیله حمایه ایدیوردی . خدیجه ایسه بیکرله اردن ده
متین ، ملکلردن ده شفتت پرور برنادره صدق و وفا ایدی .

ابوطالبک ایمانی حقتده اتفاق آرا یوقسه ده بر آز آبی
دوشونولدکده مشار الیهک « ایمان » دینیلن کیفیت مغنویه دن تماماً
حصه یاب اولدیغی و اولسه اولسه اظهار اسلام ایتدیکی تسلیم ایدیلیر .
حتی حالت احتضارنده ، حضرت نبی یی قریشه اصهار لادیغی هنکامده

سویلہ دیکھی سوزلو ، اعلان ایمان باشقہ بر مغناہہ کلز . ہر حالندہ
تأس اسلامدہ ابوطالبك چوق بویوك خدمت و ہمتی سبق ایتشد .
ابوطالبك وفاتی اوزہ رینہ قریشیلر كرك ذات نبوی و كرك
مسلمانلر حقدہ اذا و جفالرینی آرتدیردیلر ، آرتق بوعدابلر تحمل
ایدیمہ جك درجه نی بولمش ایدی . جناب نبی . قریشك انصاف
واهداسندن قطع امید ایتمش ایدی . قریش ایسہ ، ظهور اسلامہ حاصل
اولان تفرقہ نی . ناصل اولورسہ اولسون . محو ایتمکہ عزم ایله مشلردی .
بنابرین حیات نبی ہر آن تہلکدہ بولونیوردی .

جناب رسالتآب ، برکون زید بن حارثہ نی آلوب طائفہ کتدی .
اور انك اشراف واعیاتی دین اسلامہ دعوت ایتدی . حضرت پیغمبرك
یا لکنر شو حرکتدہ کی شجاعت متوکلانہ ، دوزی و دہا بر چوق حقسنز
منقلری تکذیبہ کافی در . زید بن حارثہ کی نفوذدن محروم برکولہ ایله
طائفہ کیتمک ، نبی ثقیفی دینہ دعوت ایتماک . اولومہ کیتمک دیمکدی .
تفقیر دینی قبول ایتدکن ماعدا حضرت نبی . سب و تحقیر لرلہ .
طاشہ طوتدیلر . زید بن حارثہ ، وجودینی سپر ایدی نیوردی . بو حرکت
فداکارانہ سی سبیلہ بزچوق یرندن یارہ لندی .

جناب نبی ، مایوساً و محزوناً مکہ یہ دوندی . ورؤسای قریشدن
مصعب بن عسی نام ذالمک اوینہ مسافر اولدی . اولہ آکلا شیلیورکہ
جناب نبی بو صورتہ حرکت ایتیبودہ دوغریجہ خانہ سعادتہ توجہ
ایتسیدی ، مکہ سوقاقلرنده قتل اولونا جقدی . مصعب ، عادت عرب
موجبجہ مسافرینی حمایہ و محافظہ یہ مجبور ایدی . فی الواقع جناب نبی .
کعبہ نی طواف و اورادہ ادا ی صلات ایدرکن اولاد و اتباعیلہ محافظہ
ایتدیکی کی خانہ سعادتہ قدر آمناً ایصال ایلدی .

جناب نبی ، هر سینه عکاظ پانایرنده ، اورایه طوپلانان افراد
قبائلی دینه دعوت ایتمکده ایدی . نه چاره که قریشلرک تمردی ،
قبائلی ده اسلامدن تبعید ایدیون . و کیمسه اسلامی قبول ایتموردی .
نبوتک اون برنجی سینه سنده ایدی که عقبه جوارنده برجاعته
تصادف ایتمدی ، بونلر مدینه ده ساکن خزر جیلردن ایدی .
خزر جیلرله آل هاشم آراسنده ایسه قرابت وار ایدی .

جناب نبی ، اونلره تکلیف مصاحبت ایتمدی . هب برابرجه
اوطوردیلر . رسالتاب ، اونلره براز قرآن اوقودی ، وعظ و نصیحت
ودین اسلامی تکلیف ایتمدی . خزر جیلر ، مدینه ده بولنان یهودیلردن
ایشیتمشلردی که آخر زمانده نبی اسماعیلدن برنجی کله جک . اونلر ،
یهودیلرله اولان مناسبتلری یوزندن ، ادیان سماویه و وحدت الهیه
حقنده بعض مرتبه معلوماتلری ده وار ایدی . بنا برین حضرت نبی
کندیلرینه دین اسلامی تکلیف ایتمدیکی وقت ، بربرینک یوزینه
باقیشدیلر . بوتکلیف ، اولجه ایشیتدکلرینی تأیید ایدیوردی . کندی
آرالرنده براز مذاکره و مکلمه ده بولندقدن صکرا دین اسلامی قبول
ایتدیلر . ایشته ایلك انصار بوذوات شریفه در .

[اسعد بن زراره ، رافع ، عوف ، قطبه ، عقبه ، حارث .
رضی الله عنهم] بوذوات کرام ، بعدالحج مدینه یه عودتلرنده دین اسلامی
نشره غیرت ایتدیلر ، خزر جیلردن چوق کیمسه اسلامی قبول
ایتدیکی کبی مدینه ده ساکن و خزر ج قبیله سیله اقربا اولان اوسیلر ده
دین سرایت ایتمدی .

برسنه صوکره اسعد بن زراره ورفیقلری ایله برابر ده برطاقم
خزر جیلر وایکی اوسی کلدی وینه عقبه موقعنده جناب نبی ایله ملاقات

ایده‌رك بیعت ایتدیلهر . ینه بوسنه ایچنده ایدی که دین اسلامک قسم
 حکمیسنده پک مهم یرموقی اولان « معراج » وقوعه کلدی .
 بومسله حقنده آیری برفصل تخصیصنی موافق ولایم کوریوروز .

یدنجی مبحث

معراج بی

معراج حقیقہ ایک فکر : مادی و معنوی . - اتصال ، فنا فی اللہ . -
حضرت ختمہ . - نسخۂ کبری . - حقیقت محمدیہ . - حقیقت معراج .

عنعنہ اسلامیہ . لسان ظاہری شریعہ ، معراجی شویولہ ضبط ایتمشد :
برکیجہ . جبرائیل کلدی ، جناب نبی براقادی و یریلان بر حیوانہ بیندیردی
اونی قدسہ کی مسجد اقصیہ ایصال ایتدی . اورادہ ارواح انبیایہ
امام اولدی . و سماواتہ عروج ایتدی . سدرۃ المنتہیہ یہ قدر جبریل
رفاقتیلہ کیتدی ، براق و جبریل اورادہ قالدی ، کنڈیسی رفر ف عشقہ
سواراً حضور عزتہ واصل اولدی . جمال خدای مشاہدہ و کلام کبریائی
استماع ایتدی . وینہ اوکیجہ عودت ایلہدی .

ایشته شکل ظاہری سیلہ عنعنہ معراج بوندن عبارتدر . مع مافیہ اصحاب
نبوی نک جملہ سی ، معراجک جسمانی و مادی اولدیغنه قائل دکلدر .
عایشہ ایلہ برار بعض اصحاب ، کیفیت معراجک برامر معنوی اولدیغنه
قائلدر . بوفکرہ طرفدار اولانلرک چوق معقول دلیلری وارسہدہ
بزبومسئلہ بی بوتون شمول ووضوحیلہ محاکمہ ایتمک ایستہرز .

معراج کیفیتتک عامیانہ و جسمانی شکنندہ فہمی عقاید حقیقیہ اسلامہ
تمامیلہ مغایردر . اگر اساس اسلام ، مشبہہ ویاجسمہ افکارنی قبول
ایتسہیدی اولیہ بر فہم بردر جہیہ قدر مظهر مسامحہ ایدیلیردی .

ولوعامیانه اولماسه بیله ، معراج جسمانی نك فهم ظاهرینی ، حقیقت اسلامیة ایله تردیف ایدیله میه جك برطاقم افکار متضاده و متناقضه بی حاوی در .

بنابرین اول امرده ، کیفیت معراجده کی رموز و تشبیهات ایله حقایق معانی بی تفریق ایتک لازمدر که بوده انجق برتحلیل ایله ممکن اولور .

معراج خصوصنده اوج عامل وار . ذات نبی ، براق ، جبریل . براق ، سرعت و لطافت مغالرینك رمز و تشبیهی اولمق اعتباریله « روحانیت » دن عبارت قالیر . جناب نبی « کندی روحانیتنه را کباً عروج ایتدی . » شکلی حاصل اولور .

جبریل [غابر — جبر — ایل . قوه الله ، قدرة الله] عقل معادک مرتبه جامعسی جمله سنده بر « ملکیت » اولوب سمای انجلاسی حقیقت محمدیه نك حول عرش فؤادی ایسه ده لایحصى اشکال تشبیهه ایله تمثیل ایده بیلیر .

شو حالده لسان حقیقتله معراج نبوی شو صورتده افاده اولور نور : عقل کلی* معادینك دلالتیله براق روحانیتنه را کب اولدی ، جسمانیت و ارتباط دنیویه سندن تجرد ایدرک سماوات مغنویاته ، طبقات وجوده عروج ایتدی . معقولات عالمک حدودی اولان سدره المنتهی به قدر جبریل و براق ایله سیرا ایتدی .

شیمدی ده رفرف مسئلهسی قالیبور . رفرف عشق تام صورتیله منجلی اولان حس مجرد یعنی سر دینیلن حالتدر . بو حالته ارباب وصات ، عقل نامنی ویرمیور . زیرا بو مقامده علم و معلوم آیری دکلدر که عقل و معقولات تفریقی ممکن اولسون . حالت سرك . قنای

مطلقدن فرقی ایسه ، حس تجریدی انجذابک برصورت غیر معینهده محسوس اولماسندن ناشی در . بو . حجابات علویهنک اکر رقیقی اولوب اونکده احتراقیله « هو بلاهو » وفنای مطلق دینیلن غیر قابل علم وحس حالت قالیر . ایشته معراج دینیلن حکمت علییه بوتقطه نظرله باقیلدینی وقت . عایشه و بعض احبابک نه درجه حقلی اولدیغنه و معراجک روحانی بر کیفیت بولوندیغنه شبهه قالماز .

مع مافیه جسمانی اولدیغنی و شوقدرکه مشاهدک چشم معنا ایله وقوعه کلدیکنی سویله یین برا کثرت وارکه بوده معراجی قسماً جسمانی و قسماً روحانی اعتبار ایتک ذیمک اولور .

جسم دینیلن شیک ، جسمانیت حالک هانکی نقطه نظرله اولورسه اولسون تعریفی ایله حشر و نشر کیفیتلرنده جسمانیته ویریلن و شرع و حقیقتده مقبول معنا نظر تأمله آلینیرسه ، معراجک حقیقتی روحانی اولدیغنه هیچ شبهه قالماز . دین اسلامک بیک دورلو تنقیدات و مفتریاته هدف اولدیغنی شودورلرده ، اقوال مجروحه و مشکوکیه و بالخاصه فن و حکمتله تأویل و مدافعه سی ممکن اولمابان و حکمت اسلامیه ایله ده تردیف ایدیلهمه یین اجتهاداته همه حال اعتقادی لازمه اسلام ایتمش کبی ماهیت مخصوصه ویرمه مک لازمدر .

معراج کیفیتک « جسمانی » اولدیغنه قائل بولونان اسلافک حسن نیت و حسن ایمانه شبهه ایدیلهمز ، لکن بوفکرک روح قرآن و حقیقت اسلامه تماماً منافی اولدیغنه ده شبهه اولوناماز ، مکرکه بوفکر « وحدت وجودله » « احدیت — واحدیت » تساوی تقابلیسی و مثال مؤلی ایله مؤل اولو .

بویله اولمادیغنی حالده جسمانی بر معراجه قائل اولوق ، عقاید اصلیه

اسلامی زیر و زبر ایتمک اولور . و اوندن سوکرا باقی قلاجق شکل اسلامه دکل داهیلر ، حکیملر ، حتی عقلی قوتلی و تفکری و افف هر آدم بحق اعتراض ایدیبیلیر .

بالاده نقل ایتدیکمز شکل صافیانده برمعراج جسمانی فکری . کَرَک فکر تنزیهی و کَرَک فکر توحیدی نقضه نظر لرینه مغایردر . اویله بر فکرک نتیجه ضروریه سی مشبهه و مشخصه مذهبله علی العاده بر « آدم پرستی Anthropomorphisme » اولور .

دینمه خدمت ایدن اسلافی تجیل ایدرز . لکن بوتجیل ، حقیقته ، نبویه ، دینه قارشی مجبور بولوندیغمز تجیلک فوقنده اولمامالیدر . قالدی که معراج جسمانی یه اعتقادده اصرار ، بالضروره حقیقتک فداسی دیمکدر . دهها زیاده ایضاحاته کیریشمزدن اول ، کَرَک ارباب شهود و حکمتدن اولسون ، کَرَک ارباب کلام و منطقدن اولسون ، جمهور مدققین عندنده سوزی مقبول اولان امام غزالی نك حقیقی کتاب مضمون ندن شو پارچه بی انظار عمومه قویاجغز .

فصل : مامعنی قوله صلی الله علیه وسلم « من رأنی فی المنام فقد رأنی فان الشیطان لا یتملی بی قیل لا معنی له الا ان مارواد صار واسطه بینه و بینه فی تعریفه فکما ان جوهر النبوة اعنی الروح المقدسة الباقية من النبی صلی الله علیه وسلم بعد وفاته منزّهة عن اللون والشکل والصورة لکن یتسمی تعریفه الی الامة بواسطة مثال صادق ذی شکل له صورة ولون فهو حق وان کان جوهر النبوة منزها عن ذلك فکذاک ذات الله تعالی منزّهة عن الشکل والصورة لکن العبد یعرف ذاته بواسطة مثال محسوس من نور اس وغیره من الصور الجمیلة الی تصلح ان تكون مثالا

للجمال الحقيقي المعنوي الذي لا صورته ولا لون ويكون ذلك المثال صادقا حقا وواسطة في التعريف فيقول الراي رأيت الله في المنام لا بمعنى اني رأيت ذاته كما يقول رأيت النبي لا بمعنى اني رأيت ذات روجه او ذات شخصه بل بمعنى انه را مثاله فان قيل النبي له مثل والله تعالى لا مثله قلنا هذا جهل بالفرق بين المثل والمثال فليس المثال عبارة عن المثل اذالمثل عبارة عن المساوي في جميع الصفات والمثال لا يحتاج فيه الى المساوات فان العقل معنى ولا يماثله غير مماثلة حقيقة وانا اضرب له الشمس مثلا لما بينهما من المناسبة في شئ واحد وهو ان المحسوسات تنكشف بنور الشمس تنكشف المعقولات بالعقل فهذا القدر من المناسبة كاف للمثال في النور يمثل السلطان بالشمس والوزير بالقمر والسلطان لا يماثل الشمس بصورته ولا بمعناه ولا الوزير يماثل القمر الا ان السلطان له استعلاء على الكل ويعم امره الجميع والشمس تناسبه في هذا القدر والقمر واسطة بين الشمس والارض في افاضة اثرالنور وكما ان الوزير واسطة بين السلطان والرعية في افاضة نورالعدل فكذلك القمر واسطة بين الشمس والارض في افاضة النور وهذا مثال وليس بمثل قال الله تعالى الله نور السموات والارض مثل نوره كمشكات فيها مصباح المصباح الآية واي مماثلة بين نوره وبين الزجاجة والمشكاة والمشجرة والزيت وقال الله تعالى انزل من السماء ماء فسالت اودية بقدرها فاحتمل السيل زبداً رايها الآية ذكر ذلك مثلاللقرآن صفة قديمة لا مثله فكيف صار الماء مثاله وكم من المنامات عرضت على رسول الله صلى الله عليه وسلم من هذا الجنس حتى قال في رؤية اللبن هو الاسلام وفي الجبل هو القرآن

الى امثاله لا تحصى ولا مئاة بين اللين والاسلام وبين الجبل والقرآن
الافى مناسبة وهو ان الجبل يتمسك به للنجاة واللبن غداء لحياة الظاهرة
والاسلام غداء لحياة الباطنة فهذا كله مثال وليس بمثل وهذه الاشياء
لا مثل لها فله تعالى لامثاله وانما جاز المثل لمناسبات معقولة من صفاته
فانا اذا عرفنا ان الله تعالى كيف يخلق الاشياء وكيف يعلمها وكيف
يريدها وكيف يتكلم وكيف يقوم الكلام بنفسه مثلنا جميع ذلك بالانسان
فلولا ان الانسان عرفه من نفسه هذه الصفات لما عرف مثاله في حق الله
تعالى بالمثال في حق الله تعالى والمثل باطل فان قيل هذا التحقيق الذى
ذكرتموه ليس يقضى الى ان الله تعالى يرى في المنام بل الى ان الرسول
ايضاً لا يرى في المنام فان المرثى مثاله لآعنه مقولة اذا من رأى في المنام
فقد رأى هونوع تجوز معناه كأنه رأى وما سمع من المثال كأنه سمع
منى قلنا وهذا ما يريد القائل بقوله رأيت الله تعالى في المنام لا غير امانه
يريد به انه رأى ذاته على ما هو عليه فلا فاذا حصل الاتفاق على ان ذات الله
تعالى وذات النبي صلى الله عليه وسلم لا يريان في المنام وانما يرى مثلاً
يعتقده الناس ذات الله تعالى وذات النبي صلى الله عليه وسلم يجوز ان
ترى وكيف ينكر ذلك مع وجوده في المنامات فان من لم يره بنفسه
فقد تواتر اليه من جماعة انهم رأوا ذلك الا ان المثال المعتقد قد يكون صادقاً
وقد يكون كاذباً ومعنى الصادق ما جعله الله واسطة بين الرأى وبين النبي
عليه السلام في تعريفه بعض الامور وفي قدرة الله تعالى خلق مثل هذه الواسطة
بينه وبين العبد وايصال الحق به اليه وهو موجود فكيف ينكر امكانه
فان قيل اذا كان رؤية النبي صلى الله عليه وسلم يجوز فقد اذن في اطلاقه

في حقه فلا يجوز في حق الله تعالى من الاطلاق الاماورد الاذنبه قلنا
ورد الاذن باطلاق ذلك قال رسول الله صلى الله عليه وسلم رأيت ربي
في احسن صورة وهذا ما ورد في الاخبار التي وردت في اثبات الصورة
انه يقال كقوله خلق آدم على صورته وامثال ذلك وليس المراد به
صورة الذات اذ الذات لا صورة لها الا من حيث التجلي بالمثل كما تجلى
جبريل لرسول الله صلى الله عليه وسلم في صورة دحية الكلبي وفي غيره
من الصور حتى انه رآه مراراً كثيرة وماراً جبريل في صورته الحقيقية
الامرتين وتمثل جبريل في صورة دحية ليس بمعنى انه انقلب وان جبريل
في صورة دحية بل بمعنى انه ظهر بتلك الصورة للرسول عليه السلام
مثالاً مؤدياً عن جبريل ما وحي اليه ولذلك قوله تعالى فتمثل لها بشراً
سويّاً واذالم تكن الاستحالة في ذات الملك انقلاباً عن حقيقته وصورته
فلان لا يكون ذلك في حق الله تعالى في يقظة او نائم اولى فهذا ما يدل
من جهة الخبر على جواز اطلاقه وقد ورد عن السلف اطلاق ذلك ونقلت
في اخبار وآثار ولولم يرد فيه الاطلاق لكانا نقول يجوز اطلاق
كل لفظ في حق الله تعالى صادق لامنع فيه ولا تحريم اذا كان لا توهم الخطاء
عند المنع وهذا الاتوهم رؤية الذات عند الاكثرين لكثرة تداولنا الالسنه
به فان عرض شخص يوهم عنده خلاف الحق فلا ينبغي ان تطلق معه القول
بل يفسر له معناه كما يجوز لنا ان نقول انا نحب الله ونشاق اليه ونريد لقاءه
وقد سبق الى فهم قوم من هذه الاطلاقات خيالات فاسدة والاكثرون
يفهمون معناه على وجهه من غير خيال فاسد فروعى في هذه الاطلاقات
حال المخاطب فيجوز الاطلاق من غير كشف وتفسير حيث الابهام

و یجب الكشف عند الإبهام وعلى الحملة هذا يرجع الخلاف فيه الى منع اطلاق اللفظ وجوازه بعد حصول الاتفاق على هذا المعنى من ان ذات الله تعالى غير مرئية وان المرئى مثال فظن من ظن استحالة المثال فى حق الله تعالى خطأ بل يضرب الله الا مثال لصفاته فترهه عن المثل لا عن المثال .

امام غزالي نك شوكلات محقانه سنده كى حكيماني ساده برلسانه نقل ايدرك محاکماتى يوروده لم . موجوديت الهميه من حيث الحقيقه تحليل غير ممكن . احديته نسبت ، مقايسه ومحامه ممكن اولاماز . لكن من حيث المعرفه تحليل ممكن . حتى ايمان وعرفان بتحليلين باشقه برشى دكلدر . ديمك كه شويانات هب معرفته مستنداً اولوب حقيقته متداثر دكل و چونكه حقيقت ذاتيه قيل وقالك دائره احتواسي خارجنده در .

حقيقت ذاتيه كه اطلاق در ، هر دورلو تعيندن منزهدر . نعوت واوصاف بو حالته مستهلك اولوب متعين ومعين دكلدر . اطلاق ذاتي نهدوشونمك . نه تصور ايتك ، نه كورمك ونه ده معرفت مناسبه بيلمك ممكن دكلدر .

تجليات الهميه ، تعين اول ايله باشلازكه بو . واحديت حلي در . لكن واحديث الهميه عمان عظمت ، دري اي عزتدر . واحديث نامني آلان عمان موجوديت ، نامتاهي در . نامتاهي نك متاهي به صيغابيله جكسي ادعا ، متناقض بردعوا در .

واحديت الهميه ، مجموعه شئوني احتوا ايدر . لكن نامتاهي بر عمان عظمتك امواجده نامتاهي اولاجفندن مجموعه شئوني تفصيلا كورمك مسئله سي ، عينيه واحديتي كورمك مسئله سي در .

بر انسان ، جسمانی اعتباریله عمان عظمتی کوره بیلیرمی ؟
 بو سؤال عینله اولکی سؤالدر . روحی ، روحانی اعتباریله وحواس
 باطنه سیله اوت ، کوره بیلیر ، چونکه بو حالتده عمان حروف عظمت
 بر نقطه کبر یاددر . بونقطه ایسه « حقیقت محمدیه » درکه هر آدمک
 حقیقتی دیمکدر . بویله بر کوریش ، بر ذوق توحیدیدر .

بو حکمته منبئ درکه بویله بر رؤیتی « کندی کندینی کوریر »
 جمله سیله افاده ایتمشلرددر . بویله بر رؤیت ، عمومیتله قبول ایلوب
 معلوم اولان رؤیته نسبتله « عدم رؤیت » دیمکدر !

شوالده رؤیت مسئلهسی ایچون « تجلی ومثال » قالیبور . امام
 غزالی نك در میان ایتدیکی افکارده بوندن عبارتدر .

« جناب حق ، سناواتک نوری در » دیدیکمز وقت ، بر مثال
 فارشوسنده بولونیورز ، بر مثل دکل . تنزیهاتی باشقا صورتله فهم ایتدکه
 مقتدر دکاز . بوفکر تنزیهی ، یا محسوسات وموجوداتدن بر شینه تشبیه
 ایله ویاخودده عقلی بر تمثیل وفهیمی ممکن بر مثال ایله آ کلاشیلابیلیر .
 بوتون اوصاف و افعال الهیهی انحق بومثال امکانیله حقیقته اک
 قریب بر صورتده بیلورز . لکن مثال ایله مثل وباخصوص تشبیه وشبیه
 آراسنده کی فرق عظیمی تمیز ایتمز لازمدر . اکر بویله بر تمیزه مقتدر
 اولامازسه ق ، اسلامیتدن تباعد ایتمش ، خطالره دوشمش اولورز .

جناب رسالتما بک « رأیت ربی فی احسن صورة » وامثالی احادیثی ،
 امام علی نك « لا اعبد رباً لم أره » نکتهسی تجلی ومثال کیفیتنی بیان
 ایدر . حکمت اسلامیه نك قواعد کلیه سندندرکه : جناب حق ، بر
 عبدینه عین تجلی ایله ایکی کره تجلی ایتمز وبرعبده ایتدیکی تجلی ایله دیکر برینه
 تجلی ایله مز . »

بوقاعدۀ کلیه، اطلاق و نامتناهی فکر لرینک وحدت اساسیه سی در که
 بوتون حکمتك الك عالی نقطه سی در . بوتون بو حقایقی معیار محاکمه
 ایندیکمز تقدیرده آ کلارز که معراج نبوی : جمله موجودیتی وشئون
 وجودی سیر ، اکل مثال ایله مظهریت تجلی ، فرط عشق ایله اطلاق
 احدیتده استغراق ، کبی اوج نقطه مهمه نی محتویدر .

بواسه بر کیفیت ماده و جسمانیه دکل ، مادیتله معنویتی جامع بر
 کیفیت «روحانیه» در . معراجک بوشکل حقیقیسنه نه فناً ونه ده حکمه
 برکونا اعتراض درمیانی ممکن دکلدرد . عوام ناس ، حقیقت معراجی
 آ کلایه بیلیمک ایچون بو اوزون تحلیلاته واقف ومقدر اولاماز . لکن
 اولره معراجک بر کیفیت روحانیه اولدیغنی تلقین کافیدر . معراجک
 جسمانیتی قبوله میل ایندیرن اسبابه کلنجه : بو باده کی سیدئر پک عدید
 اولقله برابر اک مهملری تشبیہات وفکر تشبیہی نک غلبه سی وعالم وکون
 مادی حقدنه کی معلوماتک نقصانی در . لکن کملین اصحاب و جمله عارفین
 حقیقت معراجی حقیقه بیلمشلر و آ کلامشلر حتی سیر سلوک حسیله
 هر بریسی تجلیسی درجه سنده مشاهده ایتمشلردر .

دوقوزنجي مبحث

لهجرتن ارخال قدر

مغرت. — بناء مسجد ومواخاة. — منافقين. — غزوات نبويه. — فتح
مكه. — حجة الوداع. — ارتحال نبی .

نبوت محمدیه نك اون اوچنجي سنه سی ، موسم حجه مکه یه
مدینه لیلردن یتش اوچ ارکک وایکی قادین کلدی . اونلر ، جناب
نبی ایله بولوشدیلر ، مدینه یه هجرت خصوصنده قونوشدیلر . حضرت
رسولی کندی نفسلری واولاد وعیاللری کبی محافظه یه سوزویردیلر .
حضرت نبوتآب ، بوندن صوکر اصحاب کرامه رخصت هجرت ویردی
اصحاب برر برر هجرت ایتدیلر ، مکه ده ذات نبی ایله امام علی وصدیق
قالمشردی .

مدینه لیلردن بر جم غفیرک اسلامه کیرمه سی ، اصحاب محمدینک
اورایه هجرتی ، ومدینه نك مرکز اسلام اولمق استعدادینی کوسترمه سی
قریشلری صوکر درجه شاشیرتدی وقورقوتدی . بو حال اونلرایچون

نامامول وناکھانی بر ضربه ایدی . لکن هر ملاحظه نك فوقده
 وقریش ایچون حیات ثمات مسئله سی حکمنده بر خصوص دهاوار-
 ایدی که اوده مدینه نك، مکه ایله شام آراسنده بر نقطه حاکمه ،ولماسی
 ایدی . قریش اشرفی تجارتله مألوف اولدقلرندن مدینه مسلمانلرک
 آینه چکدیکی تقدیره آرتق شام ایله سربستجه تجارت اجراسنک
 امکانی قالمایه جقدی .

بنابرین آرتق شو محمدیلک تهلکه سنه بر خاتمه چکمک اوزره
 قریشک مجلس مشورتی اولان داراندوده طویلاندیلر . واسلامی
 ناصل محو ایده بیله چکلرینی مذاکره یه قویولدیلر .

هرکس بررأی ویردی . کیمیسی جناب نبی نك حبسنی . کیمیسی
 فقیه مناسب کوریوردی .

الک متین رأی صاحبی اولان ابوجهل . بوفیکرلرک هیچ برینسی موافق
 بولمادی . الک کسدرمه یول اولمق اوزره حضرت نبی نك قتلی تکلیف
 ایتدی . فعل قتلك مسئولیتی بوتون قریشه راجع قالمق ونبی هاشمی
 دیت قبولنه مجبور ایتلک اوزره هر قبیله دن برر آدم آپردیلر . بو
 شیرلر ابوجهل ، امیه بن خلف ، حکم ، ابولهب وسائره کبی رؤسانک
 معیتده اولارق خانه سعادتی تحت محاصره یه آلدیلر . جناب نبی من
 طرف الله بوندن خیردار ایدیلدی . ومدینه یه هجرته مأذون اولدی .

جناب نبی . امام علی نی چاغیردی . صاحب لرینه ویرملک اوزره
 کندینسه بعض امانات واشیا تودیع ایتدی و :

— یا علی ! بن مدینه یه کیدیورم ، بواماناقی یرلرینه ویر .
 سوکراسنده مدینه یه کل . فقط شیمدی دوشکمه یات که مشرکلرینی
 یا یور صانسیلر . دیدی . علی . حضرت نبی نك یشله خرقة سنه

بورو نوب یادی . جناب پیغمبر ، مشرکوں طرف نڈن کوریله میهرک ،
خانہ سعادت نڈن چیقدی ، اوکیجه بی ، تاریخنک ضبط ایده مدیکئی بر
ذاتک [*] خانه سنده کچیردی .

قریش الداندقارینی فرق ایتدیله ، دوشکده یاتانک علی اولدیغی
آکلادیله . وحدتلر نڈن چیلدی رایازدیله . مکئی آلت اوست ایده رک
ارایوب طارادیله ، فقط بی دن خبر آلامدیله . اونک اوزره رینه
بولانه یوزدوه وعد ایتدیله ، وبالطبع نه قدر حشرات واریسه جناب
بی بی در دست ایتک ویوزدوه بی قازانق خولیا سیله مکد جوارینه
یا سیدیلر .

حضرت بی اختفاسنک ایرتسی کونی اوکلن وقتی ابوبکر صدیقک
اوینه کتدی . اوکیجه هر ایکسی برلکده مکدن چیقدیله . جبل
ثورده . بر مغارده اختفا ایتدیله . قریشلر ، مغارهنک قاپوسنه قدر
کلشکن ، بیء محفوظ ایله یار غارینک اوراده اولدیغی کشف
ایده مدیلر . حضرت بی و صدیق ، مغارده اوچ کون قالدیلر . صدیقک
اوغلی ، و اونک قدر صدیق ونجیب اولان عباده کیجه لری کلیرونی یه
خبر کتیردی . صو کرا قولانغوزلری دوه لرینی کتیردی . دوه لرینه
پینوب مدینه یه یوللانیدیله . آرقه لر نڈن سراقه نام په لوان یتیشدی ، لکن
دیگر بر مبحثده بیلدی کمز اوزره حضرت بی بی توقیف فکر نڈن واز
کچمکه مجبور اولدی .

رسول کریم مکدن چیقدیغی مدینه ده دو یولمش ایدی . مدینه لیلر

[*] بوذاتک کیم اولدیغی اظهار ایدیله مش ولسان تاریخه دوشمه مش
ایسه ده اهل یتدن منقول عنعنات مخصوصه ده اسمی مضبوط اولدیغی
ایشیتمش ایدم .

اونی اوج دورت کون بکله دینر. بر بازار ایرنسی کونی ایدی که موصلت نبوی بی امید ایله ینه مدینه خارجه جقمش لردی . لکن صیجاق باصینجه یه قدر کلن کیدن اولمادیغدن شهره عودت ایتمش لردی. بو کون پک صیجاق بر کور ایدی . مدینه ده . دام اوزره ینه جقمش اولان بریهودی قیزی اوزاق مسافه دن حضرت نبی کوردی . مسلمانلره مژده لهدی .

احباب محمدی، مسرت و ممنونیتک ویزدیکی شوق و قدر تاه استقبالته قوشدیلر . و مدینه یه بر ساعت اوزاق لقدمه اولان قبا قریه سنده اوکاملاتی اولدیلر . جناب نبی پک یورغون ایدی . اوراده اوج کون بیتوت بووردی ، و مسجد قبایی بنا ایتدی .

حضرت رسول هنوز قباده ایکن علی دم یتیشدی . جمعه کونی ایدی که جناب رسالتآب دوه سنه ییندی، مدینه یه عازم اولدی. برابر نجه احباب کرامدن یوز کیشی وار ایدی .

جناب نبی . مدینه جوارنده بر وادی یه اوغرادا ، اوراده جمعه بی قیلدی ، بر خطبه ایراد بووردی که ایلك خطبه نبویه در .

جناب نبی نك مدینه یه یوم و صولاری . دنیا نك اك بو یوك واك مهم بر انقلاب نك بر دوره موفقیته کیردیکنی مبشر اولان بو یوك بر کون ایدی .

یار و اغیار مدینه خارجه قوشیور ، سوقاقلری دوله بریوردی .
بنات نجر :

طلع البدر علینا واخفت منه الدور

قصده مشهوره و طریفه سنی تغنی ایدیور . دفار چالارق قدوم
بی حرمتنه شنلککر یاییوردی .

مدینه چوجقنری سواقلرده چاغریشیور و «رسول الله کلدی!»
زمنه سیله اعلان شادمانی ایلوردی .

جناب نبی ، اینه جکی یری تعیین ایتدی ، انجاندن برینی ترجیح
ایله دیکرلرینی محزون ایتمک یولنه کیتدی . اتخانی دوه سنک سوق
طبیعیسنه براقدی . حیوان ، بوتس برعرصده چوکدی . یینه قالقدی
ابایوب انصاری نک اوی اوکنده چوکدی ، سوکرا تکرار قالقوب
اسکی یرینه کیتدی وچوکدی .

حضرت نبی ، خالبه مسافر اولدی ، اوکون مدینه اهالیسی
کلوب زیارت ایتدیلر . زائرلر میاننده عالم ریلوردن عبدالله بن سلامده
وار ایدی و اوکون مسلمان اولدی .

جناب نبی ، دوه سنک چوکدیکی عرصه یی ساتون آلدی . کریپیچ
وکرسته ایله بر مسجد ویاننده او طه لر یاپدیردی .

مسجدک حین انشاسنده حضرت نبی کندی اللریله کریپیچ
طاشیوردی ! مسجد واتصالنده کی اقامتکاهک بناسی یدی آی سوردی
حضرت رسول ، بو مدت ظرفده ابا ایوبک مسافری قالدی .

جناب نبی نک حیات خصوصیه لرینی آری برمیخنده یازاجغمزدن
بوراده حیات عمومیه لرینک مختصر برتاریخچه سیله اکتفایده جکزه .
هجرت نبویه نک ایلك کونلری تشکیلات اداریه و تدریسات
وتعلیمات دینه ایله کچدی . جناب نبی هرکون مسجده ، نمازلرک

عقبنده اجماعيله صحبت ايدر . اونلوك ديني واجتماعي . بالجملة مشكللارنى حل ايلردى .

عربلوك مدنيت اجتماعيه ووقوف علميلرى همان صفر درجه سنده ايدى . بنابرین هر شئي دين اسلامدن ودينك مثلى اولان جناب بى دن بكليورلردى .

مسجد محمدى ، عين زمانده هم معبد ، هم مجلس شورا ، هم محكمه عدليه وهم ده بر مدرسه ايدى .

بى درپى نازل اولان قرآن ايله ، وهنوز وقوعاى حل ايدى جناب آيت نازل اولامش ايسه الهامات و تميزاتيله . حضرت رسول . دعاوى بى رؤيت و مشكلاتى فصل ايدردي .

اصنامه ظاهمه مسائل غامضة دينيه و حكميه به قارشى صوك درجه لا قيد داورا نمقده اولان عربلر ، اسلام سايه سنده بويوك بر آرزوى علم و حكمت حس اتمكده و صوكى كلز سؤاللايه حضرت رسولى اشغال ايله مكده ايدى .

اداره خصوصه كلنجه : بوبر « رياست قدسيه - اداره نبويه » ايدى كه لسان تاريخده « حكومت معنويه G. Patriarcal » نامى ويريلير .

مچرتدن بى هنوز بش آلتى آى كچمشكن مهاجر سندن مركب كوچوك كوچوك مفرزلر . كاربانلر ده تعرض ايجون چيقار يغه باشلادى . ميدان بشر سنده هنوز هيچ بر تصديق كورمه يوب صرف خيال حالده قالان بعض افكار عاليه به استادآ . بومفرزلرى تقبيح ايدن منقدر وار . هر عصر ك كندينه كوره بر طاقم الجا آتى وهيت اجتماعيه نك

برچوق ضروریاتی وار . بنا برین وقایع تاریخیه بی خیالی بر نقطه نظر دن محاکمه محق اولاماز .

عصر لر کلیور ، کیدیور ؛ عادات و احتیاجاتک صورتلری ده کیشیور ، لکن اساسه ده کیشن برشی یوق ؛ بو احوالک اطرافله محاکمه سنه شو اثرک تحملی یوقدر . یالکز ، مثلاً جناب موسی نک عزمنی ، انبیای نبی اسرائیلک فتوحاتی تقدیر ایدن و حتی بر « اُستر » ی تقدیس ایله یین صنفدن اولان منقدرک غزوات اسلامیه بی فوق العاده برشی کبی تلقی و شدتله تقییح ایتهلری دوغری اولاماز .

بعض افکاره کوره محاربات « بالضروره اختیار ایدیلن حالاتدن » معدود اولایلیور . لکن عصر نبوی دن بو گونه قدر بشریت و مدنیت و محارباتی تقایل و تحفیف ایتکه دکل ، دهشت و وحشتنی تزئیده چالیشمشدر ، و بو کون دخی محارباتک لغوی حقه ده امیدلر مفقوددر . هجرتی متعاقب وقوعه کلن سریه اعزامی کیفیتنی بو کونکی طرز معیشته کوره محاکمه ایتکه دوغری بر حکم ویرلمک ممکن اولاماز . بو کون بردشمنه قارشو باشفا شکلر ایله مدافعه و یا خود مقابله ایدیلور . مع مافیه هانکی شکلک حسب التحلیل ده مضر و بشریت ایچون آغیر اولدینی جای سؤالدر .

زمان و هیئت اجتماعیه زمانه اعتباریله اجرا ایدیلن برچوق خصوصات واردر که حین محاکمه لرنده زمان حاضری معیار بیلمه مک ودها و اساع دوشونمک ایجاب ایدر . مثلاً اسلامیتک تجویز ایتدیکی اسارت بو قیلدندر . فی الواقع ازمنه متقدمه ده اسارت اسماً دکلسه بیله فعلاً هر یرده جاری ایدی .

هجرتك ايكنجى سنهسى جناب رسالتآب ، آلتش نقر مهاجرين ايه
 مدينه دن چيقدى . مقصد نى ضمرده عشيرتى اورمق وقريشك
 شامدن كيكده اولان بركاربانه يتشمك ايدى . لكن كاربلان ساووشمش
 اولغله يالكز نى ضمرده اطاعته آينهرق دونيلدى . ينه بوسنه ديكر
 بركاربانه ايريشمك مقصديله چيقيلدى . ينه كاربانه يتشيله مدى . شو
 قدر كه اون قدر مهاجرين ديكر بر كوچك قافله يه يتشه رك اشياي آلديلر .
 مدينه يه هجرتدن سو كرا ، قبله اسلام قدس اولمشدى . بوسنه
 مكه يه تحويل ايديلدى . شايدن قدر كه بو ايلك سريه لر هب مهاجرين دن
 تشكل ايتمكده اولوب انصار ايتموردى . وهنوز غزا وجهاد
 فرض اولماشدى . فى الواقع انصار ، جناب نبي مخافظه نى تعهد
 ايتمشلردى ، لكن بو عهد ، تجاوزى حر كاتى عياناً تضمن ايتموردى .
 مع مافيه انصار . مهاجرينك شوق وغيرتى كوره رك غزواته اشتراك
 ارزوسنى اظهار ايدموردى . انصارك آرزوسنى قيرمق ايجون
 مدينه ده فرلداق چويرنلر واز ايدى كه بونلر ده منافقين دينليلير . رئيسلرى
 عبدالله بن ابى سلول ايدى . بو آدم ، هجرت نبويدن اقدم مدينه ده
 بو يوك بر نفوذ صاحبي ايدى . هجرت نيدن سو كرا ايسه نفوذ نى
 غيب ايتمش ايدى فقط دين قديمنده قالمغى ده منفعتنه موافق بولماديغندر
 يالان دن مسلمان اولمش و مسلمانلر آراسنده نشرتفاقى وظيفه ايدمش
 ايدى . اسلام بو آدم دن چوق ضرر كورمشدر .

بوسنه نك نهايتده غزوات محمدية نك اولى و اشهرى اولان « بدر »
 غزاسى وقوعه كلمشدر . عساكر اسلاميه نك مجموعى ، آلتش دوردى
 مهاجرين دن اولمق اوزره ، اوچيوز بش نفر ايدى .

مدینہ من چیلیور کن وجہ عزیمت ، اوسفیانک شامدن کتیر مکہ اولدیغی بریووک کاربان ایدی . بوسفرده حقایق اسلامیه و فضائل نادره اجماعیه دن یک مهم عبرت لر وار . جناب نبی ایله امام علی وزید بن حارثه « نوبت » ایله بزده یه بیسور لر دی ! تحباً فکر جلیل مساوات ایچون بوندن دهامؤثر و حقیقی بر مثال تاریخی کویسته ریله بیلیر می ؟

ابوسفیان و عمرو بن عاص . صاپایول لر دن کیدوب کاربانی قورتار . مشر ایسه ده اولجه مکیه بر آدم کونده روب استمداد ایتد کارندن قریش لر کاربانی قورتار مق ایچون مهم بر قوتله یوله حقیق مشر لدی . جناب رسولک معیتده کی قوت ، الی آلتش محافظلی بر کاربانی اورمغه کافی ایدی ، حالبوکه مدینه یه یورون قریش اردوسی عسکر اسلامه عدداً و تجهیزات جهتیله چوق فائق ایدی . کاربانی تعقیده بواردونک هجو مننه دوچار اولمق محقق ایدی . شو قدر که قریش اردوسنک اوکندن قاحق و مدینه یه اولیله جه دونمک اسلام ایچون عار ایدی .

مع مافیہ هر ایشی مشورتله قرار لاشدیرن و تمایلات و رضای عمومی اولمادقجه رای خودیله هیچ برایش کورمه ین نبی ذیشان اصحابیله استشاره ایتدی . بعض اصحاب ، بویوک براردو ایله محاربه ایده بیله جک صورتده تدارکاتده بولونیلما دیغنی در میان ایتدی لکه حقیقت حالده موافق ایدی . لکن اونلر ، مدینه یه بویله بر عودتک اسلام ایچون نه درجه مهلتک اولدیغنی کسدره مدیلر . ویردکلری رأیدن جناب رسول مغبر اولدی . ابی بکر الصدیق و فاروق خاطر نبی بی تطیب ایده جک سوزلر صرفه لزوم حس ایتدکلری بر صیراده صوک درجه صدوق و مرد بر ذات اولان مقداد بن اسود : یارسول الله ! والله سنکله دنیانک او بر اوجه قدر کیده رز . « دیدی . سعد بن معاذ دخی

انصارنامه عين صورتله اداره کلام ايتدی . رسول الله ممنون اولدی
 وه علی برکته الله ، ديهه رک قریش اردوسنی استقبال مقصدیه بدزه
 دوغری کیتدیلر .

بوراده دخی برحماکه یوروتمه دن کچه میه جکز . اسباب ظاهره
 غالیتهک هیچ بریسی رسول الله طرفده دکل وبالعکس کاملاً قریش
 طرفده ایدی . فی الواقع قریش اردوسی یدیوزی سواری اولق
 اوزره بیکی متجاوز افراددن متشکلدی . قریشلر ثروت ، حسب
 ونسبجه اولدینی کبی شجاعت ومهارت حریده ده دخی مدینه یلمره
 فائق ایدیلر . بویله ایکن جناب نبی نك محاربه نی ترجیح ایدیشی
 لا اقل اوچ سبیدن بریله وقوعه گمشدر . بودعوامن بر سبب باعث القراز
 C. Déterminante درکه هرمدقق اونی فن وحکمت نامه تسلیمه
 مجبوردر .

۱ — یا ، حربک خلاف اسباب ظاهریه . غالیته نتیجه نه جکنه
 اولا وقوفی که طرف حقدن الدینی بشارته اعتماد و بنا برین دلالت صدق
 ونبوتدر .

۲ — یا خود دشمندن قورقما دیغندن ایلهری گمشدر که دلالت
 مردی وشجاعتر .

۳ — و یا خودده دونمکه اولمکی ترجیحندن ایلهری گمشدر که شو
 حالده ده دلالت عزم وشرافتدر . بوجکککک . قویونلرک صفحات
 وجداتی ، تحولات روحیه سی تدقیق ایده بیلیمک دعوا اسنده اولانلر
 جناب رسولک شوبدر محاربه سنه قرار ویرمه خصوصنده کی اظهار آیه
 اونک نه مشرب ومشوارده اولدیغنه حکم ایده میورلر وحقی ایخیلرنده
 اونی قورقماقلقه اتهام ایدنلری بولونیور !

بنابرین دوزی ، وهیبل ، موویر و امثالی کبی سبک مغز لرك ، جناب
نجی به تردد عطف ایدیشلری نه قدر اصلسز بر افترا ایسه ، جیات
عطف ایدیشلری ده او یله بر افترای ابلهانه در .

لکن بدر غزاسنده نظر عبرته چارپان مسائل یالکز بونلردن عبارت
دکلدر . عربلر ، بیکرله سنه لردن بری یالکز عصیت و قرابت
دستور لریخی ، اساس اجتماعیاتلری بیلمشلردی . بنابرین عربلر چه
اک مشکل شی « دین » کبی اهمیتسز بر قید سائقه سیله عصیتی آیاق
آلته آلق ایدی :

ایشته اسلام ، بومعجزه بی ده کو سترمشدی . اصحاب محمدیدن
مهاجرین ، دین و رسول عشقنه عصیت حسنی ، قبیله فکرینی فدا
ایتمشلردی . استحضار تدریجی به تابع اولمایه رق قدرت ایمان ایله آتیلان
بو خطوه « دین محمدی نك نه عظیم بر عشقی ، نه بی مثال فدا کارقلری
تولید ایده جکنه » براعت استماللدر .

بدر غزاسی ، تاریخک نادر کو ستردیکی مناظر قهرمانانه و شاعرانه
دندر . بوزاده سوزی ، حیات نجی تقلیدی مشکل بر اسلوب لطیف
ایله یازمش اولان محترم و مرحوم بر مورخ مزه براقیورز : [جودت پاشا]
لکن نه غریب تمشا ایدی که ابو عزیز بن عمیر قریش اردوسنک
برنجی بایراقداری و برادری مصعب بن عمیر رضی الله عنه حضرتلری
مهاجرینک سنجاقداری ایدی قریش اردوسنک سائر اشراف و رؤسای
ایله دخی مهاجرینک اکثری اوزاق یقین هر نه ایسه هپ یکدیگرک
اقرباسی ایدی . از جمله رسول اکرمک دشمنلری اولان امیه بن خلف
و برادری ابی بن خلف رسول اکرمک جداعلاسی اولان (مره بن
کعب) برادری (هصیص بن کعب) ک صویندن و اولوقت ابوسفیانک

معهود کارباندن یولداشی اولان عمرو بن العاص دخی بی سهم دن و بی سهم ایسه کذلک هصیص بن کعبك نسلندن اولدقلری خالد ا کابر اصحاب کرامدن عمر بن الخطاب وسعيد بن زيد رضی الله عنهما حضرتلری دخی مرهنگ دیکر برادری اولان عدی بن کعبك نسلندن ایدیلر .

وجله اصحاب کرامک اولوسی اولان ابوبکرالصديق رضی الله عنه حضرتلریله یینه کبار اصحاب کرامدن طایحه رضی الله عنه حضرتلریله یتیم بن مرهنگ صویندن اولدقلری خالد رسول اکرمک عدوا کبری اولان ابوجهل بن هشام ایله خالد بن الولید دخی بی مخزومدن ایدیلر . بی مخزوم ایسه یقطه بن مرهنگ اخفاندنددر ودها غریبی بوایدی که ابوبکرالصديق رضی الله عنه حضرتلرینک اوغلی عبدالله رضی الله عنه کندی یاننده و دیکر اوغلی عبدالرحمن دخی مشرکین قریش میاننده ایدی .

ونصر بن حارث که رسول اکرمه شدت عداوتی اولوب حتی رسول اکرم قرآن او قورکن محمد اسکی مصالیری سویله یور دیو استهزا ایلردی .

اودخی عبدمنافک برادری اولان عبدالدار اوغللرندن اولدییی خالد کبار اصحاب کرامدن زبیر بن العوام رضی الله عنه حضرتلری عبد منافک دیکر برادری اولان عبدالغری اولادنددر . وینه سیده النساء خدیجة الکبری رضی الله عنها حضرتلری عبدالغری اولادندن اولوب برادری نوفل بن خویله ایسه اهل اسلامک بیوک دشمنلرندن ایدی . ومعهود کاربانک رئیس اولان ابوسفیان رسول اکرمه شدت عداوتی اولان عقبه بن ابی معیط دخی امین بن عبد الشمس بن عبدمنافک

خزیدلری وقریش اردوسنک الیبوک رئیسارندن اولان مشهور عتبه وشییه وریعه بن عبدشمس بن عبدمنافک اوغللری اولدقلری حالده شیخالمهاجرین اولان عبیده رضیاللهعنه حضرتلری دخی حارث بن مطلب بن عبدمنافک اوغلیایدی .

وعتبه بن ربیعہنک اوغلی ولیدکندی یاننده ودیگر اوغلی ابوخذیفه اهل اسلام میانده ایدی ومقدما امیرمکه مقامنده بولونان عبدالمطلب اوغلی ورسول اکرمک نعمی عباس دخی قریش اردوسنک اک بویوکلرندن اولدینگی حالده میدان حربه کلیجک قارشوسنده بویوک برادری حمزه بن عبدالمطلب رضیاللهعنه حضرتلرینی کوردی . حارث بن عبدالمطلبک اوغللری اولان ابوسفیان ایله نوفل دخی کروه مشرکین ایله برابرایدی . وعبدالمطلبدن صوکر اقوننک رئیس اولان ابوطالب بن عبدالمطلبک اوغلی علی کرم الله وجهه حضرتلری صف حربده بویوک برادری عقیل بن ابوطالبه قارشو طوره یوردی .

ورسول اکرمک کریمه سی زینب رضی الله عنها حضرتلرینک زوجی اولان ابوالعاصی بن ربیع دخی مظهر اولدینگی صهریت نبویه شرفنی برطرفه براقه رق رسواللهه قارشو سلاح چکوب کلیوردی . عربلر مجرد قومیت غیرتیه جنک ایدرلرکن بویله برقوم وقیله دن اولان برچوق خلقک ایکی فرقه اولوبده یکدیگره قارشو صف باغلا یوب طورمالری قریش طائفه سنک چوغنی ترده دوشوردی .

علی الحصوص عبدالمطلب اوغللرینک حربه کیریشمه لری مجرد سائر اشراف قریشک زوریه ایدی . حالبوکه قارشولرنده برادر وعمی زاده ودایی زاده لرینی کوردکلری کبی کندیلرینه تردد وحیرت الویردی . ایشته مرقوم عتبه بن ربیعہ بورالرینی در خاطر ایدرک بردرین مطالعه یه

واردی . و ای جماعت کیم کیمکه جنک ایدرک یکدیگرک برادری
یاخود عمی زاده و یاخوددای زاده لرخی اولدیره جنک صکرا بونلر نصل
یوزیوزده باقه جقلر بو اولور ایشمی سز بوایشدن و از جکیز ، و آرادن
چیقیز . محمدی سائر قبائل عربیه براقیز اگر آنلر محمدی ظفر
بولورسه سزکده مرادیکیز حصوله کیش اولور . و الاسز برشی
ضایع ایش او لماسکز « دیدی و حکیم بن حزام ایله ابو جهله بو وجهله
خبر کوندردی . ابو جهله ایسه پیدری خلقی جنکه تشویق و تحریک
ایلر و خلقت غیرت و حمیت دامازلرینه طوقونه جق سوزلر سویلر ایدی .
حتی اول کون آتی تیوب صف حربدن ایلری چیقهرق (بزله
یک وجود بر جمعیتزه اوزرینه وارلماز و یکلمیز بر جماعتزه بز بو کون
محمددن و احساندن انتقام آلاجیز) دیر ایدی . و غلبه ایده جکنده
اصلا شبهه ایتمه یوردی .

بطن نخلده عبدالله بن جحش وقعهنده مقتول اولان عمرو بن
حضر مینک قارداشی عامر بن حضر می دخی ابو جهلهک تعلیم و تشویقیه
میدانه چیقوب قارداشکنک اسنی یاد ایله فریاد ایتدی و زعمنجه
قارداشکنک قانی آلمق اوزره اهل اسلام طرفه اوق آتدی . اتفاقاً
عامر بن حضر مینک اوقی عمر رضی الله عنه حضر تلرینک آزاد لوسی
اولان مهجع رضی الله عنه حضر تلرینه دو قوندی و آندن متأثراً
حضر مهجع وفات ایتدی اولوقت رسول اکرم (مهجع سیدالشهدا دز)
دیو بیوردی . ایسته ملت اسلامیهده ابتدا یارالانوب شهید اولان
بودر . رضی الله عنه

اول عصر لرده طرفین محاربهیه کیریشمز دن اول برز ایکیشر
کیسه میدانه چیقوبده مقاتله ایتک عادت ایدی . بوکا مبارزه و اول

کیمسه لره مبارز دینیلور ابتدا مبارزلر میدانه چیقوبده خلق جنکه
 قیزیشدیرمق عادت ایکن بوکره ابوجهلک تشویقیله عامرک میدانه
 چیقوبده برادرینک قاتی دعوی ایتمسندن واهل اسلامه اوق آماسندن
 طولایی مبارزهدن اول محاربه قیزیشدی و آرمیه قان دوشدی . ونی
 محزومدن اسود بن عبدالاسد (یابن محمدیلرک حوضندن صو ایچرم
 ویا اول حوضی هدم ایدرم ویاخود اول حوضک یاننده اولورم)
 دیو یمین اییدی . وفدائیلک یولنده سل سیف ایدرک اهل اسلامک
 حوضنه سکر تدی . رسول اللهک ارسلائی حمزه رضی الله عنه حضر تلی
 اول طرفه قوشدی لکن زعم باطلنجه یمنی یرینه کلسین دیو کندوسنی
 حوض ایچنه آتدی . حضرت حمزه دخی آتی حوض ایچنده قتل اییدی .
 رسول اکرم میدانه چیقوب اهل اسلامک صفرینی دوزلتدی .
 وبعضیلری صفدن خارج طورمقله مبارک النده کی عصا ایله خفیفجه
 دوزلته رکیرلرینه کتوردی و (بن امرایتمدکجه دشمن اوزرینه هجوم ایتمیکنز
 فقط تمام اوق منزله کلدکلرنده اوق آتکنز) دیو توصیه و تنبیه بیوردی .
 الحاصل ایکی طرفه دخی اذهان غلیان کلدی . و ابوجهلک مراعی
 حاصل اولدی عتبه ابن ربیع ایسه انظار ناسده کچوک دوشدیکندن
 اکمال ناموس ایچون ایلری آتدی . وهان بر طرفه برادری شیبه یی
 و دیگر طرفه اوغلی ولیدی آلدی . و میدانه چیقوب مبارز ایستدی .
 یعنی اردیله دی بنی تجاردن عفرانام خاتونک یدی اوغلی اولوب یدیسی
 دخی بدرده حاضر ایدی لر . انلردن ایکیسی یعنی عوف ایله معاذنام
 نوجوانلر وینه حزر ج قبیله سندن عبدالله بن رواحه رضی الله عنهم
 حضراتی انلره قارشو چیقیدیلر عتبه انلره سز کیملر سکنز دیدی .
 انلر دخی فلان وفلانز دیو جواب ویردی لر .

عتبه (بزم سزکله برایشیمز یوق بزعمزاده لرمزى ایسترز) دیو انلری رد ایلدی . چونکه دیار مدینه اهالیسی زراعت وفلاحت ایله کچیورلردی قریش طائفهسی ایسه بیوک تجارتلرله مشغول اولهرق چفتجیلره حقارت کوزیله باقارلردی . انکچون عتبه وشیه انصارایله مبارزه یه تنزل ایتیموب (یامحمد بزه کفوواقرانمز اولان عمزاده لرمزى کوندر) دیو ندا ایتدیلر رسول اکرم دخی قالح یاعییده یاحمزه قالح یاعلی دیوبویوردیلر .

اوچی دخی قالقوب حضرت عییده بن حارث بن مطلب عتبه یه وحضرت حمزه بن عبدالمطلب شیه یه وحضرت علی بن ابوطالب ولیده قارشو کیتدیلر .

اولوقت عتبه آلتمش اوچ وحمزه اللی سکنز وعلی یکرمی بریاشلرنده اولوب هربری سنجه قارشوسنده کی حصمنک اقرانی ایدی .

وجلهسی عربک الک ایلرو کلور شجعانی ایدی . علی الخصوص حضرت حمزه للهک برمهاتلو ارسلانی ایدی .

حضرت علی اگرچه هنوز بویه بویوک وقعه لرده بولنمامشیدی . لکن آنک دخی برارسلان یاوریبی اولدیغی سیامندن بللی ایدی . اوچی دخی میدان مبارزه یه چیقوب عادت اوزره اسم وشهرتلیغی سولیدیلر عتبه شیه ایله ولید دخی تمام کفو واقران کراممزسکنز بویوریکز دیدیلر وجلهسی سل سیف ایلدیلر .

بویه اشراف قریشدن بهادرلقلری مشهور ومسلم اولان آلتی بویوک ذاتک مبارزه لری اووقتک حکمنجه شایان تماشا وقوعادن معدود ایدی .

بناءً علیه طرفین جنکه حاضر ومهیا اولهرق کیمنک اوق یانی

الذمه وکینت الی قلیجینک قبضه سنده اولدیغی خالده طرفین بوهادرلرک
مقاتله سنه کوزدیکوب تماشایه طور دیلر .

حضرت عییده ایله عتبه یکدیگره بر ایکی حمله ایلدی . وایکی
اختیار بر برینی یازالدی ایسه ده بریسی دیکرینک ایشی تمام ایده مدی .
حضرت حمزه وعلی ایسه بر حمله ده حصملرینی اولدیردیلر و دونوب
عییده ایله عتبه نك دخی ایشی بیتوردیلر . و عییده یی آلوب
حضور نبوی به کتوردیلر .

عییده نك ایاغنده قلیج یارده سی اولغله قانلری آقارق حضور
نبوی به کلدکده (یارسول الله بن شهید می) دیه صورتی .

رسول اکرم اوت دیه جواب ویردی . ویری جنه الفردوس
اولدیغی تبشیر بویوردی . آنک اوزرینه عییده ممنون و مسرور اوله رق
دین اسلام اوغرنده ایاغنک کسلمسندن دولایی اصلا قساوت
چکمییه چکنه دائر کوزل و مؤثر بیتلر سویلیدی . فقط یارده سی آغر
اولدیغندن اوچ کون سوکره مدینه به کوتوریلور ایکن اثنای راهده
عزم دارجنت ایلدی . رضی الله عنه اوته طرفه عتبه وشیده کبی قریش
اردوسنک اک ایلر و کلور رؤساسندن ایکی بویوک کشی ایله برده
نوجوان اولان ولید بن عتبه نك اوچی بردن میدان مبارزه ده دوشوب
قالملری سائر دهشت ویردی . ابوجهل ایسه اصلا قفور کتور میوب
سزعتبه به باقیکنز آنلر مغرورانه حرکت ایده رک کندولرینی مهلکه به
دوشوردیلر . دیه قومنه جسارت ویریر وهان یوریکز دیو امر
ایلر ایدی .

اوشاده ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلری اوغلی عبدالرحمانی
مشرکلرک آرسنده کورینجک میدانه چیقوبده آنکله مقاتله ایتمک

اوزده رخصت ايستديسهده رسول اکرم يابابکر بيلمزميسين که سن
بم کورر کوزم و ايشيدر قولانم منزله سنده سين ديه رك رخصت ويرمدى
ويانندن آيرمدى .

ايكى طرف ايلرو يوريمکه ويکديکره يا قلاشمغه باشلادى او قير
ايسه اير طرفدن على التوالى ايشلرايدى . حزر ج قيله سندن حارت
بن سراقه نام نوجوان که کيروده طور و بده ايلروده کى شجعا نك مقاله
سنى تماشا ايدنلر ايچنده ايدى . دشمن طرفدن آتيلوبده او کده کى
صف حربك اوزرنندن کچن براوق آکادوقدى ويچاره نى شهيد ايتدى
ايشته انصار دن ابتدا شهيد اولان بودر .

ابتدا کى اوق جنک کنده ايلروده کى صف حربده بولان غزوات
اسلامک اوزرنندن آشوب کيدن براوقک کيروده حارثيه طوقونمى
جمله يه موجب عبرت اولدى . اجل او قيرينك او کده کيلره ارقه دم
کيلرى فرق ايتديکى و ايلروده کيلرک تهلکه سى کيروده کيلرک تهلکه سندن
زياده اولمديغى اکلاشدى مؤخر آحارنك والده سى اولان زبيعه حضور نبوى
يه کابوب يار رسول الله اوغلم جننده ايسه کنديمه تسليت ويروب صبر ايديم
دکل ايسه نه ياهيم ديه سؤال ايتدکده رسول اکرم جنت بردکل
متعدددر سنک اوغلاک جنة الفردوسده در ديه بويوز مشدر . بزينه
صدهده کلام رسول اکرم يار غارى ايله برلکده خيمه ده يعنى سعد بن معاذک
يا پدر مش اولديغى کولکه لکده بولنوب (يارب بکا وعد ايتديکک
نصرتى وير) ديه کمال سوز و کداز ايله دعا و نياز ايلرکن کندوسنه
بر حفيصجه اويقو کلدى . وهان تبسم ايدرک او ياندى (مرده يا بوبکر ايشته
ملائکه کرام ايله جبرائيل عليه السلام امداده کلدى) ديه بويوردى .

بعده رسول اکرم زرهنى کيوب (سيهزم الجمع ويولون الدر)

آیت کریمه سنی تلاوت ایدہ رک خیمہ دن طیشاری چقدی. معناسی (یقندہ
 اوجمیت بوزیلوب ارقہ دوندریرلر دیمکدر .) واوست طرفندہ کی
 آیت کریمہ (ام بقولون نحن جمیع منتصر) اولوب انک معناسی دخی
 (یوخسه مشرکین قریش بز طوپلو و یکوجود بر جماعت می دیرلر)
 دیمک اولور .

یوقاروده بیان ایتدی کمز وجهله فی الواقع ابو جهل اشبو یوم بدرده
 (بز یکوجود بر جماعت منتصره بز بوکون محمددن واحسابندن انتقام
 آله جغز) دیمش ایدی.

بو آیت کریمه ایسه مقدا مکده ایکن نازل اوله رق کله جکدن خبر
 ویرن ایادن ونبوت محمدیه نک دلیل علنیسی اولان معجز آندندر .

حتی حضرت عمر دن مرویدر که بو آیت کریمه نازل اولدقده عجا
 قنی جمیعت بوزیله جق دیدم یوم بدرده رسول اکرم زرهنی کیوبده
 سیهزم الجمع ویولون الدبر دیدیکی وقت مرادنه اولدیغنی آ کلادم «دیه
 بو یور مشدر. [قصص]

بدر غزاسی موفقیت تامه ایله نتیجه لندی . بوموفقیت ، اسلامک
 بر « اداره ، هیئت اجتماعی ، حکومت » صورتیله تأسسنی موجب
 اولدی . آرتق پرده تردد یرتیلمش ومهاجرینده رونما اولان غیرت
 وجرات بوتون مسلمانلره سرایت ایتمش ایدی . بوندن سوکرا
 جزیره العربیه بر حکومت ، برمدیت ، بر دین صاحبی نظریله باقیلا
 بیلیردی . بدر موفقیتی عربلرده بوضورتله تلقی ایتدی لر . واقعا
 قبائل ابتدالرده براز احتیاطلی ومتأنی داورانندی ، بوده نتیجه یه
 انتظاردن و برده قریشیلرک افول سطوتنه قولایقله اینانماقدن
 و بنا برین قویشک یکیدن غلبه سی امکانی حالا باقی بولونمقدن ایله ری
 کلیوردی .

عربلرک جمعیت اسلامیه به صورت دخولر بله دهه ثابت اولدینی اوزره مهاجرین وانصار و امته دن بری امور دینیه به دهه علاقه دار اولان بعض ینمیلیر استئنا ایدیلیرسه ، عربلرک « اسلامیه کیریشلری سوق حسیات و احتیاج دینی ایله اولمایوب سوق منفعت و اسباب اجتماعیه دن ایله ری کلدیکنه » شبهه ایدیه مزکه بوده « حیات نبی نک محیطنی ابداع ایتدیکی و فقط اونی محیطک ابداع ایتدیکی » حقه ده کی نظایه مزک اک پارلاق دلیلی و دوزی و امثالنی حیل براقه جق بر دلیل تاریخی در .

بدر محاربه سنده صرف « تاریخ » نقطه نظر یله آینه جق عبرت لرده پک چوقدر .

محارباتک برچوق و قتلردن بری آلدینی شکل لرده شجاعت و قهر مانلغک تظاهر اتی پک محصور بردا اثرده قالمش و دینیه بیلیرکه یالکز « فدا کارلق » صورتنه انحصار ایتشدرد . حالبوکه مبارزه و محاربه لرده صنعت و حیله نک پک زیاده مؤثر اولمادینی زمانلرده شجاعت و قهر مانلق بام باشقه برشی ایدی . تأثیر اتی ایسه بوکون اینا نامایه جغز بر درجه یی بولوردی . مثلاً بر فردک « بیک کشی به بدل » اولایله جکنی بوکون حوصله مز چوق مشکلاته قبول ایدر . حتی ازمئه سالفه ده کچن بعض وقوعات و ارکه اولنلرده مندج اولان افعال شجیعانه به خرافات نظریه باقق میلی بیه کوستردیکمز اولویور . بدر غزا سنده عم نبی حمزه و هنوز پک کنج اولان امام علی نک ابراز ایتدکلری شجاعت ، امثال تاریخیه سی آزا اولان قسمدن ایدی ،

واقعا حقیقی و تاریخی اولان بو افعال شجیعانه ، برچوق حکایات و مبالغاته وسیله اولمش و بعضیلری خرافات شکلنی بولمش ایسه ده بولنلر باقه رقی ایشک حقیقی قسمنی ده انکار قالمشوق دوغری برشی صایلاماز .

بدر ملحمه‌سندہ رؤسای قریشدن و مشاہیر شجعان عربدن
برچوقلری مقتول دوشمشدرکہ جناب نبی نك اك بيوك دشمنی اولان
ابوجهل دخی بومیانده ایدی .

ابوجهلی انصاردن عمروبن جموع یاره له مش وینه انصاردن معاذ
ومعوذ اسمنده ایکی قرداش مهلت ضربه لرا ورمش و عبدالله بن مسعود
باشنی کسمشدر . قریش رؤسائیک حالت روحیه لرینی آکلامق ایچون
ابوجهلک حالت نزعنده « چوبان » دییه ابن مسعودی تحقیر و شرافتجه
کندی مادونی اولان ایکی مدینه لی ایله اوله جکنه تأسف ایتدیکنی
دوشونمک کافیدر .

بدر غزاسنده مسلمانلرک الینه ، زمانه کوره مهم مقدارده مال
غنیمت دوشدیکی کبی برچوقده سیرالینمش و بونلر دوردر بیک درهم
[تقریباً ایکیشر یوز لیرا] فدییه مقابلنده صالیویرلمشدر . بومبالغ
مهاجرتله ضرر دیده اولان مهاجرین ایله ذاتاً زنکین اولمایان انصاره
دها. ائی سلاح وینک حیوانی تدارکی امکائی ویرمشدر .

بوغزایی نبی قینقاع قلعه سنک فتیحی تعقیب ایتمشدر . نبی قینقاع ،
یهودی و جامعه اسلامه مضرت ایرات ایده جک برموقعده ایدی .
بوغزوه دن برمدت صو کرا امام علی ایله اشرف واجل بنات نبی
حضرت فاطمه نك و لیمه جمعیتی اجرا ایدیلدی .

اسلامک بر تاریخ سیاسی و اداری سنی دکل ، تاریخ دینی و حکمی سنی
یازمقده اولدیغمزدن غزوات نبی بر تفصیل یازمق لزومنی حس
ایتمیوروز . بوغزواتک الک مهملری احد ، نبی نصیر ، ، خندق ، خیبر ،
موته ، حنین ، تبوک ایله فتح مکهدر . احد غزاسنده اول مسلمانلر

غالب ککشکن مال غنیمت هو سیله بر چیده مأمورا اولانلرک موقعلرینی ترک اتمه لری غلبه بی قریشلره تأمین ایتشد .

بو محاربه ده مهاجرین و سابقین انصار پک بویوک فدا کاراقلر کوستر مشلر سه ده پک ده حرب و ضرب ایله مألوف اولمایان اکثر اصحاب بویوک بر بوز غونلق کوستر دیکندن اسلام اردوسی طاعیلمش و حتی جناب نبی بر آراق یالکز قالمشدی . بونک اوزره رینه قریشلر حضرت پیغمبرک اوزره رینه هجوم ایتدیلر . فدا کاران اصحاب ایسه دیکر قولدن هجوم ایدنلره اوغراشیوردی . جناب رسول دوداغندن ، یناغندن مجروح اولدی ، زرهنک ایکی حلقه سی فویوب یناغنه باتدی .

امام علی نک یتشمه سی اوزره رینه مهاجرلر قاچدیلر . بر فرقه مشرک تکرار حضرت نبی به هجوم ایتدیلر ، امام علی بونلره یاپه یالکز مقابله ایدرک رئیس لرینی قتل ایتدی ، دیکر لرینی قاچیردی ، ینه بر فرقه ایله هجوم ایتدیلر ، اونلری ده رئیس لری هشامی قتل ایله قاچیردی . بعده صیرا ایله کلین متعدد فرقه لرک رئیس لرینی واک جسور افرادینی قلیچدن کچیردک حضرت رسالتی محافظه ایتدی . بدی سکیز دفعه نبی ذیشانک حیاتی قور تاردی . قریش آرتق شدت وصولتنده دوام ایده مدی و اصحاب ده جناب نبی نک یاننده اجتماعه وقت بولدی . حندق غزاسنده شایان عبرت اولان جهت ، ذات پیغمبری نک اظهار بیوردیغی حب و تقدیر ترقدرد . سلمان فارسی ، ایرانلرک محاصره و مدافعه اصول لرینه واقف ایدی . جناب نبی به مدینه نک اطرافه حندق آجیلماستی تکلیف ایتدی . بو تکلیف قرین قبول اولدی ، قریش و بوتون عربک اسلامه صونک غیرت مانعی وصولک هجومی اولمق اوزره وقوعه کلن عزم لری ؛ بو حندق اوکنده قیریلدی ، سیاست محمدیه اجرای تأثیر ایدرک قریش اردوسنی ایکی به

آیردی. عمرو بن عبدود کبی یک کیسی به بدل طوتولان بر قهر مانک امام علی طرفدن رجائی کسینه زک قتل ایدیلمه سی قریش پهلو انلرینی بیله یردی. رجعت ایتمه که مجبور اولدیلر .

جناب نبی نك احد محاربه سنده کوستردیکی شجاعت متوکلانه ، تاریخاً پارلاق بروضوحله ثابت ایکن وه ییل وموویرک ینه شو محابه سیله عکسینی ادعایه قالدیشمه لری شایان استغرابدر . جناب نبی نك او کون حیاتی تهاسکه ده قالمشکن رجعت ایتمه رک موقعنده ثبات ایدیشی غایه توکل وتسلیم اولدینی کبی غایه شجاعتر . خیبر ، یهودیلره قارشی برغزا ایدی . حنین غزاسنده ، اسلام اردوسی چوق قوتلی ایکن ، قوماندا دیکله مه مکله نتیجه له بن بر مغروریت وغفلت نتیجه سنده هزیمتله باشلایان بر مغلوب اولدی . موده ده خنی کوچوک براردو بوزولدی . بونلردن ماعدا غزوات هپ برر غالبیت تامه ایله نتیجه لندی .

اوتنجی بحث

صیاء نبی

سبست واداره . — حقسز تقیدات . — اجتماعیات اسلامک اساسلری . —
جناب نبی نك حرکات و معاملات مدنیہ سی . — قصہ زیدوزینب . — افک
وقعہ سی . —

انسانلرده برغایه خیالیہ وار . انسانلرک ادرا کندہ . برعلویت
وار کہ هیچ بروقت ساحه وجداندن باشقا جولانکاه بولامیور . بر
انسان ، هر نه وقت کندی و یا خودده دیگر بر انسانی بوغایه خیالیہ .
بوعلویت وجدانیہ میزانیله طارتمغه فالقی شیرسه . مطلقا برا کسیکلک
بولور . نیچون ؟ چونکہ بوغایه خیالیہ ده ، بوعلویت وجدانیہ ده کی
نور ، بر انسان دکل ، بر نوردر ، نورالهدر . هم اونور احدیت که نشأت
ایله علاقه دار واحدیت اولماش ، مقام الوهیت ور بویتنه دخی تنزل
ایتمه مشدر .

واقعا بر مسلمانلر با جمله انبیانک عصمتنه ، کالت معنویہ و اخلاقیه سنه
اعتقاد ایدررز . لکن اونلرک بوکالتی ساثر انسانلر نظر اعتباره آلیتمقله
اولوب یوقسه حقله یعنی سر مطلق ایله مقایسه لرندن حاصل اوله
کالت دکلدرد .

بنابرین انسانلری محاکمه ایدرکن اونلرک برر « مقصود و غایه » لری

اولدییی دوسونک، بومقصود و غایه لرك منفعت عمومیة زمانله نهدرجه لرده توافقی استدیکنی بولمق لازمدر . بویله اولمازسه هیچ برحاکمه دن بر کونا حقیقت استتاجی ممکن اولماز . بوفکری بر مثال ایله توضیح ایدم . ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاصک اختیاری ، محافظه حقوق بشر ایچون قبول ایدلمش قواعد مفیده دندر . عجبا ترکی غیر ممکن اولان بوقاعده نی « صرف غایه خیالیسه و علویات ذهنیه » ایله محاکمه ایدرسک، نه نتیجه دسترس اولورز؟ اونی « محض حق » بولایلیرمی یز؟ خایر . یالکز طبیعت و بشریتی تغیر و تبدیل ممکن اولما دیغندن ، برکیفیتی کمتسه کورده محاکمه ایتمک اضطرارنده قالدیغمزی کوریرز . بوطرز محاکمه سببیه درکه متقدون ، برقات دها افراطه کیده رک ، تاریخی یالکز « اسباب و محیط ، تسلسل حادثات » نقاط نظریله یازارق هیچ بر وقعه یه برکونا حکم اخلاقی اعطاسنه راضی اولیورلر . بز . بودرجه سنی فضله کوریرز . یالکز محاکماتک « خیال » اوزه رینه دکل ، حقیقت و بشریت نظره آلینه رق یورودیله سنی طلب ایدرز .

دوزی ، بوحقیقتسه قولاق آصمیور ، و افعال نبویه بی میزان خیالی ایله طارتمق ایستیور . اورطه ده بر نبی وار . کندیله سنه امر معنوی وارد اولویور . بواصر « انسانلری ذلیل اعتقاد لردن چویرمک ، رفاه اجتماعی یه ایصال ایلمک » جمله لرله تلخیص اولونا بیلیر . صوگرا اوچ بش درهم کوموش خاطر ی ایچون هر دنائی ارتکاب ایدن اخلاقسز برشاعر ، و یا خود پک ده شرفلی ایشارله مشغول اولمایان دلقاووق نوعندن برقادین . اسلامی ونیسنی ذم ایدرک برچوق کیمسه لرك اسلامه کیرمه مسنه ، برچوق مسلمانک ترده دوشمه سنه سبب اولویور . هنوز حالت تشکله اولان هیئت اجتماعیة اسلامیه نک تأمین

سلامتی ایچون جناب نبی او کیسه نك، او قادی نك ازاله وجودینه راضی اولوق مجبوریتی کوریور . بشریت و باخصوص زمان و محیط اعتباریه باشقادورلو یایمق قابل دکل ، سلامت اکثریتی بوصوله تأمینه مجبور اولان مخطی عد اولونا بیلیرمی ؟ بوازاله ، کیفی می در ؟ خونخوارلق ایجابی می در ؟ خایر . ذاتاً بوراسنی یعنی جناب نبی ده کی حلم و تواضع ، عفو و مسامحه کبی سجایای علویه نی « رونان » ، « شانت پی » و سایر ارباب کمال اعتراف ایدیورلر . جناب نبی ، محاربه ایدرکن اولمایه رق آنجق اوچ بش کیشی نك ازاله وجودینی تجویز ایتشلر در که بوده سلامت عمومیه الجاسیله اولمش ایدی . مدنی کچین بعض کیسه لر ، دوزی و امثالی مورخلر ، یعنی دیگر بر دینه منسوبیت و یا خود دینسزلك تعصیبه محکمه سلیسه لرینی غیب ایله یینلر ، جناب نبی بی بو خصوصده مؤاخذه دن چکینسیورلر . عجب بومؤاخذه لری ، بو محاکمه لری نه نامه یاییورلر ؟

زکله ایله یوزلرله آدمی محوایده جک ظوپلر ، بر قوجه شهری ایکی ساعتده زیروز بر ایده جک ، بیکلر جه انسانی محو ایله جک آتشفشان عفرینلر یاپان ، هر کون یکی بر آلت قهر و اعداء ایجادینه قوشان مدنیت مکروهه حاضره نامه می ؟

عجب عالمک بوتون ثروت و مساعیسی بر آووج حیله کارک وارداتی یاپان ، سفالنی تجیل ایدن ، ملیونلرله انسانی اسیرلردن بدتر برلقمه اکت مقابلنده ایکنه تن مدنیت نامه می ؟

دوزی ، تاریخک دو قسان آلتجی صحیفه سنده ، بدردن بحث ایدرکن :

« بومظفریت اونک شوکتی تزیید ایتدی ، ومدینه یهودیلرینه

و پو شهرده بولونان دیکر خصمانه حدتک بوتون ثقلتی حس ایتدیرمک ایچون فرستدن استفاده ایتدی . ایلمک قربان برقادین اولدی . بوقادین اوس قبیله سنه منسوب برعائله دن اسماییدی که اجدادینک دیتدن واز کچمه مشدی . بدر محاربه سندن سوکرا ، بعض منظومه لر ترتیب ایتمش و بونلرده بالذات کندی قبیله سنک اک ممتاز رجالی اولدیرمش اولان بر آدمی ایچلرینه بالقبول مظهر اعتماد ایتدکلرینی مؤاخذه ایدرک و وطندا . شلرینه مجنون دیوردی . مسلمانلرک سوکدرجه قیزدقلرینی کوره رک محمد [ص . ع] نبی بوقادیندن کیم قورتاراجق ؟ « دیه باغیردی . عمیر ایشیتدی و اسمایی کیجه نومه مستغرق بولوندیغی ائشاده اولدیردی . » [صحیفه ۹۷] ینه عینی درجه ده ا کراه انکیز دیکر برقتل برقاچ هفته سوکرا واقع اولدی . قباحث عینی جنسندن ایدی . فقط بودفعه موضوع بحث سن شیخوختک سوک زمانلرینه واصل اولمش بر آدم ایدی . بو آدم « ابوعفک » نامنده بریهودی ایدی که مسلمانلرک علیهنده برهجویه یایمشدی . محمد [ص . ع] ک ، حرفی حرفه باقیلاجق اولورسه ، بر امر اولمایان برسوزی اوزه رینه بوده او یورکن بوغاز لاندی . »

دوزی نک بوتنفیقاتی صرف برغایه خیالیه دن منبعث محاکمه یه بنا ایدیلور . مرکز اسلام اولان مدینه ده ، اسلامی قبول ایتمین ومع مافیه کندیسنه دو قونولمایان برقادین ، هیئت اجتماعیة اسلامی مشغول و دلکیر ایدرک و یا خود مهاجرینک قلبنه حزن و کدر القا و احتمالکه بعض تازه مسلمانلری نفاقه سوق ایلرک صورتده هجویه لر یازارق اسلامی اضرا ره چالیشور . کذا حیاتنه دو قونولماش اولان معتوه بریهودی سوق تعصب و عداوتله یکی جمعیت ایچنه نفاق سوقاغه و یهودیلری عداوته

سوقه چالیشیور . سلامت ملت ایچون ازاله و جودلری ضرورت حالی آلیور . عجا بو خصوص یالکز ذات نبی ده وبر صورت کیفیه ده ظهور ایتش بر حرکت می در؟ یوقسه شیمدی بیه قانونلرک اجرانی ضروری کوردیکی کیفیاتدن می در؟ برهئٹک سلامتی تهلکیه قویانه ، وطن وملت خائلیرینه قوانین مدنیه نه جزا ویریور ؟

حیات نبی ک نبی طرفانه تدقیقندن مستبان اولورکه اسلامک نشر و تأییدی املندن منبعث بر ضرورت قطعیه اولما یخه ، یعنی مسئله شخصیت نبویه عائد قالدیجه جناب نبی « هیچ برانسانده کورولمه یین درجه ده صبور وحلیم » اولدیغنی اثبات ایتشددر . مروانک پدر مشومی ، اطوار نبوی بی تقلیده وذات نبوی ایله استهزایه قدر جرأت ایتشکن « دین نامنه » بر لزوم حس ایتدیکی ایچون حضرت رسول اوکا حکم اعدام ویرمه مش وحتی اصداق ای اصحابک غضبندن تخلیص ایچون اونی طائفه تبعید ایتشددر . بوکا بکزر پک چوق امثال تاریخیه واردر .

قینقاع ، نبی نصیر ، خیر یهودیلرینه قارشى وقوعبولان حرکات ، هپ بر ضرورت سیاسییه واداریه ایله وقوعه گلش و هیچ برنده سبب اولارق ذات نبی ک شخصی برانفعاللری کورولمه مشدر .

لکن وولتردن بری بوتون اعدای اسلام ، اک بو یوک تنقیداتی زوجات نبوی مناسبیله اجرا ایتشلرددر . جناب خدیجه ک انتقالندن سوکرا حضرت رسول سودایی . بعده عایشه بی . مؤخر آ حفصه بی ، زینبی ، ام سلمه بی آزادلیسی زیدک مطلقه سی اولان دیگر زینبی دائرة زوجیتنه آلدی .

ازدواج وحید ایله مأوف اولان کیمسلر . اقوام سامیه آرسنده

اوتودن بری معتاد اولان تعدد زوجات خصوصنی بردورلو اعتدال دم ایله محاکمه یه مقتدر اولامیورلر .

اولا ایشک عمومیتی ، نظریه طرفنی محاکمه ایدهلم . اسلامده دخی اسالاس بر زوجه ، بر رفیقه در . هیچ بر مسلمان ، بردن فضله قاری آلمغه دیناً مجبور دکدر . یالکیز « برچوق شرائطه » بردن زیاده آلمغه مأذوندر . بومأذونیت ایسه ، اخلاقی صیانت ونسی محافظه کبی بویوک بر حکمته مبنی در . اسلامده تعدد ازدواج « غایت طبعی و ضروری » برشکلده در . اسلام ، بر دین طبعی اولدیغندن انسانلره غیر طبعی و وسعت واستطاعت فوقنده هیچ برشی امر ایتمه مشدر . عجباً شاعرانه بر صورتله ، بیک دورلو شارلاناقلقلره وحدت ازدواجی کوکله چیقارانلر نه یایور ؟ اونلرک هیئت مدنیه لرینه بر نظر تدقیق آتسهق نه کورییورز ؟ شونی کورییورزکه :

« مادی و معنوی بر محبوریت حالنده بر مسلمان ناموس دائره سنده بر ایکنجی قاری آلابیلر وقادینلغک حیثیتی پامال ایتمکه لزوم کورمزکن بر اوروپالی ، برقادینی فاحشه ایدهرک ، برقادینی باشند چیقاراراق ، اوغللرینی اسمسز وچوق کره آج وسفیل بر اقهرق احتیاج طبعی و معنویسنی اشباع ایدیور ! »

سفیل و آج کروهنه منسوب اولان بدبختلردن ، پک آزمستئالردن ماعدا « مترس » نامیله کیزلنمک ایسته یلن بر فاحشه ایله غیر مشروع بر حالت ازدواجده یاشامامش و بناءً علیه حیله کارانه وشکل فحشده تعدد زوجاتی اجرا ایتمه مش « مدنی » پک آزدر .

اسلام ، بعض حالاتده ، بعض اشخاص ایچون برقادیندن زیاده سنه احتیاج طبعی اولدیغنی کورمش ، بونک منعی ممکن اولامایه جغتی

آكلامش و بنا برين اسارت كيفيتده اولديني كچي تعدد ازدواجي دخی برچوق مفيد شرطلره ، ممكن اولان درجه انسانيه صوقشدر .
شيمدي عمومذن خصوصه . ذات نبي يه كلينجه : بونده اوچشي خاطره كله بيلير .

اولا : بر مقصد مادي و شهواني ايچون .

ثانياً : بر مقصد حرصي و اقتصادي ايچون ،

ثالثاً : بوايكي چيركين سيبه بکيزمه ين مرغوب مقصدلر ايچون .
بوتون غرب افاضلي برنجي احتمالي زدايديورلر . في الواقع زوجات نبوي نك اكرثيسي طول وياشلي قادينلر ايدى . اكر مقصد شهواني اولايدي ، بونلر يرينه كنج و كوزل قيزلر آلماسي لازمدي ، باخصوص خلائق استفراشي صرف مادي بر احتياجه بيك كره ده فائضته متقابل ايدى . ديمك كه « رونان » و « شانت پي » كچي علمانك شو اجتهادي تماميله حقيقت حاله موافقدر .

عجبا ايكنجي سبب قبول ايديله بيليرمي ؛ خير . زيرا جناب نبي نك خديجه دن سو كرا دائره ازدواجه قبول ايتديكي قادينلر ايچنده تروت ومانله طمع ايديهرلك آلينديني ادعا اولونا جق كيمسه يوق . شو حلاله اوچونجي سبب قاليبور . دوغريسيدده بودر . جناب نبي نك آلديني سوده ، عابده و فقيره بر طول قاديندر .

جناب نبي ، حفصه يي ، عثمان خرفندن رد ايديله سي اوزرينه يك زياده مكسور الحاضر اولان سو كيليسي عمر ك تطيب خاطر ي ايچون تزويج ايتدي . زينب ، بدر قهرمانلرندن برفدا كار ك فقيره زوجه سي ايدى . جناب نبي اونى سفالت و احتياج دن قور تازمق ايچون آلدى . ام سلمه ايسه احد فدا ايلرندن برينك زوجه سي ايدى . ايشته كور بايلور كه

بو قادیسیلری تزویجده کوریلن عامل ، شهوت و مادیت اولمایوب ، سیاست و شفقت در .

لکن دوزی نك اك سرسمجه محاکمه سی عایشه حقهده جریان ایدیور . تاریخک یوز دوردنجی صحیفه سنده دیور که :

« بوندن باشقا صمیمی محبی ابوبکرک هنوز آلتی و یایدی یاشنده بولونان و عایشه اسمنده بر کریمه سیلده نشانلشمس ایدی ، اوچ سنه سوکرا اونی مدینه ده تزویج ایتشدی . ألیک برار ککله ، سنه مخصوص اویونجا قمرله اوینیان اون یاشنده بر چو جنی برلشدران غریب بر ازدواج ! فقط بو چو جق عقلاً و بدنأ چابوق تکمل ایتشدی ، زکی و دیری عایشه زوجی اوزمه زینه حیرت انکیز بر نفوذ قازاندی .»

اویله ایسه ؟ یعنی بو چو جق عقلاً و بدنأ چابوق تکمل ایتشمس ایسه ؟ شوخالده دوزی نه دیمک ایستور ؟ واقعا اور و پاده و بالخاصه وسط و شاننده بوکون اون یاشنده بر قیزک قوجهیه وارماسی غیر واقعدر . اقلیم . بو یاشنده بر قیزک تکملنه مانعدر . لکن اقالیم خاردهده بوندن طبیعی برشی اولاماز . سن نجی می یوکسک کوریمور ؟ بوده دوغری دکل . دوزی کبی اوتوز یاشنده عین اولان جیلیز ار ککلر ، کندیلرینی اقالیم خارده ار ککلریله قیاس ایده مز لر . دیمک که بوده معاسز بر سوز .

عایشه یی سومک بخشه کلنجه : بز مسلمانلر پیغمبر مزی انسان بیلیرز ، بر ، ایچر و هر دورلو احوال بشریه ایله متصف بیلیرز . عشق و محبت ، اوصاف شریفه آدمیه دن اولدیغی ایچون بونلرک نیمزده بدرجه عالیده موجود بولوندیغی سویله ینلره دارینماز . بنا برین حضرت نجی نك زوجه سی عایشه یی سومه سی قدر طبیعی و مشروع برشی کورمه ز و عجبا عکسنی کیم ادعا ایده بیلیر ؟

زیدك زوجہ سی ایکنجی زینبہ كلنجہ .

وولتری برچوق مفتریاتہ ، ہازی دو بورنیہ بی برچوق خیالاتہ سوق ایدن بومسئله بی « اسلامیت دکل ، صرف تاریخ و تنقید ، نقطہ نظریہ تدقیق ایدنر ، بومفتریات و خیالاتہ اشتراک ایتیمورلر . بونلرک نقطہ نظری ، مسلمانلرک شکل محاکمہ سیلہ برلشہ مہمکلہ برابر ، براعتبارلہ صوڪ درجہ مهمدر .

اونلر دییورکہ : پیغمبر . هر وقت اوینہ کیتدیکی آزادلیسی زیدك زوجہ سی زینبہ کورمش . قادینک ملاحتی بلا اختیار کندیسنہ برکلمہ تقدیر صرف ایتدیرمش . اگر پیغمبر غایت ناموسلی و اخلاقی بر آدم اولماسایدی ، نہ یاپاردی ؟

هیچ شہبہ یوقکہ ناموس و اخلاقی یالکز خلقہ قارشئ افعال مردودہ بی خفی طومتقندن عبارت صانانلرک یابدینی کبی یاپاردی . یعنی ذاتاً زوجنی سومہین و براز متکبرہ اولدینی آکلشیلان زینب ایلہ غیر مشروع و خفی برمناسبت پیدا ایدردی . محمد [ص . ع آک بولہ یامایوبدہ . زوجی طرفندن تطلیق اولونان زینبہ تیزوج ایتہسی و حتی زینبک زوجی طرفندن طلاقہ مروج و ممنون بولونماسی . فحشندن متوقی ، اہانت و ریادن عاری اولدیغنه دلیلدر .

« رونان » کبی بر فکر زینبک شو محاکمہ سی دە اثبات ایدرکہ جناب نبی نك زینب مسئله سندہ کی خط حرکتی صدق و شرفی . کات اخلاقیہ سی کو ستر مکدہ در . حقیقت حال بوندن عبارت ایکن دوزی و اوندن اول و سکر ا یازان بعض شاعر و مورخلر . زید و زینب واقعہ سی غریب بر فاجعہ شکلہ صوقیورلر . اک زیادہ تنقید ایتدکلری « ایتدینسک کینی ایچون قاریسنی بوشایان زیدك » حرکت

اسیرانه و ذلیلانه سی نامی ویردکاری کیفیت طلاق در . لکن بومحاکمه
 دوغری می؟ زید ، ذاتا کنیدیسی سومدیگنی حس ایتدیکی زوجه سنک
 عنان اختیارنی اطلاق ایتمله « صوك درجده و قورانه و مردانه »
 حرکت ایتشدر . عجبا دوزی به کوره بو حرکتک معکوسی می مردلکدر ؟
 زوجات نبی حقهده تحمذت ایدن قیل و قالردن دیگر بر مهمی ده
 « افك وقعه سی » در .

برغزاده ، عایشه دخی برلکده کیتمشدر . عودتده دوهسی
 اوزه رنده کی محفله بولونمادینی کوریلدی ، برمدت صوکر صوفوانک
 دوهسی اوزه رنده کلدی . اعدای محمدی ، وابوبکری چکمه ینار ،
 اسلامی هر وسیله ایله اضراره چایشان منافقر ، برطاقم افترالر تیصنعی
 ایچون بووقعه یی غایت موافق بولدیلر .

عایشه ایله صفوان آره سنده صباوت مناسباتی اولدینی اورطه یه سورولدی .
 عایشه نك کوستردیکی عذر تأخرکه دوشوردیکی برشیئی آرامق ایچون
 تباعددن عبارت ایدی ، غیر معقول و غیر مقبول کوریلدی . عقی ،
 عصمتی لکه لندی .

جناب نبی ، بومفتریادن پک زیاده متأثر اولدی . عایشه حقهده
 ویره جکی حکمده متردد قالدی . ایشک بو نقطه سنده دیگر برطاقم
 تنقیدات وارکه بونلر غریبه دکل ، شرقهده پیدا اولمشدر .

پیغمبرک تأثری ، بونلره کوره باعث تعجب اولویور : نه یه حقیقته .
 الهامیله و عرفانیله واقف اولامادی ، نه یه وحی کجیکدی « دیورلر .
 بوراده پک دقیق محاکات وار . اولا الهامده برنوع وحی دیمکدر .
 الهام نبوت ، نبی نك کیف واراده سیله واقع اولماز . مکرکه متفکرت
 دائمه و عادییه الهام نامی ویریلسین که شو حالده دخی بویله بر الهام

دعواسندہ اولانک نبی اولاماسی لازمدر . دیمک کہ نبی . کندیسنه الہام وارد اولمادینی ایچون مسئہنی الہام ایله فصل ایده مزدی . بومعمانک حلئ ایسه ذکا و عرفان ایشی اولمادینی بدیہاتنددر ، وقعہمک ہیچ شہادی یوق ایدی . ظاہراً تحقیق غیر ممکن ایدی . تردده دوشمہنک سببی ایسه فی الواقع عایشہمک کوستردیکی عذرك صدقہ اولدینی قدر کذبہده احتمالی اولماسدن عبارتدی .

وحیك نہیہ تأخر ایتدیکنہ ونہیك كونلرله اوزیلدیکنہ کلنجہ : بویله برسؤالی تاریخہ صورمق جداً غریبدر ! مع مافیہ ارباب کمال بوندہ کی حکمتی ده کشف واربابنہ تلقین ایتمکده تراخی کوسترمه . مشرردر . اولاشوراسی اونودیتامالی دزکہ جناب نبی . اعتقاد مسلمینہ کوردہ اکمل نوع نبی بشر اولقلہ نہایت برانساندر . انسانلغک بوتون حالاتیہ متصفدر .

ضعف و عجز . میل و تردد کبی احوال دن نتره و کمال تام یالکز احدیت مطلقہ یہ جسیاندر . جناب رسالت ، زوجہ سنی سه وییور . لکن « الرقیب » اولان مولا . احتمال کہ حبیب و محبوبک بومیلنی فضلہ بولدی و محبوبنی اوزدی !

بوراسی خاضره کلیر و بوندہ تعجب ایده جگ برشی یوقدر . واقعہ عشق معنایہ ہیچ برمعنا و یردمہ یئلر ، بوراسنی آ کلایامازلر . لکن وحیك اسباب تأخرنی سوزانلرک بوہابدہ آز چوق برشی آ کللاماسی لازم کلیر .

جناب نبی . عایشہ حتمده بر حکم و یردمدیکندن مغیر و منفعل قالدی . عایشہ پدرینک اوینه کیتدی . جناب نبی . بوہابدہ نہدوشو . نہجکنی کسدریمک ایچون عثمان و علیک رأینہ مراجعت ایتدی .

عثمان ، عایشه دن بویله بر فعل صدورینی غیر ممکن کوردی ، امام علی ایسه مسئله نك تدقیق و تعمینی موافق بولدی .

امام علی نك بورائی ، عایشه نك عفتنه شبهه ایتمدیکی ایچون دکلدی . لکن بوقدر مفتریاته قارشلی عایشه نك قول مجردینه اعتمادله ایثی یاتیشدیرمق ، نظر اخلافده ناموس محمدیده بر لکبر اراقه بیلمه سنی موجب اولوردی . ایشته جناب امامک مقصدی حضرت عایشه نك دامن عفتندن بویله بر شائبه محتمله نی ازاله ایدی .

مع التأسف علی نك رأبنده کی کمالی ومقصدنده کی علوتی ته عایشه ونهده طرفداران علی دن بر طاققلری کوره مدی . جناب عایشه ، حق امامده براغبرار بسله دی که شهادت عثمانده میدانه چیقدی . فی الواقع امام علی حقه کی افترایه احتمال ویریش ، افک وقعه سنده احتمال دینه تلقی ایدیلن احتیاطه بر مقابله ایدی .

بعض علویله کلنجه : اونلر ، عایشه دن ظهور ایدن اغبرار نتیجه سی قیامندن پک زیاده متأثر اولدقلرندن ، تجاوزک زویه کیده جکنی و برأت آیتی انکار اولاجغنی دوشونه مدیلر . عایشه یه یاخود ابی بکره تعریض ظنیله باشقا یرلره قدر تعریض ایتمش اولدیلر .

برکون ، دخی نازل اولدی . عایشه نك ، آهاماتدن بری اولدیغنه شهادت ظهور ایتدی .

وقعه افک بوندن عبارتدر . مسئله صرف عقلاً تأمل اولونورسه دخی عایشه نك بویله بر فعلی ارتکاب ایتمه سنه احتمال ویریله من ، باخصوص اونک درجه عقل و کالتی دوشونیلیرسه . فی الواقع عایشه نك شوحر کتنده کوریلن صفوت و احتیاط سنزلق بیله ، برأنته دلیدلر . اوله بر امل شنیعی اواسایدی ، اونی ده اعاقلانه یاپار واک عادی وبدلاحه برشکلده البتده یامازدی .

اون برنجی مبحث

ارتحال و ارتحال اثناسنده

ارکان و حالت اسلام

حدود اسلام . — قبائل . — اعمال نبی . — موه غزوه سنك معناسی
— طرف نبویدن كشف استقبال . — جناب نبیك صورت معيشه نلری . —
ارکان اسلام .

عمومیتی اعتباریله جزیره العرب . اسلامیه داخل و تابع اولمشدی .
قبائل عرب ایچنده آرتق اسلامیه مضرت ایراث ایده جك بر قوه رقیبه
قلامش ایدی . مککک فتحی و قریشك خواه و ناخواه اسلامیه دخولی ،
بوتون عربلوك بر بریله رقابت ایدرجه سنه اسلامه کیرمه لرینه سبب
اولمشدی .

بودرجه عظیم برایش اون سنه طرفنده اولدی ! تاریخده بویله
بر حلك اشی کوزیه یور . فی الواقع اعمال نبی تحلیل ایدیلسنه کوریلیر ؟
ایشته شو خلاصه :

۱ — وحشته قریب بدوی ، اخلاق سز و لاقید بر خلق رینه حکمت
علیایله مترادف عالی و اخلاقی بر دینه مالک ، فضائل اجتماعیه ایله پیراسته
بر خلق ،

۲ — حکمت و علومک هر درجه سنه مالک بر هیئت کزیده احباب
واصحاب ،

۳ — اک منتظم بر قانونہ حرکت ایدن بر اداره ،

۴ — آسایش و عدالت .

۵ — جہانہ حکم و انساندرہ نشر دین و فضیلت ایچون و سائط .

ایشته جناب نبی نک . اوچ ربی جول بر مملکتہ ، نیم وحشی بر ملتہ
بخش ابتدکی صورت . اون سنهک مساعی محمدی ہر شیء حاضرہ
لامشدی . زمانرندہ مثلری اولمادیغی کبی ہر زماندہ تقدیر و تجیل
ایدیاجک علی لر . ابوبکر لر . عمر لر . خالد لر . عبداللہ لر . تیمش ایدی .
زمانندہ علی دن دہا فاضل . دہا حکیم . دہا خلوق و متین
کیسہ یوق ایدی . ابوبکر ، عظیم بر حلم التندہ ، بویوک بر تہ اضع ایچندہ
مثلی کویہین بر اقتدار و فضیلتہ مالک ایدی . عمر ، ہر انسانی الی
یوم التندہ تقدیرہ مجبور ایدہجک مستثنا بر فطرت صاحبی ایدی .
خالد زماننک اک بویوک قوماندانی ایدی . اصحاب کملینک ہب بر رمزیت
فوق العادسی واردی . ایشته بوداہیلر ، بوقاضلر ، اسلامی اقطار
علمہ نشرہ مأمور و مدعو ایدیلر . موتہ غزوی ، طریق انتشاری
کوستر مش ایدی .

اسلامک تملی آتیلمش اولمقلہ قالینما یوب اونی ہر طرفہ نشر ایدہجک
عوامل تماماً حاضر لائمش ایدی . مبحث مخصوصندہ تشریح ایدیلہ جکی اوزرہ
اسلامک باشنہ شہادت عثمان کبی بر فاجعہ ، معاویہنک حرص و افتراق
کبی بر بلا چیقمامش و اسلامہ حضرت نبی طرفندن ویریلوب صدیق
و فاروق طرفندن ادامہ و محافظہ اولونان قدرت فعالیہ محافظہ ایدیلہ
بیلمش اولسایدی . بوکون چین و ہند کبی قطعات تماماً مسلمان مملکتی
بولوناجق وادیان رقیبہ فلما یہجق ایدی .

دعوتدن اول اورطہدہ ہیچ برشی بیلن یوق ایدی . یکر می اوچ

سنه . مدرسه محمدیه دن یالکز زمانلرینه دکل . اخلافه دخی درس حکمت و فضیلت و یرن اعظم یتشدی . ملیونلرله آدم . اولجه سقبل و یریشان یکدیگری بوغازلامقله مشغول ایکن شمدی لوای توحید محمدی آلتنده برلشمش لردی . بدرده آلتش قهرماند عبارت اولان اردوی اسلام ، فتح مکده اون بیگه بالغ اولمشدی ، یو ایسه عهد فروقده یوز بیگلره بالغ اولاجق اردوی مهینک مقدمه سی ایدی .

شریعت تماماً تأسس ایتمشدی . قرآن واحدیت محفوظ ایدی . بوسیله منی آرتق جناب نبی وظیفه سی یامش و « الیوم اکملت تلیفنه کسب استحقاق ایتش ایدی . آرتق ارکان اسلام تمام ایدی . تمایله بی طرفانه نظرله دقت اولونورسه کوریلیر که حضرت محمد [ص . ع .] تارینخنده مثل کلهمش برذاتدر . اونک یایدیغی کیسه یابامشدر . اونک عظمت مساعیسی یانده موسی لک ، عیسی لک ، بوتون انبیا و اعظمک یایدیغی پک کوچولیر !

هیچ برکیسه ، اوزرینه بوقدر عدید وظائف آلاماش ایدی هر برده برتشبثک برقیچ عاملی و برجوق معاونی بولونمقده ایکن کیفیت اسلامده متشب اساسی ، ذات نبی اولدقدن ماعدا ابتدالرده ایجاب ایتدیکی قدر معاوندن دخی محروم ایدی .

جناب رسول ، مدرس ، فقیه ، روحانی ، مشاور ، آمر ، حاکم قوماندان ، هب کندیسی ایدی .

بردقیقلری بوشنه کچمیوردی . نمازلری بالذات قیلدیریوردی . هرگون مسجده ، بعدالصلاة ، اوطوریر ، وعظ و نصیحتله ، ارشاد و تدریساتله . افکار امتی تنویر و امور عامه بی تدبیر ایله مشغول اولوردی .

هرکس ، تصادف ایتدیگی مشکلت حلی اوندن بکلوردی .
 هرکس او یانان دماغندن ، او کرتمک سوداسیله یانان یوره کندن
 قوپوب کلن سؤالای اوکا صورار ، اوندن جواب ایستردی .
 فقیرلری تسلیه ایدن ، بیکسیرک امدادینه قوشان او ایدی . اصحاب
 صفه بی ماده معنای کندیسی بسلیوردی .

منافقر بالطبع کندیسی سومزدی ، لیکن سائر اصحابی
 کندیسی پرستش ایدرجه سنه سهوردی . هیچ شبهه یوق که اونلر ،
 فضله سهویک ایچون اوغراشیر وبربرینه غبطه ایدرلردی . شوقدرکه
 محض عدل وتدبیر اولان جناب نبی ، التفات وتوجهنی اویله برصورتله
 توزیع ایدردی که هیچ بریسنه دیکری آغیر گلزو آرالرنده کی اخوت
 خللدار اولمازدی .

استقبال اسلامک صفحات اولیه سنی ، جناب نبی بیلدیرمش
 ایدی . انکاری غیر ممکن بعض عنعنات تاریخیه وارکه بونلرک
 برقسیمی ، حدت زکا وفرط عرفان ایله تأویل کوتورسه بیله برچور
 غنده نبوت احمدیه بی اعترافدن باشقا چاره بولونمبور .

حضرت رسول ، یوزلرجه اصحاب طرفندن ضبط اولونان
 حدیثلریله کندیسندن صوکرکرا حاصل اولاجق قنه وتقرقره لر وخبر
 ویرمش وهب دیدیکی کبی چیقمش ایدی . بونلر اویله مضبوطات
 تاریخیه دندرکه انکارلری هیچ برصورتله ممکن اولاماز . مثالا :
 عمار بن یاسرک « فئه باغیه طرفندن قتل اولوناجغنی و صوک ایچه جکی
 شیثک سود اولاجغنی » سویله مش ایدی . بوحدیث ، چوق کیمسه نک
 مضبوطی ایدی . بوحدیث که تصریح کامل ایله کشف استقبال ایدی ،
 اونی انکار ممکن دکلدی ، اکر ممکن اولسایدی ، کندی فرقه سنه

فته باغیه نامی ویردیرمه مک ایچون . چوق شیئی انکارک یولنی بولمش اولان معاویه ایله اونک رفیق حیله واحتراسی اولان عمرو بن عاص انکار ایدرلردی .

ذات نبی بوقیل خصوصاً تدن ماعدا استقبال اسلامک خطوط عمومیه سنی دخی خبر ویرمشلردی . روم و ایرانک فتخی بوز مره دندر . سراقه نك كسری یله زیکلرینی طاقینا جغنی کشفلری ایسه برنجی طاقدندر . جناب نبی نك کچیردکلری حیات ساعیانه یکرمی اوچ سنه سوره یلمشدرکه بوده شایان حیرتدر . فعالیتک بودرجه مفراطه سنی افتحام ایده بیلمک ایچون مستثنا بر روحه مالک اولمق لازمدی .

بز . ساحه تاریخده [صرف علمی و فنی برحما که در میان ایدیوروز] روح محمدی نك برآشتی . بر ایکنجی سنی کور میوروز .

وظیفه مقدسه سنی صدق تام ایله ایفا نتیجه سنده جناب نبی صوک درجه یورولمش ایدی . لکن بو یورغونلق صرف معنوی ایدی . بر طاقم وجدانسز مفتریلرک ظنی کچی چیرکین خسته لکلرک نوباتی و یا خود اذواق مادیه نك سوء استعمالاتی نتیجه سی دکل ایدی . فی الواقع رسول یزدانک صقاله هنوز آق دوشمشدی . ملاحظت وجهیه سی . زندگی جسمانیسی انحطاطدن مصون ایدی .

هجرتک اونجی سنه سی . حضرت رسول حجج ایتدی . صوک حجی اولدینی ایچون بوکا « حجج وداع » نامی ویریلیر . اثنای حججه « الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا » آیتی نازل اولدی .

مراد صمدانی بی آکلایان صدیق آغلادی . فی الواقع وظیفه

دعوت و تلقین ختامه ایردکن سوکرا حبیبک ارتق بوالمده بر ایشی
قالامازدی .

قرآن واحادیث نبویه، جمعیت بشرینهک بالجمله احتیاجات حاضره
ومستقبله وجدانیه سنی تأمین اییدیوردی. هر نه امر وتوصیه اولونمش
ایسه، هپسی عملاً دخی تطبیق ایدلمش وهیچ بر نقطهده مستوجب
تردد برشی براقیلماش ایدی .

دعوت یالکز جزیره العربیه وقوم عربیه تخصیص اولونمامشدی .
هجرتک یدنجی سنه سی، آلتی قطعه نامه یازیلدی، هپسی، اوزهرنده
[محمد رسول الله] عباره سی یازیلی بر مهر ایله تختیم اولوندی وبر
ایدنجی یه تودیعاً کونده ریلدی،

بونلر، اوتاریخده حبش حکمداری اولان نجاشی اصحمه، بیزانس
ایمپراطوری عراقلیوس، ایران شاهی خسرو پرویز، مصر والیسی
مقوقوس، یمامه ملکی هوده، غسان ملکی حارث ایدی .

ینه تکرار ایده رزکه دین تأسس ایتشدی . واقعا ارتحال نبی دن
براز اول عهدله، مسلیمه وطلحه کبی مقلدر، نبوت دعواسنه
قالقشمش لر شده بوکبی عوارضله دین ترلزله اوغرایامازدی .

هجرتک اون برنجی سنه سی اوائلنده، صفر نهایتلرنده ایدی که
جناب نبی، اسامه بی جسیم بر اردو ایله شام یولنی آچغه وموته
مغلوبیتک اوجینی آلمغه سوق ایتک اوزره صوک استحضاراتی اکماله
چالیشیوردی، ایشه بوهنکامده خسته لندی . مع مافیله ینه چالیشمقدن،
اردونک اسباب موفقیتی اکمالدن فراغت ایتمیوردی . ربیع الاول دن
برکون اقدامه سناجاق ویره رک مدینه خارجنده اردو کاهی قوردیوردی .
اکا بر اصحابک اکثریسی جهاده نیت ایتشدی .

جناب نبی بر ایکی کون ظرفنده پک بیتاب دوشدی . خسته‌ک طاقتسوز همانوبتلردن عبارت اولوب پک سرعتی تخریبات یاییور و تماماً صحیح وزنده اولان او وجود سعیدی خیرپالایوردی . حضرت رسول ، بومرضدن ارتحال ایدجککریخی بیلورلردی ، خسته‌لنزدن بر آی اول ارکان اصحابی خانهلرینه دعوت و اونلره وعظ و وصیت ایتشدی .

ارتحاله درت بش کون فالارق همانوبتلری پک زیاده شدتندی ، اضطراب اودرجه شدتلی اولویوردی که جناب نبی یتاغنه صاریلیور و بر طرفدن دیکر طرفه دونه‌ک المنی اظهار ایلویوردی . اصحابدن ابوسعید ، جناب نبی بی حین عیادتنده ، وجودینه الینی قویمش و حرارتک شدتندن ، تعجیله برابر ، الینی چکمه‌کده مجبور اولمشدی ، باشقه دفعه خسته اولدینی وقت ، شفا ایچون دعا ایدردی . بودفعه دعا ایتیمور و آره صیرا ای نفس ! سکا نه اولدی ؟ » دیهه نفسنه عتاب ایلویوردی .

بودرجه‌لرده راحتسز ایکن بیله امور امتی دوشونمکدن فراغت ایتیموردی . حتی بوآئاده بر کون ، صووق صودوکوندی ، حرارت براز حنیفله‌دی ، علی و فضله اتکا ایدرک مسجده چیقدی . اصحابنه و داغلاشدی ، ینه کلمات جوهریتندن اونلری حصه‌مند ایتدی . مسجده آجیلان قاپولردن ، ابو بکرک قاپوسندن ماعداسنک سدینی امر ایتدی و حجره‌سنه کیردی . ارتحال نبی احتمالاتی ، انصاری حیرتله دوشوردی . هر کس « بزم حملزنه اولاجق » دیهه دردله . شیوردی . اصحابک بوآندیشه‌لری جناب رسالتک مسموعی اولدینی وقت ، ینه علی ایله فضله اتکا ایدرک تکرار مسجده چیقدی . مهاجرینه انصاری و صوکر انصاره مهاجرینی توصیه ایتدی . و اولجه

ابوبکر رضی اولدینغا سویله دیگی کبی بودفعده : عمر بنله بیله در ،
بنده اونکله بیلهیم ، بندن سوکراده حق عمرله برابر در . « دیدی .
وینه حجره سنه عودت ایتدی .

جناب رسالتک خسته لکی جوق آغیرلاشامسی اوزده رینه کبار
اصحاب ، حضورنده طویلاشمشدی . جناب نبی « ردیویت کتیریگز ،
سزه بر وصیتنامه یازدهیم که بندن سوکرا ضلاله دوشمیه سکنز ،
بویوردی . لکن اصحاب آرسنده اختلاف چیقدی . برطاقی همه حال
دیویت وقلم کتیریله سنی وامر نبی به اطاعتی موافق بویوردی . نبی
هاشمه اکثر انصارک رأیی بوایدی . لکن دیگر قسمی وبونلر
میاننده عمر « وصیتنامه به نه حاجت ، جناب رسولی شو حال مرضنده
تعجیز مناسب دکلدر . الیمزده کتاب الله یوقی ، اوزره کفایت ایدر . «
دییوردی . حتی موجودیندن [کیم اولدینغی تماماً کسدریله مهین و فقط
شبعه به کوره عمر] بری « جناب نبی حمدن مضطرب اولقله بو حالت
مرضنده سوزی معمول به اولامایه جنبی « نظریه سنی سرد ایتدی .
آرتق نائرؤ اختلاف باشلامش وحتی حضرت نبی نک حضور و مرضی
بیله اونودیلهرق یوکسکدن سوزلر دوران ایتمشدی . جناب نبی
« پیغمبرلر حضورنده احبابنک منازعه سی مناسب دکلدر . « دیمش
ووصیتنامه تحریرندن فراغت بویورمشدر . ارتحال نبی به برقاچ کون
قالارق ظهور ایدن شو حال مؤسف ، جدا مورخینی شاشیرداجق
قدر مشوش ومبهمدر . لکن « هر دورلو طرفکیر لکدن عاری صیق
برتحلیل ومحاکمه « ایله شو ووصیتنامه مسئله سننده کی حالات روحیه نی
بهمه حال تعیین ایتک لازمدر . اون ایکی عصردر ، اسلامیتده اکمهم
تفرقه نی حصوله کتیرن کیفیت ، بوتقطه لرده براقیلان مهیمیتدن ایله ری

کلمشدر . اوبله بر زمانه واصل اولدق که آرتق اسلامک نجات و اعتلاسی
ایچون حقیقی اولدیغی کبی سویله مک لازمدر . فضلہ اولارق ده فی و تقیدی
بر تاریخ یازمغی در عهده ایدنلر . عالم فن و تدقیقه قارشی بوتعهدی ایفا
ایتملی ددرلر . بزومستله بی مبحث مخصوصنده . اطرافلی بر صورتده
تدقیق ایده جکمز .

ارتال نجی دن اوچ کون اقدم . استقبالی پک کوزل کشف ایتمش
اولان عباس بن عبدالمطلب ، امام علی به تصادف ایدرک . امر خلافتی
رسول اللهدن صور ماسنی تکلیف ایتمشدر . امام علی « رسول اکرم
بزه تفویض ایتمزه . باشقاسنده ایتمز » دییه رک سؤال دن امتناع ایتمش
ودها دوغریسی بوبابده بر مدت اول سویله ن کلمات محمدیه بی کافی
کوردرک تکرار نجی بی تصدیعه لزوم کورمه مشدر .

وفتن بر قاچ کون اقدم . حضرت نجی نمازه حیقا مادی . ابوبکری
امامته توکیل ایتدی . صدیق ایلت دفعه اولارق اصحابه پنچشنبه کونک
یتسو نمازینی قیلدردی . بازار کونی حضرت رسولک خسته لکی
برقات دها اشتداد ایتدی . بازار ایتسی کونی صباح نمازی زمانی
بر آرز حفت حس ایدرک مسجده حیقدی . اصحاب ابوبکر آرقاسنده
نمار قیلورلردی . کندیسیدها و طور دیغی برده اقتدا ایدرک نمازی
قیلدی . حجره سنه عودتله سامه بی لبول واردونک حرکتی ایچون امر
وردی . فاطمه بیه ، اهل بیتدن اک اول کندیسنه ملاقی اولاجغی
سویله دی . علی به بعض سورلر بووردی . و آرتق حالت احتضار
باشلادی . سکر ات موت ، اونک بو بوکلکی مرتبه سنده شدید اولدی .
مبارک یوری گاه شدتله قیزا بیور . گاه صارا ریوردی . باشنده کی
بارداق دن سو الارق لرله مستغرق و زینه سور ریوردی . ربیع الاولک

اون ایکنجی بازار ایرنسی کونی اوکلن وقتی ایدی که « بل الرقیق الاعلی »
بو یوردقن سو کرا تسلیم روح ایتدیله . [صل الله علیه و آله]

مبحث مخصوصنده بیلدیریلدیجکی اوزره « ابوبکر الصدیق رضی الله
عنه حضرت تکرینه بیعت اولوندقن سو کرا فخر عالمک دفنی خدمت
شریفه سنه مبادرت قلدی . لکن مدفی حقه سنه اختلاف اولوندی .
اصحاب کرامدن بعضیلری مسجد شریفده و بعضیلریده بقیعه یعنی
مدینه منوره مقبره سنده و بعضیلری جدی ابراهیم علیه الصلوات والسلامک
قبری یاننده و بعضیلری مکده دفن اولنمق راینده بولوندی .

حضرت صدیق ایسه بن رسول الله صلی الله علیه وسلمدن برشی
ایشتم و حالا اونو تمامد الله تعالی بر پیغمبری قبض ایتدی الا دفن
اولنسنی ایتدیکی یرده قبض ایتدی دییه بو یوردی آنی دوشکنک
اولدینی یرده دفن ایدیکیز دیمکه حضرت عایشه رضی الله عنها
خانه سنده اوزرنده عازم داربقا اولدینی دوشکی قالدیرلدی و یری قازلدی
بر لحد یاپیلدی که حالا روضه مطهره دنیلان محل مبارکدر .
بولحدی مسعود قازوب یاپان انصار کرامدن ابوظلمحه رضی الله
عنه حضرت تکریدر .

غسل اولنه جنی وقت دخی اثواب سعادت چیقاروب چیقارماق
خصوصنده بین اصحاب اختلاف وقوع بولدی بوارالق اصحاب کرامه
من طرف الله او یقو کلدی بوضه ده آنی اثوابی اوزرنده ایکن غسل
ایدیکیز دیه برسوز ایشیدلدی قائل بیلنه مدی فقط موجبجه عمل
اولوندی . «

غسل و دفن نبوی خدمت شریفه سنده بولونانلر علی بن ابی طالب

وعباس بن عبدالمطلب ایله اوغللری فضل بن عباس و قثم بن عباس واسامه بن زید و رسول اکرمک آزادلرندن شقران اولوب انصار کرامدن و اهل بدردن بنی عوفک جدی اولان اوس بن حـولی دخی انلره برابر بولوندی رضی الله عنهم .

سائر جنازه لرده بر معتاد کوریلان شیلر دن انده بر اثر کورولدی . حضرت علی حیاتکده و مماتکده پانـسین دهرک غسل ایدر وعباس ایله اوغوللری چویرر واسامه و شقران صودوکر ایدی .

بو وجهله غسل و تکفین اولوندی . ارککلر وقادینلر و حوجقلر و کوله لر بلوک بلوک کیروب نمازینی قیلدیلر . قبر شریفه اینتلر علی و فاضل و قثم و شقران رضی الله عنهم ایدی . فقط اوس بن حولی رضی الله عنه الله عشقنه یا علی بزم رسول اللهدن | حظ و نصیبمزی کوزت دیمکله حضرت علی امر ایدی اودخی قبر شریفه ایندی و حائر شرف و مباهات اولدی .

تجهیز و تکفین ایشی حکمش و کیجه ایریشوب آفاق قارا کلق باصمش ایدی . انقی استیلا ایدن ظلمات حزن و کدر ایسه اندنـدها باصقین ایدی . زیرا انوار وحی الهیه مظهر اولان رسول اکرمک جسم مسعودینی طویراغه کومک اصحاب کرامته اک بویوک مصیبت ایدی .

ایشته اول ائسانده قره العین رسول حضرت فاطمهیه البتول رضی الله عنها و ارضاهـا حضرتناری قبر نبویدن بر آوچ طویراق الهرق قوقلایوب احد مختارک ترابی قوقلایانک حالی نولور الی آخر العصر قاینامش آس قوقوسی آلامق لازم اولور . نیم اوزده ریمه بر طاقم مصیبتلر دوکلدی که

اگر کوندوزلرک اوزرینه دوکسه کیجه اولملری لازم کورایدی دیه مرثیه
 نظم ایدم رک اغلاردی وهر کسک جگرینی داغلردی . واندن سوکرا
 غمخانه سنه چکلدی و انس والفتدن کسلدی . [*]

[*] جودت پاشا

اوز ایکنجی مبحث

شمائل ، اضرار و مخصوصات

صدق و صفوت . — قناعت و علو جناب . — ساده کی و نجابت . —
شجاعت و متانت . — تواضع و مروت . — عفو و مدارا . — نفوذ نظر
و وقوف روحی . — اهل بیت .

حیات نبی ، حقیقه بی طرفانه تدقیق اولونورسه ، صدق صفوتی
تماماً نمایان اولور . هیچ بر ایشنده ریا و کذب یوقدر . یوقاریکی
مبخلدرده بیلدیردیکمز تزویج زینب مسئله سنده صفوت و صدق نبی
تماماً عیاندر . جناب نبی ، زیدین حارثه نك اوینه کیتدیکی وقت ، زینب ی
او حالله یعنی براز آچیق و صاچیقجه کورمش ایدی . قادینک
حسن و آنتدن حسب البشریه متأثر اولدی ، و بوتأثری « سبحان الله ...
قلوبی تبدیل ایدن مولا » مآلنده سوزلرله اظهار ایتدی .

معاملات بیتیه سی تدقیق اولوندیغی وقت ، معیشتک ساده لکی
و کلفت سز لکی باعث تحیر اولور . بوسادکی و حب سعی و عمل دها
چو جقلغنده مشهور ایدی . عموجه سی ابو طالبک ضرورت
و مضایقه سنه واقف اولدیغی وقت ، مکلیلرک حیوانلری رعی ایدرک
نقده سی قازانیردی . هجرتدن سوکرا مال غنائمک خمسی و هدایا
و صدقات مهم بر مقدره بالغ اولمقده ایکن نفسندن و عیالندن زیاده محتاجین
و فقرایی دوشونیر ، اولره مدد رس اولور و کندیبی و عیالی
ضرورت چکردی .

حتی بوضورت ، بر آرائی زوجات نبیؐ اعتراضات و شکایاتی
موجب اولمشدی . شویله که : فادینار ، آرارنده ، غالباً عایشهؓ مک
تدایره ، اتحاق ایتدیلر ، حباب نبیؐ تفضیق ایله هر بریسی برسی
ایسته مکه باشلادی .

حباب نبیؐ بومهاجه لر دن پک زیاده بیزار اولدی ، چوق کوجندی
ارتق هیچ برینک یانه کیتمز اولدی ، مسجدک اوستده برانزوا
خانه سی وار ایدی ، اورایه چکیادی وزوجه لر یله برآی کوریشمه مکه
عزم ایتدی . شو وقعه جق ، طبع نبیؐ ذره قدر استبداد اولمادیغنه
بره اندر . تزویج زینب مسئله سی مناسب تیله نازل اولان آیتلر ، نبیؐ مک
عجز بریسی معندر ، حتی عایشه «اگر پیغمبرک قرآندن برشی
کیزله می متصور و ممکن اولسایدی ، کندی علیه نده اولان شو
آیتلری کیزلردی .» دیمشدر .

حضرت نبیؐ ، کوزلله که قارشی غایت حساس ایدی ، جویره یی
صورت تزویجی و حتی احادیث و بیاناتی بوکا شاهددر . حباب نبیؐ مک
او اشیای صوکه درجه بسیط و الزم ادواتدن متشکلدی . کلفت سزجه
حصیر و اینجه کلیملر اوزه رنده یا تاردی .

کیمک مشکلی اولسه حل ایدر ، کیمکله اولسه مصاحبت ایله
کوکانی آلیردی . هیچ کیمسه یه امر ایتمه سی سومزدی . حتی
کوله لرینه ، ایتدکلری خدمت درجه سندن فضله ، خدمت ایدردی .
قلبی چوق رقیق و علو حباب ایله مملو ایدی . اهل بیتتی چسوق
سهوردی . امام حسینی ، امام حسینیی ، ابن عباسی قوجاغنه آلیر .
سهور ، اوقشار و حتی اونلری اوموزلرینه بیندیریر و کزدیریردی .
اصحابدن برینک اونغلری کوکره مش دوه لره بینمش و کزینورلردی .

بو حلی کوزن مینی مینی حسین ، دده سی نی به مراجعتہ کنڈینک
 کز دیر تہ سی طلب ایتشدی . او محزن اشفاق و مروت ، مینی مینی
 طوروتی او موزینہ آلمش و کز دیر درک قاب مکسور معصومانہ سی
 تعمیر ایتش ایدی . براز سو کرا نقل ایدہ جکمز بعض احديث .
 تعدادی قابل اولمایان بومکارم اخلاقیہ نک ناصل برحلت روحیہ
 محصولی اولدیغنی کوستره جکدر .

اسلام و نبی سنک غیر مسلم مورخلری طرفدن ، جناب نی دده
 اک از کوربان خلق مقبول ، شجاعتدر ، حالبوکه بوندن دها
 کورجه سنه محاکمه اولماز . جناب نی ، نیجه شجاعتی شاشیر تاجق
 برچوق و قوعاته هدف اولدی ، هجرت ، احد ، حنین امثالی
 مها لکده نی نک اظهار ایتدیکی شجاعت و متانت بحیر العقولدر .
 لکن عداوت و غرض ، دوزی و بوچاپده مورخلرک عقل سلیمی
 و محکمہ سی اللرندن آلیوز . کیمیسی « محاربه لرده نیبه زره
 کیدیکنه ! ! » اعتراض ایدیوز ، نه غریب اعتراض ! اکر جناب
 نی ، کنڈینسی قلیجلرک کسمدیکنی ، آتشرک یا قادیغنی ، مافوق -
 البشر بر موجود اولدیغنی ادعا ایتش اولسایدی ، ایشته او وقت بویه
 بر اعتراضه امکان اولور و بویه بر اعتراض معقول کوریلیردی .

لکن قرآن و احديث « اللهم شریک و نظیری اولمادیغنی و محمدک
 اولاد آدمدن بر فرد ، بر فرد بشر اولدیغنی » اعلان ایدیوز . بویه
 آبدالجہ اعتراضلر ، بیغمبرک یمک ییوب صوانجدیکنه استغراب
 قیلنددر .

کیمیسی دده « نیبه سل سیف ایدوب دوشمنلرینه هجوم ایتدیکنه ،
 اعتراض ایدیوز ! عجبا اوله یاسایدی ، بو حرکت نبوت آدانه موافق

اولورمی ایدی ؟ جناب نبی ، صفت نبوتندن ماعدا قوماندانلغندده ایجابی اولارق . الذات مقاتلهیه کیریشمه مکه برابر « ندهشتلی برپهلوان اولدینی ، احد وقعه سنده برضربه ایله رزھلی برپهاردی قتل ایدرک اثبات اتمشدر . »

جناب نبی ده کی نفوذ نظر ، حد غایه ده ایدی . غزواتده اخذ موقع ایدیشی ، صفوی و فرقه لری ترتیبی ، هجوم قطعی زمانلری کسدریشی ، کالات نبویه تک نه درجه لرده جامع وشامل اولدنه دلیدر .

جناب نبی تک مابه التمیزی اولان اوصاف عالیه دن برسی ده « عفو » و دیگر « مدارا » ایدی . جناب نبی ، شخصیتندن متجرد و هر دورلو آمال شخصیه دن بری اولدینی ایچون ، کین و غرضدن عاری و عفو و مساحه یه ساعی ایدی . نفس انسانی بی تمامیله طانیدیندن ، خلقه قارشی مدارا ایله معامله یی سه وزدی .

اوکا ، روح انسانی تک مجهول بر نقطه سی یوق ایدی . اونده کی وقوف روحی اویله بدرجه کامله ده ایدی که هیچ بروقت خیال و اوهامه قایلده ماش و انسانلری « مخیل و موهوم علویتره مالک مخلوقات ممتازه » شکلنده تصور و توهم ایتدیرمه مشدر . بوسببه منی درکه احادیث و اوامری ایچنده « بردانه بیله غیرطبیعی ، ثقیل و جالب نفرت » ی بوقدر . ینه بوسببه منی درکه اسلام « تمامیله طبعی بر دین اولوب بوتون اجتماعاتی بشریتجه وصولی ممکن اولان عدل و حقوق اوزهرینه مبتنی » در

ملی و محترم بر محرر من [*] ذات عالی نبوی بی ، تقلیدی غیر قابل

سه و بملي براسلوبه و آثار معتبره و موثوقه به استادا شو صورتله وصف
ایدیور :

رسول اکرم و فخر عالم محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم حضرت تبری
خلقتجه و اخلاقجه نوع بنی آدمک اگلی ایدی . هپ انبیای عظام
علیهم الصلوٰة والسلام حضراتی تام الاعضا و کوزل ایدی .

مبارک جسمی کوزل جمله اعضاسی متناسب اندامی غایت مطبوع
آلی و کوسی و ایکی اوموزلرینک آرسی کنیش . بویی اوزون
وموزون و کومش کبی صاف اوموزلری و بازولری و بالدرلری ایری
وقالین بیلکلری اوزون پارمقلری اوزونجه اللری و پارمقلری قالنجه
ایدی و مبارک قارنی کو کسینه برابر اولوب شیمان دکل ایدی .
و آیاقلرینک الی چقور اولوب دوز دکل ایدی . اوزونه قریب اورته
بویلی ایری کمبکلی ایری کودهلی کوجلی قوتلی ایدی نه ضعیف
نه سمیز بلکه ایکیسی اورته سی و صیقی اتلی ایدی . مبارک جلدی ایسه
ایپکدن یموشاق ایدی .

کمال اعتدال اوزره بویوک باشلی هلال قاشلی چکمه برونلی آرز
دکرمی چهرهلی و سوبوجه یوزلی ایدی شیمان یوزلی و یومرویناقلی
دکل ایدی .

کیرپکلری اوزون کوزلری قاره و کوزل بویوجت و ایکی قاشینک
آرسی آچیق فقط قاشلری بربرینه قریب ایدی چاتیق قاشلی دکل
ایدی و ایکی قاشنک آرسنده برطمر وار ایدی که وقت غضبه قباروب
کورونور ایدی .

اول نبی محبتی ازهر اللون ایدی یعنی نه کیرج کبی آق و نه ده قاره
یاغز بلکه ایکیسی اورته سی و کل کبی قرمزیه مائل بیاض و نورانی

وبراق اولوب مبارک یوزنده نورلمعان ایدردی . کوزلرینک آقینده
دخی آز برقرمز بلیق وارایدی . دیشلری اینجی کبی آبدار وتابدار
اولوب سویلرکن اوک دیشلرندن نور صاحیلور کولرکن فهم سعادت
برلطیف شمشک کبی صاحهرق آچیلور ایدی .

صاچلری نه پک قیویرجق نه ده پک دوزایدی . وصاچلرینی اوزاتدیغی
وقت قولاقلرینک مهملرینی تجاوز ایدردی . صقالی صیق وتام ایدی
اوزون دکل ایدی وبرطوتامدن زیاده سنی الوردی .

عالم بقایه رحلت بو یوردقلرنده صاحی صقالی هنوز آغارمغه باشلا یوب
باشنده براز وصقالنده یکریمی قدر بیاض قیل وارایدی .

جسمی نظیف قوقوسی لطیف ایدی قوقو سورنسون سورنسون
تتی وتری اک کوزل قوقولردن اعلی قوقاردی برکیمسه انکله مصافحه
ایتسه بوتون کون آنک رایحه طیبه سنی دویاردی . ومبارک الیه بر
چوجو غک باشنی مسح ایتسه رایحه طیبه سیله اول چوجوق سائر
چوجوقلر آره سنده معلوم اولور ایدی .

دوغدینی وقت دخی نظیف وپاک ایدی وستلی وکوبکی کسیک
اوله رق دوغمش ایدی .

حواسی فوق العاده قوی ایدی پک اوزاقدن ایشیدر وکمه سنک
کورمیه جکی مسافه دن کورر ایدی .

هپ حرکاتی معتدل ایدی . بریره عزیمتده عجله صاغ و صوله
میل ایتیموب کمال وقار ایله طوغری یولنه کیدر . وفقط دیکر لرلی سرعت ایله
یورودکلری حالده بیله اوندن کیرو قالورلر ایدی

اکمکمل ومستثنا صورتده یارادلمش بروجود مسعودومبارک ایدی .
کولر یوزلی طاتلی سوزلی ایدی . کیمسه یه فنا سوز سویلر

و کیمسه یه بدمعامله ایمز و کیمسه نك سوزینی کسمز ملایم و متواضع
ایدی . خشین و غلیظ دکل ایدی . فقط مهیب و وقور ایدی بیهوده
سوز سوزیندی کولسی دخی تبسم ایدی .

آنی اکسزین کورن کیمسه یی مهابت الوردی وانکله الفت
و مصاحبت ایلین کیمسه اکا جان و کوکلدن عاشق و محب اولوردی .
اهل فضله درجه لرینه کوره احترام ایلردی اقرباسنه دخی پک زیاده
اکرام ایلردی لکن انلری کندیلرندن افضل اولانلرک اوزرینه
تقدیم ایتمزدی .

خدمتکارلرینی پک خوش طوتاردی کندوسی نه یر و کیر ایسه
انلره دخی آنی یدیرر و آنی کیدیرر ایدی .

سخی و کریم شفیق و رحیم شجیع و حلیم ایدی . عهد و وعنده
نابت قولنده صادق ایدی . الحاصل حسن اخلاقه و عقل و زکوتجه
جمله ناسه فائق و هر دورلو مدح و ثنایه لایق ایدی .

کتاب او قومامش یازو یازمامش اولدیغی حالدده عوام و خواصک
ظاهری و باطنی اموزنده واقع اولان حسن تدبیر و تصرفنی بر آدم
دوشونسه اول حضرتک نه مرتبه عقل و فهم و زکاسی اولدیغی در حال
اکلار .

ظلمات جهل ایچنده قالمش قبائل عرب آره سننده بو یویوب
و جزیره العرب کی هجرا بر محله ظهور ایلوبنده امی اولدیغی حالدده
انفس و افاقی انوار علوم و معارف ایله نورایتدیکنی بر عقل سلیم صاحبی
تأمل ایتمسه بلا تردد انک دعوا ی نبوتی جزما تصدیق ایلر .

یمده کیمه ده قدر ضرورت ایله اکتفا و زیاده سندن ابا ایتردی
بولدیغی یردی بولدیغی کیردی . و تام طویجه و قارنی طوانجه یمزدی

اوزرنده ياتوب اويوردينى دوشك دريدن معمول اولوب ايچي دخي
خرماليفي ايدى .

آز وقت ايچنده بونجه فتوحاته مظهر اولمش و واردات اسلاميه
چو ظلمش ايكن دنيا ماله اصلا التفات اينزدي و غنائمدن كندوسنه
اولان اموالك ا كثريني مستحققرينه صدقه ايدوب كندى تعيشي ايچون
يك آزشي آليقوردى! بوجهتله بعضاً استقراضه مجبور اولورايدى .
اهل بيتك ا كثر يا يدكلرى آرپه ا كمكى يا خود خرما ايدى و دار
عقبايه عزيمتمنده ا كسو كيلي زوجه سى! اولان عايشه رضى الله عنها حضرت تلى-
ينك حجره سنده جزئى آرپه دن بشقه ييه جك يوق ايدى و زرهى ريهودى
يدنده مرهون ايدى كه عيالئك نفقه سى ايچون اوتوز صاع آرپه اودنج
آلوب زرهنى رهن اتمشدى .»

ترکه نبويه

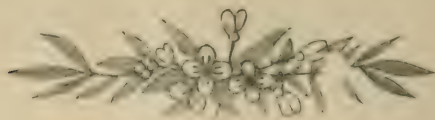
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرت تلىينك وفاتنده كرك ا لتون كرك
كوش نقدى قلمدى . اليسه وايكى كلیم و برچارشب و برقاچ صوقابى و قواطه
و طراق مقاص مسواك كى ضرورى اللزوم اشياسندن بشقه بر نموش مهري
وارايدى كه اوزرى محمد رسول اللهديه حك اولنمش ايدى ابوبكر و عمر
و عثمان رضى الله عنهم حضراتى آنى ايام خلافتلرنده استعمال ايتشلردر .
و برسريرى و ارايدى كه اياقلىرى ساج دنيلان آغاچدن ايدى
رسول اكرام بعد الهجره ابوايوب انصارى حضرت تلىينك خانه سنده
ايكن اسعد بن زراده رضى الله عنه حضرت تلىرى آنى تقديم اتمش ايدى
رسول اكرم انك اوزرنده ياتوب اويوردي وفاتنده آنك اوزرينه
قونيلوب نمازى قلندى بعده حضرت عايشه رضى الله عنها خانه سنده

قالدی حسرت کرا فاس تبرکا آلت اوزرنده عوم ناری کونور اولدی
 حضرت صدیق وفاروقك جنازه لری دخی آنك اوزرنده کتورلمشدر.
 ومدینه منوره اطرافنده اولار یکریمی ساقاقور دوه لری
 وارایدی که هر کون بولردن ایچی قره سودا کوب زوجنریه برابر
 کندیلری تغدی بویورر وبقیه سنی اصحاب صفیه ویرر ایدی .
 وپور قیونی و آلتی یدی قدر چکیسی اولوب آنورک سودوری دخی
 اویولده صرف اولونور ایدی .

بوئندن بشقه ترکه سی سلا حلوبله بریاض استردن عبات اولوب
 حضرت صدیق آنلری علی المرتضی رضی الله عنه حضرت تلرینه ویرمش
 ومانداسی صدقه در دیه بویورمشدر .

واگرچه رسول اکرمک مدینه منوره ده برابر اراضیمی وفرت
 وخیبر اراضیسنده بر مقدار حصه سی وار ایدی لکن حال صحتنده
 آنلری وقت ایدوب حکملرینی دخی تعیین بیورمش ایدی .
 شویله ندانلردن کثریست وارداتی کلوب کینن ایلیچیلر و مسافر لری
 ویولچیلر مصارفه تخصیص ایتمش ایدی .

وخیبرک حاصلاتندن زوجهلری اینجون معین المقدر آریه وحرما
 تخصیص ایدوب فضله سنی دمی فقاومه جرینه اعما بویورر لرایدی .

اون او چنجی مبحث

حکیمات واجتماعیات

اس اجتماعیات اسلام . — اخوت خاصہ و اخوت عامہ . — عدل
ومساوات . — عائله وازدواج . — اخلاقیات . — سارت . —
حکیمات .

اس اجتماعیات اسلام ، آیات اعتصامدہ تلخیص اولونمشدر .
بو آیات جلیلہ شونلردر : ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا
وَأذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ
بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَضَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴾ ولتكن منكم امة يدعون
الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئك هم المفلحون ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا
وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ
وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضتْ وُجُوهُهُمْ ففِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿تلك
آيات الله نتلوها عليك بالحق وما الله يريد ظلماً للعالمين ﴿والله
مافى السموات وما فى الاض ولى الله ترجع الامور ﴿

بو آیاتك احتوا ايتديكى حکیمات واجتماعیاتك تفسیر وایضا حیدرکه

جہد لزلہ کتابلرہ صیفما یان علوم و فنونی میدانہ کتیرمشدر . حیات محمدی . بو آیاتک تصیق و ایضاحیہ کچمشدر . و دینیہ بیلیرکہ بوتون احدیث احمدیہ . بو آیات اعجاز نمائک مراتب متنوعه فکریہ سندن عبارتدر . بزومسر ودائی ایمان و اعتقادہ سائقہ سیلہ دکل . صرف فی و علمی برحقیق اولمق صورتیہ در میان ایتمش اولمق دعواسندہ بز . و بو اعتبارلرہ دعوا مزنی اثبات ایتمک ایستہرز . بو مقصد ایچون ایسہ . اس اجتماعیاتک تفاسیری حکمنده اولان احادیث نبویہ بی درج و ایضاح ایدہ جکر .

اخوت عامه انسانیہ . محفوظیت حقوق و محبت متقابلہ اوزرینہ تأسیس ایدیلہ بیلیر . جناب بی « کل مؤذنی لذر » حدیثبلہ همجنسنہ اذیت ایدنلری اسلامدر خارج برافش و چونکہ آنشہ انداز ایتمشدر . حدیثک معناسی : بغرق اذیت ایدن هر کیمسہ آتشدہ در . عذاب اللہہ مستحقدر . « دیمکدر .

حقوق عمومیہ بشریہ بی بوندن دها شامل و دها واضح بر صورتلہ کیم حمیہ و محافظہ ایتمشدر ؟ فنون عدالتی تصیقہ مأمور اولانلردن رسوت آلانلری . کفر ایہ انداز اولونیورکہ ندرده عدالت و محافظه عدالتہ ندر جہلرده اهمیت ویریلدیکی مستبان اولور . « . . . و قبول الفاضی الرسوتہ کفر » جنت اجتماعیہ اسلام . انسانیت ایچون اللہ بوجل بر فایہ حیل اوزرینہ بوالمشدر . فی اواقع سیمعی درج ایدہ حکمت حیدیلده . سعادت اجتماعیہ . مشورتلہ عمنسہ فنون بر اقلمشدر . بو حدیث . بوتون بر مسلک اجتماعی بی محتویدر . « اذا کانت امراءکم حیارکم و اغنیاءکم مسجداکم و امورکم توری بینکم فظہر الارض حیرانکم من بطنها »

بوجود آید. تنبیهی بر عمل دستورلری مبداء جباریر .
ظن اینجورکه بود چه نفوذ نظر و انجازه بوتون اجتماعاتی سکس اون
کلمه ده تاخیص ایدن دیگر بر فرد بشر بولونسور .

هیأت مدنیه نك ارکان واودتاتندن بری ده بیكس ویتیملره شفقت
ورأقدر . بوخصوصده اسلامك نبیؐ ذیشانی قدر متانت و قطعیتله
بیان افکار ایدن کیمسه کوریلمه مشدر . جناب نبیؐ : احب بیوتکم
الی الله بیت فیہ یتیم مکرم « بویورمشدر . جناب حقك السودیکی او ،
ایچنده یتیم بسله نن اودر ، دیمک اولور . قادین ویتیملری برصورت
عالیهده حمایه ایدن شو حدیثدن دهاعالی سوز وارسه ، بزه بیلدیر سینلر :
انی احرم علیکم حق الضعیفین الیتیم والمرأة « یعنی سرزه اینکی ضعیفك
حققی حرام ایدرم ، بری یتیم و دیگری قادین .

دوزی و امانلی کبی بی طرفلق پرده سنه بورون ارباب اغراضك
اعتراضات و تنقیداتك فی زماننا هذا آرتق بر قیمت علمیه سی قالماسی
اوزرینه برطاقم اسلام دشمنلری ، دین جلیل اسلامی ، مسلمانلرک
انخططده ارأه ایتدکلری شکل اجتماعی یله اتهامه چالیشمشلردر .

بوشکل اتهام ، صورتا چوق ماهرانه در ، زیرا نفوذ نظر صاحبی
اولمایانلری شاشیردایلیور . مسلمانلر ، انحطاطه دوشدکن صوکر
هیئت اجتماعیه لرنده بر نوع یأس ، قموت کوریلکه باشلامشدر . بو حالت ،
سفات اجتماعیه دن متحصل ایکن معترضلر ، اسلامك مانع شوق
وذوق ، دافع سرور و سعادت بولوندیغنی ادعا اتمشلردر . بو ادعا
تماماً یا لان و افترادر . جناب نبیؐ : احب الأعمال الی الله تعالی بعد الفرائض
ادخال السرور علی المسلم « یعنی فرائضدن صوکرکرا عنداللهك مقبول

اولان اعمال ، مؤمنان در دستانك قلبه سرور و شوق بخش ایتمکدر ،
 بیوریور .

اسلامه تجویز ایدیلن انک شیریکن انزالردن بری و اولسوعوردن
 اعتبار آروماخیاره قدریک دورو سوپاسعماله اوغراپان . اسلامک
 فقر و سفالت طرفدارى ، ذلت و مسکنتى مروج و اعجاز بلاده دشمن
 اولدیغه دائر اکاذیبدر . مع التأسف ، نه سوله دککنی بيلمه ينلرمزك ،
 جاهل و خرافات خوان و اعظلمزك بوقیل آراجینی نشر ایده جک
 بیانی کورلیور دکسه ده بوند دین اسلام و نیسی دکل او جاهلدر
 مستور . فقر عضوی ایده دینجیلکی شیء واحد طن ایلر حقیقت
 مقلدری ده بو خصوصده شوق آیدیلر .

جنب نبی : استعدوا لهن من الفقر والعیبه ومن ان ظلموا و اظلموا
 یعنی خلق آروچ آچه جق حلاله کلمکدن ، ناجار و مسکین قالمقدن ،
 علم ایتمکدن و ظلم ایدیلکدن الله سیغینکنز ، بیوریور . نه قدر عالی
 بزدسور . بر هیئت اجتماعیده فیروسیل . ظلم و مظلوم بولورنلس
 توصیه ، بوتون سعادت اجتماعی کافل بردستور عالی دکلی در ؟
 توحیدیلدیکی علوی معنی و هلا انحرابی بر . ایمرده موجود
 سائر کتب مزایده و آثار اعظمده بوقدر جنی و قطعی برشکلده
 کورموروز . اگر آلدانیورسهقی ، بزى ابقاظ ایتمسینلر ، هانکی
 آزده ، هانکی عصرده ، هانکی ذات هر نفس بولورن ده و قوه
 بردستور اجتماعی سرد ایدیلدیکنی بزده لطفاً بیایدیرسینلر .

دیگر بر حدیث عالی ایله بوفکر جلیل تأیید اونونیور : اللهم
 انى المودبک من الفقر والعیله والذلة واعوذبک من ان اظلم و اظلمه ، یعنی :
 ای ! فقردن ، اختیاحات مادیه و معنویهده کافی کلامیه جک وارلقدن

یعنی قتلدن ، بی دیگر - ینه قارشی حقیر بر اقدیر بحق سوائق که ذلتدن ، هر جنسه ظلم ایتمکدن ، اونار طرفدن ظلم کور مکدن سکا سیغینیرم ، بویور لیور . عجیباً می سوق مودتله بو کلماتک علویتتی بی مثل بولویورز ، یوقسه حقیقهٔ اونار عالی می ؟ قارئلرمزی تأمین ایددرز که شواری تحریر ایدرکن ، حسیاتمزی اسکات ، تمایلاتمزدن مجرد ایددرک صرف تحلیلی و تنقیدی بر اثر یازمغه چالیدشدق . لکن حق الانصاف دوشونلم . بالاده یازدیغمنر حدیث ، جناب نبی نک اولمایوبده برچینلی نک ، بر آمریقالی نک اولسهیدی ، ینه عین صورتله تجیل ایدرجک ایدک . زیرا که بوسوز ، بذاته عالی و قیستداردر . بوعلویت و قیمتی انکارایتمک ایچون انسانک غرضکار اولماسی لازم .

صحت ، حسن معاشرت و نظافت حقنده کی وصایای نبویه ، پک مشهوردر . هر کسک مضبوطی اولان بر حدیثده جناب نبی ، علمی بری علم ابدان و دیگری علم ادیان اولارق ایکی بویوک قسمه آیرییور و علم ابدانی علم ادیانه ، طیبی فقیهه تقدیم ایدیور . اغیار اسلام ، کویا اسلامیت ذوق سلیمه کوره تلبسه مانع اولدیغنی ظن ایلور . حالبوکه جناب نبی « احسنوا لباکم و اصلحوار حالکم حتی تکنوا کائنکم شامة فی الناس » یعنی تمیز و کوزل الیسه لر کییکنر کوزل کوزل حیواناته ینیکنر وانظار ناسه ، استحسان اولونه جق برحالده چیقکنر ، دییور .

اصول معاشرت و مدنیتک اساسلرینی « افضل الاعمال بعدالایمان بالله التوددالی الناس » و « اشکرالناس لله اشکرهم للناس » و « استقم ولیحسن خلقک للناس » کبی حدیثلر اجتوا ایدیور .

حفظ الصحه حقنده اطلاع نبوی ، زمانیهلر متناسب دکلددر . مثلاً « اذاسمعم بالطاعون بارض فلا تدخلوا علیه و اذا وقع واتم بارض فلا

تخرجوا منه « حدیثیه تحفظ وقرانته اصولی وضع بو یور مشردر .
 حب علم و تبجیل عقل خصوصنه کلنجه : باشقادیئلری تدقیق ایدن بعض
 فیلسوفلر اسلامدن ، ادیانک قارانلی سودیکنی واغستوس بوجکاری کبی
 پارلاق ایچون قارانلغه محتاج اولدقلرنی سویلیورلر . بو حکم . باشقا
 دینلر ایچون دوغری اولابیلیر . لکن اسلام ایچون اصلادوغری
 دکلدر .

هیچ بر دین علمی و علمایی اسلام قدر تکریم ایتمه مشدر . اسرار
 و خوارقله ملو اولان اکثر ادیان ، چوق برده عقلی و علمی استقل
 ایدر . حتی حماقتی تبجیل ایدن دستورلری ده واردر . دین اسلامده
 ایسه کیفیت برعکس در . علم و عقل . عادتاً شریضه دیندر . مقلد لک
 ایمانی صحیح اولوب اولمادیغی اوزون اوزادی به مباحثه یول آچمشدر .
 جناب نبی علمی بر چوق حدیثلریله توصیه و تبجیل ایتمشدر . حتی علمک
 وطنی اولمادیغی و علمی طلب فرض اولدیغی « اطلب العلم ولو بالصین
 فان طلب العلم فریضه علی کل مسلم » حدیثیه تبلیغ ایتمشدر .

شو حدیثک عظمت مؤداسی دخی شایان حیرتدر : اغد علماً او
 متعلماً او مستعماً او محباً اولاتکن الخامسه قهلاک یعنی یا عالم [اولامازسهک]
 یا متعلم یعنی او کره یحیی [بونی ده اولامازسهک] یا مستمع یعنی او کر نمک
 مقصدیه دیگه یحیی [بوده آندن کله مش ایسه] یا محب یعنی علمی
 سه ویحیی اولغه چالیش ، زیراً بونلردن هیچ بری اولامازده بشنجی
 یعنی جاهل غافل اولورسهک هلاک اولورسک . « علمی بوندن فضله
 تبجیل و بوندن بویوک بر اصرارله توصیه ایدن شارع و حکیم کور موزر .
 دین اسلامه اک شدتلی هجوملردن برنجی قادیئلر مسئله سنده ایدیورلر .
 اورو پالیلره کوره مسلمان قادیئلری حقوق و سعادتدن محرومدلر ،

طلاق مسلمہ سی ، فادینلری بازینجہ رجال ایتمشدر . بو اتهامات یانساء
حقنہ کی اوامر دینیہ وافیکار نبویہ بی بیلمہ مہدن ویاخوددہ غرضدن
نشأت ایتمکدہدر . حناب نبی : ابغض الحلال الی اللہ الطلاق « یعنی
جناب حنک الکی زیادہ بغض ایتدیکی حلال شی ، طلاقدر ، بویوریور !
دیتم حقیقی برمسلمانک الکی بویوک احتیاط وضرورتلہ استعمال ایدہجکی
حالان . حقوقدن بری وبلکہ برنجیسی طلاقدر .

طلاق ، اخیراً بالجملہ اوروپا متفکرین وعلما ی حقوقک دہ اعتراف
وقبول ایتدیکی اوزرہ ، بر ہیئت اجتماعیہ دہ ناموس وشرک ادامہ سی
ایچون ضروری اولان شیلردندر . اوللری بر آدم ، فاحشہ اولان
زوجہ سی بو سیما . دین زوالی زوجت اسنی . لیکہ مکدہ دوا ایدرک
صایر ومحصول فسق وزنا اولان چوجقار . پدرلری اولمایان بر آدمک
اسمنہ تورات ایدردی . صانیرزکہ بویلہ مکروه ومردود برحالت ،
حقوق نہ سوانی حمایہ دکل . عدنا فحش وشناعتی حمیا ایدی .
ایستہ اوروپالیر بیک سنہ قدر بوالت غریبہ یہ قاتلاندن صیو کرانہایت
طلایہ راضی اولدیلر . اسلام ایسہ ابتدادن بری بر امر ضروری شکلندہ
حلالی قبیلہ ایتسدی . شو قدر کہ بونک سوء استعمالندن توقی ایدیہ سی
لزمنی الادہ یازدیغمز حدیث ایلہ جناب نبی مسلمانلرہ بیلدرمشدر .
دیگر خسرو سہیلہ حضرت رسالت . سبب ہلاک یعنی کفر وعذاب اولان
یدی شی آرسندہ « قذف المحصنات المؤمنات الغافلات » ی یعنی غافل
اولدیجی حادہ برادینی زانیہ لفظیہ تحقیر ایتدیکی ذکر ایدیورکہ بوندن
قادینلرہ وزیرلن موقع حرمت واهمیتک بویوکلی آکلاشیلیر .

« انما النساء شقائق الرجال » یعنی قادینلر . ارککارک مثل ونظیر پدرلر ،
حدیثی . قادینلرک حقوق کامہ یہ مالکیتلرینی بیلدریر . « ان اللہ تعالیٰ

یوسفیکم بالنساء فمنهن امهاتکم وبناتکم وخالاتکم ان الرجل من اهل الکتاب
 تخرج المرأه ومانطلق بهاها الحیض فایرث واما منهن من احده
 یعنی کتاب حق فایرثه لطف و احسان - صبر و استقامت این همه
 اینها گوی امر ایله ، دریا اولنر انار بکر ، قور بکر و خطه بکر دره ،
 اوندره نه قدر لطف ایتسه کز نذقدر . اهل کتب اولان رجل
 برادرین آبر ، ادرین صبر اولسوره ، کندن بر اینه کجه سه به بکدر بکر من
 یوز چور من لر ، اولونجه یه قدر بر زوجه ایله صبر ایلوب دور لر ،
 معناسنده اولان حدیث نبوی ، یالکز بر قادین تزوجیله قباعی تقدیر
 و تحسین ایدیور . بویله حرکت ایدن اهل کتافی یعنی موسوی
 رعیسویلری شو خصوصده مدح بویوریور . بوندن جلی شهادت
 اولاماز که تعدد زوجات . الحقی قسق و احنلی منع حتمیده و صبر اولان
 حالنده تجویز ایدلمشدر .

ه اذا كانت عند الرجل امرأتان فلم يعدل بينهما جاء يوم القيامة
 وشقه ساقطه یعنی ایکی زوجه سی اولوبده بالجمله معناسنده هر ایکسنه
 قارشی عین صورتله عدالت و مساواتله معمله ایتمین قوجه ، بر طرفی
 ساقط اولدوق حشر اولونور . معناسنده اولان حدیث ، تکثیر
 زوجات لعقد عشقک و منی حوق کرده منع شرایطه الملامع
 کوسه زور .

آرتق شو احدیثدن سو کرا تعدد زوجاتی تصویب ایدیور .
 طلاق او یونجاق ایتمش دیبه اسلام ونیسنی اتممه امکان یوقدر
 همانیز .

اسلام حنفنده جالب قیل وقال اولان امارت مسئله سنه کانجه :
 استوصوا بالاساری خیراً ، و « اخوانکم خولکم جعلهم الله قبیة

تحت ایدمکم فمن كان اخوه تحت يده فليطعمه من طعامه وليلبسه من لبسه ولا يكلفه ما يغلبه فان كلفه ما يغلبه فليغنه» حدیثی، اسلامده اسپرله ویریلن موقعی کوسته ریور. اسیر ایله افندیسی «نظر نبوی ده قارداش» بولونیورلر.

بوتون کبارک عفو واسقاطی ایچون اسیر آزادی ارائه ایدلدیکی ده کوسته ریرکه تجویز انسارت، تجویز طلاق کبی سوء استعمالی اسلامدن تباعدی موجب و برچوق شرائطه مقید وحسب التحلیل، احتیاجات و قتییه مساحه ارزان بیوریلان مساعدات مشروطه دندر. اخلاق و فضائل اسلامده محفوظدر. «اسمحوا یسمح لکم» حدیثی، علوجنابی فریضه اسلام اتمشدر. «عفو ایدیکز که عفو اولوناسکز!» نه بویوک و عالی برسوزدر!

«لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام» و «المسلم من سلم الناس من یده ولسانه» حدیثلرندن دها بویوک و دها جامع دستور حکمت اولاماز. مغالری: اسلامده ضرر و ضرر ویریحی یوقدر، مسلم اوکادیرلرکه عبادالله اونک النذن و دینندن سلامته اولور» در. اکر انسان کامل و وظیفه شناسی تعریف و برمسلك جلیل انسانی بی توصیف ایچون بوندن دها انب کلمات وافاده وارسه، اغیار دین بیلدیرسینلر، بزى ارشاد ایتسینلر.

بو حکمیاتک منبع و مصدری اولان اوزات علیا، بو کالت بی پایانیله برابر اودرجه متواضع و اودرجه حق کوایدی که کندی شخصلری ایچون «انما انا بشر مثلکم ان الظن یخطی ویصیب» یعنی: بنده سزک کبی بشرم، ظنون بشر ایسه خطا و صواب ایدر. «بویورمشدر. بشریت بو قدر اعظم یتشدیرمشدر. هر بریسی علوم و فنونک

بر ویا بر قاچ شعبه سنه دایر بر جوق مباحث مفیده در برینه ، اخلافه
اهدای آثاره موفق اولمشدر . لکن هر برینک مساعی و معلوماتی
محدود و مقید جهاته منحصر قالمشدر .

تاریخ بشریتده بر ایکنجی « محمد » کوریده میور و لسان حق و انصاف
اوکاه پیغمبر « توصیفندن دها موافقی بولامیور و هر متفکر ، اوداهی
اعظمت ، اوفخر بشرک ، اومنبع کالاتک حضور فضل و عاویتده سر فر و
ایتمکله بروظیفه جلیله انسانیه ایفا ایتمش اولویور . [صلی الله علیه و آله
وسلم]

اون دردنجی مبحث

دین اسلام

اصول ایمان و اسلام . — ایمان بالله . — ایمان بالرسول . —
آخرة . — مراتب افکار و انبیام . — فکر تفریبی . — فکر
توحیدی . — مراتب شرعیہ . — مراتب حقیقیہ .

علی الاطلاق دین حق، انبیا و مرسلین حضراتندن اخذ و استفاده
اولدن احکام الیه در . بوتریفده دین اسلام ایله ادیان سائرہ سماویہ ده
داخلدر . ناصل که نظر اسلامده ، انبیای عظام حضراتی بیننده
نبوتلری اعتباریله فرق طائیله میه جفتی استعین بالله « لانفرق بین احد
من رسله » ایت جلیله سی ناطق و آمردر . بوسبیدن ادیان سماویہ
آرہ لرنده دائما برجهت وحدت موجوددر : اونلرده احکام اصلیه
و اعتقادیه بی تشکیل ایدر لر .

تکمالات بشریه و تحولات عصریه به متواتق اوله رق فضل و کرم
سجانی ایله هر دینده مختلف و منبذل اولان برحقوق احکام ایسه
وظائفه و فروعاته متعلقدر که بونلره خاصه شریعت اطلاق اولدر .

بنابرین پیغمبران عظام حضراتندن هر برینک تبلیغ بیوردینی
احکام اصلیه و اعتقادیه ثابت و لایتغیر اولوب احکام فرعیه بی متضمن

اشبو احکام اساسیه ، اوچ اصلده جمع واجمال ایدلمشدرکه :
بونلره اصول ایمان و اسلام دینیلیر .

(کفالق الغزالی : و اصول ایمان ثلاثة ایمان بالله و برسواله
و بالیوم الاخر و ماعداه فروع) الوهیت ، نبوت و یوم اخرتدن عبارت
اولان اشبو مباحث ثلاثة ادله عقلیه و نقلیه ایله کتب کلامیه ده تفصیل
ایدلمش اولماسینه بوراده علی وجه الاجمال ذکر یله اکتفا قلمشدر .

*
* *

الوهیت . — حق تعالی حضرت تیرینک کنه ذات مقدس لری
بو عالمده اصلا ادراک ایدلمدیکنه بالجمله علمای دین مبین متفقد .
واقعا صورت قطعیه ده ادراکک امتناعی ادعا اولنمامشدر . فقط دنیاده
هیچ بر فردک بلکزه علمیه معرفت حقیقیه حاصل ایتمش اولمادیغی ، انبای عظام
و اولیای کرام حضرتنک بو باده اعتراف عجز و قصور ایتمه لر یله
نابتدر .

بنابزین انسانلرک مکلف بولندیغی و جیبیه معرفت ، حقیقت الهیه
و هویت سبحانه نک ادراکی و احاطه سی معانسه اوله ماز . بلکه صفات
و اسماء الهیسیله برابر جناب حقک و جودینی تصدیق و اعترافدن
عبارت قالیر .

معرفت واجبه معانسه حق معرفت ، ایسته بوکا اطلاق اولنورکه
امام اعظم ابوحنیفه نک فقه اکبرده (تعرف الله تعالی حق معرفته کما وصف
نفسه فی کتابه بجمیع صفاته و اسمائه) بیورملری بونی مؤیددر .
بوندن دولایی دیانت جلیله محمدیه ده حقیقت الهیه نک تحدید
و تعریفندن ابا و استحیا ایدیلهرک اسماء و صفات الهیه سیله بیلمش و بو
وجهله تنزیه و تقدیس ایدلمشدر .

جناب حق . جمیع صفات کمالیه ایله متصف و بالجمله اوصاف ناقصه منزهدر . وجود الهی ، ذاتک مقتضاسیدر . بر مؤثرک تأثیریه موجود دکلدز . ذات الوهیتک وجودده . قدمده . هویتده شریک و نظیری یوقدر . ذاتنده . صفاتنده . افعالنده بر دز . حوادث و ممکناتک احکام و تأثر اتندن و علی الاطلاق استیاجدن عالیدر . بدیدر که وجوب الوجودک مقتضای استغناى تام ، حادثات و ممکناتک حکمی ده غیره احتیاجدر . کذلک ل ، جزء یعنی مرکب و بسیط اولمدینی کی عرضده دکلدز . حرکت و سکون ، اجتماع و افتراق ، حلول و اتحاد کی عوارض جسمانیه و سائرہ اعراض کونیہ به محل اولمقدنده تنزیهی امراض و ریدر . چونکه بونلرک هر بری جسمیت و حادثیت اقتضا ایتدیکندن شان الوهیت دکلدز .

قائم بنفسه در : هر هانکی بر مکانده ممکن ایله موصوف دکلدز . کذلک شکل و هیئت و لون و کیفیت ایله اتصافی دخی عقلاً ممنعدر . از لیدر که : زمان ایله محدود اولمقدن منزهدر . وجود سبحانه ایسنه قضیاً بر مبد اولمدینی کی حاشا عدمده سبق ایتماشدز . وجوب الوجودک بداهة مقتضای بودر .

ابدیدر که وجود ربانی ابد الابد هر دور لو خلدن مقدس و متعالیدر . بوده از لیتک اقتضای عقلیسیدر . زیرا قدیمک عدمی محالدر . علمی جمع اشایی محیط : مرید مختار و قادر مطلقدر . ذات اجل و اعلاسنه خاص سبع ، بصر ، کلام مستقریه موصوفدر . جودات کلبینی جامع اولان ذات اقدس الهی حی الذی لا یموتدر . جمیع عوالمک مکنونی ، انجوق حق سبحانه و تعالی حصر لریدر .

نبوت . — انبیا و مرسلین حضراتی ، ذوی العقولی ، حقلرنده

سید محمد علی اولاد سب سے بالا اختیار ہائے اولاد قوانین و شرائع الہیہی
تبلیغہ مأمور ذوات کرامدر .

بالجملہ پیغمبران عظامک صادق ، امین ، مبلغ ، فطین ، معصوم
اولماری مطلقدر .

خصوص قرآنیہک و احادیث نبویہک صراحتی و جہلہ محمد مصطفیٰ
صلی اللہ علیہ وسلم . بشر در . شوقدر کہ من قبل اللہ قابلیت وحی ایلہ
واوصاف سائرہ نبوتلہ ممتازدر .

خاتم الانبیاء اولماری حسیلہ شریعت مطہرہ لری الی یوم القیامہ باقی
ودائمدر .

اموردینیہیہ متعلق ذات جلیل رسالتدن بزہ وصولی بالضرورہ
و بنبداہہ معلوم اولاد احکام جلیلہ دخی ایمان بالرسول جملہ سندن
اولارق اووجہلہ مؤمن بہدر .

*
*

حشر و معاد . — اصول ایمان و اسلامدن اوچنجیسی بعدالموت ،
خلأفت عملیرینہ کورہ مکات و تجزاتہ مظہریتلری ایچون یوم آخرتدہ
یکیدن احیا اولونمالرینہ اعتقادا ینکدر .

امور آخرت . دنیا دہ کورونان و بیلان احوال و اشیایہ قیاس
ایدیایمہ جکی جہتلہ بوطافہ امور و احوال ، آنجق پیغمبران عظام حضرتانک
و یردکلری خبر لرایلہ معلوم اولہ بیلیر .

بالجملہ احوال و اشیایہ صدق تام اوزرہ بولنان و کذب شانندن
اولماریان برسول الہینک . صراحتہ بیان و تأیید بیوردینی کیفیاتدہ . عقل
سایمات مدخلی ، بونلرک امور ممکنہدن اولمانسی تحریدن عبارت قالیر .

خلاصہ اصول ایمان و اسلام دنیلا اشبو امور ثلثہنک تصدیق

و ادعای ایمانک حقیقی تشکیل ایدر که بونده اعمال صالحه داخل دکمندر .
یعنی فرائض واجبات ، اصل ایمانن جز اولمادقلندن بونلردن بری
بولونماه الله اساس ایمان بولونما مق لازم کمر . بلکه صالح ایمانک کالی و دوام
و بقاسنی مقتضی اولماسنه مبنی ایمان کاملدن عد اولنور . اصول ایمان .
اسلامیتک مبنی علیهی اولدیغندن بو بده کی مخالفت و تکذیب ، کفر
مخضدر . فرو عاده ایسه تکفیر یوقدر . بعض مسائلده تخطئه و بعضی سیده
تبدیع اولونور . شوقدر که رسول الله صلی الله علیه وسلمدن بالضروره
وصولی معلوم اولان بر اصل دینی انکار ایدر شخصک حالی . اصول
ایمانی تکذیبینه منتهی اولمق اعتباریله کفر دن معدوددر .

مباحث سابقه ده دخی مناسبت دوشدکجه عرض ایتدیکمز اوزره
دین اسلام ، مراتب فکریه بی تماماً حائر و چونکه هر مرتبه ده کی انسانلری
اشباعه مدعو بر دیندر . بر طرفدن دین طبیعی و دیگر طرفدن دین
نهایی اولیشی بو جامعیتنه مبنی در . ینه بوسببه مبنی در که اک بسیط بر
دماغ دن اک متکامل بر دماغه قدر ، هر سویده اولان افراد بشر . دین
اسلامده احتیاجات وجدانیه سی ایچون سرمایه بولور . بوندن دین
اسلامک بر قیچ دورلو و بر برینه مغایر اشکالی اولدینی آ کلا شیلما مالیدر .
دین ، بر دیندر ، و بوبرک بوتون ادیان سماویه ایله مشترکدر . لکن
دینک محتوی اولدینی معارف عالیه نک فهم و تلقینی صفحات مهمه یه
انقسام ایدر . بوده دماغ بشرده اولان استعدادات فهمیه ایله متناسبدر .
فکر تنزیهی ایله تلقی معارف اسلامیه . مرتبه عالیای شریعتدر .
بو مرتبه نک حکمتده بر درجه یه قدر مقابلی حکمت روحانیه در .
فکر توحیدی ایله تالی ایسه مرتبه عالیای حقیقتدر . بو مرتبه حکمت

وجودیه « و » حکمت فکریه « یہ بعض خصوصاً تہ بکثر ، اشراقیون
 مسلک حکمیسی ایلہدہ مشابہت کو ستردیکی نقطہلر واردر . شو قدر کہ
 اس اساسدہ شریعتلہ حقیقت مساوی اولدیغندن اسلامدہ کی مرتبہ
 فکر توحیدی نی علی الاطلاق اومسالکہ تمثیل ایتمک دوغری اولاماز .
 شو صو کونلر دہ حکمت روخانیون ، لون اساسیسی غیب ایتمدیکی
 عالمہ وجودیون مسلکنہ دوغری بر تقرب کو ستر ریور ، بویله بر
 تکاملدن حاصل اولاجق بر مسلک حکمت ، اسلامدہ کی تنزیہ و توحیدی
 دہا واضح بر صورتلہ افہام ایده بیلیردی ، لکن بو ، شیمدیگ مبادی
 حالندہ در .

فکر تنزیہی : اطلاقیات ذاتیہ نک ہیچ بر محدود و مقید ، ہیچ
 بر حادث و متحول ایله قابل فہم و تشبیہ اولمادینی دیمکدر کہ حقدر
 و حقیقتدر . فکر توحیدی : اطلاقیات ذاتیہ نک خارج مفہومی بر
 شکل موجودیت ، بر کونا وجود تصور ایدیله میہ جکی دیمکدر کہ بودہ
 عین حق و حقیقتدر . دہا زیادہ تفصیلات ایسہ مذاہب و تصوف
 میحثلرینہ ترک ایدلمشدر .

اون بښنځي مبحث

— — — — —

مسائل مهمه

— — — — —

خلقت عالم . — حدود و قدم . — خالق، وجود . — ملائکه، جن —
کتب و رسل . — حکمت شرايع و عبادات . —

— — — — —

خلقت عالم حقهده ايکي فکر اساسي وار . بوده « خلق » ،
« عدم » ، « وجود » کي کلمات مؤدالرينک صورت فهم و قبولنه
وصفات الهميه بخته راجع پک مهم مسائلدنر . اکثر فکر تنزيهي
و مرتبه شريعت علماسنک صورت فهم و قبوللرينه کوره « خلق برشيئي »
عدمدن وجوده کتيرمک ، يوقدن وار ايتک « ديمکدر . عدم ،
وجودک ضد کاملی در .

فکر توحيدى اربابنک فهم و قبوللرينه کوره ايسه « خلق ، علم
ذاتيده ، حالت عماده اساساً و مايه اعتباريله موجود اولان برشيئک ،
مراد و تقدير الهمي موجبجه بصوندن ظهوري » ديمکدر . سو حلاله
عدم ، وجودک احتواسنده داخل و موجوديت غيرمعينه معناسني افاده
ايدر . بوايکنجی معناسده کي « خلقت هي » تشان ، تجلي « گه لري
دها واضح صورتله افاده ايلر . ائمه اهل سنتدن ، علماسي معتبره دن
« ابن تيميه » کي ذوات ايسه ، اساساً فکر تنزيهي « منسوب اولمقله
برابر خلقت مسئلهسنده فکر توحيدى اربابيله برلشمشدر در .

برنجی فکره کوره عالم حادثر . بر زمان وار ایدی که او وقت
یا لکز ذات الہی موجود اولوب هنوز عالم خلق ایدیلمه مش ایدی .
شوحالده عالمک بر ابتداسی واردر . ابن تیمیہ ودها برطاقم علمایہ
کوره ایسه حدوث ، اشیانک اشکال ومفرداتله اعتبارینہ مخصوص
اولوب « نوع » یعنی مایہ اشیا قدیمدر . شوحالده عالمک اشکال وافرادی
متحول وحادث اولوب اساس ومایہسی ایسه قدیمدر ، زیرا « ولمزل
متکلماً » موجبنجه جناب حق دائماً زمان قیدندن منزہ اولارق ، ابتداسز
واتہاسز متکلم یعنی خالق وصانعدر . مایہ عالمک حدوثه قانع اولمق ،
جناب حقک « بر زمان شیمدیکی کبی خالق ومتکلم اولمادیغنه وبنابریں
صفات الہیہ سنک معطل بولوندیغنه » قائل اولمقدیر .

فکر توحیدی اربابنکده افکار واجتہادینہ کوره عالم « مایہسی
وحقیقتی » اعتباریله حادث دکلدر . اونلرک دلیلریدی ابن تیمیہ نک
دلیلرینہ بکزه مکله برابر حقیقت عالمک ، قومیت ذاتیہ نک تجلیاتندن
باشقا برشی اولمادیغنی علاوه ایدرلر . شوحالده عالم ، شئون الہیہ دن
عبارت دیمک اولور . اشکال وتظاہراته کلنجه : بونلر ، زمانله مقید
اولان فہم واستطلاع انسانیہ کوره برابتداء وبراتہایہ ، ظهور
وبطونہ ، تحول وتثنائہ مالک ایسه لردہ بواشکال وتظاہرات دخی علم
الہیہ مندج وعلم الہیہ ایسه صوکرادن برشی علاوهسی غیر ممکن
اولدیغندن حدوث کیفیتی انسانہ مخصوص برصورت فہم وتجلیدن ،
عجز وتقصان احتوادن عبارت قالیر . بالخاصہ علمای متأخرین ،
حدوث عالمی « وحدت اللہ » ک لازم غیر مفارقی حالندہ تلقی ایتمشلر
وقدم عالمی « کفر » درجه سنندہ کورنلری اولمشدر . اکر ہم عالم
وہم جناب حق قدیم ایسه ، ایکی قدیم اولمسی ایجاب ایدرکہ بودہ

باطل و چونکه بر فکر متناقضدر . بوفکر غایت دوغریدر . لکن نه ابن تیمیه و نه ده متصوفینك صورت تلقینسه راجع اولامایوب « ثنویه فلسفیه » مسلکی دینان آرسطو و افلاطونك مذهبیرینه راجعدر . اولئر . قدیم برصانع قبول ایندکلی کبی « غیر مخلوق ، ابدی ، ازلی و قدیم » برده ماده قبول ایدیورلر . مادیون مذهبله روحانیون و یا فکریون مذهبیرینك غیر قابل امتزاج برخلیطهسی و برخلیطه متناقضهسی اولان بویله بر فکر حقیقه باطل و غیر قابل مدافعهدر . قدم عالمک بوشکنه راجع قالمق شرطیله علمای تزییمی نك دعواسی تماماً دوغریدر . لکن نه ابن تیمیه نك ، مسروداننده و نه متصوفین مذهبنده « ثنویه فلسفیه » فکری یوقدر . ابن تیمیه ، اساس [نوع] عالمک قدمنه . عالم بذاته قدیم اولدیغی ایچون دکل ، خالق تعالی نك ذات الهیسی وصفات ازلیهسی قدیم و بلا قید زمان فعال و مؤثر اولدیغی ایچون قائل اولویور که شوخالده ایکی قدیم اثبات ایتمش اولویور . بلکه قدیمک انجاب موجودیتی اثبات ایتمش اولویور . متصوفینه کنججه : اولنره کوره عالم قدیمدر ، دیمک . حقه قارشی موجودیت مخصوصه و ذاتیه صاحبی برعالم یوقدر ، زیرا وجود واحد و حقدر دیمکدر . شوخالده ایکی قدیم فکری خاطره بیله کله مز . بذاته موجود اولمایان و بذاته موجود اولانك شئونی بولونان عالمک حقدن فرقی ، برفرق عقلی و منطقی اولاجغندن آیری بر موجودیت تصور ایدیله مز که ایکی موجود و ایکی قدیم ممکن اولسون .

بوتصیلاتدن آ کلاسیلیک که اساس مقصوده اختلاف اولمایوب . اختلاف مشهودی برسوء مفاهمه و تفهم میدانه کتیریور . ملائکه ، اجسام لطیفه دن عبارت ارواح مخصوصه دیمک اسیده

بونده دخی صورت تلقی غیب و شهود ایله مقیددر . علمای ظاهر به یه کوره ملائکه، طاعة الله ایله مشغول و شهوات و احتیاجاتدن ، ارککات و دیشیلکدن منزله ارواح طیبه در . اشکال متنوعه ایله مشهود اولاییلرلر . جبرائیل ک جناب نبی به دحیه الکلبی شکلنده ، عزرائیل ک اعرابی قیافتنده کوریندیکی کبی .

مغیباتک برقسنی ممکن مشاهده کورنلر ایسه حقیقت ملکوتی ارادات الهیه نك قدرت و قوه شکلنده متجلی اولماسی بیلیورلر . مثلاً اجرام سماویه نك دوری طاعت ملائکه ایله حصوله کلدیکنی تأمل ایدهرک ملکوت عالمک ، عالم قوا و قوانین اولدیغنه حکم ایدیورلر . (*) بوایکنجی صورت تلقی ، هیچ بر نقطه نظرله اعتراض کورتورمز ، لکن برنجی شکل دخی غیر ممکن برشی دکلدز . وادیان موجوده ده ارواح و ملائکه حقیقه کی فکرلر بوبرنجی شکلده داخلدر . بوبابده لسان عبرانی علماسی ، انجیل و توراتک منقذلری ، منقذین تاریخ وادیان، علمای اجتماعیات دورلو دورلو فکرلرده بولونیورلر . بو اثرده بوتون افکاری سرد و تدقیق ایتمک ممکن اولامایه جغندن ک مهم و الزملرینه برکوز آتاجغز .

سپنسر و برطاقم اجتماعیون ، ملائکه و جن فکرلرینی ، ایکنجی شخصیت یعنی روح فکرینک بر شکل معمم و خار جیسی عد ایدیورلر . ذاتاً اونلره کوره بالجه افکار معنویه بو صورتله پیدا اولمش و حقیقت خارجه دن محروم بولونمشدر . بوايضاحات ، فکر انسانی نك سیرسلو کنی ایضاح

[*] بوبابده تفصیلات آلمق ایسته یلر ، حکمت قولکسیونلرینه مراجعت ایده بیلیورلر . امام عزرائیل نك « کتاب مضمون به علی غیراهله » نام اثر جیلینی تحلیل ایتدیکنمز مقالاتده بومبحث مفصلاً تدقیق ایدلشدز .

ایکسہ بیلہ اشتغال ایندی کمز مسئلہ بی حل ایتمز . بردارہ حقدہ انسانلرک ، حالت ابتدائی لرنن اعتباراً پیدا ایندکری افکار و تکاملاتی باشقا ، دائرہ نک حقیقت مؤداسی ینہ باشقاشیلردر . بر « حیات عیسی » یازان پول دورہ غلا ، و بعض السنہ علماسی ، ملک گلہ سنک لسان عبرانیده « بیاضلر کینمش ده لیتانی » معناسنہ ده کلدیکنی در میان ایدهرک ملائکہ فکریخی مجراسندن چیقاریورلر . بوصولت تلقی ملائکہ نک تعریفنه هیچ ده مطابقت ایتمز . بعض آثار یہود بہ ده و علی العموم کایسالرده کوریلن رسملر ، بوصولت تلقی بی خاطرہ کتیریر . بعض علما ، تورانده کی شکل روایت موجبہ ابراہیم ولوضہ کان ملائکہ یمک یش ازلدقلرنن بو گلہ نک مؤداسنی پک غیر معین بولویورلر .

بزجہ اک زیادہ تأملہ آلاچق فکر ، مشاہر علمای طبعیونندن سیر « اولویویہ لوج » ک مطالعاتیدر . انسانلرہ اشکال حیاتک ہسی معلوم دکل . اشکال قوانک معلوم اولاندیری ، مجهول قالاندیرینہ نسبتہ احتمال کہ هیچ کبی در . دہا برقاج عصر اولیسنہ قدر الکتریق دینلن شکل عجیب قدرت مجہولاز ایدی . روحک نندن عبارت اولدیغی واشکال متنوعہ سی ده حالا مجهولنز . عوالم مرئیہ کلنچہ : اک مکمل آلات رصدیہ ایلہ کورہ بیلدی کمز قسم موجودیت ، کورہ مدیکمزدہ نسبتلہ برزدرجک . عجبابونامتہای عوالمک . نامتہای شموسی اطرافندہ سیرایدن نامتہای کردہ ، مسکنلرہ ناصل مخلوقات و موجودات وارہ ؟ بوراسنی ده بیلہ مہیز . لکن بیلہ میوزدیہ انکارہ قالیشامز قدر مغایر عقل و فن برشی اولاماز . بزم منظومہ شمسیہ مزدہ بولونوب برزجہ یہ قدر تبع ایده بیلدی کمز سیارہ لردہ کثافت هوا و درجہ حرارتک متفاوت اولدیغی

آ کلا یورز ، بر حالده که او کرده لرده کی ذوی الحیاتک یک باشقا اولاجنه حکم ایتمکده مضطر قالیورز . بوتون بوملاحظات محقه فیه یی پیش انصاف و محاکمه آیرساق ، ملائکه نك تعریفنه موافق مخلوقات بولونایله جکئی و بوضورت موجودیتک امکاتی هانکی سندله انکار ایده بیلیرز ؟

ایشته کور بیلور که ایستراجسام لطیفه شکلنده اولسون ، ایستقدرتک تجلیت مخصوصه سی حالنده اولسون ، ملائکه کی قبول و تصدیقه عقل و فقه مغایر بر جهت یوق . دوزی ، ملائکه و جن فکر لرینک ، اسلامدن اول دخی موجود بولونیشنی ، اسلامک سائر ادیاندن استعاراتده بولوندیغنه حکم ایدیور . بویه براغراضک هیچ بر معناسی یوقدر . اولادین اسلام ، یکانه دین اولمق دعواسنده دکلدر . بالعکس آدمدن بری متعدد انبیانک واسطه تلقینیه توالی ایدن دین سواوی نك تبلیغ اخیری اولدیغی ادعا- سنده در . بنابراین کندیسنده بولونان افکار اساسیه نك بالطبع ادیان سائرده دخی بولونماسی ضرورت حالی آیر . دین اسلام ، بر ایجاد و اختراع دکلدر ، بر تکامل و تکمیل در .

دوزی نك « ابلیس کله سنک دیابولیس » دن ، شیطان کله سنک عبرانیدن آیلدیغی حقه که دعواسنده دخی بر معنا یوقدر . اقوامک یکدیگری لسانندن استعاراتی هر وقت کوریش و آنجق مناسباته دلالت ایدن شیلردندر . عرب و عبر قوملری برعائله نك شعبه لری اولدیغندن آرارنده الفاظ مشترکه بولونماسی غایت طبیعی برشی اولمقله برابر ، دین اسلام ، دین موسی نك حقانیتی و اساساً توراتی قبول ایدیور . بودرجه عادی بر مسئله یی اسلامی چور و ته جک برشی فرض ایذیشی دوزی نك بساطت ادراکنه دلالت ایدر .

جن ، ملائکہ کبی اجسام لطیفہ دن ایسہ دہ شہوات واحتراسات صاحبی دزلر . بونلر ، قرآندہ کی توصیفہ کورہ « غازدن متشکل مخلوقلردر . » بز بوقیل مخلوقاتی دہ کورہ میورز [بو محاکمہ عمومیت بشر اعتباریلہ در . زیرا جنلری کورمک ادعاسندہ آدملر حالا کیتلہ موجوددر ، باخصوص هندستانہ .]

جن حقدہ بوندن فضلہ مطالعاتہ محل یوقدر . جنلرک ماہیتی یلمکہ دینانہ بر لزوم ونہ دہ بر مجبورت واردر . یالکز بواسمدہ بر نوع مخلوق اولدیغنی اعتراف کافیدر . دوزی ، جنلر سینہ دہ برسوری یابس مطالعات در میان ایدیور ، ذاتاً اسلامیت ، بو آدمک باشنہ جنلرک طویلنامسنہ کفایت ایدیور .

کتاب منزله دن تورات وانجیل ، چوق شدتلی تنقیدانہ اوغرامشدر . لکن بوتقیدانک الہمہ اقسامی ، بوایکی کتابک حقیقہ موسی وعیسی پیغمبرلرہ نازل اولان کتابلرک عینی اولوب اولمادیغنہ دأردر . احکام اسلامیه کورہ شیمدی آلدہ موجود اولان تورات وانجیل حقایق وعلاواتدن عبارت یعنی محرفدرکہ منقدرک ویردیکی حکم دہ بوکافیندر . قرآنک ایسہ جناب نجیہ منزل اولان کتاب وعیناً محفوظ اولدیغنہ اکثریت متفینک شہسہی یوقدر . یالکز بعض منقدر ، بعض علاوہ شیعیہ وغرائق حقدہ کی روایاتہ استناداً بو بابدہ سوز سویلہ مہنک یولی بولملردر . (*)

غلاة شیعیہ نك غریب بر حالت روحیہ سی واردر . اونلر ،

(*) غرائق مسائلسی یوقاریدہ برمیحدہ مدقیق ایدیلہ چک ایکن بو بجنہ برافناماسی دہا موافق کورلمش واورایہ درج ایدیلہ مش ایدی .

دعوالرینی قازانمق ایچون اساس اسلامی تخریب ایده جک مسرودات
ومفتریاته قدر جسارت ایتمشلردر . برانی اسمنی آلان بومفرطلر ،
شیعه لركده مردودی در .

اونلره کوره قرآندن « علی واهل بینه دائر برچوق آیات طی
اولونمشدر . » بویله برادعانك ادنا تحلیل اوکنده دورامایه جنی
میدانده در . بویله بردعوا ، اسلامه هیچ تأسس ایتمه مش وبوتون
اصحابه ارتداد ایله مش نظریله باقمق دیمکدر . اغربی شورا سیدرکه
بوقیل هذیانلره تجیل ایدیلک ارزو ایدیلن امام علی واهل بیت
دخی محکوم ایدلش اولویور .

اوروپا مدقینی ایچنده بو ترهانه قولاق آسان کیمسه یوقدر ،
یا لکز برقاج متعصب ، بومفتریاتی شایان قید وتدقیق بولمشدر .
بطلانی بدیهی اولان بوقیل هذیانلر حقنده تطویل مقاله حاجت
یوقدر .

ایکنجی مسئله ، غرائق آیتدر . بومسئله بی فضلالی عصردن
محمود اسعد افندی ، تاریخ دین اسلام نام اثرلرنده شو صورتله
ایضاح ایدیورلر :

« فاصدع بما تؤمر » امر جلیلنک ورودیله شرع شریفنک علناً
تبلیغی امر بیوردلقدن صوکره فخر کائنات علیه اکمل التحیات
افقدمز حضرتلری آیات کریمه وسور جلیله نازل اولدقجه قریشی
حریم مکیه طوپلر وآنلره تبلیغ ایدردی . بالاده اسمی مذکور
اولان اصحاب کرامک حبش دیارینه مهاجرتندن صکره « والنجم
اذا هوی » سورهمی نازل اولدی که مال منیفی بالاده بیان اولمش
ایدی .

بر معتاد فخر کائنات اقدمتر مسجد حرامده جمع قریشده
 اشبو سوره جلیلهینی بلند آواز ایله آیت آیت تلاوت ایتدی . هر
 آتی تلاوت ایتدکجه معنای منیفی ذهنلرنده ایوجه یرلشمک ایچون
 برر مقدار توقف ایدردی . اهل مکه ایسه نه سویله به جت دیه کمال
 دقله استماع ایدرلردی . وقتاکه (لات وعزایی و منات اسمنده کی
 اوچنچی صنمی کوریور میسکز) (مآلنده اولان « افرآیتم اللات
 والعزی و منات الثالثه الاخری » ایتلرینی اوقودی و برآز توقف
 ایتدی ، شو وقفه آرهمسندده « تلك الغرائق العلی وان شفاعتهن
 لترتجی » دیه برس ایشیدلدی . « شو یوجه آق قوشلری کور -
 یومیسکز ؟ آنلرک شفاعتی رجا اولنور » دیمکدر [۱] . مشرکدر
 بوسوزلری ایشیدنجه قرآندن اولدینی وحضرت پیغمبرک آغزندن
 چیقمش بولدینی ظننه دوشدیلر و کندی بتلرینک بوصورتله مدح
 و ثنا اولنمسنندن فوق العاده ممنون اولدیلر . سورده نک آخرنده کی
 سجده آیتته کانجه حضرت پیغمبر و حاضر اولان اهل اسلام
 امتثالاً نلامر سجده ایتدیلر . مؤمنینه تبعاً مشرکدرده سجده
 ایتدی . صنادید قریشدن ولیدبن مغیره ، سعید بن عاص (برروایتده
 عتبه بن ربیعہ ، دیگر برروایتده امیه بن خلف) دخی اوراده

(۱) غرائیق (غینک کسری ونونک فتحی ایله) غرنوقک جمیدر .
 غرنوقک صوده اولان آق قوش یاخود بیاض یکیت معناسندهر . بوسوره
 جلیله نک اولجه نازل اولان قسمی آیات ابتدائیّه وانتهائیّه سی اولوب یکریمی
 برنجی آیتندن الهی بطنجی آیتنه قدر صکره نازل اولمشدر . آنکچون
 مشرکدرک سممنه شویله واصل اولمش ایدی . « افرآیتم اللات والعزی و منات
 الثالثه الاخری (تلك الغرائق العلا وان شفاعتهن لترتجی) فیای آلاء ربک
 تماری »

حاضر اولوب اختیارلقدن ویا کبر و نحو تدن سجده اتمیه رک برر آووج
طپراق آلوب آلنرینه سور دیلر .

سجده دن قالدق قلندنه مشرکین دیدیلر که محمد بزم معبودلریمزی
یاد و بزه موافقت ایتدی ، بعدما بزده آنکله باریشدق ؛ ا کا اذا
وجفادن واز کچکدک . اوت ؛ ذاتاً بزده بیلیرزکه احیا واماته ایدن
ورزق ویرن آلله ندر ؛ لکن بزم معبودلریمز بزه شفاعت
ایده جکدر [۱] .

نقل اولندیغنه کوره فخر کائنات افندمن خانه سعادت لرینه
عودت ایدنجه جبرائیل علیه السلام کلوب شیطانک القاسنی خبز
ویردی . اول حضرت بوندن محزون و مکدر . اولغله تسلیت
خاطر لر یچون سورّه حجده اللی ایکنجی آیت اولان « وما ارسلنا
من قبلك من رسول ولا نبی الا اذا تمنی القی الشیطان فی امنیته فینسخ
الله ما یلقى الشیطان ثم یحکم الله آیاته والله علیم حکیم » آتی نازل
اولدی (بزسندن اول هیچ بر رسول ویا نبی کوندرمدک ،
مکر اول رسول ویا نبی برشی تمنی ایتدیکی وقت شیطان آنک امنیه -
سنه برشی القا اتمشدر . جناب حق شیطانک القا ایتدیکنی نسخ
ایدر ، صکره کندی آیاتی تحکیم ایلر . جناب حق علیم و حکیم در)
دیمکدر .

ایشته بو آیت کریمه ایله « تلك الغرائق » فقره سی نسخ لغوی
ایله نسخ اولمشدر .

[۱] ذاتاً دپن اسلامک قوم قریشه تبلیغ ایتدیکی قواعد اخلاقیه قابل رد اولما یوب
قریشی کرک بونلره و کرک جناب حقک قدرت و عظمتنه اصلا اعتراض ایتمز لر دی .
آنرک اعتراضی یالکنز نزد باریده شغیع عدایت دکری صنملرینک تحقیر ایدله سی
جهتنه مصروف ایدی .

بومسئله حقهده رأیلرینه مراجعت ایتدیگمز مدقیقیدن دارالفنون ادبیات و آلهیات شعبهسی مدیری اسماعیل حق اقدی شو وجهه بیان مطالعه ایتدیلو :

«غرائق قصهسی واقع دکلدرد. محققین مورخین و محدثین بوقصه نك محض کذب و موضوع اولدیغنه اتفاق ایتمشلردرد. بوبابده امر واقع شودر : فخر عالم افندمز. محضر مؤمنین و مشرکینده سورة نجهی قرائت بیورمشلر و کندولریله برابر مؤمنین و مشرکین سجده ایتمشلردرد. اثناء قرائتلونده غرائق لفظی اصلا تکلم بیورمامشلردر ذاتاً سورة جلیلهده مذکور اولان « ازهی الاسماء سمیتموها اتم و ابواکم » الایه نظم جلیلی غرائق قصهسی قطعاً صورتده تکذیب ایدر. چونکه غرائق سوزی ذکر اولنمش اولیور او دقیقهده مشرکین طرفلرندن بر سورهده هم مدح آلهه وهم ذم آلهه اجتماع ایدیور دیهرک اعتراضاتده بولنه جملر ایدی ، خالبوکه بویه بر اعتراض اصلا مروی دکلدرد .

مشرکینک سجده لرینه کنججه : انلرک سجده لری قصه نك صحته دلالت ایتمز. فخر عالم افندمز خالق بولنان الله ذوالجلال حضر تلرینه تعظیماً سجده ایتدیگی کبی مشرکینده کندی معبود لرینه تعظیماً سجده ایتمشلردرد. سجده لری « تلك الغرائق العلی وان شفاعتهن لترتجی » سوزینک قرائته منبى دکل بلکه « افرأیتم اللات والعزی ومنات الثالثة الاخری » آیت کریمه سیله ذکر و بیان اولنان معبود لرینه تعظیماً واقع اولمشدر .

غرائق حقهده کی روایات ، ابن عباسدن الك ضعیف و جمهور محدثینجه مردود بر طریقاه گلش اولمقله برابر هیچ بر اساسه مستند

اولادینغی وغرائق آیتک محض تصنیع متأخرین اولادینغی قبول
براز زوردر ، باخصوص قلب محزون نبوی بی تسلیت ایچون محمود
اسعد افدینک ذکر ایتدیکی آیت پیش تفکره آلینیرسه .

شوحالده مسئلهنک عریض وعمیق تدقیقنی « وحی الهام » حقتده
یاذاجغمز برمبخته ترك ایدهرک بوراده شو قدرجق دیرزکه : جناب
نبی ، دین اسلامی نشر ایده بیلیمک ایچون برعزم مردانه ایله
اوغراشدینغی وقریشیلرک ممانعت تمادیهسنی رفع ایچون اسباب تحری
ایتدیکی ائناده تلقای نفسندن صدور ایدوب کلمات وحی آراسنه
قاریشان غرائق جمله سنک ، اول امرده منبعی تعیین ایدمه مش ومع
مافیه من طرف حق ، کندیسنی ایقاظ اولونمش ومنبعی حجاب
بشری اولدینغی ایچون محصول الهام ووحی لاهوتی اولمایان جمله مذکورہ
قیرآنه داخل بولونمامشدر .

کتب منزله حقتده درمیان ایدیلن ایکنجی نوع تنقیداتی ایسه
« وحی والهام » بختده تدقیق ایده جکزر . انیا حقتده موسوی
عیسویلرله محمدیلرک افکاری آره سنده بویوک فرقلر واردر . تحریفه
اوغرامازدن اول تورات وانا جیلک ناصل اولدقلرینی بیلیمک غیرممکندر .
بنابرین بویوکونکی محاکماتیزی المزده کی کتابلره ، ادیانک اشکال حاضره سنه
کوره یوروتمک مجبوریتده یز . دین اسلامه کوره انیا معصومدر .
مع مافیه بشر اولدقلری ایچون کندیلرندن خطا وزله ویاککش اجتهادلر
ظهور ایده بیلیرسه ده بونلرک دینه عائد اولانلری وحی والهام ایله
تصحیح اولونور . لکن دیکر ایکی دین ایله ای بویوک اختلاف ،
رتبه نبوتک صورت توجیهنده در . تورات وغنغه نبی اسرایلدن مستبان
اولدینغه کوره اولرجه نبوت ، برنوع مشیختدر . بابادن اولاده

انتقل ایدر. برنجی، دیگر برینه نبوت توجیه ایده بیلیر. حتی بتوجیه یا کشفله یله وقوعبولاییلیر. مثلاً عیص و یعقوب کیفیتی کبی. سوکراده بزجه بی عد ایدیان ذوات، بی اسرائیله کوره بی اولماقدن ماعدا بلکهده اچلرنده کفر و فسق ایله اتهام اولونانلری وارددر. سلیمان، داود کبی.

بنابراین انبیا حقنده سردافکار ایدیلیرکن بوفرق تلقیاتی اونوتمامق ایجاب ایدر. شوراسی ده اونودینامالی درکه «بی» اسمنه کسب استحقاق ایتش ذواتک برنقطه اصلیهده یعنی وجود و وحدت باری نی تصدیق و تبلیغده اتحاد کامللری مشروط اولوب شرایع و معلومات کونیهده ایسه هر بریسی زمان و محیلرینک استعداد و امکان تلقیاته کوره تبلیغاته بولونمشلرددر. شرایع و عباداتده هب بو حکمتی تأمل لازمدر. مثلاً صلاتده کی حکمیات و مقاصد دوشونیلیرسه، برچوق فوآند تظاهر ایدر. از جمله :

۱ — اخوت و تعارف

۲ — اتحاد و مواسبه

۳ — خالق و ووظائفی عدم نسیان

۴ — نظافت

۵ — تنظیم حیات و معیشت

ودها برچوق فوآند کبی. مع مافیله دین اسلامده اعمال و ایمان آیری آیری شیلرددر.

اون آلتجی مبحث

روح و غریبه لری

روح . — تجربه و قواعدی شاشیر تان حالات روحیه . — بعض رؤیالر . —
سأحات . — حس قبل الوقوع . — كشف . — وحی اولهام .

روح بیلینیر ، چونکه بعض صفحات واحوالی تجربه و تدقیق
ایدیه بیلور ، لکن اونی معرفت ، یعنی طایق ممکن دکلدر . بو
صفحات واحوالی بیان ینه روح کندیسی در . او حالده کندی
کندینی نهدن بیلیمور ؟ بوسؤال غایت مهمدر . روح ، کندی
صفحات واحوائک عینی در ، یعنی بوصفحات واحوال ، بالذات
روحك تحولات و کیفیاتدن عبارتدر . روح بوصفحات و تحولاتی ،
ذاتیتی بوتحولاتدن تجرید ایدرک بیلور ، وصوکراده « بن بیلدم »
دیور . شو حالده کندی کندی بیلشی ، شو صفحات و تشأاتی
بیلشدن عبارت قالیور . دیمک که روح ، کندی صفحاتدن ، ذاتیتی
کیفیت حالندن آیره بیلور ، برنوع ایکلیک پیدا اولویور و شو
سایهده اوصفحاتی بیلور . بر حالده که روح برفاعل ، بوتون صفحاتی
ایسه برسلسلهٔ افعال اولویور .

ذاتیت و حقیقت روحك معرفتی اچون ، بوتون صفحات

و تجلیاتشک او ذاتینده [بالمضایعنی] مندجماً و یا خود جمله‌سی آن واحدده بالفعل متجلی اولماسی لازمدر . شو حالده ایسه روح ، ایکلیک حاله کله میه‌جکی ایچون کندی کنسینی بیلشی بر « فهم مطلق ، حس فؤادی » دن عبارت قالیرکه بوده نوعما بیلده‌میش دیمکدر .

معرفت معناسنه علم ایچون بر ایکلیک شرطدر . تا که معلوم عالم اولان روح اوزه‌رینه بر تأثیر ایقاع ایده بیلسین و « علم » دینیلن کیفیت حاصل اولسون . (*)

روح کندی کنسینه اولان تأثیری یالکیز « تصدیق موجو - دیتی » موج اولغله قالییور . شو حالده حقیقت روحی « فن » تقضه نظریله « غیر قابل معرفت » اولان اقسامه ادخال ضروریدر . یینه علم احوال الروحک قبول ایتدیکی دستورلردندر که هر وجدان انجق کندی تحولات وصفجاتی بیلیر ، دیگر بروجدان ، او وجدانده‌کی تحولاته واقف اولاماز . بوقاعده‌یه کوره بروح ، کندی حقیقتی بیلهمدیکی کبی دیگر بر روحده حقیقتی بیلهمز . بوقاعده‌یه بالتجربه ثابت وعمومیت اعتباریله دوغری ایسه‌ده متصوفین ، وجدیون ، اشراقیون برصورت قسعه‌ده و هر حالده دوغری اولمادیغنی ادعا ایدیورلر . اولره کوره بروح ، کنسیدی حقیقتی و دیگر بروحی تدقیق ایده بیلهمکه مقتدردر . تدقیق ایدیلن روح ، تدقیق ایده‌نک آینه‌سی اونور . بو آینه‌ده کوریلن مثال موجودیت ، رائی‌نک عینیتی اولدیغندن بو شرطله روحی معرفت ممکندر .

(*) دارالفنونه تدریس ایتدیکنم علم احوال الروح فورمالرنده‌کی وجدان

بودعوی تمامیه صحیح اولاً بیلیر . لکن هنوز بر شکل فی ده اثبات ایدیله ممشدر . مع ذلك فن وتجربیه بی و برچوق قواعد روحیه بی عمومیت و قطعیت درجه بندی اسقاط ایدن حالات غریبه روحیه یوق دکلدز .

رؤیالردن بر قسمی بونزدن معدوددر . بعضاً بر رؤیا کوریلیر ، کوریلن شی . بر مدت و بعضاً اوزون مدت صو کرا عیناً وقوعه کلیور . بوقیل رؤیالری ، علی العاده رؤیالره قیاساً تعریف و ایضاح ایتک ممکن دکلدز .

بوقیل رؤیالر برچوق صنفلره آریلا بیلیر . بعضاً انسان ، سودیکی و اوزاق یرده اولان دوستک کلدیکنی رؤیاده کوریر . بر قاچ کون صو کرا او ذاتک کلدیکی کوریلیر . بو حالت ایله رؤیانک ایضاح و تعریف فیسی آراسنده هیچ برمناسبت یوقدر . مع مافیه بو صنف رؤیالر ، تماما فی دکلسده هر حالده معقول برطاقم اسبابله ایضاح اولونا بیلیر . لکن برطاقمی حقنده بوقیل ایضاحات ویرمکده ممکن اولاماز . از جمله استقبالده وقوع بولاجق شیلره عائد رؤیالر کبی . هنوز واقع و حادث اولمایان و بنا برین حالا معدوم اولان بر شینک بیانمسی هیچ بر تاویل و ایضاح فی کورتورمز ، شو قدر که بو قیل رؤیالری انکارده ممکن دکلدز .

حس قبل الوقوع حقنده دخی عین صورته بیان مطالعه دوغریدر . بو حالتکده بعض کره هیچ بر وجهله تاویل ممکن اولمور . دهادو غریسی معلومات حاضرده مز ، بو احوالک صورت و کیفیت وقوعی بیلیمه مزه کافی درجهده دکل . بوراسی بر حقیقت اولمقله برابر ، وقوع و حدوتی مشاهده ایتدیکنمز احوالی انکار اتمه مزه بر سبب تشکیل ایده مز .

فن و تجربه‌دن جواب آلامدیغمز خصوصات حقیقه ارباب
اختصاصک افکارینی کوزدن کچیرمک و بو باده رفکر ایدینکه چالشمق
لزومی میدان چیقار .

متوفین و وجدیونه کوزه روحک بریوزی حقه و دیگر یوری
خلقه متوجهدر . مادیات و خالق ایله ارتباطی قوتی اولدینی وقت . عالم
مادیاتی تدبیر ایدن قوانینک حکم نامی آئنده بوونور . باجمه خواصی
بو قونولرک مساعده و شرائطی تحتده انکشاف ایدر . لکن روحک باجمه
خواصی ، بونلردن عبارت دکلدز . مثلا کوزمک روحک خواصندن بری در .
لکن رؤیت ، حسه ظاهره بصری ایله اولورسه . علی العاده قوانین
رؤیتیه تابع بوونور . شو حلاله بر آدم . اوزاقده و یا خود بر حائل
آرقه سنده کی شیئی کوره مز . زیرا حاسه ظاهره رؤیتی . برشیدن
چیقن شعاعک کوزه ، کوزدن اعصابه ، اعصابدن دماغه رتائیرایقاع
ایتمهسی و بو تأثیرک وجدان طرفندن « رؤیت » صورتنده احسی ایله
مشروطدر . مع مافیه بو شرائط خارجنده کوزن روحلرده وار .
سوده نیورغک * آدیگر بر قصبه دن استوقه اولم شهرنده کی یاغینی
کوریجی کی . نوم مقناطیسی حائله اوویان سوژهلر . بعض کره
بوونقلری اوظه خارجنده کی و حتی دهها حوق اوزاقده کی اشیائی
کوردیلورلر . قبالی مکتوبلری او قویانلری وار . حتی پوسته جوانی
ایچنده کیکده اولان بر مکتوبی . یوم وزودندن اوچ دورت کون
اول او قویان سوژهلر یعنی نوم مقناطیسی مستعد کیمسلر کوریشدر .

* ا سوده نیورغ ، اسودچ علمای طبعیونندن بر ذاکرکه فرمندن صوکره
کندینده امرار امیر احوال کورلرکه باشلانمش در . موراله و فلس حدمه
نامیله برده مذهب وجدی اجتهاد ایشدر .

بوتون بواجوال، روح حقیقی تبعاتک هنوز نه قدر ناقص اولدیغنی
 وهنوز بوفتک مبادیسنده بولوندیغنی کوسنیریر . حتی معتبر و مشهور
 اطبا طرفندن تدقیق و تجربه اولوان بعض غرائب وار که بونلر ، یالکیز
 علم روحک دکل ، انسانه عائد بالمله شعبات علومک هنوز نه درجه لرده
 ناقص بر حاده بولوندیغنه شاهد عادلر . مثلاً جاهل وابدال برقادین
 تجنر ایتمکه تحت تدأوی یه آینمش ایدی . نوبات وقوعی زمانلرنده ،
 بوخونونک عبرانی لسانیه عهد عتیق او قودینی کمال تحیرله کوریش
 واطبا طرفندن اسبابی تحیری ایدلمشدر . مکر بوقادین ، غایت عالم بر
 پروتستان راهبک برادری قیزی ایمش وعموجه سنک آشجیلغنی یاپارمش .
 راهب ، طعاملردن صوکر ، قیزک بولوندیغنی اوطه نک یاننده کزینیر
 ولاتین و عبرانی لسانلرنده یازلمش آثار و توراتی او قورمش . قیز ،
 بیلمدیکی لسانلرله او قونان بوشیلرله بالطبع هیچ بر اھمیت ویرمه مش و حرف
 واحد بلله مه مش . لکن چیلدیر ماسیله برابر راهبک او قودینی اوزون
 صحیفه لری یا کلمزجه تکراره باشلامش ! دیمک که بوبابده قیزهیچ
 بر آرزو ودقت کوسترمیدیکی واراده سنی صرف ایتمیدیکی حالده روحی ،
 راهبک عر او قودینی وهمده یالکیز بردفعه ایشیتمکه حفظ ایله مش !
 ایشته بو بر معجزه روحیه در که بزی روحه عائد خصوصاً صائده غایت احتیاطلی
 داورانمغه سوق و اجبار ایدر .

بعض رؤیالر ، حس قبل الوقوع ، اراده مزنی صرف ایتمیدیکنر
 حالده ظهور ایدن حالات غریبه دندر . سائنحات و برقم کشفیات
 والهامات و بعض احوالده وحی دخی بوقیلدن ، یعنی صرف اراده ایتمدن
 وقوعبولان غرائب دندر .

مصتوفین و وجدیونہ کوره وحی دن ماعداسی صرف اراده ایله ده

وقوعه کله بیلیر . مسئله ناک مشکل جهتی . حالات حقانیه ایله
حالات نفسانیه . حقایق ایله قوهٔ خیله و واعمه ناک . آرزو و شهواتک ،
محاکمه و حساباتک الهامات و سانحاتی فرق ایتمکده در .

دقیقجه باقیلیرسه . بربرینه چوق بکنزه نین بویکی صنف حالات
غریبه یکندیکندن فرق اولونابیلیر . مثلاً برانسان . وقوعنی آرزو
ایتدیکی برشیئی تخیل ایله ایله . اوشی حقیقه برنوع الهامه مظهر
اولور . لیکن الهام زاده خیال و وهم اولدیغی ایچون هیچ برحقیقتی
فده ایتمر و نتیجه سنک چیقماماسیله الهامک بوشلغی اظهار ایدر .
بعضاً انسان پک سودیکی وحسرتکشی قالدیغی بر دوستی .
براقربانی مبادیاً دوشونیر . چوق ککره لر اونو رؤیاسنده یانه
ککش کوریر . کلکده اولدیغی کوریر . مع مافیله کلن اولماز . از باب
احتیاط معومدر که سیرسلوکتک انخطرناک منازلی . بویکی نوع حالاتی
مزج و خلط ایتمده در . چوق کیسه . اوهام و خیالاتی . کشفیات
و الهامات ظن ایدرلر . بویله کربودلره دوشلرک معروض قالدقلمی
تهلککله بویو کدر . زیرا اکثریتله افعال مردوده . هذیان و حتی جنن
و بلاهته منجر اولور . از باب سلوکتک و علوم غریبه مراقیلرندن بر
چو غنک تیمارخانه لره دوشمه سنک و یا خود ذات و صفات ایچنده
سورنمه سنک سببی بودر .

« وحی » ملک واسطه سیله اولان امر و تبلیعدر . بوعباردی شکی
عرفان و تسوفله افده ایدر سنک دیررکه : وحی . روحک حالت ملکوتدن
اولان القیاتی در . « وحی ک حقیقتی معنادر . بومعناک الفاظ ایله افاده سی
نبی ناک سانحات و جدانیه سی در . معناک وجدان طرفندن ضبط و افاده سی .
اومعناک الفاظی اولور .

الفاظ ، افهام ایچوندر . افهام ایسه محیط وزمانک ، مخاطبک استعدادیه متناسب اولماسی ضروریدر . بویله اولمازسه ، صرف ایدیله جک الفاظ ، مخاطبه هیچ بر مقصد افاده ایتمز . شو حلاله معنایی افهام ایچون تشبیهاته ، مثاله قلعیا لزوم واردر . مترادف و مشابهی اولمایان برشی ، ضدی ایله افاده اولونور که بوفقدان تشبیه دخی حسب التحلیل بر فکر نشیبی در . ایسته کتب منزله یی بونقاط نظری اونوتمایه رق تدقیق ایجاب ایدر . اوروبالی منقدرک ایسه بو خصوصده سرمایه و معلوماتی و چونکه تدقیقات و تتبعاتی پک آذرر . بوسبیله کلام مقدسی ، ادبیات عادیه مرتبه سنه ایندیریورلر . بوسبیله تشبیهات ورموزاتک مضمونی اولان جواهر معنایی یی کورده میه زک سرد تنقیداته قالدیشیورلر . مثالا قرآنده نعیم وصف اولونورکن اوزوم ، خورما ، نازکی میوه لک ، عذاب وصف اولونورکن آتش ک ذکر ایدیله سنی غریب بولویورلر . اوزومی ، خورمائی ، نازی هیچ سومه یین و بونلری نعمتدن عد ایتمه یین انسان اولایلیر . صوکراده نفیس ولدید میوه لر بونلردن عبارت دکلدر ، حتی بونلردن دها لذید ولطیفی واردر . شوراسی ده وارکه بودنیاده بیله اغنیانک باغچه لرنده یوز نوع میوه وارکن جناب حقت فضیله وفدا کارلغه مقابل وعد ایتدیکی نعیم برقاچ میوه یه مالک باغچه لرده عبارت اولماز . لکن ذوق معنوی یی بر مثال ، بر تشبیه ایله افاده ضروریدر . بویله اولمازسه هیچ برشی افاده ایدیله مش اولور . مثالا بر ذوق که هیچ بر ذوقه بکزه مز ، دینسه ، هیچ برشی افاده ایدیله مش اولور .

معنا ، هیچ بر لسان ، هیچ بر مجموعه الفاظ دیمک دکلدر . لکن هر لسانله ، الفاظ ایله مهمما امکان و بر شکل مثالی و تشبیهی ده افاده اولونور . حقیقت حال ایسه اولفاظی سویله تن حالی ، ذوقی بولمقده در . نیجه

ارباب ذوق و صفا ، نیجه اصحاب وجد و فنا ، اولیة اذواق و اشواق
 وجدانیه حس ایدر لرکه بو حالات ایله افاده لری ارسنده کی فرق ، برجال
 روحنواز ایله اونک قدیدی ارسنده کی فرق قدر بویوکدر . عجبا عاشق
 بدایع طبیعت بر شاعرک ، طلوع زمانی حس ایندیکی وجد و شوق وجدانی
 ایله ، بو حالتی تصویره چالیشدینی شعری آراسنده هیچ برفرق یوق
 می در ؟ اک کوزل بر طلوع لوحه سیله طلوع آراسنده ، جنازه ایله ذی
 حیات آراسنده کی فرق قدر عظیم برفرق واردر . الفاظ ، معانی
 رمز و اشارت ایدر . قوت ، ماده اوزهرنده ناصل سیلان و سیران
 ایدیورسه ، معناده الفاظ اوزهرنده اوله جه سیران ایدر . قوت ناصل که
 ماده واسطه سیله تظاهر ایدیور . معناده اوله جه الفاظ واسطه سیله
 تظاهر ایدر . لکن قوه ، قوه و ماده ایسه ماده در . کذا معنایه
 معنا ، الفاظ ایسه بنه الفاظدر .

اون یدنجی مبعث

مقابس اربابہ

اوچ اولوالعزم : موسی ، عیسی و محمد [ص . ع] موسویت واحکام
واخلاقیاتی . — عیسویت . — دین محمدی . — فکرفنی وادیان . —
دین دائم وجامع .

بشریت متمدنه نك رهبر وجدانی اولان اوچ بویوك دینك اوچ
بویوك نبی وشارعی موسی ، عیسی و محمدالمصطفی [ص . ع] در .
بونلردن جناب موسی نك حیاتی ، بوتون صفحاتیله دكلسه بیله ، خطوط
مشهوره سی اعتباریله تاریختك مضبوطیدر . جناب عیسی ، موسی یه
نسبتله چوق مؤخر ایکن حقنده کی معلومات تاریخیه عادتا مفقوددر .
جناب نبی نك ایسه حیاتلری کونی کوننه ، وبلدکده ساعتی ساعتیه
مضبوطدر .

بو اوچ نبی اولوالعزمك مشرب و اخلاقی ، تجلیات واستعداداتی
حقنده مضبوطات تاریخیه دن استنباط اولونان احکام ومعلومات ، هر
اوچ دینك سیاسنده کی خصوصیتیه دخی توافق اییدیور . جناب موسی ،
حدیدالمزاج ، شدیدالعزم بریغمبرایدی . مبعوث اولدینی نبی اسرائیلك
ریاست روحانیه سیله برابر اداره ملکیه سنی دخی حائر ایدی .

جناب عیسی ایسه حالت انجذاب و عشقی غالب . و مسائل اداریه و اجتماعیه ایله غیر مشغول برزات ایدی . زماننده کندیسنه ایمان ایدن اوزن ایکی فقیر ایله برقاچ قالدیندن عبارت قالدینندن حیاتنده برامت و هیئت اجتماعیه تشکیل ایدمه مش و عیسوی جماعتی مؤخرأ محیضه کوره شکلر آلمشدر .

جناب نبی ، دیگر ایکی نبوده مشهود اولان استعداد مخصوصک حداقتدالی جامع برزات کامل واکمل ایدی . جناب موسی ده فکر تشبیهی ، جناب عیساده فکر تفریهی ، جناب محمدده فکر توحیدی ، حکم اولمق اوزره کوریمکده در . تصوفده مشهور و باخصوص فصوص الحکمده تفصیلات کامله ایله مسرود اولان شویانامز ، عندیات قیلندن اولمایوب هر اوج نبی منسوب دینلرک مؤدای عمومیسی دخی بیاناتمزی مؤیددر .

ادیان سهاویه تک هپسی « توحید ذات باری » فکری و محاسن اخلاقیه اساسلری حویدر . لکن افکار اساسیه بی صورت تلقی ده هر نبی تک تجلیات مخصوصه سی کوریمکده در . مرور زمان ایله ادیان ، مفسرین و مجتهدینک هر وقته کوره ایضا حاتده بولونماری دولایسیله . برسلسله تکاملاتدن عبارت انطباعات مالک اولور . بوانطباعات ، بعضاً عدیت اداسنده بولوندیغی دینده کی اساسلردن تبعاعد ایدر . مع مافیله بوتبعاعدلرده بیله فکر تحلیل بر حقیقت بولویور .

بز هر اوج دینی بو کونکی حالت ایله تدقیق ایده جکیز .

دین موسی ده برطاق اشکال تاریخیه واردر که بو کون او تیرک سالکی بولونمادیغی و مبهمزه دوغریدن دوغری به طائیدی اولمادیغی اینجونی طی ایده جکیز . « فاریزی ، « هندوقی ، « آهانی ، « کبی تقسیمات بوجه دندر .

موسویته او تہ دن بری ایکی جریان مهم کورلمشدر . بریسی « دینک
جهت ظاہریہ و شرعیہ سندن عبارت و اکثریتک مسلکی » اولان قسمی
و دیگرری ایسه « خواص امته ، متفکر ربی لره مخصوص اولان قابل
Kabbale » مسلک تصوفیسیدر .

برنجی مسلک اعتباریله موسویت ، تنزیہ مطلق تشبیہ قطعی ایله افادہ دن
عبارت بولونیور .

بونک نهدیمک اولدینغی ایضاح ایده لم . بوشکل موسویته معنوی هیچ
برشی یوق کبی در . مکافات و مجازات ، ذوق و محنت ، فضیلت و حسنات
هب مادی شیلرن عبارتدر .

موسوی ، اللهمک امر لرینه اطاعت ایدرسه ، فقیر اولماز ، سفالته
دوشمز ، خسته لکدن آزاده قالیر ، چوق و خیرلی اولادی اولور
و چوق یاشار . اطاعتسزک ایدرسه بالعکس باشنه بیک دورلو بلالر کلیر .
اساسده بقای روح ، عقبا ، نعمت و نعمت اخرویہ فکر لری چوق
مہمدر . عقباہ ارواحه تقدیر ایدیلن حالت ، بعض تحلیلاته کورده بیک
غریبدر . مثلاً اوراده ، ارواح حیاتله ممات آراسنده ، بین النوم
و الیقظه بر حالده بولوناجقلردر . سعید و شقی بو حالتده مشترک اولدینغی
کبی عقباہ نہ جنت و نہ ده جہنم اسم و وصفی ویریلہ مز ، زیرا نعمت
اولمادینغی ایچون جنت دکلسه ده عذاب اولمادینغی ایچون جہنم ده دکلدر .
محل استغراق و یافتنا اولمادینغی ایچون « اغراف » محل تصفیہ و استغفار
اولمادینغی ایچون خرسیتانلرک « تصفیہ جہنمی Purigatoire »
ده دکلدر .

جناب حق ، نبی اسرائیلی اقوام سائرہ یه ترجیحاً انتخاب ایتمشدر .
الله ، غایت غضوب و حدیددر . غضبه کلیرسه قیزدینغی آدملردن انتقامنی

شدت به آیر، حتی بو انتقام اونلرک بر قاج نسله قدر شامل اولور . نعت و اوصافی اعتباریه الله دن قورق و بو قورقو دلالتله اوکا اطاعت ایتک ضرورت حائی آیر . لکن اون عشق ایله سومک غیر ممکندر . زیرا اورطه ده یالکز صفات جلالیه سی وار . موسویلر ایچون رحیم اولدینی وار . لکن مکونات ایچون رحمان اولدینی مجهول . عباداتک چونئی جسمانی و ظاهری و ثمراتی ده ظاهری و مادی در .

ایشته کوریلور بوسلسله افکارده هب تشبیهات غالب اولوب تنزیه و توحیدک یری یوق کبی در . بو منظومه افکار . موسویلری انک قوتلی و حقیقتی انک حوق بر هیئت اجتماعیه یامشدر . بو قدر بیکن سنه تک ذلت و اسارتدن سوکرا دین و قومیتلرینی محافظه ایدیشلری و سنتی انک سوکی ثروت و مادیاتی تمامیله اله کچیره رک اسکی حاکم لرینه حکم ایده جتک درجهیه کیشلری هب بوشکل دینی سایه سنده اولدینی متحملدر .

لکن دینک بوشکللی هیچ بر معنویات و علویاتی حاوی اولمادیغندز نی اسرائیل ایچنده اولان متفکرینی اشباع ایده مزیدی . بوسیده . بی یک اسکی زمانلردن بری بر حوق مباحث فلسفه یی دخی احتوا ایدن « قبال » مذهب خفیی ابداع اولونمشدر .

بو مذهبه ، افسون ، علم نجوم ، سحر و سائره کبی علوم غریبه دخی قاریشمش اینه ده اساسی بر نوع نصوفدر . شو قدرکه بو مذهب موسویلر آراسنده نعم ایتمه مش و الحق خاخالر آراسنده استاددن شاکرده نقل و دور صورتیه تداول ایتمشدر .

دین یهودده شعر و خیاله یر یوقدر . بو دینده حاکم اولان ایکی فکر اساسی سوک تحلیله « خوف و منعت » اولدینی کوریلر . عشق ، حکمت ، مودت و وحدت فکیرلری مطر و درر . قدره الله دخی عرب

قیود نابددر . « نهوی یه مان » دینان از درهای بحری ایله یاهودنک مبارزه سی بود عوایه شاهددر . جناب حق ایله بنی اسرائیل آراسنده بر نوع مضاوله وارددر . ای باقیلسه ، مکوناتی یهودیلر ایچون وکندیسنه یهودیلر عبادت ایتمین دیمه یاراتمشددر . جناب حق اقوام سائریمه قارشلی لاقیددر . اولنرک کندیسنی خانایوب طانیاملاری مساوی کیی در . زاناً دین بنی اسرائیله مخصوصاً کونده ریشدر . بر باقیلسه یاهوده بنی اسرائیله مخصوص خاص بر معبوددر .

بوسبیه منی موسویلر ، دین موسی بی بنی اسرائیله تحصیل ایتمشلر وهیچ بروقت دینلرینک بشزیمته نشرینی آرزو ایتمه مشلرددر . دین موسی ده حقوق « قصاص » اساسی اوزده زینه مبتنی در .

عیسوی تی تدقیق ایدرسهك . کوزیرزکه موسویتدن تولد ایتمش اولماسنه رغماً اونک چوق نقطه لرده ضد تامی در .

موسویت ، شعر وخیال دن نه درجه محروم ایسه ، عیسویت ده حقیقیات ومادیات دن او درجه لرده محرومدر . بونک سببنی ، اقوام آریانیه نك محیط واستعدادات ارشیه سنده آرامق لازمدر . دین موسی ، بنی اسرائیل قوم ومحیطی آراسنده ظهور ایدوب بوتون صفحات تکاملیه منی ینه او قوم ایچنده پیدا ایتمش ایکن دین عیسی ، محیطنده روی قبول کورمه مش ویابانجی بر محیطده نشو ونما بولمشدر هر فکر بالضروره محیط نمانسک رنگنی آلیر .

جناب عیسی ، آیروجه بر شریعت کتیرمدیکی کیی بر جمعیت تأسیسنه موفق اولامادن بو عالمی ترك ایتمش وشوقدرکه شریعت موسی نك حالت صافیه منی توصیه ایله مش ایدی . حالبوکه موسویلرک اوکا وقوعبولان عداوتلری نتیجه سنده یکی دین ایله اسکی دین

آزادی او درجه آجیل مشدر که اینک عیسویلرک یهودیلرله اولان مناسبتی ، یالکز اولرله اظهار نفریندن عبارت قاشدی .

دینک که اقوام آریایه آراسنه دین نامنه بر منظومه افکار دکل ، علوی ومبهم بر قاج فکر کیتمشدی . آریایلر غایت خیاله . مجرداته مستعد اولدقلرندن ذاتاً بر حلت مبهمه وتزیهده کندیلرینه واصل اولان عیسویته کندی حالت روحیه لری انضاع ایتدیرمشلردر . لکن فکر تزیهی . تشبیهات ایله موضح اولمازسه . اکثریت انسانیه جه غیری مفهوم قالدیغندن دین عیسی بر جوق اساسلرده خیالیتی محافظه ایله برابر بر جوغنده دخی شدتی بر شکل تشبیهی به کیرمشدر . تثلیث ، بودعوامزک بر شاهد عادلدر .

اساسده خدا ، سما ، سلطنت سماوات ، روح وسائره کبی فکر لر تفسیر وتوضیحدن عاری وبرر گلهدن عبارت ایدی . بو افکاره ایلتک معنا وشکل ویرن پاولوس ، حکمت یونانیهیه واقف بر یونانی ایدی . اولدن سوکر اکملرده خرسیتیانلی موسوبلتک اساسک تماماً خارجنده و صرف فطرت آریایه موجبنجه کمال ایتدیردیلر . ایلتک خرسیتیانلره توراتک تماماً مجهول قالدیغی مضموندر . والحاصل عیسی نامنه تأسیس ایدن دین ، اقوام آریایه نیک کثرت آلپه عقیده سنک انضمامی اولان تثلیث (*) دن صرف نظر ، حکمای یونانیه مسالککک والخاصه افلاطون وارستویه خاص افکار ومسالککک دین شکنه قونولماسندن عبارت بولومشدر . لکن شوراسنه وقت اتمه لی که بویابانلی تفسیرات ، جناب عیسی نک مشرب وکتابله بر

تعهده متوافق فالیبور : نریه : بوسبله دین عیسی ده مکافات تمامیه روحانی برشکلده قلمشدر .

عیسویتک قوانین وفقهیاتی ایچون انجیلده پک چوق منبع یوقسهده موجود اولانلری قصاص یرینه مسامحه ، حقوق یرینه وهر نوع حکومته اطاعت کبی شیلردر .

موسویت ، مادیات و محسوساته نه درجه طاقیلمش ایسه عیسویت دخی او درجهده جهت معکوسه یی اختیار ایتمشدر . تمامیه عیسوی اولان بر آدمک ، بر صومعهده ، تارک دنیا حالنده و مجرداً امرار حیات ایتمه سی لازمدر . دنیا ، عیسویتده تمامیه محقر و مردوددر . جسمانی و محسوس اولان شیلر ، شیطانی و مغایر حقدر . واقعا بو فکرلر اوزره یرینه برهیئت اجتماعیه بنا ایتمک غیر ممکن اولماسی یوزندن خرسیتیان فقهایسی گاه توراتدن وکاد منابع سائردهن امور دنیویه ایچون برچوق افکار استعاره ایتمشدر ایسهده عیسویت ، استکراه عن المادیات و استحقار دنیادن عبارت اولان لون اصلینسی دائماً محافظه ایتمشدر . جناب عیسی یه معطوفاً مضبوط اولان وصایانک ایجاباتی ده بو اولدینی کبی کنیدیسنک چیردیکی حیات مجردانهده بونی ایما ایتمکدهدر . مع مافیله ترک و استحقار جسمانیت و دنیا فکرلریله نشردین ، تصرف و تملک دنیا فکرلری قولایلقله امتزاج ایتمدیکندن خرسیتیانلق ، بیزانس ایمراطوری قونسطانظینک قبولیله دین رسمی اولدقدن صوکررا جبر و شدت ، قتال و محاربات کبی شیلره مراجعت ایتمش و بویله جه عیسویت ایکی فکر اصلی متضادک رزمکاهی حالتی آلمشدر .

حسب التحلیل ، مادیات و جسمانیتیه ، مغنویاتی فدا ایده جک

درجه‌ده متایل اولان موسویت افراط ، و معنویاته مادیاتی فدا ایدن عیسویت تقریظ دیمک اولور . بریسی غایه اولارق فکر تشبیهی بی و دیگر بی ده غایه اولارق فکر تزیهیی بی اله آلمشدر (*)

اسلامیت . بویکی فکرك حد اعتدالی اولان «فکر توحیدی» بی له آلمشدر . واقعا اسلامیتده فکر تزیهیی بی و یاخود فکر تشبیهیی بی ترجیح ایدن مذهب و مشربلر یوق دکلسه‌ده اسلام‌ده اس‌الاساس فکر توحیدیدر .

فکر تشبیهی . حال افراطده و غیر معطل برنسلکده اولارق ، مذاهب محقه اسلامده روی قبول کورمه‌مشدر . فکر تزیهیی به کلنجه : اسلامده کی فکر تزیهیی ، توحیدی درجه‌سنی بولمادیغی تقدیرده دخی روحانیت و خیال شائبه‌سندن قورتارلمش اولمق صورتیه معدلدر .

حقیقت اسلامک ابنا ایتدیرلدیکی فکر توحیدی یک جوق آیات واحدیثله بیان ایدلمش اولمغله برابر قطعیت و ووح تامی جائز اولانلرندن بر قاضی اشهاد ایدنه‌جکمز :

لیس کمله شیئی وهو السميع البصیر

بو آیت جلیله ایکی فکری حویدر . برنجی حد اولان لیس کمله شیئی ، اشکال تشبیهیه‌نک کافه‌سنی نفی ایدر و تزیه مطلقدر . اگر جناب حق یالکمز بو فکر تزیهیی ایله بیلدیرلمش اولسا ایدی . عادتاً هیچ بیلدیرتمش صاییلیردی . بو فکرده نه مقایسه بانتقض

(*) فکر تشبیهی ، تزیهیی و توحیدی حقنده ایضاحات تامه ایسته‌ینلر ۱۳۲۶ سنه‌سی حکمت نسخهلرنده کی تصوف اسلامی مباحثی و بالمخاصه مقدمه‌یی تشکیل آدن برنجی کتابی کوزدن کچیره‌لی درلر .

و نه ده مقایسه بالتماض ممکن دکادر . نفی کامل تشبیهات اولایغندن
 او فکری وجدان بشر ، عدمدن باشقا بر معنا ایله تفهیم ایده مزدی .
 ایکنجی حد اولان « هو السمع البصیر » بر فکر تشبیهی در . بزهر نیاپاساق ،
 سمع و بصری دوشوندیگمز زمان تشبیه قطعیدن و بوفکره بر شکل
 بشری ویرمکدن وجدانمزی قورتارامیز . بنا برین جناب حق یالکنز
 بوفکر تشبیهی ایله ییلدیرلمش اولسایدی ، کریوه مادیته و آدم پرستی به
 دوشمن ضروری ایدی . لکن بویکی فکرک جمعی اوله برفکر معتدل
 میدان کتیررکه روحی تنزیه و تشبیهک افراطندن قورتاریر .
 بنا برین عقیده جناب حق عدمله تفسیر ایندی رجهک تنزیه مصالقدن
 و یا خود طاش و طوپراق درجه سنه ایندی رجهک تشبیهاتدن قورتاریر .
 حکمت اسلامیهده بو حالت لطیفه « جمع و فرقی » و « جمع الجمع »
 صورتلریله افاده ایندیلمکده درکه بوضوکی ترکیب فکر توحیدی بی اشعار
 ایدر . لوای اسلام اولان « کلمه توحید » دخی بر ایکنجی شکلی
 بولونامایه حق درجهده عالی برفکر توحیدی در .

لکن فکر جلیل توحیدی بی بوتون بر منظومه حکمت و معرفت
 شکلنده اظهار ایدن آیت قرآنیه :

هو الاول والآخر والظاهر والباطن

آیت عالیه سی در . حیاتمزی تبعا تله کچیردک . اعظم بشریه نیت الهامات
 عالیه فکریه سنک بللی باشلیلرینه ، کتب منزلهده کی کلمات علویه به کسب
 اطلاع ایتدک . تماماً بی طرفانه اولارق بیان ایده درزکه بو آیت اعجاز
 نمناک دائره احتواسی خارجنده سویلنه بیللمش کلامه تصادف ایتدیگمز
 کبی بوندن عالی ، دها فنی ، دها موجز بر شکل و صورت تصویرخیده
 محال بولیورز . عین معنائک بیکلرجه کله ایله افاده ایدلیکی اولویور ،

لکن الفاظ و کلمات چو قافی نه فضله و ضو حی ونه ده فضله افهامی موجب اولامبور .

جناب نبی . فکر توحیدی نك تطبیقات اجتماعیه سنی شو حدیث ظریف ایله بزه بیلدیر مکده در .

خیرکم من لم یتړك آخرته الدنيا ولا دنیاہ لا آخرته لم
یکن کلاً علی الناس

بو حدیث اییجه دوشونلیرسه . اسلامی تماماً فهم ایدن برهیئت اجتماعیه نك نه درجه لرده مکمل اولاجغنی کسیدیر مک زور اولماز . اسلامک ان پزلاق ادوارینی تدقیق ایده جک اولساق . کورپرزه اودوره لر ، هب فکر توحیدی نك ان زیاده آ کلاشیلدینغی واک متین تطبیقات کوردیکی زمانلردر .

شیمدی ده اوج فکر ایله فکر فنی قابل مطابقت اولوب اولمادیغنی محاکمه ایده جکر . اولاً حکمت و فن ک کندیلیرینه مخصوص ساحه لرینی فکر مزرد چیقارما یالم . اگر برمسلاک حکمت . قواعد و دستاویز فیهیه مغایر دوشسه ماناملنده اولورسه . شو افکار عمومی فیهیه اونوتامسی ایجاب ایدر .

۱ - تسلسل حادثاتدن استنباط ایدیلر « ضرورت و قنون » فکری ،

۲ - تحلیل حادثاتدن حصوله کلن « ارتباط و توازن عمومی » فکری ،

۳ - تدقیق موجوداتندن مستفاد اولان « وحدت ماده و قدرتك وحدتی » فکری ،

۴ — ماده و قدرتک تدقیقندن مستبان اولان «و وحدت ماده و قدرت»
فکر لری ،

۵ — تدقیقات فیهنک غایه سنده بالضروره حاصل اولان «وجود»
فکر لری .

بوافکار یالکز فیاتدن مستدل اولمایوب هر مسلك حکمتک وحتى
بوافکاره مغایر ظن ایدیلنرینک بیله حقیله تحلیلنده میدانه چیقاره
بوافکار ، انجق فکر توحیدی تک قبولی حالنده معنویات وحدانیاتله
مصادمه ایتمز . فکر تشبیهی ده «حدود طبیعی و منطقی مادیون و حسیون»
مسلكی در .

فکر تزیهیی ده ایسه «حدود طبیعی و منطقی مفرط ذهنیون و یا خود
عدمیون مسلكی در . واقعا فکر تزیهیی سالکینی بو حدوددن توقی ایله
مسلك روحنیونی اجتهاد ایتمشلسه ده بومسلكک فنون ایله تردیف
و توفیقی چوق زوردر .

هر ایکی فکر و اوچ مسلك ، برچوق دساتیر فیهنک انکارینی
وطاقلرینک افراط و یا تفریطیله تغیرینی موجب اولویور .

یالکز فکر توحیدی در که وجدانیاتک اولدینی کبی فیاتک دخی
حقیقتی وجهله جریاننه مانع اولماز . بوسده منی در که اکبویوک متفکر لر ،
سلامتی فکر توحیدی ده بولمشلردر . دو هارتمان دین استقبالك
«آنجق فکر توحیدی یه» مستند بر دین اولایله چکنی سویلیور .
لکن هارتمانک بیله مدیکی ایچون سویلیه مدیکی برشی وار که
اوده : فکر توحیدی یه مستندی یکانه دینک ، دین اسلام اولدینی در .

اون سکزنجی مبحث

شکل حکومت و رابطه شوری

حکومت نبویه . — اصول مشورت . — اخوت و مساوات . —
عدالت و حریت . — ارکان شوری .

حیات نبی ده ، جمعیت اسلامی ده جریان ایدن اصول حکومت ،
بر اعتبارله امثال حاضرده سی بولونامایان بر شکلده ایدی . بونک سببی
ایسه مطاع اولان ذاتک صفت مخصوصه سی در . مع مافیه صحائف
تاریخده بو شکل حکومتی کوره بیلیرز . انبیای نبی اسرائیلک زمان
حیاتنده جریان ایدن اصول اداره بو شکلده ایدی . تاریخ عمومی
بوصورت حکومته «پدرانه حکومت» حکومت نبویه *Gouvernement*
patriarcal نامنی ویریور .

شو قدرکه حیات نبی ده جریان ایدن حکومت اسلامیته ، رأس
ادارده ذات عالی نبوی بولونامایی اعتباری بر طرفه بر اقلیرسه ،
اساسلری منتظم قوانینه و تفرعاتی مشورته تابع بر حکومت مشروطه
اولدینی کوریلیر .

عهد نبی ده جریان ایدن حکومته « مشروطه » نامنی ویریشمز
تمامیه دوغریدر . ذات عالی نبویده نخوت ، خودپسندی و استبداد
وامثالی اوصاف مردوده درنما یوق ایدی . حقوق بشرک مواد

اسی سببی آیاتہ تحد نامینہ آئینمش واشکالی تعین ایدلمش اولوب
اجتہاد ومقایسہ مقننر اولان مواد مشرعہ ، اصول مشورتہ ، تقریر
ایدردی . مجلس مشورته داخل ذوات ، کمال سربستی وجدان ایله
رایخی ویرردی . حتی مستشارک هر شیدن اول حته رعایت ایتهمسی
وامین اولماسی لزومی اودرجهلرده صلابتہ تلقی ایدلمش ایدی که بعض
اصحاب . ذات نجده کوریلن تمایک عکسی وضدی اولسه بیله . ینه
وجداننده حقایقنی حس ایتدیکی رأی اعطادن وحتى بعض کره
راینده اضرازدن اصلا چکینمزدی .

ذات عالی نبوی ، بو حقپرست اصحابدن مغبر اولمق شویله
دورسون . راضی و ممنون اولور ، ثبات و درایتلرینی مدح و تقدیر
ایدردی .

دین اسلام ، بوتون مسلمانلرک اخوتنی امر و اعلان ایتشدی .
نظر نجده برکوله ایله بر زنکینک . اک مهم اصحاب سابقینک حقوقه
هیچ بر فرقی یوق ایدی . عامه مؤمنین آراسنده مساوات ، حقوق
ووظائف خصوصاتنده اولوب مزیت و فضیلتک تقدیر و تجلیل ایدیتمه مہسی
دیمک دکادی . اصحابک علم و اقتدارلری ، محاسن و فضیلتلری و دینه
اولان خدمتلری اعتباریله نزد نبویده قیمت و مرتبهلری وار ایدی .

عدالت ، اوامر قرآنیہ موجبنجه ، هرکس حقنده سیاناً جاری
ایدی . اسلامک علامم ممتازه سندن بری ده حقوق خصوصنده اولسون ،
وظائف خصوصنده اولسون ، انسانلر آراسنده صنوف ممتازه طایفاماسی در .
هر مسلمان حر ایدی . اوامر قرآنیہی استحقاف و حقوق غیره
تجاوز درجه سنی بولامازدی . مع مافیہ بو خصوصده دخی صورتله
قصاصت ایدیش اولوب تفحص و تجسس احوال ممنوع ایدی . مثلا

منافقین تماماً معلوم و حتی بونلر بعضاً اعلان نفاق ایشمکن بیله نفاقلرینی اغذار و صور مقبوله ایله ستر ایتدکلری ایچون معاتبه اولونارلردی . جناب نبی ، حقنده صراحت کامله قرانیه اولمایان مواد حقنده دائماً استشاره ایدرلردی . استشاره بر اعتبارله عمومی ایدی . لیکن بوتون احتیاجله استشاره امکانی اولدیغندن نزد نبوی ده بر نوع شورای اسلام وار ایدی که بو مجلسی ، ارکان احتیاج تشکیل ایدیوردی .

ارکان شوری ایچنده اول امرده ابو بکر ایله عمر نظر دقتله چاربار . صدیق ، معتدل فیکرلی احتیاجک مبعوت وریشی حکمنده ایدی . ویردیکی زایلر ، اکثریتله جناب نبی تک مقبولی اولوردی . ابو بکر ، روح نبی ایله اودرجه مترج و متحد ایدی که چوق دفعه افکار و عمل نبی به ترجمان اووردی . اعتدال و حامدن ناسی ابو بکر ، اکثریت محبوب و منظوری ایدی . مع مافیہ بو حلم و اعتدال آلتنده زوال ناپذیر بر متانت و ثبات مندج ایدی . حدیبیه مصالحه سنده ، عمر بیله متانت و رصانتی غیب ایشمکن ابو بکر ، هر درلو تأثر و تحویلدن آزاده قالمشدی .

ابوبکر ، قولایلقه آده سومهین و هر کسی تقدیر ایتمهین عمر ، شدتیه سهور و تقدیر ایدردی . فروق ، منظرطر و شدیدلرک مبعوت وریشی ایدی . جناب نبی ، چوق کره عمرک ویردیکی آرای تعدیل ایدر . ابو بکر نه عمر آراسنده اختلاف و اجتهاد اولسه ، ابو بکرک رأیی ترجیح ایلردی . مع مافیہ چوق کره رأی عمرده اصابت اولدیغنی بویورمق بویوکملکنی کوسترمشدر .

ابوبکر ، اقناع و اداره اصولنه سالک ایدی . عمر ایسه ، حقلک دیمی اولدیغنه امتداداً ، هر ایشی اولدیغنی کی فصله میال ایدی .

مع مافیہ بو ایکی بویوک آدمک اطوار و مشوار مشهورلری بویله اولمق ملاحظه سیله اوصاف معکوسه دن محرومیتاری خاطرہ گلهمه لی در . مثلا اورضده تمیز آرایه مقتدر اولان جناب نبی و صوکراده صدیق بولوندجه ک شدتلی رایلری درمیاندن قاچینمایان عمر ، کندی کندینه قالدینی وقت ، آهنین بر عدالت وحقانی بر حاکمیتله ک بویوک شفقت و مروتی مزج ایتمه نک یولنی بولمشدر .

عثمان ذی النورین ، اکثریا ابوبکرک رایسه اتباعله اکتفا ایدر و آریجه رأی ویرمزدی . حلم وشفقت ، مروت و سخاوت کبی اوصاف کریمه ایله متخلق اولان عثمانده همان هیچ اوصاف سیاسیہ واداریه یوق ایدی .

امویلرک رئیس ابوسفیانک یک کج مسلمان اولماسندن دونایی امویلرک تشکیل ایتدیکی اکثریت اصحابک مبعوث و رئیس عثمان ایدی . مع مافیہ کرک ابوسفیان و دیگر اموی رؤسای ممکن اولدینی مدتجه اسلامه عداوت و مقاومتده اصرار ایتدکلرندن و جناب عثمان ایسه بر رجل سیاست اولمادیغندن مجلس شورای اسلامده امویلرک رأی و تأثیری یوق ایدی .

امام علی ، اصحابدن کوچوک برزمره متفکرین و حکمت نینک رئیس ایدی . اونک احبای ، اصحاب صفه نک بر قسمیله جناب نبی نک بر صورت مخصوصهده سودیکی بعض اصحابدن عبارت ایدی . امام علی ، مجلس شوری ده نادراً اظهار رأی ایدردی . او یله آکلاشیلورکه علی ، جناب نبی ایله برحالت خصوصیهده دائماً همبزم اولدینی حالده مجالس رسمیه و ظاهرده پکده اظهار موجودیت ایتمز ، ایتسه بیله مذاکره و مصاحبه قاریشازدی .

عبدالرحمن بن عوف ، ابو عیبه بن جراح متین دوشون ورآی
مقبول اصحابدن ایدی . باخصوص ابو عیبه ، ابوبکرک مثلی ایدی .
سعید بن زید ، معتدلردن عداولونوردی . زبیر بن عوام ، عمر درجه سنده
دکلمهده ینه آچیق سوزلی وشدید فکری برذات ایدی . مع مافیه
تفکر و محاکمه خصوصنده ابوبکر ، عمر و ابو عیبه درجه سنه
واراموردی . طلحه حقهدهده عین محاکمه دوغریدر .

سعد بن ابی وقاص استقلال فکر ایله مشتهر ایدی .

انصاردن سعد بن معاذ ، جناب عمره بکزرشدید و دوغری برذات
ایدی . عمرله رأی اکثریا توافق ایدردی . اجراءات لینه دن ، مدارادن
حظ ایتمزدی . اسید بن حضیرک مشربی اوکا یقین ایدی . سعد بن
عباده ایسه چوق سیاسی واوزون دوشونیر ایدی .

بونلر ، شورای اسلامک ارکان اعضاسدن معدود ایدیلر . مع مافیه
مجلسک بونلردن عبارت اولدیفنی ظن ایتمه مهلی در . سابقین اصحاب ،
هب او مجلسک اعضاسی اولدیفنی کبی مؤخریندن دخی رأی مصیب
صاحبیری مسموع اولوردی .

عنفات موجوده کوزجه تدقیق ایدیلیرسه ، سیاست ماهیتی حائز
اولامقوله برابر . بوندن باشنا برده خصوصی مجلس ارشاد و مصاحبه
اولدیفنی آ کلاشیلورکه بومجلسه دوام ایدنلرده عمار بن یاسر ، صهیب
رومی ، سلمان فارسی ، ابو ذر غفاری ، دحیه الکلبی وبلکده اسملری
بوصورتله ضبط ایدیهدهمهش بر طاقم ذوات ایدی . مع مافیه بونلر ،
ارتحال نبی متعاقب دایما امام علی ایله همفکر و هم اجتهاد قالمشردرکه
بوصورتله کیملردن عبارت اولدقلمری آ کلاشیلایلیر .

صوکه درجه شایان دقت اولان احوال دن بری ده جناب نبی تک آرایه

واکثریت واجامه فارسی دائماً اظهار ایتدییی حرمت و رعایتدر احد
مخبره سنده کی مغلوبیت، رأی نبی و اکابر اصحاب اقلیتده قلماسندن واجامه
رعایت اولونماسندن نشأت ایتمشدی .

اصحاب محمدی ، حقوق ووظائفده مساوی اولمقله برابر ارباب فضل
واقتمدار تمیز ایتمش واداره یارار وایشه عقلی ایرر برصنّف مخصوص
پیدا اولمشدی . بونلرک برقسیمی تعلیم قرآنه ، دیگر قسمی افتایه و
معاملات دینییه یی تدریسه ، برطاقی ده امور ملکیه وعسکرییه یی تدبیره
مفتدر بولونیوردی .

جناب نبی بوقسم اصحابدن یمن وسائر بلاد عربیه عامللریغنی والیلر ،
تعلیم دین و معاملات مأمورلری یعنی قاضی ومفتیلر اعزام ایدردی .
والحاصل ده حیات نبی ده ، دینک اولدینی کبی ، اجتماعیات
اسلامک دخی اساسلری قورولمش ایدی که امویهدن تغلبی وتحریفاتیله
بو اجتماعی اساسلر نیجه عصرلر منسی ومتروک قلمش ، واسلامه احسان
دینی اولان بواساسلر ، برتکامل مدید وطیبی نتیجه سنده « حقوق
انسان وحکومت مشروطه » عنوان وصورتیله اقوام آرنیه ده رونما
اولمشدر .

دین نامنه تفکر وحرکت دعواسنده اولان واجتماعیات اسلامه
وچونکه حکمت تاریخیه واقف اولمایان وعلمالق طاسلایان بعضی اموی
بقایاسنک « مشورت ومشروطیت » ی اجانبدن استعاره ایدلمش برشی
کبی تلقی ایتکه وایتدیرمکه چالیشیشلری ، اونلرک روح اسلامیتدن
نه قدر اوزاق قالدقلرینه دلیلدر .

اون دو قوزونجی مبحث

مراتب اسحاب و مسند فضل

سیاست و حکمت تمدیه . — اسحابك مودت و فداکار فطری . — اسحابك
یکدیگری حقنده کی افکاری . — اوچ فرقه .

جناب نبی نكدهای محیر العقول بی کمر جه سنهك عادات قومیه عربی
تریزه ابتدیرمه سی . متفرق آمال و افکاری « وحدت و اخوت اسلامیه »
فکری آلتیه جمع ایتمه سی و با خصوص ارکان اسلامه ، یکدیگری له مصادمه
ایتیه جک بر موازنه دائره سنده ادازه ایدمه سی کبی . اهمیت و تأثیری
اول امرده تقدیر ایدیه مه جک خصوصاً سنده نظر عبرته چارپار .

ذات نبی اسحابك آراسنده بووند قجه بو موازنه به حلال گله مش و کیمسه
کیمسه به کو جنسه مش و کو جنسه اولسه بیله ، اغیر اینی اظهاره وسیله
وامکان بولما مشدر . جناب نبی طرفدن ارکان اصحاب آراسنده تأسیس
ایدیلن موازنه اودرجه دقیق و رقیق ایدی که اخلاف ، هانکی سنک
دیگری نه مرجع طو تو لماسی لازم کله چکننده متحیر قالمش و بو باده اجتهادات
متخالفه به یول آچیلما مشدر .

بزرگ بومسائل « صرف تاریخ و وقوعات و حادثات » نقطه نظر بیله
حاکمه ایتمک و بومسئله لری لیسندی به قدر بوروندکاری اسرار افکیز

مجاہدین قورتارمق املنده یز . اثرمزده اصول تحلیله اصلا آرینا .
دیغمزی و بوتون محاکمزی فن و حقیقت نقطه نظریه یوروتدیگمزی
قارلرمز تصدیق ایدر .

کوک دین و کورک اجتماعات اسلامه پک قوتلی تأثیرات ایقاع ایتمش
اولان مسائلك آرتق ظنیات و روایاتک ترکیله « حقیقت حال »
دأرمنده حللی زمانی کلمشدر . بزم فکرمزه کوره اسلامت ینه دور
اعتلا و انتشاری حلول ایتدیکندن و آرتق اسلامی اقوام متمدنه
متین و فنی بر اصول دأرمنده تدقیقه باشلامش اولدقلرندن اکر بز
مسلمانلر تاریخمزه عأد خصوصاتده حالا اعتقادله وقوعاتی قاریشدریر
و شوصورتله تجلی حقیقته ممانعت ایتمکده دوام ایدرسهك عن قریب
حقایق تاریخیمزی دخی اوروپانک غیوروبی طرف مدققلرندن
او کورنمک اضطرارنده قالاچمز .

جناب نبی حقنده نه درجه بی طرفانه محاکماده بولوندیغمزی ، اثرمزی
تدقیق ایدنلر تسلیم ایلر . اصحاب و اختلافات مسائلمده ، مذاهب
خصوصنده [بونلر اثرک ایکنجی جلدینه درج ایدیله جکدر] دخی
عین اصولی تعقیب ایده جکز .

اختلافاتک حین وقوعنده ، وازمنه متعاقبهده محاکمته بر طرفدن
تمایلات و منافع شخصییه و دیگر طرفدن اسباب سیاسییه اجرای تأثیر
ایدیوردی . هر طرف کنندی فکرینی حقلی چیقارمق ایچون دلائلی
آیات و احادیثه استناد ایتدیرمهک چالیشیور و یکدیگرینی تکفیر
و تلقین ایدیوردی .

بویله بر اصول ایله حقیقته وصولک ممکن اولامایاجنی ادنا ملاحظه
ایله کشف ایدیلیر . صوکراده بویله بر اصولدن دینه نه درجه لرده

ضرر کله چکی میدانده در . ناصل که اسلامی اگ زیاده اضرا ایدن
بونلر اولمشدر . برمتفکرك . تواریخ اسلامییهی مطالعه ایدوبده
کوسته ریلن تعامی و طرفکیری به حیرت ایتهمهسی ممکن اولمیور .

بو تعامی و طرفکیری ، بعضاً آیات صریحه نك احکامه قطعیه سی
اونو تمق درجه سنه وارییور که اصحاب تعامی و طرفکیری نك اسلامیت
منفعتنه حرکت ایتدکاری نظر اعتباره آلینیرسه ، اونلرده رونما
اولان غلط محاکمه به تعجب ایتهمنک و بو غلطانده قصد اولوب اولمادیغی
صور مامق الدن کلیور .

ایشک ایچنه برکزه اغراض کیردکنن ، حق و غایه غائب اولدقن
صوکره ، اقاویل ضعیفه یی قبول و مصرحاتی ترک ، حقوق و حقایق
تاریخیه یی انکار درجه سنه قدر ایلری کیدیلیور .

فرض ایدلم که وقیله بو حالات ، منافع و اسباب سیاسیة اجنبیه
یا ایلمش . بوگون بو یولده اسباب موجودمی در ؟ اصلاً :

شیمدی بیله چوقلری ، اعتمادله و قوعاتی ، قبول بسیط ایله
دساتیر علمییه یی خلط و مزج ایدرک « بزم کبی کوچو ککر اوینه
بیوکاری محاکمه ایتمکنن تأدب ایتهملی در . » کبی ظاهر آ مرغوب
سوزلر در میانله ینه ایشی ظنیانده براقق و اختلافت سابقه یی مذهب
وهمده یکدیگرندن عداوتله متفارق مذهب - انده ایفا ایتمک طرفداری
بولونیورلر . بویه دعواده بولونانلرک حکمت تاریخ و فن حقیقده
هیچ بر فکرلری یوق دیمکدر . مع مافیله ایشه دیگر بر نقطه دن باقلم .
بویه بر اصول ، مقصدی تأمین ایتهمی در ؟ خایر ! ایشه تاریخ اسلام
و ایشه مذاهب واقوام . بالعکس حلی ، تسلیم حقیقتدن باشفا بر شیئه

محتاج اولمایان بو کجی مسائلی مغلوق زمینلره سوقوق یورندن مسلمانلر بر برینی تخطئه ایده ایده تکفیره قدر یول بولدقلری اولمشدر .

ارکان احسابی محاکمه ایچون اونلرک اعمال و مزایاسنی تاویل و تحریفه مراجعت ایتمهک ایجاب ایدر . عشره مبشره دینیلن ارکان اصحاب . دین اسلامک تأسیسنده ، امثال تاریخیه سی پک نادر بر صورتده فداکارانه و ثابته خدمت ایتمشلردر . اوان دعوتدن اعتباراً ارتحاله قدر ، ابو بکر ، عمر و سائر ارکان ، نزد نبویدن اصلا آیریلماشلر و بوتون مزاحمه مجاهده و تأسیسه مردانه قاتلانمشلردر . احد محاربه سی کجی مهلک کونلرده بونلر ، لازمه ارتباط و مودتی حقیقه ایفا ایتمشلر و عدلرینی طوتمشلردر .

هجرت نبویهده علی ، پیغمبرک یاتاغنه یاتارق اعدایی آلداتمش و حیاتی موت ایله نتیجه لئه سی پک محتمل بر تهلکیه قویمشدی . قریشیلر ، یاقاده یاتانی ، جناب نبی صانیورلردی . قریشک مقصدی جناب نبی قتل اولماسنه نظراً قارشودن اوق آتایلیرلر و یاتانی تلف ایلیه بیلیرلردی . سوکراده جناب نبیک یاتاغنه یاتارق قریشی آلداتان علی نی ، حدتله قتل ایتمه لریده ممکن ایدی .

هجرتده رفیق محمدی اولان ابوبکر ، قتل اولونایبیلیردی . احد غزاسنده ، اصحاب داغیلدقدن سوکرالک بویوک تهلککله معروض قالان نبی فداکارانه مدافعه ایدن بونلرایدی . احده ، امام علی ، الک معند ودلاور قریشیلردن مرکب یدی سکنز مفرزه یه یالکزمقابه ایتمش و برکونده یوزکره جاتی فدا ایله مش و جناب نبی یه سپر اولمش ایدی . جناب نبی یه صالدریلان قلنجلره وجودینی قالقان یاپان طلحه

و عبدالرحمن اوقدر یاره آملشردی که بریسی چولاق و دیگرى ضوبال
قالمشدی .

زیر دشمنلر اوزرنده قلیچ پارچه لیور ، سمد بیکلرله اوق
آیوردی . تاریخک شوشه ایتلرندن سوکرا بونلری تجیل ایتمه مک
ومزیت وفدا کارلقلرینی انکار ایتک حقمزلق وانصافمزلق در .
بونلرک شودرجه قصورایی بولان مودت وارتاباضرینه قارشى بی
حقق و عالیجناب ، بذل تقدیرات وتوجهات ایتمش و اونلرک قدرینی
اعلا ایله مشدر .

بو حقیقلری انکار نه درجه یا کاش و حقمز بر محاکمه ایسه ، اونلرک
بشر اولدقلرینی ، خطا ایده بیله جکلری و خضالرینی اعتراف ایتمه مک ،
هر کیماک اغورنده اولورسه اولسون ، حقیقی فدا ایتک و باخصوص
بومساحمه لر دن اسلامه کله جک ضرر لرلی درک ایله مه مک اودرجه یا کاش
و حقمز در .

ارکان اصحاب حقمده معاصرین و اخلاف طرفندن در میان اولونان
اسباب تفضیل وترجیحی دیگر بر مبحثده در میان ایده جکسه کنده
اومبحث ایچون مقدمات استحصاریدن اولمق وارتحال بی دن سوکرا
ظهور ایدن اختلافات اسبابدن برقسمنی کوسترمک اوزره بوارکانک
یکدیگرى حقمده نه دوشوندکلرینی ، نه سویله دککلرینی محاکمه ایتک
ایجاب ایدیور .

بوارکان آراسنده ، آشاییده یرلری کلدکجه بر تفصیل بیان ایدیله-
جکی اوزره ، برچوق اختلافات حصونه گلش ایسه ده اونلرینه
بگریکلرینی تقدیر و مزیتلرینی تسلیمدن فراغت ایتمه مشلردر . مع
مافیه بو تقدیراتک بلاقید و شرط اولان جهتلری دیانت و تقوایه عائد

قالان اقباسمی اولوب اداره واجتماعیاته عاند خصوصاً تده تقدیرات مقید ایدی . بوندن دولایی اونلری مؤاخذه دکل ، تقدیر و تحسین ایتک و حراندیشلکلرینی تجل ایلهمک اقتضا ایدر . اونلرک یکدیگرینه قارشى ظهور یافته اولان بوتفاوت تقدیراتلری ، هر وقت و هر مذهب طرفندن حقیقه تحلیل اولونمامشدر . وقوعات تاریخیه یی و اغوال مضبو- طیه یی تحلیل و تنقیددن حاصل اولان ایلک و قطعی نتیجه لردن بریسی « امام علی » نك بعض خصوصات مشربیه سنك اکثر اصحاب و بومیانده ابو بکر و عمر و سائر ارکان طرفندن احوال زمان و سوبیه خلق ایله متوافق کوریله مه سی در .

امام علی ، بزم محاکمه مزه کوره زماننك فوقنده بر فضل دهائی و علمی یه مالک ایدی . جناب پیغمبر دکل ایدی ؟ سؤالن ایزاد ایده جکلر هك بسیط بر جوابمز واردر . جناب پیغمبر ، نبی اولدیغندن وبالطبع شرط اسلام تصدیق نبوتی بولوندینندن اونك تفوقی هر کس بدیهی و ضروری بولویوردی . لکن بوبانده وارد و اصحابك معلوم و مسلمی اولان احادیثه زغمأ امام علی یه ، نبی کبی بر صفت قدسیت و عصمت و یریله مزدی . امام علی نك مشربنده مدار و اداره مصلحت یوق ایدی ، دائماً منشرح ، شاطر و میال لطیفه ایدی .

بالخاصه شوصوك حال عمر طرفندن بر تقصان کبی تلقی اولونیوردی . کندجه حق بیله دیک شیلری اضمار ایتمه سنی بیلمه ین فاروق ، هر وسیله ایله بونی سویلیوردی . مثلاً کندندن صو کر ا حلیفه انتخابی مسئله سنده امام علی یی سائر ارکان اصحابه تفضیل ایتدیکنی عدیداً سویله مکله برابر « مزاحه میالدر . » جمله تعلیله سیله بو تفضیلی قطعیت درجه سنه کتیر مکدن و مسؤولیت انتخابی اوزرینه آلمقندن توقی ایتمشدی .

مبحث آتی به بر اقیلان خطبه‌ها ، امام علی‌ده کی صورت تفکرک
عمومیت افکار فوقده کوریلدیکنی اثبات ایده جک واثیقندیز .
ارکان امحابدن عمان ، سعد طلحه ، عبدالرحمن و ابو عبیده نك
اداره و ریاست خصوصیلرنده ابوبکر و عمری ، علی به ترجیح ایتدکلری
براز تدقیق ایله تظاهر ایدر . احتمال که بو خصوصده امام علی نك جناب
بی دن صوکرارئیس هاشمی بولونیشنك . ابوبکر و عمرک ایسه ،
هاشمی اموی منطقه‌سی خارجنده وبی طرف بولونیشلرینك ده دخی
واردر .

جناب نبی حیائده اولدیجه ، هاشمی و اموی رفابت قدیمه‌سی جای
نحت اولامازدی . لکن ارتحالدن صوکرابومسئله نك ینه علولتمه‌سی امور
طبیعه دن ایدی عقب ارتحالده انصارک سعد بن عباده بی خلیفه نصبه
قالقیشالری ، فضل اصحاب حقه‌ده اووقت معاصرینك بزم ظنمنزدن پك
باشقا دورلو دوشوندکلرینی اثبات ایدر . اگر ابوبکرک فضل و رجحانی
بر صورت عمومیه ده مسلم اولسایدی ، انصارک شو حرکتی وقوعه کلزدی .
کذا امام علی نك فضل و رجحانی حقه‌ده دخی عین محاکمه سرد ایدیه بیلیر .
مع مافیه علی بی اوج مفضیلنده کورمه‌کی آرزو ایدنلر ، ابوبکره نسبته
دهاچوق ایدی . انصار ایخنده ، تقدیر علی حقه‌ده کی احادیثی ، حقیر
براقربا پرورک درجه‌سنده کورنلر بولوندی . ارتحال نبی بی متعقب
ایلك ظهور ایدن اختلافی محاکمه ایدیکمز هنکامده ، قارئینک شو
مطالعاتی اونوتماماسی اقتضا ایدر . زیر ابومسائلک سطحی محاکمه سیدرکه
دینه قدر تأثیرات ایقاع ایتمش و مذاهب مخصوصه میدانه کتیرمشدر .
بوکون دخی اجتهادات معلومه بی بلا تنقید قبول ایدر سه‌ک .
اختلافاتی ادامه ایتمش اولورز . اگر بو اختلافات ، تخالف علمی

درجه سنی کچمه سه، مضرتی چوق محدود اولور. مع التأسف شیمدی یه قدر
 بودر جهده قالاماشدر . بودر جهده قلماسی ایچون وقوعاتی بوتون
 وضوحیله دوشونمک و حقسنز فکر لردن توق ایتمک ایجاب ایدر که
 بزده یایمغه چالیشه جغمز شی بوندن عبارت بولونا جقدر .

برنجی جلدک صوکی

شهبندر زاده فلبلی

اصول علمی

تألیف اسرار

ایکینجی جلد

طبع اول

طابع و ناشری

دارالشفقة کتابخانه سی صاحبی

حسین حسینی

قسطنطیبه

مکتب مطبعه سی

۱۳۲۷

ایکجی جلد

برنجی مبحث

ایمک افتخارف

عقب ارتحاله . — خلافت مسئلہ سی . — برحقیقت . — انصارک
فکری . — هاشمیلرک اجتهادی . — شیعه نك ادعای سی . — انتخاب
ابوبکر . — امام علی نك بویوکلی .

جناب نبی نك ارتحالی اعظم اصحابی شاشیرتدی . بوکا بعضیسی
اینامق ایسته میوردی ، بعضیسی کنندی غیب ایتمش ایدی . مع مافیه
اعتدال و متانتی محافظه ایتمش اولان ابوبکرک ارشادیله اصحاب کندینه
کلدی . دها جناب رسالتک تجهیز و تکفینیله اشتغال ایدیلمکده ایکن
خلافت مسئلہ سی افکار اصحابی اشغاله باشلامش ایدی .

برنجی جلدک صوکلرنده کی محاکمتر خاطرلرده قلمش اولاجغنه
کوره خلافت مسئلہ سی حیات نبی ده حل ایدیله مه مش ایدی .

صوکل کونلرده حضرت رسالت بروصیتنامه تحریر ایتدیرمک
آرزو ایتمش ایسه ده اصحاب آراسنده مناقشه ظهور ایتدیکندن
جناب نبی بوفکردن فراغت ایتمشدی . نبی محبوبک خسته لکنه رغماً
حضورنده مناقشه ظهوری ، شو خلافت مسئلہ سننده کی اختلافک
شدتی کویستمکنده در .

حقیقت هر شئیك فوقده اولوب اونك كتميله هیچ بر مقصد حاصل اولمایه جغندن و باخصوص كتم و یا تاویل و قوعواته فائده لی بر تاریخ یازمق ممكن اولمادیغندن بز ، قواعد تاریخی بو قوعواته دخی تطبیق ایده جگزر .

اصحاب حقنده روایت ای دیلن احادیثك كمال دقتله تحلیلمندن مستفاد اولیور كه جناب نبی ، امام علی نك كندندن سو كرا قافله سالار اسلام اولماسنی آرزو ای دیوردی . چونكه علی بی بالذات و اهتمام مخصوص ایله یتیشدیر مش اولوب بوتون اسرار و امورینه محرم ایتمشدی . شو قدر كه امام علی حقنده کی بو ترجیحنه ، داماد و عموجه زاده سنی قایبرمق و نبوته ارثی بر سلطنت سوسی و یرینه مش اولمق او زرده ، اصحاب طرفندن اشتراکی نوعما مشروط قیلمش ایدی . جناب نبی آرزو ای دیوردی كه امام علی بی او مقامه اصحاب اصعاد ایتسین .

صوك كونلرده کی وصیت مسئله سی اصحابك بویله بر ترجیحه قائل اولمادیغنی كو سترمش ایدی . شو حالت روحیه یه رغماً جناب نبی ینه امام علی نك خلافتنی تصریحاً امر ایتمش اولسایدی ، دین اسلامك روح اجتماعی اولان مشورت و اکثریت ، حریت آرا و افكار قاعده لرینی بوزمش و مسئولیت آتی بی عهدۀ نبویه سنه آلمش اولاجقدی .

خلافت ، سالله علی ده تقرر ایده جکی جهته بو سالله دن كنن هر آمرك مسئولیت اعمالی ، دونه دولاشه جناب نبی یه راجع اولاجقدی .

صوك كونلرده تخریرندن فراغت بو یوریلان وصیتنامه اعتباریه مقام خلافتنه تصریحاً کیسه تعیین اولونمامشدر .

لکن براز او انه مد نظر اولونورسه، امام علی نك حقه کی ترجیح نبوی، انکار ایدیله میه جک بر صورتده نمایان اولور. حجة الوداعدن عودتنده « غدیر خم » موقعنده، ایراد ایتدیکی بر خطبه ده « من كنت مولاه فعلى مولاه » جمله سنی سامعینه اسماع ایتشدرد. بو حدیث اسانید صحیحه ایله مرویدر. بو حدیثك معناسی پیش تدقیقه آلینیر و قطعیتی دوشونولیرسه، ترجیح کیفیتی ثابت اولور. مع مافیله بو ترجیحك اکثریت اصحابجه مسلم اولمادیغی صور عدیده ایله ثابتدر. احتمال که بر طاقلمری بو ترجیحده بر خصیصه بشمیه، اقربا پرورلك و یا خود معناسی خلافتیه قدر وارمیان بر نوع اعزاز و تکریم کورمشلردر. احتمال که دیگر قسیمده عقیب ارتحاده خلافت علی ایله یینه برهاشمی واموی اختلافك باش کورسترمه سندن قورقشلردر. حس حاکم هر نه اولورسه اولسون، بو حدیثك « خلافتیه نصبی مؤدی بر نص » شکلنده تلقی ایدلمدیکی دلائل کثیره ایله ثابتدر.

اولا : دهها بو حدیثك حین ایتاننده اعتراض ایدنلر اولمشدر [*]

[*] سیر حلبی صاحبی — من كنت مولاه فعلى اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و احب من احبه و ابغض من ابغضه و انصر من نصره و اعن من اعانه و اخذك من خذله و ادر الخلق معه حيث دار « عبارده سیله حدیث شریفنی درج ایتدکن صوکره اوتوز قدر اصحاب صادق الاقوالك روایت صحیحه و اسناد صریح لرلیله ابی حاتم رازی و ابی داوود کبی بعض محدثین دن غیر یسنك نقل ایتدیکنی بیان ایدرک دیور که حدیث شریفك شرف صدوری منتشر و معلوم اولدیغنی متعاقب حرت بن نعمان الفهری مدینه یه و نزد اقدس حضرت رسالتیناهنی یه کلوب : | الايك بر لکنه سنك رسالتنه ایمان ایتکادزی امر ایتدك قبول ایلدك بش وقت نماز قیلمنی شهر صامده اوروچ طومنی ذکات ایله اموالزک تذکیه سنی و حجی امر ایتدك اطاعت و قبرل ایلدك. بونلره راضی اولیوبده شمدی ابن عمکی

ثانیاً : ترك وصیت مسئله سی ، باشدہ عمر الفاروق اولارق ، اکثریت اصحابجہ خلافت مسئله سنك رأى ومشورتہ حلی موافق کورولدیکنی کوسترمکدهدر .

ثالثاً : وصیت ایسته نیامك ضرورتی بیله ، امام علی حقتده کی حدیثك خلافتہ کچمه سی ایچون برنص نبوی شکلنده تلقی ایدیئدیکنی ویاخودایدلك ایسته نیلمدیکنی کوسترمکدهدر .

رابعاً : انصارك كندی رئیسلیری سعد بن عبادہ بی مقام خلافتہ نصبه قالفیشمالری ، حدیث مذکورك یاغیر معلوم اولدیغنه ویاخود خلافت ایچون نص صریح صورتنده تلقی ایدیئدیکنه برہاندر .

خامساً : خلافت اختلافتك دوام ایئدیکی مدتجہ « امام علی نك كل وقرايت جہتیلہ خلافتہ ترجیح » فی اوکسورن اولمش ایسده نص مذکورہ استناداً سرد دعوی ایدن اولمامشدر .

بوتون بومسروادتن چیقان نتیجہ ضروریہ شو اولیورکہ بوقدر فضل وکائنہ رغماً امام علی ، اکثریت سابقین واکا بر اصحاب عندندہ ریاستہ اتخاب ایدیئہ مشدر . امام علی نك عقیب ارتخالده خلافتہ نصبی شو نتیجہ لری تضمن ایدردی .

۱ - خلاقك ارئی برشکله یعنی مرور زمانہ سلطنتہ انقلابی .

دخی تفصیلاً بزہ مولی قیلایک بو امر المهدنی یوحسه سندنی : « دیه سؤل ایئدکده دو چشم خدا بین حضرت رسالت کسب حمرنلہ - والله انذی لا آتہ الالهو انه من الله ولیس منی - دیه اوچ کرہ تکرار بیورمش اولمشی اوزرینہ حرب انغهری : ان کان بقول محمد حقاً فارسل علینا حجاره من السماء او انما یذاب الیم » دیهرک حضور سعادتدن چیقمش والله حتی ایچون بو آدم مسجد قبوسندن چیئمدن باشنه اصابت ایدن بر طاشك ضربہ نک کینہ بیله مرد وھلاک اولمشدر .

۲ --- ساحهٔ تاریخنده و خاطرهُ اسلامده ، امام علی نك رونق و شخصیتی سببیه دیکر لرینک خسوف رونقی .

بوایکی شی ، محقق ایدی . حالبوکه محقق اولمدینی حالده ملحوظ و محتمل اولان شیلرده وار ایدی . بونک بریسی ، اکا بر احباب آراسنه اختلاف دوشمه سی احتمالی ایدی . فی الواقع عشرهُ مبشره دن بر طاقنک امام علی نك ریاستی دها صوکر ا بیله قبول ایده مه ییشنه باقلیرسه بویله بر اختلاف ، محقق اولماسه بیله ، پک ملحوظ ایدی . حالبوکه امام علی نك ارکان اصحابجه ریاسته قبولی شرطیله اسلام ایچون باشقا فوآئنده منتظر قوی ایدی . بوبابده سنوزی « اونور » کلیاتنده سوریه تاریخی یازمش اولان بر مورخ شهره بر اقیوروز . مومی الیه دییورکه : « عمر فاروقك زمان خلافتنده اولجه خالد بن ولید و عییده بن جراح قیادتیه سوریه نك فتحنه کوندریلن عسکر اسلام پک بیوک موفقیتلره نائل اولدی . »

« روم مورخلرینک یالان و مبالغه لی روایتلرینه رغماً عسکر اسلام عدداً روم اردولرندن پک آز ایکن شجاعت و فضیلتلری سببیه غلبه ایدیورلردی . »

« مسلمانلرک آلدقلری اسرای حربیه ، عسکر اسلامك موجودندن فضله بر درجه یه کیشدی . »

« او وقت اردولرک اعاشه سی پک مهم و پک مشکل بر مسئله ایدی . اردوی اسلامك معیشتی بیك مشکلاته تدارک اولونورکن یوز بیکی بولان اسرانك اعاشه سی ممکنسز برحاله کیش ایدی . »

« بوندن ماعداده بوقادار کلیتلی اسیرلرک امر محافظه سی دخی

صوك درجه غائبلى اولويور وعسكر اسلامك بر قسمنى معضل
براقوردى. »

«بو اسباب اجباريله عبيده بن جراح اسرا حقنده يايلاجق تدبيرى
خليفه وقت عمر فاروقدن صورتى . »

«عمر الفاروق بو مهم خصوصى مذاكره ايتك اوزره اصحاب
كرامى دعوت ايتدى وبر مجلس مشورت عقد ايلدى . »

«راحتسز لى حسييله مجلسه يالكز قاضى اسلام امام على كله مش
ايدى . حضرت عمر ، عبيده بن جراحك معروضاتى مجلسه بيلدردى ،
حاضرينك راي و تدبيرلرني صورتى . »

«اوزون اوزادى به مداوله افكار ايدلگدن صوكرا باشده حليم
وشفيق عثمان ذى النورين اولدينى حالده بالمله حاضرين اسراى
موجوده نك اعدامنه قرار و بردى . »

«بو تدبير پك آجى ، پك دهشتلى ايدى . لكن باشقا چاره
بولوناموردى . يوز بيك اسيرى نه صاتمەنك ، نه ده بسله مەنك امكانى
يوق ايدى . »

«حضرت عمر ، مجلسك متفق الرأى اولماسنه رغماً ، بو تدبيرى
قبول ايتدى . تكرر امام على به خبر يوللادى . »

«على مسئلهنى و تدبيرى آكلادى و دیدى كه :

«يا امير المؤمنين ! اكر بو يوز بيك اسيرى اعدام ايدرسەك ، عالم
نصر ايتله عالم اسلاميت آراسنده الى يوم التناد خذف و املاسى غير
قابل قائل بر خندق آچمش اولورسك ! »

«اكر يوز بيك كشىنى حدود خارجه دفع ايدرسەك ، دشمن

ازدوسی ایچون یوز بیک عسکری کندی الکه تدارک ایتمش
و کوندرمش صاییلیرسک !»

« یا امیر المؤمنین !

« هرا یکی صورتله حرکت ایدرسه ک بزم مملکتتمزک حکمنه کیرن شامی
یوز بیک جاندن ، حکومت اسلامی بی یوز بیک تبعه دن محروم بر اقمش
اولورسک . حالبوکه یونلر بزم تبعه مزدر ! هپسی شامدن طوپلانمش
عسکر در . هپسی روم حکومت ظالمه سندن متقرر ، هپسی سفیل
ویچاره در . بونلرک قوللری ، جسدلری تسخیر ایدلدی ، شیمدی ده
یوره کلرینک تسخیری صیراسی کلدی . »

« یا امیر المؤمنین !

« بونلری بلا قید و شرط آزاد و نعمت عدل و مروتن بهره مندایت !
وارسینلر ، اولاد و عیال لری نه قاووشسونلر ؛ سایه عدل و رأفت اسلام ده
سعادتله یاشاسینلر ! »

« حضرت عمر بورائی کمال مسرتله قبول ایتدی . واسیرلرک آزادی
ایچون در حل ابو عییده بن جراحه امر کوندردی . »

« او وقتک وقوعات حربیه سنده امثال سز اولان بو حرکت عالیجنابانه
او یوز بیک اسیری ، اسلامک اسیر متتدار و اختیار یسی ایتدی . »

« بعلبک قلعه سی و نیجه مواقع منیعه بو حکومت عادلانه عسکرینه
قولرینی آچدی . . . بو مروت اودرجه تأثیر ایقاع ایتدی که
بیکلرجه خلق اختیار تامیله اسلامی قبول ایتدی ! »

« بو احوالی پیش ملاحظه به آلان مورخ ، عجباً امام علی خلافته کچوب
موانعه دوچار ایدلمسه یدی و بو نظریات تطبیق اولنه رق سیف عدل
و اعتدال ایله فتح معنوی به دوام اولونسه ایدی ، نه اولاجغنی صورار !

هیچ شبهه ایدیه من که اسلام خرستیانانی بع ایدز و بلکه ده بو کون
دنیاده یالکز بر دین بولونوردی : اسلام !!!

شیمدی ده بو مسئله یی دیگر بر نقطه دن محاکمه ایده لم . هیچ
بر مورخ ، مقدرات اسلامه قارشی بیگانه قلاماق خصوصنده ، ارکان
اصحابك و خصوصیه ابوبکر الصدیق و فاروقك حقوق و صلاحیتی
انكار ایده من .

انصار ، سقف نبی ساعده ده طوپلامش و کندیلرندن برخلیفه
انتخابنه تثبیت ایش ایدی . بو انتخاب حصوله کلمش اولسایدی ، اکثر
عربان و قبائلك ارتداده باشلامش اولماسنه نظراً ، مدینه ده ظهور
ایده جك بر مقاتله نتیجه سنده دین اسلام افول ایدردی . مهاجرین
و قریش ، انصارك ریاستی قبول ایده مزدی . حالبوکه انصارك نتی
وجهله سع- بن عباده انتخاب ایدلمش اولسایدی ، بالطبع بیعت ایدنلر ،
خایفهی مدافعه ده مضطر قالاچقلرندن مدینه ده انصار ایله مهاجرین
اراسنده مقاتله و قوعی اغلب احتمالاتدن ایدی . سوکراده ایشك
ایچنه ابوسفیان و امویلك انترقیه سی قاریشاجق ، اسکی حالك اعاده سی
املدی او یاناجق ، هنوز محو اولمایان عصیبت دعوالری دیر یله جك
ایدی . خررجی سعدی ، اوسیلرك قبول ایتمه مه سی ده بك محتمل
ایدی . ظهوری محقق اولان بو احوال مؤسسه ، صرف عمر الفاروق
فعالیت داهیانه سی ، عزم متینی ، قدرت روحیه سی سایه سنده وقوعه
کمه مشدر . انصارك تشبیه خبر آلینیر آلینساز عمر ، ابو بکر و ابو
عبیده یی استصحاباً سقف نبی ساعده یه کیتدی .

«اولوقت انصار دن بری قالمقوب: بزرا انصار رسولز بزرا اسلامك مهیا

عسکری بز . ای مهاجرین سز لر بزم ایچمزده کلوب صیغمش برجماعت
سکز ، امارت بزم حقمزدره دیوووردی .

حالبوکه رسول اکرم هر قنئی مجلسده بولونسه صاغ طرفنه ابو
بکری وصول طرفنه عمری آلوردی . ابوعمیده حقنده دخی بوامتک
امینیدر ، دیردی

بوکره اوچی بردن میدانه کله جک صانکه رسول اکرم دیرلمش
واورایه ککش کبی اهل اسلامک قلبلرینه تأثیر ایلدی . وهر کس آنلرک
سوزینه منتظر اولوب حضرت ابوبکر الصدیق دخی نصلکه رسول
اکرم خطبهده کلامه باشلار ایدیسه اولوجهله ابتدا جناب حقه حمدوشنا
ایتدکن صوکره عمومه خطابا: بوامت مقدا طاشدن واغاجدن یایمه
پوتلره طاپاردی . جناب حق کندوسنه عبادت و کندوسنی توحید
ایتملی ایچون آنلره رسول کوندردی . عرب قومنه بابالرینک دینی
ترک ایتک کوچ کلدی حق تعالی حضرتلری مهاجرین اولینی ایمان ایله
ممتاز قیلدی . آنلر حضرت پیغمبره یاروغمکسار اولدیلر . و آنکله
برلکده مشرکینک اذاوجفاسنه صبر و تحمل ایتدیلر . ایشته یریوزنده
ابتدا حقه طاپان و رسولنه ایمان ایدن آنلردر . رسول اکرمک یاروفا
کاری و نصیر صدیق و عشیرتی آنلردر . بوجهتله آنلر امارته جمله دن
زیاده احق و اولادر . بو بایده آنلره کیمسه منازعه ایده من مکرکه ظالم
اوله . ای انصار سز کده دیجه خدمتکسز و فضل و مزیتکسز انکار اولونه ماز
جناب حق سزی دینته و رسولنه نصرت ایچون انتخاب ایتدی . و سزلره
رسولنک هجرتی میسر قیلدی . بزجه دخی مهاجرین اولیندن صوکره
سزک مرتبه کزده باشقه کیمسه یوقدر . رسول الله نصرت ایتدیکنز
انک ایچون دعوی ایتدیکنکسز فضل و شرفک اهل یسکسز بوکا کیمسه نک

برديه جكي يوقدر . فقط امارت بخنده قبائل عرب انجق قریشی بیلور باشقه سنك امارتی قبول ایتمز . زیر اقریش قومی حسب ونسبجه عربك افضلیدر . ومملکتلری جزیره العربك وسطیدر بزامرایز سزوزراسکز هیچ بر مشورتدن کری براقلماز سکز سزك رأ یکنز النمدجّه برایش کورلمز» دیدی .

حضرت عمر دخی انصاره خطاباً رسول اکرم خسته ایکن سزی بزه وصیت ایندی . اکر سز امرا اولاجق اولیدیکز بزی سزه وصیت ایلردی « دیو حضرت ابوبکرک کلامنی تأیید ایندی .

انصار برديه جك سوز بوله میوب فکر ومطالعه یه دالدیلر . فقط ایچلوندن حباب ابن منذر ابن جوح قالقدی: بزدن برامیر وسزندن دخی برامیر اولسون» دیدی .

حضرت عمر الفاروق: ایکی امیر جمع اوله ماز و پیغمبر قننی قبیله دن ایسه خلیفه سی دخی او قبیله دن اولمدجّه والله عرب قومی قبول و اطاعت ایتمز» دیدی .

حباب ابن منذر آنی رد ایله: ای انصار بودینه عرب قومی سزك قلیج لر یکز ایله اطاعت ایلدی . حشک سزی باشقه سنه قادر میکز» دیدی . حضرت عمر آنی تکدی رایدی . اودخی سرت جوابلر ایله مقابله ومجادله یه باشلادی .

اولوقت عییده بن الجراح سوزه باشلایوب: ای انصار: ابتدا بودینه نصرت ایدن سز لر ایدی کز، صاقین ابتدا ایشی بوزان دخی سز اولیه سز» دیدی .

آنك اوزرینه انصاردن وخزر رج قبیله سندن سعد ابن نعمان ابن کعب ابن خزر جك اوغلی بشیر رضی الله تعالی عنه حضرت تلی ایاغه قالقدی: ای

ناس محمد قریشدن در کندی قومی آنک خلافتنه احق و اولادر . بزم
 کرچه اسلامه مسابقت و جهاد و نصرت حقمز واردر ، لکن بزم آندن
 مراد من اللهک و رسولک رضالی ایدی . بزبوندن دولای دنیاجه
 عوض و مکافات ایستمیز» دیدی .

حباب ابن منذر : یا بشیر سن عمزاده که یعنی سعد ابن عبادیه حسد
 و نفسانیت ایدیورسک» دیدی .

بشیر ابن سعد : یوق والله او یله دکل . لکن بو قومک حقوقنه تعرض
 و تجاوزی جائز کور میورم» دیدی .

ایشته اولوقت حضرت ابوبکر الصدیق : سزه بو ایکی ذاتی
 انتخات ایتدم برینه بیعت ایدیکنز « دیو» عمر الفاروق ایله ابو عییده بی
 کوستردی

ایکیسی برن امتناع ایتدیله . و : حضرت پیغمبرک ایلری کچوردیکی
 ذاتک اوکنه کیم کچه بیلور ؟» دیدیلر .

بو صرهدده کورلدی بیودی . گفتکو چوغالدی . هر قفادن
 بر سس و هر اغزند بر سوز چیقار اولدی

آنک اوزرینه حضرت عمر الفاروق سوزی کسیدردی و حضرت
 ابو بکر الصدیقه خطاباً : رسول اکرم سنی اعظم ارکان دین اولان
 نمازده کندوسنه خلیفه ایتدی ، سنی جمله مزه امام ایلدی . الکی اوزات بن
 سکا بیعت ایدهیم « دیوب ابو عییده ایله برلکده حضرت ابو بکره
 بیعت ایده جک اولدقنرند ب شیر ابن سعد سکر تدی . آنلردن اول
 ابو بکرک النی طوتدی بیعت ایتدی .

حضرت عمر و ابو عییده دخی بیعت ایدیجک برو طرفده بر بریله
 فیسلدی ایتکده اولان اوس قبیله سی دخی رئیس لری اولان اسید ابن

حضیر ایله برلکده کلوب بیعت ایلدیلر بو صورتله خزر جیلرک اتفاق
بوزلدی . سعد ابن عبادیه بیعت بحی بر طرف اولدی .

هپ انصار و مهاجرین بر اوغوردن حضرت ابو بکره بیعت
ایتمک اوزره اول مرتبه مسارعت ایله سکر تدیلمر که از قالدی سعد ابن
عباده بی چکنیه یوردیلر . [*]

بو کشمشک دفع ورفنده ، فاروق ، صدیق و ابو عبیده بویه
بر فعالیت کوستر مشکن نه امام علی ونده هاشمیلر طرفدن هیچ
بر تشبده بولولماش ، هیچ بر فعالیت اظهار ایدیه مشدر . ارکان
اصحابدن یالکز زبیر بن عوام ، امام علی یه بیعت ایتمک املنی اظهار
ایتمش ایسه ده نه سق بنی ساعده ده بولونمش ونده خلافت مسئله سنک
حلنده مدخلی کچمشدر . شو حالده امام علی یه بیعت ایدیه بیللمه سی
ایچون یالکز بر امکان قالیوردی که اوده ابو بکر ، عمر و ابو عبیده نک
اونی جمله یه ترجیحاً خلافته نصبی تکلیف ایتمه لری ایدی . حالبو که
عمر الفاروق ، ابو بکری علی یه مرجح کوریوردی ، حتی کندن
صوکره خلافته کچه جک ذاتک انتخابی بحثده ، ابو عبیده بر حیات
اولسایدی ، اونی امام علی یه ترجیحاً خلافته نصب ایدیه جکنی سویله مش
ایدی . ابو بکر ایسه ، کندن صوکره عمری انتخاب ایتمکله اونی
علی یه ترجیح ایتمکلی اثبات ایله مشدی . ابو عبیده دنخی ابو بکر
وعمری ترجیح ایدیوردی . سعد بن ابی وقاص ، طلحه ، کبی
ارکان ، مؤخرأ ظهور یافته اولان وقواتله ثابت اولدینی اوزره ، امام
علی یه طرفدار دکل ایدیلر .

بوحالت روحیه بی جناب نبی نك دخی حس ایتدیکی شبهه سزدر .
 بزاین بوحالت روحیه نك تظاهری اوزرینه خلافت مسئله سنی نص
 قطعی ایله حلدن فراغت ایتمش ووقوعاتك سوق طبعیسنه برآقشدر .
 مع ذلك ابوبكری نمازاده استخلاف ایدیشی ، سائر اصحابك مسجده
 آچیلان قبولرینی سد ایتدیکی حالده صدیقك قاپوسنی آچیق براقیشی
 و عمرك دائما حقله بولوناجغنی آیان بویوریشی ، ریاست اسلامه کندندن
 سوکرا ابوبكرك کتیریلهسنه دلالت ایدیوردی .

اهل سنت ، كرك بواحوالی و كرك ابوبكر و عمر دن دینه قارشی
 ظهور ایدن خدمات جلیله بی نظر دفته آلمش و بوبابده اونلره طعن
 وتشنیعهده بولونمغنی مغایر نصفت و حقیقت بولمشدر . اکثری فرق
 شیعه ایسه ، برطاقم احادیثه وغدیر حم مسئله سنه بللی باشلی اهمیتی
 عطف ایدر ك دیکر لرینك خلافتده امام علی یه تقدمنی « برخطای
 دینی ، امر نبی یه مخالفت » شککنده تلقی ایتمکه ایشه باشلامش و ایچلوندن
 بعض فرقه لر ، فضل و خدماتی ، ایمان و کالاتی افعالیله ثابت و باخصوص
 احادیت نبویه ایله مصدق اولان کبار اصحابی تکفیره قدر یورومشلردر .
 آرتق طرفین معا کسه و مجادله یولنی طوتدقن سوکرا خلافت
 مسئله سیله فضل چهار یار مسئله سنی مزج ایدر ك حق سزیره برقاتدها
 مباعدت ایتشلردر . حالبوکه مراتب خلافت ، ریاست امور امت باشقا ،
 فضل و تفضل ایسه ینه باشقا شیلردر . اختلاف بو قدر لهده قالمایه رق ،
 شیعلر ك بر فئه قلیله اصحابدن ماعداسنی تحطئه وحتى [بعض فرقه لرجه]
 تکفیره قدر قالفیشم لرینه کویا بر مقابله اولمق اوزره ، برطاقم سنیلر ،
 بوایشك سنیکه هیچ بر مناسبتی اولمادیغنی دوشونمیه رك ، معاویه و امثالنی ،
 استحسانه قریب بر نظر قبول ایله کورمشلردر .

متصوفین کرام ، اولیہ برحد موافق اعتدال و حقیقتی التزام
 ایشلردرکه اوشهرهه مستقیم اختیار ایدلدیکی تقدیرده بیک اوچیوز
 سنهه وجود بهبود اسلامی ایکی به آیران حقسنر و معناسر تفرقه‌نک
 علت وجودی قلماز . بوراسنک تفصیلاً محاکمه‌سنی مذاهه بختنده
 یابه‌جغمزدن بومبختنده فضاه سوزه حاجت کورمه‌یز .

ایکنجی مبحث

خلافت ابی بکر

هاشمیلرک استنکافی . — امویلرک فیکر فترتی . — ابو بکر و عمرک علی حقنده کی فیکری . — هاشمیلرک بیعی . — ارتداد . — فتوحات ، — ابو بکرک دهای اداری واستقلال وجدائسی .

ابو بکرک حین اتخابنده سقف نبی ساعده ده . استشاره هیئتمنده بولونمایان هاشمیلرله امام علی و محبانی ، اول امرده ابو بکره بیعت ایتمدیلر . حتی عشره مبشره دن زبیر بن عوام کبی شجعان ، ایشی قلیجلاه حله قاقیشمغه قدر هیجان کوستریورلردی . ابو سفیان ایسه ، عم نبی عباسی ، هاشمیلری وهله امام علی بی متمادیا تشویق ابدیوردی . حتی بر دفعه امام علی یه ، مدینه بی بیکرله سواریلره چیکتمه بی تکلیف ایتدی وشدله رد و تقبیح اولوندی .

لکن امام علی نک بو یوک وجدانی بوقیل فسادلره مساعده دکلدی . اوغورنده حیاتی بیٹ کره فدا ایتدیکی اسلامی ، تفرقه و محاربه لره قربان ایتمک کبی افکار خسیسه ، او بو یوک آدمک فیکرند یر بولا مازدی . یالکیز امر خلافت قدر مهم بر ایشده رأی آلینمدیغنه متأثر ایدی . سوکراده کندی حقنده لسان نبی دن صادر اولان کلمات حقنده اکثریت اصحابک کوستردیکی تغافلدن ، دین و حق نامه محزون ایدی .

ذاتاً غیوبت نبویه امام علی ده ، ایضاحی بو مجمل بحتلره صیغمايه جق اسبابدن دولایي بویوک بربحران ایقاع ایتمش ایدی . فاطمه نك ملالی جانسوزی اونو بی پایان حزنلره آمشدی . مع مافیه بو وجود مظهرده احتراصات و نفسانیات ایچون یر اولمادیغندن تشویقات و التا آته قولاق آصمادی . حتی بوتون نفوذخی صرف ایدرک هاشمیلری ده مفرطانه بر حرکته توسلدن منع ایتدی .

ابو بکر الصدیقه کلنجه : البتده اونك طرفنده دخی مشوقلر وشو حال مشکوکه سرعتله وشدتله نتیجه ویرمك فکرنده آدملر وار ایدی . لکن او ، حلم و ملایمتی ، انتظار و تدبیری الدن بر اقامدی . بر مدت نه علی به ونه ده هاشمیلره تکلیف بیعت ایتدی . تا که ارادن بر مدت بچدی ، هر کس دوشونمکه واعتدال کسبنه وقت بولدی ، فضله اولارقده اسلامه هیچ بر قناعت نتیجه سنده کیرمه مش اولان عربانك ارتدادلری خبرلری کلمکه باشلادی ، ایشته او وقت امام علی به خبر کوندرمکه عزم ایتدی . عمرله استشاره ایلدی ، امین امت ابو عیسه دینی جلب ایتدی ، نتیجه مذاکره ده امام علی به شو خطبه دینی تکراره ابو عیسه دینی مأمور ایتدی :

« یا ابا عیسه !

« علی به کیت ، متواضعانه تکلم ایت و خاطر کده طوت که او ابو طالبك سلاله سیدر وانك دون غائب ایتدی کمز ذات قدسی الصفات صلی الله علیه وسلم حضر تلرینك غننده کی مرتبه سی یرنده در . ا کادی که د کیز تهلکه لی ، قره قورقولو ، هوا بوز رنکلی ، کیجه قرا کللق ، کولک آجیق بر جیلا قدر [یعنی اونی اورمانی یوقدر] چیقمق متعسر ، اینمک متعسر در .

حق، رحم و شفقتی جالب و باطل عنف و شدتی موجب، حسد هلاکه بادی و عجب شرو عد اوته مؤیددر . [یعنی اجماع امت ایله خلافتک حکمی ضاهر در . امت محمدیه ضلالت اوزره اجماع ایتمز اجتماعدن آیرلقنده خطر واردر آندن باشقا طریق سلامت یوقدر] شیطان ملت اسلامیه ارهسنه تفرقه و عداوت براقعه چالیشور، فسق و فجور یولنده و سوسه ویرر انسانی الدادر . شریر کسانی امنیه دوشورر دورر آدمندن بروداب و عادتیی بودر . کمسنه آندن خلاص بوله مازمکر که حق اوزرینه دیشنی صیقوب طور مق و باطلدن و عاجلندن [یعنی دنیادن] صرف نظر قیلمق و اللهک و دینک دشمنی اولان شیطانک تپهسنه شدتلی و جدی باصمق و منحصرآ اللهک رضاسنی تحصیله ربط ایتمک ایله خلاص بوله . شمندی فائده ویره جک برسوز لازمدر . زیر اسکوت ضرر ویردی، نتیجه سندن قور قولدی . سکا غائب حیوانکی یدیرن سنی ارشاد ایلمش اولور سکا عتاب ایله بیان مودت ایلیان خالص دوستلق ایدر . سنکله برلکده قالمغی اختیار ایدن سکا خیر خواهلق ایدر . ذهنکده قور دینغک نهدر ؟ اکا قلباً میل ایدیورسک، کوز اوجیه دقتلی باقیورسک، ایچکی چکیورسین لسانک سویلیور . عیان بیان سویلد کدنصرکه سویلیه ممک وارمی، ایضاحدن صکره ابهام اولورمی ؟ دین الهیدن بشقه دین و قرآن کریمده مندرج اولان اخلاقدن بشقه اخلاق و مسالک نبویدن بشقه طوغری یول وارمی ؟ نم کبی آدمه پوصودن کلنورمی یوقسه سنک کبی برذاته کنش میدان طار و قپانیق و کوزینه ماه منیر طوتوق کورینورمی ؟ اورته ده بو کفتکولر نهدر قاریشیق سوزلر و اوست پرده دن سسلر نهدر ؟ اللهک ورسولنک دعوتنه کیفیت اجابتیزی و حسباً لله هجرت ورسول الله نصرت یولنده و ظلم مزدن خر و جزی

اولاد و اموال و یارانمزدن ایرلدیغمزی سن پک اعلا بیلورسین . بزم
اوله فداکارلق ایتمدیکمز و قتلر سن چوجقلق عالنده تربیه ایدیلور
واکلندیریلورایدک نه مراد اولنیور، نیه ندا قلینیور، فهم و حفظ ایده مزدک
سوره مزدک یده مزدک، صکره سن کاله ایردک، منزل مقصوده ایرشدک
شمدی قدرک مجهول و فضلک منکر دکلدیر . اما بز او وقتلر طاغلیری
یرندن قالدیره جق وانسانک التنده کی صاحبلیری اغارده جق قورقونج
حاللر ایچنه دوشوب درین یرلرینه طالارق و طالغهرینه بینهرک آجی
صولرینی ایچر و قالی یرلرینی اچار، تمنلی احکام ایدر، قویسنک ایلرینی
بوکر ایدک. حالبوکه کوزلر حسدله طولو، برونلر کبرایله مملو، کوکسلر
غیظ ایله شعله لنور، بیونلر فیخرایله اوزانور و مجاقلر مکر ایله بیلتور
و یریوزی قورقودن دیره نور ایدی. اخشام اوستی صباحه صباحلین
اخشامه چیقه جغمزدن امید وار دکل ایدک. اولومی کوزمزه المدقه
کسنه یه مدافعه ایده مزدک. نیجه غصهلر یوتمدقجه برا کری بی طوغرلتمق
ممکن اولمازدی . بو حاللرک هر برنده بابا و انا و دایی و عموجه لر مزی
و آز چوق بالجه مال و منامزی طیب خاطر و ثبات قلب و کولر یوز
و طاتلی سوز ایله رسول اللهه فدا ایردک . دها بونلر کبی نیجه مکتوم
سرلر و خفی خبرلر واردرکه سن انلردن غافل ایدک. صغرسنک اولسه
غافل اولمازدک، نصل غافل اولورسین که فکرک پارلاق لسانک فصیح
اطوارک مدوحدر. سنک خصال حمیده که دائر سویلنه جک دها چوق
سوزلر واردر و شمدی جناب حق سنی مرتبه کاله ایریشدیرمش معدن
خیر قیلمش، مرادکی اوکنه قومشدر . سنک ایستدیکیکی بن عن علم
سویلم. وقتکه منتظر اول . قوللریکی صیغا . بویله بریرده ایلشوب
طورمه ویان چیز میوبده سکا کلان کیمسه یه یوز بورشدرمه . بو ایش

غنوز تازه میوه کیدر، چاق چورومکه یوز طوتمسون دیو ذهنلرده کدر وار، سن بوامتك اگمکنه قاتیق کیسین احرارایدوبده قورتلنمه بوامتك کسکین قلیجیسین، اگریلوبده کسمر اولمه بوامتك طاتلی صویسیک، آجیوبده بوزولمه واللہ بن بوایشی رسول اللہدن صوردم بویله جواب ویردی که: یااباکر بوایش اکا طالب اولمایانکدر، اکاراغب اولوبده انک ایچون مدافعه ایدنک دکدر. اکا کوچکلک کوستره نکدر. تعظیم وتکبر ایده تک دکدر. بوآنکدر که اوسنکدر دنیلور او بنمدر دینک دکدر «دیویوردی، الله بیلور که رسول الله دامادلق خصوصنده بنمله مشورت ایدوب قریش دلیقانلورلندن بعضیلرینی یاد ایتدکه: علی حقنده نه بیور رسکنز؟ دیدم و: حدائت سنی حسیلله انی فاطمه یه مناسب کور میورم.» دیدکده: الکز مستور ونظرهایونکنز ایله مرعی ومنظور اولدقجه ایکیسنه دخی برکت شامل ونعمت مبذول اولور» دیدم ودها چوق سوزلر سویلدم سنک دامادلغکی ترویج وترغیب ایلدم. بنم بونده برغرض مخصوصم یوق ایدی. سنک یریکه باشقه لرینک قوقوسی کلورکن بن سنک حقیقده دیدیکمی دیدم. بنم او معامله م سنک شمدمی بنم حقمده اولان معامله کدن دخی خیرلو ایدی. واعتماد ایت که [یعنی امر خلافتده] رسول الله سکا تعریض ایتدیسه سندن بشقه سنه دخی او یله ایمالر اتمشدر وسنک حقنده برشی سویلدیسه بشقه سنک حقنده سکوت ایتماشدر واکر ذهنکده برشک وتردد وار ایسه کل، صحابه نک حکمی مرضی وصواب، حق مسموع وحق مطاعدر رسول الله بو جماعتدن خوشنود وحقلرنده شفیق مسرتلریله مسرور وکدرلریله مکدر اولدینی حالده دار عقبایه انتقال بیوردی. بیلمز میسین که رسول اکرم اصحاب وندما واقربا واصلدقاسندن هرینی برر فضیلت ایله ممتاز وبرو مزیت ایله متمیز

و برحالت ایله متفرد قیله رق براقدی . ا کر هر طرفده کی امتی باشنه
 طویلانسه حسن اداره لرندن عاجز قلماز و بو باده وزیر و معیته محتاج
 اولماز ایدی . رسول الله بوامتی باشی بوش و پریشان و باطله مفتوز و حقدن
 باقیجیسی یوق ، یدیحیسی یوقمی براقدی سانورسین ؛ اوله دگل والله .
 رب تعالی حضرت لرینه مشتاق اولوب انک درگاه رضوانه عزیمتی نیاز
 ایتمدین علامت لر وضع ایله یوللری تأمین و موقفلری و صو یرلرینی تسهیل
 و تعیین ایتدی . و باذن الله تعالی شرکک دماغنی قیردی و لوجه الله تعالی
 نفاقک یوزینی یاردی . والله ایچون فتنه نک بورتی کسدی و بعون الله
 تعالی شیطانک یوزینه توکوردی و او امر الهیهی اعلان بیوردی .
 بعد ازین انصار و مهاجرین سنک یانکده و سنکله بربرده و بربلده ددر
 ا کر انلر بنم سکا بیعتی ایستلر و بنم یانمده سکا اشارت ایدرلر ایسه بن
 المی سنک الک اوزرینه قورم [یعنی بیعت ایلرم] و ا کر بشقه صورت
 ایسه سنده مسلمینک کیردیکی یوله کیر [انلرک بیعت ایلدیکنه بیعت ایت]
 و انلرک مصاحنه معین اول و مغلق ایشلرینی فتح و یوللرینی شاشیراتلرینی
 ارشاد و ازغینلرینی منع ایت چونکه الله تعالی ایلمک اوزرینه یارد ملاشماق
 ایله امر ایتمشدر . همان حق اوزرینه یارد ملاشماغه حاضر لان و براق بزنی
 حقد و بغلدن عاری کو کسلر ایله شو دنیا دیرلکنی ختامه ایردیره
 و عداوتدن سالم کو کللر ایله الله قاوشهلم . و بعد ذاناس پک ضعیفدر
 انلره آجی و انلر حقدنه ملایم اول . کندیکه بزم سیمیزه زحمت ویرمه
 فتنه قپوسنی قبالی براق . آرتق نه قیلی وقال وار نه ده لوم ایدن و ایشک
 آرقه سنی قوالایان وار . الله تعالی بزم دیدیکمزه شاهددر و بولند یغمز
 حاله ناظر در .»

ابو عبیده حضرت صدیقن بو وجهه تعلیمات آلوب قالمق اراکین

عمر الفاروق رضی الله عنه حضرت تلمیذی اکا: قپوده براز اکلن سسکا دها سوزم وار «دیمکله ابو عبیده قپوده براز اکلن کدن صکره حضرت عمر بشاشت ایله چیقوب دیمشکه: یا ابا عبیده علی به دی که او یقو اصلی یوق خیالات کوسترن برحالتدر. خصومت حر به مؤدی بر کیفیتدر هوا وهوس ایشک صوکنی صایما مقدن عبارتدر . هر بریمزک بر مقام معلومی وحق مشاع یا مقسومی، خبر ظاهر یا مکتومی واردر . از کیانک اک ز کیسی چقانی تألیف واوزاق قالانی تلطیف ایدن وهر کسی میزانیله طارتان و خبری عیانه قاریشدر میان [یعنی هر ایشتیکنه اینانمیان] وقاریشنک یرینه سره سنی قومیان آدمدر. مهم ایله قاریشوق معرفتده وجهله مصروف اولان علمده خیر یوقدر . بز یاره سنندن قوجنان دوه لر کبی دکلز . هر قزغین شیئک ناری وهر سیک برقراری واردر . بوجاعتک سکوتی عجز لرندن ناشی دکل ایدی. بو کون کلاملریده قوشقودن دکندر. الله تعالی محمدایله هر متکفر بورتنی وهر جبارک بلنی قیردی وهر یالانچینک دیننی کسدی. حقندن صکره ضالالتدن بشقه نه وار. بوتکبر و تعظم وال التندن تهیی و تجسس نه در . رسول اکرم دار عقبایه عازم اولدی. بو ایش [یعنی امر خلافت] ایسه معلق و موقوف قالدی. کسنه نک اکا خصوصیتی یوقدر . رسول الله سنک حقه صراحتاً بوشی بیورمدی . بز لر ایسه فرس وروم کبی بردولت جابریه تابع دکلز . بلکه حق وصدق ایله هدایته ایروب متین قلبی و قوی بیلکی ونصرتلی الی و کوریحی کوزی اولان برامت آره سننده نور نبوت و ضیاء رسالت و ثمره حکمت و حریت و عنوان نعمت و ظل عصمتده یز . ظن ایدر میسین که ابو بکر بوامته جبر و مکر ایدرک صیچرا بوبده امارتی قاپدی ؟ ظن ایدر میسین که ابوبکر، بوامتک شعور لرینی سلب ایلدی، کوز لرینی باغلا دی دو کملرینی

چوزدی عقللرینی بوزدی، صولرینی یاتیردی، آنلری یولدن چیقاردی
 ضالته دوشوردی طریق هلا که کورتوردی، کوندورلرینی کیجه ووزلرینی
 کیله، یقظه لرینی او یقو ایتدی، صلاح لرینی فساده قلب ایلدی. اکر اویله
 اولسه آنک سحری مبین و مکرری متین ایش دیمک اولور. الله
 حقیچون اویله دکل. اویله اولسه قغنی آتلی و پیاده و قغنی قارغی و قلیج
 و نصل قوت و منت ایله و قغنی ذخیره و مهمات و قغنی ال و شدت و قغنی
 قبیله و عشیرت و نصل و سیله و وسعت ایله یاپدی! طوغریسی ابو بکر
 معلومک اولدیغی اوزره عزیز و عالی جناب برذاتدر. خلافته اویله قوت
 و دیگر صورت ایله نائل اولدی. والله اونازلندی، خلافت اکا مفتون
 اولدی. اوچکندی. خلافت اوکا صارلادی، بو برعطیه و عنایتدر که
 جناب حق اکا احسان بیوردی. و بر نعمت در که شکرینی الله تعالی
 اکا واجب قالدی. آنک بومار تیلله بوامت دخی اللهمک لطفنه مظهر
 اولدی. رسول اللهمک ایام سعادتنده دخی بوهای سعادت آنک باشنده
 طولاشدی، لکن ابوبکا التفات ایتمز و وقتنی کوزتمز ایدی. الله تعالی
 مخلوقاتنی اعلم و قوللرینه ارحمدر. حقلرنده خیرلوسنی اختیار ایلر.
 سنکده یت نبوت و رسالت و کهنف حکمتده مقامک مجهول دکلدر.
 اللهمک سکا ویردیکی علمده حقت انکار اولنمز، لکن سنک او موزکدن
 بیوک او موزله و سنک قرابتکدن دها زیاده قرب ایله و سنک سنکدن
 عالی سن ایله و زمان جاهلیتده و اسلام و شریعتده و سنک نصیبک اولمیان
 و آدک یاد اولمیان و قعه لرده سیادت و رسالت ایله سکا مزاحم اولان
 وار. و اطرافکده کیلرک [یعنی زبیر و رفقا سی رضی الله عنهمک]
 کو مردن لرینی دیکله مکده کنیدی معذور کور و رسهک ابو بکر دن مکتوم
 طومیه جمعز مالیم - سولریمزنی ایشدی ککه بزی دخی معذور طوت

واگر انلرك سوزلرينه باقوب طوره جق اولورسهك على التحقيق سكا
 او سوزلرى اونوتديره جق وبو سوزلرى مطالعه يه ميدان ويرميه جك
 حلالر ظهوره كلور . واسمى تصريح ايتديكمز ذات اكر لهنده
 وعلينده اولان افكارمى بيلسه سكوت ايلزدى وسنده آنى بعض
 امورده محرم اتخاذ ايلزدك . اما ابوبكر صديق دائماً رسول اكرمك
 سويداى قانى ومحرم اسرارى وشريك احزان واكدارى ومقبول
 ومنظورى ايدى بوده بالجمله مهاجرين وانصارك حضورلرنده اولوب
 شهرتى داللتدن مغيدر . . الله ايجون طوغرىسنى سويليه . سن
 قرابتجه رسول الله اقربسين ، لكن ابوبكر مرتبه جه اقربدر
 وقربات ايله قاندر ، مرتبه جه قرب ايسه روح ايله نفسدر .
 بو ايسه بر بويوك فرقدر . مؤمنلر آنى بيلهرك بو باده متفق
 اولشلردر . آنده شك ايدرسهك بونده شك ايمه كه اللهك الى جماعت
 ايله ورضاسى اهل اطاعت ايله در . ايمدى سكا بوكون خيرلو ويارين
 فائدهلى اولان حاله دخول ايت وبوغاز كده ايليشن شئى چيقار آت
 اكر عمرك اوزون واجل مساعد اولور ايسه آنى ايجه جكسك سينر
 سينمز ييه جكسين وخوش وناحوش ايجه جكسين اما اويله بروقتده
 ييوب ايجه جكسين كه سكا خصوصيتى اولانلردن بشقه سوزيكى رد
 ايدن اوليه جق وسنك دريكى امهرك وقنادلرينكك او جلرني كسهرك
 وسنك مسلككى تعيب ايدهرك سكا طمع ايدنلردن بشقه تابع اولان
 اولان بولونميه جق ! او حاله ندامله ديشلريكى غجردادده جقسين وقانلى
 صويوده جقسين واوزمان كچن عمرك وآخرته كيدن قومك ايجون
 تأسف وتحسر ايده جكسين و ابا ايتديكك كاسه ايله سقى اولونمى
 وايجندن چيقمق ايتديكك حاله اعاده قلنمى تمنى ايده جكسين ! بزم

حقمزده و سنك حقمده جناب حقك بر سر و حكمتی وار كه بونی
 انجق او بیلور و بونك برغاتی وار كه فرحلی و كدرلی و قتلرده عون
 و عنایت انجق اندن امید اولنور. الله تعالی ولی حمید و غفور و ودود در. ه
 ابوبكر ، عمر و علی آراسنده تعاطی اولونان شو خطبه لر ، غایت
 معنی دار در . ابوبكر و عمر نزدنده علی نك اوصاف عالیه سی منكر دكلر .
 یالكز اولنر ، امام علی حقمده نص قاطع خلافت بولوندیغنه قانع دكلر .
 وجداتی کیمسه دن کیزله مهین عمر ك بو خطبه سنه بر نوع كشف استقبال
 نظریه باقیلابیلیر . بوداهی نك نفوذ نظری ، قدرت محاکمه سی ، متانت
 روحیه سی شایان تحمید در . اعماق استقباله بودرجه لرده نفوذ نظره
 کرامتدن باشقا ویریه جك مناسب اسم یوقدر .

امام علی ده شیخینك اوصاف عالیه و خدماتی انكار ایتیمور . حتی
 اورطه دن اختلاف رفع اولدقن صو کرا امام علی ، مجلس خلیفه یه
 دوام ایتش و بوتون مقدرتیه تدبیر اموره بذل معاونت ایله مشدر .
 شومدعیات ، برظن و یاخود استدلا شخصی دن عبارت اولمایوب
 هراوچنك آغزندن چیقان و بو کونه قدر عیناً بزه کلن بیاناتلریله ثابتدر .
 امام علی ، ابو عبیده نك یوم مراجعتندن بر کون صو کرا مسجده
 کیده رك ابوبکره بیعت ایتدیکی وقت ، مشارایه ، امام علی یه خطاباً
 شوسوزلری علی ملاء الناس سویله مشدر :

«سن بزجه عزیز و کریمسین حل غضبده اللهدن قورقارسین حال
 رجاده دخی رجایلیرسین . نه موطلو او کشی به که اللهك احسان ایلدیکی
 فضل ایله اکتفا ایلر . بن امارته راغب دکل ایدم . و سراو علنا اللهدن
 آنی ایشتمدم لکن فتنه ظهور ایدر دیوخوف و دهشت کلوبده ناچار
 قبول ایتدم . امارتده راحتم یوق بکا برامر عظیم تقلید اولوندی که ا ک

ضاقتم و قدرتم یوق مکر الله قوت ویره، نم صرتمه یوکلدیان آغر
یوکی الله سنک آرقه کدن ایندیردی. بز سکا محتاجز سنک فضایکی
بیلورز هر حالده اللهه راغبز »

امام علی ده بالمقابله خدمات صدیقی کیمسه نك انکار ایتدیکنی
بیان ایله مشدر . ابوبکره تأخرله بیعتک اسبابی باشقا برشیئه حمل
اولوتماق اوزره امام علی ؛ مسجودن مفارقت ایدرکن عمرله شو
یولده سویلشدی :

«شیمدی یه قدر کلیشم صاحبکزی قبول ایتدی کمندن و شیمدی کلیشم
قور قومندن کلدر. بن سوزمی جدی سویلرم کوزیمک کوردیکی وایاغمک
باصدیغی وایمک چکلدیکی و اوتمک دوشدیکی یری بیلورم. لکن بلا
اوزره کلان بلا حقه اللهه اعتماداً اتمک کئی طوتم . [بلا اوزره
کلان بلا وفات نبوی اوزرینه طب خلافت ایله اتمام اولونمه سیدر .]
عمرده شو صورتله مقابله ایتدی :

«بختی اوزاتمه سوزی طاغتمه جماعتمزک حالی معلوم آ بز بر قومز که
چاقغی چاقار ایسهک آتش چیقاریریز، قویویه اینز ایسهک اصلاح ایدهریز
سنک ضرب مثلریکی ایشتم ایسته سه مبنده سنک سوزلرینک اوزرینه
برطاقم سوزلر سویلردم که ایشتدی ککده سویله دیککه پشیمان اولوردک .
هم دیمشسک که رسول اللهک فراقی بی چارپدی انک ایچون بواوک بر بوجاغنده
اوتوردم. رسول اللهک فراقی یالکز سنیمی چارپدی انکه مصاب اولانک
حالی بوندن آغر واعظمدر. زیرا ربطی اولمایان سوزلر ایله جماعته
تفرقه ویرمامک و نتیجه سنده شیطانک مکرندن خوف اولونان احوالده
احتیاط ایله مک دخی مصاب اولان ذاتک وظائفنددر. شواطرافزده کی
عرب برصباح اوزریمزه طویلانسه اخشامه قالمه یز . و دیمش سین که

رسول الله فاووشمق اشتیاقی باشقاشیئہ طمعدن مغیدر. ایمدی انک شر یعتنده
 نصرت و بوبابده اللیک او امرینی طوتانلره معاونت دخی ا کا اشتیاقک
 ایجاباتندر . واکا دیمش سین که عهدالله ایله مشغول ایدم . عباداللهه
 نصیحت و خلقه مرحمت دخی عهدالله اقتضاسندندر . و برده علیکده
 اتفاق واقع وسنک ایچون سوق اولونان حقه مانع اولدیغندن بحث
 ایتمش سین . قنئی اتفاق سنک علینه واقع اولمش وقنئی حقت کتم
 اولومش دون انصارک نه دیدک لری ونه یاپدق لری معلومک اولمشدر .
 سنی یاد ایلدیلر می یاخود سکا دائر بر اشارت ای تدیلر می ایشته مهاجرین
 بوراده سنک اتحابکی لسانه آلان و ذهنده تصور ایلین کیمدر؛ ناس
 سنک ایچون طریق حقدن صایدیلر می ظن ای دییور سین؛ لکن سن
 عزلت ایتدک وحیه و ملکه مشاورده منتظر اولویور سین بوا یسه بر امر
 درکه الله تعالی آنی سیدمز محمد صلی الله علیه وسلمدن سوکرا طی
 ایتدی . و امر خلافتی ایکنمش یاخود قامش بیر اقلریله سد اولمش
 حل و کشادی قولای برایش می صانیورسک؛ او یله دکل والله . اورمان
 قاپلامش اغاجلر بیر اقلانمش هی عجمیلر فصیح و ضعیفلر سمیز و احققلر
 عاقل و دیکنلر خوشبو اولمشدر . ان ضریمی بودر که قول و عهد
 سابق اولسه غیظی فاش ایدر دم دیمشک . یادین اسلام اهل دیندن
 برینه کندی الیه و دلیلله تشفی غیظ ایتکی بر اقدیمی؛ بو بر عادت
 جاهلیه درکه الله کو کندن قالدیردی وناسی انک مضر تندن قور تاردی
 و انی روح و ریخان و دلیل و برهان تبدیل بویوردی . و بن ارتق
 اغزیمی اجمام دیمشک . لایه دن خوف ایله رضاسنی اختیار ایدن لسانتی
 طوتار اغزینی قاپار خیره سعی ایدر .»

عمرک بلکه براز آجی و فقط مردانه سوزلرینه کوجنه جک یرده
علی نك جوابی شواولدی :

«والله یایدیغمی بوزمق اوزره یایمدم و دونمک نیتله اقرار ایتمدم .
عندالله مباحهده اک زیاده زیان کورهن نقای اختیار وشقای التزام
ایدندر - هر بلیده انجق الله ایله تسلی بولنور هر حادثهده انجق اللهله
توکل اولنور. یا ابا حفص [ابو حفص حضرت عمرک کینه سیدر بر
ذاته کینه سیله خطاب ایتمک بر نوع احترامدر] ارتق منبسط و مستریح
اوله رق دون مجلسکه کیت . ایشیتدیکک و سویلدیکک خارچنده
عون و حسن توفیق الهی ایله ارقیه قوت ویره جک صوچی عفو
ایتدیره جک الفتی جمع ایده جک کلفتی رفع ایده جک حالاتدن بشقه
برشی یوقدر . »

خلافت مسئلهسی هنوز حل ایدیلشدی که ذاتاً اسلامه بر قناعت
ویا احتیاج وجدانی نتیجه سنده داخل اولمایان عربانک ارتداد ایتدیکی
وهر طرفده بر طاقم یالانجی پیغمبر لر پیدا اولدیغی خبر لری مدینه سه
کلدی . اسلام پک عظیم و پک جدی بر تهله که به دوشمشدی .
عصیان ایدن عربک مقداری بر قاچ ملیونه بالغ اولویوردی . بو
سیلابه ارتدادی دور دیره جق اصدقای مؤمنین ایسه مدینه اهاالیسندن،
و خلاف مأمول اولارق صداقتده ثبات ایدن مکه وظائف خلقندن
عبارت یعنی نهایت قرق الی بیك کیشی ایدی . قالدی که اصحابک قسم
اعظمی اسامه اردوسیه شام حدودینه کیتمش اولدیغندن مدینه پک
تهالاشمش ایدی .

بوراده شایان دقت بر ملاحظه در میان ایده جکز . بر قسم مورخ لر
ابوبکرک حلم حکیمانه سی آلتنده نه بویوک ثبات و متانتک کیزلی اولدیغی

تقدیر ایدمه مشر و صدیقی ، متین عمرک الندہ بر آلت مطیعہ فرض
ایتملدر . بوزهاب صورت قطعیدہ یا کاشدر . بوادعازک دوغری بلغنی
ابوبکرک خلافتندہ بر چوق کرلر کوردہ بیلیرز . از جمله بومرتد
ومعتزلر مسئله سندہ . فی الواقع عربانک بر قسمی دوغریدن دوغری بہ
اوتداد ایتمه مشدی . اونلر نماز قیلغہ راضی ایدیلر ، بالطبع وحدانیت
ونبوتی دخی تصدیق ایدیورلردی . یالکز زکات و یرمک ایستہ میورلردی .
[بودہ کوسرتیریکہ اعرا بیلردہ دین مسئله سی ، بر کیفیت وجدانیہ
دکل ، علی العادہ بر اقتصاد ایشی ایدی . بوقدر دلالتہ قارشی جناب نبی بی
عرب محیطنک میدانہ کتیردیکنی ادعا ایدنلرک براز دورونمہ سی لازم
کلیر صانیرز .]

زکاتی و یرمدیکی خالدہ کلمہ شہادتدہ ثابت قالانلرہ قیلیج چکمک
بر قسم اصحابہ کوچ کلیروردی . حتی عمرہ : بزلا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
دینلرہ نصل قیلیج چکوز : « دیہہ رأی خلیفہ بی تنقید ایدیوردی .
عمرک رأیی صوابہ بکزیوردی ، زیرا زکات و یرمہینلر ارتداددن
قور تار یلاجقدی . لکن ابوبکر : رسول اللہک اعمالندن باشقا طرز
حرکت طانیام . « دیہہرک رأیندہ ثابت قالدی ، زکاتک بر پارہ سندن
چکمدی .

تہلکہ پک عظیم و بوتون اصحاب اندیشہ ناک ایدی . یالکز ابوبکرک
لا یترزلر متاتی گوشہ میور ، تدبیردہ هیچ قصور ایتمیوردی . خلیفہ
ایکی مرتد فرقی بی پریشان ایدہرک مدینہ بی هجومدن قور تار ماسنی متعاقب
اسامہنک مظفر اردوسی عودت ایتدی .

ابوبکر ، مرتدلرلہ محاربه ایتک اوزرہ اون بر مفرزہ ترتیب و ہر
برینہ بر امیر نصب ایتدی . بو امیرلرک انتخابی کوز لہ تدقیق اولونورسہ ،

ابوبکرک بی نظیر سیاست اداره‌سی ، بی مثل دهاسی تسلیم اولونور . ابوبکر ، بالذات محاربه‌یه کیتیک اوزره مدینه خارجه حقیقتمش ایسه‌ده امام علی کنديسینی منع ایتدی . ابوبکرک دوه سنک یولاری طوتارق « نه‌یه ؟ یاخلیفه رسول الله . سکارسول اللهک یوم احدده سویله دیکنی سویله زم که : قلیجکی قینه صوق ؛ نفسکله بزی آجیلی ائمه » دیه بو یورمشدی ، والله سکا بر حال اولورسه ، اسلام فی مابعدانتظام بولماز . دیدی ! دونکی رقیبه شوا اثر صدق و وفای اظهار ایدن علی نه قدر بو یوکدر . ابویوک آدمدن شوا احترام و تکریمه نائل اولان ابوبکرده نه قدر بو یوکدر ! اولر بو یوک ، چوق بو یوک آدم لر ایدی . امام علی نک خلیفه حقنده کی شومعامله‌سی ، خلافت اختلافنک برنجی قسمی حقنده کیمسه‌ده سوز سویله مک صلاحیتی بر اقامشدر . اما علی او یله بر انسان اکلدر که کنديسینه ریا و تبصص کی اوصاف کریمه‌یه عطف ایده بیلیمک ایچون آچاق اولق لازمدر . دیمک که ابوبکرکی سفره عزیزمندن منع ایدر کن سویله دیککی سوزلر ، حسیات و افکار صمیمیه سنک ترجمانی ایدی . بوسوزلرله امام علی ، صدیقی سومکده وکیل رسول اولدیغنی میدانه قویدی ، اونک قدرینی نظر امتده اعلا ایتدی . و « سکا بر حال اولورسه اسلامک انتظامنه خلل کلیر . » جمله سیله خلافت ابو بکرک وجود اسلام ایچون الزمیتنی و ابو بکرک علت انتظام و اتحاد اولدیغنی درمیان ایله‌دی . آرتق بو صراحت قطعیه دن صو کرا امام علی‌یه اتباع و ارتباط کوسته نلرک عین صورتله دوشونمه‌سی الزم دکلی در ؟

ابوبکر ، آز بر زمانده نأرئه ارتدادی سونیدردی . بو او یله بر موفقیتدر که نه درجه تقدیر ایدیلسه ینه آذر . لکن ابوبکرک اسلامه

خدمتی بوقدرلده قلمادی . فتوحات اسلامیة وانتشار اسلام ابوبکر زماننده باشلادی .

هجرت محمدیهدن هنوز اون ایکی سنه کچمش ایدی که بکر می اوتوز بیک کیشیدن زیاده عسکره مالک اولمایان خلیفه، عراقك فتحه عزم ایتدی! اوتاریخده عراق بش آتی ملیون نفوسه مالکدی . اوتاریخده عراق ، قرق ملیون اهالی به مالک اولان ویوز بیکرله عسکردن مرکب اردولر حیقاران و دنیانك البویوک ایکی حکومتدن بری بولونان «ایران شهنشاهلغنك» ملکی ایدی .

رومانك مهیب مربع [بوشکلده آایلر] لریله غالبانه چارپیشان ایران محتشم اردوسنه ، ایرانك هربری برر قهرمان و نامدار قوماندان اولان رؤسای عسکریهسنه بر آووچ مسلمان میدان اوقویوردی ؛ هربری فن حرب زمانك استادی اولان ایران قهرمانلرینه قارشی خلیفه اسلامك کوندردیکی قوماندان ، هنوز منتظم میدان محاربهسی کورمه مش ، عسکر اطلاقه شایان منتظم قوتلرله چاریشماش اولان خالد بن ولید ایدی . لکن جناب رسولك «سيف الله» نامنی ویردیکی خالدی، ابوبکر تمامیه تقدیر ایتمش و آکلامش ایدی . بواقبک تضمن ایتدیکی معنایی حقیله کشف ایتمشدی .

خالد بن ولید، تاریخده امثالی پك آز کوریلن بویوک قوماندانلردن بری در . حتی بوقدر مزایای نفسنده جمع ایدن قوماندان تاریخ بشریتده پك آذرر . خالد ، برداهی حرب و ووا ایدی . بشریتك دیگر بویوک قوماندانلرینه تقدیمی ایجاب ایدن فضله مزیتی، کیسهدن اصول حربی تعلیم ایتدیکی ، و ایران و روما ادرولرینی پریشان ایدن اصوللری کندیسنك ایجاد ایلدیکی در . خالد ، اوله بر قومانداندرکه

عصر لردن بری تأسس ایدن اصول حربی ده کیشدیرمش ، برانقلاب میدانه کتیرمشدر .

عراق و اوئی متعاقب شام فتوحاتی ، تاریخ بشریتده مستتابر موقع اشغال ایدر . بوفتوحات ، جدأ برخارقه . اجتماعی برمعجزه ایدی . واقعا بعض جهانگیر لک عین سرعته فتح بلدانه موافق اولدینی کوریلیر . شو قدر که اولنلک موفقیات وفتوحاتی ، برسیلابه حائل شکنک هجومه بکزر ، آقار ، بیقار ، کچر ، و بر از صو کر امرشی حال طبعیسنی ، اسکی حالی آلدینی کوریلیر . فتوحات اسلامییه بویله دکلدی . فتوحات اسلامییه ، سیلابه بلادکل ، امراض سیاسییه علاج ، علل اجتماعییه دوا ایدی . کیردیکی یری ییقمیور ، ییققری یاپیوردی . الله عادل نامنه قیندن چیقان مسلمان قلنجلری ، بشریتک باعث سفالتی اولان مستبدلری ، اخلاقسز رئیسلری ، وجدانسز غاصبلری ، انسانیتی محروم رفاه و حقوق بر اقان جانیلری امحا ایدیور و عامه بشری محمدشریعتنک ظل اماننه آلیوردی .

بوندن دولایی استیلای اسلامییی ، غروب شمسدن صو کرا تدریجاً عالمه مستولی اولان ظلمانه دکل ، مهر طالعک استیلای حیات بخشاسنه بکزتمک لازمدر .

زهسی تحت حکومت اسلامییه دوشرسه ، در حال اورادن ظلم و سفالت قالقیور ، یرینه عدالت اسلامییه ورفاه کلییوردی . عدالت اسلامییه اودر جه لرده آشکار و منجلی ایدی که مغلوب اولنلک اک جاهل صنفی بیله اسکی حکومت ظالمه ایله یکی حکومت عادلّه آراسنده کی فرقی کورییور و کندیسنک حیات و سعادتتی تأمین ایدن حکومت اسلامییه صداقت تامه ایله مربوط اولیوردی .

ممالک مفتوحه ده عصیان ظهور ایتمه ییشنک اک مهم سببی بودر . ابوبکر اک

قدرت سیاست و جلالت دهاسنی کوستردجک و ثابق تاریخیه دندرکه مشارالیه ، محاربه لرده ، مقتضای زمان اولارق مغلوبلره اصابت اتمه سی ضروری اولان اقالی یالکز مغلوبلرک اصیلزادکان ، مأمورین و عسکر اولانلرینه یوکتتمکده ، صنعتکار ، زراع کبی آسوده خلقی تماماً مصون براقده ایدی . خالد بن ولیده و یریلن امرلردن بری ده اسارت حربیه یی بوسوک صنفه تشمیل اتمه مهسنه ، اعمار بلاد عواملی اولان خلقی تلطیف و تشویق ایله مهسنه دا ارایدی .

اسلامک یالکز قلیجه انتشار ایلدیکنی ادعا ایدنلرک وقوعات تاریخیه یی نه درجه لرده یا کاش تلقی ایتدکلیری ، بو وقوعاتک بی طرفانه تدقیقه ثابته اولور . حتی ملوک امویه و عباسیه طرفندن ممالک مفتوحه اها لیسنتک اسلامی قبوللری ، تشویق و یاجبر شویله دورسون ، برنوع ممانعت مغنویه یه مصادمه ایدیوردی . بویله ایکن هر کس دین اسلامک هر مسلمانه تأمین ایتدیکی فوائده متساویه دن مستفید اولمق املیه و باخصوص دین اسلامک مغایر محاکمه و وجدان عقایدن مبری اولماسی سببیه اسلام اولیوردی . عراقک کاملاً فتیحی قوه قریبه یه کیش ، شام فتوحاتنه موفقیتله دوام ایدلمکده ایکن ، هجرتک اون اوچنجی سنه سی ابوبکر الصدیق خسته لندی .

کندنن سوکرا وظیفه عظمای خلافتی ایفایچون عمری مناسب بولدی . عبدالرحمن بن عوف ، سعید بن زید ، عثمان و رئیس انصار اسید بن خضر ودها بعض اکابر قریش و انصارله استشاره ایتدی . بعضیلری عمرک براز حدید المزاج اولدیغنی سویله مکله برابر هپی مزایاسنی تصدیق و خلافتی تنسیب ایتدیله . یالکز طلحه معترض قالدی .

امام علی ، عمرک موقع ریاسته کتیریلهسنه طرفدار ایدی ، حتی «عمر دن باشقاسنی ایسته‌مه‌یز . « دیمشدی . بونک اوزه‌رینه ابو بکر شویله بروصیتنامه یازدی .

عهد نامه صدیق

«بسم الله الرحمن الرحيم عهد آتی محمد رسول الله صلی الله علیه وسلمک خلیفه سی ابوبکرک دنیاچه اک صوک و آخرتجه اک اول دمنده کافرک ایمانه وفاجرک ایقانه کلدیکی برحاله ایتدیکی وعد ووصیتدر . بن عمر بن الخطابی خلافته انتخاب ایتدم . آنی دیکله یکه ، اک اطاعت ایلدک ، خیری تحریده قصور ایتدم ، اکر خیر و عدالت ایلرسه بنی تصدیق ایتمش اولور واکر جور و تبدیل مسلك ایلرسه بن غیبی بیلیم معذورم . بن انجق خیر مراد ایتدم . هرکس عملنک جزاسنی بولور و ظلم ایلر قریبانه حاله کرفتار اوله جقلورینی بیلور . السلام علیکم ورحمة الله .»

ارتحال نبی دن ایکی سنه اوچ آی و اون بش کون ، کچمشدی که ابو بکر ، صالی کیجه سی آلمش اوچ یاشنده اولدینی حلاله دار عقبایه انتقال ایتدی . قاضیسی عمر ، کاتبی امام علی ایدی . بیت المالدن کندیسنه ویریلن نفقه ایله یاشاردی وفاتنده هیچ پاره سی چیقما دی . اموال امیری دن کندیسنه برده وه و برکوله اعاده ایلمشدی ، اونلرک اعاده سنی وصیت ایتدی .

ابو بکر ، هانکی نقطه نظرله محاکمه ایدیلرسه ایدیلسین ، تاریخ بشریتک اک بویوک سیالرندن بری در . جناب نبی نک حاضر لادینی اساس رصین اوزه‌رینه منبای اسلامی یوکسلدن ، خلفی عمره عظیم برسر مایه مادی و معنوی براقان ابو بکر در . واقعا ابو بکر ، بوتون

موفقیتانی صدق و اخلاص ایله مسلمان اولیشنه ، اعمال نبویهنی دستور
اعمال ایدیشنه والحاصل بوتون کالاتی ذات عالی نبوی واسلامه
بورجلودر ، لکن انکاری غیرممکن حقیقتلردندر که شخص معنوی
اسلام دخی او بویوک آدمک مدیون خدماتی در .

غرض و طرف کیریدن عاری هر مورخ ، هر مدقق ، هر منقد ، ابو بکر
الصدیق دینیلن شخصیتده ، بویوک برانسان ، بویوک بر ایمان ، بویوک
بر عرفان کوریر . [رضی الله تعالی عنه]

اوجونجی مبحث

مہافت عمر الفاروق

فتوحات . — ثروت اسلام . عظیم برانقلاب . — عمرک خدمانی . —
مجروحیت و شہادت . — عمرک اخلاق و طرز سیاست . — برمعمای تاریخی .

عمر ، سجادہ امارتہ او طور دینی وقت ، اسلام ، دنیانک ایکی
معظم حکومتہ اعلان حرب ایتمش بولونیوردی . تعیر آ خرلہ اوچ
دورت ملیون مسلمان ، یوزاللی ملیون انسانہ میدان او قومش ایدی .
کریک صحائف طبعی ، کریک صحائف تاریخی تدقیق ایدنلریک نظر
انتباہنہ برشی چارپار : انتظام . بوانتظام اودرجه لردہ حکمفرمادرکہ
ادنا ملاحظہ ، اونک ضروری الوجود اولدیغنی تسلیمہ کافی در .
بوانتظامک اک بویوک کیفیتی « بر شکل معقول » ده بولونماسی در .
غایہ اشیادہ ، منبع وجودده عقل و وجدانی اعتراف ایدنلر بوکا
« تقدیر ، تدبیرالہی ، خضور قیومیت » وسائرہ کبی اسملر ویریور .
فن بوکا « قانون » دیر . منکرین الوہیت ایسہ « تصادف ، ضرورت
میخانیکہ » کبی ناملر ایجاد ایتشدیر .

صحائف تاریخیہده اویلہ حالدر کوریلدیورکہ ، مراقلی بر آدمک

باغچه‌سنی تنظیم ایچون چیچکلرد، فدانلره ویردیکی وضعیت دوراندیشه
برامل و مقصدی نه صورتله اظهار و اراهه ایدرسه ، دست تمشیتک دخی
اشخاص و وقوعاته ویردیکی وضعیت ووظائف عین صورتله دیده‌عبرته
چارپیور .

ابوبکری عمرک تعقیب ایدیشی شایان تفکر بر مسئله در . اگر عمر
ابوبکردن اول ریاست اسلامه کلسه‌یدی ، هیچ شبهه ایدیه مزکه
ابوبکریک ایفاسنه موفق اولدیغی خدماتی ابرازه مقتدر اولمازدی .
شوراسی ده شهسزدرکه ایکی معظم حکومتله محاربه ایده بیلیمک ایچون
عمر فعالیت و متانتده برمدبره لزوم واردی ، دیمک که ابوبکرده عمرک
اظهار ایتدیگی خدماتی ابراز ایده مزدی . حالبوکه ابوبکریک ساحه
اسلامدن اختلافاتی رفع ، اتحادی تأسیس و مهم بر قوت احضار
ایتمه سندن سوکر عمرک موقع اجرا یه کچمه‌سی ، خارقه اطلاقه شایان موفقیتاه
باعث اولمشدر .

عمرک ایلك اجرا آتی فدک باغچه‌سنی ورثه نجییه اعاده و سوریه
قوماندانی خالد بن ولیدی عزل اولدی . فدک باغچه‌سی ، جناب نجی نیک
مالی اولوب اونو حیاتنده ایکن کریمه‌سی فاطمه‌یه بخش ایتمشدی .
ارتحال نجی‌ده ابوبکر بو باغچه‌نی بیت الماله ضبط ایتدی . فاطمه حقی
ایسته‌دی . ابوبکر ، بر حدیثه استناداً انیانک وارثی اولامایه جغنی
سویله‌دی ، هبه ایسه شاهد کتیر یه‌سنی طلب ایتدی . جناب فاطمه ،
زوجی علی و امهات مؤمنیندن ام‌سلمه شهادت ایتمشله رسده ایکی قادی نیک
شهادتی بر ارکان شاهد حکمنده اولدیغندن شهودک ایکیدن عبارت
قلماسی اوزه‌رینه ابوبکر ، باغچه‌نی فاطمه‌یه تسلیمدن امتناع ایلدی .
عمر ، بو خصوصده ابوبکرده شدتله مخالفت ایلهمش و باغچه‌نک فاطمه‌یه

اعطاسی ایچون اصرار ایتمشدی . لکن ابوبکری رأیندن چویرمک ممکن اولمادی . عمرک رأی دها موافق ودها سیاسی ایدی . ابوبکرک بو خصوصده اصراری اسبابنی بولمق پک مشکلدنر . واقعا ابوبکرک حرکتی «حرفیاً» شریعتیه موافقدی . لکن خلفانک بوکجه خصوصاتده حق تصرفی وارایدی . فدک کجه اهمیتسنز برباغچه ایچون خاندان نبوتک مراجعتی بی سود براقمق ، ابوبکرک حلم و تدبیری ایله موافق دوشمزدی . عمرک محاکمه سی ده بو یولده اولدیغندن باغچه یی درحال ورثه نبوی یه تسلیم ایتدی . خالد بن ولید ، ارباب ارتداده برابر بولدیغنی مانک بن نویره یی ، نماز قیلماسنه رغماً قتل ایتدیرمشدی . عمر ، او وقت خلیفه اولان ابوبکر دن ، خالدک قصاصاً قتلنی طلب ایتمشدی . لکن ابوبکر ، ارتدادی محو ایدن و اسلامی قورتاران سیف اللهی ، مرتد لرله برابر دولاشان بر آدمک قتل یوزندن قصاصی تنسیب ایتدی . مقتولک دیتنی ویردی . بودفعه خلیفه اولونجه عمر : بر مسلماننی بغیر حق قتل ایدن آدم ، سرعسکر اسلام اولاماز . « دیه رک خالدی عزل ایله یرینه ابو عییده بن جراحی سرعسکر نصیب ایتدی .

عراقده موجود عسکرک نصفنی آلارق خالدک ، شامده ابو عییده امدادینه کیمه سی اوزرینه ایرانلر فرصت بولمش و آز عسکرله قالان قهرمان مثنی بی صیقیشدیرمغه باشلامش ایدی .

خلیفه خلیفه رسول الله تعبرینک اوزونلغندن ناشی امیر المؤمنین عنواتی آلان فاروق ، اسلامی عراق جهادینه دعوت ایتدی . قاضی نصب اولتان امام علی و سائر کبار اصحاب ، خلیفه نک مرکزی ترک ایله محاربه یه کیمه سنی موافق بولمادیلر . فاروق ، اصحاب شورادن عراق

ایچون برسر عسکر اتخانی طلب ابتدی، اونلرده سعد بن ابی وقاصی مناسب کوردیلر .

عمرک نه مشربده برذات اولدیغنی افهام ایدن وثایق تاریخیه دن بولوندیغنی ایچون یکی سرعسکره یازدیغنی شو خطبه یی درج ایلوروز :

« یاسعدسکا ورسول اللهک دایسی دیدکرینه مغرور اولمه . الله تعالی سیأت ایله سیئاتی محو ایتمز انجق حسنات ایله سیئاتی محو ایدر الله ایله قول ارمسنده طاعتدن بشقه نسبت یوقدر الله اونلرک ربی وانلر انک قوللریدر . عافیت وخاتمه اعتباریله بربرندن افضل اولور وطاعت ایله عندالله اجر ومکافات بولورلر باق رسول الله نه یاپار دیسه سنده او یله یاپ وصبری التزام ایت . »

عمر الفاروقک دور خلافتی صوک درجه لرده شایان دقت وقوعات وحدائاتک مشیمه ظهوردن میدان فعله دوشدیکی برزماندر . صوک درجه پارلاق موفقیات متوالیه بو دیدیکمز حادثاتی چوق مورخلرک نظر تنقیددن کیزله مش وچوقنری بومهم خصوصاتی ایجاب ایدن شکلده تحلیل وتنقید ایتمه مشدر . جزیره العرب فقیر بریر ایدی . عربلرک چوغنی ، مدنیلره نسبتله بک فقیر وبسیط برحالده یاشامقده وسویه اجتماعیلری بدوتی کچمه مکده ایدی .

حالبوکه آز زمانده عربلر ، ایرانی همان کاملاً ، ارمنستانی ، ارض مقدسی ، سوریه یی ، مصری ، عراق وجزیره یی فتح ایتدی . نیجه عصرلردن بری بو مملکتلرده ادخار اولونان عظیم ثروت وسامان ، عربلرک آینه کچدی .

اولجه اون بش یکر می بیک درهماک [*] بر ثروته مالک اولان

[*] بر درهم تقریباً بفرانق قیمتنده ایدی .

بر عرب ، مشاهیر اغنیادن معدود ایکن ایران و سوریه فتحندن سوکرا بو قدر بر ثروته مالک اولمایان محارب عادتاً قلامش ایدی . سوک درجه بسیط بر معیشتله امرار حیات ایدن عربلر ، اک سفیه واک زینت و آرایش دوشکونی اولان ایکی قوقش ملتله تماس ایدهرک اسکی حاله یکی معیشتی ترجیح ایتمشدری . شایان دقتدر که ایرانله محاربه یه باشلا بجه یه قدر اون آله مه سنی ، کپکسز اکمک ییمه سنی بیلیمه ین عربلر . آرتق ایران و روما مطبخلرینه رغبت ایدیوردی .

بوتون بو تبدلات ، بوتون بو تکاملات ، هیچ بر تدریجه تابع اولمقسزین ، هیچ بر کچید دوره سی کچیر مکسزین وقوعه گلش ایدی . قدس مفتاحی استلام ایچون علی یی قائم مقام بر اقوب شامه کیدن و یامالی کوملکنی طاشییان ، کوله سیله مناوبه دوه سنه بین عمر ، کندیسنی استقباله چیقان ابو عبیده ، یزید بن ابی سفیان و خالدی اثرها کبی آتله بینمش ، اطلسلر کیمش کورونجه حیرتدن حده ، حدتدن تهوره دوشه رک اونلری طاشه طومش ایدی . [*]

عمر ، بو حالک وخامتی تماماً کورمش ایدی . لکن بونک منعی دائره امکانده دکلدی . دنیانک ثروتی مسلمانلره آقوب کلییوردی . هیچ کیمسه ثروتی قبولدن امتناع ایتموردی . یالکز بر شهبال فضیلت ، بو آلتون طاغلرینک جانسز و قوقوسز شاهقه لرینه تنزل ایذوب دوشمیور ومقر ایدیندیکی سهای استغنادن او معدن کتله لرینه حزین بر نظرله باقیوردی . بو عنقای فضل وقناعت ، عمر الفاروق ایدی .

[*] ابو عبیده ضرورت امارتله تزین ایدیوردی . وفاتنده بر قویون پوستی

تاریخ اسلامده ، ارکان صحابه ایچنده بوقدر ثروت وسامانه تیزن ایتمه ین وخضور محمدی ده کچیر دکبری شکل معیشتی هیچ تبدیل ایله مه ین یالکز اوچ سیما کوریورز : ابوبکر ، عمر ، علی !

ابوبکرک وفاتنده اون پاره سی قالماش ایدی . عمرک وفاتنده بر قاچ یامالی کوملکی وبرخیلی بورجی قالدی . علی ، اینه کچی اوکون فقرا و محتاجینه ویریدی . دیکر لری ایسه دها عمرک زماننده پک زنکین اولمش و عثمان زماننده ثروتلری تضاعف ایتمش ایدی .

[مسهودی] دیورکه : « صحابه ، حضرت عثمان زماننده چفتلکدر و اموال صاحبی اولدیلر . حضرت عثمانک ، شهادتی صره سنده ، حزینه دارینک نزدنده یوزاللی بیگ دیناری و بیگ کره بیگ درهمی واردی . [وادی القری] و [خنین] ده وسائردهه کائن قریه سی ایسه یوز بیگ دینار قیمتده ایدی . پک چوق دوه و آت دخی برامشدر . اکابر صحابه دن [زیرک] ک وفاتی متعاقب ، ترک ایتدیکی ثروتک سکزده بری اللی بیگ دیناره بالغ اولمشدی بوندن ماعدا مشارالیه بیگ قصر ایله بیگ جاریه ترک ایله مشدی [طلحه] نک عراق جهتندن هر کونکی وارداتی بیگ دیناره بالغ ایدی [سرات] جهتندن کلن وارداتی ایسه اوته کندن دها زیاده ایدی . صحابه کرامدن [عبدالرحمن بن عوف] ک آخورلرنده بیگ آت موجود ایدی . بوندن ماعدا بیگ دوه سی و اون بیگ قیونی دخی وار ایدی . مشارالیهک وفاتندن سوکر اترک ایتدیکی اموالک ربی سکسان دورت بیگ دیناره بالغ اولمش ایدی . کبار صحابه وانصاردن [زید بن ثابت] اوقدر چوق آلتون و کموش برامش ایدی که انلری کسر ایله قیرمهه مجبوریت حاصل اولمش ایدی . بوندن بشقه مشارالیهک بر اقدیفی چفتلکدر و اموالک قیمتی یوز بیگ دینار راده سنده

ایدی. [زبیر] بری بصره دهه دیکری [مصر] ده ، او چنجیسی [کوفه] ده دورنجیسی [اسکندریه] ده اولق اوزره کندیسی ایچون دورت قوناق انشا ایتدیرمش ایدی [طلحه] دخی کندی نفسی ایچون [کوفه] ده برقوناق یاپدیردینی کبی مدینه ده بولان حانه سنی دخی کیرچ و کیره مید وساج آغاجی کراسته سندن انشا ایتدیردی . کذلک کبار صحابه دن اولوب قومانداسی آلتنده بولونان عسکرله « قادیسه » مظفریتنی احراز ایتمش اولان « سعد بن ابی وقاص » مدینه نك « عقیق » نامنده کی موقعنده قالین ویوکک دیوارلی و کنیش سولیلی برقوناق یاپدیرمق یوقاری جهتلرنده دخی بالقونلر انشا ایتدیرمش ایدی . کبار صحابه دن و « بدر » غزوه سنده چوق یارارلق کوسترن مجاهدیندن « مقداد » دخی مدینه ده خارجا وداخلا کیرچلنمش برخانه یاپدیرمش ایدی . کذلک « یعلی بن منبه » اللی بیک دینارایله اوچ یوزبیک درهم قیمتده بولونان عقارات و اموال سائرہ براقش ایدی .

واقعا ارکان صحابه نك ، بو کثرت ثروتله فضیلتلرنی غیب ایتدکلری ادعا اولونامازسه ده ثروتک حیات و حرکاته تأثیرینی انکار بوش برشی اولدقن ماعدا بوفرط غنادن صو کرا هیچ کیمسه نك ، ایکنجی کوبک مسلمانلرک اصحاب درجه سنده محافظه فضیلت ایتدکلرنی ادعا هیچ دوغری اولاماز .

عمر ، کندندن صو کرا فتنه حدوث ایده جکنی و چونکه جناب رسالتک ، ابوبکرک و کندیسنک آچدقلری عدل تام و فضیلت کامله چیغیرینک محافظه اولونامایه جغنی بیلوردی . حتی امام علی یه کوندردیکی خطبه ده بو فتنه نك بو بوکلکنی اشارت ایتدیکی کبی ، قدسه حین عزیمتده ینه علی یه : عمک عباسک و فاتندن صو کرا فتنه قوپا جقدر . دیمشدی .

عمرک زماننده فتنه حدوثی ، حقدن انحراف ممکن اولامازدی . هرکس عمردن حیا ایدر و قورقاردی . عمرک نظرنده حقدن باشقا موجود یوق ایدی . شراب ایچن اوغلنه حد شرعی نی اوران ، یعنی عدالتی وقانونی حرفیاً تطبیق ایدن عمرک ائندن یاقاسنی کیمسه قورتارامازدی . مظلوم برتبعه ایچون والی بی جلب ایتمش و متجاسر اولان والی زاده بی اوفر د غریب مظلومه طوقا تلاتمش ایدی .

حدید و شدید عمرک ، نفسنه عاُدْ خصوصاً نده درجه لرده استغای عالیجانبانه یه مالک اولدیغنی اثبات معروضده شو حادته بی نقل ایده جکزرکه عین زمانده بر معمای تاریخی تشکیل ایدن بو حادته مناسبتیله بعض تنقیدات درمیانی ده زائد کور میورز . جوپت پاشا مرحوم دییورکه : « وقت سعادت نبری اهل استحقاقه بیتا مالدن عطیه یعنی عطائر احسان اولنه کلیوردی فقط بونلر ایچون درجه ونسبت معینه یوق ایدی . بوکره عمر الفاروق رضی الله عنه حضرت تلی قدس شریفدن عودت ایلدکده استحقاقی درجانه تقسیم و ترتیب واسامی واستحقاق لرینی مین جریده ودفتر لر تدوین بویوردی .

ایشته بوجریده ودفتر لره دیوان دینلور . سوکرا بونلرک مجتمع اولدیغنی محله دخی دیوان دینلمشدر حضرت عمر استحقاقی سابقه اسلام اعتباریله ترتیب ایتمش ایدی فقط بعض ذوات کرامی مستثنی برحالده طومتش ایدی .

شویله که ترتیب دیوان ایچون اصحاب کزین ایله عقد مجلس ایدوب حضرت علی و عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنهما کا کندندن باشاه دیدک لرنده حضرت عمر ، خیر بن رسول الله اقرب اولاندن بد ایدرم بعده صیره سیله کیده رم دیدی و ترتیب دیوانه مأمور اولان کاتب لرا ابتدا

بنی هاشمی وبعده ابوبکر ایله قومنی وبعده عمر ایله قومنی یازمشلر
ایدی . حضرت عمر کوردکده بنی هاشمدن سوکرا حضرت پیغمبره
اقرب اولانلری میره سیله ترتیب ایدیکیز عمری ده صیره سی کاندکده یازیکیز
بزم سعادت دارینه نیلمز آنجق محمدعلیه الصلوات والسلام سببیه در .
اوبزم شرف زدر . وانک قومی اشرف عربدر . سوکرا اکا اقریبت اعتبار
اولونور . دیدکن سوکرا والله اکر عجملر عملیه . واروبده بز عملسز
کیدر ایسک یوم قیامتده حضرت محمده انلر بز دن اولادر زیرا عملی
قاصر اولان کیمسه یی نسی ایلرو کتورمز دیدی .

الحاصل حضرت عمر اصحاب استحقاقی قرابت نبویه اعتباریله
ترتیب ایتدی . وعطانک مقدارنده سابقه اسلامی کوزتدی . فقط
بعض ذوات کرامی مستثنی برحاله طوتدی .

شویله که عم رسول اولان عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه حضرت تلرینه
اون ایکی بیک وعلی بن ابی طالب بن عبدالمطلب رضی الله عنه حضرت تلرینه
سکیز بیک درهم وبعده علی العموم اهل بدره بشر و بدردن حدیبیه
قدر اولان اصحاب کرامه دوردر بیک درهم تقدیر وحسن وحسین
وابوذر و سلیمان الفارسی رضی الله عنهم حضرت اتی اهل بدردن اولمدقلری
حاله اهل بدره الحاق ایلدی .

اهل بدر ایچنده عربی الاصل اولمیان بش کشی وار ایدی که
تیم داری ایله بلال حبشی دخی انلردندر .

وحدیبیه دن سوکرا کی اصحاب کرامه اوچر بیک درهم تقدیر
ایلدی که بعدالفتح مسلمان اولانلر ایله قادیسه محاربه سنه قدر جهادده
بولنانلر دخی بوصفده داخلدر . بعده قادیسه محاربه سنه اول ائتاده
شام غزالرنده بولونانلردن فوق العاده یارارلقلری مشاهده اولان

یکرمی بوقدر مشاهیر شجعانه ایکیشری بیک ویره رک وقادسیه وقعهلرندن
صوکر اکیلره بیکر ودها صوکر اکیلره بشر یوز و اوچر یوز درهم
تقدیر ایتدی .

وزوجات مطهراته اونر بیک درهم تقدیر ایتدی فقط عایشه یی
رسول اکرم زیاده سهوردی دیو اکا اون ایکی بیک درهم تقدیر
ایلدی عایشه رضی الله عنها ایسه رفیقلرندن آیرلمدی وفضله اولان ایکی
بیک درهمی قبول ایلدی .

وحضرت عمر کندی اوغلی عبدالله اوچ بیک درهم تقدیر
ایلدیکی حالده اسامه بن زیده دورت بیک درهم تقدیر ایتکله عبدالله
نیچون اسامه نك عطاسنی زیاده قیلدک بن آندن دها زیاده ایام مشهودده
بولوندم دیدکده حضرت عمر رسول اکرمه اوسندن وانک باباسی
سنگ بابانندن دها سوکیلی ایدی دیه جواب ویردی .

حضرت عمر سائر نسایی دخی درجه لره تقسیم ایتدی . واهل
بدرک نسانه بشر یوز واندن حدیبیه یه قدر اولان اصحابک نسانه
دوردر یوز و حدیبیه دن صوکر اکیلرک نسانه اوچر یوز وقادسیه
غازیلرینک نسانه ایکیشریوز واندن صوکر اکیلره یوزدرهم تقدیر
ایلدی .

بو عطیه هپ سنوی اولوب اصحاب استحقاقدن هربری مخصوص
اولان مقدار عطاسنی سنبسنه بیت المالدن آلودی .

حضرت عمر فقیر و مسکینلره دخی قارنلرینی دو یوره جق قدر اون
تخصیص ایتمش ایدی که بوکا رزق دینلوب یعنی ماهماه ویریلور ایدی .
صفوان بن امیه وحرث بن هشام و سهیل بن عمر و اعظم قریشدن
اولدقلری حالده ترتیب مشروح اوزره حضرت عمر انلره سائرندن دها

آز عطیه ویرمکه و الله بزدن ا کرم کیمسه یوقدر دید کبرنده حضرت عمر سابقه اسلام اوزرینه ویریورز . حسب ونسب اوزره ویرمیورز . دیمسی اوزرینه انلر دخی اوپله ایسه پک اعلا دیدیلر وچیقوب شام جانبنه عزیمت ایلدیلر ووفاتلرینه قدر جهاد ایله مشغول اولدیلر .

عطیه بابنده حضرت عمر عربلرله آزادلو کوله لری بولونقلری درجه ده متساوی طوتمش ایدی . برکون حضرت عمر کمال مأمورلرندن برینه برقوم کلد کده عربلرک عطیه سنی ووروب آزادلو کوله لرنی ترک ایتمکه حضرت عمر اکا کشی به مسلم قرنداشنی تحقیر ایتمک قدر کوتولک یتشور والسلام دییه تکبیر نامه یازمشدر .

حضرت عمر بوجه مشروح عطایایی ترتیب ایتدکن صو کرا اصحاب کزینه خطاباً دیدی که بن بر تاجر کشی ایدم تجارتله عیالمی کچیندیردم سز بنی بوایش ایله مشغول ایتدیکز نه رأی ایدر سیکز بومالدن خرج ایتمک بکا حلال اولورمی؟ دیدکده هر بری بر سوز سویلدیلر حضرت علی سکوت ایدیور ایدی .

حضرت عمر سن نه دیرسک یا علی دیدی . حضرت علی دخی سکا وعیالکه کفایت ایده جک قدر معروقدن زیاده سی سکا حلال اولماز دیدی . سائری دخی انی تصدیق ایتدی .

بناءً علیه حضرت عمر اقوات یومیه سنی بیت المالدن اخذ ایدر . فقط کفایت مقدارینی پک دار طوتمغله امر ادرده عیالی مضایقه چکر اولدی .

حالبوکه هپ اصحاب کرام مرتبه لرینه کوره عطیه لریک آلوب رفاه اوزره کینور اولدقلری حالد امیر المؤمنینک مضایقه چکمه سی لایق کورلمدیکندن حضرت عثمان وعلی وطلحه وزبیر و دیگر بعض اصحاب

کزین رضی الله عنهم حضراتی اجتماع ایله حضرت عمرک نفقه سنی زیادہ ایتمی تذر و تنسیب ایدرک کیفیتی کندوسنه افاده ایتک اوزره کریمه سی ام المؤمنین حفصه رضی الله عنها حضرت تدرینک یاننه کیتدیلر و کندولرینک اسملرینی میدانه قومقسنزین پدرینه بو کیفیتی عرض ایله سنی رجا ایتدیلر .

حضرت حفصه دخی پدرینه نفقه سنک تزیدی خصوصنی لسان مناسب ایله عرض ایتدی . حضرت عمر غضبه کلدی و سنک زوجک رسول اللهک یمده کیمده و دوشه مدهه حالی فصل ایدی . دیه صورتی حضرت حفصه دخی کفاف درجه سنده ایدی دیه جواب ویردی .

آنک اوزرینه حضرت عمر بویوردی که ایکی رفیقم یعنی رسول اکرم و ابوبکر ایله بنم حالم بریوله سلوک ایدن اوچ یولجی به بکزربری نواله سنی الدی کیتدی منزله ایردی ایکنجیسی دخی آنک اثرینه اقتفا ایتدی . واکا ایریشدی صوکر اوچنجیسی کلدی اکرانلرک اثرینه اقتفا ایدر ایسه اولاشور والا اولاشاماز . »

ایشته عمرک بویوکلکنی کوسته رن و عین زمانده بر معمای تاریخی تشکیل ایدن حادثه بودر . عمر بو تقسیمی اجرادن صوکر ، کندی نفسی ایچونده بر نفقه تعیننی اصحاب شورادن طلب ایتمشدی . هربری برسوز سویله مش ، امام علی سکوت ایتمشدی . عمر اونکده رأینی صورتی . « کفاف نفس درجه سنده » برشی دن فضله سی حرام اولدینی جوانخی آلدی بنا برین بیت المالدن عباسه اون ایکی ، علی به سکر ، امهات مؤمنینه اوزر ، حسین به بشر ، اهل بدره ، سلمان و ابازره بشر بیک درهم معاش ویرن عمر ، نفسی ایچون « کفاف نفسه » انحق یتیشن و هر حالده (ضرورت چکدیکنه نظراً) بش بیک درهمدن

دون بر معاش آلدی !! عجباً امام علی نك بو فتواسی یالکز عمرک
ذاتنه می خاص ایدی؟ عجباً ذاتاً بیت‌الماله محتاج اولمایان و بنا برین کفاف
نفس قیدندن خارج قالانلر ، بو فتوایه کوره عطیه قبول ایتمه لی می
ایدی لر ؟

بونلر او یله سبؤ‌الردرکه هر فرد متفکر ، جواب عادلنی کندی
وجداننده بولور. عمر اعتراض ایتدی ، بو عطایانی ، ویریلن ذواتک
درجه کفافی می ، یوقسه فضله می دییه صورمادی . ایشته اونک
ایچوندرکه هر کس ، عمرک حضور عدل واستغناسنده تکریماً باش
ایدیکی حالدده او ، هیچ کیمسه یه سرفرو ایتدی . تاریخک ، تاریخ
تقیدی وتحلیلی نك صوک سوزی بودر . اکر محاکمات منقد ، اعمال
اوزه رینه بنا ایدیله جکسه فاروقک بویوکلکنی اعتراف بروظیفه حالی
آلیر . حسیات وظنیاتک ایسه علم وفن ده ، بالخاصه تاریخده یری یوقدر .
عمر ، ابوبکر زماننده قرآنی جمع ایتدیرمشدی . عمر ، مغیره بن
شعبه نك کوله سی ابو لؤلؤ نامنده بر نصرانی طرفندن شهید ایدلمشدر .
ارتحالی هجرتک یکر می او چونجی سنه سی ایدی . [رضی الله تعالی عنه]

دردنجی مبحث

عنايه ذی النورین

فاروقك مكاشفه وانديشه لری. — شوری و انتخاب. — حكم اعدام! —
برسوری خطا. — فنا بر اداره. — فتوحات. — سوء استعمالات
وشكایات. — اختلال. — شهادت عثمان.

بورایه قدر سبق ایدن محاکمات مزده اك شدیدوبی طرفانه بر اصول فنی دن،
قواعد تنقید و تحلیلدن آیریلادق، هر فکری، برواقعه، بروثیقه به استناداً
در میان ایتدك. و حق و حقیقتی هر مطالعه نك فوقده طو تدق .
بوندن صوکراده اوله یاباجغز. شوقدر که شمر قزده چوقدن بری تفکر
و محاکمه دن استعفا ایدلمش اولدیغندن بر دور فترت اولان اداره ذی النورین
حقنده در میان ایده جگمزر محق ملاحظات، دوشونمکه و حق هضمه
آلیشیق اولمایانلرك بلکه ده کوجنه کیده جگدر .

وسعت معلوماتنك تقدیر خوانی اولدیغ جودت پاشا مرحومك
برقاچدر، تدقیقاتنه مراجعت و سرد ایتدیگمزر افکارك دوغر باغنه
اشهاد ایدیوروز. بومهم مبحثده ینه اونك مسروداتی اساس اتخاذا
ایده جگمزر. شوقدر که بودفعه استاد مشار الیهك افکارنی بلا قید
قبول ایتدیوروز. بو افکاری قسماً جرح و تنقید ایده جگمزر. بالخاصه

بقیة عشره نك ومثلاً زبيرك خلافته طالب اولمادینی احقنده کی بیاناتی
حقایق تاریخیه تماماً مخالفدر . بوفکر استغنا ، یالکز [قسماً] عبد
الرحمن بن عوف حقنده دوغریدر . مشارالیه دیورکه :

« حضرت عمرک بویوک بر اندیشه سی دخینه بر ذاتی استخلاف
ایتمک یعنی ولی عهد ایلمک مسئله سی ایدی . »

« چونکه حضرت صدیق آنی استخلاف ایلمه سنه انتظار اولونور و اودخی بوفکرده
آنک دخی برینی استخلاف ایتمه سنه انتظار اولونور و اودخی بوفکرده
بولونور ایدی . »

« اصحاب کرامک طبقه علمانی اهل بدر اولوب انلرک ایچنده دخی
عشره مبشره ممتاز اولمقله انلردن برینک استخلافی لازمه حالدن ایدی . »
« حضرت عمر کندوسندن سوکر اخلافته عشره مبشره ده ابو عبیده بی
موافق کور مکده ایسه ده بالاده بیان اولندیغی اوزره مشارالیه شامده امیر الامرا
ایکن مطعوناً عازم دار بقا اولمش و حین وفاتنده خانه سنده یالکز سلاحرلی
بر قویون پوستی و بر صودستیسی قالمش ایدی . تمام استخلاف ایچون حضرت
عمرک آرادینی ذات اولوب انک وفاتندن سوکر کندوسی بو باده
متردد و متحیر قالدی . »

« عشره مبشره نك فضائلی چوقدر تفصیله حاجت یوقدر . فقط
خلافت و امارتدن مقصد اصلی تنظیم و تسویه مصالح امتدر بو مقصده
تقیسنک انسب اولدیغی جای مطالعه ایدی . »

« عشره مبشره دن سعید بن زیدرضی الله عنه حضرت تلمی اوزمان
بر حیات ایدی . وعابد و زاهد و مستجاب الدعوه بر ذات ممدوح الصفات
ایدی . لکن صرف آخرت آدمی اولوب امارت و ریاست قیدنده دکل
ایدی . یرموک و قعه سنده و دمشق شامک فتحنده بولوندی لکن مجرد

حسبی اوله رق بر مجاهد نفر کچی بولونوب برفرقه ریاست و امارتنده بولونمادی. بعده کوفه یه کیتدی و اوراد اقامت ایتدی اولمه دن کندوسنی اولمش حکمنه قومش ایدی. قالدیکه حضرت عمرک عمرزادسی و همشیردست قوجه سی اولدیغندن انی استخلاف ایتک حضرت عمرک مطالعه سنه الویرمزدی.»

«شوحاله نظراً خلافتنه عشره مشرک باقی الیسندن یعنی علی بن ابی طالب و عثمان بن عفان و طلحه و سعد بن ابی وقاص و زبیر بن العوام و عبدالرحمن عوف رضی الله عنهم حضرتانندن بری تعیین و انتخاب اولمق لازم کلوردی. ایشته حضرت عمر بونده متردد و متحیر ایدی. زیرا استخلاف ایده جکی ذاتک زماننده فتنه ظهور ایدر ایسه معنوی مسؤلیتی کندوسنه عائد اولوردیه خوف ایدر ایدی.»

«عبدالرحمن عوفک اهلیتی تصدیق ایدر ایدی، لکن عبدالرحمن احد غزاسنده یکر می یرندن یارده لانوب حتی یاردرلر ایاغنده اولمغه طوبال قلمش ایدی. وجودجه درکار اولان ضعضنه اختیارلق ضعیفی دخی منضم اولمغه امور خلافتک لایقیله ایفانسه متحمل دکل ایدی.»

«سعد بن ابی وقاص عراق سرعسکر لکنده اثبات لیاقت ایله مش ایسه ده خلافت باشقه برایش اولوب انده دخی موفق اوله بیله چکنه حضرت عمرک اعتمادی یوق ایدی.»

«زبیر بن العوام تجارتدن لذت المش اخذ و اعطا ایچنه دالمش و بو یوزدن بک چوق زنکین اولمش ایدی.»

«مدینه و بصره و کوفه ده و مصرده املاکی و بک چوق اراضیسی و ارایدی و بیک کوله سی اولوب کندوسنه خراج و یررلر ایدی. زبیر بو اموالی مجلسنده بولونانلره بذل ایدوب بر اچقه سنی یاننده ایقومازدی.»

«وریاست و امارت قیدنده دکل ایدی. حتی بالاده بیان اولندیغی اوزره حضرت عمر اکا مصر والیدکنی تکلیف ایتدکده قبول ایلیوب مجرد حبسی اوله زق جهاده کیمش و مصرک فتحنده عمر و بن عاصه اعانه ایتمش ایدی. اوزمان خلیفه اوله جق ذات ایسه حضرت عمرک رأی واجتهادینه کوره هر دورلو فکر ارزودن فارغ البالی اوله زق مصالح مسلمینک رؤیتنه حصر ایله مک لازم کلور ایدی.»

«طلحه دخی اصحاب ثروت ویساردن بزات اولوب کوزل کینور و اولوقته کوره سوسلی کزر یعنی یرتیق و یامه لی روبه کینمز و پارماغنه قرمز یاقوتدن خاتم طاقار ایدی.»

«حضرت عمر ایسه یامه لی کوملک و صوف جبه کیر خلیفه اراردی. زیرا خلیفه او یله کوزل کینوب قوشانور و ذیقیمت اشیا قوللانور ایسه خاق اکا تقلید ایلر و جمع ادخار اموال داعیه سنه دوشر و بو جهته بین الناس برطاقم اغراض و نفسانیتلر ظهور ایله ایش چغرندن چیقاردیه خوف و تلاش ایلر ایدی.»

«عثمان بن عفان دخی اغنیادن ایدی و خلیفه نک تجارت ایله زنکین اولوبده سعادت دنیویه و اخروییه بی جامع اولمسندنه بأس کورمزدی. چونکه تجارت حالدر زنکیلک برقصور دکلدز. اغنیای شا کرین فقرای صابرینه مقابلدر. داود و سلیمان علیهما السلامک حاللری بوکا دلیلدر. اهل الیهدن ایکی یولهده سلوک ایدنلر واردر. فقرای اصحاب کرامدن بعضیلری: اغنیای بزم کبی عبادت ایلدکن باشقه و جوه بره بذل مال ایله فضله ثواب قزانهرق درجات علیایه حیقیدیلر» دیه اغنیای شا کرینک حاللرینه غبطه ایدرلر ایدی.»

«دین ایله دنیا جمع اولور ایسه نه اعلا کفر ایله افلاس جمع اولور ایسه
نه فنا دنیلمشدر.»

«اما حضرت عمر عندنده اوزمان خایفه نك جهت آخر ته حصر نظر
ایله یالکز مصالح امتی دوشونمه سنی و بیت المالدن الهجنی مقدار کفایه
علوفه ایله کچمه سی لازمه خالدن کورینور ایدی. بو ایسه رأی واجتهادجه
براختلافدن عبارت ایدی.»

«فقط حضرت عثمانك خلافتی حقنده باشقه بر ملاحظه دخی وار
ایدی. شویله که حضرت عثمان بنی امیه دن اولدینی خالد باجمله وجوه
و اشراف قریش عندنده غایت محترم و محبوب القلوب ایدی. لکن
خلیفه اولدقده امویلر باشنه اوشوب و هر بری بر مأموریت قائمق داعیه سنه
دوشوب او دخی پک ملایم و محبوب و زیاده حلیم و سلیم بر ذات
ممدوح الصفات اولدینی جهته انره مساعده ایده جکی و بو ایسه دیگر
قبیله و شعبه لرك و علی الخصوص هاشمیلرك رقابتی جالب و نهایت برفته
حدوثی موجب اولهجنی وارد خاطر اولویور ایدی.»

«علی بن ابی طالب عابد و زاهد و مجاهد و بر خرقه و بر لقمه یه قانع
بر ذات جلیل المنقب اولوب حضرت عمر انك خلافته اهلیتی تصدیق
ایلر ایدی.»

«فقط حضرت علی بعضاً مزاح و لطیفه یه میل و رغبت ایلر و بونی
شعار خلافته منافی کورمز ایدی. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم
حضرت تبری بعضاً لطیفه یه تنزل بویوردقلری جهته ذاتاً لطیفه ده برأس
کوریلر مز. حضرت عمر ایسه خلیفه نك مزاح و لطیفه دن اجتناب
ایله دائماً کمال تمکین و وقار اوزره بولونمه سنی مقتضای خالدن کورور
ایدی. لکن بوده رأی واجتهادجه باختلاف ایدی. مع هذا حضرت

عمر بوبایده حضرت علی بنی سائزینه ترجیح ایلر ایدی. «انلرک هربری بر مجتهد جلیل القدر ایدی. بر مجتهد ایسه دیگر مجتهدک قولیه ملزم اولمایوب هربری کندی رأییه عمل ایدر ایدی.»

«حضرت عمر دخی حضرت صدیقه اتباعا اوزرینه بر مسئولیت مضویه آلهرق برینی استخلاف ایده جک اولدینی تقدیرده کندی رأینه موافق بر خلیفه ارامقده حقی ایدی.»

«بومسئولیتی اوزرینه آلمغه مجبورده دکل ایدی. زیرا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت تلی امر خلافتی انتخاب امته بر ایش اولدیغندن حضرت عمر او یوله ده کیده بیلوردی.»

«بناء علی ذلک حضرت عمر الفاروق بوبایده اوتهدنبری کندوسنجه برقرار قطعی ویره میوب متردد و متحیر ایدی. عبدالله بن عباس رضی الله عنهما حضرت تلی درکه: بر کون عمرک یاننه واردم، کندوسنی مغموم کوردم. دیدی که: امر خلافت حقنده نه یاپه جعمی بیلمیورم قالقوب اوتور یورم بوبایده متحیرم.»

«دیدم که: علی به میل و رغبتک وارمی؟ دیدی که: علی التحقیق علی بوایشه اهلدر. فقط من اجنده برا من احه میل وارد و بندن صوکر ا خلیفه اولور ایسه محقق سزی بیلدیکسکز طریق حقه سوق و ترغیب ایدر رأی اعتقادندهیم.» دیدم که: عثمان حقنده رأیک نه در؟ دیدی که: انی استخلاف ایتسم ابن ابی معیطی ناسک باشنه بلا ایدر. عربده اکا التفات ایله من اولور نهایت کندوسنک بوینی اودولور. والله بن آنی استخلاف ایتسم اوده او یله یاپار عربده بو یله یاپار.»

[یعنی عثمان خلیفه اولور ایسه انابرقارداش اولان ولید بن عتبه بن ابی معیطی استخدام ایلر. عربده آنک بوکچی آدم لری کچیر مسندن

تغیر ایدہ رک انک علیہ قیام ایدر . ونہایت کندوسنک قتانہ سبب اولور دیمکدر . بوده حضرت عمرک برکرامتیدر کہ عینلہ ظہور ایتشدر . شویله کہ محاندہ تفصیل اولونہ جنی وجہلہ حضرت عثمان خلیفہ اولدقده ولیدی کوفہ والیسی ایتدی . کرک ولیدک و کرک دیکر بعض امویلرک سوء حالرندن طولایی فتنہ حادث اوله رق حضرت عثمانک شہادتہ سبب اولمشدر . بزکله لم ابن عباس حضرتلرینک سوزینہ . [

«بعده عمره دیدم کہ: اولیہ ایسہ طلحہ بی استخلاف ایدر سکر . دیدی کہ: رنک آمیز روہلر کییر سوسلی کزر . الله تعالی انک بو حالنی بیلور کن انی امت محمدک امورینہ متولی قیلماز . «دیدم کہ: سعید بن ابی وقاص وار . دیدی کہ: حرب ایدر لکن ولی الامر اولہماز .»

«دیدم کہ اولیہ ایسہ زیر بن العوام وار . دیدی کہ بازار یرنده اولچکدن ومددن بحث ایدر امور مسلمینہ اومی متولی اوله حق .»

«دیدم کہ: عبداللہ بن عوف قالدی . «دیدی کہ: نہ کوزل آدمدر لکن

ضعفدر .»

«ابن عباس حضرتلرینک بو مکالمہ سنندن اکلشادیغی اوزره حضرت عمر بو بابتہ علی بی مرجیح کورویورمش . لکن بو خصوصده هنوز بر قرار قطعی ویرمہدن کندوسنک شہادتنی موجب اولان بروقعہ غیر مأمولہ ظہورہ کلشدر .»

براز اشاغیدہ دخی شوبختی بروجه آتی اکیال اییدیور :

«حضرت عمر مجروحاً یرہ دوشوب سرپش اولدیغی حالده نمازی قیلدیر مق اوزره عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ حضرتلرینہ امر ایدوب اودخی امام اولوب جماعت ایله نمازی قیلدی . و حضرت عمر قالدیریلوب خانہ سنہ کوتوردی .»

«اوصردده کندوسنه یا امیر المؤمنین بر ذاتی ولی عهد ایت دینلد کده
 ابو عییده بر حیات اولسه انی استخلاف ایدردم . و نیچون ایتدک دیه
 طرف الهمیدن صوریلور ایسه یارب رسولکک: ابو عییده بو امتک
 امینیدر.» دیدیکنی ایشتم دیه جواب ویریردم. و ابو حذیقہ نك ازادلی
 کولهسی سالم بر حیات اولسه انی استخلاف ایدردم . و ربم سؤال
 ایدر ایسه: رسولکک سالم اللهی اک زیاده سون ذاتدر.» دیدیکنی ایشتم
 دیه جواب ویریردم دیدی.»

«بعده اوغلك عبد اللهی استخلاف ایت دینلد کده بر خانه دن بر قربان
 یتیشور. دیدی.»

«و بعده عبد الرحمن بن عوفی چاغیردی: بن سنی ولی عهد ایتک
 ایسته یورم، دیوب او دخی بکا قبول ایت دیه رأی و نصیحت ایلر میسین؟
 دیدکده، ایدم یارب، دیمکله عبد الرحمن: والله بنده ایدا بو ایشه کیرم
 دیدی.»

«حضرت عمر: او یله ایسه طور بن بوایشی اول ذاتلرک مشورتلرینه
 حواله ابدیم که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری انلردن
 خوشنود و راضی اولدینی خالدہ و فات ایلمش ایدی.» دیدی. وایشی
 مشورته حواله بویوردی.»

«شویله که عشره مبشره دن اتی ذاتی یعنی علی و عثمان و طلحه
 وزیر و سعد بن ابی وقاص و عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنهم
 حضراتی مجلس مشورته مأمور ایدرک ایچلرندن برینی خلافته انتخاب
 ایلرینی وصیت ایلدی.»

«اوغلی عبدالله رضی الله عنہی دخی مجرد رأی و یرمک اوزره بو
 مجلسه مأمور ایدوب خلافته انتخاب اولونماسنی شرط ایتدی.»

« وطلحه اولوقت مدینه منورده دکل ایسه ده یاقین برده بولنه ررق
کلمک اوزره ایدی. »

« حضرت عمر بووجهله کیفیته قرار ویردکن صوکر عبدالرحمن
بن عوف یاننده اولدینی حالدہ علی و عثمان وزبیر وسعدی چاغردی .
: سزبوامتک رئیسلیسکز خلافته ایچکزدن برینی اتجاب ایدیکز
واکا ظهیرومعین اولککز بن سزک حتمکزده ناسدن قورقم سزک آره کره
اختلاف کیروبده ناس دخی اختلافه دوشر دیه قورقارم . طلحه
رفیقکزدر. اونی بکلیکز کلورسه فبها کلزایسه قرارکزی انفاذایلیکز .
دیدکن صوکر: اول حالدہ ویریلان قراری طلحه نک قبول ایده جکنی
کیم تعهدایلر. » دیدکده سعد بن ابی وقاص : اکا کفیل ومتعهدم. دیدی .
« بعدہ حضرت عمر : یا علی الله ایچون اولسون ولی الامر اولور
ایسک نبی هاشمی ناسک باشنه بارایتمه ، یا عثمان ولی الامر اولور ایسک
الله ایچون ابی معیط اوغللرینی ناسک باشنه بارایتمه یاسعد ولی الامر
اولور ایسک الله ایچون اقرباکی ناسک باشنه بارایتمه . دیدی .
« و عبدالرحمن بن عوف نه کوزل صاحب رأی در ، انی دکله یکز
اکا انقیاد ایلیکز. دیه توصیه بویوردی . »

« اوغلی عبداللله دخی بووجهله نصیحت ایلدی که : رأی لرده اختلاف
واقع اولور ایسه اکثریته تابع اول وا کر رأی لرده مساوات بولونور
ایسه عبدالرحمن بن عوفک بولوندینی طرفده بولک . دیدی . وهرکیم
خلیفه اولور ایسه انصار کرام حقدده حسن معامله ایتمه سنی وصیت
ایلدی . »

وسعدا کر خلافته اتخاب اولونور ایسه اهلیدر اولونماز ایسه
خلیفه اولان ذات انی استخدام ایله استعانه ایسون ، نیم آنی کوفه

امارتندن عزل ایدیشم ضعفندن یا خود قباختندن ناشی دکل ایدی دیدی .
 «و ابوطلحة الانصاری رضی اللہ عنہ حضرت تباری کہ انصارک ایچندہ
 الکی زیادہ مالدار و موق العادہ شجاعت ایله شهرت شعار اولوب انک حقتده
 رسول اکرم: اردوده ابو طلحة نیک سنی برجماعتدن خیرلوردده
 بویورمش ایدی . حضرت عمر اکا خطاباً: یا ابا طلحة چوق دفعه ده
 اللہ سنکله اسلامی عزیز قلمشدر . بودفعه ده خدمت ایله . ارباب مشورت
 برخانه ده طویلانه جقلمر سنده انصاردن اللی کشتی ایله قپوده بکله
 خارجدن کمسنه ، ایچرو صالحیورمه . اوچ کونده ایچارندن برینی انتخاب
 ایتمک اوزره انلری ترغیب ایت» دیدی .

«مقداد بن الاسوده خطاباً دخی : یا مقداد بنی تبره قودیفک زده ارباب
 شورایی طویلده و برخانه یه قپاتا که ایچارندن برینی انتخاب ایدنجیه قدر
 اورادده طوت . دیدی .»

«وصهب رومی یه خطاباً: یا صهب اوچ کون ناسه نمازی سن
 قیلدیر و اصحاب شورایی برخانه یه قپایوب سنده باشلری اوچنده طور
 بشی اتفاق ایدوبده بری ابا ایدرسه قلیججه باشنی اور ، دوردی اتفاق
 ایدوبده ایکیمی مخالفت ایلمر ایسه ایکینسنکده باشلرینی اور . اکر
 تساوی آرا وقوع بولور ایسه عبداللهی حکم نصب ایتسونلر اکا
 راضی اولمازلر ایسه عبدالرحمن بن عوفک بولوندیغی طرفله برابر
 اولکز و مخالفتده اصرار ایدنلری قتل ایدیکز .» دیه بویوردی .»

استاد مرحومی ضعف محاکمه و بعض یرده ستر احوال ایله اتمام
 ممکن اولسه ده هیچ کیمسه طرفکیرله اتمام ایدمه مز . الکی شدید
 و موشکافانه برتبع نتیجه سی اولان شو مسروداتی وقوع حاله تمامیه
 موافق اولوب یا لکز اصحابک قیمت معنوبه و دبنیه لرینی نظر اعتباره

آلارق بعضاً مورخ صفندن استغنا وهله تمقیدن فرار ایلور . بو محاکمندن طبیعتیه حیقان نتیجه لر شودر که عمر ، قبول عامه یه مظهر اولاجق کیمسه بولاماشدر .

بقیه عشره ، امام علی بی ترجیحه متفق دکلدی . اصحاب ، خلافت بر کره امام علی یه انتقال ایدر سه بردها هاشمیلردن چیقما یه جغنی ظن ایدیوردی . لکن قورقو بو قدر لده قالمیوردی . امام علی نك خاطر و کوکل بیلمز و حتی سیاست و اداره یه هیچ یاناشماز تقواسی هر کسی دوشوندیر میوردی . حاصلی امام علی ، اکثریتک ایشنه کلیموردی . باری باشقا بریسی قبول عامه یه مظهر می ایدی ؟ خایر . مع مافیه آلتی نامزدک ، عبدالرحمن دن ماعداسی ، خلافته شبه سبز طالب ایدیلر .

عمرک وصیت و تنسیبی موجبجه بر اوه قپانمش اولان بقیه عشره ددن بشی [التنجیسی طلحه ناموجود ایدی] ایله عبدالله بن عمر هنوز مذاکره یه باشلاماشلر کن مصر والیسی عمرو بن عاص و کوفه والیسی مغیره بن شعبه یعنی دهاته عربدن وانک حریص و حیلله کارلردن ایکیسی دار شوری قاپوسنی طومتشلر و سعد بن وقاص ایله غوغایه کیریشمشلر وایشی پرده بیرونانه سوزلره قدر کورتورمشلردی .

بوایکی حریص قاپودن دفع ایدلر کدن سوکرا مذاکره عبدالرحمنک بر خطبه سینه باشلادی . عثمان ، زبیر ، سعد متعاقباً برر خطبه ایراد ایتدیلر . امام علی ده شو خطبه بی اوقودی : [*]

«اول انهمه حمد اولسون که بزدن محمدی نبی و بزدر سول کوندردی . ایمدی بزیت نبوترمعدن حکمتمز اهل ارضه امانز اهل حاجته نجاتز . بزم بر حقمز واردر . ویریلور ایسه آلورز ، منع اولونور ایسه ارض الله

واسعه ده یوب دوه لرك صرتلرینه بنرز اكر رسول اكرم بزه بر عهد ايله مش اولسه ایدی ، انك عهدینی انفاذایدردك وبزه برسوزسویله مش اولسه ایدی ، انك اوزرینه اولنجیه قدر مجادله ایلردك دعوت حقه وصله رحمة بدن اول مسارعت ایده جك كمنسه یوقدر . [لاجول ولاقوة الابالله] سوزمی دكله یكز نطقمی بالله یكز . شو مجلسدن سو كرا بوایش ایچون قورقولور كه قلیچلر میدانه چیقوب عهدلره خیانت اولوندیغنی کوررسکیز . تا که سز برجماعت اولورسکیز بعضیلردخی ائمه اهل ضلالت و فرقه اهل جهالت اولور بکا کوره هواخوش . « دیدی .

حضرت علینك كشی طوغری ایدی . برمدت سو كرا وقوعات انی تمامیه تصدیق ایلشدر .

چونکه اتحاد اسلام بین العرب جاری اولان غیرت جاهلیه یی برطرف ایتمش ایسه ده وقت سعادت اوزادجه غیرت قومیتینه اوج کوستر مکه باشلامشدر .

هاشمیلر مقدم ومؤخر خلافته حضرت علی نی وامویلر حضرت عثمانی انتخاب ایتك ایسته یوب دیگر قریشلرك اکثری دخی خلافت هاشمیلره کچر سه آنلرك بیتنده تداول ایدرک ارتق دیگر شعبه و قبیله لره کچمز ، دیه ملاحظه ایدر لر ایدی .

حضرت علی عالم و فاضل و عارف بالله بر ذات حقایق اکتناه اولوب کندوسنجه اسلامك تزايد شرف و شانندن باشقه بر ارزو اوله ماز ایسه ده هاشمیلرك و دیگر بعض اصحاب کزینك آرزولرینی رد ایدیه مز ایدی . [علی یه طرف کیرلك اسناد ایدن محاکمه تماماً یا کلاشدر . حقیقت عکسی در .] حضرت عثمان دخی سابقین اولندن ملایم و حلیم و سلیم و محجوب

و محبوب القلوب بر ذات ممدوح الصفات اولادینی حلدہ قبیلہ سی اولان امویلرک ارزولرینہ سد اولہ مازدی .

مقصد اصلی ایسه اهل اسلام آرسنده اختلاف و تفرقه واقع اولماق اوزره قبول عامیہ مظهر اولہ حق برخلینہ بولمقدن عبارت اولوب اصحاب شورانک پرکار افکاری ہپ بومر کزده دائر ایدی .
بناءً علیہ عبدالرحمن بن عوف حضرت تبری تکرار سوزہ باشلا یوب :
قتیگز خلافتی ایچکزدن افضل اولانہ توجیہ ایتمک اوزره در عہدہ ایدوبده کندوسنی آندن نزع و اخراج ایلردیہ « صوردی .

و بوسوالہ جواب ویرن اولمدیفندن عبدالرحمن : ایشته بن بووجهلہ کندیمی خلافتدن و خلع و اخراج ایدرم ، دیدی .

ابتدا حضرت عثمان و بعدہ دیکر لری اکا راضی اولوب فقط حضرت علی سکوت ایتکلہ عبدالرحمن اکا : نہ دیرسک یا ابالحسن؟ دیہ صوردی . حضرت علی : حق اختیار ایدہ جکنہ و ذی رحمی ترجیح ایتیمہ جکنہ و امتک خیرینی تحریده قصور ایتیمہ جکنہ بنی عہد و میثاق ایلہ تأمین ایت بنده راضی اولورم . دیہ جواب ویردی .

عبدالرحمن : سزیم اختیار ایدہ جکمه راضی و مخالفت ایدن اولور ایسه علیہندہ بنملہ برابر اولمق اوزره بکا عہد و میثاق و بریکز بنده ذی رحمی ، قرابتی ایچون ترجیح ایتیمہ جکمه و مسلمینک خیرینہ حصر نظر ایلیمہ جکمه اللہک عہد و میثاقی ایلہ سزیم تأمین ایلرم . ایلدی . عبدالرحمنک زوجہ سی و عتبہ بن معیطک قزی اولان ام کلثوم عثمانک آنا برقیز قارداشی اولوب بو قرابت صہریہ بحسب البشریہ عبدالرحمنک ذهنی عثمان طرفہ میل ایتدیرمک خاطرہ گلش ایسده تأمینات واقعه اول خاطرہ بنی کلیاً ازالہ ایلشد .

زیرا انتخاب شورای ملت اسلامیہ تک اختص خواصی اولوب هر
جهتہ مؤتمن و موثوق و عهدلرینک خلافتہ حرکت ایتمک احتماللری
یوق ایدی . و بوبابده آنلر یکدیگرندن امین ایدیلر .

اولوجهله عهد و میثاق اولوندقدن سوکرا عبدالرحمن حضرتلری
حضرت علینک یانسه کلوب : سن ، رسول اکرمه قرابتک واسلامده
تقدم و سبقتک و دینده حسن آثارک حسیله حضارک ایچنده خلافتہ
احتم ، دیرسهک ، ذاتادخی اهلیتک مسلمدر فقط بالفرض بوراده بولنمسهک
و بو امر سندن آخره صرف اوله جق اولسه بو جماعتک ایچنده قغیسنی
اکا احق کورورسک . «دیدکده حضرت علی عثمانی دیدی .

بعده عبدالرحمن حضرت عثمان ایله یالکز کوروشوب : سنی نبی
عبد منافدن برشبنم و رسول اکرمک دامادی یم وانک عمزاده لرندهنم
واسلامده قدم و فضلم وار بو امر بندن زریه صرف و تحویل اولونور
دیرسک ، لکن حاضر اولسک بو جماعتک ایچنده قغیسنی احق کورورسک
دیدکده اودخی علی پی ، دیدی .

احاصل خلافت حضرت علی و عثمان آره سنده دائر قالدی .
حضرت عمر دخی بوجه بالا اصحاب شورایه وصیت ایلدیکی
صره ده : ضممه کوره بولنلردن بری انتخاب اولونور . «دیهرک ایکیسنه اشارت
ایله مش و : عثمانده یومشاقلق واردر علی مزاحه مائلدر وناسی طریق
حقه سوق ایتمک اکا احرادره ، دیمش ایدی .

عبدالرحمن بن عوف حضرتلری حکم اولمش و بو وجهله ایشی
النه آلمش اولدیغندن افکار ناسی اکلامق اوزره چیقوب طولاشدی
واصحاب کزین و مدینه ده بولونان امرای ع-کیر و اشراف عرب ایله
بولوشدی و لازم کلنلر ایله سوبلشدی .

اوچ کون تمام اوله رق دردنجی کونی بهمه حل خلیفه اتخابی مقرر اولماق اول کونک کیجه سی عبدالرحمن خانه شورایه کلوب زیر ایله سعد بن ابی وقاصی چاغردی . وابتدا زبیرک رأینی صورتی اودخی نیم نصیم علی ایچوندر، دیه جواب ویردی .

بعده سعد بن ابی وقاصه سن نصیبکی بکابراق، دیدی . اودخی اگر کندیکي اختیار ایده جک ایسک پک اعلاوا کر عثمان ایچون ایسه نجبه علی اولادر، سن کندیکه بیعت ایته بزی صقیدن قورتار، دیدی . انک اوزرینه عبدالرحمن بن عوف بن اتخابی اولمق اوزره کندیمی خلافتدن خلع ایتم، ایتماش اولسهم دخی خلافتی قبول ایتمدم . ابوبکر و عمر دن سوکرا هرکیم خلیفه اولسه ناس آندن خوشنود قالماز، دیدی .

بعده حضرت علی پی ایسته یوب آنکه اوزون اوزادی یه کیزلی سویلشدکن سوکرا حضرت عثمان ایله تنها کوروشوب باشقهجه آنکه ده وقت نجردهک محرمانه سویلشدی ایکسیله ده نه سویلشدیکی میدانه چیقمدی .

صبح نمازی قیلندقدن سوکرا عبدالرحمن بن عوف اصحاب شورایی طوبلادی و مهاجرینی وانصارک قدما و فضلاسنی و مدینه ده بولونان رؤسای عسکری دعوت ایلدی .

جمله سی کلدی، مسجد شریف آغزینه قدر دولدی . عبدالرحمن بن عوف انلردن رأی صورتی .

عمار بن یاسر رضی الله عنه : اکر مسلمینک اختلاف ایتمه مه سنی ایسترسک علی یه بیعت ایله . دیدی . مقداد بن الاسود دخی انی تصدیق ایتمدی .

اوتہ طرفدن حضرت عثمانك سوت قارداشی اولان عبدالله بن سعد ابن ابی سرح: اکر قریشك اختلاف ایتمه مہسنی ایسترسك عثمانہ بیعت ایله. دیدی. عبدالله بن ابی ربیعہ دخی آنی تصدیق ایتدی .

عمار بن یاسر عبدالله بن ابی سرحی تکدیر ایلدی اودخی کا آجی سوزلر سویلدی. حضارک برفرقه سی آنی ودیکر فرقه سی بونی تصحیب ایله جداله باشلادیلر بربرلرینه اطالہ سنان لسان ایلدیلر .

میانه ده سوز چوزلادی، فتنه اماره لری رونما اولدی . سعد بن ابی وقاص هان: یاعبدالرحمن وفساد وفتنه ظهور ایتمه دن بر قرار ویر ایشی بیتور. دیدی .

عبدالرحمن بن عوف: ای جماعت صوسکمز دوروکمز باشکزه بر ایش چیقارمیکمز بن دوشوندم طاشندم لازم کلنلر ایله مشاوره ایتدم. دیدی .

وهان حضرت علی بی یاننه چاغردی واکالتهك کتاب ورسولنك سنتی وآندن صوکر ایکی خلیفه سنك سیرتی ایله عمل ایده جکنه الله ایله عهد وميثاق ایت. دیدکده حضرت علی او مارمکه علم وطاقم ایردیکی قدر عمل ایده رم. دیدی . عبدالرحمن ایکی کره دها بوسوالی ایراد ایتدی . حضرت علی ینه اوله جواب ویردی .

بناء علیه عبدالرحمن همان حضرت عثمانی چاغروب اکادخی اوچ کره حضرت علی یه دیدیکی کبی دیدکده عبدالرحمن حضرت لری باشنی قالدیروب الی حضرت عثمانك الی اوزرنده اولدیغی خالد یارب شاهد اول بوینده کی اماتی عثمانك بوینته قودم. دیهرک بیعت ایلینجه سیئر ناس دخی بیعت ایلدی .

مؤخرأ حضرت طلحه کلدی حضرت عثمانك یاننه کیردی

حضرت عثمان اکا: مختار سک ایسترایسک بیعت ایله واکر ابا ایدرایسک امر انتخابی اعاده ایدرم « دیدکده ، طلحه: هر کس سکا بیعت ایلمی دیه صورتی. اوت دیمکله طلحه: بنده راضی بم ناسله سنک اتفاقه مخالفت ایلم» دیه بیعت ایلدی .

کبار تابعیندن اولان ابو وائلدن مرویدر . دیمش که عبدالرحمن بن عوفدن صورتی وعلی ی نه جهته ترک ایدوبده عثمانه بیعت ایلدیکز دیدم . دیدی که : بنم صوچم یوق بن علی یه بیعتی تصمیم ایله ابتدا اکا توجه ایدرک پیغمبرک سنتی و ابوبکرک و عمرک سیرتی ایله عمل ایدرکنه عهد و میثاق ایت ، دیدم . و قدرتم مرتبه دیه قید احترازی کوزندی تکرار ایستدم ینه اوله جواب ویردی . عثمانه عرض ایتدم بلا قید قبول ایلدی .»

بعض روایتیه کوره امام علی نک قید احتیاطی ایله جواب ویرمه سی عمرو بن عاصک بر حیله سی ایدی . بزه قالیرسه ، عمروک حیله سی انکار اتمه مکله برابر ، بوجوابی یک محق وحقیرستانه بولورز . هر انسان تعهدنی استطاعتی درجه سنده طوتار . برامری بلاقید و شرط تعهد ایتمک ، یاغفلت و یاخودده خفتدر . عبدالرحمن بن عوف ، علی و عثمانه ، برات خلافت دکل . فرمان اعدام تکلیف ایدیوردی . ابوبکر و عمر دن صوکر خلافت جدأ زور لاشمش ایدی . بوایکی ذانک حائر اولدینی نفوذ عمومی بی حائر کیمسه یوق ایدی . بنا برین عبدالرحمنک تکلیفی قبول ایتمک و اوقدر آغیر تعهد آتته کیرمک ، هر کسک بار منتی و انقال تنقید و اعتراضاتی آتته آتلمق ایدی . امام علی کبی رکنجینه حکمت و معرفت ، عقل و شرعه مغایر و چونکه

استطاعت و امکانی محل اولان اویله بر تکلیفه اوت دییه مزیدی و دیدی .
 لکن عثمان دیدی . حالبوکه خصوصیت احوالک نظافت و شرافتدن
 قطع نظر ، امور عمومیهده عثمان قدر ضعیف و بجز یکسز بر سخا بیدها
 بولمق مشکل ایدی . عمر کبی برداهی متیندن عثمانه انتقال ، بر حقیقتدن
 کولکجه انتقال قیلندن اولویوردی .

عثمانک ایلك اجرا آتی ، ویردیکی عهدک تماماً ضدینه حرکت
 اولدی . فی الواقع عثمان نه عهد ایتشدی؟ سنت رسولدن و اثر ابوبکر
 و عمر دن آریلماق . حالبوکه خلیفه اولدقن براز سوکرا ، جناب نبی
 ایله استهزا ایتدیکی ایچون تلغین و طرد اولونان عاصی منافسندن کتیرمک ،
 بونک مشئوم اوغلی مروانی سرکاتبی یایمق ، فدک بانچه سنی مروانه
 بخش ایتمک اولدی . براز سوکرا سعد بن وقاصی عزل ایله یرینه
 برکنج اموی بی کچیردی . اکر ابوبکر و عمر بر حیات اولوبده عثمانک
 شو اجرا آتی کورمش اولسه ایدیلر ، شهبه سز عثمانی خلافتدن
 خلع ایدر لردی .

عثمان مصر فاتحی اولان عمرو بن عاصی عزل ایله یرینه مکه فتحنده
 دمی هنر ایدلمش لردن عبدالله بن سعدی نصب ایتدی . عمرو کبی
 حیلده وقتنده نظیری اولمایان بر آدمی ایچیتمک چوق طوزلی یه مال
 اولاجقدی . افریقادن کن کیتلی خمس غنائم که حیوان و اشیا دن متشکل
 ایدی ، تقسیمنده کی عسرتدن ناشی مزایده ایله صاتیلهه چیقاریلدی .
 بونلر اک زیاده پی اوران مروان اوزه رنده قالدی . لکن مروان پاره لری
 ویرمدی . عثمان ، بیت المالك حتی اولان بومبلغ عظیمی شیر مر قومه
 احسان ایتدی که بوکا هیچ بر صلاحیتی یوق ایدی . هر صاحب وجدان
 اعتراف ایدر که عثمانک شو حرکت لری سنت رسول الله و اعمال و مشوار

شیخینہ مغایر ایدی . صراحت اوامر و سنت ایلہ موضح اولان موادک ضدینی یاہمق ، اجتهاد کیفیتلہ معذور کوریلہ من .

عثمانک امرنامه لرینی حیلہ و ماعتندن باشقا مزیتی اولمایان مروان تخریر ایتدیکندن بوامرنامه لرده بعضاً چوجقجه عبارده لریازیلوردی . یونلردن بردانه سنی ، جودت پاشا ، حس ایدیئیه جک لطیف بر صورتده تنقید ایدیور و دیور .

« بوجه بالا افریقیه نك فتحندن سوکرا حضرت عثمان اندلسه غزا ایتک اوزره عبدالله بن نافع بن الحصین ایلہ عبدالله بن نافع بن عبدالقیس مأمور ایدی . و آنلرله برلکده کیتمک اوزره ناسی تشویق ایچون یازدیغی امرنامه ده [قسطنطیه اندلس طرفندن فتح اولونور] عبارده سی مندرج ایدی . »

« ملت اسلامیه بدایت ظهورنده ایکی دولت عظیمه ایلہ جنکه کرشدی . یری ایران شاهلغیدرکه آنک پای تحتی و ممالک سائرده سنی آز وقت ظرفنده فتح ایتدی . ایکنجیسی شرق امپراطورانی یعنی قسطنطیه [استانبول] قیصر لغیدرکه اکا تابع اولان سوریه و مصریه قطع لرینی فتح ایدوب سوریه امارتی اناطولی جهتنده و امارت مصریه افریقا جهتنده ایلروله مکده ایدی ، »

مقصد اقصایسه بودولتک پایتخته وارمق اولوب قسطنطیه نك فتح اولدجغه دائر بر حدیث شریف دخی روایت اولمغله اهل اسلامک نظرلری سوریه طرفنه متوجه ایدی »

« حالبوکه مصرده کی قوه اسلامیه افریقیه طوغری ایلروله مکده مستعد اولدیغندن حضرت عثمانی مجاهدینی تشویق ایچون بوجه بالا قسطنطیه اندلس طرفندن فتح اولونور دیه بویورمش ایدی . واکرچه

اندلس قطعہ سی فتح اولونسہ بیلاہ اورادن برآ اوروپایی یاروب کچہ رک
استانبولہ قدر کلک یک مشکل ایدی لکن بووجهلہ عبداللہ بن نافع۔
الحصین ایلہ عبداللہ بن نافع بن عبدالقیس اندلس یاقہسنہ کچوب خلی
اموال غنائم المثلردر .»

عثمان ، بوتون سوریه بی معاویہ نک تحت ادارہ سنہ قویدقذن سوکرا
بصرہ یہ عبداللہ بن عامر نامندہ یکر می دورت یاشندہ کنج براموی بی
نصب ایتدی . والحاصل سوء اداره اولیہ بر درجہ بی بولدی کہ امیر۔
المؤمنیندن ، اوچ بش اخلاقسنز امویدن ماعدا بالجملہ اصحاب وتابعین
وبوتون ممالک مفتوحہ مسلمانلری منفعل ومغبر ایدیلر . لکن عثمانک
سوء سیاستی بورالردہ دخی قالمادی . بورادہ ینہ سوزی مورخ استادہ
ترک ایدیورز :

«حضرت عثمان رضی اللہ عنہ خلافتک برنجی سنہ سنندہ عبدالرحمن
بن عوفی امیرالحجج ایدوب کوندرمش ایدی . اندن سوکرا ہپ کندوسی
کیدوب کلدی . بوسنہ دخی کندوسی کیتدی . ومنادہ چادرینی قوردی .
ایشتہ منادہ ابتد قوریلان چادر بودر .»

«ورسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم وابوبکر ورضی اللہ عنہما منادہ
نمازی قصر ایتدکلری یعنی دورت رکعتی فرضی ایکی رکعت قیلدقلری
کچی حضرت عثمان دخی شمدی یہ قدر اولیہ قیلمش ایکن بوسنہ اتمام
ایلہ دورت رکعت قیلدی .»

«اصحاب کرامدن بعضیلری بوکا اعتراض ایتدیلر وحضرت علی
کرم اللہ وجہہ اکا : برامر حادث اولمدی عہدہ اسکیددی ، سن رسول
اکرمک وابوبکر وعمرک ایکی رکعت قیلدقلرینی کوردک سندہ اوائل

خلافتکده اولیہ قیلدک دیدکده حضرت عثمان: بونم برآی واجتهاد مدر دیدی .

عبدالرحمن بن عوف بو کیفیتدن خبر الدینی کبی کلوب حضرت عثمانی مؤخذه ایتدی . و بیان ایلدیکی اسبابی رد ایلدی . نهایت حضرت عثمان اکا دخی: بونم اجتهاد ایتدیکم برآی دره دیدی . عبدالرحمن حضور خلیفه دن چیققدقه ابن مسعوده راست کلدی . بیلدیکمز شیلر بوزلمش دیدی .

وابن مسعود: اختلاف کوتوشیدر . بنده رفیقلم ايله درت رکعت قیلمش ایدم . دیدکده عبدالرحمن بن رفیقلم ايله ایکی رکعت قیلدم . بوندن سوکرا دورت رکعت قیلارم دیدی .

انلرک هر بری مجتهد ایدی . بر مجتهد ايسه دیگر مجتهدک رأی ايله عمل ایتکک مجبور دکلدیر . هر بری کندو رأی واجتهادی ايله عمل ایده کلشدر . بناءً علیه بو خصوصده اصحاب کرامدن بعضیلری حضرت عثمانه متابعت و بعضیلری مخالفت ایلشاردر .

لکن حضرت عثمانک خلاف کیرانی بومسئله بی دخی سائر مواد اعتراضیه قانیدیلر وعلیهنده سوز سوتیکه وسیله اتخاذا ایتدیلر . « ایشته کوریلرورکه خلیفه ، اهالی بی کندندن تبعید ایچون هر نه لازمه یاپیور واصحابدن هیچ برینسک رأی ونصیحتی قبول ایتور وهر یاپدینی ایش مروان وامثالک القاتندن عبارت ایکن ، کبار اصحابه جواب معقول ویرمکدن عاجز قالدیجه » بونم اجتهاد مدره . دیوب کجیوردی . نهایت بو شکل اداره دن بیزار اولان کوفه ، بصره و مصر اهالیسی آقین آقین مدینه یه کلدیلر ، خلیفه یه شکایتلرینی عرض ایتدیلر ، جناب عثمان بر طاقم مواعیدده بولوندی . مشتکیلر ، امام علی نک

نصایحیله اسکات اولوندیلر . لکن امویلر وبالخاصه مروان، هر شیئی
تحقیر ایدیور وحتی اصحاب رسولی بیله کوجندیریوردی .

عثمان، بالنهایه محاصره یه آلیندی . مشتکیلر کندسنی استعفا ایله
باعث فساد اولان مروانی تسلیم اراسنده تحییرایتدیلر . هر ایکسنی ده
قبول ایتدی . آرتق عصیلکی صوک درجه یی بولمش اولان خلق ،
جناب عثمانک شایان احترام اولان سن ومقامنی ، دین اسلامه اولان
خدماتی اونوتدی ، اونوشهید ایدرک ایلك تفرقه وفسادک تمنای آتدی .

جناب عثمان ، حلیم وسلیم ، زیاده سیله عالیجناب ونقطه اقرباسنی
سومکده مفرط ، برذات ایدی . [رضی الله تعالی عنه] جناب عثمانک
دور خلافتنده فتوحاته دوام اولونمشدر .

بشنجی مبحث

محا کمه

نسل جدید — علوم شرعیہ ویکی علما — نفوذ اصحاب — مدینہ یلیر
وملحقات — یکی بر مرکز! شام — تکامل و تبدل — معاویہ و مساعیسی
— امام علی نك موقع مشکلی .

ارتق وطن اسلامی اسکینک یوز مثلنه بالغ اولمش ، اسلامه یکی
عنصر لر کیرمش ، مرکز اسلام اولان حجاز دده دخی یکی بر نسل میدانه
کلش ایدی .

بر دین ، اجتماعیات اقوام اوزه رینه نه درجه لرده تأثیرات یابسه ،
ینه بر قومک عادات و استعدادات ارثیه سنی تماما تبدیل ایدمه من. شوراسی دده
محققدرکه بر دین محیطنی دیکیشدیردجکه ، یکی محیطدن بر چوق شیلر
اوکا ضم ایدیلیر .

ادیانه ، اساسنده اولمایان بر چوق متبدعاتک انضمامنی کوریرز .
بونلر هب محیطک علاوه لریدر . لکن غریبی شوراسیدرکه بر دینه
علاوه ایدیلن شیلره ، اودینک دنکی ویریله کلشدر .

مثلا دین عیسی نك منشأی فلسطین اولوب جناب عیسی دخی
نسلاً بر عبرانی در . حالبوکه بو کون اونک نامنه منسوب رهبانک

الیسه‌لرنده بیله مشرق و عبرانیلکه بر مشابته کوریله من .
 دور عثمانده اسلام ، ایران ، رومالی ، قبطی ، بربر و سائره کبی
 برچوق اقوام ایله اختلاط و امتزاج ایتمشدی .
 قرآن ، هر طرفه انتشار ایتمش ، احادیث ضبط و تعاطی ایدلمکه
 باشلامش و احادیث تفسیر و توضیح ایدلمکه باشلامشدی .
 اوللری علمای اسلام ، کبار اصحابدن عبارت بولونمقده ایکن
 شیمدی هر طرفده علملر ، مقتیلر ، مفسرلر ، محدثلر ، فقیهلر ،
 قاضیلر یتیشمیشدی . نسل جدید ، اصحاب نبوی پی محترم کورمکه
 بزابر ، اونلرک نفوذینه حزفاً اتباع ایتمورلردی .
 ائده قرآن و احادیث وار ایدی . واقعا نسل جدید علماسی ،
 کندی اقوال و اجتهاداتی اقوال اصحابله تزیننه رغبت ایدیوردی ،
 لکن بو اقوالده اجتهادات ذاتیه ایله ملون اولدینندن افکار متخالفه
 و متضاده‌نک ظهوری طبیعی ایدی .
 عمر حیاتده اولدقجه مدینه ، مرکز یکانه اسلام اولمقده دوام
 ایتمشدی . لکن او نقطه متین اتحاد اورطه‌دن چیقینجه ، مدینه‌ده
 یکانه مرکز صفتی غیب ایتمشدی .
 عثمان دورنده ، مدینه‌لیلر ، سوء اداره پی ترویج ایله اتهامه
 باشلامشدی . کرچه بو افکار دوغری دکلدی ، مدینه‌لیلر بومیانده
 کبار اصحاب ، امویلرک فسق و اسرافاتنه یول آچان شکل اداره
 عثماندن ممنون دکل ایدبلر ، لکن ملحقاته بو حقیقتی آکلاقم ممکن
 اولیوردی . مدینه‌لیلرک نسل جدید اوزه‌رنده نفوذی قالماش ایدی .
 شرافتجه دکسه‌بیله ، جسامت و عمران خصوصنده مدینه‌یه رقیب
 اولان شهرلر وار ایدی . شام ، بصره ، کوفه و مصر بومرا کرک

اك مهملى اولوب هر برىسى ارکان اصحابدن بعضيلرينك تحت نفوذنده بولونيوردى . طلحه وزير ، بصره وكوفه ده ، معاويه ، شام ده ، عمرو بن عاص مصرده پك چوق طرفداره مالك ايدىلر .

مرکز خلافت اولان مدينه ده ، سنت نبويه وعادات صافيه اسلاميه محافظ ايدلمكده ايكن مراکز مشهوره سائرده ايش بامباشقا ايدى . بصره وكوفه ايران ، شام ومصر روم مدنيتك نفوذندن قورتولاماش وايران وروما اجتماعياتندن پك چوق شيلر ، از جمله سفاهت ودارات ، ذوق حيات ، عشق ثروت ، اسلامه انضمام ايتمشدى .

مع مافيه اسلامه انضمام ايدن شيلر ، يالكز بوقيل مساوى اولمايوب برچوقده محاسن وار ايدى . عصر سعادتده كى شكل اجتماعى نك ادامه سى ارتق ممكن اولامازدى . داهى مبجل عمر ، بو حقيقى تماميه آكلامش وكنديسك غيبوتيله برابر عالم اسلامده تبدلات مهمه حصوله كله جكنى كسديرمش ايدى .

اگر مرکز خلافت اولان مدينه ليلر ، عمره مكشوف اولان بو حقيقى درك ايتمش ووقوعى ضرورى اولان تبدلاتى ، نافع برتكمامل صورتنده مفيد بر مجرايه سوق ايله مش اولسه ايدىلر ، اسلام بويوك قازانجيلر ايدردى . لكن مدينه ده اتحاد واتفاق ، عمرله برابر غيب اولدقندن ماعدا ، مدينه ليلر نيم بدوى اولان شكل اجتماعيلريه مدنى اولان محيطه حكم ايتك فكرنده ايدىلر . حالبوكه بو ، غير ممكن ايدى .

شام ايله مدينه آراسنده بوكونكى قرق تمدن نه ايسه ، اووقته اوليه ايدى . دمشق ، مدت مديده روما مدنيتك شرقده كى مركزى اولمشدى . اوراده كى شكل حكومت و شكل اجتماعيله مدينه آراسنده

مشابهت یوقدی . بشریتک پیشدردیکی دایاردن بری اولان معاویه ،
کرك اداره و كرك عسكرك و سائر امورجه شامك سائر مملكتلر
اوزرنده كى تفوق عظیمی در حال آكلامشدى .

معاویه ، عظیم بر پلان تعقیب ایدیوردی . حضرت نبی نك ظهوریه
برابر ریاست امویهدن هاشمیلره كچمشدى . ارتحال نبوی ده مقام
خلافت و ریاسته هاشمی اولمایان برذاتك كچمه سی ، نبی هاشمدن امارت
امتیا زنی آلمش ایدی . شو حالحده ریاست ، بر حق مكاتب و معین
اولمقندن قورتولمش و طبیعتیه لك زیاده اظهار مهارت ویا استحقاق
ایده نه كچمك احتمالی حاصل اولمشدى .

ابوبكر ، عمر ، عثمان ، علی و سائر عشره خواص كبی ذواته
قارشی مدینه محیطنده ادعای ریاست امكانی یوقدی . ممكن اولدیغی
قدر جذاب نبیه عداوتده ثبات ایدن ابن ابی سفیان ، ارکان احبابه
حول روضده رقیب اولامازدی .

لكن مركز اسلامده ممكن اولمایان بوشی ، محیطده ، ملحقاتده
بك زیاده ممكن ایدی . موفقیت استحصالی ایچون اوچ شی لازمدی :
درايت ، صبر و متانت . معاویه نك شو اوچ خصلت ، اوصاف متمایزه سی
ایدی . صوك درجه زكى اولان معاویه ، سیاست محمدیه بی كوزلجه
تدقیق ایتمشدى . بوسیاست ، برهیئت اجتماعیه بی كوزلجه اداره كافی
ایكن معاویه اوكا ، تلقای نفسندن ده برچوق دساتیر ماهرانه علاوه
ایده رك جداله حاضر لانتمشدى .

معاویه ، شامی هریره ترجیح ایتمشدى . برادری معیتده اورایه
كیده رك خدمتله ایتمش و مهم بر موقع طوتمشدى .
عمر ك مدت خلافتنده معاویه غایت متواضع بولونیور و كیزلیجه

یقین بر استقبال ایچون چالیشیوردی . عمردن سوکرا موقع خلافته عثمان
چکمکه آرتق معاویه ایچون بی محابا چالیشمق و بوشنه کیزلنه منک زمانی کش
اولدی . معاویه ، شاملیری تاطیقلوله کندیسنه بند ایدیوردی .
اودرجه ماهرانه و ثباتکارانه چالیشدی که او ، شاملیرجه سعادت
و ثروتلرینک شریطه دوامی مرتبهسنه کلدی .

معاویه نك انك بویوك اثر درایتی ایسه ، شام اردوسی ایدی .
مؤخرأ امام علی ایله اجرا ایتدیکی صمین محاربه سیله تحقق ایتدیکنه
کورد معاویه ، روما اصول حرب و نظامات عسکریه سنی شام اردوسنه
تعلیم و تطبیق ایتدیریوردی . و الحاصل کوزلجه تدقیق ایدیلیرسه
کورولیر که معاویه دها عثمانک خلافته چکدیکی کون ، اونندنده ،
دیگر ارکان اسلامندنده دها قوتلی بروضیته مالک ایدی .

معاویه ، استقبالک نه اولدجغنی عادتاً عیاناً بیلیوردی . عثمانک
شکل اداره سنک مرکزده باشقا و محیطده ینه باشقا اسباب سوقیه
خشنودسزلکی و بالآخره اغتشاشی باعث اولاجغنه شبهه ایتمیوردی .
اگر عثمان عاینهده بی هاشمدن برحرکت تجاوزکارانه ظهور ایدرسه
اونلرک عاینهده عاناً قیام نوعاً مشروع اولاجقدی . اکر بی هاشم ،
بویله برحرکته ابتدار ایتیرسه ، بی امیه طرفندن نفوذ هاشمی هیچه
ایتدیریله چک و چونکه بوتون امویلرک حنی و عانی غیرتلی ، رقیب
تاریخیلری اولان بی هاشمی ازمکه مصروف اولاجقدی .

شاید مدینه لیلر ، عثمان عاینهده بولنورلرسه ، نفوذ مغوللری
ضایع ایده چکلردی .

تجاوز محیطدن مرکزده اولورسه ، مدینه لیلر یا امویلری محافظه ایله

اونلر اوغورنده عمو اولمق و یا خودده لاقید قلارق تعریضه اولمراقق
 و نفوذلرینی ضایع ایتمک اضطرارنده قالا جقدردی .

حاصلی عثمان کبی ضعیف الاداره برذاتک رأس کاره کلمه سی ، هر هانگی
 نقطه دن حساب ایدیلسه ، معاویه نك تصوراته موافق دوشیوردی .
 حالبوکه عثمانک هر تخمین فوقه چیقان اقربا پرستایی و بوندن حاصل
 اولان سوء اداره ، امام علی نك موقعی هر تصورک اوستنده بدرجه ده
 مشکل ایدیوردی .

سوء اداره دن و باخصوص مروانک و کنج امویلرک تحقیرات
 و تجاوزاتندن اک زیاده متضرر اولان هاشمیلر ایدی . امام علی ، پک
 مشکلاته بنی هاشمک غلیاتی تسکین ایدیور و هیچ دورمه عثمانه
 نصیحت ایلوردی . مساوی اداره دن متضرر اولان غیر هاشمیلردخی ،
 ارکان اصحابک اک بویوکی صفتیه علی یه مراجعت و متادیا شکایت
 ایلوردی . امام علی ، اونلری دخی اسکات و تطمین یولنده نفوذینی
 بیپرادوب دوریوردی . عقل ایردیربله مزغریبلر دندرکه عثمان ، فالغی
 اعتراف ایتدیکی حالده بر دورلو امت محمده مسلط ایتدیکی شبان امویه نك
 عذر و ظلمنه نهایت ویره میور و هله مروانک تحکمندن نفسنی قورتا -
 رامیوردی . شکایت و مشتکبلرک هجماتیله زبون قالان علی ، هر نه وقت
 اوکا مراجعت ایدرسه برچوق مواعد آلیور ، عثمان بوش یره مروانه
 و والیرله امر ویریور و فقط بوا مرلره قولاق آسان اولمیوردی .
 هر آلدیغی وعد اوزهرینه خلقی تطمین و اسکات ایدن علی ، بومواعیدک
 طوتولماسی یوزندن نزد ملتده محجوب قالیور و نفوذینی بوش
 یره غیب ایدیوردی . نهایت ایش اوپله بدرجه یه کلدی که امام
 علی نك دخی سوزلرینه قولاق آسان بولونماز اولدی .

کر کینک اوپہ بر درجہ یہ کلدی کی محیطہ یتیشن یکی منتبلر، عالمہ ، باب علم محمدی اولان علی بی ، سؤالریہ اسکاتہ قدر ایشی ایلری کوتوردیلر . بونلرک امام علی یہ صور دینی سؤالر شوکبی شیلر ایدی :
 ۱ — قرآن وسنک اوامری خارجنہ چیقمق صلاحیتی بر فرد مسلمده وازمی ؟

۲ — عذرو ظلم اثبات ایدلدیکی حلدہ دخی ، اونلرک منعه قیام ایتمین ، دوامنی تجویز ایدن شرعاً مطاع اولورمی ؟

۳ — امر مسلمینی شرع وعدل دائرہ سنده اداره ایتمکدن اظهار عجز ایدن برامیرک ، مقام امارتده اقباسی وعباد اللہہ تسلیطی جائز می دز ؟ امام علی ، بوش یرہ بوکنج علمانی اقباعہ چائیشوردی . لکن بو سؤالرہ جواب ویرمک پک مشکل ایدی . زیرا جواب موافقت ، قرآن واحادیثی انکار وبنابرین دینی تخریب ، جواب رد ایسه عثمان ایچون بوکنج علمانک ویردیکی فتوای خلی تصدیق اولوردی .

بنابرین خانہ سنہ چکیلوب ازوادن باشقا چارہ بولادی . لکن ایش اختلال درجہ سنہ کلوبده مدینہ مشتکیلرہ دولونجہ ، بالضروره ینہ مداخلہ یه ، وخامت وضعیتی عثمانہ آ کلامغه مجبور اولدی . محمد بن ابی بکرک مصر والیاکنہ اتخایہ فتنہ باصدیرلدی . نه چارہ که مروانک برامر حیثی اختلالجیلرک عودتیہ تکرار عثمانی محاصرہ ایتملرینہ سبب اولدی .

آرتق امام علی ایچون کیمسه یه سوز سویله مک وناخصوص سوز دیکتمک امکانی قلامش ایدی . عثمانک نصایحه قولاق اصحابه جی وباخصوص حیاتی فدا فقط مروان محافظه ایدہ جکی تحقق ایتمسدی . بودفعہ اختلالجیلر ، عثمانہ یاخیانت وحبائی ثابت اولان مروانک

تسلیم و یا خودداده خلافتدن انخلافتی تکلیف ایدیوردی . عثمان هر ایکسینه دخی موافقت اتمدی . شو حلاله اختلاجلیله ، یا مغایر شریعت و سنت بولدقلری اموی ظلمنه و مروانک حبستارینه راضی اولوب دوتمک و یا خودداده مقام خلافتدن ، وجودی باعث مظلومیت عامه اولان اولان امیری خلع ایتمک شقلرندن برینی اختیاردوشیوردی . طبیعیدرکه اختلاجلیله . برنجیی شقی قبول ایدمز لردی . جناب عثمانک شو ایشده عشق شهادت کوستردیکی میدانده در فی الواقع قوجه برامتی ، ایکی خایفه نك کوستردیکی سنتی اجتهاد ذاتیسی و مریدان اوغورنده فدا ایتدیکیی ایچون آرتق محاکمه سنی غیب ایتمش اولان اختلاجلیله ، برعزم قطعی ایله اونی خانه سننده محاصره ایتدیله .

امام علی ، خانه سننده ازوایه چکیلمشدی ، باشقا برشی یا یحق امکانی ده یوق ایدی . مکرکه مروانی محافظه مقصدیله کندیسنک و آل هاشمک حیاتی فدا ایده !

حالبوکه دانکی تقضه دن اولورسه اولسون ، امام علی دن بوقیل برفدا کارلق طلبنه کیمسه نك حتی یوق ایدی . دین اسلامی برباد و عباداللهی ظلمیله پریشان ایدن مروانی قورتارمق و عموجه زاده سنی تخلص ایتمک ایچون عثمانک کوستردیکی عناد اوغورنده امام علی دن اولاد واقرباسنک قاتی فدا ایتمکی طلب ؛ اسم ویریه میه جک برشی اولوردی . مع مافیله امام علی ، عثمانک محافظه سی ایچون حسنینی کوندردی . لکن بر اووچ اعجابله مصر ، کوفه و بصره دن کان اختلال اردوسنی منع و تنکیل ممکن دکلدی .

ایشته معاویهنک و حتی طلحه ، زبیر و عایشهنک امام علی یه بولدقلری قباحت ، عطف ایتدکلری قصور بوا ، یعنی مروانی تخلص

ایچون کندینی و بی هاشمی اختلاجیلرک قیلجندن خیرتمه من ایدی .
عجبا طلحه، زبیر وهله معاویه ، محاصره مدتجه نه یامشلردی ؟
هیچ . عثمانن انک زیاده مشتکی اولانلر میاننده طلحه وزیر و حتی
تایشه دخی موجود ایدی .

معاویه به کنگجه : شام والیسی بولوندیغی و منتظم و کلیتلی عسکره
مالک اولدیغی ایچون عثمانی قوی تازا بیلیردی . لکن او قدر رخاوتله
داورانندی که ، شهادت عثمانک وقوعیله سوق ایدیبن عسکر ، یاری
بولدن دوندی .

فقط مقصد حاصل اولمشدی . ارتق معاویه ، دم عثمانی طلب و امام
علی یی جانیته اتهام ایدرک خلافتی قامغه اوغراشه بیلیردی . ناصل که
اویله اولدی .

آلتجى مبحث

مخلافت على

امام على وعصرى — ظاهرى وحقىي محاکمات — بيعت وخرج —
جل وقعهسى — معاويه نك عصيانى — صفين — شهادت على — تولى
وتبرى — ابن سباء وشيعه

اولجدهه سويله مشدك كه امام على ، عصرينك دها دو عريسى محيطنك
آدمى دكلدى . برصورت مخصوصهده دائره محرميت نبويهده تربيه
ايدلش ومزايای آدميه نك هپسنى نفسنده جمع ايمش اولان على ،
هيچ بر وقت حق وعدالتدن آريلامش وبوسيه مبنى هر جدالده
مغلوب اولمشدر .

امام على نك حرکاتى سنجیده میزان تنقيد ايديليرسه ، اول امرده
حاصل اولان حس حاکم ، تعجب وشاشيرمه در . اگر محاکمه سطحياتده
براقيليرسه ، امام على بي فقدان سياست وحتى نقصان درايته اتهام
ممکندر ، ناصل كه برچوق اجنبى مورخلر ، بصورتله محاکمه ايدوب
قالورلر .

لكن محاکمه سطحياتدن ساحه حقيقه نقل ايديليرسه ، امام
على نك حرکات سياسيه سنده کى تضادات وتناقضاتک سبب وحکمتى
ميدانه چيقار . وايشته اووقت انسان متفکر ، او محزن فضيلتک

حضورندە سرفرو بردۇ تېجىل اولور .

امام على ، فصیاتی ذرە مقداری اولسون ترك ايتيوردى . دشمنلری قازانق ایچون هر تدبیره مراجعت ایتدکاری حلدە امام علی . ناموس و فضیلتە ذرماً مغایر اولان تدابیری بیلور و نطق یاپامیوردی .

ایشته اطوار علی ده کی بوتون تردد و تناقضلرک منبعی بودر . امام علی بی سهونلر ، فرط حب و ارتباطله سهویورلردی . سومه یئرلرکده بغض و عداوتی عین شدتی حائر ایدی .

احباب اراننده برزمره حکیمه و منوره ، امام علی نك خواص احبا و طرفدارانی تشکیل ایدیوردی . بونلرک امام علی یه محبتی ، اونک اوغرندە مال و جانلرینی ترك ایدەجک درجه لردە ایدی .

امام علی نك محسود اولدینی شهبه سزدر . شهادت عثمان اوزەرینه مقام خلافتە انتخابی ، بر طرفدن ضروری و دیگر طرفدن ایسه ، نی هاشم و آل بیت ایچون بر فلاکت ایدی .

شهادت عثمانی متعاقب ، مدینه اختلاجیلرک الینه دوشمشدی . احوال او یاه کشفکشدە ایدی که خلافتی قبول ایتمه مک ، خلافتک بر حقوق طالبلری آراسنده مطالبه سنی و محاربات داخلیه یی انتاج ایدەجکدی . حالبوکه سریر خلافت ، عثمانک قانی اوزەرینه موضوع اولدیفندن اونی قبول دخنی مستوجب آفت ایدی .

اختلاجیلر ، وبا خصوص مصریلر و کوفه لیلر ، امام علی دن باشقاسنک خلافتی قبول ایتيورلردی . بو ایکی یر رؤسای ایتخنده امام علی بی برصوت مفرطه ده سهونلر و ارایدی . کوفه لی مالک اشتر ، فضیل بن زیاد بونلردن ایدی .

مصرلی ابن سباء ایسه ، محبتی جنت درجه سنه چیتارمشدی .

مدینه لیلک اکثریتله اختلاجیلر ، علی بی خلافتنه انتخاب ایتدیبار .
 ذاتاً ارتحال عمرده دخی خلافته لایق کوریلن صوک ایکی نامزددن
 بریمی علی ایدی . امارتی قبول ایتمه مک ، حکومتسزلکی ادامه ایتک
 وممالک وسیعاً اسلامیه تک هر طرفده اغتشاشاره میدان ویرمک اولوردی .
 نهایت امام علی خلافتی قبول ایتدی وکندیسنه ابتدا طلحه وزیر
 بیعت ایتدی . هر ایکسی برز والیک یعنی دائره نفوذلی اولان
 بصره وکوفه بی ایستدیلر . امام علی ایسه ، اولرله هر آن استشاریه
 محتاج اولدیغندن ، یاننده قالمالرینی رجا ایتدی . هر ایکسی مشاغل
 خصوصیه بهانه سیله عراقه کتدیلر .

امام علی تک نزدنده موجود اولان قوه عسکریه ، مصران وکوفه لی
 آدملر ایدی . علی اختلالی میدانه کتیرمش اولان بو عسکری ، اطمین
 ایله مملکتلرینه اعاده ایتمه اوغراشوردی . لکن اوصیراده عایشه ،
 طلحه وزیرک رفع لوای اختلال ایتدکلی و عثمانک قانی طلبله مدینه
 اوزرینه حرکت ایلدکلی خبری کلدی .

اسلام ایچون بوندن بویوک ضربه اولامازدی . کذا معاویه وبنی
 امیه ایچون بوندن بویوک اثر طالع اومولامازدی . عایشه ، طلحه
 وزیر ، عثمانک قاتلرینی علی دن طلب ایدیورلردی . حالبوکه امام
 علی بوکا مقتدر دکلدی . شامک معاویه یه تابع اولدیغی محقق ایدی .
 عثمانک قاتلری ایسه بوتون اختلاجیلر اولوب خلیفه تک معیتده کی
 قوت ، بونلردن عبارت ایدی . بالفعل قاتل اولان غافقی وسائر مصر
 عسکری رؤساسندن اولدیغندن بونلری طوتوب قصاص ایتک ایچون
 خلیفه تک النده هیچ برقوت یوق ایدی . بو حقیقت ، عایشه ، طلحه
 وزیره مجهول اولامازدی . شو حالده مقصد نه ایدی ؟

امام علی بن ابی طالب از زهرینه اردو ایله یوزود کورینه باقیلیرسه . مقصد علی بنی خلافتدن خلع ایتمکدن باشقا برشی اولامازی . دینک که فترتک انک چیرکینی باشلامشدی . انحصار و قوه اسلامک ذوات محترمه سی ایدی .

بنی دینک دامادی و حقیقه « بن کیمک اقدیسی ایسه ، علی اونک اقدیسی در » مدیحیسی صادر اولان علی بنی اردو و قلیججه قهر ایتمک اوزره بنک زوجیسی و ایلیک خلیفه نیک قیزی عایشه ایله حوراری رسول زیر و جنتله مبشر طلحه قیام ایتمشدی !

اسلام ایچون بوندن عظیم فلاکت اولامازدی . بو اوایل برایش ایدی که اشخاص و قعه نیک افولیله ختامه ایره میه جک و نتایج مؤسسه سی عصر لرجه باعث تفرقه و شامت اولاجقندی . امام علی . معاری بنی شامدن عزل ایتمشدی . معاویه . بالذبح عصیان ایدمک ، خلیفه بو عصیان تسکینه کیده جکدی . لکن امویه تغلبنی دفعه مأمور اولان احباب و خواص . ابکیه آیریش ، میدانی معاویه یه ترک ایتمک اوزره یکدیگری احبابه عزم ایتمشدی .

عایشه ، اداره عثمانک مساویسنی کورمش آرا صیرا خبر لر دخی بوللامش ایسه ده قناتی منع ایچون فعلاً مداخله ایتمش و محاصره اناسنده سس چیقارماش ایدی . شیمدی ایسه ، حرکتیه علی بنی اهام ایدیور اوکا لندن گلین بر تکلفیده بولونیوردی .

زیر ، خلافت انی بکرده ، علی یه بیعت فکرنده اصراز وحی خلیفه سی قلیججه تهدید ایتمش و بو دفعه ده علی طلحه نیک عقبنده بیعت ایله مشدی . شیمدی ایسه اوزره زهرینه اردو ایله کبوزلردی . عجیب بو غریب حالت روحیه نیک سببی نه ایدی ؟

مورخین اسلامیه دن ، سنی اولانلر ، بوکبی مباحث مهمه ده هیچ بر
تفقید درمیان ایتیموب « اختلاف اجتهاد » ترکیبیه قناعت ایدیورلر .
مضرت شیعیلرله مضرت خارجیلر ایسه « تکفیر وتلعین » کبی علم وقنله
تردیفی غیر قابل قابالقرله ایشک ایچندن چیقیورلر . شوخالده تاریخ
یازلمش اولمبور . بنابرین حقیقی هرشیئه ترجیح ایدرک بز بوباده
دخی حقیرستی دن ایریئایه جغز . درمیان ایده جکمز محاکمه « برقیمت
اعتقادیه » ویریه مه سنی اخطار ایدرز . عشره مبشره دن اولان ذوات
جناب نبویه و دینه اولان خدمت اولیه لری و رضای نبوی سببیه
عندالله مغفو و مقبول اولمالری باشقاشی ، حرکات واقعه لرینک دساتیر
تاریخیه موجنبجه محاکمه سی ینه باشقاشیدر .

جمل محاربه سنی میدانه کتیرنلرک اورطیه آتدقلری سبب ، هیچ
بروقت شایان قبول اولاماز . اولنر محاربه یی شو ایکی سبیدن بریله
یامش ایدیلر : یا عثمانک کیفیت قتلنده علی یی مدخلدار کوردکلری
ایچون و یا خودده اغراض شخصییه .

علی ، وقعه افک ده ، عایشه نک تطلیقی ایما ایتشدی . عایشه پونی
هیچ بروقت عفو ایتدی . وشهادت عثمانی منع ایچون جدی برتشیده
بولونماشکن بودفعه اردو سردارلغنی درعه ده ایدرک نه دیناً ونه مقاماً
وباخصوص قادینلغنی اعتباریله یامغنه مأمور و مجبور اولمادیغنی برشیء
یایوردی . ولو زوجه نبی اولسون ، برقادینک بودرجه غریب برایشه
کیریشمه سی ، عداوت شخصییه دن باشقا برشیله تاویل ایدیه مز .

طاحه وزیره کلنجه : عقیب بیعتده کوفه و بصره یی ایسته ییشلری ،
مدینه ده قالماییشلری و صوکراده متمتع الاجر اولدیغنی پک ایی بیلدکلری

برشی علی بن طلب ایتمه لری وصوکراده اوزه رینه اردو چکمه لری ،
حرص خلافتدن باشقا برفکرله تفسیر اولوناماز .

جمل محاربه سی وقوعه کلدی . طرفیندن بک چوق کزیده آدم لر
تلف اولدی . ضایعات آراسنده زبیر وطلحه دخی بولونیوردی .
امام علی محاربه یه باشلانمازدن اول طلحه وزیرله قونوشدی . هر ایکسی
حرکتلرینک حقسزلغنی اعتراف ایتدیلر ، حتی سل سیف ایدوب
محاربه یه بیله کیریشمدیلر . امام علی ، اولره دو قونولماسی احوابنه
قطعاً امر ایتشدی . برینی مروان ، دیکرینی عین قراطده برشیطان
شهید ایتدی .

علی ، طلحه وزیرک فغانی تلغین و آتشله تبشیر ایتدی . قاتل :
یا علی ! سکا قلیج چکنی آتشله و چونکه عداوة اللہله نبی انداز ایتدی ،
سنگ اوغورکده چالیشانلری ایسه سن آتشله انداز ایدیورسک ،
والله سن بو امته فتنه سک ! « دیدی .

علی ، عدل و فضیلتدن آیریلامیوردی . لکن اضطرار ، کندیسنه
قلیججه هجوم ایدنلره مقابله نی امر ایتشدی . بو ایکی فکر متضادی
توحیده کیمسه مقتدر اولامیوردی . جمل مظفرتی امام علی نک اک
بو یوک یوم مامی اولدی . مقتولین آراسنده شهید سعید ، محمد بن
طلحه بولونیوردی . بو محمد ، احواب علی نک خواصندن ایدی . علی ،
اونی ، اوز اولادی کبی سهویور ، و تربیه سنه اهتمام ایلوردی . اوده ،
محمد بن ابی بکر کبی ، پدرینک نزدنده دکل ، علی نک قرینه اقامت
ایتدیکندن جمل محاربه سی تحقق ایتدیکی وقت ، علی نک یاننده ایدی .
پدری طلحه اونی دعوت ایتدی . کیتمدی . ایکنجی بر مکتوبله دعوت
وبر اولادک باباسی یاننده بولونماسی وجوبنه علی نک قانع اولدیغنی درمیان

ایندی. علی، عمده دن وردی. باہانک یانہ کیتی. محار بہ دہدینہ
رفاقہ عبور اولدی. لکن وسط صفوفده، قالقانی آقاری آلتندہ.
ایکی پارچہ ایتدیکی قلیچی قالقانک یانندہ. الاری کو کسنده قاوشمش
اولدینی حالہ دوردی وشہید اولدی.

امام علی، سوکیلی اولادغنی، باشمز، قالقانک اوزرینہ
دوشمش وقولاری حل نیاز وتسلیمیتی مشعر اولارق کو کسنہ
قاوشمش کوردین وقت، فریادلرلہ آغلامغہ، اوراس حزین
کککونی قوقلایوب اوپمکہ باشلادی. طلحہ وزبیرک نعشارینی بولدینی
وقتدہ نوحہزن اولدی.

امام علی نک بواصول ایلہ، دکل غلبہ سی، حتی ادارہ امور ایتہ سی
ممکن دکلدی. معاویہ، شاملیلری لطف واحسانلرینہ غرق ایدیور و
کوندن کونہ طرفدار قازانیور ایدی. دہاۃ عربدن، جاہ و ثروت
عاشقی کیم وارسہ معاویہ نک مستشارلری ایدی.

معاویہ ایلہ طرفدارلری، محافظہ منفعت کبی قوتلی برخط واصل
معرفتیہ یکدی کیرینہ باغنی ایدی. صوکرادہ عوام، عثمانک قاتلی علی
اولدیغنه افتاع اولونمشدی. عثمانک قاتلی کوملکی هر کون تشہیر
وخلق انتقامہ تحریص اولونیوردی. علی نک ایسہ، کبار اصحاب
وبرقشم هاشمیلردن باشقا طرفداری یوق ایدی. برقسم هاشمی
دیدک، فی الواقع امام علی نک صورت اداره سندن ممنون کیمسہ یوق
کبی ایدی. عبدالله بن عباس، کیمیل بن زیاد کبی اک ماهر طرفداران
علی، ورع وتقوا یہ توافق ایتہین فقط تمامیلہ موافق سیاست اولان
حرکتلردن ناشی عزل ایدیہرک معطل براقیلمشلردی.

امام علی، هر خصوصده عمردن دہا تقوا پرورانه حرکت

ایدیوردی ، لکن جناب عمر ، تقوا ایله سیاست و مهارتی جمع ایتمکده ایکن امام علی نك اکثر اعمالنده تقوا ، سیاسته غلبه ایدیوردی . زمان چوق دیکشمش ایدی . ارتق عمرک زمانی دگندی . عمرک زماننده امارت قبول ایتمینلر ، شیمدی امارت ایستورلردی .

والحاصل غلبه ایچون بوتون وسائل معاویه نك نزدنده اجتماع ایتمشکن بوتون اسباب مغلوبیت نزد علی ده اجتماع ایتمشدی . امام علی نك مدینه یی ترک ایله کوفه یی مرکز اداره اتخاذا ایتمه سی ایسه انک بو بونک خطا ایدی . واقعا کوفه نك مرکز اتخاذا ایله ایران طرفلری معاویه ییه التحاقدن منع امکانی حاصل اولمش ایسه ده یمن و مصرک ضیاعی کبی عظیم بر محذوری باعث ایدی . امام علی نك صمیمی طرفدارلری مدینه ده بولونیوردی . کوفه لیلر ، دنیانک انک علاق و انک اخلاقسز آدملری ایدی . عثمانی خلعه کانلر امام علی یی طرفدار اولمشلر سه ده بر قسم کوفه لیلرک جمله کی مخالفینی میدانه کتیردیکی دوشونو ایرسه ، امام علی نك کوفه لیلره ونسل جدیده نه درجه اعتماد ایده بیله جکنی تظاهر ایدردی .

امام علی ، موقعنک قوتانمه سی بکلیه رک معاویی عزل ایتمه مه لی ایدی . لکن مشرب علی ده ریا ، کذب و تبصص اولمادیغندن و ذاتاً معاویه ایله ارالری صوک درجه آچیق اولدیغندن ، بوامرینی اجرا ایده میه جکنی دوشونمکسزین ، معاویه یی عزل ایتدی .

نهایت صفین محاربه سی میدانه کلدی . امام علی نك اردوسی ، معاویه نك اوردوسنه نسبتله آزلق ایدی . لکن محاربلردن بر قسمی شجعان مشهوردن بررقهرمان ایدی . معاویه نك اردوسی عدد و انتظامیه قانق بولونیوردی . اوج آی دوام ایدن معرکده طرفین مهم تلفات

ویردی . نهایت غالبیت امام علی طرفنده رونما اولمشکن عمرو بن عاصك برتدیری شاملیری قورتاردی . بونلر ، مزراقاری اوجنه مسجملر باغلا دیلر ، وعلویلری : کتاب وسنت « ك حكمنه دعوت ایتدیلر . بو ، پك قبا برحیله ایدی . فی الواقع امام علی ، كرك محاربه دن اول ، كرك محاربه ائناسنده شاملیری عیداً کتاب وسنته دعوت ایله مش ایدی . اونلر ، غلبه امید ی باقی قالدیجه قولاق اصمامشدی . بو قدر قان دو کولد کدن صو کرا و مغلوبیت یوز کوسترنجه کتابه دعوت ، قانا برحیله ایدی . لکن تأثیر لازمی ایقاع ایتدی . انتخاب و خواص عایندن ماعداسی حیله یه قایلیدی . متار کدی قبول ایتدیلر ، حتی متار کدی قبولدن امتناعی حالنده دشمن اردوسنه التحاق ایده چکلرینی سویله دیلر . بالضروره شاملیلرک تکلیفنه موافقت و طرفیندن برر حکم نصبنه عزم ایدیلدی . معاویه نك آدمی ، مصر و الیلکی و عدینی آلمش اولان عمرو بن عاص ایدی . امام علی نك اردوسی منتخبی ، بر طرفدن علی بی سومه یین و دیگر طرفدن ساده لکیله مشهور ابو موسی الاشعری ایدی . معاویه نك مغلوب اردوسی انتظام عسکر یسنى محافظه ایتمکده ، علی نك غالب اردوسنده سوز آیاغه دو شمش ایدی . علی ، ابو موسی دن ماعدا بر مناسب آدمی حکم نصبنه چالیشدی ، لکن موفق اولامادی . حیله کار عمرو ، ابدال ابو موسی بی آلدادی ، علی بی مقام حلافتدن عزل ایتدیردی ، صو کرا کندیسى معاویه بی نصب ایتدی !

بو حکم غریبی علویلر قبول ایتدیلر ، لکن بو عدم قبول ایکی شکلده اولدی . بر قسمی یاران علی ایدی که : بزهر حال و کارده سنك صادق شیعہ کی یعنی طرفدار انکز . « دیدیلر . شیعه عنوانی بورادن قالمه در دیگر قسمی ایسه « سنك معاویه کی بر فاسقه متار کد ایده رك حکمه راضی

اولیست کفر در تجدید ایمان اتمه ایست ! دیدیلر که بونلر ، اردودن آریلوب سرحد عراقده برلشدیلر . امام علی ، معاویه بی براقوب اونلرله محاربه یه مجبور اولدی . خارجیلر محوایدیلدی . لکن مذهبلری تأسس ایتمدی .

بوندن سوکر امام علی بردها اردو تنظیم ایدوب معاویه ایله محاربه یه کیده مدی ، تدریجاً اتدن مصر ، یمن و حجاز چیقدی . معاویه : علی یه سوبله بیگر ، اوکاتبات ایده حکم که باش ، قواله غالب کلیر . « دیمشدی . سوزنی طوتدی . حیله و شیطنله مزین اولان ده ، فضیلت و عدالتی بره اوردی

لیکن محاکمه بی بو قدرله براقیر سهق ، حق تنقید و تدقیق اکل اتمه مش اولورز . معاویه ایله غالب کلن یالکر حیله و شیطنت اولمایوب عین زمانده مدنیت و صنعت ایدی . امام علی و طرفدارانی ، عصر نبوی بی تشخیص ایتدیر یوردی . عصر نبوی ده اسلام ، عرب عنصرینه منحصر و حجازده محصور قالمشدر . علی زماننده ایسه عالم اسلام اوچلری : قفقاسیه اتکلری ، ایران اوچلری . سوریه نك شمالی . افریقانك نصف شمالیسی اونوب جامعه اسلامه نیجه بویوک و متمدن ملئر داخل اولمشدی . بوملئر ، جامعه اسلامه کندی عادات و احتیاجاتلری کتیر مش ایدیلر . شیمدیکی وسطا اسلامی نك اولکی وسطله چوق فرقی وار ایدی . آرتق اوله برلقمه بر خر قهیه قناعت ایدجک والیر ، بوغازی طوقاغنه چایشه جق مأمورلر بولمق ممکن دکلمدی . امام علی بوراسنی آکلامق ایستیموردی . معاویه ایسه بونکته لری هم آکلامش وهم ده ایجاباتی کمال موافقیته موقع اجرا یه قومشدی .

معاویه، شامده. کندی محیطی داخلندہ بولونیوردی. یامالی عرب
 کوملکن تاج حشمتہ تبدیل ایتمش، ومکولی بدوی، سوریه قیصری
 اولمش، حرکبی انعام واحسانہ بوغمش، تبعہ سنہ منتظم برادرہ ویرمش
 ایدی. علی ایسه کوفہده پک یابانجی ایدی. احباب وفادار یاشمید
 اولمش ویاخود عمر طبعیسنی اکال ایله ارتخال ایتمشدی. شیمدی
 او، مضاً معضن برهینت اجتماعیه ایچنده قالمشدی. بنی هاشم ایچنده
 ابن عباس کبی داعیار وار ایدی. لکن علی اونلردن استفادہ ایتمه مش
 وهر بریسنی برصورتله کوجندیرمش ایدی. جناب امام، صوک
 درجه مضطربانه بر عمر یکیرییوردی. عمرک دیدکبری حرفیاً چیتشمشدی.
 خلافت، طاشیناسی غیر قابل بار ثقیل اولمشدی.

علی عالمدن خشنود دکلدی، کیمسه بی ده خشنود ایده میوردی.
 برادری عقیل بن ابی طالب بیله، علی نک یاننده یاری آج یاری طوق
 اوطوراجغنه معاویهنک یاننه کیدوب غریق نعمت واحسان اولماسنی
 ترجیح ایتمشدی. نهایت برخارجی، زهیرلی برقلیجلاه علی بی شهید
 ایتدی. [کرم الله وجهه]

امام علی نک تجلیاتی شایان حیرتدر. مشارالیه چوق سه ویلکله
 چوق بغض ایدمک کبی ایکی افراطه هدف اولدی. کندیسنی سه ونلر،
 بو محبتک افراطی سوقیله، چوق شیء حتی بعضاً حقیقتی بیله فدا
 ایتشلردر. سومه یئلرده اویله.

بو مفرطلر، هنوز علی بر حیات ایکن، پک غریب فکترلر
 درمیانه باشلامشلردی که بوفکترلر، ایران محیطنه کیدر کیتمز، شایان
 حیرت برسرعتله انتشار وتکامل ایتمشدر. خرسیتیانلرک عیسی حقنده
 دوشدیکي « خطای تقیدوتحصیر » بر قسم مسامانلرده دوشمشلردر.

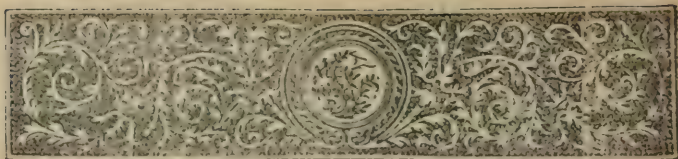
بونلرک قافله سالاری ، قابل مذهب اسرائیلیسی میدانه کترین افکاره
سالک یهودی زبی لرندن ایکن اهتدا ایدن « عبدالله بن سباء » در .

اویله آ کلاشیلورکه علی نك فرط عرفان و کجالاتی بعض کیمسه لر
هضم ایدمه مش و کجالات و لایتدن شاشیر ارق غریب خطالره دو شمشدی .
عبدالله بن سباء ، علی نك مظهریت کبرای آدمیه سنی ، بودی و برهمیندرا به
عیسویلرک شکل تلقیسنده قبول ایدرک « علی الهی » مذهبنی ایجاد
ایتمشدر . اوکا کوره جناب حق ، علی یه حلول ایتمشدر . ناصل که
ابایس ، معاویه یه . ایشته کوریلورکه تجلی ایله حلول قاریشدر یش
واورطیه زردشت مذهبی قونولمشدر . مع مافیه عبدالله بن سباء
مذهبی دوغریدن دوغری یه زردشت دن دکل ، قابل مذهب اسرائیلیسندن
آتمشدر . بومذهبک زردشت دینیه مناسباتی اولمق لازم کایر .

چناب امام ، ابن سباء ی مدینه دن طرد ایتمشدی . شهادتندن
صو کرا عبدالله ، امام علی نك اولدیکندن ، سهاره چیقدیغندن ،
بولوظلرده رعده و برق اولدیغندن بخت ایتمش و چوق طرفدار قازانمشدر .
لکن عنقه مضبوطه قیلندن اولارق ، برسیا حدن استماع ایندیکم
روایتی ، دها زیاده عقله موافق بولویورم . بوروایتسه کوره عبدالله
بن سباء ، غایت عاقل و متبحر بر خا خام اولوب امام علی ایله ایندیکی
مباحثانده مغلوب اولمش و اسلامیتی قبول ایتمشدر . بوسبیله علی یه
قارشی عظیم بر حرمت و حس تکریم بسلیوردی . برکون زمان عثمانده
امویلرله کوریشیرکن فضل اصحاب حفته سوز کچر . امویلر و اونلره
اتباع ایدنلر ، اصحابدن اون اون بش کشتی بی ذکر ایتمش و علی بی
اونومش . عبدالله فضل علیدن دم اورمش ، رد ایدیش ، بونک

اوزهرینه : خافلر ! بشریتده کندیسنه بر موقع فضل و یرهددیگیز
عییه ، سزی عبادت ایتدیرهیم ! « دیمش و سوزنی طومشدر .

یادنجی مبحث

— () —

امویلر دوری

~~~~~

استغفای حسن — شهادت حسین — امویلر ودین — انتقام —
دوراموی ده سیای اسلام . اصول اداره — تکاملات اجتماعیه — اختلال
واسبابی — امویہ نك افولی .

~~~~~

امام علی نك شهادتی اوزرینه مقام خلافتہ بویوک مخدومی وجناب
نجی نك خفیدی امام حسن انتخاب ایدلمش ایسه ده اونك دائرہ امارتی عالم
اسلامك پك كوچك برقسمنه منحصر قالمش ایدی . معافیہ امام حسن ،
معاویہ نك اوزرینه حرکت ایتمك اوزره براردو جمع ایتمش ایدی . کندی
عسکری اوکاوق آتہرق سوء قصد ایتدکلرندن و بودرجه اخلاقسز
آدملرله وظیفہ خلافتی اجرایه امکان بولونامایه جغندن امام حسن ، بعض
شرائطله استعفا ایتمش و معاویہ سریر حکومتده رقیبسز قالمشدر .

امام حسن ، غایت حلیم و صلح پرور ، متقی و صبور ، ریاست و سلطنتدن
مستغنی برذات ایدی . دهادشمنه ایریشمزدن اول کندیسنه سوء قصد
ایدن اخلاقسز عسکرله محافظہ موقع و مقامك امکانسزلغنی تقدیر ایتدی ،
بوش یره خون عبادك دوکولمهسنه سبب اولماق اوزره استعفا ایلدی .
شرائط استعفادن بری ، معاویہ نك یرینه کیمسه نی ولی عهد

ایتمه‌مسی و حقوق اهل بیته رعایتی ایدی . معاویه بوایکنجی شرطی ، امام حسنی زهر لیمک و منابر اسلامیه ده امام علی یه سب و شتم ایله لعنت او قوت مق صور تیله ایفای ایتدی . ونه ایت یرینه اوغلی یزیدی نصب ایدره رک دنیادن کیتدی . معاویه ، اوغله منتظم بر حکومت و عظیم بر سلطنت حاضر لامشدی .

بزبوراده دین نامه ، معاویه نك محاکمه سنی یابا حق دکلز . تاریخی نقل و قوعا تندن و حادثاتی تدویر ایدن قواعدی ضبط و مقایسه دن عبارت طو تانلره کوره معاویه نك ده اوز کاسنه و افتحام و غلبه ایتدی کی مشکلاتک عظمتنه شاشما مق ممکن اولاماز . اعمال اشخاصی ، قواعد اخلاقیه ایله طار تانلره کوره ایسه ، معاویه الك مکروه واک مشوم سپالردن بری در .

او ، کندیسيله فضل و کالاتده قابل مقایسه اولمیان بررقیبی ، صرف محاسن اخلاقیه بی آیاق آلنه آتمق و انسانلرک احتراض و منفعتنه مراجعتله ناموس و وجدانلری صاتون آلمق سایه سنده مغلوب ایتمشدر . معاویه نك کشاد ایتدی کی دوره ، دور فترت نامنی و یرن مورخلر تمامیه حقلی درلر . فی الواقع اموی دوره سی ، پک آز مستناسیله اسلامک حقیقتندن تبعید ، قواعدینک تحریف ایدلیکی بر دوره در .

برقاچندن ماعدا امویلر ، گاه آچیقندن آچیغه مر تد و کافر ، گاه اسلامه نسبت ایدیله میه جک درجه ده فاجر ایدیلر . ایچلر نده خلائق لرینی امامته کحیرنلر ، قرآنی هدف تیر ایدنلر ، والحاصل دین و اخلاقی استحقرار و تذلیل ایله ینلر کورولدی . اسلامیتک و یردیکی خاصه انبساط و توسع ، قوه فتح و استیلا دوام ایدیوردی ، لکن امویلر عصر نده هیئت رسمیه اسلامده هیچ بر اخلاقی و دینی تمل قالمش ایدی .

اکراهل بیت و تلامیذ اهل بیت ک غیرت و همت فدا کارانه سی اولمایه

ایدی ، احتمال که امویلر اسلامی دها شدتلی درجه ده تشویش و افساد ایدرلردی .

اموی فاجعه لرینک اک مکروه و شنیهی ، امام حسینک کربلا ده بوغاز لانه سی اولدی . بو وقعه ، عهد اموی ده اخلاقک دوشدیکی سویه نی و دینک قوری برسوزدن عبارت قالدیغی اراهه یه کافیدر .

دور اموی ده دینک باشقا بر معنای اجتماعی نی مفید ایدی . مسلمان دیمک ، غیر مسلملرک محکوم اولدیغی جزیه دن آزاده اولمق و حرب و اداره ایله مکلف بولونمق دیمکدر .

بوسرودا تمزله امویه دور دسنده حقیقی مسلمان بولونما دیغی و یا خود هر کسک جبراً دینسز لکه سوق ایدیلدیکنی مراد ایتیمورز . اکثریت مثالی اعتباریله حکومت و هیئت مدبره دینسز ایدی ، و حکومتک بو دینسز لکی ، اخلاق اسلامی یه پک فنا تاثیر لر ایقاع ایتمشدی . وشبهه ایدیه مزکه اگر حکومت امویه اوزون مدت دوام ایتسه یدی ، و بونکله برابر بر قوه غیر مسلمه طرفندن محو ایدیلسه یدی ، حکومتله برابر ، دین دخی دوچار افتراض اولوردی .

امویلر زماننده عالم اسلامک شرق حدودلری آسیای وسطی یه و غرب حدودلری پیره طاغری نه واصل اولمش ایدی . عرب ، ایرانلی ، تورک ، موغول ، کرد ، افغانلی ، هندلی ، بلوچ ، ارمنی ، سریانی ، کلدانی ، روم ، غوت ، قبطی ، بربری ، اسپانیول ، لاتین و زنجی قوملری مهتدی لری یوز الی مایون نفوسه مالک بر ملت اسلامیه میدانه کتیریوردی . بر قسمی قدیم و مهم برر مدینه مالک اولان بو قوملر کندی عادات و خصوصاتندن اسلامه برشی اضافه ایتمشدی . بنابرین

بود و در ده کی سیای اسلام ایله عصر سعادت و خلفانده کی سیای اسلام آراسنده فرق عظیم وارد ر .

هیئت اجتماعیه اسلامه اولاک مهم تأثیر ایقاع ایدن ، ایران مدنیته اولمشدر . سوکراده یونان مدنیته چوق مهم تأثیر لر حاصل ایتمش ایسهده بو تأثیر بر از مؤخر و دور عباسی به خاص اولدیغندن بوراده یالکنز ایران تأثیر اتندن بحث ایله اکتفا ایده جکز .

عربلره ایرانیلر آراسنده کی فرق چوق بویوک ایدی . ذاتاً اقوام سامیه ایله اقوام یافئیه [آریانیه] آراسنده کی فرق مهم ، اوتهدن بری مشهور و مسلمدر . عربلر ، خیالات و باطنیاتده نه درجه بی نصیب ولاقید ایسه لر ، ایرانیلر او درجه لرده نصیبدار ایدیلر . عربلر ، مباحثات دینه دن چوق خوشالاشاز ، بوکبی مباحثاتی تعمیق لزومنی حس ایتمزکن ایرانیلر بوقیل مسائل ایله اشتغالی چوق سهوردی . عربلر نه درجه لرده عاشق حریت و مبتلای استقلال آدملر ایسه ، ایرانیلر ده او درجه لرده مطلقته آلیشیق و استبداده میال ایدی .

ایرانیلر ، اوتهدن بری اشتغال ایتدکلری مباحث فکریه و دینه یه اسلامه دخولدن سوکراده دوام ایتدیلر . حساس ایرانیلر ، اهل بیتک دوچار اولدیغنی مصائبه قارشی لاقید قالا مازلردی . بنابرین شیعه فکری برچوق اشکال آلدی . ایلك مدققین دینه ایچنده عربلر ده وارسهده اک چوغنی ایرانیلردن ایدی .

اموی حکومتک جهت اداریه سی ، چوغنی لزومه مستند اولان شدتلردن صرف نظر ، فنا دکلدی . اموی حکمدار لریک اکثریسی دیناً و اخلاقاً شایان تقییح آدملر ایسهده ایچلر نده ایش بیلمه یین آزو چوغنی مهارت سیاسییه مالک کیمسه ایدی . ایچلر نده عبدالملک کبی ، بویوک

حکمدارلر آراسنده تعداد اولونمغه مستحق آدملر ظهور اتمشدر .
 حتی یزید ثالث طورنده مباحثات دینیهیه علاقه دار کوز و کنلری بولوندیانی
 کبی عمر بن عبدالعزیز کبی مستنایر نادره فضیلت بیله یتشدر مشلردی .
 امویلر . عدیداً روما ایمپراطور لغت پایتختی اولان قسطنطنیه نی محاصره
 ایتدیله . زمانلر نده مالک اسلامیه شو صورته ولایتلره تقسیم اولونمشدی :

۱ - شام [سوریه و اناطولی نك اقسام مضبوطه غربیه سی]

۲ - کوفه [عراق ، جزیره]

۳ - بصره [ایران ، سجستان ، بحرین ، عمان]

۴ - ارمنستان

۵ - مکه

۶ - مدینه

۷ - افریقا [اندلس]

۸ - مصر

۹ - یمن

۱۰ - خراسان

ثروت عمومیه ، حد غایبی بولمشدی . بصره ، کوفه ، دمشق ،
 قسطنط و امالی مدن جسیمه ، بوکونکی حالریله قیاس ایدیلهمیه جک
 درجه لرده معمور و کثرت نفوسه مالک ایدی . اووقت بصره نك یوز
 یکر می بیک اسقا جدولته مالک اولدیغنی دوشونولیرسه ، معموریت
 و کثرت نفوس حقتده بر فکر سلیم پیدا ایدیلیر .

اووقت مسلمان اردولری ایکی اوچ یوز بیک کیشی مالک مهیب کتله لر
 ایدی . اموی حکمدارلرینک لاقیدلغنه رغماً ، علوم دینیه دخی قانون

تکامله تبعیت ایتمشدی. بالخاصه فکر تدقیق و تجسسسه، واسکی مذهب و حکمتلری، یمش عصرلق مدیتلری سببله یکی دین ایله اسکی فکرتلری مقایسه اقتدارینه مالک اولان ایرانیلر، تفسیره، ضبط احادیثه، عقایدی تدقیق و تتبعه باشلامشردی .

جامعه اسلامه کیرن اقوامک لسان ادبی و دینیسی، عربجه اولمشدی. لکن عرب اولمایان مسلمانلرده، بر بدوی درجه سنده لسان عربی یه اطلاع اولامزدی . بوسببه منبی کلمه لر واصطلاحلرک معانیسی ضبط و مقایسه ایدیکه، افکار و معانی تحلیل اولونمغه باشلانندی .

اوللری، مشکلات یالکز عملیات و معاملات عائد خصوصلره منحصر قالیوردی . شیمدی ایسه اک زیاده حکمیات و عقاید جهتلری تدقیق و تعمیق ایدیکه باشلانمشدی ! بنا برین ایلك مذهبلرک اساسلری، دور امویده آتیلمشدر .

دور اموی نك سیمای مخصوصی، عرب تفوقنك احساسی، اسلامك عربلر قدر اقوام سائره مسلمه یه استناد ایتدیریله سی کبی ایکی علامت مهمه یی حائردر . شهادت حسین ، مکهنك تخریبی ، مدینه لیلرک قتل عامی، حجازک بلاد سائره اسلامیه اوزرنده کی حاکمیت معنویه سنی کبی انصار و مهاجرین اخفادینك ده نفوذینی محو ایتمشدر .

مع مافیله او مرکز لرده طوپلانان خشنود سنزلق، مرکز لرک تخریبی اوزده رینه محیطه داغیلمش ونهایت ایرانده نشو و نما بولارق، امویه یی محایدن بر اختلال شکلنی بولمشدر .

مکه و مدینه نك تخریبی، اصحاب رسول و فقهانك قتل و اسارتی، اهل بیته روا کوریلن مظالم و باخصوص وقعه دلسوز کربلا، امویلرک جبهه سنه سیلینمز بر تمغای لعنت باصممشدی. بوشدتلر، فرقه شیعه یی

محو ایده جات یرده مدھش برانقام سوداسیله توسعنی موجب اولمشدر .
شیعه وخارجی فرقه لری ، برر فرقه دینیه اولمقاه قلمایوب عین
زمانده سیاسی ایدیلر . واقعا شیعه ایله خوارج بربرینه طبان طبانه ضد
افکاره سالک ایسه لرده امویلره اعلااں خصومت خصوصنده متفق
ایدیلر .

خارجیلر ، برچوق اختلالر ایقاع ایدرک ، امویلری حیلی
یورمشلر ایسه ده بونلرک سائر مسلمانلرجه قبول اولونه جق رئیس
وامارت نامزدلری اولمادینی کبی مذهب لری نیک اقسام دینیه سی دخی
اکثریت عظمای اسلامیه جه مردود ایدی .

شوحالده اصل تهلکه ، شیعه دن کله بیلیردی . زیرا شیعه ، معاوییه
قارشی علی نی ، یزیده قارشی حسینی ، امویلره قارشی اخفاد نبوی نی
کوسته ریوردی . اگر شیعیلرک بعض خصوصاتده حقسنر تجاوز
وخطالری اوماسهیدی ، امویلره دها اول غلبه ایده بیلیرلردی . شیعیلر ،
بعض وخصومتی ، شیخینه وا کابر اصحابه دخی تشمیل ایدیورلردی .
بوخطا ، مذهب شیعه ده برچوق افکار متناقضه نیک تجمعنه سبب
اولدینی کبی امویلرک شدتله استفاده سه سببه ده اولدی .

اصل اهل سنت ، حقله برابر اولدیعنه شبهه ایدیله مهین امام علی
طرفدن اولان فرقه ایدی . لکن شیعیلر مؤخرآ ذوات محترمه اسلامه
تجاوز ایتدکلرندن اهل سنت نامنی ضایع ایدوب اونک خارچنده
برمذهب مخصوص شکلی آلدیلر . امویلر ایسه ، اهل سنتک حامی
ومحافظی اولمق کبی کندیلرینک اولمایان بروضیتی اله کچیردیلر .

امویلر ، بووضعیتدن کمال مهارتله استفاده ایتشلردر . وغربیدرکه
اونلرک شو فکرلری ، کندیلرینک محوندن صوکراده پایدار اولاراق

زمانه قدر عالم اسلام هر نقطه سنده طرفدار لری کورلمکده در شیعه طرفدارانی خراسان جهتلرنده قوت بولدقن صو کرا اموییه علماً اعلان خصومت وعصیان ایتمشدر . بونلرک رئیس ابومسلم تبردار ایدی . شوراسی شایان دقتدرکه کرک ابومسلم و کرک شیعیلر ، آل علی نامه حرکت ایتمشرکن حکومت اموییه سلاله عباس توارث ایتمشدر . اهل بیت منسوبینی ، الارینه کچن هر فرصتی قاجیرمش ودائماً غیر مساعد زمانلرده ادعای حقوقه قالقیشهرق مغلوب اولمشدر . بودفعهده کندی لهارنده قوجه براختلال یاپیلمشکن ، ثمره سنی عباسیلر ایتمشدر . بنا برین شیعه مسئله سی حل ایدلمش اولمق شویله دورسون ، عباسیلر دورنده دخی برعامل ناخشنودی واختلال اولارق باقی قالمشدر .

سکزنحی مبحث

— () —

ایلك فقرا وایلك مذاهب

— () —

سنبلر وحسن بصری — شیعه — خوارج — فقهای سبعه — واصل
بن عطا — مغزله

— () —

شیعه ، طرفدار معناسنه اولوب ایلك ظهورنده بر مذهب دینی
دکل ، بر مسلک سیاسی ایدی . خوارجک مدعیاتیله برابر ظهور ایتشدرد .
لیکن کچن مبحثده براز ایضاح ایتدیکنمز وجهله ، اسم علی نک قارشده
یرلدینی هر مبحث شیعه نام عمومی آلتنه صوقولمغه باشلانمش و بو
اعتبارله ایلك شیعه مذهب دینیسنک صاحبی ، عبدالله بن سباء عنه
ایداشدر .

شیعه نامی اودرجه لرده واسع بردأره اولمشدر که بو دائره یه
صوقیلان فرق مذهبیهدن اکثریت عظماسنک امام علی ایله هیچ بر
مناسبتی یوق ایکن اولورده شیعه نامی ویرلشدر .

مع مافیله بزده تاضیف مذاهب . ثابت غریب بر منظره اظهار ایتمکده در .
معنالی معناسمز برسوری مذهبک محتویاتنه دکلسه ده ، عدد وشکلنه
بر سبب بولمق دردیله ، بر حدیث تصنیع ایدلمش و بو حدیث موجبنجه
فرق دینیة اسلامیه یمش اویچ عددینه ابلاغ اولوتمشدر . ایشته شیعه
مذهباری حقتده کی تصنیفده دخی بو عددی دولدرمق هوسی کوزو .

نیکه در . بر طاقم صورت پرست ذوات ، یهودی دیننده یتیمش بر
فرقه ، خرسیتیانلقده یتیمش ایکی فرقه بولوق درجه سنده جتتمار کوسترمشاردرد .
بوکی صنعی تقسیملردن صرف نظر ایدیلیرسه ، مذاهب حقنده
تنقید و تحلیل اوزهرینه مؤسس تضیفات یایمق امکانی حاصل اولور .

سینیر و همسن بصری

سینیر ، جلد سابقده بیان اولونان اجماع امته مستند عقیده اسلام
صاحب لری در . بو عقیده شو صورتله خلاصه ایدیله بیلیر :
اشبو فرقیه داخلی اولانر علیه الصلاة والسلام افندمترک واصحاب
کرام حضراتنک اعتقاد لری و امام ابو منصور ماتریدی و ابو حسن
الاشعری حضراتنک اجتهاد لری اوزره بولونانلردر .

بونلر الله تعالی و تقدس حضرتلرینک واحد و قدیم اولدیغنه و حیات
و علم و قدرت و ارادت و سمع بصر و کلام و تکوین ذات ایله قائم صفات الله
ایدوکنه و عباد الله دن معدود اولان ملائکه کرامه و کتب منزلیه یه و قرآنک
کلام الله غیر مخلوق اولدیغنه و جمیع انبیاء و رسل کرام ایله برابر « محمد
المصطفی » صلی الله علیه و سلم حضرتلرینک نبوتنه و بعث و وزن اعمال
و سوائه و عالمک محدث و خالق الله تعالی اولدیغنه اینانورلر و چاریار کزین
رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضرتاتنک ترتیب معروف اوزره
ولایت و خلاقلرینی تصدیق و کافه اصحاب کرام نبی یه محبت ایدرلر . والله
تعالی و تقدیس حضرتلری حقنده عرض و جسم و جوهر و مصور
و محدود و معدود و متناهی و متجزی و دیانلری رد و هیچ بر مکانده
متمکن اولمادیغنی و علمندن و قدرندن هیچ بر نسنه خازح قالمادیغنی

یعنی عالم امکانہ حیز حصولہ کان بالجملہ احوال و افعال اونك خلق و ایجادى و قضا و قدریہ اولوب علم ازلی آلیہدہ اولان شئونات ترتیب مالا یزالى اوزره البتدہ ظہورہ کلہ جکنى و افعال عباد ایکی نوع اولوب برى عبدك توسط و اختیاری اولمایهرق مجرد ارادۃ الہیہ ایله و دیگرى عبدك واسطهٔ اختیار و انضمام ارادہ سبلہ و جناب حقاك خلقیہ حاصل اولمقدہ بولوندینى و فعلی علتسز و غرضسزایدوکنى و اعمال حقیقت ایمانہ داخل و حقیقت ایمان تراید و تناقص ایتمدیکنى و تغیر سعادت و شقاوتدہ اولوب اسعا و اشقادہ اولمادیغنى و ثواب فضل الہی و عقاب عدل الہی و علم عقلمن افضل و اهل کبارہ شفاعت انبیا حق اولدیغنى اعتراف و اعتقاد ایدرلرہ.

سنیلرک ایلك واک مشهور امامى ، حسن بصرى صایلا بیلیر . تابعیندن اولان بودات ، امام علی نك اصحابندن اولوب اکثر طریقتملر اونك واسطه سبلہ امام علی یه منتهی اولور . حسن بصرى ، امام حسنندن دخى متعدد دفعه لراستفنا ایتمش و از جمله خیر و شر ؛ قضا و قدر بحملرینى امام حسنك اجتہادى موجدیجه قبول ایتمشدر . ایشته بو اعتبارله اصل اهل سنت ، امام علی نك محب و شیعه سى اولوب بوندن باشقا شیعهٔ علی اولمق احتمالی یوقدر .

ائمهٔ اهل سنتك کافه سى ، فضل علی یی مقر ذوات اولدقدن ماعدا ائمهٔ اهل بیتدن استفاضه ایتمش و اونلرک تیمى اولمقله افتخار ایله مشلدر .

امام اعظم ابوحنیفه ؛ امام جعفر الصادقک بر تیمى اولوب حیاتی بهاسنه فضل اهل بیتى اقراردن چکینمه مشدر . امام احمد بن حنبل ، یالکز امام ظواهر اولمایوب عرفان اهل بیتى حامل بر بویوک ولی ایدی .

امام شافعی نك عرفات خطبه لری در خاطر ایدیا پیر سه قدر علی و اهل بیته
 اوندن زیاده تجلیل ایدن ذواتك نادر اولدینی اعتراف ایدیا پیر . امام
 مالك و سائر ائمه حقنده دخی هپ بویولده مطالعه لر وارددر . شو
 حله اهل سنت و شیعه نی اساس اعتباریله تفریق ممکن اولاماز .
 وبالضروره دینیلیر که : هر کیم که اهل سنتدر ، بالضروره علی نك
 شیعه سی در . هر کیم که علی یه منسوبدر ، بالضروره اهل سنت در .
 شو حله سنی و شیعه تفرقه سی نیولده توسع ایش و ناصل یو کونکی
 حاله کلسدر ؟ بوراسی کمال اهمیتله تدقیقه شایاندر . بومهم سؤاله
 غایت مختصر و مفید بر جواب ویره بیلیر و دیرز : طرفینك افراط و
 اغراضی مسئله یی چیغرندن چیقارمش اولمالری ایله . « شیمدی
 شو بخی عریض و عمیق تدقیق ایده لم .

فضل علی و صفوة اهل بیت

فکر سیاست هیچ برشیدن آریلایدیغدن اکثر مدققلر ، وظائف
 ظاهریه ، فضیلت باطنیه ، اخلاق و عرفان ، و وضعیت اجتماعیه کبی ،
 بر برینه قاریشمایان بحثلری قاریشدیرمشدر ، بو یو یا کلس مثل اوزرینه
 بنای محاکمه ایشلردر . ایلك قاریشیق ، دورث خلیفه نك مراتب
 باطنیه و معنویه لری حقنده ظهوره کلسدر . بز ، بو باده حق تاریخی
 یرینه کتیردک ، خلفادن هر برینی ، ایفا ایتدکری وظائف اجتماعیه
 اعتباریله محاکمه ایلدک .

عندالله هانکی سنك افضل اولدیغنه کانسجه : بویله برسؤالی صور مق
 وحتی بویله برسؤاله لزوم کورمک بیله چوجقلقدر . شیمدی ده مزیات
 ذاتیه یه کوره بو فضلی استدلال صورتیله کشف ایتک خصوصنه
 کله لم . جناب نبی نك ارکان اصحاب حتمده رضا و محبتی مشعر احادیثی

وار . بواحدی مقایسه ایله تفضیل چیتارمقدن عجبا نه چیتار ؟ مع
 مایه مدققین ایتی انک زیاده مشغول ایتش مسائلدن بری ده بودر .
 ومع الناسف بواستغالاتک سائق زمان و سیاست اولدیغی چوقلری فرق
 ایتمه مشدر .

برکیسه . بوباده کی افکار متخاله من تجرد ایدوبده برحاکم
 بی ضرف نظریه بر طرفدن « احدیت صحیحه » بی ودیگر طرفدن
 اقوان و آثار صحیبه بی تدقیق ایتسه ، اولاً وظائف ظاهریه ایله معالی
 باطنیه بی آیرمق مجبوریتی حس ایدر . مثلاً احتیاجدن برینک موفقیات
 وخدماتی دیگر برندن فضله اولسه ، عجبا بوفضله لق سبب تفضیل
 اولورمی ؟ خایر . خلفی اربعه نك فضایرینی ده خلافتلری صیراسیله
 فرض ایتمک دوغری بر فکر دکلدز .

محی الدین عربی دییورکه : والذی اطلعنا له تعالی علیه من طریق
 کشفنا ان تقدم شخص بالامامة علی آخر اما هو تقدم بالزمان ولا يلزم
 منه التقدم بالفضل .

حقیقت بوندن عبارت اولماقه فضل معنوی مسئله سیله خلافت
 صیراسنک برمناسبتی یوقدر . ایشده مطلقاً فضل معنوی آرانیرسه
 هرکس ، هانکی صحیبه ده فکر نتیجه دهها زیاده فضل تصور ایدرسه
 اونی منضل کورمه سنک اساس دین ایله بر مغایرتی اولماز . بنابرین
 برکیسه ، اهل سنته مخصوص عقاید اساسیه بی قبول ایدوبده علی بی
 ابوبکره تفضیل ایتسه ، اهل سنتلکدن چیتماز . حقوق اهل بیته نتیجه
 بو حقوق که امتک اونلری تعظیم واحترامندن عبارتدر ، تمایله بر صورت
 قضیه ده محفوظدر . امام علی ، حسن ، حسین وفضله وسنمایدن دن
 عبارت اولان اهل بیتک مطهر اولدیغی وبنابرین معصومیتی ایله ثابت

اولمغه بوبایده فضلہ سوزی بی لزوم کوریریز . ذاتاً بو حقوق کیسہ طرفندن منکر دکلدر . لکن ساحه دینده دکل ساحه سیاستده دوران ایتمش اولان اختلاف اویله چیرکین بردرجهیی بولمشدرکه بالنهایه تولى وتبری شکليله برعقیده حالتی المشدرد .

بوافراطه سبب اولان امویلر ایدی . فی الواقع امویلر دورنده ، عمر بن عبدالعزیز زمانی مستتفا اولارق ، هرجمه خطبه لرنده ، منابرده امام علی و آئنه شب و شتم ایدیلیر ، لغتار او قونوردی . لکن اموی دیمک اهل سنت دیمک دکلدر . صوکراده معاویه ومروانیلره مخصوص اولان رداستدن احباب وفاکاری وباخصوص امام علی جهده مبعجل اولان شیخینی مسئول طومق واکراه ونقریندن اونلرده حصه چیقارمق مردود ومنفور برحرکتدر .

واقعا خلافت مسئله سنده اختلاف وقوعه کلدی . لکن بو اختلاف ، معاویه نك ظمیان وشناعتی ایله قابل قیاس می در ؟ جلد سابقده کی بی طرفانه وبی غرضانه محاکماتزله اثبات ایتدک که ضرورت زمانه ایله اولان بو اختلاف ، ابوبکر ، عمر وعلی آراسینده اثرعداوت براقامشدر . لکن مفراط شیعیلر ، بومسئلهده ، انسانلرک اکی فاضلی واک عقیقی اولان امام علی یه پت چیرکین بروظیفه عطف ایدیورلرکه بعض مذاهب شیعهده موجود « تقیه ، کتمان » اصوللرینک مبدائی بودر .

کویا امام علی نك کوکلنده ابوبکره ، عمره ، عثمانه ودها نیجه احبابه بغض وعداوت موجود ایکن بونی کیزلیجه کندی خواص احبابنه بیلدرمش و فقط دیکرلرندن لسبب منالاسباب کیزلهمش ومبغوضلرینه یالاندن دوست کورومش !

دوغریسی یا، امام علی کبی حسیاتی کیزله مکه تنزل ایتمز، کیمسه دن قورقماز، حق اوغورنده عالمی هر آن فدا ایتمش برذاته کمله، بر طرفدن اعلان انتساب و موودت ایله دیگر طرفدن بودرجه عادى و ذلیل صفتنری روا کورمه نك ناصل تردیف اولوندیغنه حیرتده یز .

اگر ابوبکر و عمر ، سجاده محمدیه ده اوطورمغه غیر لایق ، و دین اسلامه ایقاع مضرت ایده جک آدم لر اولسا یدی لر ، امام علی ، هر ملاحظه دن اول سلامت دینی دوشونیر و بو آدم لری ، قاضی و مشاور لری اولمق صورتیه ، تأیید و مسلمین مستقبه یی بو حرکتیه اغفال ایتمزدی . بنا برین لسان تاریخ ، امام علی یی ، بو کبی اوصاف مکر و هه دن تبرئه ایده رک بوتون مسئولیتی اوندن سو کرا کله مذاهب موجود لری نه ارجاع ایلو .

بوا فراطی یعنی تقیه و کتمانی تجویز ایدن مذاهبه قارشى، اسلامک اک بی طرف واک حقکو بر منقدى اولان « شانت پی دولاسوسه ی » شو بولده بیان مطالعه ای دیور :

« بعض شایان احترام شخصیتلر مستثنا طو تو لیرسه ، بو کونکی شیعلرک حالت دینه سنه عطف انظار تأسف ایتمه مک الدن کیز . اسلام خا خاملر دینه تلقیب اولونان ایران منال لری ، اکثریتله جاهل و متعصبدر لر . اولرده دیندارلق، چوق کره ریا و سالوسى دن عبارت اولوب کیزلیجه دینسزلکی ترویج و نشر ایدر لر . شیعلر ، فر قده بیه اولمایه رق ، حقیقت دینلن شیئی حس ایتمکی قطعاً ضایع ایتمشدر در . اصطلاحات صوفیه نك سوء استعمالی ، چیعیرندن چیقاریش رموز ، و یا خصوص کتان یعنی قلباً تصدیق و قبول ای دیمه ین بر شیئی لساناً اعتراف]

مسالك مشروع عائله كتيبى ليشى اونارده محس كريم معنوى واخلاقى نك ضياعنه وقوه مدر كه لر ينك تشوشنه سبب اولمشدر . جريزه فلسفيه ر يعنى طس طرا قلى الفاظله سرد افكار [اونارده دأماجاي قبول بوليور . بر ايراني نك هر شيئه ترجيح ايتديكي افكار ، تشبيهات مفرطه ايله آراسنه منظومه لردر كه بونلر ، مغاسمز ويا منكرانه بيلاه اولسه مقبوله چكر . »

محب اهل بيت و عظامه شيعه

خارجيلردن ماعد ابوتون مسلمانلر ، سنيلر محب اهل بيت اولدقلرندن بو مغاده سنى وشيعه آيرى شيلر دكلدر . بالخاصه طرق عليه نك فيض وعرفاني اهل بيتدن گلش اولمغله اونلر هب عاشق آل رسولدرلر . سنيلر دنخي خمسۀ آل عبا ايله برابر اون ايكي امامى توقير ايدرلر .

مذاهب صغرى

اثنى عشرية دن بر مذهدر كه امام جعفر الصادق حضر تارينه نسبت اولونمقده در . بو مذهبك بعض معاملات و تفرعاتده اجماعله فرقى وارسه ده اصول اسلامده و عقايد اصليه ده مغاير سلامت فيكرلرى يوقدر .

مذاهب اربعة شيعه

۱- شيعه دن [سبائيه] فرقه سى — بوفر قه نك رئيسى اولان [عبدالله بن سباء] امام على كرم وجهه ورضى الله عنه حضر تار ينك محبتده افراط ايدرك الوهيته قائل اولدى : و ابن ملجم اونى شهيد ايتدى اونك اولديردىكي بر شيطان ايدى ! حضرت على اليوم بلوطلرده در و رعدانك آوزاي و برق قاجيسيدر . و اخر زمانده يره اينوب اجر اى

عدالت وعلمی اصلاح ایدہ جکدر» دیدی. و برچوق حمقا بونک مذهبنه تابع اولدی. بوفر قه نك احمبابی عندالموت تناسخ ارواحه دخی قائل اولور.

۲ — شیعه دن [کاملیه] فرقه سی —: بونلر امامت برنورددر. برشخصده نبوب و دیگر شخصده امامت اولور و بعضاً دخی امامت نیوته انقلاب ایدر» دیرلر و امام علی کرم الله وجهه حصر تلرینه بیعت ایتمه یئلری تکفیر ایدرلر.

۳ — شیعه دن [علیایه] فرقه سی — بونلر امام علی کرم الله وجهه حضرت تلرینی آله اعتقاد ایدرلر و علیه الصلاة والسلام اقدمزی کونده زن حضرت علیدر دیرلر و ایچلرندن بعضیلری حضرت علی ایله برابر حضرت پیغمبر اقدمزك و بعضیلری فاطمه و حسن و حسین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضرت انك دخی الوهیتنه قائل اولورلر.

۴ — شیعه دن [مغیره] فرقه سی — بونلر جناب حق نوردن برجل صورتنده در. و باشنده نوردن برتاج واردرو قلبی منبع حکمتدر. جناب حق انسانی خلق مراد بو یوردینی زمان اسم اعظم ایله تکلم ایتدی و او چدقده باشی اوزرینه برتاج دوشدی. بعده عبادك عصیاننه واقف اوله رق غضبه کملکه ترلدی و ترندن بری طاتلی و دیگر ی طوزلی ایکی دکر حاصل اولدی و طاتلی دکره نظر ایتدکده کندی کولکه سنی کوروب بو کولکه نك برمقدارندن آی و کونش خلق و ایجاد و ماعداسنی بشقه اللهه لزوم یوقدر دهرک افنا ایلدی و اوندن سوکره ذکر اولنان طاتلی دکرذن مؤمنلری و طوزلی دکرذن دینسزلری یاراندی و ناس خالده ایکن علیه الصلاة والسلام اقدمزی بعث بو یوردی. و اماتی یعنی حضرت علی بی امامتدن منع خصوصنی سموات و ارضینه و طاعلره

و طاشملره عرض ایتد کده جمله سی ابا ایدوب انسان یعنی حضرت عمرک تشویقیله حضرت ابو بکر قبول ایلدی دیرلر «بو کبی ده ابر چوق هذیانلر ایدرلر .

۵ — شیعه دن [منصوریه] فرقه سی — بونلر دائماً رسل و سالت منقطع اولماز . و جنت اکا محبتله مأمور اولدیغمز بر کیمسه نك و جهنم اکا بغض و عداوتله مأمور بولندیغمز دیکر بر کیمسه نك اسمیدر دیرلر . اشبو فرقه نك رئیس اولان [ابو منصور العجلی] نك کندوسنه نسبت ادعاسنده اولدیغنی امام [باقر] حضرتلری خبر آلدیغنی کبی حضورندن طرد و تبری بیوردی . و مرقوم، مشارالیهک و فاتنه قدر سکوت ایدوب وفاتندن سوکره ینه میدانه چیقدی و امامتی کندی نفسنه تخصیض و اعلان ایتدی . و بن سایه چیقدم و معبودیمی کوردم الیه باشمی صیغادی و بکا: ای اوغل یرد این، بدن تبلیغ ایله، بیوردی . و جناب حقک [وان یرو اکسفاً من السماء ساقطاً یقولوا سحاب مرکوم] آیت جلیله سنده بیوردیغنی کسف بکا نازل اولدی دیدی . و بو هذیانلریغنی عراق والیسی [حجاج] ایشیدوب قفاسنی کسدی .

۶ — شیعه دن [خطاییه] فرقه سی — بو فرقه نك رئیس اولان [ابی الخطاب محمد زینه الاسدی] ابتدالری امام [جعفر صادق] رضی الله عنه حضرتلرینک حضورینه کیرر چیقار ایدی . لیکن سوکره حضرت مشارالیه مرقومک باطل اولان اعتقادینی اوکره نوب حضورندن طرد و اصحابیله الفتی منع بیورمشدر .

بو جاهل: جنت نعیم دنیادن و جهنم الم دنیادن عبارتدر . و دنیا فانی دکلددر . و هر مؤمنه وحی ظهور ایدر، دیر و جمیع محرمانی میاح درجه سنه تنزیل و فرائضی ترک ایلر ایدی . امام جعفر حضرتلری

وقت ایتدکن صوکره بو دخی امامتی کندی نفسنه تخصیص ایدوب
:اماملرانیسای گرامدن وبلکه جناب حقدن بیوکره کبی هذیانلره
باشلادیغندن اخذ واعدام اولمشدر .

٧ — شیعه دن [هاشمیه] فرقه سی — بو فرقه نك برنجی رئیس ی
[هشام بن الحکم] وایکنجی رئیس ی [هشام بن سالم الجوانیقی] دره .
بونلرک ایکیسیده جناب حقتک جسد اولدیغنده اتفاق ایتدیله سه ده
مؤخرأ ابن الحکم واصحابی ده ا زیاده ایضا حاته قالقیشوب جناب حق :
حاشا طویل وعریض وعمیقدر وطول وعرض وعمقی برابردر وکندی
قاریشایه یدی قاریشدر ومکان مخصوصنده حرکت فعلیسی واردروقدرتیه
متاهی اولیوب ذاتیه متاهیدر . وبلا تفاوت عرشه ماسدر» دیدی .
وجناب حق اشایی وجوده کلدکن صوکره بیلوروعملی قدم وحدوث
ایله وصف اولمز و اراداتی بر حرکتدرکه نه عینی ونه غیریدر وکلامی
بر صمندرکه نه مخلوق ونه غیر مخلوقدر وائمه معصوم وانبیاء الله ایسه
معصومدرکبی هذیانلرده بولندی . و ابن سالم : حق تعالی انسان صورتنده
ایسه ده لحم ودم دکلدر والی واغزی وبرونی وکوزی وقولاغی واردر»
اغتقادات باطله سنده قالدی .

٨ — شیعه دن [نعمانیه] فرقه سی — بونلر هشامیه فرقه سنك
اعتقادی قبول ایدوب یالکمز : جناب حق جسد دکلدر . انسان صورتنده
بر نوردر ، سوزیه آریلیورلر . بو فرقه نك براسمی دخی [شیطانیه] دره .
٩ — شیعه دن [یونسیه] فرقه سی — بونلر حق تعالی عرشک
اوزرنده در . وملائکه کرام اونی کورمکده در وکندوسی ملائکه نك
محمولی اولدیغی حالده انلردن اقوادر» دیرلر .

١٠ — شیعه دن [نصریه] فرقه سی — بو فرقه یه تابع اولانلر

جناب حقان امام علی کرم الله وجهه حضرت تلرینه و اولادینه جلواته
قائل اولورلر و جسد جسمانی ایله روحانیتک ظهوری انکار اولمز
دیوب [جبرائیل] علیه السلام خیرده و شیطان علیه اللعنه شردده
صورت بشریه ده ظهورینی مثال کتیریرلر .

۱۱ — شیعه دن [جناحیه] فرقه سی — بونلر روح الله حضرت
آدم علیه السلام ایدى، صوکره حضرت شیثه ودها صوکره انبیاء
وائمیه انتقال ایتدی و امام علی و اوچ اولادندن صوکره رئیس مذهبمز
[عبدالله بن معاویه] یه کلدی و عبدالله مستقبله اختفا ایتدیکی اصفهان
طاغندن چیقده قدر « دیرلر و قیامت انکار ایدرلر و محرمانی حلال طوتارلر .

۱۲ — شیعه دن [غرابیه] فرقه سی — بونلر: علیه الصلاة
و السلام اقدمک امام علی کرم الله وجهه حضرت تلرینه مشابتهی غرابک
غرابه مشابتهی کیدر و بلکه ده از یاده در « دیرلر اونک ایچون غرابیه
تسمیه اولنملر در .

۱۳ — شیعه دن [رزامیه] فرقه سی — بو فرقه یه داخل اولانلر
امامتک جناب علی المرتضادن اوغلی محمد و صوکره آنک اوغلی ابی
هاشم و اوندن وصیت ایله علی بن عبدالله بن عباسه اوندن محمد بن
علی یه و اوندن ینه وصیت ایله ابامسلم خراسینک خلقی بیعت ایتدیردیکی
ابراهیمه انتقانی ادعا و اونک اعدامندن صوکره ابامسلم خراسانی یه
کچدیکنی اعتقاد ایدرلر و جمیع محرمانی حلال طوتارلر .

۱۴ — شیعه دن [زراریه] فرقه سی — بونلر: جناب حق حدوث
صفتدن مقدم یالکز حیات صفتیه متصف ایدی . عالم وقادر و سمیع
و بصیر دکل ایدی « دیرلر یعنی صفات الهیه تک حدوثنه قائل اولورلر .

تفویض اولندی ادعاسنده بولنور لر .

۱۶ — شیعه دن [بداییه] فرقه سی — بونلر حق تعالی برنسنه یی اراده ایتدکنن سوکره انک اوزرینه ظاهر اولمان نسنه ظاهر اولور دیر لر .
بو حالدده جناب حقا حشا عواقب اموره ظاهر عالم اولماسی لازم کلمور .

۱۷ — شیعه دن [بنانیه] فرقه سی — بونلر جناب حق انسان صورتنده در ذات اللهدن غیر یی باقی یوقدر و امام علی کرم الله وجهه حضر تلمینه جز و الهی حلول ایدوب آنک جسدیه متحد اولمشدر .
و امام مشار الیه خیر قیوسی اوقوتاه قویاز مشدر و روح انله اوندن سوکره اوغلی [محمد الحنفیه] یه و اوندن سوکره بر قاج واسطه ایله رئیس مذهب جز [بنان] ه انتقال ایتمشدر دیر لر . مرقوم بنان امام [باقر] رحمة الله حضر تلمی زماننده بر حیاة اولدیغندن مشار الیه مکتوب کوندر وب کند ی اعتقه دینه دعوت ایتمش ایدی . مشار الیه مکتوبی اوقودقندن سوکره زیاده سیله تعجب ایدوب کتورن ادمه شو مکتوبی یوت بیوردی و حریف یوتدینی کبی وقت ایدوب مندرجاتنک بطلانی ثابت اولدی . مرقوم بنان اک سوکره قتل و بدنام اولمشدر .

۱۸ — شیعه دن [باطنیه] فرقه سی — بو فرقه نك الحق سبحانه و تعالی حضر تلمی نه موجود ونه معدومدر ونه عالم ونه جاهلدر دیوب صفات الهیه نك کافه سی تشکیک ایدر لر و حق تعالی امر یله بالفعول تام اولان عقلی و بو عقل واسطه سیله غیر تام اولان نفسی ابداع ایدی و نفس عتاک کانه مشتق اوله رق نقصاندن کاله کک ایچون بر حرکت و حرکت دخی آله محتاج اولدیغندن اجرام فکیه حدت اولدی و موالید ثلنه دخی اجرام مذکور ه دن وجوده کندی دیر لر و نتایج ارواح و حلوله

قائل اولورلر . بو عهده باطنیه اسکى مجوسيلردن قالمه برشى اولوب
 [۱۰۹۰ م و ۴۸ هـ] تاريخنده حسن بن على الصباح معرفتیه
 تجديد اولمش ایدی . بوماحدلر قرآن کریمک معانی باطنیه سنی
 کندو زعملرنجه اخذ ایدوب معانی ظاهره سنی ترك و حکمسز اعتقاد
 ایتدکلری ایچون . اشبو [باطنیه] نامیله وحسن الصباحدن اولکی
 رئیسلرینک اسمی حمدان قرمط اولدیغیچون [قرامطه] نامیله وامام
 صادق رضی الله عنه حضرتلرینک بیوک اوغلی اسماعیلی امام طاییدقلریچون
 [اسماعیلیه] نامیله ومحرمات ومحارمی کندولرینه مباح قیلدقلری
 ایچون [حریمه] نامیله ورسل یدیدر وهر برینک آره سنده یدی
 امام واردر اعتقادنده اولدقلریچون [سبعیه] نامیله وبر آره لق بابک
 نامنده بر خارجییه تابع اولدقلریچون [بابکیه] نامیله ومرقوم بابک
 زماننده قرمزی اثواب کیدکلریچون [محمیه] نامیله دخی یاد اولنورلر .
 اشبو ملحدلر خلقی اضلال ایچون بر طاقم اصطلاحات کفریه قوللانورلر
 وبول منی دن انجس ایکن حین تبولده غسل لازم کیلوبده خروج منیده
 ندن لازم کلسون کبی شک کتوره جک سوزلر سوبلر و دیندن چیقوب
 تمام ملحد اولنلره [خلع] وچیمقماغه [سلخ] تسمیه ایلرلر و بودرجه یه
 وارانلره جمیع محرماتی مباح قیلارلر و وضوء محبت امامدن و صلاة
 طریق الحادک غیریدن منکر اتی نهی ایدن رسول ناطقدن و احتلام نااهله
 افشای سردن و غسل تجدید عهددن و زکاة کلمات الحاد ایله تزکیه
 نفسدن و کعبه وصفانییدن و مرود باب علیدن و تلبیه مخاطبک اجابتدن
 وطواف ائمه یه محبتدن و جنت تکالیف شرعیهدن استراحتدن و جهنم
 تکالیف مذکوره مشقتی اختیاردن عبارتدر دیرلر . [بابکیه] و [قرامطه]
 و [حسن] و [سبعیه] کله لرینه دخی مراجعت بیوریه .

۱۹ - شیعه دن [زیدیه] فرقه سی - بو فرقه نك اصحابی [زید بن علی بن حسین بن علی المرتضی] رضی الله عنه حضرت تیرینه منسوبیت ادعا سنده بوئتورلر واقعا زید رئیس معتزله واصل بن عطاءیه شاگرد اولدیسه ده رفقی و اعتزال کندوسنه ویریله مز بو افترا بنی امیه دن هشام بن عبدالملکک کوفیه هجومی ائنده بعض غرضکاران طرفدن اویدورلمش برشیء اولسی مأمول قویدر . زیرا امام اعظم ابوحنیفه حضرت لری زید بن علی به اول وقت خیلی مال اعطاسیله معاونت بیورمش ایدی هر نه حال ایسه زیدیلر [جارودیه] و [ساجانیه] و [صالحیه] ناملریله اوچه منقسم اولورلر و بونلردن جارودیلر علیه الصلاة والسلام حضرت لردن سوکره امام الحق حضرت علی ایکن حق ضایع ازلدی دیرلر و ساجانیلر حضرت علی موجود ایکن امت دیکر لرینه بیعت ایتدیکه چون خطا ایتدی دیرلر و صالحیلر سلیمانیلرک اعتقادینی قبول ایله برابر حضرت عثمان رضی الله تنهده توقف ایلرلر .

۲۰ - شیعه دن [امامیه] فرقه سی - ایکی قسمه منقسمد: وایکیسی دخی امامت اولاد جناب علی به منحصر درو حقلرنده نص جلی واردر دیرلر لکن تعییننده اختلاف ایدرلر و سائر اصحاب کرام حقلنده لایق اولیه جق سوزلر سویلرلر .

بیمه مقننه مطالعه

شایان دقدرکه کربک شیعه و کربک مذهب خوارج ، انتشار اسلامه حاکمیت و تفوقنی غیب ایدن ملترده زیاده رغبت بولمشدر . عین حالت خرسیانلق مذاهب رفضیه سنده دخی کورلمشدر . شیعه افکاری ، انک زیاده ایرانده نشوونما بولمشدر . بوزاسنی

غایت طبیعی بولالمی دز . ایرانیار ، غایت حساس و شاعریتله مشهور و متخلق بر قومدر . اولئر ، وقعه کربلاکی نییاده مثل بولونمایان بر قاجعهیه قارشی لاقید قالامازلردی .

صوکراده ولایتی ، کالتی وبی مثل شجاعتی ، طاقتسوز قوتی سببیه امام عنی ، بوقوم خیالاتپروری بر صورت مخصوصده جذب ایدیوردی . ایرانیار ، مصائب اهل بیت ایله کندی مصیبت قومیهلرینی توحید ایدیورلردی . اهل بیته قارشی ظلم ایدنلرک عددینی چوغالده چوغالده ، دائرة تبرینی توسیع ایده ایده ، نهبت ایکی طرفک دشمنلرینی ده مزج ایتدیلر . اموی و مروانیلره احاله ایتدکلری نفرینی ، سائر اصحابه قدر تشمیل ایلدیلر . ایران قومنک دین ، مدنیت واستقلالنه جناب عمر حاتمه چکمش ، ایران شکوهنی سیف اسلام حضورنده عمر تذلیل ایتمش ایدی . بوسببیه ایرانیلرک اعماق موجودیت ملیه سننده ، بویدی بیک ییلق مدنیتی کوکندن ییقان عمره قارشی برکین موجود و بوده پک طبیعی ایدی . بوکین خفی بی اظهار ایچون حقوق اهل بیت دعواسی ، مشروع و اسلامی بروسببیه اولدی . بویلهجه تولی وتبری مفرط فکرلری اوزه رنده شیعی لک بویوک برانبساط بولدی . بو محاکمه تمامیه دوغریدر . ایران شیعه سی ، عقاید خصوصنده اهل سنته خیلی یاقلاشمقده و سائر مذاهب شیعه ده کی چوجقجه خطیا دن متبری بولونمقده ایکن تبری مسئله سنه هینسندن زیاده وسعت ویریور .

زیدیلر دخی شیعه ایکن شیخینه قطعاً تبری ایتزلر . تبرینی شریطه مذهبیه یا پامیان ذها برچوق مذاهب شیعه واردر .

شیعیلر ، تعصب و متانتله و نشر مذهب خصوصنده مهارتله معروفدرلر . تعزیه نامیه اجرا ایتدکلری ماتم ، مراسم دینه شکلنی آلمشدر .

اور واپالیر ، تعزیرلی شدتله تنقید ای دیورلر . بز ، اسلامی انتباهه واحترافات اوزرندنه تفکره وسیله اولاجق بروقعہ دلسوزک تخطری و اومناسبته شهدا وسعدانک تذکار نامی علمنده اولامیز . لکن بوباده تجویز اولونان افراطی ده موافق کور میورز . تعزیرنک اک موافق صورتی ، طرق علیده اجرا ای دیله نیدر که بوده تأیید موالات . اطعام فقرا کی صمیمی و موافق محاکمه شیلردن عبارتدر .

فوارج

خارجیلک ، کچن مباحثده برنبذه بیان ای تدیکمنز اوزره . امام علی نک معیتده ایکن شایان حیرت و تعجب منطقسز بر بهانه ایله مشارالیه دن آریلانلره ویریلن اسم اولوب مؤخرأ اهل بیته بغض ای دن مذهب لر بونام آئنده جمع اولونمشدر . خارجیلرک حالت روحیه سی ، جدآور حیوانی شایر دا جق شکلده در . بونلر ، غلبه ایتمش اولان علی نی . محاربه دن فراغته و حکم قبولته اجبار ای تدکن صو کرا ، بو حرکتدن ناشی مشارالیه ی تکفیر ایتمشدر . بو حرکت ، صو ک درجه غریبدر . خارجیلر ، کندیلری ده کافر اولمشلرکن تجدید ایمان ای تدکاری تی بیان ایله امام علی واردوسنه تجدید ایمان تکلف ای دیورلردی .

خارجیلر ایچنده ، قدمای احمدن و سابقین اسلامدن کی مسسه کورولمز . بونلر ، ابو بکر زماننده ارتداد ای دن عربان ایله اولادندن عبارت ای دی . خلافت اختلافلی سنه ، بو اختلافک تولید ای تدیکی محاربه لره هیچ طرفدار دکل ای دیلر . صفین محاربه سنک اوزاماسی اولنرک ذهنیتده ، محاربه ناک سببی اولان امام علی ایله معاوییه شدید بر بغض بسلا مہ سنه سبب اولمشدر . فی الواقع خارجیلرک صفت کاشفہ سی ، شیخین دن ما عدا اکثر ازان احوالی . صو کرا نه بوتون اموی لری تلعین ،

خلافت قریش اشرافه مخصوص بر مکسب و مسند اولیاسته اعتراض تشکیل ایدر .

مذهبك اساس تشكیلاتی بو ایکی فکردن عبارت یعنی صرف سیاسی ایکن مؤخرأ بر طاقم دینی فکدرلده علاوه ایدلمشدر .
دوزی، روح اسلامه مضر اولان هر شیئی تجلیل ایتدیکی کبی خار جیلری ده غریب بر لون کاذبه بو یامشدر . دوزی یه کوره خار جیلر ، مسلمانلرک « پوریتن - صافی » لری ، ده موقراتلریدر . صوکراده خار جیلرک اخلاقیاتی مدح اپدیور . بو محاکمه لرک حقیقی بر قیمت تاریخیه سی یوقدر . خار جیلرده یتیشن بر طاقم فداکار و عنود کیمسه لر ، هر مسلاک و مذهبده حتی اکمرد و دلرنده بیله یتشمش اولدیغندن متعصب و فداکار طرفداری اولوق ، بر مذهبك حقانیتنه دلیل اولاماز .

بنابرین خارجی مذهبی ، نظریات دینییه اعتباریله تماماً معناسز اولوب سیاسیات اعتباریله ایسه فترت دوره سنک نتیج طبعیه سنندن بری در . فی الواقع ظهور ایدن اختلاف شو فکدرلری تولید ایده بیلردی .
۱- اختلافده وظیفه دار اولانلردن علی یه طرفدار بولونانلرک اصل اهل

سنت و شیعه - ،

۲ - معاوییه طرفدار اولانلرک اموی و مروانیلر - ،

۳ - هر ایکی طرفك عاینده اولانلرک خوارج - ،

۴ - هر ایکی طرفك لهنده اولان بر قسم میال تألیف متأخرین

اهل سنت . خار جیلر ، عالم اسلامده مهم بر موقع طوتماشلردر . بوکون بو مذهب طرابلس غرب بر بریلریله تونس و جزایر ده بر مقدار بر بری ، زنکبار اطه سی و جزیره العربیک شرق و وسطیسنده منتشر واربابی آذر . مذهب خارجی ؛ علوم و فنونک تعمیمیله نور اسلام

او کئده اک اول واک قولای افول ایده جک منظومات سقیمه فیکر یه دن در . بومذهبک انواع و اشکال تاریخیه سنی آشاغیده کوسته ریپورز . بوکون بوشعه لر دن یالکز « اباضیه » پایدار اولمشدر .

۱ — خوارجدن [محکمہ] فرقه سی — بونلر نهر وان اها لیسندن صوم وصالته مداوم بفرقه ضالہ اولوب حضرت علی و سائر صحابه کرام رضوان الله تعالیٰ علیہم اجمعین حقلرنده ادبسنلک ایدر لر و هر عادل امام اولاییلیر و مرتکب کیره تکفیر اولونور دیر لر ایدی بونلرک بو ادبسنلک لککری حضرت علی یه واصل اولدینی کبی عسکر کوندر و ب اکثر یسنی قتل و تادیب ایتدی .

۲ — خوارجدن [ارزقیه] فرقه سی — بو فرقه نک اصحابی حضرت عثمان و علی و زبیر و عایشه و ابن عباس رضوان الله تعالیٰ علیہم اجمعین حضرت ائی حقلرنده یک بیوک ادبسنلکار ایدوب حضرت علی نک قتالی اولان ابن ملجمی ثنا ایدر لر . و کندی اعتقادات باظہارینه مخالف اولنلرک و اولاد و عبداللرینک قتانی مباح طوتار لر وزانی شخصنی رحمدن قور تار لر و مرتکب کیره بی تکفیر ایدر لر .

۳ — خوارجدن [بهسیه] فرقه سی — بونلر ایمانده لسانله اقرار کفیدر و اضلال کفر ایله ایمانده بابالری کیدر و مرتکب کیره دیندن چیقار دیر لر . بونلرک رئیس اولان [بهسی] بی عراق و ایسی [حجج] کتیردوب اللرینی و ایقلرینی قطعله اعدام ایلشدر .

۴ — خوارجدن [نجدات] فرقه سی — بونلر تکفیرده عقائد ارزقیه یه تابع اولوب ماغدا مسائلده آریلیر لر و جهل اوزرینه وقوع بولان جنایت اصحابن معذور طوتار لر .

۵ — خوارجدن [اصفریه] فرقه سی — بو فرقه نک اصحابی اکثر

خصوصاً در زقیه اعتقادینه مخالفت ایدوب قولده تقیه‌نک جوازینه و فعلده منعه‌نک زاهب اولورلر و تارك صوم و صلاتی تکفیر ایدرلر .

۶ — خوارچدن حفصیه ، یزیدیه ، حارثیه ، رابعه فرقه‌لرینه فرق [اباضیه] دینور . بونلرک اصحابی استطاعت قبل‌الفتور و قولک فعلی خدانک مخلوقیدر و مرتکب کیره کافر نعمت ایسه‌ده کافر ملت دکدر و بزم اعتقادیمزه مخالفت ایدنلر دیندن چقار و اثنای حربده ماللری حلال اولور دیرلر و امام علی کرم‌الله وجهه و رضی‌الله‌عنه حضر-ت‌لریله سائر اصحاب کرام حق‌لرنده درلودرلو ادب‌سزلکلر ایدرلر . هله فرق مذکوردهن یزیدیارک مسلک و اعتقادی کوله‌جک بر صورتده در . بونلر حق‌تعالی اهالی ایراندن بر پیغمبر کوندره‌جک و او پیغمبرک کتابی سواده یازیلوب دفته و بفته یره دوشه‌جک و نبی آخر الزمانک شریعتی ترک اولنه‌جق دیرلر و سنچار طاغنده مسکون اولان یزیدیلر دخی [ملک طاووس] نامینه شیطان علیه‌اللعنه‌یه حرمت و پرستش ایدرلر و برکون سمایه چیقوب بتون ملائکه‌نک ینه رئیس اوله‌جقدر دیرلر . بونلرک خرسیتیانلغه میللری اسلامه میللرندن زیاده‌در . [اباضیه] کلمه‌سینه‌دخی مراجعت بویوریه .

۷ — خوارچدن میمونیه ، حمزویه ، شعبیه ، حازمیه ، خلفیه ، اطرافیه ، معلومیه ، مجهولیه ، صلتیه ، ثعالبه ، ثعالبه معبدیه ، شیبانیه ، مکرمیه ، اشبو اوز اوچ فرقه‌نک نام عمومی [عجازه‌ده] در بوفرقلر اصحابنک اکثریسی قدره قائل اولوب فعلی خلقاً و ابداعاً عبده نسبت ایدرلر و بعضیلری خدا خیری اراده ایدوب شر و معاصی بی اراده ایتمز دیرلر و بعضیلری عبدک فعلی جناب حقک مخلوقیدر دیرلر و مرتکب کیره‌بی و تارك صلاتی ترکندن ناشی اولیوب بلکه حقندن غفلتی ایچون

تکفیر ایملر و قزلرک قزلرینی و قرنداش قزلرینی نکاحله آلورلر و حشا
سوره یوسفی انکار ایدرلر .

ایلك فقہا

بردینده کی عقاید و معاملاتک تحلیل و تدقیقنه ، مغلق و یا یکدیگرینه
متضاد کورینتلرینک تفسیر و توضیحنه ، و هپسینک تصنیف و تقسیمنه
أروکچ لزوم حس ایدیه جکی طیبیدر .
حیات نبوی ده ، بوکالزوه یوق ایدی . اسلامی تشکیل ایدن اصحاب ،
برخصوصده دوچار مشکلات اولونجه جناب نبی یه مراجعتله حل عقده
ایدرلردی . اووقت هیئت اجتماعیة اسلام ، کوچوک بروسطده ساکن
و محدود العدد ایدی .

صوکرالری ایسه وطن اسلامی پک بویومش ، آغوش نجاتنه
یچه ام و اقوامی آلمش ایدی . برده فترت یوزکوسترمش ، سیاسی
اختلافلر ، دینه قدر تأثیرلر یامش ایدی . ایشته بو سببلره مبنی دور
فترتله برار فقہ و مجتهدینه ، علما و مفسرینه شدتله لزوم حس ایدلمشدر .
ایلك فقہلرک بر قسمی مدینلی ایدی . بونلرک الملك تدقیقنه
لزوم حس ایتدکاری بخلر ، صفات الله و قضا و قدر مسئله لری اولدی .
جناب حقاك صفاتی ذاتنک عینی می در ؟ غیری می در ؟ قضا و قدرله
مسئولیت عباد کیفیتی ناصل تردیف اولونا بیلیر ؟ ایشته کور بلیور که
ایشه ، الکانازک واک معنوی نقطه لرندن باشلانور . قضا و قدر بحثنده
حسن بصری ، امام علی نک جبر معتدل اصوائی قبول ایدیور که
بومذهب ، امام حسن ک کندیسنه یازدیغی بر مکتوب جوابی ده
توضیح اولونیور . خیر و شر مسأله ده ساحه تدقیقه چیقیور . جناب
حق شری خلق ایدرمی ؟ یچون شری خلق ایدیور ؟

حسن بصری . پیروده یره طلبه سنک افکارینی بر حد اعتدالده طوطغه چالشینور . بر کون طلبه سنکدن واصل بن عطا . کندیسندن اعتزال ایدیور . بوصورتله معتزله مذهبی میدانه کلیور .

بومذهبک بللی باشلی خطوطنی تشریح ایتدیکنمز وقت کوره چکنز که اونی اشغال ایدن مباحث ، مافوق الطبیعه مسائل رقیقه سی دره عصر اول اسلامده یونان فلسفه سنک هیچ بر تائیری واقع اولمامشدر . بویله ایکن ایلتک معتزله ، ذات وصفیات بشارنده سانکه ارستو طرفندن الهام اولونیور . هر ایکی طرفده عین احتراز ، عین اندیشه : وحدت الهمیه شائبه تکشیردن قورتارمق .

لکن شوراسی ده شبایان دقتدرکه ایلتک فقها ، صفات الهیه ذاتنک غیری کورمکه میال بولونمشلوردر . بوندن شو آ کلاشیلور که : روح انسانی تدقیق علویاته کیریشدیکی وقت بر طاقم معین اشکال عقلیه یه اتباع ضرورتنده قالیور . روحک سیز طبعیسی ، صور افکار اصلیه بی تبعیله کشف ایدیور .

معتزله حقنده محاکمتمزی در میاندن اول ، بو مذهب نام عمومیسی آلتنه قونیلان اشکال فکریه بی انظار قاره قویاجغز .

مُصَبَّاتِ مَعْتَزَلِه

۱- [واصلیه] - اعتزل بوفر قه نك رئیس حسن بصری حضرت تلرینک شا کردلرندن « واصل بن عطا » در . مرقوم بر مسئله ده حسن بصری حضرت تلرینه مخالفته مجلسندن قالقوب کتدیکننه بناء حضرت مشارالیه « قداعتزل عنا واصل بن عطا » بویوردی . و مرقوم دخی کندی ذهاب و اعتقادینی ترویج و تدریس ایده رک شا کردلر پیدا ایتدیکنندن

معتزلہ مذہبی میدانہ چیقدی . بونلر صفت الہیہ فی نفسی ایدوب ذات اللمہدن غیر ی قدییم یوقدر و کفر و ظلم و شر خدا نك تقدیر یله دکلدز . و کفر ایله ایمان آرسنده بر منزلہ وارد دیر لر . و بو کجی دها بک چوق اعتقادات باطله ایله اهل سنتدن آریلور لر .

۲ — [هذیلیه] — بو، فرقه نك رئیس ابو هذیل العلاف «در . بو آدم بالواسطه واصل بن عضادن او کوندی کی مسائل باطله دن بعضی لر نی قالب آخره افراغ و تدوین ایدرک مقدم الطائفه نافی آلدی . و احسانی اقوال فلسفہ نی عقائد معتزلہ یه خاطر ایدرک بعض مسائلده یولداشلر ندن آیرلدی . بونلر خدای متعال حضرت تیرینک مقدوراتی فسا بولور . و اهل جنت و جهنمک حرکاتی ضرور دیر . و عبادک جنت و جهنم اوزرینه قدرتی یوقدر . و جناب حق اراداتی مرادک غیر دیر لر .

۳ — [نظامیه] — بو فرقه نك رئیس ابراهیم بن سیارد . بونک مذہبنه سلوک ایدنلر حق تعالی قولدرینه صلاحلری اولمیان نسنه نی ایشتمک و آخرتده ثواب و عقابلر نی ا کستلمک قدر دکلدز . و مخلوقاتی حدوث و وجود اعتبار یله دفعه واحده خلق ایتدی . بو تقدم و تأخر کوندن ظهور ددر . و قرآن کریم کاملاً معجز اولم یوب بالکیز مغبائندن خبر ویردی کی معجز ددر . ا کرحق تعالی مساعدده ایشم اولسه ایدی . عرب مثالی کتوره بیلوردی . و اجماع و قیاس شرعه حجت دکلدز دیر لر .

۴ — [حاطیه] — بو فرقه نك رئیس محمد بن حافظ ددر . بو حیث و احسانی حق تعالی قولدرینی بر باشقه دارده عاقل و سالم و بالغ اوله رق خلق و کندی معرفت و علمنی و نعم سائر دنی احسان ایتدی . و جمله سنی اونم و احسانه تشکرله مکلف قیلدی . و قولدرک بر طاقی

تکلیف اولونان امر مذکور گاهی حقها ایفاود بگری قصور اوله رقی
 ادا ایلوب اوینجی طاقمی کاملاً ترک عییا ایلدی . و جناب حق
 اطاعت و لازمه شگری ایدنلری دار حیمه کونده روب ایگیسی
 اورتمسی اولانلری بودار دنیا به چیقاردی و بوراده باسا وضراء
 و شدت و رجا والام والدات ایله مبتلا قیلدی . ایشته صور انسانیه
 و حیوانیه ده کوریلن اختلاف انلرک زبونلری نسبتنددر و قدیم اولان
 جناب حقدن باشقه برحادث الهمیه ده واردر .

۵ — [بشریه] — بوفرقه نك رئیس بشر بن معتمر در . بو آدم
 احوایی خدای متعال حضرتلرینك اراداتی ایکی وجه اوزره در و بر
 وجهی صفت ذات و دیگر وجهی صفت فعلدر . و صفت ذاتیه کندی
 افعالی و عبادینك جمیع طاعاتی اراده ایدر . زیرا اصلاح و خیری
 بیلوبده انی اراده اتمیان حکیم صایماز . و جناب حقک بر لطفی ده
 واردر که انی اظهار ایتمش اولیدی ، روی ارضه بولنان انسانلرک
 کافه سی ایمانه کلور ایدی . مع مانیه اولطفی اظهار اتمک جناب حقه
 واجب دکلدز . و کیره دن توبه مقبول ایسه ده مرتکبی برده ایشلایکی
 حالد اولکی ارتکابک جرمی ینه عودت ایدر . اعتقه دنده بولونورلر .
 ۶ — [معمریه] — بوفرقه نك رئیس اولان معمر بن السملی قدر
 یونک اولولرندن ایدی . بونک مذهبه تابع اولانلر جناب حق بالکنز
 اجسامی و اجسام دخی اعراضی خلق ایتدی . جناب حق کندی
 نفسنی بیلمز زیرا بیلیمکلیکی علم ایله معلومک اتحادینی ایجاب ایدر .
 انسانک ارادتن غیری فعلی یوقدر . و حرکتی ارادانه مستنددر و بو
 استاد تولید طریقله اولمایوب مباشرت طریقله در دیرلر .

۷ — [مزداریه] — بوفرقه نك رئیس اولان عیسی بن صییح

غایت صوفی صورت اولدیغندن « رهاب المعتزله » عنوانیله شهرت بولمش ایدی . بونک مذهبه سالک اولانلر خلق نظم و بلاغت جهندن قرآن کریم کبی و بلکه اندن احسننه قادردر . وحدوث قرآنده مبالغه ایلان و قدمنه ذاهب اولانلر کافردر . وحق تعالی ابصار ایله کورتمز و عبادک اعمالی خدانک مخلوق دکادر برفعلک تولدجهتیه ایکی فاعلدن وقوعی جائز دکادر اعتقاد ایدرلر .

۸ — [ثمامیه] — بوفر قه نك رئيسی اولان ثمامه بن اشرس النخیری خلفای عباسیه دن ، [مأمون] نك حضورینه قبول و مصاحبت ایتدیکی علمادن ایدی . مرقوم و انجانی افعال متولد نك فاعلی یوقدر . و مشرکین و مجوسی و یهودی و نصاری و زنادقه روز قیامده جهنمه کیرمیوب صیدان و بهایم کبی ظیراق اوله بقلدر . و تحسین و تقبیح عقاید . و معرفت ورود شرعیدن اول واجبدر . و کفاردن خالقنی بیلیمه نر معزودر دیرلر .

۹ — [هشامیه] — بوفر قه نك رئيسی اولان هشام بن عمرو الفوطی گروه معتزله دن برچوق بدع باطله ایله تمیز ایتمشدر . مرقوم و انجانی جنت و جهنم الان مخلوق دکادر . زیرا شیعمدی وجودنده قائده یوقدر . و امامت اختلاف ایله منعقد اولماز و اعراضده خدانک خالق اولدیغنه و رسالت ادعا ایدنک صدقنه دلالت یوقدر . بلکه انلره دلالت اجسامدهدر . و قرآن کریمده حلال و حرام اوزرینه دلالت یوقدر دیرلر .

۱۰ — [جاحظیه] — بوفر قه نك رئيسی اولان عمرو بن بحر الجاحظ اهل اعتزالک بلغا و فصاحتدن اولدیکی جهنمه خلیفه معصم و متوکلله تقرب ایتمش و کتب فلسفه نی تمیح ایدرک برچوق مسألهده تهرن

ایش ایدی ، مرقوم و اصحابی معارفک کافهسی ضروریه اولوب هیچ
برسی افعال عباددن معدود دکلدر و عبدک ارادتدن غیری کسی یوقدر .
واهل نار جهنمده عذاب جهندن مخلد اولمازلر . بلکه طبیعت ناره
مقلب اولورلر . وحق تعالی عاصیلری نار جحیمه ادخال ایتمز . بلکه
انلری جحیم کندی جذب ایدر اعتقادنده ایدلر .

۱۱ -- [خیاطیه] - بوفرقه نك رئیس اولان ابی الحسن و اصحابی
خدای متعل حضرت تلرینك ارادتی ذاتیله قائمه برصفت دکلدر و جناب
حق سجیع و بصیر دیمك مسموعه و مبصراته عالم دیمكدر دیرلر .

۱۲ -- [کعبیه] - بوفرقه نك رئیس اولان ابوالقاسم بالاده محرز
خیاطیلردن ایکن برقاچ مسئلهده آنلردن آبرلمش در . و اومسائلدن
بری ارادتک وسمع و بصرک علمه رجوعی مسئله سیدر .

۱۳ -- [جبائیة] بوفرقه نك رئیس اولان ابوعلی محمد الجبائی
و اصحابی جناب حنك ارادتی حادته در و بر مکانده دکلدر و کندیس اول
اراده حادته ایله مریددر . وحق تعالی برکلامه متکلمدر که انی جسمده
خلق ایدر . و آخرتده کورنمز و قول و فعلنك خالقیدر و مرتکب کیره
نه مؤمن ونه کافر در . اکر توبه سز کیدر ایسه جهنمده مخلعددر
و مکلفه لطف ایتک و اکا اصلاح اولان نسنه بی رعایت ایلک جناب
حقه و اجیدر دیرلر .

۱۴ -- [بهشمیه] - بونلر معصیتسز عقابه استحقاق ممکندر و بر
کیره اوزد رینه مصر اولانك دیگر کیره دن توبه و رجوعی مقبول دکلدر .
وقدرتسز توبه یوقدر یعنی بالفرض زنایه قدرتی اولمایان کیمسه نك توبه سی
فائده ویرمز اعتقادنده دیرلر .

۱۵ -- [عمرویه] - بوفرقه نك رئیس اولان عمرو بن عبید رواة

حدیث اول دینی وزہد و اصلاحہ معروف و موصوف بولندینی حالہ رئیس معتزلہ واصل بن عطاءک مذهب باطنہ اعتقاد ایندکن صکرہ دہ ایلروسنہ کیدوب حضرت عثمان و امام علی [رضی اللہ عنہما] قضیہ لرنده ایکی طرفیدہ تقسیمہ قالشدی .

۱۶ — [اسواریہ] بونلرک رئیس اولان اسوار نظامیہ مذهبہ سالت اولدوق برقاچ مسئله ابداع الیشدر . مرقوم و انجانی حق تعالی عدلیہ خبر و ردیکی یاخود عدنی بیلدیکی نسنہ اوزرینہ قادر دکادر . لکن انسان قدردر زیرا انسانک قدرتی ضدینہ صالحہدر دیرلر .

۱۷ — [اسکافیہ] بونلر حق تعالی عقلا یہ ظلم ایتمکہ قادر دکادر . فقط صیان و مجانبہ ظلم ایدر دیرلر .

۱۸ — [جعفریہ] بونلر اسکافیہ مذهبنی قبول ایله برابر بعض فساق امت زنادقہ و مجوسدن بدتردر و حد شرب اوزرینہ اجماعت خطادر . زیرا حدده معتبر اولان نصدر و برجه سرقت این ایماندن منخلعدر دیرلر .

۱۹ — [صالحیہ] بونلر علم و قدرت و ارادت و سمع و بصرک میت ایله قیاملرینی تحویز ایدرلر . بو حلاله ناس بو صفتلرله متصفن ایکن اموات اولملری لازم کلور .

۲۰ — [حدیثیہ] جاحظیہ مذهبنده اولوب فقط هر حیوان مکفدر . سوزیله آیرلمشدر .

مذہب اعتزال مقصدہ مطالعہ

مذہب اعتزال رئیس اولان واصل بن عطاءک اسلامده اجرا ایندیکی تأثیر چوق بویوکدر . متفکر مشارالیک افکار ای دیگر

مذهب لرده بیله ، اساس اولمادینی برلرده ، مبدأ تنقید اولمشدر .
 واصل بن عطا فترت اسلامده وظیفه دار اولان اعجاب تحطه ایتمکله
 مذهب خارجه نیک مروجلرندن معدود بولمیشدر . مع مانیه مذهب
 اعتزال ایله شیعه ، چوق نقطه لرده برله شیر ، از جمله شری حقه
 غضب ایتمه مکده و اراده جزئییه خصوصاً لرده هر ایکی طرفک نقاط
 نظری بردر .

حسن بصری ایله تلیدی عطا ، تعیر آخرله اهل سنت و معتزله
 آراسنده موجب اختلاف اولان نقاط اعتقادیه و حکمییه ، بلای باشلی
 اوچ مسئله عائد بولنیور .

واصله کوره صفات الله ذاتک عینی دیمک وصفات اللهات کثرتیله
 برابر ازلیتی قبول ایتمک ، وحدت الیهیه مغایردر . شرکدر . واصلده ،
 بر شکل مبهمده کوریلن بوفکر ، شاگردلری طرفندن تکامل ایتدیر-
 یلهرک منتظم بر فلسفه ، بر « کلام » میدانه کتیرمشدر .

معتزلهک صورت تفکری ، ارسطونک مسروداتنک عینی
 منزله سندهدر . ارسطویه [*] کوره محرک اول ، عقل محض اولان
 « ذات » کندیسی قابل حرکت دکلددر . عالمک ناظم و محرکی ارسده
 کندیسی متحرک دکلددر ، زیرا متحرک اولسه ، کندیسنده بر محرک
 لازم کلیردی . غایبه تحلیلده مستبان اولورکه ارسطویه کوره سبب اول
 اولان حقت دیکر بر سبب ویا اسبابدن مستغنی اولماسی ، اراده ، انفعال
 و سایر کبی صفاتدن منزله اولماسندن نشأت ایدیور .

معتزلهده عین صورته دوشونیور ، اگر جناب حقت ذات مطلق ،
 کندی کبی ازلی صفاته مالک ايسه ، تعدد ذوات لازم کلیردیور .

« تصوف اسلامی » نام اثر مزده و ۳۲۶ سنه سی حکمت قولکسیوننده
 غزالی بحثنده بومسئله عریض و عمیق تدقیق اولوممشدر .

معتزلہ تک خطاسی ، صفت فکرینی یا کاشرتاقی ایچمدن ایلری کلیبور .
 اولردہ کوردہ صفت ، ذاتدن آیری و مستقل بر موجودیت صاحبی در .
 بر کردہ صفتہ بویله بر معنہ ویرد کدن سو کرا ، اوکادہ ذاتہ مخصوص ازلیت
 وسائرہ عطفی فی اواقع زور لاشیر وایدیلسہ کثرت ذوات حاصل اولور .
 لیکن صفتک بو صورتله تعریفی موافق نفس الامر می در ؛ خایر نه چاره که
 معتزلہ ، بو اعتراضی ، ایلت فقہا طرفندن در میسان اولونان « ذات
 وصفات بر برینک عینی دکلدرد . » نظریه سی اوزد رینه قور میوردی . اهل
 سنتک قور قدینغی ده « صفات ، ذاتک عینی در . » دیمکله تعدد الہیہ
 خصوصنہ حقیق ایدی ، دیمک که اولردہ صفتی بر موجودیت مستقلہ
 کی تصور ایدیور لردی .

بو ایلتک مصادمده معتزلہ تک هجومی پک قوتلی و ثمره دار اولدی .
 اهل سنت ، بو عصرده هنوز منطقہ واقف و بر اصول و کلامہ مالک
 دکلدی . بوتون استدلالاته ، عقایاتہ ، تنقیدات و تحایلاتہ ، یالکیز نقل
 ایله و اقوال انجانی اشهاد ایله و یا خودده احادیث و آیاتی آیان ایله مقابله
 چالیشیوردی . لیکن هنوز اصول و علم تفسیر برفن مخصوص حالنی
 آلاماش اولدیغندن آیات ، قبول ایدیلن مغزیہ کوردہ ، ایکی طرفده
 دلیل اولاییوردی . شو حالده ایسه هر ایکی طرف صورت تلقینی
 عقلی بیقتار مقایسون منطق و عمالکله مرجمت ایتدیری ایجاب
 ایدیوردی .

اهل سنت ، منطق و معقولات زمیننده معتزلہ یه غلبه ایدمه میوردی .
 تصوف بنشینده مصلحت ایدمه حکمز اوزره اهل سنت ، مؤخر آ بو
 نحی « ذات الہیہ ، صفاتک نه عینی در ، ونده غیر می در . » شکلنده

حل ایتیمس در . متصوّنینه کوره ایسه ، صفات ذاتک عینی در ، چونکه
صفت ، ذاتک بر صورت ناتی و معرفتدن عبارت اولوب آیری بر موجودیت
صاحبی دکلدز .

معتزله بی دوشونیدین دیگر بر مسئله مهسه ده ، قدر بخشی ایدی .
اونلر : مادم که هر قولک فعلی اراده کایهیه مفتقر و ضروری در . مادم که
هر قول ، کندسی حتمده تقدیر ایدیلن افعالی اجراده مضطر در ، شو
حاده عبادک مسؤلیتی معناسز ، مجازاتی حتمسز اولور . بو ایسه شان
اوهیته یاقیشهاز ، بنابرین هر قول ، افعال عادیه سنده اراده سنک دائره
امکانده اولان اعمالده فعلنک خالق در . « دیرلردی .

مع مافیله بو عقیده ، وضوح تامه مالک دکلدی . باخصوص واسل
بن عطا ، قضا و قدرک شکل عمومیسنی قبول ویالکز اعمال بشریه دن
عدایتدکلرینی استئنا ایتمکه عیر قابل توفیق ایکی فکر متضادی بردن
قبول ایتیمس اولویوردی .

حسن بصری ، معتزله یه جبر معتدل ایله مقابله ایتمکه چالیشیور سه ده .
برشیتک حد اعتدالی ، اوشیتک محتویاتی محو ایتیمه جکندن معتزله نک
سؤالی ینه باقی قالییوردی .

واصلک دیگر بر فکری ده اهل کبارک جنت و جهنم آراسنده
قالاجندن عبارت ایدی . مع مافیله بو صوک فکر ایکنجی درجه ده
برشی اولوب معتزله بی اک زیاده مشغول ایدن شیرلر ، هب طبیعت ذات
وصفاته عائد مسئله لر ایدی .

علمای اعتزال ، یونان فلسفه سنه کسب اطلاع ایتدکلری وقت ،
ساحه تدقیق پک چوق توسیع ایتدیله . معتزله نک اکثر نتایجی ،
عقیده اهل سنت ایله چاریشیوردی . ایلاک زمانلرده اهل سنتک بوتون

ضعفی ، عقیده‌ی عقل و محاکمه‌ی ایله تأیید و تنویر ایتمه‌ک و نقایات و عنفانی ، اسباب قبول کوسترمیه‌ک قبول ایتمه‌کدن ایلری کیمکده و معتزله‌ک قوتی ایهه ، انسانلری عقل و اعتقاد اراسنده تحجیر ایتمه‌لرندن نشأت ایتمه‌کده ایدی . معتزله‌ک اکثر محاکماتی ، برسوری سفسطه‌دن عبارت ایهه اهل سنت بونلرک سفسطه اولدیغنی اثباته مقتدر اولامیوردی . مذهب اعتزال صوگ تکاملاتنده شو نقتضای احتوا ایدیوردی :

۱ — وحدت ذاتیه‌ی اثبات ایچون نفی وانکار صفات ،

۲ — اعمال بشریه‌ی قدرت و اراده‌ عباده عصف و حق شرخاق

ایتمکدن تنزیه ، یعنی بشرده حریت کامله قبولی ،

۳ — ذات‌اللهک غیر قابل رؤیت اولیشی ،

۴ — حق و حقایق معرفت ایچون عقاگ کفایتی . یعنی بیغه برلر

کلمه‌سیله انسانلرک عقل سایه‌سنده خالق و حقایق کشفه مقتدر بولوندیغنی ،

۵ — مخلوقیت قرآن .

مذهب اعتزال ، مسائل دینیله ایله تبعاته باشلا دیغنی حالده صوگ

قراری ، صرف فلسفی برشکلده ویرمشسدر . مفراط معتزله ، عقاید

اسلامیه‌ی تنقید ایده ایده هیچه ایندیرمش ونهایت اورطه‌ده « فیکر

مطلق ، تنزیه مطلق ، ذات مطلق » دن عبارت بر فیکر مجرد براقشسدر .

معتزله ، اصول و اساس اعتباریله فلاسفه « عقابون » دیمکدرلر .

ایلك نقتضه حرکتلری « وجود » حقیقه وحدت دکل ، ثنویت اولد .

یغندن عقایدی عقل ایله تردیف امکاتنی بولامامشسدر ، عقیده‌ی عقبه

فدا ایتشلردر .

عین مقصد و صورتده حرکت ایدن بالجه عقابونک واصل اولاجبی

نتیجه ضروریه هب بود. برنجی جلد مزده پروتستان منقدین عقلیه سنک
دین عیسوی بی نه صورتبه تخریب استدکاری بی بر تفصیل یازمش ایدک .
معتزله دخی عین صورتبه عقایدی تخریب ایتشدر .

قرآنك مخلوقیتی ادعاسی ، انكار وحی ایله نتیجه ایتشدر . اورویا
راسیونالیستلردن چوق اول معتزله . معجزاتی تاویله قالدیشمش و فقط
بو تاویلاتده معنویاته و وحدت وجوده مراجعت ایتدیکندن بالنهایه
معجزاتی انکارده مضطر قالمشدر .

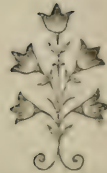
نجی اسرائیلك بحر قلزمین کجیشنی ، زمانمز عقلبون نصرانیه سی
مدوجزر ایله تاویل ایدیورلر . اونلرجه کورلرک کوزلرینک تد او یسی ،
جاهلیرک تنویر افکاری دیمکدر . اولوبی دیر بلمتک دیمک اولوبرقلی
روح اعتقدله احیا دیمک اولوب حقیقه اولمش بر انسانی دیر بلمتک
معنانه دکلدر .

شویبان ایتدیکنمز افکار ، معتزله یه خاص اولان افکار مشترکه
وعمومیه اولوب ایچلرنده تناسجه قائل اولانلری و عقلبون مسلکیه
مناسبت . آلمایان افکار اطفالانه یه قایلانلری ده واردر .

معتزله نك قوتی ، اهل سنتك منتظم و مکمل بر اصوله مالک
ارلاماسی میدانه کتیریوردی . ائمه معتزله دن اشعری ، مذهب اعتزالی
ترک ایله ائمه اهل سنت میاننه داخل اولدقن صوکر ، معتزله یاواش
یاواش افول ایتشدر .

مذهب اعتزال ، چوق بویوک متفکرلر یتشدر مشدر . بومذهب
اربابنک دین اسلامه دولایسیله بویوک خدمتی سبق ایتشدر . زیرا
اهل سنتی اصول و حکمت جهتیله تکامله اجبار ایدن عواملرک
مهمی معتزلیلر اولدیغنی اونونمالی در . وشوراسی ده شایان دقتدرکه

مذاهب معترضه نك نازياته تنقيدى آلتده قالدني مدخه مذهب سني
 دائما ترقى وتكامل ايمش واعتراضدن حالي قلدقن صوكر ايسه ،
 علم وعلما اعتباريله ، بردوره مؤسف توقفه كيرمشدر .

دوقوزنجی مبحث

مذالاب سارہ

مرجئہ مذہبی — نجاریہ — جبیریہ — حاولیہ — مشبہہ — مذہب
اہل سنتك تكاملاتی — اشعری وغرالی

مرجئہ مذہبی

— ۱۰۰ —

بومذہب زیاسیہ شایان دقتدر ، بونلر معرفت ، اخلاص و محبتہ
برصورت مخصوصہدہ اہمیت ویرمکہ مذاہب سائرہدن تمیز ایدرلر .
مرجئہ یہ کورہ اسالاس معرفتدر . معرفت اولمازسہ ، ایمان ممکن
اولماز . مرجئہ ، اباحیہ اصحابنك منبعی صایلابیلیر . فی الواقع مرجئہ
مذہبی سالکلری عباداتہ پك آز اہمیت ویریرلر .
مرجئہ مذہبنك خطوط عمومیہسی ، ضررسز کبی کورینیرسہدہ ،
برطرفدن ایمان واسلامی معرفتہ مشروط قیلارق بشریتك اکثریت
عظمای افرادینی اسلامدن خارج براقالری و دیگر طرفدن ایسہ
معرفتی « علم بی معنای اجمالی » درجہسنہ ایندیرمہلری ، مذہبلرینہ
مذہب دینیہمیہجك قدلالابالیک رنکی ویریور . طاعاتی صوكدرجه
اہمیتسز براقوب اخلاص و محبتہ صوكدرجه اہمیت ویرمہلری ،
بومذہبیہ فلسفی برشکل ویریور . اخلاص و محبت ، پك عالی حسلر
ایسہدہ قواعد اخلاقیہ و اصول طاعات ایلہ معین اولمازسہ ، صوكد

درجه مهم مضای و آلاستیقی اولور . مزجه نك شعبان مشهوره سی شونلردر :

۱ — [یونیه] — بوفر قه نك احمبانی حقیقت ایمان حقاك معرفتیاهدر . و عبداك جته عبادتله دخولی ممکن دكلدر . انجق اخلاص و محبتهدر . و معرفتدن غیرى طاعاك تركی حقیقت ایمانه ضرر ویرمز و او سببیه عذاب اولونماز دیرلر .

۲ — [عیدیه] — بوفر قه نك احمبانی خدای متعال حضر تلری انسان صورتددر . و صفتلری ذاتندن غیرى دكلدر دیرلر .

۳ — [غسانیه] — بوفر قه نك احمبانی ایمان خدای متعال حضر تلری ورسولانی و اونلردن كلنلری بیلمكدر . تفصیلاً بیلمكك حاجت یوقدر . مثلاً جناب حقاك حبی فرض ایتمكینه اینانمهللی ، لیکن حبی مكه مكر مه ده كه كعبه یه طواف و زیارتله می بیله مز دیرلر .

۴ — [ثوبانیه] — بوفر قه نك احمبانی ایمان خدا متعال حضر تلرینه ورسولانه اینانق و عقلاً ایشانمه سی جائز اولان نسنهلری اقرار ایتمك دیمك اولوب عقلاً ایشانمه سی جائز اولان نسنهلره اعتقاد ایماندن دكلدر . وحق تعالی روز قیامتده برخاصی بی عفواید رایسه سائر امثالنی دخی عفو ایده جكلدر دیرلر .

۵ — [ثومیه] بوفر قه نك احمبانی ایمان معرفت و تصدیق محبت و اخلاصدر . بونلردن برینی یا خود بعضیسنی ترك ایدن ایماندن دور اولور . ومع مافیه بعضیسی ایمان دكلدر . بعده قضا ایتمك نیتیه ترك كفر دكلدر دیرلر .

تجاریہ منقولہ

بومذہب ، اہل سنتك بر شعبہ سی صایلا بیلیر سہدہ بر قاج نقطہ دہ
 اجماعدن آریلوب افکار اعتزالی قبول، ایدیور . مثلاً نفی صفاتہ ،
 قرآنك مخلوقیتہ ، وذات اللہك نفی سرایتندہ معتزلہ ایلہ بدرجہ یہ
 قدر ہم فکردر لر . مع مافیہ صوڪ مسئلہ دہ کی فیکر لر ی اہل سنت ایلہ
 قولایجہ تردیف اولونابیلیر . حدوث قرآن حقیقہ کی فیکر لر ی دہ
 معتزلہ یہ نسبتہ اہل سنتہ دہا قریبدر .

بومذہبک « برغوشیہ » و « زغفرانیہ » شعبہ لر ی مذسوبینی دیور کہ :
 کلام اللہ حین قرأتندہ عرص و حین کتابتندہ جسمدر . وغیر اللہدر
 وغیر اللہ ایسہ مخلوقدر . دیر لر . و ایچلر ندن مستدر کہ طائفہ سی زغفرانیلر
 اوزرینہ استدر اک ایدوب علیہ الصلاۃ والسلام اقدمزک [کلام اللہ
 غیر مخلوق] بیوردیغنه و سلف صالحینک بونک اوزرینہ اجماعنہ
 بزدخی اینانیر و غیر مخلوق دیر ز . لکن حضرت پیغمبرک بو قولنی
 شو مضایہ حمل ایدہ رز کہ قرآن بو ترتیب حروف و اصواتدن نظم اوزہ رینہ
 مخلوق دکادر . بلکه بعینہا بو حروفک غیر ی اوزہ رینہ مخلوقدر و بو
 حروف او حروفدن حکایتدر اعتقادندن ایرلمایز ، دیر لر .

چشمہ بر منقولہ

بورادہ جبریدن مقصد ، اہل سنتك اختیار ایتدیکی معتدل جبر
 مسایکی اولمایوب ، عباددن افعال و ارادہ بی تمامیلہ سلب ایدن « جہم بن
 صفوان ترمذی » نک اجتہاد ایتدیکی مذہبدر .

بومذہبک معادلات منطقہ سنہ اصول تصوفلہ جواب و یرمک غایت

قولای ایسهده وحدت وجود حارجنده جواب ملزم اعطا وتدارکنده
چوق صیقیندی چکیلیر .

جبریه نك افراطنده مضرت کورنلر ، عبده کسب واختیار تصور
ایدنك رفع مضرتة قائلشمشملر ایسهده عندالتحلیل ، کسب واختیار
دخی منبع اراده وافعال اولان حقه راجح بولندیغندن جبریه نك منطق
آهینی قولایجه قیریلامیور .

« یهدی من یشاء » « یرزق من یشاء » کبی آیات ، وبالجمله اسماء
جلالیه ، جبریلرک صدق مسلککرینه اشهاد ایتدکاری دلالتدنر .
تردیف اضداد وتأویل معانییه عائدتی حسبیله بومبحث نزاکت
فوق العاده سی میداندهدر .

دین اسلامه هجوم ایدن متقدین غیر مسلمه نك ده الك زیاده اله آلدقوری
مبحثلر بولردر . عامه اهل سنت ، اراده کلیه ایله جزوییه بی ، قدرله
حریت اراده بی تردیف ایده مدکرنندن عملاً واجمالاً جبریه مذهبه
سالک عد اولونابیلرلر .

جبریه مذهبی ، وحدت وجود فکری ایله حد حقیقیسنه ارجاع
اولونابیایرسهده بوراسی انجق متفکرین وخواص امتجه تمکندر .
اکر عامه ، بوکا تشبث ایدرسه ایش ینه چیغرنندن چیقار .

جبریه مذهبی ، بالخاصه عوام ناس آراسنده انتشاری حالنده ،
باعث فلاکت ورداآندر . دییه بیلیرز که عالم اسلامک بادی اضمحلالی
اولان عوامکک باشلیجه سی جبریه مذهبنک اهل سنت عوامی ازه سنده
انتشاری در .

بومذهب ، نه مسؤولیت عباد ، نه فضیلت ونه ده حب سعی وتقدير
اخلاق فکریلرینی براقیر .

مادم که خیر و شر انسانک الزمه دکل ، مادم که انسان نه یاپیورسه
 مصصای قدری ده (یعنی بافاق المن کلر ، مادم که ایش اولاجنه
 وازیر ، شوخلده وظیفه و مسئولته ، فضیلت و غیرته نه لزوم قایلر ؛
 بومذهب مشوم ، یالکز ترک سنیلر آراسنده دکل ، بوتون سنیلر
 آراسنده انشار ایتشدیر . عزملی بر بدوی . کندلی کچی بر آدمی خاک
 هلاکه سردیکی وقت :

اناضارب ، والله چاتل : یعنی قاتل

دیور . بر نماکت ، اجنبی بویوندریغنه دوشدیکی وقت . اها ایسی :
 قدر بویله ایش ! « دیههرك ذیلانه بر رضا کوسته ریور ، والحاصل
 جبرییه فکرینک حکم فرما اولدیغی بر هیئت اجتماعیه ده ناموس و اخلاقت
 تأسیسی غیر ممکندر . بومشکلات ، اسلامده کی مذهب جبرییه خاص
 اولمایوب هر دینده واکثر مسالك فلسفیه ده عین صورتله موجوددر .
 فلسفه مافوق الطبیعه نك الهمجز واک متشات مبخارندن بریمی :
 قدرت کلیه نك افعال عبادده کی تأثیراتی ، شرك و شر معنوی نك کیفیت
 موجودیتی و بونلر دولایسیله افعال و طبیعت الهیه مسئله لرندن متشکلدر .
 شوراسنی ینه تکرار ایدلم که بومبحث ، وحدت وجودله حل
 ایدیا سه بیله بوصورت حل ، مسالك عمومی اولامایه جفتندن جبرییه
 مساللی شیمدی به قدر بر شکل موافقده حل ایدیه مه مش صایلیر .
 بزم فکر مرزه قایلر سه بومسئله ده اهل سنت کوچوک علماسی ، یعنی
 امام ، مؤذن ، کوی واعظی و سائره کچی دوغریدن دوغری به عوامله
 تماس ایدن اشخاص و خدمت دین ، چوق یا کاش حرکت ایش و بومسئله -
 لرده اهل سنتك حد رقیق اعتدالنی محافظه ایدیه مه هرك جبرییه مذهبنه
 دوشمشدر .

اکثریت اسلامیه دینک اولان عامه اهل سنت اینجون بوباده
چاوه سلامت نهدر ؛ بزه فالیرسه بومسئلهنک ماهیت مافوق الطبیعیه
و حکمیسی غیر قابل حل و بیکن دورلو مناقشائی موجب اولدیغندن
اونی ایکی قسمه تقسیم اتمکله ایشه حسن مجرا ویرمکدن باشقاچاره بوقدر .
فی الواقع بو مبحثک ایکی صفحهسی واردر : بریسی نظری و حکمی ،
دیگری عملی و تجربی . بونلری تدقیق ایدلم .

اراده و سربلنت مسؤلمک

صهرت نظریه سی

احتوائی وجوددن ، شئون وجودک هیچ بریسی مستقل فرض
ایدیه میه جکی کبی وجود مطلقک اراده کایه سی خارجنده و اوندن مستقل
برشکل تصویری ده عقل و منطقک قبول ایدیه میه جکی بر کیفیتدر .
بو کیفیتک دائره عقل و منطقه محاکمه سی در که ارسطوی ایکی وجود
انزلی یعنی ازلیاً موجود بر محرک اول ایلدینه ازلیاً موجود بر هیولا قبوله سوق
اتمشدر . ینه بوسیله مبنی در که : مریدتر اولان و عکسی دست قدرنده
ایکن عبادینه شری خلق و تسلیط ایدن بر خالقه عبادت امکائی و لامایان
« زردشت » اسلده بری خیره ، دیگری سرفیسی و یکدیگری نیک دشمنی
اولمق اوزره ایکی اله ، ایکی معبود قبولنده مضطر قالمشدر .
« غنوستیق » مسلک فلسفیی ده عین اضطرارده قالمشدر .
ادیان موجوده نیک هر بریسنده بر صورت معده و مهونده بو نکر
مشهود اولمقده در ، خیر عبادی لطفیله نراده ایدن بر معبود لطفیک
بومرادینه معاگسه ایله مشغول و انسانلر اوره رنده قدرت اغفال
و تصرف صاحبی دیگر بر موجود ، بر شیطان وار ، شو قدر که ادیان

سماویّه ده شیطان ، اقتدار صمدانی صاحبی دکدر . اوده مخلوقات خدادن بریسی اولوب قدرت و اراداتی منبع قدرتن استعاره ایدر . شوخالده شیطان ، فعال لمایرید وقادر مطلق اولمادیندن ، ایشه اونی قاریشدر مقله مشکلات حل ایدلمش اولماز . واقعا فضیلت ایله ردائی تفریق ، فضیله بر قیمت تقدیر ایچون شیطانی ، برای امتحان بشریته تسلیط ایدلمش بیله رک مشکلات بر قسمنی رفعه تثبث ایدیورسه قده بومحاکمه ، انسانک خیر و شری اجراده صاحب قدرت اولماسیله سالم اولور . حالبوکه انسانک افعالی ده ، شیطانک اعمالی ده جلوه قدره ، منبع قدرته ارجاع ایدیلدیکی تقدیرده جبریه نک بوتون سؤال و اعتراضلری وارد و باقی قالیر .

بومسئله ، حکمای متأخرینی اوילה بدرجه ده اشعال و تشویش ایتشدرکه مشهور « واشه رو » بیک درلو سلاست و مهارت لاره ینه زردشتک ثنویه فکرینه ارجاع ایتمکده فائده کوریور و دیورکه : « جناب حق ایله عالم ، یکو جوددر . لیکن آرالرنده برفرق منطقی وار : خدا ، عالمک فکر و معناسی ، عالم ایسه خدانک حقیقتی] یعنی ظاهر و مادی ، محسوس و جسمانی قسمی [در . شوخالده خدا ، یالکنز برفکر مجرددن ، برمعدان ، وجدان انسانده جلوه کر برفهمدن عبارت و محروم وجود حقیقی در ، دییه جکسکز . اوت ! لیکن دودآه انسانک ، تظلمات و تعینات بشریه نک یتیشه میه جکی بر خدا ، فکر مجرددن ، برفهم علویدن عبارت اولان خدادر . اوکابر حقیقت ویریرسه ک ، سفالت بشریه نک فاعل مختاری اولدیغی ده قبول ایتمه لی یزکه بویله بر یزدانه ، عبادتن زیاده نفرت یاندیشیر ! » زردشتک فکری ده بودر .

خرستیانلقده جناب حق اسماء جلالیہ صاحبی اولمادیغندن . مشکلات دها زیاده در . خرستیانلقده انسان هر فعانده فاعل مختار ومسئولدر . لکن جناب حقتک « پروویدانس » نافنی آلان برعلم غیبی وازکه بو ، حسب التحلیل قدر دیمکدر . شو حالده انسانده تصور اولونان « اراده - حریت - لیبر آریتر » قوری برسوزدن قوری بر فیکردن عبارت قالیور ومشکلات ینه میدانہ چیقیور . واقعا برطاقم خرستیان علمای عقایدی : جناب حقتک علم غیبی ، حریت بشریہ بی احواتقیدایدن برشی دککدر . بو علم غیبی ، هنوز عالم وجودہ قدم باصمیان عبادک ، حریت کاملہ لرینه مالک اولماری شرطیله . ناصل حرکت ایدہ جکلرینی ونه یاپه جکلرینی جناب حقتک علم محیطیله بیلمه سندن عبارتدر . « دیورلرسده هنوز عالم وجودہ کهن برکیمسه ناک افعال آتیه سی بیلینیشی بو افعال ضروری الوقوع اولدینی دیمکدر ! مادم که بو افعال ، وقوع وحدوشندن اول جناب حقتک معلومی در ، مادم که بو علمک خطا و تغیری ممکن دککدر . شو حالده اولنرک شهوری ضروری ، تعبیر آخرله مقدر اولمازمی ! واقعا « حریت کاملہ لری شرطیله عبادک ایشله یه جکلری افعال » قیدیله بو افعال . جبردن قور تارنق آرزو اولونیور . فقط حریت اراده ناک شرط اعضی افکار متضاده آراسنده انتخاب کیفیتدن عبارت ایکن . بر فمک وقوعندن اول معلوم اولماسنه ، ضروری الوقوع ومجبوری دیمکدن باشقا چاره یوقدر .

شومطالعانه « جبریہ فیه ناک دها واضح وقتلی ، تجربہ وشبوتہ مستند مطالبه اتیده علاوه ایدر سهک ، تحقق ایدر که بو مسئله ناک جهت نظریه وحکمیه سی هنوز حل ایدیه مشدر ، احتمال که بوده بر جوق نہایات وظایات کبی قدرت زکای بشرک فوقنددر . شو حالده بو

مسئله‌نک مهم و مشوش صفحاتیه هیئت اجتماعی بی یورماق و دائره
خواصه حبس ایتک و جهت عملیه سنه کچسک، سلامت بشراچون لازمدر.

صهرت عملیه

اراده و قدر مسئله لرینک کنه و حقیقتی هر نه اولورسه اولسون ،
بشریتجه عملیاً موجود اولان طرز تلقی بی اخلال ایده من .
انسان ، کندینی محیط اولان اشیای محسوسه نك حقیقتنه واقف
دکلدر . لکن حسنی ، حقیقت کبی قبول اضطرارنده در . بو کون
فناً ثابتدر که ساحه طبیعتده ضیا ، حرارت ، صدا ، الوان و سائر
کبی مضبوطات وجدانیه یوقدر . بونلریالکیز بزم حسمز ، بزم وجدانمز
اعتباریه واردر . لکن بزم حسمز اعتباریه وار دیمک ، بونوع وارلغک
بر حقیقت اولدیغنه دلالت ایدرمی ؟ احتمال که حایر : احتمال که اوت .
انحق ایشک قضی اولان جهتی بزم حسمز اعتقاد ایتکه و عکسنی
ایده مه مکة محکوم اولیشمزدر . برانسان حرارت یوقدر ، دیه بالنظریه
سرد ادعا ایده بیلیر . لکن آینی آتسه صوقدینی کبی بو ادعا سنده ثبات
ایده من .

ایشته مسؤلیت عباد و حریت اراده مسئله سنه بونقطه نظر له باقمق
لازمدر . انسان ، وجدانجه کندیسنی حریت اراده یه واراداتنک ممکن
الاجرا اولان اقسامنی یایمق اقتدارینه مالک کوریور . بوقدری ،
وظیفه و مسؤلیتک تأسیسی ایچون کافی در . شو حالده جبریه مذهبیک
هیئت اجتماعی بشرده عملیاً یری اولمادیغی و مردودیت قطعیه سی ثابت
اولور .

هلویہ

هلویہ فکری بر مذهب مخصوص اولمقدن زیادہ بر جوق مذہب لہر دہ موجود بر فکر ، براستدلالدر . معتزلہ مذہبی شعبانندہ ، و ہاہ شیعہ مذہب لہرینک ہمان ہپسندہ حلول فکری واردر .

بوفکر ، بشریت قدر اسکی در . خالق اعظمک . روح عالمک . ارواح و جنک انسان جسدلہرینہ حلولی فکری ادیان ابتدائیدہ ، ہند ادیانندہ ، اسکی مصر لیلرلہ اثوریلر دہ کورلمکدہ در .

شیعہ مذہب لہرندہ کی فکر حلول ، ہندیلرک براہا و بودا مذہب لہرندہ کی افکارک نظیریدر . روح عالم اولان خالق ، امام علی یہ ، سوکرا اونک اولادینہ و دہا سوکر دہ نسل علی یہ و یا خود منسوبیننہ حلول ایتدیکنہ اعتقاد اولونیور . بوشکلدہ حلولہ اعتقاد ایدنلرہ « علی اللہی » نامی ویرلمکدہ در .

بونوع هلویہ ، مسیح حقمندہ خرسستیانلرک اعتقاد لہریندہ بکنزہ مکدہ در . دیگر بر ظام هلویہ وارکہ اونلر جسہ روح عالم ، بوتون اجسادہ حلول ایدر . ارواح خصوصیبہ ، روح واحدک اجسادہ و اجسادک حالاتہ کورہ رونما اولماسی دیمکدر .

مشرقی مذہبی

بومذہب دہ هلویہ کبی مستقل بر مسلک اولمایوب دیگر مذاہب دہ . فکر متمم نوعندن بولنیور . مشبہناک بر شعبہ سی . جنابہ طاقتہ سنندن آیریش ایسہ دہ دیگر لری شیعہ مذہب لہرینہ ماحقندر . ہپسنہ کورہ جناب حق بر جسمانیت ، بر جسد صاحبی در .

بعضی جناب حق ، طبق بر انسان کی تصویر ای دیوور . بونارک
 ال بویوک دلیلری « انسانک صورۃ الله اوزرینه مخلوق اولدیغی » و
 « سمع ، بصر ، وسائرہ » کبی اعضایی استلزام ایدن صفتلردر .

موسوی وخرستیان دینلرنده برطاقم مسالک وارکه کتب منزله
 ده کی آیانه عیاً معنا ویرمک طرفداری اولوب اصلاً تأویلی قبول
 ایتمزلر . مسلمانلرده دخی بوفکره سالک آدملر ظہور ایتمشدر .
 اونلره کوردهده آئی بلاتأویل قبول لازم کلیر .

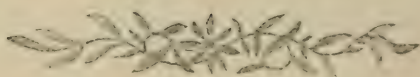
مثلاً : کورمک ایچون برصورتله کوزه مالک اولمق لازمدر .
 مادم که جناب حق آدمی صورتی اوزرینه یارآتمشدر ، مادم که آدم ،
 کوزیله کورییور ، شبهه ایدیله مزکه جناب حتمکده کندیسنه مخصوص
 کوزی وارددر . « دیزلر . دیگر برطاقمی ایسه [که مشبهه نك انک
 معتدلری اولان حنابلهدن آیریلانلر بوطاقمه داخلدر] : عرشی استو
 ایتدی . « آتی عیناً قبول ایدرک ؛ استوا ایتک ایچون جسمانیتمک
 ضروری اولدیغی ادعا ایلرلر .

مشبهه ایچینده ، جناب حق « معانقه ، ملامسه ، مصالحه ایدر ! » کبی
 طفلانه برشکلده تحلیل ایدنلرده وارددر .

مشبهه طائفه سنی بوخطارله سوق ایدن جهت ، برطرفدن آیانه
 عیناً ایتمق و دیگر طرفدن ایسه اینانیلان شیئه برمعنای موضح و معقول
 ویرمک املی در . مع مافیہ مشبهه فیکرلری انک زیاده ترویج ایدن کیفیات ،
 معراج مسئله سننده کی سوء تفہمدر .

معراج ، معنویتدن چیقاریلوب من الباب الی الحراب جسمانی ومادی
 اولارق فہم و قبول ایدیلدیکی تقدیرده مشبهه افکاری بالضروره میدانه

چیترا . معراج حقهده یازدیغیز مهضالماک دفته قرائتی شواری
مطالعه ایدن ذواته توصیه ایدرز .

تصوف و متصوفین

عالم اسلامده اک مهم تأثیرات ایقاع ایدن عواملین بریسی ده مذهب
تصوف در . تصوف گهسی حقهده چوق مباحثه لک گمشدر . بر حاقم
مدققلر ، بو گهک یونا نجه علم و عرفان معناسنه کلن « سوفوس »
لفظیدن عبارت اولدیغی ، دیگر لری ایسه صوفینک کیدیکی « صوف
یعنی یون « قاشه نسبتله استعمال ایدلدیکنی در میان ایتمشدر .

بوصولک شکل ، دها موافق کورونیر . مع مافیه « صوفی » و تصوف
گمه لری اهل طریقتک پیدا اولماسندن دها صوکرادر . اولاری . صول
و متصوف یرینه « زاهد » ، « عابد » ، « متقی » و « منزوی » کبی
کلمات استعمال ایدیلوردی .

اوروپا مدققلرینی لک زیاده اشغال ایتش اولان جهت ، تصوفده
فکر اساسی اولان فکر وحدت وجودک دین اسلامده موجود اولوب
اولمادیغی ، دکلسه نرهدن کلدیکی در .

طرق اسلامیه حقهده آریازان هان کافه محررینک ظننه کوره
تصوف ، اسلامه خارجاً گمشدر . بو ظن اعتباریه اصلا دو عری دکندر .
بذاتاً دوزی و امالی غرضکار و یا خود تبعاعی ناقص منقدره کوره دین
اسلامده هیچ اصلی بر شی اولمایوب دیرمه چاتم و ادیان سائره دن
آینمه در . اساس دین حقهده بویه بر حکم ویرنلرک ، تصوف اسلامی
حقهده دها منصفانه بر فکر و بریمه جکلری بدیهی در .

مع مافیہ وحدت وجود فکری ، مذاہب مقبولہ سائرہ دن ، بلکہ اساساً دکلمہ ده شکل وافاده جہتیبہ بر تضاد کوستردیکندن وائمه شریعت بونقطه ده چوق مختلف فکر لر در میان ایتدکارندن تصوفیه قرانک مناسباتی شایایان تدقیق بر مسئله در .

آثار سائرہ مزیدہ [] * [] ، وبوکتابده مناسبت دوشدکجه بیان ایتمش اولدیغمز اوزره دماغ بشر ، الوهیتی اوچ صورتله ادراک ایدہ بیلیر ، فکر انکاریدن صرف نظر ایدیلیرسه بر دوردونجی صورت بولمق ممکن دکلدر . بو افکار شونلر در :

۱ — فکر تنزیہی ،

۲ — فکر تشبیہی ،

۳ — فکر توحیدی ،

فکر تنزیہی موجبنجه جناب حق ، وجود ومایه اعتباریله بو عالمک غیریدر ، فکر تنزیہی مروج مسالکده واز جمله شرایعه کوره ، عالم اونک عدمدن وجوده کتیردیکی وینه افنا ایدہ چکی بر موجودیت موقته در . لکن وجود اعتباریله فکر تنزیہی یه منسوب اولانلردن بر قسمنه ، مثلا افلاطون و آرسطویه کوره جناب حق ، کائناتک تماماً غیریدر اولمقله برابر اونک خالق دکل ، یالکز ناظمی در . جهان ایسه ، جناب حق کبی بذاته موجود وازلی وابدی در . بومذهبه « ثنویة فلسفیة » نامی ویریلیر .

معترله و معترله دن فیض آلان اکثر مذاہب ، بر چوق نقطه لر دره وبلکده « خلق » مسئله سی مستثنا طو تولیرسه هپسنده بو ایکنجی نقطه نظره میالدر ، ذات اکمل اولان جناب حقک ، بوجهان کبی

[*] تصوف اسلامی ، جلد ۱ . وحکمت ده کی مقالات .

ناقص بر شیبی خلق ایتمه سی ، ا کلمتہ بر تقیصہ دیمک اوله جنی کبی
ارسطو مدرسه سنده ایکی اصل قبولنه ونقصانی جهانہ تمسیله سبب
اولمشکن معتزله ده بودرجه ایلرینسه کیدیا بیرک یالکز افعل واراده .
مخلوقیت قرآن وامتالی مباحثه زمین اولشدر .

معتزله ، ذات باری نك هرته صورتله اولورسه اولسون . امکان
رؤیاتی انکار ایله منطقه موافق قالیورلر .

اکثر علمای شریعت ، معتزله نك بو افراطلرندن توقی ایله برابر ،
برنجی شکلده کی فکر تنزیهی بی ترجیح ایدییورلر . شو قدرکه بوتعدیلات
موجبجه منطقه تطابق ایتمه ن خصوصاً نده عامی عقله ، ایمانی ثبوت
عقلی به ترجیح اضطرار نده قالیورلر . مع مافیہ حقیقتله شریعتی جمع
ایددرک ، تنزیه ایله تشبیہک مابین اعتدالی بولارق فکر توحیدی بی
علمای ظاهریه نك اجتہاداتیله چاریشما یه جق شکلده میدان تدقیقه
قویان مدققین علما واردرکه «امام غزالی» بونلرک ائمه سندن معدوددر
فکر تشبیہی ، معنای تجسیم ایددرک ومادیاتہ مضمر کوردرک
بالضروره دهریه افکار یله نتیجه نده جک بر مسلکک اساسی مشبهه بخشده
سویلدیکمز کبی . فکر تشبیہی ، قوایی اجسادک بر صفت ونعتی شکلده
قبول ایتمکدن عبات ایسه ده بوفکر ، مذاهب دینیه ده تشبیہ وتمثیل
تضمن ایدن آیات اولدینی کبی معنا ویرمکدن وبومعنای بلاناویل قبول
ایتمکدن ایلری کلیر .

فکر توحیدی ، نه یالکز تنزیه ونده یالکز تشبیهدر ، بلکه
حقیقت وچودی ، تنزیه ایله تشبیہک جمعنده آزارکه «وحدت وجود»
مسلكی بوفکرک نتیجه منطقیه سی در .

تصوف ، وحدت وجود مساکی در . لکن بومسلك ، اوروبایلرک

من ابتدایی اسلامه براقچ عصر سوکراخازجدن منم ایدیتله اولمایوب
جناب نبی دن بعض خواص اصحابه اهدا وتلقین اولمشدر .

بوراده برسؤال وارد اولیور: مادام که دین اسلام ، فکر تزیهیی
اوزه رینه دکلده فکر توحیدی ، وحدت وجود فکری اوزه رینه
مؤسسدر . اولمده جناب نبی نادن توضیحاتی فکر تزیهیی به ده
یقین بر صورتده ایفا ایتدی ؟

بوسؤال چوق مهم ایسه ده ، جوابی ظن اولندیغی قدرده مشکل
دنددر . اولافکر تشبیهیی نك الك عادی مرتبه سنده اولان برخلقی ،
مادیات پرستلیکدن قورتازمق و حقیقت الهیهیه ایصال ایتک ایچون
فکر تزیهیی به دهها زیاده قوت ویرمک وفکر توحیدی بی یوکسک
سویدلره وخواص متفکرینه براققی ، تأسیس دین ایچون الك لازم واک
بدیهیی بر حکمت ایدی .

شرك وكفردن توحید تزیهیی به ایصال ایدیه مهینلر ، فکر
توحیدی به واصل اولمازلر . اکر فکر آ شرك وكفرده قالانلره ،
علی الاطلاق ، فکر توحیدی تلقین ایدیلسه ، اولنر تشبیه درجه سنده
تزیهه مالک اولمادقلرندن ذوق توحیده وارمایه رقینه تشبیهده ، یعنی
شرك غلیظه قالیرلر .

مع مافیه شرك غلیظه اولانلر ، بردن بره وبوتون مجردیتله فکر
تزیهیی قارشیدینده براقیلسه لر ، بودنعه ده ذات الهیی « عدم » تلقیبی
ایله برلشدرلر .

تبلیغ محمدی ، هر ایکی مخذوره محل بر اقامشدر . بوده سویه
ومحیطی ، امکان وزمانی تمامیه تقدیر کوسته رن مشرب محمدی سایه سنده

اولشدر . جناب نبی هر فکرة «مقدرتی درجه سنده» و «شرکه دوشمه مک اوزره تیزمه قوت ویره رک» فکری توحیدی بی تقینه موفق اولمشدر .

کری فکری تیزی و کری فکری توحیدی ، طبقه طبقه ظهور ایدن و متصوفین طرفندن ، گاه بر برندن اوزاقلاشدیر مقی ، گاه باقلاشدیر مقی و بعضاًده برلشدیر مک صورتیه ایضاح ، توسیع و تفسیر ایدمشدر .
تصوف ، اولاً مفراط زهد و تقوی ایله مترافق و حتی شکل زاهدتی غالب اولارق تعمیم ایندیکی ایچون شدته کوزه چاریماشدر . ذاتاً ایلاک کونلرنده سالکی پک آز ایدی .

صوکرالی ایسه اصول تحصیل و آیین و مراسم جهتیه بر حقوق شعباته آریلارقی طریققلاره انقسام ایندیکی ایچون آرتق بوکون تصوف ایله طریقتی آیرمق غیر ممکن برایشدر .

مع مافیه تصوف ، طریققلارده کی عرفان و علم دیمک اولدیفندن اونوی محاکمه ایدرکن آینلری تنقیده و یاخود تفرعات طریقت سببیه تصوفی مؤاخذهیه محول یوقدر . جانبوکه تصوفک منبئی اسلامیت اولمادیفنی ادعا ایدن دوزی ، پوتی ، ده ستورنل و سائر منقدین بو ایکی مسئلهیه برلشدیره رک براینکچی خطایه دوشیورلر .

تصوف منشائی قرآن و احادیث اولدیفنی تدقیق ایتمزدن اول .
معرضلرله دیدکلرینی نظر تدقیقندن کپرده ، تفسیراته مطلع اولدیهلرک تصوف و حقیقتک قرآن و احادیته اولان نسبت کامله سنه واقف اولمامشدر و حکمت اسلامیته ک ادیان و حکمیات سابقه دن مقبلس اولدیفنی ادعا ایتمشدر .

۱۰ طرفی اسلامیته نام ائرنده قولک زهباندن لوی پوتی دییورکه :

قرآنك بر آتی | تلامیذ عیدسانك اختراع كرده سی اولان مناسرت حیاتنی |
 منع ای دیور . علمای اسلام نبی | ص . ع | نك فکرنی ، اکثربا
 سویه ن شو دستوره افاده ایتشلردر : « لارهبانیة فی الاسلام »

بودستور بر حقیقت تاریخیه اولمقدن پك بعیددر . جناب نبی نك
 امرینه ، قرآنه ، مفسرین رسمیه قرآنه رغماً خرسیتیانلقدن باشقه ، دین
 اسلام قدر کشیش یتشدیرمش بر دین یوقدر .

بر غربیه اولمق اوزره هنوز نبی حیاته ایکن بونلر پیدا اولمشدر .
 عجرت سنه سی طقسان صحابی بر جمعیت تشکیل ایتشاردی . مالرنی
 بر نشیدردکن ماعدا بعض اصول مشترکه عبادتلی دخی وارایدی...»
 ارباب طریقتیه ، بونلرک منتهیلری اولان متصوفینه عجا رهبان صفتی
 ویریه بیلیرمی ؟ زاویه لرله مناسرتلر شیء واحدمی در ؟

بویله بردعوا طوغری دکلدر . لوئی پوتی نك مراد ایتدیکی ذوات ،
 اصحاب صنفدر . واقعا ارباب فقر واستغناءدن اولان اصحاب صنفه
 مسجدنبویده ساکن اولورلردی . لکن مسجده صنفه سیاه بر مناستری ،
 سائر اصحابدن نه معیشت ونه طور وفکرجه هیچ بر فرق اولمایان
 اصحاب صنفه ایله کشیشلری شیء واحده کورمک ، ظن وفرضدن عبارت
 قالیر .

راهب لوئی پوتی ، طرق اسلامیه نك ماهیتنی فهم ایده میهرك بونی
 خرسیتیانلغك طرق مخصوصه سیاه سیان طوتماسی بر خطادر . حکمت
 اسلامیه دیمك اولان تصوفی دخی تقدیر ایده مه مشدر . محررمومی الیه :
 صوفیزم [تصوف] نه بر حکمت نهده بر مسالك حکمت در . بو ،
 نظافت کامله [یعنی عصمت] حالنده یاشامق اصولندن عبارتدر . « دیور .
 یوفکرده طوغری دکلدر . تصوف بیکلرجه سنه لك ادوار دینی نك

زبدۂ تکاملاتی ، فکر دینیک باجمہ اضہرات وصفحاتی حاوی بر
مساک قویم حکمنددر . کرک موسبو لوئی پوتی و کرک دیگر مدقیقی
اکسیک ویا ککش فکر لر در میانه سوق ایدن جهت بر طرفدن اسلامیه
عائد مسائل تدقیقه تعصب دینی و طرف فکیردن [*] تجر دایده مہ مہ نری ،
دیگر طرفدن ایسہ ارباب طریقہک یلکز عبادات و مراسمہ عائد
آنارینی تتبع ایدوب کبار صوفیہک آثار جلیہ سنی تعمیق ایلہ مہ ملریذر .
بوسبہ مہ ندر کہ اسلامیه عائد مسائلدر ، ویریلن نتیجہ نہ اوورسہ
اوانسون ، مہ نری یلیستلر [دینمز لر] لہ دیندار لک صورت تلقیمی
آرہ سندہ بویوک فر قلم کور یلیور .

تصوفک بر مساک قویم حکمت اولوب اولمدیغنی آکلایہ بیلمک
وویریلہ جک حکمدہ بر قیمت حقیقیہ فن بولونہ بیلمک ایچون شرائط
آیہی جمع اتمک لازمدر .

۱ — قرآنک حکمیاتہ تماس ایدن نقاطندہ معنای ظاہر یسندن
ماعداد معنای باطنی ولدیسہ دخی وقوف [بو ، یک مشکلدلر . بونک
ایچون یالکز تتبع آثار یک نہ کافی دکلدلر . مشایخ عارفینک صحبتہ
ایریشمک ، سیر سلوک اتمک لازمدر .]

بوسبہ مہ نری بزم طرفزدن مساعی صرفیلہ بومبجہ دائر آثار
یازمازسہ اور ویا مدقیقی ، تصوف حقدہ صحیح بر فکر ایدینہ مز . ظواہرہ
کورہ حکمہ مجبوردر .

[*] تدقیقات دینہ دہ ہر کسک کندنجہ حق اولان نقطۂ نظری اس محاکمہ
ایتمہ سنی یک طبیعی بویلیدر . موسبو لوئی پوتی ایسہ بر راہبدر . محاکماتی
طبیعی راہبجہ اولور .

۳ - اعظم صوفیهک آثار تدریجی اتقان عبدالقادر و غیره .
 آثار محی الدین عربی ، اشعار ابن فارض ، مولانا جلال الدین و امثالی
 آثار جلیله . لکن بو آثاری حقیقه آکلامق ایچون دخی تعجبت ساوکه
 احتیاج وارددر . هله آثار محی الدین ده کی اصطلاحاته معنا ویردیلمه
 بیله باشلی باشنه بر معرفت صاییه بیایر . [بویله اولمازسه تصوف حقیقه
 ایذنیله جک معلومات البته سطحی قلور ، وبالطبع تنقیدات دخی
 سطحی اولور .

« دستورنل دو قونستان » دیورکه « بو حالده [یعنی عصمت
 معیشت حالده] مراقبه ، استغراقدن اعتباراً ایستهری یه قدر هر درجه
 وار . بو حالک اربابی آرسنده [یعنی اصحاب طریق] خیال پرستلر ،
 تباللر ، ولیلر ، خستهلر و ده لیلر وار ! »

نهوت ! ارباب طریقتک هیئت مجموعهنده بو اشکال واحوال
 موجوددر . موسیو دستورنل دو قونستاتک محاکمه سنده برا کسیک
 کور ییوروز . ولی تعبیرندن نه قصد ایتمدیکنی بیله میوروز . ایستردک
 بو تعبیر « حکیملر » توضیحیله نفسیر ایلسون . چونکه ولی بر معنایه
 کورده حکیم دیمکدر . بو حکیملر ایچنده استاد اعظم « اسپینوزا » یی
 بر مرید متوسط کی تلقی ایده جکلرده چوقدر .

موسیولوی پوتی دیورکه هند و ایرانک تمایلات اسرار پرستانه سی
 محصولی اولان تصوف ، اسلامیتک ایلمک زاهدلری طرفندن قبول
 ونشر ایلمش و هجرتک اوچنجه عصرنده ابوسعید ابن الخیرک (۵۳۰ هـ)
 ۸۵۰ هـ) تشویقات متنیله بیوک برنشونمایه مظلور اولمشدر . «
 بومسرو دات تماماً طوغری دکدر . آوروپالیلر لقمان سرخسینک
 مریدی و بناء علیه طریق خواجکان مشایخندن اولان ابوسعید ابن الخیرم

اکثریاً تصوفک موجودی نظریه باشنده در لر . حتی مسد زالمهک مریدانسه
صوفدن جبه وخرقه اگسا اتمنی « صوفیه و تصوف » گه لری ایچون
بر سبب ابداع کور لر . حالوکه ابوسعید کبار مشایخ صوفیه دن اولغنه
برابر شهرتجه ایکنجی صنف مشایخی کچه مه مشدر .

موسیو لویی پوتی نك دخی تسایم ایلدیکی اوزره ابوسعید دن اول
دخی صوفیلر « تصوف » موجود ایدی .

بونکه برابر تصوف اسلامی نك هند و ایران فلسفه اساسلر دن
اقتباس ایلدیکنه دائر اولان ادعا عدم معرفت و نقضاتی تداقیقه دلالت
ایدر و قعیلاً خطادر .

صدر اسلامده بو قدر علمای اعلام کشدر . بونلر ، مسالک
نصوفی و عامه بعض حکمیاتی ابداً قبول اتممکه برابر سلسله طریقت
طوغریلغنی ونه طریقت و تصوفک منشاتی انکار ورد اتمم شدر .
بالکنر تصوفک منبع و مرجعی اولان آیات و احادیثه و یربان معنایی
منازع فیه قمش ایسه ده بوده جههور عامانک تکریمه تماماً مراقبت
ایتممک اعتباریه اولوب یوقسه رد قطعی دکلدر . بو قدری ده مقدمه لره
مخصوص اولوب سوکر لری تصوفی رد وانکار ایدن کورلمسه همش
کبی در .

موسیو لویی پوتی ، دستونل قوئی دونستان د رین و سائر مورخین
طرق اسلامی و تصوفک اسلامیتدن تولد اتمدیکنی اثبات ایچون یک
چور وک وردی پک قولای بر طریق بولمشلدر : سلسله ونسبت
طریقتی انکار .

اگر سلسله طرق قبل رد وانکار موضوع و منسج برشی اولایدی .
بونی هر کس دن اول علمای شریعت رد وانکار و تکذیب ایدردی .

ناصل که اسلامیه مغرب اولان هر شیئی قانلری بهاسنه ردایتمکدن هیچ بروقت چکینه مشلردر .

تاریخ اسلامه حقیقه واقف اولانلر ، علوم اسلامیه دن حدیث و امثالی عنومات راویلری و عنعنیه سیاه صورت ضبط و تقابلی بیانلر و هله عریبلرده انساب و سلسله مبحثک مکمل و مضبوط بر علم صورتنه کیردیکنی تدقیق ایدنلری و ادعانک نه قدر واهی اولدیغنی در حال اکلارلر .
دوشوننه که عریبلر آتلینک بیله نسبت و سلسله سنی ضبط ایتمشلردر .
اولنری دتل سلسله طریقت ، حتی سلسله اجواد حقهده بیله اغفال ممکن دکلدر .

حقیقتدن باشه مقصدی اولوق ، برفیکر ثابتده صاپالانوب قالمق انسانلری نه عرب اغراضه سوق ایدیور .

موسیو پوتی بر طرفدن ده عصر سعادتده ارباب طریقتک «قرآن و امر نبوی» یه رغماً پیدا اولدیغنی اقرار ، بر طرفدن ده جناب بی یه قدر واصل اولان سلسله طریقتی انکار ایلور .

نه عرب تضاد !

لکن بونضاد ، بر مقصد خفی نک محصولی در . برنجی ادعایله «قرآنه رغماً ره بانیتک خرستیانلقدن آلینه رق اسلامه ادخال ایدلدیکنی» اثبات ایتمک ایستیور .

ایکنجی ادعایله حکمت جلیله تصوفه باشقا منبعلر بولاروق اسلامی بویه بر حکمت علیایی تولید ایده جک اساسلردن محروم کوسترمهک چالیشیور ! المانیا علماسندن مشهور (ارتست هه کدل) ک بیان و اثبات ایتدیکی اوزره (سیانس ژدزو ویتیک یعنی ژدزو ویتلرک فنی و صنعتی) حقایق قیهیی ، کوزمزک اوکنده جریان ایدن و تجربله لاله ثابت حقایق

بيله تحريفاً انكار يوناني بوليور . اكر اسلاميت پك اوزاق اعصارده
ظهور ايده ايدى ، زمان ظهورنده يازى اولماسه ايدى ، سلسله طريقت
ايك عصر حجرين بى مضبوط بولماسه ايدى ، مخالفينمك سوزلورنى
خطايه حمل ايتسهك بيله ، غرض وتعبه حمل ايتمزدك .

تاريخ ضبطى مجهول ، بربرينه اويماز آتارك صحت ومقبوليتته قائل
اولان برذاتك سلسله طريقتى انكارى جدا غريبدر !
شومسرو داتدن مقصدمن اسلاميتدن اول تصوف (يعنى تصوفك
محتوياتى) يوق ايدى ، ديمك قدر صاحبه اولور .

مقصدمن تصوفك قرآندن واحديدن مأخوذ اوليشى وبونك بر
حقيقت بولنديغير ...

اسلاميتدن اول دين اولديغى كجى حكمت دنخى وار ايدى . دين
كجى حكمتك دنخى احوال اوليهسى اعماق تاريخده نهان اولوب كيدر .
دماغ بشرده برطاق افكار اساسيه واردر كه بونك هانكى تاريخده ظهور
ونشأت ايتديكنى بولمق ممكن دكاسه ده تكاملاتندن صرف نظر ايداييرسه
بشريت قدر قديم اولديغى كسدير ياه بيلير . بومسله مهمه بى براز توضيح
ايچون تاريخچه افكار اساسيه برنظر آتلم .

تاريخ بشريته كوريمورز كه الك بويوك اندیشه دماغ بشر اولان
« فكر اوھيت » آنجق اوچ صورت تلميقه مظهر اولمشدر .

ايسته كوريليور كه مدققين اجنيه ، كرك طريقت وتصوفى شكلى
صورتياه تعاليط ايديشده وكرك تصوفك منبعلىغى اسلاميت خارجنده
بولاشده آلمانيور . تصوف ، بوتون بر منظومه حكيميه اولوب دائرة
تدقيق خارجنده قالدن مسائل دينيه وحكيميه يوقسهده الكهم خطوطى
بروجه آتى اوچه ايندير ياه بيلير :

۱ - وحدت وجود ،

۲ - اتصال ،

۳ - معرفت .

وحدت وجودیات، هر نه شکل و تجلی این تصور ایدیلایر سه ایدیلایرین .
وجود ماهیت اعتباریه شیء واحدین عبارت اولدینی والوان واشکال،
اوشیء واحدک تجلیات ، تظاهرات وصفحاتندن باشقا برشی اولدینی
دیمکدر . بوفکر ، اقوام آریانیه خاص بر « صورت ادراک وجود »
عدایدیلور . ناصل فکر تنزیهی ، اقوام سامیه مخصوص بر استعداد
خالده تلتی اولونور . واقعا بوتقسیم ، تاریخده بدرجهیه قدر ثابت
ایسهده بوندن نه اقوام آریانیهده استعداد تنزیهی ونده اقوام سامیهده
استعداد توحیدی انکار کبی قطعی بردستور جیقارمق دوغری وفی
صایلماز .

قالدی که تصوفک منشأی ، اسلامی اولدینی اثبات ایچون، قرآن
واحدیته بومنشألری کوسترمک کافی در . مذهب تصوفک اساسات
اسلامیه سندن بری :

هو الاول والآخر والظاهر والباطن

آیت جلیله سی در .

اشکال وجوددن، بو آیتک دائره احتواسی قالایله چکی تصور ایدیله مز.
بو آیت جلیله ده کی دورت صفت ، هر تصویری جامع اولدیغندن اشکال
والوانی شئون وجود واحد عد ایتک ضروریدر .

فایما تولوا فم وجه الله

آیتی دخی هر شأنک حقیقی، وجوددن عبارت اولدینی کوسترمکده در .
اتصاله کانهجه : ومارمیت اذرمیت ولکن الله رمی « وامثالی ایات جلیله

«لمی مع الله وقت ..» و «من رآنی فقد رأى الحق» و امثالی احادیث اتصال اعتباری بلهده وحدت وجودی مشعر در . طبیعیدر که بوا یکی شکل قبول اولونقدن صو کرا وحی والهام، اشارات و تجلی کبی اقسام معرفت ده قبول ایدلمش اولور .

بومواد ، منازع فیه اولاباییر . لیکن تصوفک اسلامی المنشأ اولمانسی اثباته کافی و بزجه مقصوده بودر .
تصوفده کی بالجمله دساتیر ، آیات واحادیثه مر بو طدر . بو اترك حجمی بوندن زیاده سنه متحمل اولماد بندن بو قدرله اکتفایه مجبورز .

تصرفده کی اصول و مذاهب

نیل تصوف و معرفه الله ایچون زمان و محیطه ، استعدادات عرقیه و روحیه یه کوره بر جوق اصولر اجتهاد ایدلمشدر . دقت بو یور ولسون که بوراده اصولنردن مراد منز ، اعصار اخیرده لایخصی اشکال آلان آیینلر دکلدور .

متصوفین شاذلیه یه کوره معرفت ایکی صورتله حاصل اولور . بریسی اصول علمی و دیکری اصول اشراقی در . بونلره یابردینک اوامر و تعلیماتی داخلنده و یا خود صرف عقل و نزاهت اخلاقیه دأرده سننده اولور . معرفت الهیک بوا یکنجی صورتله الهه ایدلمسی بردن بره موجب استغراب اولا بیلیرسه ده : کلمه توحیدی بیان ، دائرة نجاته کیرر . « مألنده اولان حدیث عالی نبوی دوشونیاییر . و عقل سلیم و نزاهت اخلاقیه دیخزده مرتب اولان موقع پیش عما که یه آلیرسه متصوفین شاذلیه نک شو تقسیمنده خطا اولمدیفی تظاهر ایدر ،

اصول عامی ایلہ تحصیل معرفت قسمندہ علمی ظاہریہ، ارباب علم کلام، وفلاسفۃ السیون داخلدر اصول اشراقیہ: متصوفین وارباب طریقت، اشراقیون واسراریون موجوددر .

شیشدی بویکی اصول آراسندہ کی فرقی ایضاح ایچون براز تفصیلات ویرہ جکنز .

اصول عامی، تصفیۃ باطنی یعنی محاسن اخلاقیہ بی بہمہ حال کافل دکلدر . واقعاً علم، صاحبی برچوق قبایح وفضایح دن قور تاریر، زیرا ردائت اخلاقیہ نك چونی جہلدن ایلری کلیر . لکن «بیلماک ایلہ یایمق» آره سندہ کی فرق پک بویو کدر . بوسبہ مبنی اصول عامی ایلہ «معرفت اللہک» مقدماتی و ہلہ صورتی ہر وقت قابل تحصیل ایسہدہ ارباب صفا و تصوفہ مخصوص «علم غایات» و وصول چوق کردہ ممکن اولاماز . یالکیز تصفیۃ باطن ایسہ معرفت کاملہ بی کافل دکلدر . اصول اشراقی وسیرسلوک ایلہ تحصیل معرفت ایدن بر آدم، علوم و محاکمہ ایلہ مزین اولمازسہ واصل اولدیغی مراتب و منازل تی ذوقاً بیلیر، فقط معرفتی افہام و تعریف جہتیلہ نقصاندر . دیمک کہ نیل معرفت کاملہ ایچون ہر ایکی اصولک مزج واستعمالی لازمدر کہ مکین اولیاء اللہک توصیہ ایتدیکی صورتدہ بودر . بونک تفصیلی اخلاق وسیر سلوک بحثندہ کلہ جکدر . بواصول لرلہ برابر «سیاحت»، «خدمت» وسائرہ کی تفرعات دخی وارسدہ بونلرک بوکون اہمیتی ایکنجی درجہدہدر .

تصوف بللی باشلی ایکی مذہبہ آریلیر . بونک بریسی «قدم اولدو مشاہدۃ حق» یعنی «مؤثر دن اثرہ انتقال» اصولیدر کہ بو مذہبک مروجی «سید حسن علی الشاذلی» عد اولونور . مع مافیہ بو مذہبی «شیخ اکبر محی الدین عربی» نکدہ التزام ایتدیکی محققدر .

في اواقع زمانزده « شاذليه » و « ملاميه » ضربتقلزده جازى اولان اصول بو اولديغى كى « نازنين » طريقتنده دخی براعتبارله ينه بو اصول جاريذر .

ايكنجى مذهب « قدم اولده معرفت نفس ايله بعده مشاهده حق » يعنى « ائردن مؤثره انتقل » اصوليذر . بو مذهبك مجتهدى « امام غزالى » اولوب اكثر متصوفين واتخاب ضرق بونى اختيار ايتملردير . بو ايضاحاتدن آكلاشيله جغنه كوره برنجى مذهب « مافوق الطييعه » و « افكار بديهيّه » بي اله آليور . بو كا فلسفه غريبهده :

[آرييورى] نامى ويريله بيلير . ايكنجى مذهب ايسه « احوال روحي » و « تجزيه تتبع » جهتنى اله آليور . بو كاده :

[پوسته ريوررى] نامى ويريلير .

برنجى اصول جاذبه دار و سرعتليذر . معرفتى تحصيل ايجون ايكنجى اصولدن ده اقولايذر . لكن ايكنجى اصول قدر متين و مفيدد كادر . باخصوص كه طار حوصالي آدملى ملامته و جاذبه يه سوق ايذر . هر وقت نزاهت اخلاقيه يي تكفيل ايده من .

برنجى اصول ايله تدقيق احوال نفسيه ، تحقيق مراتب و منزلات دخی زوردر . بالخاصه ايشك ايجنه بر آزده خيالات قاريشيرمه .

معرفت نفس ايله ايشه باشلايانلر « من عرف نفسه فقد عرف ربه » كلامنى اساس اتخاذا ايتملردير . اولان نفس انساني و صو كره انساني محيط اولان اشيا و كوانى و بعده معاد كل اولان جناب منانى بيلمكه چاليشيور . اولره كوره حقيقت ذاتيه دائره ادراك خارچنده اولوب حقيقت صفاتيه ايسه « انا عند ظن عبدي » مؤداسيله باشلامقده وسير و مشاهده ، و تنوير ادراك ايله مرتبه كالى بولمقده در .

قدم اولده مشاهده ربوبیت طرفدارانی ایسه «هو الاول والاخر والظھر والباطن» امرنده کی فکر بدیهی بی اساس اتخاذایدیور .
عزیزین شذایه دن بریبه واقع اولان محبتسزده شو صورتله اداره کلام
ایتمدی :

باقکز ، کونش طوغمش ، عالمی نور قاپلامش ، هرشی منور
اولمش . بونور سایه سنده الوان واشکالی کوریورز . ایمدی نوربو
موجودتی اثباتدن مستغنی قالاجق صورتده بدیهی وبوالوان اشکالک
رؤیتنه یالکیز اونک موجودتی سبب ایکن نوری مشکوک برشی فرض
ایدوبده اونک موجودیتی الوان واشکال ایله اثباته قالدیشمق بیهوده
کلفتدر . بی معناجدالرله ذوق ومعرفندن نفسی محروم ایتمک ونعمت
موجوده وحاضرهدن حقسنر عاتلرله استفاده ایتمه مک دیمکدر .»

عارف شاذلی نک بوسوزلری محروم حقیقت دکلسه ده بردسبتور
قضعی اولابیلمه سی ایچون متفکرده «ایمان» ک «ریب وتدقیقه» غلبه
ایتمش اولماسی شرطدر . شو حالده ایسه مسئله فن وتدقیق ساحه سندن
ایمان دأتره سنه انتقال ایدر .

فنون جدیدده کی اصولر ، بوفیکرک علمینده در . مسئله بی برازدها
تحلیل ایدر سه ک شوشکله کیرر : اوصاف ونعوتنه وقوف پیدا ایتمه دن
برشیی ، ذاتی اعتباریله بیلیمک ممکن می در ؟ « فنون جدیدیه کوره
ماهیت حادثات ، ذات اشیا بزه دائم مجهول قالب حواسمزی وادراکزی
اشغال ایدن حادثاتده کی تحولات ، یعنی نعوت وصفاتدر .

مؤثردن اثره انتقال طرفدارانی ، تحولات ، نعوت وصفات دیدیکمز
شیلر ماهیت اشیا دن باشقه برشی دکلدر دییور . بوراسنی مسالک اخیره
فلسفیه دنخی انکار ایتمیور وانکار یالکیز «ثنویه» مسلک کندن اولان روحانیون

قالیور. ایلك متصوفلك، قرآن واحادیثدن ماعدامرجعی اولمادیغنی اثبات ایتدک، صانیوروز. بودعوی، عین حقیقت اولمغله برابر، مذاهب سائره کبی تصوفکده بردوره تکامله تابع اولدیغنی میدانددر. عصر سعادتده، کلمات متصوفانهک یا لکیز امام علی دن صدور ایتدیکنی کوریوروز. فی الواقع اکثریت متصوفین وطریق، امام علی یه نسبت ادعا ایتمکدهدر. مع مافیہ بوکون بلکهده برطامنک منتسبیری قلامش بعض طریقتلر وارکه جناب نبی یه دیگر واسطه لرله منتهی اولیورلردی. از جمله «طریقت حزاریه» عمر الفاروقک حرقه سنی حامل ایدی. صدیق، سلمان، انس بن مالک، کمیل بن زیاد، اویس القرنی یه منسوب مسالک تصوف وار ایدی.

مع مافیہ، ایلك زمانلرده افکار متصوفانه برتصنیف کورمدیکی کبی آیین و اصول سبیلله طریقتلره آیرنماش اولدیغندن زهد و تقوی صفحه سی حکمت و معرفت صفحه سنی اورتمشه بکزیوردی.

ایلك متصوفلرک چوغنده مشهور اولان، ذوق و وجددن زیاده استکراه و ایندر. کلمات غارفاه، زمانک مجهوللرندن، مجذوبلرندن صادر اولدیغنی کوریلیور. حالبوکه امام علی :

دواؤک فیک و ماتشعر

وداؤک منک و ماتبصر

وانت الکتاب المین الذی

باحرفه یظهر المضممر

وتزعم انک جرم صغیر

وفیک انطوی العالم الاکبر

فلا حاجة لک من خارج

وفكرک فیک وماتفکر!

دیشدی که بو ، تصوف وحکمتک روحنی حائز بر مجموعه حقایق ایدی . لیکن هر تئید معلمندن اولاً کندی استعداد ذهنیتی وصوکراده محیط وزمانک قابلیت عمومیه سی نسبتنده اخذ فیض ایددجکندن دین اسلامک مکتب حقایقی دیمک اولان مدرسه تصوفک ایلمک ممثلری ، منبعک فیضی درجه سنده اظهار معرفت ائتمه مشردر . دیمک تکامل قانونی بونده دخی جاری اولمشدر .

تصوف اربابنک ایلمک مشاهیری بایزید بسطامی ، ابراهیم بن ادھم ، معروف کرخی ، سری ، جنید بغدادی ونوری ومشاد دینوری در . بونلردن هر بری ، مؤخرأ بررمسلاک متکامل شکلی آلان تمایلات مخصوصه نک ممثلری در .

بایزید بسطامی ، حکمت تصوفی لسان عشق و وحدته افاده ایدیوردی . وحدت وجود فکری ، اونک سوزلرنده ، فکر تنزیهی ایله چارپیشه جق درجه لرده عیان وشدتلی ایدی .

« سبحان ما اعظم شانی »

بو مسرود آتمزک دلیلدر . واقعا جنیدک اقوالنده دخی وحدت وجودی اعلان ایدن افکار یوق دکادی . لیکن او ، سوزلرنی بر اصول وانتظام دائره سنده سویلیور ، بونلری فکر تنزیهی ایله تردیفت طریقنی بولیوردی که کندیسنه ویریلن «سید الطائفه» عنوانک سببی بودر . ابراهیم ادھم ایسه سوزدن زیاده اطوار ایله بر مذهب مخصوص اجتهاد ایتش بولونیوردی . بو مذهب ترک ماسوا و تجرد مسلکی ایدی . دوزی ، متصوفین اسلامیه یه قارشی منقدانه اولمقدن زیاده مستهزایانه بر لسان قوللانیور ، مع مافیه تصوف مناسبتیه ده دین اسلام ونیسنه

دیل اوز آتمی اونو تمیور. دوزی، اثر مترجمك ۴۱۸ نجی صحیفه سنده:
 «چونكه محمد [ص. ع.] كك پك زیاده سرد و بی آب عقیده سیاه،
 تصوف پك زیاده غیر متوافق ایدی. دیگر جهت دن، شیرین و شفقت
 خصال و پراحتساسات اولان «تصوفیت»؛ كرك صرف تمایل ذاتیسی
 سایه سنده، كرك دها قدیم اولان، «سیستم» كك تأثیریه «پایته ئیزم»
 «اشراقیت» استحالیه اییدی. دها وقتیه پك كوزل اولاراق
 دینلیمشدی كه: «تصوف ده، اساساً الهی اولان بیر سیستمك واصل
 اولاجاغی انتهانك پك پارلاق بیر مثالی كوروروز» انسانلرك اعمالدن
 کنديسینی دور طوتان لایغیر بیر مقدر، بیر تقدیر ایله، انسانلرك
 جهدلرینی رد و ابطال ایدن بیرالله واحد فکر مجردی انسانلرك قلبنده
 هیچ بیر شیئك دولدور اما یاجاغی بیر بوشلق برافاق لایله ایدی، بوالله
 قلب انسانی به پك بیكانه در. قلب انسانی اوزدیرینه هیچ بیر نفوذ
 اخلاقی اجرا ایتمز؛ ازله تعیین ایتمدیگی مقدرات ایله اونو [یعنی قلب
 انسانی] اولدوروز. [*] بونك نتیجه ضروریسی شو كه قلب بشر
 دخی اوندن ابا ایدر كك کنديسنه ینه کندی تصرف و آرام و یرمه بی
 دندی. بو وجهله در كه الوهیت حقدی کی فکری انحنایله اسلامیتك
 الهی و مجرد سیستمی آرشدن، اشراقی اولان تصوف ظهور اییدی.
 طبیعتیه ایندیره رك الهی کنديسنه چكدی اونو «ذات مطلق» فکر
 مجردینه استحالیه ایتمیره رك بو ذات مطلقك بر جزئی اولاق اوزره
 کنديسینی اونكله معاین قیلدی. »

[*] مترجم «دوزینك تشریح ایتمدیگی «المقدر لایغیر» قضیه سی. لیس للانسان
 الاماسی حکم جهد انسانیله متناقض کورونور، مؤلفی کریدلی بر ترك
 اولان | فراق | عنوانی بر واجه به یازدیغوز مقدمه ده «قدر» كك حقیقی ؛
 طرز اجتهاد منجه شرح و ارأئه اولونمشدر. «دیور» .

دیور . بویانات ، تماماً قیمتسز و اویدورمه در . بالاده استمهاد
ایتدیگمز انفا س علی ، تصوفک بوتون مشتملات حکمیله سیله اسلامیتک
برصفحه سی اولدیغنی وتدریجاً ایجاد وابداع ایدلمش برشی اولمادیغنی
اثباته کافی در . ذاتاً امام علی نك حقایق اسلامیه یی اعلاناً بوامته ترك
ایتدکبری امانات او قدر چوقدرکه بونلره تفسیر وایضاح صورتیله
مؤخرأ علاوهات وقوع بولمش ایسه بیله اساس اعتباریله علاوه سی
ممکن براکسیک کوریلهمه مشدر . « العلم تقطة .. » ، « انانقطة تحت
الباء » وامثالی کلمات امام ، بودعوامزك ردی غیرقابل شاهدیدر .

کیمسه انکار ایده مزکه امام علی نك استاذ ومرشدی جناب نبی ،
دلائل ووثایقی قرآن وحدیشر . شوخالده دوزی نك دین اسلامه
عطف ایتدیکی « قوریلق » وسائره کبی معاسز مطالعات ، اغراضدن
وعدم وقوفدن باشقا برشینه محمول اولاماز .

بواترك مختلف یرلرنده ؛ دین اسلامك مراتب افکاری حائر
اولدیغنی اثباته چالیشدق . هر فرد مسلم ، وحدت الهیه ، نبوت
محمدیه وامثالی اساساتی اقرارده سیاندر . یالکز هرکسك بواساساتی
تلقی وقبولی مساوی اولامایوب اکثریت امت ، فکر توحیدی یی
اوقشایان برمسلك تنزیمده بولوندیغنی حالده خواص ومتفکرین ، تمامیله
فکر توحیدی یه سالکدر .

دوزی نك شوسوزلری ده قولایجه رد ایدیله بیلیر :

« فارس بسطامی . تماماد ، وردنجی عصر خریستیانلرینك موسالیهنی
کیبی برپانته ییزم وعظ ونشر ایدیور ایدی که دین وحی اثر ایله ائتلاف
ایتمه سی قطعياً غیر ممکن ایدی ؛ هر نه قادر قرآنك تمایلی اللهی بشریلشدیرمك
ایسه ده ، هیچ بر متصوف انسانك صمدانیتتی بوندن داها آچیق

بر صورتده افاده ائمه مشدی . مثلاً شوسوزلر اونك در ، كه ضبط و حفظ اولونمشدر : « بن قعرسز ، ابتداسز ، پايانمز عثمانم . انسانلر الله پرستش ايتدكلى ظنده بولوندوقلى وقت الله در كه كندى كنديسنه پرستش ايدر . » ديكر مذهب عرض ايتديكمز وجهله (جنيد) دن نشأت ايديوردى ، هر نه قادار (بغداد) ده دو غمش ايدى ايسه ده (جنيد) دخى فارسى الاصل ايدى . فى الحقيقه بومذهب عبنى سيستمى وعظ وتعايم ايديوردى ؛ فقط بونى غايت مدبرانه افاده ايديور وعقايد اسلامى ، اسلاميته طبان طبانهد اولان فلسفى برسيلم ايله يك حيرت انكيز بر صورتده امتزاج ايتديريوردى . بونتيجهيه وارمق اوزره ، هر زمان و هر دين ايچون اهميتلى خدمتله بولونمش اولان برواسطهيه مراجعت اولوندى : اصطلاحات متخذده محافظه اولوندى . فقط بوسبوتون بر باشقا معنا ايله آلتارق محافظه اولوندى . مثلاًه توحيدده كهسى كيبى كه اسلاميته : وحدانيت الهيه ديمك در . متصوفين بوكهينى وحدانيت اشراقيهينى اشعار ايچين قوللانيورلردى . تصوفك غايهسى ، (جنيد) طرفدن شو وجهله تعين ايديلدى : نفسى احتراصاتك تحريكاتندن تخايص ايتك ، ايدنين اعتياداتدن وازچمك ، انسانلق طبيعتى استيصال ايتك ، حواسه حاكم اولماق ، مزايای عقليه اکتساب ايتك ، حقيقته اطلاع طريقه اعتلا ايتك وحسانت ايشله مك . »

دوزى نك بودعوانسى قبول ايتك ايچون ، جذاب رسالتك وبخصوص بوباده امانات اساسيهينى امته توديع ايدن امام على نك اسلاميتى اكلايه ماديفنى تسليم كيبى غير قابل تسليم برشى لازم !

دوزى بى بوغلط محكمهيه سوقايدن جهت ، بر طرفدن اسلاميته كى فكر توحيدى بى تماماً احاطه ايدمه ييشى واونى على العاده وجوديون

ایله برسی صابینی و دیگر طرفین ده فکر تیزی اسلامی بی، ذهنیونک فکر مجردیله و حتی خریستیانلق و فلسفه روحانیه کبی «روحانیت و شخصیت روحانیه» فکری ایله تحریف ایدیشی در .

بسطامی و جنیدک فارسی الاصل اولیشنی اثبات مدعا ایچون دلیل صامق بر «مصادره علی المطلوب» در . امام علی نك الك خالص واک نجیب بر عرب اولدینی محقق ایکن بوصفتی تصوفک منبجی اولیشنه مانع اولامادینی کبی متصوفه ایچنده جنید و بسطامی ایله معاصر خالص عرب یوقمی ایدی ؟

بونلر ، او یله قاچاماق یولاری در که ارباب فنه یاقیشماز . مع التأسف فنه انتساب دعوا سنده اولان بر حوق محررین ، بوقیل عادیاتی دلائل فیه حکمنده تلقی ایتمکه و ایتدیرمکه قالدیشدقلری کور بلیور . بونلردن بریسی ، مسلمانلری و عربلری فن و فلسفه استعداددن محروم کوسترمک ایچون ابن سینانک اسپانیالی بر مهتدی اولدیغی اعلان درجه لرنده اعلان جهالت ایتمشدی .

بوتون بومسرو داتدن مقصدمن ، اسلامیتک کندیسنه خاص بر مسلک تصوفی اولدیغی اثباتدن عبارت اولوب محیط ، توارث ، استعداد ملی ، زمان و سائره کبی مؤثرات اجتماعی رد و ابطال دکلدن . عین فکری صورت تلقی ده و بوفکرک ذوقنده وبالخاصه بر جمله فکریه نك تولید ایده جکی تفرعاده بو عواملک هر وقت و هر یرده تأثیری کورولمشدر .

حتی متصوفین ایچنده ارباب تصوفی صرف بو اعتبارله تقسیم ایدنلر بیله واردنر . اکثر منتسبین شاذلیه یه کوره متصوفه : « غرب ، عراق ، عجم ، یمن » متصوفلری کبی دورت بویوک قسمه آریلیور . بو تقسیمده حاکم اولان فکر ، محیط و استعداد ملی وارثی در .

بوسيله مبنی صولك درجه عمومی و مهم اولان بوتقسیم، برازا ایضاح ایستره. ظهور اسلامك ده ایلان عصر لرنده بلکه علی الاطلاق علم ایچون صحیح و فقط هر حاحده تصوف ایچون تماماً صحیح برطقه مراکز تعیین ایتمشدر .

شرقده خراسان ، بخارا ، بغداد ؛ وسطده شام ، جنوبده مکه و یمن ، غرب واقصای غربده اندلس ، تونس ، فاس و مصر . صوکران بومرکز لرده دیگر لریده انضمام ایتمشدر . بو اواسط اسلامیه نك هر برنده تصوف ، محیطك احوال عمومی و استعداد مخصوصیه متناسب بر نك آلمشدر .

ایرانده ظهور ایدن متصوفینك همان کافه سی شاعر اولوب انکار متصوفانه بی انک زیاده نظماً افاده ایتمشدرن . واقعا شعرا یله تصوف هیچ بروقت آیرناملشدر ایسه ده بونك انک مفرط تظاهری هیچ شبهه سنز ایرانده کور و ملکده در . اورادنده عثمانیلره انتقال ایتمشدر . بر حاحده که تصوف ، ایران و عثمانلی ادبیاتنك بررکن اساسیسی حکمنه کیرمش اولوب هر شاعر ، متصوف کور و نمك ، متصوفانه شیلر یازمق مجبور یتمده قالمشدر .

عراقده ، شامده ، مصرده شعر دن زیاده مشهور و منتظم اثر لر تحریری خصوصنه میل ایدلمشدر . بو خفیف فرقلر ، یالکیز اثر تحریری جهتمده کور و نمز . تدریس و تدرس دن ، معیشت و تفرعات مماثله یه قدر هر خصوصده مشهور در .

بعض محیط : ریاضات و زهد و تقوا یه ، بعضیسی سیاحت و تدقیقات روحیه یه ، بر قسمی عزلت و خلوته ، و دیگر قسمی ده انجذاب بدایی

ومصاحبه اهمیت ویرمشلردر. بوتو. بوتایلاتک تصوف اوزدرنده
 برانطباع ولون مخصوص براقدیغی غیر قابل انکاردر .
 تصوفک صفحات تکاملنه باقدیغمز تقدیرده دیگر بر تقسیم دها
 یاپا بیلیرز .

اونجی مبحث

صفحات نصرف رسالک مفرط

برنجی دوره : جناب نجی دن جنیده قدر . — ایکنجی دوره : جنیدن
 محی الدینه قدر . — اوچونجی دوره محی الدین و معاصرین و متعاقبینی . —
 تاویل و رموزک سوء استعمالی . — تصوفک تأثیرات اجتماعی و اخلاقیه سی :

برنجی دوره : امام علی ایله باشلا یوب جنیده ختام بولویور . جنید
 زمانده امام علی دن طرق مختلفه ایله کان کلمات معرفت بر آرایه جمع
 ایدیش و آرتق تصوف ، منتظم بر اصوله و مفصل اصطلاحاته مالک بر
 مذهب شکلنه کیر مشدر .

مع مافیہ تصوفک ال بویوک قازانجی بوندن عبارت قالماشدر . ایلك
 تظاهراتی زهد و تقوی شکلنده اولان تصوفک محتوی اولدینی افکار ،
 غیر منتظم و باخصوص مجذوبانه بر صورتده نشر ایدلمکه باشلاناسی
 اوزدیرینه ، علمای اهل سنت و حتی معتزله ، متصوفینه پک فناوشبهه لی
 نظر لرله باقمغه باشلامشردی .

علمای شریعت ، معتزله نك تحت تأثیرنده اولارق منطق و کلامه
 اهمیت ویرمکه و بویکی علمی علوم سائرده میزان یاقمغه تمایل ایدیور لردی .
 متصوفین ایسه ، الكزیده بویکی علمدن متنفر ایدی .

معتزله نك تیزهده کی افراطلری ، دیگر علمای ده بوا فراطه دوغری
 سور و کلیوردی . بوسببه مبنی متصوفینك بر جوق شروط ایله مقید

اولان تجلی و قافی الله فیکر لرینی ، علی العاده بر مردم پرستی شکننده
تلقی ایدیورلردی .

حلاج منصورک عقوبتی ، بوسوء توجهک آثارنددر . جنید
وتلامیدی ، اتخاذ ایتدکاری اصول منتظم سایهسندہ علمای شریعتہ
باریشدیبلر . بوندن صوکرک تصوفک اکی پارلاق دورہسی باشلار . بو
دوردنک اکی بویوک سپالزندن بری ، امام غزالی در .

مشار الیه ، علوم ظاہرہ وتصوفدہ امام اولغلہ بر مقصدہ خدمت
ایدن بویاکی فیکری هرکسک قبول ایدہجکی برشکلده تقدیم ایتمش
ظاہر وباطنی باریشدیرمشدر .

امام غزالی نیک اصوللری «کم الناس علی قدر عقولہم» «و من عرف
نفسه» حکمتلری اوزد زینہ مبتنی در . تصوفدہ حکمفرما اولان ایکی بللی
باشلی مذهبدن «استقراء» اتردن مؤثر دانقل «مذہبنک اکی بویوک مجتہدی امام
غزالی اولدیغی کبی مشار الیه ، اسلامک اکی بویوک روحیون و اخلا-
قیونندن معدوددر .

امام غزالی یہ علمانی سنتدن اعتراض ایدن کیمسہ یوق کبی در .
مشار الیه حکمت اسلامیهدهکی «سلوک یعنی تجربه وتبع» اصولنکده
اکی بویوک صروجاینددر .

غزالی دن بر آصوکرک سید عبدالقادر کیلانی ، سید احمد الرفاعی ،
مسافرن عدی ، ابو مدین مغربی ، مرزوق قرشی و اونلری متعاقباً
عبدالسلام بن مشیش ، شهاب الدین سهروردی ، نجم الدین کبری ،
جلال الدین رومی کبی اعظم متصوفین طهور ایتمش وبوسلسله عارفینہ
محمی الدین عربی خاتمہ ذی کمال اولمشدر . سید ابولحسن الشاذلی ، سید
احمد البدوی ، سید ابراهیم الدثوقی ، سعید الدین جیاوی ، عمراکمل

وسید یحییٰ کبی نیجه کلین عارفین ، ینه بودورک اعظمنددر .
 بودوات ، مذهب تصوفی اوج کاله ایصال ایتدیلر . محی الدینک
 فصوصی ، مولاناک دیوان و مثنویسی ، آرتق تصوفه دین اسلامات
 بر رکن رصینی مزینتی ویردی .

بودورک اواخرینه ، عمومیتله دکلسه بیله ، قسماً برلون مخصوص
 ویرن جهت ، تصوفک زهد و تقوادن زیاده بر « مسالک حکمت » ه
 بکزه مکّه باشلاماسی در . محی الدین عربی نک کلمات علمیه سی بوتون
 علمای زماننک تسلیم کرده سی اولدیغندن مشارالیه ، آثار مشهوره سیله
 بالجمله مباحث تصوفیه بی میدان تدقیقه آتمشدر .

محی الدین عربی نک ابدی شرفی ، هر فکری حد منطقیسنه
 کوتورمک ، هر فکری وضوح تام ایله میدانه قویق و هیچ بر فکرك
 نتایجندن قاجاماق اصولیه تبرئه یه چالیشما مقدر .

هر شیک کمالی ، زوالی اخبار ایتمکده اولدیغندن تصوفک بودرجه
 کالی بولدیغی دورلرده درکه انحطاطی حاضر لایان افکارده تکامل
 ایتمکه باشلادی .

قرآنده کی متشابهاتی ودها برچوق مشکلاتی فهم وایضاح ایچون
 اصول تأویلہ مراجعت طبیعی ایدی . بعض آیات وارکه بواصول ایله
 تفهم اولونمادجه معانی ظاهره سیله نه فکر تنزیهی بی ونه ده فکر توحیدی بی
 تردیف ممکن اولاماز . عرش ، کرسی ، لوح محفوظ ، قلم فکر لری
 « الرحمن علی العرش استوی » آتی کبی . لکن تأویلک شولزومنه
 قارشی ، سوء استعمالک هر فکر ایچون مهلك اولاجغنه ده شبهه ایدیله مز .
 فی الواقع هر هانکی دینه تأویل کامل و مطلق مقصدیله اصول
 تحلیل تطبیق ایدیلسه ، نتیجه ده هیچ برشی ثابت و قطعی فکر

قلمایه جنی و هپسنگ یرنی بر فکر مبهم و مجرک اشغال ایده جکی امثال
 کثیره سیله ثابتدر . پروتستان عقلیوننک خرسیتیانلغه تطبیق استدکاری
 بواصول نتیجهسندده اورطهده : مبهم بر مقصددن ، غیر معین امالدن ،
 هیچ بروضوح وثباته مالک اولمایان بر قاج فکر دن باشقا بر شی قالمشدر .
 عقلیون ایله برابر ، مثلاً ، موسی نبی بحثنه بواصول تاویلی تطبیق
 ایده لم . بحر قلزم دن کچیش مدو جزر دن استفاده ایدی . شو حالده موسی نک
 یکنه شرفی ، مدو جزرک زمان وقوع و ارتفاعنی حسابدن عبارت قالیر .
 احوال موسی نبی هب بوصورتله تاویل ایدرسهک ، اک صوکنده قالان
 آدمه پیغمبر آدی و یر یله میه جکی کبی اونک قریحه سی محمولی اولمق
 ایجاب ایدن اوچ بش فکرک مجموعنه دین نامی ده و یر یله من .

بو شکل تاویلی ، بو درجه مفروضه و غیر ضروریهده هر هانکی
 افکاره حواله ایتسهک ، نتیجهده اورطهده هیچ بر شی قالماز .

مع مافیه تاویلیک شکلی یالکز بوندن عبارت دکلدیر . دیگر بر
 شکل مهمی ده « مبهمی ینه مهمله تفسیر » دن عبارتدر . مثلاً : دنیاده
 موجود اولان سیاتی ، موتی ، ردا تی ایضاح ایچون کنه اصنییه
 مراجعت کبی کدبو ، بر فکر مبهمی دها دیگر بر فکرله تاویل
 دیمک اولور .

تصوفه منسوب اولمق ادعاسیله ایشه باشلایوب مستقل بر مذهب
 ایجادنده قرار قیلان بر چوق کیمسه لرده بوایکی شکل تاویله تصادف
 ایدیلور . بونلرک میدانه کتیر دکلری مذهب لرک اک مشهور لری [برنجی
 شکل تاویلیک ثمره سی اولارق] باطنیه ، اباحیه ، قرامطه ، درزی
 و [ایکنجی شکل ثمره سی اولارق] حروفیه ، نقطویه مذهب لری در .
 اکثر فرق شیعی بیله بوصولک شکه ارجاع ایتک ممکندر .

باحیه و باطنیه مذهبہ کورہ مرثی مؤلدر . عجبا بوتأویلاتہ سبب اولان نہدر ؟ شہہ سزکہ ایلک عامل ، وحدت وجود فکری ایدی . صوکرالری ایسہ بو فکر ، علی العادہ برانکار ، بر کفر درجہ سنہ تنزل ایتشددر .

بعض روحلرہ کورہ ، وحدت وجود قبول ایدلہ کدن صوکرآ ، تردیفی الک مشکل شیلر ، تکالیف ووظائف بحی در . اگر بوتکالیف ووظائف ، دوغریدن دوغری یہ بر فائدہ قطعہ یی مشعر دکلسہ ، اونک سبب اجراسی دە قلماز . مثلاً نماز واوروج . نماز و صوم ، چوق کیبسہ ایچون عظیم برقید ، عظیم برکلفتدر . بوکلفتی اجرا ایچون سبب لازم . لکن وحدت وجودک شکل عامیانہ سنہہ عابد و معبود ، آمر و مأمور شی واحددن عبارت اولدیغندن اونلرک اجراسی ایچون سبب معنوی قلماز .

حالبوکه قرآن ونبی وجوددن خارج طوتولامایہ جفندن اونلرک امرندہ برسبب آراق لازم . بوسبب ، برسلسلہ تأویلی میدانہ کتیریر . مذهب باطنیہ یی تحلیل ایتدیکمز وقت تأویلاتی تدقیق ایدہرز ، شیمدی . ولوکه بودرجه یہ کتیریش اولماسین ، رموزوتأویلی بوزندن حصولہ کلن تأثیرات اجتماعیہ و اخلاقیہ یی نظر تفحصدن کچیرہ لم .

تصوف ، دستور اصلیٰ اخلاقی خوف و مکافات اوزہرینہ دکل ، عشق و محبت و فکر وحدت اوزہرینہ بنا ایتدیکنندن هیئت اجتماعیہ اسلامیہ یہ ترقی پرور ونشئلی برسپا بخش ایتشددر . لکن خوف و مکافات فکری اوزہرینہ مؤسس اخلاقیاتک افراط وسوء استعمالی ادراکاً موازنہ سزلکی ومادہ سفالتی موجب اولاکلشکن محبت

و وحدت اوزہ رینہ مؤسس اولاننک افراط و سوء استعمالی ، ذوق و سفاهتک تعمیمنہ خدمت ایتمشدر .

تصوف ، افکار بدیعہ بی برغیہ بیلدیکندن مسلمانلر آراسندہ شعر و صنعتک تکامل و انتشارینہ سبب اولمش ایسده بونکده سوء استعمالی ینہ ذوق و آلیشه ، سفاهت و لاقیدیہ سببیت ویرمشدر . عالم اسلامک بالخاصہ شرق جہتلرنده تصوفک افراطی دها زیادہ حس ایدیلدیکندن اورالرده فکر مساعی و مجاہدہ پک آزالمش و لاقیدلق عمومیلاشمشدر .

تصوفک احتوا ایتدیکی حکمیات ، نااهل اللہ کچہ کچہ ظاہراً پارالاق ، و حقیقتده حکمسز برسوری افکار متضاده و متناقضہ شکلنی آلمشدر . برحالده کہ دورکمانی متعاقب ، متصوفلر آراسندہ اسکی یونانیلرک سفسطہ کو حکمانسی آ کدیران کیمسہلر پک چوغلامشدر . غزایلر ، محی الدینلر ، شاذیلر متصوف اولمازدن اقدم ، زمانلرنده موجود علومی تماماً تحصیل ایتمشلر و بعدہ ساحۂ حکمتہ کچمشلردی . صوکرالری ایسہ علوم کونیه و طبعیہ استحقار ایدیلک باشلاندیغندن او طور دینی زہنی بیلمدیکی حالده سہلردن بحث ایدن متصوفلرا کثرتی تشکیله باشلامشدر .

تصوفده کی تسلیم و رضا مسئلہلری ، نااهللری یاننده علی العادہ جبریۂ مطلقہ فکر لرلیله برلشمشدر . حاصلی تصوفده ، ادوار اعتلادہ نہ قدر بویوک خدمت لر اتمش ایسہ ، ادوار انحطاطده او قدر فالقلری مؤدی اولمشدر . دها واسع محاکمات ، ایلریده مبحث مخصوصندہ درمیان اولونا جقدر .

اون برنجی مبحث

باطنیه ، حروفیه

مردم برسنی

شیعه و تصوف . — اسباب تحکم . — اسماعیلر . — امام و بودا . —
عبدالله ، قرمط و صباح . — فضل الله حروفی و مسلك حروفیه .

تصوفك بللی باشلی ودها دز عریسی یکانه منبعی ، امام علی دز .
[بالطبع علی ، جناب نبی دن اخذ ایتمشدر .] شو حالده امام علی به منسوب
اولان تصوفله شیعهك چوق نقطهده توحید غایه ایتهلری طیبی ایدی .
فی الواقع دها ایلك كونلرده بوخالت ، مشهور اولیور . امویةك
غلبهسی اوزرینه آل علی به منسوب بعض ذوات ایله شیعه ، استرداد
اقدار و اخذ ثار فکری تعقیب ایتمشدر . واقعا وارث اهل بیت
اولان ائمه ، ، هیچ بروقت اختلال و یا خود افساد دین کی صورتلره
نزول ائمه مشر ایسهده علویلردن بعضیلری اختلالاته تصدی و بر قسم
شیعه ایسه هر وسیله بی مقصد اوغورنده استخدام ایتمشدر . اثر من ،
سیاسی اولمادیغدن بوراده ایشك یالکیز دینی و فکری جهتتی تدقیق
ایده چکیز .

شیعه آراسنده منتشر افکار ایله تصوفده کی « مظهریت و تجلی » به
دائر افکاری بر آرایه طوپلایوب انک منطقی بر صورتده تطبیق ایدن
« اسماعیلر » در .

بومذهبك اسمیله مسمی اولدینی اسماعیل ، امام جعفر صادق بو یوک اوغلی در . امام جعفر ، دها زیاده استحقاقی اولدینی ایچون امامتده یرینه موسی الکاظمی بر اقمشدی . شیعه نك بر قسمی ، اسماعیلک مقام امامتدن اسقاطنی قبول ایتدیلر ، بوصورتله یکی بر مذهب حصوله کلدی . بومذهبك خطوط عمومی سی شودر :

- ۱ — امامت ، اسماعیل و اولاد اسماعیله مخصوصدر .
- ۲ — اماملرک هر فعلی حقدر ، زیرا اونلر طاهر و معصومدر .
- ۳ — امامک هر سوزی قرآن ؛ هر امری امر رحمن در .
- ۴ — امام ، روی ارضده خلیفه الله و دها طوغریسی روح الهی یه مظهر معبوددر .

۵ — دین و ایمان ، بومذهبی قبول و امامه اتباعدن عبارتدر . ایشه کوریل یورکه بومذهب ، شیعه و تصوفده کی افکارک افراط و سوء استعمالدن مرکیدر .

اسلامیتک حقیقته عائد خصوصاتده پک یا کلش افکار اظهار ایدن دوزی ، اسماعیللرک تکامل مذهبیسی حقنده شایان دقت بر درجهده قدرت استنتاجیه کوسته ریور . مذهب باطنیه نك مؤسس بر کیمسه دکل ، اوزونجه بر زمان و مختلف مذهبدر . مع مافی افکار پریشانی بر آرایه طوپلایان و مذهبك اصول و ارکانتی قوران « عبدالله بن میمون » نامنده بر ذاتدر . عبدالله ک اورطیه سور دیک « امام مخفی » عقیده سی ، تصوفده کی اقطاب و افراد فیکرندن آیینمدر ، شو قدرکه بوفکر ، هندیلرده کی بر اهانک حلوللری ، بودالر حقنده کی فیکر لرله ده بر لشدیر یلمشدر .

باطنلره کوره امام ، خلیفه الله و دها دوغریسی انسان شکلنه کیرمش

معبود اولوب اسلامدن اول، بو امام ا کثر یا کیزلی قلمش ایدی . پیغمبر لر ، بو امام لر ک مبعوثی دیمکدی . لکن بو مبعوث لر ، کندیلر نی ارسال ایدن ، کندیلرینه وحی والهام ایله تجلی ایلمه نك امام اولدیغنی بیلیموردی . وقتسا که جناب محمد [ص . ع .] ختم نبوتله مبعوث اولدی ، اووقته قدر کیزلی قالان امام دخی میدانه چیقدی .

بو امام ، علی بن ابی طالب ایدی . امامت اونک سالاله سنه انتقال ایتدی . جعفر صادق بو یوک اوغلی اسماعیل اختفا اتمکله ، امام لر اوندن سو کر اینه نهان اولدیلر ، لکن وکیللری واردر .

باطیلر حقنده اوروپالیلرجه دخی حیلی تدقیقات یاپلمشدر . اسماعیل لر ، جبل لبنانده بولوندقاری صیراده ، اهل صلیب ایله طانیشمشدری . بو سببله اونلر حقنده اوروپاده حیلی معلومات و منابع مراجعت موجوددر . [*]

دوزی تدقیقاتنی شو یولده یازیور :

« برنجی درجه . داعی یاخود میسیونر کندیسنی صوک درجهده متقی ، دیندار بر آدم کوسته ریر . مهم سوزلرله تجسس و مراقی جلب ایدر . شو یولده ملاحظهده بولونور : « دین محمدی پک کوچدر ، پک اسرار انکی زدر . انجق برنجی درجهدن بر ملک ، یاخود بر پیغمبر ، یاخودده قلبی الله طرفندن نور سبحانی ایله منور قیلنان بر عبد مؤمن دین محمدی نك معنای حقیقیسنی آ کلایه بیلیر ، آ کلاته بیلیر . » بونی متعاقب نازک نقطه لر اوزدرینه سؤالدر کلیر : هیچ ائناسنده کوچوک

[*] « تانیله » طریقت عسکر یه سنی کندی فکر لرینه جلب ایله بر طاقم غریب عقیده لر ی اونلره ویردن امام عیلر در که بو فکر لرک بر طاقمی مؤخرأ فارماصونلره انتقال اتمشدر .

طاشیر آمانک یاخود، ایضا ایله، مروه [آره سنده سرعتلی قوشمانک
معنلری نهدر؛ جهانی یاراتمق ایچون اللهه نیچون آلتی کون لازم اولدی؛
برساعت نظر فنده خلق ایده مزجی ایدی؟

— حواء، آدمک برضلعندن چیقاریلدی . سوزلرینک معناسی نهدر؟
— روحک نه شکله نهدر؛ روح زرده نهدر؛ روحک زرده دن کیشدر؛ «اسخ»
بومسئله لرك حلی کوسسته رلیوردی ، مقصد ، سادعینده ، حیرت ،
شاشقیقلق ، تردد تولید ایتمک دن باشقا برشی دکلدی. لکن داعی ، بعض
کوره برایضاحه باشلاز صوکرنا تمام اوله رق براقیر، بوضورتله مراق
وتجسس او یاندیرر . مسئله نك حل و ایضاحنی ا کلامق ایچون اصرار
ایده جک اولور لر ایسه، شویله جواب ویررر : «استعجال ایسته مز: دین
پک قیستدازدر. سرائری، غیر لایق کیسه لره تودیع وبو وجهله بر
او یونجاق، بر مسخره لق موضوعی ایدمک مرتبه سندن چوق عالی در. الله
قوللرندن برینه بر وظیفه رسالت تفویض ایتمک آرزو ایتدیکی وقت،
اول بول، او قولندن بر عهد و پیمان علنی طلب ایتدی . «برهان اوله رق
آیات قرآنیه ذکر ایدیورلردی . دهها زیاده سنی بیلمک ایسه ک
بزم المزه اورازاق واک قطعی بر صورتده عهد و پیمان ایده رک اسرار مزجی
فاش ایتمه مینی، هرکیم اولورسه اولسون علیه زده بولوندیغی حلدده
کندیسنه معاونتده بولونمامانی، یولمزه قویو قازمامانی، بزه اصلا یالان
سویله مہ مینی ، دوشمانلریمزدن هیچ بریله علیه مزده اتفاق ایتمه مینی منعهد
اولمالیسین . «دبر. مخاطب عهد و میثاق ایدر ایسه داعی اوندن بر مقدار
پاره طلب ایدر و اونی اطاعت کورانه یه آلیشدریرر . عهد و میثاق
ایتمکدن امتناع ایده جک، یاخود عهد و میثاق ایده جک فقط پاره ویرمک

ایسته میه جگ اولور ایسه داعی اونو. روحنده تولد ایتدیگی تردد نرایه ترک ایدر .

ایکنجی درجه. فرقه یه ادخال اونون جق کیسه قدیم علمی اسلامت عقیده لرینی قبول اتمکله انسا انلرک غلط اتمش اولدقلرینه و حقیقت الهمیه یه یالکز اماملرک مطلع بولوندیغنه اقتاع ایدیایر .

اوجنجی درجه. فرقه یه ادخال ایدیله جکلرک. ائمه یه عابد اوله رق اعتقاد ایده جکلری شیلره دائر در. شیئی لرک اون ایکی لر فرقه سی اسمیه اولونان شعبه سنده ادعا ایتدیگی کبی اون ایکی دکل یدی امام واردر [چونکه یدی عددی مقدس در . نیته کیم یدی سیاره، یدی قات کونک یدی قات یروار] شوده علاوه اولونور : یدنجی امام اولان بزم اندمزن دینک مضای باطنیسنی بیلور ایدی . جناسلره وبالذات جناسلرک معنای جناسلرینه آشنا ایدی . بوتون مذاهب شیعه ایچنده بزاونک علامنه وارث اولدق. بنابرین اونو یالکز بزتعلیم ایده بیلیرز .

دوردنجی درجه . یدی امام اولدیغی کبی یدی ده پیغمبر واردر . بونلر ادیان متقدمه یی الغا وادیان جدیده یی یرلرینه اقامه ایتدیایر . بونلرک هر برینک بر معاوانی بولونماق لازم ایدی، بو معاونک ده عقیده یی نشر و تعمیم ایدن بر معاوانی وار ایدی بو وجهله یدی به قدر معاونک معاوانی بولونوردی . بو یدی شخص، صامتلر تسمیه اولونورلر . دین مؤسسولری بالعکس ناطق تسمیه ایدیایرلر . بو یدی صامتلرک زمانی ختام بولونجه یکی بر دین ادخال ایدن بر پیغمبر ظهور ایدر. بو وجهله درکه یدی ناطق واردر : آدم، شیت و آئی نفر دیگر صامت ایله نوح سام، ابراهیم، اسماعیل، موسی، هارون، عیسی، پیهر، محمد، علی و نهایت صاحب

العصر، عباده، که اشیا نك معنای تصوفی و باطنی سنك تقابلی قاله یردی هر کس او نی تعقیب، هر کس او نه اطاعت ایتمه لیدر .

حقیقت حاده تمامی ایدن و احتیاجات زمانه کوره تعدیل اولونان بروحی، بر کشف فکری، دها یوقاریده سویله دیکمز وجهله پیغمبرك فکری در . فقط محمد [ص . ع] کندی سنك پیغمبر لرك صو کننجیسی اولدیغنی بیلدیر مش اولدیغنی حاده، بالعکس اسماعیلی لر محمد [ص . ع] دن صو کر ابر پیغمبرك کله سنی قبول ایدی لر لر ایدی . دیمک اولور که اسماعیلی لرك مذهبه کیرن دور دنجی درجه یه واصل اولونجه مسلمانلقدن چیقور ایدی .

بشنجی درجه . ادیشك قیمتی قلاز، آیات قرآنی یه دها زیاده قیمت اسناد ایدلز . محمد [ص . ع] ك تعیین ایتدیکی فرائض و عادات یقین زمانده لغو ایدیله جك، حسن ملی اوزه رینه اجرای تأثیر ایدر لر ایدی . تلید اکر ایرانی ایسه ایرانیلرك بوقدر بر تسلیمیت اسیرانه ایله دشمنلری تضییق کارلری اولان عربله اطاعت ایتملری مؤاخذه اولونور ایدی، اکر تلید عرب ایسه کندی عرقنه عائد اولان حاکمیتی ایرانیلرك غضب ایتدکلری سویله نیر ایدی . حاکمیت حقیقیه یه و دنیا نك اموال و انعامنه عرب عرقنك حقی دها زیاده ایکن ائنده بونلرك کولکه سندن غیری برشی بولونمادیغنی و شوکت و یسار کاملاً خصم لری نك ائنده بولوندیغنی در میان ایدر لر ایدی .

آلتنجی درجه . یواش یواش و پك بویوك احتیاط ایله تلید نماز، ذکاة و وار ع کبی عادات دینیة مفروضه یی اجرایه لزومی اولمادیغنی فکری نه وارد یریلر . بوتون بومراسم تصویرات تمثالیه دن باشقا هیچ برشی دکلدر . بوتلر کندی لر نی پیغمبر یا خود امام طانیقان فیلسوف لر طرفدن در میان ایدلمش معمارلردر . بالذات

کنندیلری بیله هی بو شیلره آحدناس اطاعت آئنده طومق و جمعیه فائدهنی
 اوله بیله جنک یولده افعاله تحریک ایتمک ایچون بر واسطه دن باشقه بر
 نظرله باقمازلر ایدی . بو عاداتی تأسیس ایدنلر هر حلدده معتقول
 کیمسه لر ، بویوک آدملر ایدیلر . اونلرک قانونلری فضاقت عمیقهلرینه
 شهادت ایدر . لیکن ، بونلر مثلا افلاطون و آریستوت کبی حقیقی
 فیلسوفلر قادار مرتبه عالییه واصل اولماش ایدیلر .
 بونلر عقل و حکمتجه ادیان مؤسسسلرینی پک چوق کریدم
 بر ایشلردر .

صوک اوچ مرتبه نیک واصللری جمله عینی نتیجه یه وار بیورلر
 ایدی . چونکه بوراده تماماً ساحه فلسفه اوزرنده بولونیلوردی .
 فقط غالباً بو نقطه یه وصول پک آز کیمسه لره میسر اولویور ایدی .
 اسماعیل لر عننده بویوک بررول اجرا ایدن میسیونرلر و سائر
 ذوات آشاغی مرتبه لری کیمه مشلردر . بو طریقتک مقصدی ده ذاتاً
 فلسفه نشر یاتنده بولونمق دکل ایدی . استاد اعظم [یعنی عبدالله]
 سیستمک سجه حقیقیه نی آحدناسه بیادیره رک یعنی [حکمت حکومتک
 ایچ یوزنی کوسته رک] حکومتلر آت اوست ایدیه بیادیکدیکنی فقط
 بر حکومت تأسیس اولنه مادیغی اکلانماق درجه مندن عالی درجه ده
 عقل و عا کمه صاحبی ایدی : ذاتاً اونک ایستدیکی ده بو ایدی . تصورات
 حریر صانه نی حیرت فله چیقار مایه میسر اولمق ، سالاه سنه بر تحت سلطت
 تدارک ایتمک ، سیستمک سر ائینی نشر دن زیاده ملتر می اولان شی ایشه
 بو ایدی . اداره امور موقعنده بولونانلرک بو طریقه ده داخل و سر ائینه واقف
 اولمانی قبول اتمه یور ایدی . چونکه مقصد سرت بر دین و صیق و جانب
 اخلاقیه واسطه سیله تبعه نی بر حال حرمت و رعایتده طومق ایدی .

میسونزلر، غمناک اولدوق استاد اعظم ک گندیلرینه ویردیکی تعلیمات
 و مناسبتده بولوندوقلری اشخاصک درجه افکار و عرفانه کوره اعجاز
 کارانه برمهات ایله بیک مختلف شکل الیرلر ایدی. عادتا هر کسه
 لسانی سو بلر ایدی. بدلا عوام ناسی، کرامت رینه کچیر دکلری حقه
 بازلقه انده ایدر لردی. منقی کیمسه لری، طاقمانی پک اینی بیلدکلری
 فضیلت و غیرت دینیه کسوه سیله قازانیرلر ایدی. متصوفینی سر ائرک
 تفسیرات اسرار انکیز بله، مجوسیلری، اثنایلری، فیلسوفلری دفعه مرتبه
 عالییه چیقار ارق قازانیر لردی. بوتون مذهب لرده ایی بر استقبالی امید مهنی
 بسله مکده اولدوقلر ندن مسلمانلره مهدی ک، یهودی لره مسیح ک،
 خریستیانلره روح قد ک پاراقله کله جکنی وعد ایدرلر ایدی.

همان دایما میسونزلر، مقصد لرینه واصل اولویورلر ایدی و بو وجهله
 درکه مختلف المذهب جماعت اشخاص غایه حقیقیه سی پک آز کیمسه
 لرجه معلوم اولان بر تشبیه ید معاونت لرینی اوزانیدلر.

واقعا هنوز بطیئانه ایسه ده ایش ایله ریله یور ایدی. نهایتی کوره میه.
 جکنی عبدالله بیلور ایدی سوریه ده سالامیه ده وفات ایتدی، لکن بو
 شهرده قالان اوعلی احمد [استاد اعظم] صفتیه اونا خلف اولدی.
 اسماعیلی لرک قرامطه نامی آلتنده معلوم اولان شعبه سی اونک زماننده
 عراق ده حصوله کلدی. ۸۸۷ بو مذهبک منشائی حقتده بروجه آتی
 روایت اولونور.

استاد اعظم احمد، داعی لر ندن برینی [حسین الاهوازی] بی عراقه
 کوندرمش ایدی. اوراده [قرمط] لغیمه ملقب برهمدانیه راست کلدی که
 اوکوز لر یله بغدادی نقل ایدرک حیاتی قازانیر ایدی. اونا تعقیب ایده جکی
 یول حقتده معلومات صوردی هر ایکسی ده عینی یره کیده جکلرینی

آكلادقېرىدن برابر بوله قويوندىلر وقونوشمې باشلادى . همدان ديدى كە:
ظن ايدەرم كە يك اوزقنن كايورسك . پت يورغورسك . هايدى
اوكوزمه بين .

بوى ياپام بكا سويله نيلمەدى .

بوسوزون استتاج ايمەلى يم كە بريسك سكا ويردىكى اوامرد كوره
حركت ايدىيورسك .

في الحقيقه اويله .

اوامرى كمين آليورسك .

بم وسنك خداوندمز اولاندن ، بو دنيانك وعقبانك خداوندى
اولاندن . »

همدان بوسوزلرك معناسى بىرمدتجك براز ملاحظه ايتدى ويول
آرۇدانشى نىسردقېدن كچىردكەن سوكر اسوزە تەكرار باشلايمىز ديدى كە:
بوتون شيلرك خداوندى بالىكز المهدز . »

اويلددر فقط ادازەنى ايستەدېكنە تقويض ايدز . »

برخطه سكوت ايتدكەن سوكر ا همدان تەكرار سوزە باشلادى:
بانا يولنى صورديفك قريده نه ياپه جقسك ؟ »

» اوراده اقامت ايدن بعض كيمسەلرە الملهك سرائزندن بىرى

كشفايدە جكم . بو كويە بول سو كىيرمك . سكنەنى زىنكىنلدىرمك ، اسارتن
قور تارىق ، اندى لرىنك ماللرىنە كند بلىرى صاحب ايتك امرى آلدە . »

سنى غريب برعلم وقدرتە مالك كورونيورسك . الله عشقنە رجا

ايدرم بو علمدن بكا بعض شيلر او كرت . »

بوى آنحق برعهد وميشق ايه بانا باغلاندينك وقت ياپايابىرە .

بو تقديردە سكا سنك ايخون فادەلى اولە جق بعض شيلر سويلە بيايرم .

همدان، بوعهد وميثاقى يامهيه حاضر اولديغى بيلد بردى، اوزمان
 يوك كاترينه اوزورديلار. داعى همدانك عهد وميثاقى آلاى، بوونى
 متعاقب محمد [ص . ع .] طرفندن كله چكى خبر ويران مهدي نك
 قريب الظهور اولديغى سويلهدى. بوخيردن مستغرق سرور اولان
 همدان داعى ي كنديسيله برابر خانه سنه گميه واوراده برمدت وقت
 كيرمهيه دعوت ايتدى. «بنم برادرلم، احبام وار، سكا كتير برم دهدي يه
 دائر بنم بعهدم كچي تعهد آلتنه مع الممنونيه كير لر.» ديدى. وتكى
 بونا راضى اولدى. و آرددن چوق كچسكسز ين بوتون قريه تخايف
 اولونمش، عهد و پيمان آلتنه كيرمش بولوندى. كوندوزلى صم
 كيجه لرى نماز قيلماق اچون قائم اولان و غداى يومينى بالا كمال تواضع،
 ترضى لك ايدى. قازانان ميسونر حقه نه هر كس پر حيرت و تقدير
 ايدى. يادبغى اليسه دخى بالذات كنديسى كچي اوغور او اعتقاد اولونور
 ايدى. و مقدس آدم بعض كره كيجه يى خانه سنه امرار اتمهيه تزل،
 ايتدىكى كيمسه كنديسنى پك مفتخر پك مظهر شرف حس ايدرايدى.
 بو وجهله آخر عمرينه قدر بو قريه ده شادى و آخر نفسنده بدرجاً
 بوتون سرائرينه مطلع اتمش اولديغى [همدان قرمط] ي كنديسنه
 خلف اوله رق انتخاب ايتدى .

اسماعيليلرك قرامطه شعبه سى، الحاد و زندقهدن عبارت بر مذهب
 اولمغله يوزنده كى ماسك كچي آتدقن صو كرا دين اسلام اوزه رنده بر تاثير
 اجرا ايدمه مشدر. مذهب مذكور، قرون اولى دن برى ظهور ايدن
 مذاهب الحاديه نك الكه كروهى اولوب هپسندن استعاره فضيحت اتمشدر.
 قرمطيلرك اي قاع ايتدكازى تاثير سياسى موقت و فقط بويوك ايسه ده

بشمرك خارجنده در . فی الواقع بونلر ، نجف ، كربلا و حرم شریفی
بغما و حجر اسودى كه بعدن قوبار مق كبی حیدونقلره موفق اولمشدر .

اصل باطنیلر

و

حسن صباح

حسن صباح ، ظاهراً آریجه بر مذهب ایجاد اتمهش ایسه ده
حقیقته اونك تروج ایتدیكى مسألت . اثر اسی عملیردن چوق فرقی
ایدی .

مذهب باطنی ، هند و ایران فلسفه و علوم غریبه سیله مباحث
تصوفیه یی جامع بر خلیطه عجبیه در .

حسن صباحك شخصیت دینه سنك ایسه آروجه اهمیت عظیمه یی
واردر . بز مذهب ده کیزلر بر اباحت اصولیه بانلامش ونهایت آچیقندن
آچیقہ اباحیه یه منقلب اولمشدر .

حسن صباح و اخلاقی ، مذهب لر نی کیزلی اولارق عالم اسلامك
هر گوشه سنده اثر اتمشدر . فدائیلری ، هر معترضی خنجر له دیکنندن ،
بونلره هر کس مراعات لزومنی حس ایدردی . حتی علمای مشهوره دن
بریبی اونلرك نقطه نظرینه موافق بر تفسیر یازمش و دیگر بریبی
اونلره تعریضدن استکاف اتمشدر .

معنایه بومذهبك تأثیر ده اسماعیلیه نك تأثیرات عمومیه سنندن معدود
اولوب تأثیر مخصوصی حسن صباح و خلیفه یی کبزرک امینك حیاتلرینه
قائم اولمشدر . اسماعیلیه مذهبك دیگر شعباتی ایسه فطیلر مبعنده
مندرج بولونا حقدر .

حروفیلر

بومذهبك موجدى ، فضل الله نعمتى در . حروفیلر دخی عملاً
 ایاحیه مسالکنه سالک ایسهلرده اونلرک فلسفیاتی ، اسماعیلیارله تطابق
 ایتمز . اسماعیلیلر ، تأولات ایچون استدلالات عقلییه وحکمییه
 صراحت ایتمکلی حالده حروفیلر ، حروف اوزهرینه مستند درلو
 درلو حساباره اسناد ایدرلر .

مسلك حروفیون، باشلی باشنه جسیم برمسلك حکمی در. بومسلك
 دساتیرنده او قدر ضریب تصادفلر کورولیر که حیرت ایتمک االدن کلز .
 حروفیلره کوره هر حرف ، جسم انسانده برعضوک مقابلی
 ساحه کائناتده برتجلی نك مثالی در . نبوت یکریمی سکیز حرفی جامعدر .
 بوندن دولایی « امی » در . دیمک که امی ، اوقویوب یازمق بیلمه یین
 دکل ، یکریمی سکیز حرفک مظهری اولان « بنی » معناسنه کایر .
 بوسبیه مبنی جناب رسالته « بنی امی » دینیلیر .

نبوت ، ولایته نسبتله برصرتبه دهها تنزلدر . ولی ، اوتوز ایکی
 حرفه مظهردر . قرآن ، یکریمی سکیز حرفله نازل اولمشدر ، وایکی قسمدن
 صرکبدر . برقسمی محکمات درکه اصلی اسرار ومعانی اونلرده فندج
 اولوب دورت حرف ولایت دخی اونلرده مضموندر . محکمات ،
 سوره باشلرنده بولنوب معناسی عمومه مجهول قلان « طه ، یس ، الم »
 وسائر کبی تراکیبدر . سائر آیات ، متشابهات در .

حروفیلر ، محکمات و متشابهاته صوک درجه مفصل وقاریشیق
 اولان حرف حسابلرینی تطبیق ایدرلر . نتیجهده هر شیئک سیاسی

ده کیشیر . نه قدر اصطلاحات و کلمات دینه وارسه ، هپسنت معناسی باشقالاشیر !

مثلا صلاة حقنده اجرا ایدیلن عملیه نتیجه سنده فرض اولارق یالکنز ایکی رکعت جمعه نمازی قالیر . وقس علیهم البوائی .

لکن انک زیاده شایان مراقی اولان جهت حرفلره خصو ط و جهیه انسانیه آراسنده تصور و فرض ایدیلن مناسباتدر . بومذهبک شاعرلری ، سوبلدکلری منظومات متصوفانه ده بومناسباتی درپیش ایدرلر .

حروفیلره کوره وجه آدمیده خطوطک هربری بر حرفک مقابلی و بر تجلی نک مظهری در . مثلاً بر کوز جبرائیل ، دیکری عزرائیل در . بری محمد [ص . ع .] دیکری علی در . عرش معلا ، ذکای آدمی نک ، روح لطیفک جلوه کاهی اولان جبهه در . قب قوسین ، ایکی قرشدر . جنت ، جهنم ، صراط ، عرفات ، یر ، کوک ، جن ، ملک والحاصل هرشی بر حرف واوده وجود آدمده موجوددر .

روح ، جسدهسز قائم اولاماز . حرفسز معنا ، عدم دیمکدر . حروف ، معنای متجسد ، معنای متظاهر دیمکدر . شو حالده روح ، ضایه تخلیله ، جسدهدن عبارت قالیر . حروفیلر ، قصداً و مقصداً ده ری دکلدرلر ، لکن مسلککرینت نتیجه طبیعیه سی مادیون نتیجه پان چوقی باشیر . حروفیلره کوره مهدی آخر زمان فضل حروفی در . قرآنده قدر « فضل و فضل الله » ترکیلاری وارسه . هپسی فضل حروفی به اشارت در . فضل حروفی ، مهدی اولمق حیثیتیه ، بوتون ادبانی بردینده جمع ایتیش ، تعبیر آخرله ادبانی لغو ایله مشدر . حروفیلره کوره وجه آدم ، وجه حقدر . زمرة ناجیه ، اسرار حروفه واصل اولانلر اولوب قالانی خسرانده در .

حروفیلك مكمل بر ادبیات واصطلاحات مجموعه سی وارد رکه
تصوفده سرایت ایتمش و بیله رکه بیلمیه رکه برچوق متصوفلو وشاعر لر
طرفندن بو اصطلاح و ذوق اوزه رینه شعر لر سویلتمشدر . مذهب حروفی ،
استقلالیه ادامه موجودیت ایده مه مش ایسه ده برچوق طریقاره کندی
نظریاتی قاریشدرمش و بو صورتله حالایدار بولونمشدر .

بالخاصه ایران و عثمانی متصوفین و مشایخی اوزه رینه حروفیلر
تأثیرات عظیمه ایقاع ایتمشلدر . طرق مختلفهیه منسوب برچوق شاعر
عثمانی شیخلرینک ، مذهب حروفی اوزره سویلدکبری اشعار ، بو کون
الله کزن دیوانلرنده کورولمکده در .

مذهب حروفی ، تصوفک بر افراطیدر . معناسر حسابلری
واویدورمه تقابلات حروفیه دن و مهدی وسائر کبی افکار موضوعه دن
صرف نظر ایدیلرسه ، تصوفه زیاده سیله تقرب ایدر . لکن شکل
مفرطی دوغریدن دوغرییه بر « مردم پرستی » در .

مسلك حروفی ده کی قاریشیلق بیله اوکا فضله بر جاذبه ویرمش
وهر کسی مجلوب ایتمشدر . تکالیفی هیچه چیقارماسی ، بومذهبک
عوام اراسنده ویک عادی بر شکلده انتشارینه سبب اولمشدر .

دوغریدن دوغرییه دکسه ده ، دیگر طریقت و مذهبلر دکاریسمق
صورتیه حروفیلکک دین اسلام اوزه رنده ایقاع ایتدیکی تأثیرات
سیئه چوق بویوکدر . اباحیه دستورلرینک عوام اراسنده نشری ،
فضائل اخلاقیه نك محوینی موجب اولمش و سفاهت و عشرتی عبادت
مرتبه سنه چیقارمشدر .

نقطه مذهبی

بومذهب ، حروفیلکک طابان طابانه ضدی در . مجتهدی ، فضل الله

نعمتی نك تمیذ لرندن عیدالله در . بومذبه کوره حروف ظلنی معنا اولوب اساس نقطه ، نقطه معادر . حروف ، نقطه نك اشکال لآحصا سندن عبارت اولوب وجودی نقطه ایله قائمدر . امام علی نك : « العلم نقطه ... » دیدیکی بوسره اشارتدر .

عیدالله ، استاذی فضل نعمتی نك عقوبتندن سوکرا مذهبنی نشر ایتمشدر بومذهبک افراطی ده سال کلرینی اباحیهیه کوتوریرسه ده بونک ایچون اسماعیلر قدر منطقی ویاخود حروفیلر قدر رقم صرفه حاجت کورمزله .

اون ايکنجی مبحث

عباسیله دوری

برمقایسه . — عباسیله واهل سنت . — بودورده حالت اسلام . —
هارون ومأمون ! دور کمال . — ایلك آثار انحطاط . — نفوذ معنوی نك
انتقامی .

امویله انقراضی اوزدرینه ریاست اسلامیه عباسیله کچدی .
بالجمله مورخین متفقدرلر که عباسیله ، دین و اخلاق نقطه نظر یله
ایدیله جگ بر محاکمهده امویلردن دها آرزقباحتلی دکلدرلر . حکومت
عباسیه ، بر طرفدن اهل بیت انتقامی نامنه امویله پایانسز بر شدت
و وحشته احما ایتمک و دیگر طرفدن ایسه اهل بیته امویله قدر جور
و ظلم ایله مک کبی بر منطقسز لقله باشلادی .

اسراف و سفاختهده عباسیله ، امویله بلکهده فائقدر .

امویله اهل سنت آراسنده ، لازم ملزوم قیلمندن بر مناسبت یوق
ایکن ، بر غریبه تاریخیه اولارق امویله اهل سنت مروجی کبی تاقی
ایدلدا کیرینی جلد اولده در میان ایتمشدک . امویله خلف اولان عباسیله
بویله بر تعلقیه مظهر اولدیله . بو غلط محاکمهیه سبب ، هر ایکی طرفک
علویله رقیب بولونیشی ایدی .

حالبوکه عباسیله ، امویله قدر اهل سنته اذا ایتدیله . ائمه مذاهب
سینه دن امام اعظم ابوحنیفه ، محبس لرده و قرباج ضربه لری آلتنده

شہید اولدی . احمد بن حنبل حبس و ضرب ایلدی . عباسیوں کی برقیسی دینہ قازشی لاقید و دیگر قسمی ایسه مذاہب مشکوکہ کی مروج ایدی .

امویوں کی زمانندہ ریاست اسلامیہ نقوذی ، مختلف مرکز لردہ انقسام ایتمہ مشکن عباسیوں کی زمانندہ اندلس دہ یکی براموی حکومتی و مصر دہ فطمی خلافتی میدانہ کش و بنا برین اوچ دورلو ریاست پیدا اولمشدی . سیاست دخی انقسام اقتدار ، امویوں کی زمانندن فضله ایدی . ممالک وسیعہ اسلامیہ تک همان هر خطہ سندہ اسماء خلیفہ یه تابع و حقیقتند ایسه مستقل و چوق دفعه خلافتدن دهان نقوذی حکمدار لر بولانیوردی . لکن ان زیادہ جالب دقت اولان جهت ، اسلامدہ حصوله کلن حالت روحیه ایدی .

اسلام . بنوقدن بری یونان مدنیت ، فنون و فلسفہ سنہ توارث ایتمشدی . علوم آریانیہ تک عربلردہ انتقالی هنکامه لرنده ، اهل سنت معتزلہ تک زبونی بولونمقدہ اولدیغندن متانت و صافیت دینیه و معنویات ، یونان فلسفہ سنندن یک زیادہ متضرر اولدی . برقاچ خلیفہ عباسی ، مذهب اعتزالی علاناً حمایه ایتمکده اولمالرندن صنوف عالیہ رب و ذوقه طالمش و بوزوق اعتقادلی علما و رجال چوغلمش ایدی .

صنوف عالیہ و متورہ بوحالده ایکن اکثریت امت ، حکمتنیز بر عقیدہ ایله قناعت ایتمکده ومع مافیہ فساد و سفاهتده برخیلرله رقابت ایتمکده ایدی .

فلسفہ آریانیہ تک ، هنوز بر منطقی علم عقاید میدانہ کتیرده مدن اسلامه جریان ایتمہ سی ، بردن برده فن ایله عقیدہ تک تردیف ایدیله . مهمه سنی موجب اولدی .

لکن اسلام ، مدید و قدیم مدیتلره مالک اقوامی دخی دائرہ موجودیتہ قبول ایتمش اولدیغندن اونلرک مدنیت ، فنون و فلسفہ لرینه قزئی بیکانه قالاماز و باخصوص فلسفہ نك تاثیرینه حد چکه مزدی . شو حالده علمای دینه توجه ایدن وظیفه ، ایکی شکله منحصر قلیوردی : یا بو مدیتلری ، بو فنون و فلسفہ نی تمامیه رد و تقییح ، یا خودده اونلرده کی حقایق ایله دساتیر دینه بی تردیف .

معتزله ، بوصوک شقی اختیاره تمایل ایدی ، نه چاره که ارسطو فلسفہ نك تحت تاثیرینه دوشدکن صو کرا اهل سنتدن بوتون تباعده باشالادیغندن فلسفہ بی دینه دکل ، دینی فلسفہ یه قلب ایدیوردی . هر خصوصده معتزله و شیعه نك رقیبی اولان اهل سنت ایسه برنجی شقی اختیار ایتدی . او ، ترقی و تکاملی اورطه دن قالدیرمق ، انسانلری دوشوندورمه مک و دینی بلا محاکمه قبول ایتدیرمک ایستیوردی .

اهل سنت ، شاید غلبه ایدرسه ، صورت دینی قورتاراجقادی . لکن ترقی و تکامل قاعده لرینی و حریت تفکری انکار و طی ایتمش اولاجغندن اسلامک علماً و معاً انحاطه دوشمه سی لازم کله جکدی . معتزله نك رقابت و قسماً تحکمی دوام ایتدکجه اهل سنت علماسنك بو طرز تفکری رواج بولامادی ، اسلام ، اخلاقاً و معناً تدنی ده اولمقابه برابر علوم ، فنون ، صنایع و فلسفہ ده ترقی ایتمکده دوام ایتدی .

وقتا که علامه بی نظیر اسعری ، اعتزالی ترک ایله اهل سنته التحاق و علمای اهل سنتی لوای ظفری آلتنده جمیع ایتدی ، اهل سنت ، میدان علمده معتزله یه غلبه چالیدی . و عباسینرک اخیراً اهل سنته تمایل ایتمه سیله مذهب رسمی اولارق مذاهب رقیبه یه شدت وصولتله ، سیف نقمتله مقابله ایتدی .

معتزله و مذاهب ضالنهك فرط حراندیشی برعکس عمل شدید ظهور ایتدی . بوتون علوم و فنون ، مباحث دینییه به حصر ایدلمك ایسته‌یلدی وایدیلدی . برقاج عصردر ، اورطهده بولونمایان متانت دینییه بی ~~بک~~ دعونا ایتمشه بکزییوردی .

هیات که بو ، الدادیجی برمنظره ایدی . عودت ایدن متانت دینییه دکل ، ریا و صورت پرستی ایدی . علوم و فنون ترقی و انتشاردن منع ایدلمش ، و حالبوکه اخلاق و متانت ایدیله مه‌مش ، دیمک که ایکی طرفلی برزیان ایدلمش اولدی .

دییه بیلیرزکه هیئت اجتماعیة اسلامه یکی بر عنصر متین داخل اولماش و انحطاط معنوی بی یکی بر دوره استیلا ایله توقیف ایتمه‌مش اولسایدی ، زیان مدهش و سریع اولوردی .

میدان سیاسته آرتق اهل صئبده قاریشمشدی . داخلاتشت ، اخلاقسراق ، سفاهت ایله معلول اولان حکومت عباسیه ، هر طرفدن وقعه کلمکه باشلایان هجما نه مقاومت ایدجک عوامیدن محروم ایدی . عباسیلرک اضمحلالی ، اسلامک اضمحلالی اولاجقدی . لکن صحنه سیاسته کیرن یکی برعامل ، کرک طوائف ملوک شکننده و کرک عباسیلرده خلف اولدوقدن سوکرا ، یکی وشاذ بردوره آچدی .

بودوره بی آیروجه محاکمه ایده جکمزدن شیمدیلک عباسیلر ختنده کی محاکمه مزنی اکمال ایدلم . اخلاق اولیه بر درجهده بوزولمش ایدی که آرتق فضیلتله ردائت فرق ایدیله میوردی . جناب عمرله بر عباسی حکمدارینی کفو طوتوب مقایسه و محاکمه البتده جائز اولاماز . لکن آرهدن انجق بش عدسر کچمشکن ، بیت المالی مجنونانه بر سفاهت و اسرافله

صرف ایدن هارون الرشیدک زماننده کی مرغوبیت مغنویه سی دوشونو لیرسه
 اخلاقت درجه انحطاطی میدانه چیقار . بیکلرله دوه یوکی بوزله ،
 بیکلرله جمریه و کوله ، عقله صیغساز دبدبه و احتشاملرله حجه کیدن
 هارونک ، بوصورت حجی دکل ، صیق صیق حجه کیمه سی نظر
 استحسانه چارپیوردی !

بو و امثالی احوال سنجیده میزان تفکر ایدیلیرسه ، صافیت
 اسلامیه نك ندرجه خللدار اولدینی و آرتق انحطاطک باشلادینی
 تظاهر ایدر .

عباسیلرک اک شعشعلی دوری اولان هارون و مأمون زمانی ،
 اخلاق اعتباریه اسلامک اک زیاده بوزولدینی زماندر .

عباسیلرک ریاست اسلامیه مقامنه کچیشی ، غریب اولمشدی .
 امویلری محو ایدن اختلال ، عباسیلرک حساب و منفعتنه حاضرلنماش
 ایدی . اختلال حاضرلایان شیعیلر ایدی ، بونلرک خاطرندن هیج
 بروقت عباسیلر ایچون قانلرینی دوکمک کچمه مشدی .

لیکن ابو مسلم اغفال ایدیلدی . علویلر ایچون حاضرلانا ن موقع
 ریاسته عباسیلر کلدی . علویلرک حقوقنی امویلر مرتبه سنده غضب
 ایتمش اولان عباسیلر ، آرتق شیعه دن معدود اولاماز و شیعه یه
 کووه نه مزیدی . حالبوکه ایلك عباسیلر ، ائمه اهل سنتنی تحقیردن
 چکیممکلرندن و چونغی مذهب اعتزالی قبول ایله خاکی جبراً معتزله
 یامغه قالدیشدقلرندن ایتدلری اهل سنته دخی کووه نه مزیدی .

بوسیلرک تفرعاتندن اولارق عباسیلر نه شیعی ، نه سنی برصفت
 مغنویه ونده عرب و یاخود عجم کبی برصفت سیاسیة صاحبی دکلدی .

ابتدای امرده ایرانیلره استناد ایدرک امویلری و عربیلری ازمش ایدی . صوکراده عربلره استناداً ایرانیلری ازدی .

بوحرکتلر ، یالکیز سلطنت نامنه دکل ، خلافت کبی معنوی برتقوذ وقوت نامنه اجرا ایدمش اولدیغندن اخلاقه ودینه زیده سیله سوء تأثیر ایدیوردی .

آرتق دین ، احتراض و سیاستک آچیقجه آلی اولدیغندن هر طرفده وبالخاصه ایرانده لایحی مذهبله ظهور ایدیوردی که بوتلردن بعضیلرینک اسلام ایله هیچ برمناسبتی بوق ایدی . منسبتی اولانلردن برطاقنک اسلامه عائدتی ایسه مذهبده اسم نینک داخل اولماسندن عبارت قالیوردی .

این مقنع مذاهب ضالیه بردانه دها علاوه ایتمش ایدی . مزدقیلر ، ایرانده پک چوق طرفداره ملک ایدی . بایک مذهبی طرفدارلری بر آراق ایرانه حاک اولمشدی . بوتون بومذهبله ، شیعه ، تصوف ، بودی وزردشت عقیده لرینک مزچندن واسکی اسملر یرینه امام علی واولادلرینک اسملرینی اقمه دن تشکی ایدیوردی . نوبته ایرانیلر و عربیلری بر برینه ازدیرن عباسیلر ، هر دورلو تقوذ معنوی ایله برابر هر ایکی قوه ک محبتنی ضایع ایتدکارندن ادامه ساحنتلری ایچون یکی بر عنصرک قوتنه مراجعت ایتدیلر . هر ایکی قومی دائرة اطاعتده طوتمق ایچون تورکاره مراجعت ایلدیلر .

عقاید اسلامییهی محاکه ایتدیکی وقتلر ، نه درجه غرضکار و تحریفکار داورانیورسه ، وقایع عادیة تاریخییهی محاکه ایتدیکی زمانلر اودرجه مدقق و حقیقتپرور داورانان دوزی ، عباسیلر بودرجه دینسز و اخلاقسز بولونمالرینه رغماً برمدت ده پایدار اولمالری تورکار

سایه‌سندہ حصولہ کلیدیکنی شوصورتله درمیان ایدیور : [مع مافیہ
مومی الیہک اهل سنتہ عائد اولان بعض بیاناتی ینہ احتیاطله تلقی
لازمدر . چونکہ تفقیدآمزده درمیان ایدہ جکمز اوزره خلیفہ ناک
ظامی دینی دکل ، سیاستی بومقصده مبنی ایدی]

عباسیلرک ، دائماً مغلوب وهیچ برزمان مطیع اولمایان بوخارجی لوله
هر طرفده ودائماً محاربه ایتمکده بولونمالری ده علاوه اولونورسه
انسان کندینسه شو ایکی سوآلی صورده بیلیر : بوتون بو دوشمنلره
قارشى بو حکمدارلرک پایدار اولمالری ناصل ممکن ارلدی ؟ ثانیاً مستبدانه
حکمران اولمقده ذاتاً تجربہ آموز اولان و [ماکیاوہل] دن اوکره نه جکلری
چوق اولمایان بو حکمدارلر ، اوزرلرینه شو کتلیرینک مؤسس اولاجاغی ایکی
منفرد اساسی طانیمازدن اول کورجه سنہ نیچین دنه مه لرده ، یوقلامالرده
بولتدیلر ؟ فی الحقیقه اونلره لازم اولان شی اول ، [عرب] لرک ، [ایرانی]
لرک لسانلرینی اکلایما یاجق وتبعه ناک افکار دیننه و پولیتیکه سنه قارشى
لاقید قالاری کندیلرینی بسله یین اقدیلرینک آللرنده کورآلت اولاجاق
اجنبی عسکرلر ، آیلقلی عسکرلر ایدی . ثانیاً ایمانسزلری
یا قاق حقنه مالک اولماق ایچون کندیلری ایمانسز اولما دق دن فارغ اولمالی ،
جامعه اهل سنته واصل اوله رق هیئت روحانیه سنده استناد آرامالی ایدی .
سوق ضروریات ایله ، اول عساکر اجنبیه یه مراجعت ایتدیلر .
بو ، طبیعی لازم ایدی : عربلر اونلرک هیچ بر زمان مظهر اعتمادلری
اولما دق لری کبی ایرانی لرده اعتمادلرینی هیچ بر زمان قازاناماشلردی .
بونک ایچون آیلقله تورکلر و بربریلر آدیلر ، ده [المعتمم] ک دور
حکومتنده بوتون خاصه فرقه عسکریه سی و بوتون قوه عسکریه ناک
توه سی بو اجنبی لردن متشکل ایدی ، بو دورده عددلری . . . ۷۰

کیشی به بالغ اولویوردی . لکن بر مستبد، یالکز عساکر ایله حکمران اولماز ؛ روحانی لر ، خواجه لرده لازمدر . بو بر حقیقت در ، که شاشقینقلریله ، عباسیلرک ایلك دوقوزی کورمه دیلر . بو کیفیت معتزلی و نیم شیعی عقیده لرینه مزبوط قالمالرنی موجب اولدی . نهایت اونجی لری [المتوکل] تحتہ چیقدی و اونکله علمای اهل سنتک بیهوده اولارق اوقادار اوزون مدت بکله مش اولدقلری کونک فجری ده عرض دیدار ایتدی .

بزم افکار مزجه ، [المتوکل] ، غدار و خان بر مستبد ایدی . اوغلو ، ابتدای امرده ، اعیان و اشراف طرفدن خلیفه اولماق اوزره انتخاب ایدلمش . اولان [الواثق] ک قارداشی ایدی . لکن اوزون البسه حکمداری ایچنده بوچوجفک بدلاجه براندام سررض ایتدیکی کورولونجه ، تورک محافظه فرقه سنک قوماندانی ، [المتوکل] ی خلیفه طایتمایه موفق اولدی . یکی خلیفه ؛ برادر زاده سنی انتخاب ایتمش اولان وزیردن درحال انتقامنی آلدی . اونی حبسه قویدی . اوکا هر دورلو اشکنجه لر یاپدیردی . فاک نهایت ، وزیر ی ، داخلاً هر طرفی سیوری چیولرله مجهز طار بر قورونک ایچنه قاپآدی ، اُلجانخراش بر صورتده اوراده ترک حیات ایتدی . سایه سنده [المتوکل] ک تحتہ چیقدیغی تورک محافظه عسا کرینک رئیس ده ازیاده مسعود بر عاقبتہ مالک اولمادی . شکر کذارلق فضیلتی حکمدار لرده پک نادر اوله رق بولونور و [المتوکل] تورک محافظه عسکری رئیس [ایتاخ] علیه نده درین برکین بسله یوردی ، تمام شونک ایچون که اوکافارشی پک بویوک مستدارلنی واردی . بوندن باشقه [ایتاخ] تدبیر سزلاک ده ایتمش ایدی . خلیفه نک نزدنده بولوندیغی براقشام ، که هر ایکسی ده تحملارندن زیاده ایچمشلردی ، [المتوکل] ، [ایتاخ]

صبرینی غائب ایدہ زک خلیفہٴ اوزہ زینہ آتیلدی . ایرتسی صباح ،
 عنو ایتمہ سی ایچون انندیسنہ رجا ایتدی . و ، مقام اعتدارده ، ناپایدیغنی
 ییللمہ دیکنی سویلهدی . [المتوکل] بونی دوشونمہ دیکنی ، خاطرندن
 حیقردیغنی نأمین ایتدی . چونکہ عینی زمانده مالیه وضبطیه ناظری
 اولان و محافظہ فرقه سنک معاونتہ کووہ نہ بیانی بو ذی نفوذ ماینجی
 علمینده هیچ برتشدہ بولونمایہ جنسارت ایدہ مدی . برہدت صو کر اماہرانہ
 بر صورتہ ، اونی مکدہ حج اجراسنہ قرار ویردیدی . بو وجہلہ کنندیسنی
 عسا کردن آیردہ دن صو کر ایولده توقیف ایتدیردی ، صوسزلقدن اولدو .
 ردی . بالآ خرہ موت طیبی ایلہ اولدیکنی ادعا ایتدی و خلیقہ ، ادعاسنی تأیید
 ایچون جسندنہ هیچ ضرب و جرح علائی کبی علامت تعدی بولونمادیغنی
 شاهدلرہ اعلان ایتدیردی .

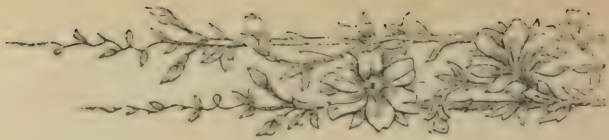
بوندرک جملہ سیلہ برابر [المتوکل] نہایت درجہ دہ اهل سنت ایدی
 و صنف علمای دین ، بو جہتلہ ، بزم یاپا جمعزدن پک باشقہ دورلو حکم
 ایدیورلردی . بر مسلمان مؤرخ ، [علی] یہ بغضدہ بو خلیفہ نیک
 بر آز پک ایلہری کیتدیکی فکرنده در . چونکہ پیغمبرک یکنی و دامادی
 اولماق حیثیتیلہ بو امیرہ پک تعظیم و حرمت ایدیوردی ، مؤرخ مباحوث
 «دیگر خصوصاتده اک اعلا خلیفہ لردن معدود ایدی چونکہ قرآنک
 مخلوقیتہ اینانمای منع ایتدی» دیور . سنی ایدی : سنی اولدقدن صو کر
 سرخوش ، شہوت پرست ، ، خائن بردیو ظلم و غدر اولماسنک نہ اہمیتی
 واردی ؟ لکن سنی دن دہا زیادہ ایدی : دینک ظاہریتی ایچون آتشین
 بر غیرت ایلہ متحرک اولدیغندن باشقہ دورلو دوشونلرک جملہ سنی قہر
 ایتمہ یہ ، اشکنجہ آلتنہ آلمایہ و ممکن اولدینی قدر قتل وافنا ایتمہ یہ
 صرف غیرت ایدیوردی . اولکی عہد سلطنتلرہ عادتاً اونودولمش

بولونان وخرستیانلرله یهودیلره عداولان نظامت تکرار تجدید و تشدید اولوندی . اکتسابیه مجبور اولدوقلری ایسه ، بر تفصیل نظام آلتنه آیلندی . اجرا ایتدکلری مأموریتلری ضابط ایتدیلمی . آشی حاکمیت عربده ، حکومتک کوز یومهرق انشاسنه مانع اولمادیغی کایسه لری نیک لارندن کیتدیکنی کوردیلر : اولدوچقه بویوک اولان کایسینر جامعده تحویل اولونیوردی . کوچوک اولانلر ، ییقیلیور وبو ملوث ظویراق اوزره نده باشقه برینا یا پالمق تحت ممنوعیتنه آینهرق عرکته حلی بر اقیلیوردی . غیر مسلملرک ولرینک قاپولرینه ابلیسی مصوراونق اوزره ، آغاچدن مصنوع بیکلر چیمبله نیوردی . مزارلقلره بیله حرمت اولونمایه جق ایدی : مزارلر ییقیلوب خاک ایله یکسن ایدیلدی ، تاکه برخرستینک ویابر یهودینک مزاری ، برسنی مزاری ظن اولونما سین . اهل سنت اساس اعتقادینه مغایر اولان مسلمانلرک حالی دها زیاده یمن اولدی ، سویله مکسزین اکلشیلرک قرآنک ازلیته اینانما یانلر قهر و تدمیر اولوندی . اهل سنتک اعزده سی اولان [ابوبکر] ، [عمر] ، [عثمان] و [عایشه] عالیهنده هماغه ده بولونان کیم اولورسه اولسون قیر باجله ضرب اولونور و دجله نهرینه آتیلریدی ، مأمونک زماننده علی نیک کمال علویتده تردد ایدلر قنونک خارجنه چیقه ریلریدی ، لکن شیسدی روزکارلر ، داغالر دیکشمشدی : علی [ک . و] آنک ایننده برسوز سویله مهیه جسارت اولونمایوردی . علمای اساندن مشهور برذاته علی [ک . و] نک اوغوللریغی می یوقسه کندی اوغوللریغی می دها عالی بولدیغنی خلیفه سوا ل ایتمشدی ، اولاد علیغی مدح ایدرک و متوکلک اوغوللریغی مسکوت عنه کچرک جواب ویرمشدی . بوندن خلیفه او قدر غضبه کادی کد بیچاره نی تکمه آلتنده چیکنه یرک اولدورمه نی

تورکارینه امر ابتدی. شیعی لرك حج طر زنده زیارتنه کیتدکاری مرقد حسین ی زیارت ائمه یه آرتق مساعده اولونما یوردی . مسجد حسین هدم ویری تر لایه تحویل اولوندی . تعصب و ناسربستی مذهب صوك درجه یه واردی ، بر حالدک پک یوکسک درجه ده تعظیم اولونان و جامعه اسلامیه نك دیرکاری مقامنده بولونان ائمه بیله الحدا تهمنته معروض اولمادقدن قورتولاما یوردی . احادیث نبویه بی جمع ائمش اولان [بخاری] بیله حیاتنک صوك اختیارلق کونلرنده اهل سنت اساس اعتقادینه مغایرت تهمنته قارش ی کندیسنی مدافعه ائمه مجبور اولدی ، معتزلی لركی انسانک اراده جزئیه سنه و [قرآن] نك مخلوقیتنه اعتقادیتدیکی اشاعه اولونمشدی .

والحاصل دین و اخلاق نقطه نظریله عباسیلر ، امویلر قدر مهمدر . واقعا مذهب اهل سنتک ، تعبیر آخرله خالص محمدیلکک قطعاً استقرار و غلبه سی عباسیلردن المتوکل زماننده باشلامش ایسه ده بوغلبه مذاهب ضاله آرتق اسلامه انتساب دعوی ایدمه جه جک قدر اساسدن اوزاقلاشمه سی و لایحصى شعباته اتقسامی نتیجه سنده حاصل انتباه ادراکی و خصوصیه اشعری نك همتی سایه سنده در .

اون اوچنجی مبحث

علویله، اندلس مسلمانندی

حقیقی منسوبین اهل بیت . - اون ای کامام . - ادریس علوی و ادریسیلر . -
فاطمیلر . - اندلس . - دین عمومی و مذهب ریب

علویلرک دین اسلامده ایقاع ایتدکلری تأثیرات پک بویو کدر .
دع مافیہ بوتأثیراتک ماهیتی و ثمراتی مختلف اولدیغندن ایضاح مقصد
ایچون ایکی یه تقسیم ضروری در .

برنجی قسم ، تأثیرات حسنه و خدمات مجلهہی تشکیل ایدرکه
السنة امتده حرمت و تقدیسله یاد ایدیلندر و ایدلمکه لایق اولانلر ،
بو خدماتی ابراز ایدن علویلر در .

علی ایله اخفاد علی دن اون ایکی کشتی ، امامت دینلین بر مرتبه معنوی
ایله یاد ایدیلرلرکه اونلردن صو کرا بو مرتبه معنویه غوثانیت نامی
آمشدر . امام و غوث ، علم و عرفان نبویک وارث و خازنی دیمکدر
امامت صیرایی ، کربک شیعه و کربک اهل طریق و تصوف اولان
سنیلر آراسنده شویله در :

امام علی ، حسن بن علی ، حسین بن علی ، علی زین العابدین بن حسین
محمد الباقر بن زین العابدین ، جعفر الصادق بن محمد الباقر ، موسی کاظم

بن جعفر الصادق، علی الرضا بن موسی الكاظم، محمد التقی بن علی الرضا، علی التقی بن محمد التقی، حسن العمکری بن علی التقی، محمد المهدی بن حسن العمکری .
امام علی ، دوردنجی مرتبه ده خلیفه اسلام اولمشدر .
امام حسن ، مبحث مخصوصنده ذکر ایدلیکی اوزره خلافتدن استعفا
ایتمش ، امام حسین ایسه کربلاده شهید ایدلمشدر .

دوزی ، شهادت حسینی پک عادی وقوری برصورتله محاکمه
ایدیور . اوکا کوره بوشهادت ، علی العاده برحرص جاهی ممنون ایتمکه
قالقیشان تدبیرسز واحتیاطسز برآدمه اصابتی طبیعی اولان بر فلاکتدر
بومحاکمه ، ذایت سطحی وحقسزدر . امام حسین ، برحق مدافعه
اوغورنده فداکارانه شهید اولنی اختیار ایتمشدر .

اوندن سوکرا ائمه متبایقهده سلطنت ومقام ایچون بر دعوی
وحرکت کورولمه مشدر . هپسنگ حیاتی امته حسن مثال اولاجق بر
صافیت وعصمت ایچنده کچمشدر .

ائمه نك مذاهب شیعه ایله شوااعتبارله مناسبتلری یوقدزکه اونلر ،
اهل سنت مذهبن آیری بر مذهب اجتهادینه تشبث ایتمه مشلردر .
بالعکس اونلر ، اهل سنتك ائمه مذهبی درلر .

ایلك علامه سنی حسن بصری ، امام علی نك شاگردی وطریقته
دخی خلیفه سی ایدی . حسن بصری امام حسندن دخی استفاضه
ایتمشدر . امام حسین ، کندیسنه صوریلان مسائل شرعیه وعرفانییه
بخش ایدردی . امام زین العبا وامام باقردن زمانلری علما واولیاسی
استفاده ایتمشدر .

امام جعفر الصادق ، امام اعظم ابوحنیفه نك استاذی ایدی . امام

اعظم ، بو استاذ عالی نك قدرینی بيلمش وحتی اونى تجیل ایتدیکی
ایچون حبس و شهید ایدلمشدر .

والحاصل ائمه هاشمیهدن هر بریسی ، دین مینه وسنت محمدیه نك
تأسیسنه بوتون قوتلریله خدمت ایتمشلدر .

هر نه قدر امام حسیندن سوکرا ائمه ، سیاسته اشتغال ائتمهش
واموبلرله عباسیلرک شبه وشدتلینه مستحق اولاجق برشی یایمامش
ایسهده اونلر ، علویلرک رئیس طبعیلری اولدیغدن وعلویلر ایسه
حکومت موجوده نی قوشقولاندیردقلرندن اونلرک حرکاتی اماملرک
باعث محنتی اولمشدر .

بوسببه منبی ذاتاً عداوت اهل بیتله مشوع اولان امویلرله اهل
بیتی رقیب مهلك صایان عباسیلر ، ائمه یه یك چوق اذا ایتمشلر وهپسینی
شهید ایاه مشلدر .

دیناً محترم وتاریحاً معصوم اولان بوذواتدن ماعدا علویلر ایسه
استرداد حقوق املیه حکومت مؤسیسه ایاه اوغراشمشلر ومتعدد
حکومات تشکیکنه موفق اولمشلدر .

از جمله هارون الرشیدک غدرندن قچوب افریقایه صیغیان ومع مافیه
خایفه طرفندن تسمیم اولونان ادریس علوی بوقیلدن ایسهده مشارلیه
سنی المذهب اولوب بولوندیغی برلرده کرک کندیسی و کرک اولاد
واخفادی شیعه مذهبی نشر ائتمه مشلدر .

منسوبین اهل بیت ایچنده کلین متصوفیندن یك چوق ذوات
یتشمش اولوب تدریس علوم وحقایقه اشتغال ایتمشلدر . بونلرا ایچنده
سید عبدالقادر الجیلی ، سید احمد الرقعی ، سید شاذلی ، سید بدوی .

سید یحیی الشروانی ، سید فضل الله هندی ، شاه نعمت الله وسید حاجی بکتاش ولی کبی مشاهیر وارد ر .

علویک نامنه اک مهم تاثیر یاپانلرایسه فاطمیلردر . شو قدر که بونلرک علویلمیانه ذکر ایدیله سی ، شیعه مذهبنی نشر ایتمه لرندن و کندیلمی سی سلاله نبویه به نسبت ایله مه لرندن ایلمی کلش اولوب حقیقته اهل بیت ایله بر مناسبتلری یوقدر .

بوراسی محققات تاریخچه دن اولوب دوزی دخی بو حقیقتی اعتراف ایدیور . فی الواقع ایلك خلیفه فاطمی عیدالله ، نسلاً ایرانی اولوب اسماعیلی مذهبک ریسی عبداللهک سلاله سندن در . اعلان خلافت ایتزدن اقدم اسماعیلیه نک ریسی واستاذ کبیر عنوانی حائز ایدی .

فاطمیلر ، افریقانک بر قسمنده و سوریه ده مذهب شیعه بی نشر ایتشلردر . لکن فاطمیلرک بورالرده نشر ایتدکری شیعه ، یالکز تفضیل علی و سائره کبی اهل سنتدن بر قاچ نقطه ده آریلان معتدل بر مذهب ایکن قرمطیلر آراسنده اصل مذهب خفیلرینی نشر ایتشلردی .

قرمطیلر ، مبحث مخصوصنده بر نبذه ایراد ایدلدیکی اوزره ، مذاهب اباحیه نک کمفرطنه سالک ایدیلر . اشتراک و زندقه اصوللرینک ده مفراط و شنعی تاریخچه کورولمور . بر قرمطی ، همشیره و حتی قیزی تزویج ایده بیلردی !

فاطمیلرک معتدل شیعیلکی حاکم بامرالله زماننده یکی بر شکله کیرمشدر . عقل ایله جنتی ، عدل ایله وحشتی نفسنده جمع ایتمش اولان حاکم بامرالله ، بر قاچ فکر ده کیشیدردکن صوکر ، حمزه و درزی

نامنده ایکی باطنی نك فریفته اغالاتی اولارق اسمنی حاکم بامرہ شکنہ قویمش واعلان الوهیت ایتشدر .

زمان قدیمده الوهیت دعواسنده بولنان بعض کیمسه لرك اسملری تاریخده مقید ایسهده ازمنه اخیرده بویله بر جنت یالکنز حاکمه کورولمکدهدر . قی الواقع حاکمک دعواى الوهیتی بعض تأویل وتصوف مقلدلرینک یابدیغی کبی مصنع ومؤل برشکلده اولمایوب قطعی وصریحدر . فقط حاکمک اعلان الوهیتندن دهها غرباب اولانی ، ملیونلرله آدمک ، مسلمان نامنی محافظه ایتمکله برابر بودرجه بیاغی برشرکه رضاداده اولمالری وجامعلرده حاکمه عبادت ایتملری درکه بوراسنی حوصله یه سیغدیرمق غایت مشکل اولیور .

یزیدک قبول خلافتی ذاتاً تاریخ اسلامده بر شائبه ایکن حاکمک دعواى الوهیتته قوجه برخطه خلقنک برمدت مطاوعت وسکوتی دها سیاه برلکهدر .

بومحاکمات شبهه براقاز که اسلام خسته لشمش ایدی . امرای عرب ادا رسيله اوچ شکل مذهبی تجر به ایدلمش وهر اوچی ایله شرف اسلامک ادامه و تقویه سی ممکن اولمادیغی فعلاً کلا شلمشدر . امویلرک خار جیلکی ، فاطمیلرک شعبیلکی ، وعباسیلرک اعتزالی اسلامیتی رخنه دار ایتشدی . واقعا عباسیلر بر آزدلق سنیلکه میل ایتشلر سهده بومیل ، خلوص دینیدن زیاده بر مقصد سیاسی بی متضمن اولمغله اسلام بوکچ میل هدایتندن مستفید اولمغه وقت بوله مشدر .

اندلس ، اسلامک دخولندن اول خرستیان ایدی . اهالی دره کلر یله رهابینک اعتساف دینیسندن صؤک درجه بیزار اولدیغندن

اسپانیایه مسلمانان آفاق با صدقند پک آز سوکرا اهاالینک اکثریت
عظامی، حقوق انسانیہ به رعایت ایدنلره دین اسلامی مسرت و حرارتہ
قبول ایتشدرد .

اندلس ، خیلی وقت ، شرقی بویایان اغتشاشات مذهبیہ دن آزاد
قالدی . مذهب سنی اوراده انتشار ایتشدی .

شرقده اسلامی تزلزلہ اوغرادان اعتزال فکرلری اندلسہ کیره -
مہمش ایدی . خطانک اہالیسی فطرۃ دیندار آدملر اولدیغندن
ایلک دودلرده ترقیات صنایعیہ رغبت چوظلمش ونقط تخیلات فلسفہ
ومبازرات فکریہ طرفدار بومامش ایدی . واقعا اندلسده بر چوق
فیلسوفلر بیلاہ یتیشیورسده مباحث علمیہ متنورین واختصاص دائرہ
سندن خارجیہ چیقیمیوردی . بو حال ایچہ مدت دوام ایتدی . مع مافیہ
بر نوع « حجز مکرری » دیمک اولان بو اصولک اوزون مدت محافظہ
ایدیلمیہ جکی آشکار ایدی .

ابن رشدی یتیشدیرن اندلس ، امام غزالی نک احیاء علومنہ مدہش
بر بدعت ، بر اثر ضلالت پیشہ نظریلہ باقیوردی . حتی امام غزالی نک
اثری آتشلره یاقیددی ، اثری کیزلیجه او قویانلر حبس ونفی وحتی اعدام
ایدیلر .

عمومینک بو شدتلی انحصار فکریہ سنہ ، غیر قابل ادامہ تعصب
ومحافظہ کارلغنه رغماً علوم وفنون سرعتلہ وبلکده شرقدن دہامین
بر اصول ایلہ ترقی ایدیوردی .

نہایت اوراده دخی افکار متضاده رونما اولغنه باشلادی . لکن
شوراسنی اعتراف ایتہلی کہ اندلسده کی مناقشات مذهبیہ ، شرقده کی

مکروه و محترص شکللرله کیرمیوردی اندلسه . ایرانیلرک قبا مردم
برستلکی ، احتیاضات مفرطه سی مجهول قالدی .

فلسفه و تصوف ، برمدت یکدیگرینه قرشی بیگانه یا شادقدن سوکرا
برلشمشدی . ابن رشد ، ارسطو مسالکنت استاد نایمی اولمقبه
برابر عین زمانده بومسلکله وحدت وجود اسلامی بی تردیفک یوانی
بولمش برمتصوف ایدی . حتی ارسطو مسلکینه اولیه برانطباع و برمشدرکه
حکیم مشرالیهک « ثنویة فلسفیه » مذهبک برنجی مروجی اولدیغی
یجه زمانلر اونودمش و کندیسسی اشراقی برفلسوف عدا اولومشدر .

حکومت و حکومتلرک ضعفی نتیجه سنده مذهب رسمی نك شدتله
محفظه ایدیلهمه مه سنه باشلاماسی اوزدیرینه و باخصوص افریقدن کین
برضام افکار متضاده دولایسیله اسپانیاده دخی فرق غیرسنیه پیدا
اولمغه باشلامشدر .

بونلرک اک مشهوری « دین عمومی » طرفدارلری ایدی . بونلر
برمذهب دخی دن زیاده برمذهب حکمی به سالک آدملر صایبیر . بونلرده
برقچ قسمه ، برقچ مرتبه به تقسیم اولونا بیاییر . برضامی ، ضیفت حر
اندیش آدملر ایدی . سنیلکدن تباعدلری ، عبادات و عاداته بلانکار
مساحه لرندن عبارت ایدی .

دیگر قسمی ، قرآن و اصول اسلامه مؤمن ایدی ، فقط اعمال
دینه جهتنده هیچ برشیئه لزوم کورمیورلردی . دهامفرطلری ایسه
یا لکنز وحدة الاهی تصدیق ایله بوتون ادیانک بواساسنده برلشمه سی
ودین عمومی طرفدارلری ایدیلر .

اون دور دنجی مبحث

افریقا، اسلامیت

بربریلر . - مذهب خارجی . - یکی بر مذهب و قرآن صالح . - مرا بطین ،
موحدین . - تصوف و طریقتلرک تعممی .

اسلامیت افریقاده پک ایرکن انتشار ایتدی . ده ایلک عصر هجری ده
بوتون افریقای شمالی داخل دائره اسلام اولمشدی .

شوقدر که شرق طرفلر نده باشی صیقیشان بر طاقم سیاسی و دینی
مجدد و متمهلر ، افریقایه فرار ایتمکده اولدقلر ندن معاملات و حکمیات
دینیه ده هنوز معلومات کامله صاحبی اولامایان افریقایلر وبالخاصه
بربریلر ، مذاهب دن هانکیسنی اولسه ، عین سهولتله قبول ایده .
بیلوردی .

مع مافیہ بربریلر آراسنده مذاهب غیر سنیه نك سهولت انتشاری
اسبانجی ده شموللی تدقیق ایجاب ایدر .

بربریلرک یر قسیمی ، اسلامدن اول خرسیتیانلخی قبول ایتمشلردی ،
شایان دقتدر که مذاهب معتزله خرسیتیانیه ، هر یر دن زیاده بربریلر
آراسنده روی قبول کورمشدر . بونک سببی ، خرسیتیانلغک ، یر یر
استقلالنی محو ایدن خرسیتیان حکومتلر طرفندن حمایه ونشر ایدلمش
اولماسیدر . دیمک که بربریلر ، مذهب رسمییه مخالفت ایتمکله نوعما
تشفی صدر ایدیور و مذهبه هجومله حاکملرینه هجوم ایتمش اولیوردی .

بربریلر ، اسلامه کیردکن صوکراده عین حالتی اظهار ایتمشلر ، مذاهب باطلهیه ، بالخاصه خارجیلکه پک زیاده میل کوستر مشلردر . نهر وان هزیمتدن صوکر ا خارجیلر هر طرفه یاییلمشلردی . براز صوکر ا افریقاده ، برچوق یرلرده خارجیلر کورولمکه باشلانمشدر . بربریلر ، کندی قومیتلرینی پک بویوک طوتارلر . لسانلری مکمل اولوب کندیلرینه مخصوص ارقام و حروفاتی ، متکامل برادبیاتی واردر . بربریلر ، اوتهدن بری کندی کندیلرینه « اشرف بی آدم » نظریاه باقشلردر . حالبوکه بربریلر چوقدن بری اقوام جسیمه اراسنده کی موقعلرینی غیب ایتمشلر ، افریقا اقسام شالیه سنده کیلر اولا رومالیلره و صوکراده عربلره تابع اولشلردی . بوتابعیت ، بربریلرک روحنی مجروح ایتمشدی . خوارج رؤساندن و یهودی مهتدیلردن طریف ، بربریلر آراسنده مذهبی نشر ایتدی . اووقت بربریلر ، اساطیر ایله خرسیتیانلقدن مرکب برنوع دینه سالک ایدیایر .

طریف ، بربر قبائلندن برقاچه ریاست ایدیوردی . خانفی صالح ، یالکز مذهب خارجی بی نشر ایله اکتفا ایتدی . بربریلری ، دین سببیه عربلرک و مرکز خلافتک تحت تأثیر نفوذنده بولوندر مامق ایچون اولنره مخصوص و مسلمانلرک قبول ایدمه چکی بر مذهب ، دهادوغریسی بر دین میدان کتیرمکه عزم ایتدی . قرآنی تقلیداً برقرآن یازدی . صالحک ایجاد ایتدیکی دین ، دین اسلامدن استعاره ایدلمش و فقط تشدید اولونمش بعض احکامله بربریلرک مزاجنه کوره یاییلمش بعض تعدیلاتی حاوی احکامدن متشکل ایدی .

مثلاً نماز بش ووقدن ، اون ووقته قدر چیقاریلمشدی . رمضان یرینه

اوتوز کون رجب اور وجدن ماعدا هر هفته بر کون اور وچ طوتمقدده عادت اولدی . جمعه نمازی ، پنجشنبه نمازی اولدی ، آبدسته دها بعض ارکان علاوه ایدیلدی . مؤذن وظیفه سنی خروسار یاپوردی . یالکز حجه دوقونولماشدی . هر کس ایستدیکی قدر زوجه آلابیلردی . بویکی دینک سالکری مسلمانلرله قیز آلوب ویره مزلردی . بالخاصه شو صوگ شریطه کوسته ریورکه صالح بویله بر دین یاپیشی ، آبی کوتو بر قناعته مستند اولمایوب مقصدی صرف کندی عالله سنک امارتنی تأمین ایدی .

صالح ، جناب نبی نك رسالتی تصدیق ایدیوردی ، شو قدرکه کرک کندیسنی و کرک اولاد و اخفادینی ده پیغمبرعد ایلوردی . صالحک اویدورمه قرآنی سوره لری بر نبی اسمیله مسمی اولوب اولی سوره ایوب واک صوکی سوره یونس ایدی .

بو قرآنک بعض پارچه لری محفوظدر . دوزی ، شو پارچه یی نقل ایدیور :

« مه مهت [اسم نبی بر برلرک تلفظی] معمر اولدیغی مدتجه ، اصحابی اولان نوات طریق عدالته یورودیلر . لکن ارتحال ایتدپکی وقت انسانلر بوزولدیلر . رسول آلهینک بولونمادیغی بریده ، حقیقت بردوام اولابیلیر ، دین ، یالان سویله مش اولور . »

بویالاندن آیتده رونما اولان فکر حاکم ، خارجی مذهبک اساسی اولان فکر در : نسی بر حقیقتی افراطله تعمیم و تشمیل ایتک . فی الواقع مذهب خارجیده کی فکر اساسی ، ارتحال نبی دن صوکر ا کثریت عظامی اصحابک ضالتهه قالدیغی در .

صالح ، ایجاد ایتدیکی بودین و قرآنی اظهار ایتدی . مهدیک

دعوا سنده بولوندی ، براز صوکر اینه دنیا به کله جگنی بربریلره اینا-
ندیردی . اخلافندن خفیدی یونس بودینی آشکار ایتدی . بوصاچه
دین ، چوق دوام ایتدی ، باخصوص بربریلر ، صالحك تکرار
کله سنی بوشنه بکلدیلر . نهایت تکرار اسلامیتی قبول ایتدیلر .

بویله بر دینك بربریلر ار اسنده انتشاری ، بوقومك خوارقه اولان
ابتلاسنه ، رؤسای روحانیه معرفتیه اداره ایدلك بولنده کی فرط استعدادینه
دایلدر . حقیقه صنهاجه قبیله سی آراسنده ظهور ایدن مرابطین حکومتی ،
بو استعدادك وثیقه تاریخیه سی در .

مرابط ، بوکون دخی افریقاده اصطلاح صورتنده مستعمل اولدیغنه
کورده ، جناب حقه ربط قلب ایدن ، درویش و صوفی معناسنه در .
مرابطین حکومتی ده بر نوع درویش حکومتی ایدی . دوزی نك اسلام
حقنده کی محاکمته جف القلم صحیح دییه حکم ایدنلك نظر دقنه ، ظاهراً
کوچوک و حقیقتده ایسه مهم بر نکتته عرض ایده جگیز ، دین اسلامه
نظاره غفلت و تعصبه باقان دوزی ، علی العاده وقوعات تاریخیه بی دائرة
صحنده نقل اتمکه پك میال و مقتدر ایکن ایش ، خصوصات اسلامیه
یه عائد قالدینی کبی صحت ضایع اولیور ، رینه ظن و تصنیعات قائم
قالیور . تاریخك ۴۶۵ صحیفه سنده مرابطینك ظهورینی شو یولده نقل
نقل ایدیور :

« فی الحقیقه بو اراده افریقاده بویوک بر تبدل حصوله کشدی .
عرب ممالک تلیزینی زنجی طوپراغندن تفریق ایدن صحرائك چولنده
بر بر عرقنه منسوب [صنهاجه] قبیله ذی شوکت و محاربی یا شایوردی
بر چوق زماند نبری . اسلامیت بوقومك آیین غالبی ایدی ، هیچ اولمازسه
ظاهراً ایش بو مرکزده ایدی ، چونکه تعقیب ایتدیکنی سویلدیکی دین

حقتده پک آزشی بیئوردی . فقط ۱۰۳۰ ده امیر [یحیی] . حکومتی اوغلی [ابراهیم] ه بعدالتودیع ، ایکی شهر مقدسی زیارت ایتمک مقصدیه شرقه برسیاحت اجرا ایتدی . عودتنده برمدت [قیروان] آده قالدی ، مشهور برخواجه نك درس لرینی کمال وقتله تعقیب ایتدی .

معلم ، کیم اولدیغنی و بوخصوصده نه زمان معلومات ایدیندیکنی صورتدی ، تبعه نك هانکی مذهبه منسوب اولدقلرینی سوال ایتدی . حکمدار « تبعه م بر مذهبی دیگر مذهب دن تفریق ایده جک درجه ده معلوماتی دکلردر » جوانی ویردی . آره دن دخی چوق کچمکسزین بالذات قرآن دن وحدیث دن دها هیچ برشی بیلمدیکی فقط عینی زمانده دینده صاحب اطلاع اولمای شتله آرزوایتدیکی آ کلاشیلدی ، بو آرزوی اطلاعنه ، اهالی نك ده اشتراك ایتدیکنی تأمین ایدیوردی . مرشد صفتیه کندیسیه برابر کیتمک اوزره تلمیذلر دن ، بریسی ویرمه سی ایچون استاده رجاده بولوندی . استاذ ، بو آرزوی اسعاف ایده مدی ، هیچ بر کیمسه چولک باربارلری آره سنده حیاتی تهلکه یه قویمای کوزینه آدیرامایوردی . آلمحق پک بویوک زحمتله مطلوب « میسیونره » یعنی مرشد بولوندی . اسمی [عبدالله ابن یسن] ایدی . محل مقصوده واصل اولدیغنی وقت [عبدالله ابن یسن] فرقه واردی ، که اهالینک اسلامیت حقتده کی معلوماتی کله شهادت دن : « لا اله الا الله محمد آرسوالله » دن عبارت ایدی . اوامر دینه یه کلنجه بوخصوصده هیچ برشی بیلمه یورلردی . واونلره اوامر تعلیم ایچون [عبدالله ابن یسن] بیهوده جهد وغیرت ایتنی . اونوی دیکله مه یورلردی ، بویکفیت [عبدالله ابن یسن] کجسارتی اودرجه قیردی که بونانکور تشبثی ترک ایتمک ، بروژه سنی دوشوندی . اسلامیتک زنجیلر آراسنده

وعظ و نشری دہا زیادہ موفقیت بخش اولوب اولمایہ جغنی دنہ مک ایستہ۔
یوردی . فقط امیر [یحیی] اونی ، پروژہ سندن واز کچیردی .
« مملکتک ساحلہ یقین بر آطہ وار . اورایہ کیدم ، عمر مزک نہایتہ
قدر اورادہ اللہہ خدمت و عبادت ایدم » دیدی . [عبداللہ] تکلیفی
قبول ایتدی ، کنڈیسی ، امیر ، ودیکر یدی کیشی آطہ یہ کیتدیلر .
بر [رباط] یعنی مستحکم و عبادتکاران ایچون سکنی خدمتی کورمک
اوزرہ حجرہ لری حاوی برتکیہ انشا ایتدیلر . امیرک بوغرب حرکتی
حقتدہ چولده پک چوق قیل و قال اولدی : جہنمک نارندن تور توماق
وجتہ مستحق اولماق ایچون بودنیادن چکیلدیکنی بری برلربنہ حکایہ
ایدیورلردی . آزادن چوق چکمکسزین نجسس و یاندامت ایله تحریک
ایدیش بر چوق کیمسہلر آطہ یہ دو کولدیلر . [عبداللہ] بونلرہ
[مرابطین] [یعنی رباطدہ ساکن اولانلر] اسمنی ویردی ، بواسمی
ایسپانیالی خزیستیانلر ال مور اوید شکلندہ تغیر ایتدیلر . منتسبلرک
عددی متادیا آرتیوردی ، لیکن [عبداللہ] حرب مقدس ، جہادی
اعلان ایدنجہ یہ قدر ، دیکر لرینی دین اسلامہ صوق ایچون مصروف
مساعی ثمرسز قالدی . جہادی اکیال موفقیت و حسن طالع ایله اجرا
اولوندی ، جبراستعمالیہ بر برلر فرائض دینیہ رعایت ایتہ یہ مجبور
اولدیلر . لیکن دین اسلامی قبول ایدنلرک کچیردکاری « واقیز » .
تظہیر معاملہ سی عجیب برشیدی : دین اسلامہ کیرنلرک هر بری یوز
عدد قریاج ضربہ سی بیوردی . آز زمان ظرفندہ بوتون صحرا عرض
انتقاد ایتمکله قلمایوب بر غیرت دینیہ منعصبانہ ایلدہ حیات وار اولدی .
حقیقی امیر ، خواجہ [عبداللہ] ایدی . حکمہ دارلری نصب ایدن او

ایدی وحوشنه کیتمه بن برایشله کندیلرینی مهم قیلدقلری وقت اونلره ایسته دیکی عددده قرباج ضربه سنی ووریوردی .

آز برمدت صوکر [مرابطین] کشور کشاخانه میدانه کیردیله ، برسیل خر و شان کبی ، [مراکش ایمپراطورلنی] نامیله یاد اولونان مملکتی استیلا ایتدیله و [برغواطه] لری تحت انقیاده آلدیله . علمای دین حقه ده پک زیاده مکرم و احکام اسلامییه ، مثلاً قرآنک امر ایتدیکی ویر کودن غیری برویر کو طاب ایتمه یه جک بر صورتده اعتنا کار اولدقلرندن ، مستبداداره لک از مکده بولونمش اولدیفنی روحانیلری ، اهالی نك اشاعی صنفلرینی ، هر طرفده قازانیورلری .»

دوزی نك مرابطین حقه ده درمیان ایتدیکی شو محاکماتدن ، وقوعات عادییه متدائر اولانلری حقیقت حاله موافقدر ، لکن خصوصات اسلامیهدن اولان مرابط کلمه سنک معناسنه کنبجه ایش ده کیشیور . مرابط ، رباطده اوطورنذر ، دیور ! حالوکه طرق اسلامیهده رباط ورباطه ، رباطه قلبیه ، شیخه رباطه کبی پک مشهور تعیرلر بیله اثبات ایدرکه مرابط ، رباطده اوطوران دکل ، حقه رباط قلبه موفق اولان دیمکدر .

مرابطین ؛ مغرب اقصی ده ، سنه غاله قدر اولان صحرا وسودان مملکتلرنده براز تصوفه مخلوط سنی مذهبنی نشر ایتدیله . خارجی صالحک دین عجیبینی قالدیرانلرده اونلردر . مرابطلر زماننده بربریلر ، مخاص سنی مسلمانلر ایدی . لکن اسپانیاده کی طوائف ملوکی قالدیردقندن صوکر ، مرابطین حکومتک انحطاطی باشلادی . چوللرده بولوندقلری وقت ، متقی و اخلاقی اولان بدوی بربریلر ، مهم برمدنیتک مقری

اولان اندلسه کچدکن صوکر ا آرتق اسکی تقوالرینه پشیمان اولمشجه سنه وتلافی مافات ایدرجه سنه سفاهته دالدیلر .

جزیره العربدن چیقوب شام و عراق باغچه لرینی طربخانه عیش وسفاهت ایدن عربلر نه یولده صافیت اخلاقیه لرینی غیت ایشملر ایسه ، صحرای کبودن فاس واسپانیایه یایلان بربریلرده عینی صورتله متانت و صفوتلرینی ضایع ایتدیلر .

تاریخک لایتحول دستورلرندن بری ده ، تدریجه وقانون تکامله تابع اولمقزمین برحالتدن دیگر حالته سرعتله کچن ملتوک ، خاصیت و صافیتی غیب ایتدیکی وبویله بر استحاله ایله یا منقرض ویا محکوم اولدیغی در ،

مرا بطرک قوتی ، عدل وصلاحده ایدی . بوقوت باقی ایکن باطل بردینی ، برسوری صاحجه مذهبلی قالدیرمشلر ، قوجه بر ایمپرا . طورلق تأسیس ایشملردی . حالبوکه کندیلری نهایت برقیله خلقندن عبارت ایدی . صوکرالری ایسه قرق میلیون نفوسه بالغ بر ایمپراطورلغه مانک ایکن ماهر برحقه بازه واسپانیولدره مغلوب اولمشلردر .

بو حقه باز ، محمد بن تومرث نامنده عالم و ناطقه پرداز بر آدم ایدی . موحدین ؛ مرابطن حکومتی ده ویردی . رقیبلرینی محو ایتک ایچون اولاپک متعصب کورونمشلردی . صوکر ا بوتعصبی بر ازهوین ایتدیلر . لکن فلسفه نك پارلاق بر صورتله دینه غلبه یه باشلامسی و دین عمومی کبی مذاهک یوز کوسترمه سی ، فنا برعکس عمل یاپدی . سنیک یینه عودت ایتدیه ده مع التأسف هویت عادلوسی یرینه دار بر صورت برستک شکلنده عودت ایتدی .

اخلاق بوزولمش ؛ حس دینی محو اولمشدی . اصلاح ، ربا

و صورت پرستی شکننده ظهور آیتدی . نتیجه اولارق مسلمانلر اندلسی ضایع آیتدی . و افریقای غربی ، حالا دوزله مدیکی برحال فوضائی و اغتشاشه دوشدی .

بر بریلرک شیمدی به قدر عرضه چالشیلان احوال روحیه لرندن مستبان اولمشدرکه اورالرده دخی ، ایرانده اولدینی اوزره ؛ یالکز منطق و اشکال خارجیۀ دین ، یریلیری اشباع ایده مز . افریقایلر ، بالخاصه بر بریلر ، عقلاریله دکل ، حسیات و خیالاریله یاشاماسنی سه ور . شو حالده طریقتلرک شکل معممی ، افریقاده پک بویوک بررول اوینامغه مدعو بولونیوردی . فی الواقع نهایت اورالرده مذهب غالب ، طریقتلر اولمشدر .

افریقاده طریقتلرک و قییه ایفا آیتدیکی و حالا ایتمکده بولوندینی وظائفی ، طریقتلر مبحثده ذکر ایده چکمزدن بوراده تطویل مقاله حاجت کورمه یز . افریقاده اسلامیت حقیقده کی مطالعاته شوملا حظه بی ده علاوه لزومسز دکادر . شرقده ، از جمله ایرانده یوزلرله مذهب ایجاد ایدلمشکن افریقاده بو حالت کورولمیور . مرابطین و موحدین ناهتی آلان کیمسه لر ، برر مذهب مخصوص سالکی عد ایدیله مز لر . خارجی صالحک مذهبی ایسه ، ینه شرقده ظهور آیتمش اولان خارجیلرک برمولودی در .

مفسله نینا

بو شله ایسه روم

پشتیا تاه و ده منی

ده مینلاک نالانس

اون بشنجي مبحث

تورڪار واسطو

اسلامك ايلك دور استيلاسنده تورڪار . — تورڪارك دين ابتدائيلري . —
 تورڪارك صحنه اسلامده ظهورلري . — او وقتكي حالت جمعيت . — اهل
 صليب . — خرستيانلق وتورڪار .

دلاوران اسلامك تاريخده امثالي آز كوزيلان شجاعت و فضيلت لري
 انكاره هيچ كيمسه نصدي ايمه مشدر . تاريخ اسلام قدر فداكاره ،
 شجاعانه ، فضيلتمندانه ملك اولان تاريخ يوقدر . مع ماقبه ايلك دور
 استيلاسه اسلامك هجوم ايتديكي ايكي بويوك ملت ، روملره عجزلره ،
 اونك كهفوي عدايده جاك دشمن دكل ايدى .

رومايمپراطورلغنده ، عجم شاهنشاهلغنده ، اخلاق صوك درجه
 بوزولمش ايدى . بوايكي ايمپراطورلغك متين برايمان ، رصين براضمشان
 ايله سل سيف ايدن هدايت از دوسنه قارشى چيقارديغي عدد امهيب
 اردولرك | هيچ برقيمت حقه قيه سى يوقدى .

حجاجك عراق امارتى زماننده اردوى اسلام ، سوغديانه حواليسنه
 قدر ايلر ياه مش وتورك اولطاسنه ياقلاشمش ايدى . صفد [سوغديانه نك
 عربلرجه مضبوط اسمى | حكومدارى ، يا تخنى محاصره ايدن مسلمان
 از دوسنه قارشى ، متجاور توركلردن اعتماد اتمش ايدى . بودعوت
 توركلر انجايت ايتدي اتمشيه در دوران خلاصه و بقره مئالده سار
 مسلمان اردوسى . توركار طرفدن تجاوزلدى . بر حالده كه محاصره

ایکن شهرله تورکر آرسانده محصور قالدی . بو وضعیت ، اردوی اسلام ایچون صوک درجه مهلك ایدی . بوکونه قدر هدف ایتدیکی سینهلری دهان عرب مزراقلری ، تورکرک قیسه قلیجلری طرفدن دوغرانوردی . اردوی اسلامه امداد یتشدیرمک امکائی ده یوق ایدی . بوتون عالم اسلامده ، اردوی مسلمینک ایچنده بولوندیغی خطر عظیمدن استخلاصی ایچون دعالر ایدیلوردی . نهایت اردو امیرینک برسیاستی، مسلمانلری قورتاردی، امیر، تورک خاننه اینانیدردی که عجم شاهی کندیلرینه اهانت ایدیور .

تورکر ، بو اهانت مخیله دن تهوره کله رک سوغدیانه خطه سنی چیکنه یوب مملکتلرینه چکیلدیلر ، مسلمانلرده قلعه بی فتح ایتدی . بودفعه عربلرک قارشوسنه ، کندیلرینه کفو اولاجق بر عنصر شجیع چیقمش ایدی . بو عنصر ، اسلامک دشمنی اولورسه ، آرتق شرق جهتلرنده انتشارینه امکان قالمایاجق و بلکه ایرانده استقراری ممکن اولمایه جقدی .

بالعکس بو عنصر جدید جنکاور ، اسلامه کیررسه ، مسلمانلق توکنمز افراددن متشکل یکی براردویه مالک اولاجقدی . تورکر ، چینک غربی و غرب شمالی سرحدلرنده طولوجه و بوتون آسیای شمالی و وسطی ده متفرق صورته ساکن ایدیلر . دین میلیری اساساً « تکرری » نامنی ویردکلزی سمایه عبادتدن عبارت ایدی . صوکر بوکا ارواح اجداده فرط حب و حرمت ، جن وارواحدن استمداد و حادثات طبیعی بی تألیه کبی شیلرده علاوه ایدلمشدی . تورکر ، دائمی سفر برک حالنده برقوم عسکر و جنکاور ایدی ، معیشتلری ساده و اخلاقلری مدینتک ویردیکی رسوبات ملوته دن آزاده ایدی .

متجاور ملتوله تورکلر ، تمادیا محاربه ایدیوردی . لکن اووقته قدر بو محاربه لردن دوغریدن دوغری به مقصدلری فتح بلاد و بلاد مفتوحه ده حکومت تأسیسی دکلدی . تورکلرک اوطان اصلیه سی هر دورلو فیض و برکتدن عاری چوراق صحرالر ، بوزلی یا بلالر ، سنهک قسم اعظمنده قارله مفروش اووه لردن عبارتدی . بنا برین یا شامق ایچون منبت و زنکین مملکتله آقین ایدرلردی . احتیاجلرینه کافی لوازمی اله ایتدکن سوکراینه و ظنلرینه چکیلیرلردی .

چین ، ایران کی زنکین ومدنی مملکتلر آراسنده ارتباط و مناسباتک تأسیسنه ده تورکلر وساطت ایدیورلردی . چینک ایک قماش کتیرن کاربانلرینی محافظه ایله ایران و روسیه حدودلرینه کوتورن ، ایران کاربانلرینی چینه ایصل ایدن تورکلر ایدی .

تورکلر ، وطنی چوق سه وردی ، متجاور مملکتلری تقدیرله برابر و ظنلرینی ترکه راضی اولامورلردی . تورکلر ، دیگر بر صورتله ده تنکی معیشتلرینه چاره ساز اولورلردی . صدق و اخلاصده ، قدر شناسلقده مشهور اولان تورکلردن ، متجاور امرا ، عسکر و محافظ تدارک ایدردی .

ایشته تورکلر عالم اسلامه اک جدی مناسبتلری بوصول شکلده باشلامشدر . مبحث مخصوصه سنده عریض و عمیق بیلدیردیکمز اوزره عباسیلر ، ایرانیلره استاداً عربلری ، عربلره استاداً ایرانیلری تنکیل ایتدکن سوکرا هراییک ملتک هدف هجوم و تعریضی اولمشدی .

اونلری ، بو هجوملره قارشى محافظه ایده جک عسکر لازمدی ، بر عسکرکه مملکتی غلیانلر و اختلاللر ایچنده طوتان احتراصات خارجنده ، بیکیک و مطیع اولسون . بوشرائطی تمامیه تورکلر جمع ایدیوردی .

اك غریبی شوراسی که تورک‌ر ، کوله و مملوک نامنی بیله آیلوردی !
بو ، امثالی کورلمه‌ین برکیفیت ایدی .

خلفای عباسیه‌نک خدمتی قبول ایدن تورک‌ر ، مسلمان اولمق
مجبوریتنده دکل ایدیلر . لکن حقی تفریق و قبولده صافیانه بر استعدادده
مالک اولان تورک‌ر ، دین اسلامی طوعاً و درحال قبول ایدیورلردی .
تورک‌رک دین اسلامه نه درجه لرده عظیم خدمتله ایتدیکنی تاریخ
انکار ایتیمور ، حتی مورخلر ، عالم اسلامک اهل صلیب پای استیلاسی آلتنه
دوشمه مه‌سی ، صرف تورک‌رک قبول دین ایله اسلامی مدافعه ایتمه لرندن
ایلری کلدیکنی یازمقده متفقدرلر .

دوزی ، تورک‌رک بو خدمات جلیله‌سنی انکار ایتیمور ، لکن بوراده
دخی غرضکار لغنی میدانده قویارق ، تورک‌رک اسلامه صورت دخول لرینی
کندی فیکرینه کوره تأویل ایدیور و دیور :

« اُک اول غربلی تورک‌ر . بونلره اسلامیتی قبول ایتدیرمک کوچ
اولمادی ، چونکه آتشین « پروزه لیتیم » ی و آخرنده وعد
ایتدیکی حظوظات شهوانیه ایله ، اسلامیت بو احتراصلی قومه ، استغراقی
بردین اولان « بوددا » دیندن چوق زیاده موافق کلپوردی . اثمار
فتوحاتندن متنعم اولمق اوزره توقف ایتمش اولان عربلرک اثر متروکلرینی ،
اهتدا ایدر ایتمز ، « تورک » لردرکه تکرار آله آلدیلر و بلکه محمد
[ص . ع] اصحابی حیات دار ایدن شوق هیجان دن دهها زیاده آتشین
برشوق و هیجان ایله ایشه کیریشدیلر ، دینک همده هیچ برسوز
کو تورمز بر اهل سنتلک ایله ، بهادر و ناقابل مقاومت قهرمانلری اولدیلر .
آسیاده پک متعدد تورک حکومتلری تشکل ایتدی ، فقط هر حالده ،
فتوحات ایله دکل ، غرب تورکلرنده ، تملکی کندیلرینی تحریر ایدن

زنگین خطه‌لری استیلا ایتک عادت یوقدی ، مقصدلرینه واصل اولمق ایچون باشقه برواسطه استعمال ایدرلردی ، ایچری صوقولورلردی ، چته یاخود قبیله رئیس اولارق کندی آدم‌لریله برابر مسلمان حکمدارلرک خدمته کیررلردی . ایلك خلیفه‌لر ، آیلقله ، تورکلری یانلرینه آملشوردی ، هر قیام تشبثی باصدیرمق واستبدادی محکم صورتده تأسیس ایتک ایچون بونلری استخدام ایدرلردی . لکن بو آیلقلی عسکرلر ، حکمدار مطلقک ، ناقابل استغنامینلری اولدقلرینک فرقه‌یک ایر کندن واردیلر ، اوزر سز خلافتک بیغیلاجاغنی آکلادیلر ، خداوندلرینه امرلر ویرمه‌یه ، آرزولرینی اجرا ایتدکلری وقت وجودلرینی قالدیرمه‌یه ، ده‌ها قوللانیشلی دیکر برینی تحته چیقارمه‌یه ، فرصت مساعد اولونجه یکی حکومتلر تأسیس ایتمه‌یه دخی قویولدیلر .

از جمله رئیس بالآخره [هند] ی فتح ایده‌جک اولان [غزنه] حکومت تورکیسه‌سی بو صورته اعتلا نمود اولدی . بو حکومتک مؤسس [آلب تکین] اولدی . [خوراسان] و [ترانس اوقریانان] تک حکمدارلری [سامانی] لک بوملوك قدیمی ، اهلیت وهنری سایه‌سنده ، افندیسک حسن توجهنی اودرجه اینی قزانه‌یلدی ، که نهایت الامر [خوراسان] والیسی تعیین ایدیلدی . براز صوکر ، ۹۶۱۰ تاریخه دوغری ولایتی غائب ایتدی . برجیش کزیده ایله [هندوکوه] طاغنی چکدی و [غزنه] شهرینی قبضه تصرفه چکردی . یکی حکومت ، آرهدن چوق کجکمزین ، اولا اودخی مملوک اولمش اولان تودک [سبکتکین] سایه‌سنده و متعاقباً اوغلی محمودک [محمود غزنوی تک] همیله ، توسع ایتدی ، [سبکتکین] « برهمنی » لره و « بوددائی » لره سربستی نام آیین برامشدی ، فقط [محمود] امور مذهبیله آرز خیریت پرور

گوروندی و خصماری قالدیرمق ایچون دائماً جهده بولوندی. از جمله، ۱۰۲۵ ده هندولر اوزه رینه صوک سفری معلومدر. بوسوق عسکری. [کجرات] ساحلنده [سومات] اوزه رینه اجرا ایدیشدی، «سیوا» صنم کیری بوراده بولونیوردی. بوسنم مخروط برطاش ایدی که قسم علویسی آتونه و احجار قیمتدار ایله مزین ایدی. ریلر بونا اشفا ایتک اقتداری عطف و اسناد و هر کون «غائر» نهری صوی و «کشمیر» وادیس چچکلری تقدیم ایدرلردی. تجاوز و کفرانکیزی منع و پرستیده لری اولان ساخته خدایی حمایه ایتک ایچون، لایعد برجم غفیر قوشمشدی. فقط، محمد [ص. ع] ک عقیده سی ایچون بر غیرت آتشینک حیات وار ایتدیکی و بوندن باشقه برغنیمت و فیره امیدیه متحرک اولان تورکلرک دلیری دهشت رسنه بوجاعت آحاد مقاومت ایدمه دی. تورکلر، قادیور ایغیلری آرده سنده کندیلرینه بریول آچدیلر و شهری قبضه حاکمیتلرینه آدیلر. [محمود] «سیوا» طاشنک ایکی پارچه یه قیریلانسی امرایتدی و بونلری [غزنه] پایتختنه نقل ایتدیردی، بونلر دن بری [محمودک] اولجه [تا که سهر] ده آلمش اولدیغی [ویشنو] هیکلنک یانه قونولدی، دیکر پارچه سندن جامع کیره ایشیک پاییلدی. اوزماندن اعتباراً [هند] ایچون اسلامیت سرای و حکومت دینی اولارق قالدی. هندعلومنک باشلیجه مرکزی و برهن لکنک حقیق [مکه] سی اولان [بنارس] شهرینی اون ایکنجی عصرده [محمدغوری] ضبط ایتدی اودخی اوراده صنم لری کمر ایتدی. مع هذا، علی الاکثر، سربستی آیین ارزان اولونیوردی، صنم لر تکرار احیا اولوندی، [هندو] لرک اورایه اجرای حج ایتمه لرینه مساعده ایدلدی، حتی شهرک اداره سی منحصر آریلره تفویض اولوندی

و بوندن باشقه ، کبر و عظمتی ، شوکت و قدرتی ، غیرت دینی سی نه درجه ده اولورسه اولسون ، مأمورلرینه شهرک ایچنه کیرمه یه مساعده ایتمه یی هیچ بر مسلمان فاتح خاطرینه کتیرمدی . اهالی ، هند ، اسلامیتی قبوله اجبار ایدیله میه جک بر درجه ده کثیر النفوس و دینلرینه متمسک ایدی لر . هند مسلمانلرینک اکثریت عظیمه سی دخی برلی دکلدی ، مختلف دورلرده [هند] ک خزائنندن حصه مند انتفاع اولمق اوزره وطنلرینی ترک ایتمش اولان اومیلیونلرجه تورکلردن ، عربلردن ، ایرانیلردن متشکل ایدی . »

تورکله ، عالم اسلامک تهلکجه معروض اولا بیله جکی سرحدلری هپ طومش ایدیلر . سلجوقیلر ، اناتولی ده شرق و اسلامک بکجه سی ایدی . هند شمالی تورکلرک انده اولوب او جهتی ده هر تجاوزدن محافظه ایدیورلردی . چین حدودی محافظی ده اونلر اولدینی کبی برارالق مصری ده اله کچیرمشلردی .

بوتون تورکلرک اسلام ایچون اک مفیدی واقوام مشهوره فائحه نک اک مهملرندن بری اولان عثمانلی تورکلری ایچون آیری بر مبحث آچاجغمنزدن بوراده اونلردن مفصلاً بحث ایتمه جکیز . یالکیز اونلر سایه سنده اسلامک یکی بر شوکت و شعشعه قازاندیغنی ، اونلرک یکی یکی نیجه بلادی جامعه اسلامه ادخال ایتدکلرینی سویله رز .

خلفای عباسیه نک و قتلرینی ذوق و سفاهتله کچیردیکی صیرالرده ، ملیونه قریب براردو ایله سیلابه بلا کبی شرقه آقان متعصب سورینی تورکلرک قلیجی ، قلیج ارسلان دوردیردی .

لکن تورکلرک اسلامه یالکیز قوللریله خدمت ایتدیکنی ظن ایتک

بویوک برخطادر .

تورکر ، عربلرله عجملرک بالکنز قدرت سیاسیه سنه دکل ، مزیات علمیه سنه دخی پارلاق برصورتله توارث ایتدی . ابن سینا ، فارابی کبی تورکر ، فضلالی اسلامک آروی افتخاری ایدی .

قالدی که صرف دین نقطه نظرندن تورکرک الک بویوک مزیتی ، نه یابس و صورت پرستلکدن عبارت سنی لکده قلامق ونه ده اسلامیتدن متباعده مذاهبه سالک اولماق دز .

اموی سنی لکی قوری برسوزدن ، عباسی سنی لکی چوق کره سیاسی بر آلتدن عبارت ایدی . بوسبیه مبنی درکه ادوار اخیره عباسیه ، سنی لکک غلبه کامله سی دوره سی اولمقله برابر عین زمانده علوم و فنونک ده انحطاطی دوره سی ایدی .

عثمانلی تورکرلرینک اولسون ، تیمورلنک تورکرلرینک اولسون سنی لکی ایسه اصل علمای اهل سنتک مسلکی ایدی . واقعا اخیراً عثمانلیلرده بعض افراطلر کورولمش ایسه ده بوقباحث تورکرلرک اولمایوب تورکرلر آراسنه قاریشان دیکر اقوامه مذسوب علمانک دز .

تورکر ، امانات مقدسه یی صوک خلیفه عباسیدن اخذ و قبول ایتمک صورتیه عصر لرجه عالم اسلامی هرج و مرج ایدن خلافت دعوالرینه نتیجه ویردیلر .

اگر اونلرک بازوی همت وسطوتی یتشمه مش اولسه یدی ، دها چوق اول فاس ، جزایر ، تونس و مصر ، یداسلامدن چیقاردی . واقعا بوکون فاسدن ماعداسی اجانبک تحت اشغالنده ایسه ده اورالرده دین اسلامک بقاسی تحت تأمینه آلینمش درکه بوده تورکرلرک صحنه اسلامده کی موفقیتلری اثری دز .

اگر اسپانیوللر ، تورکرلرک مدافعه سی اولماسه یدی ، اورالری

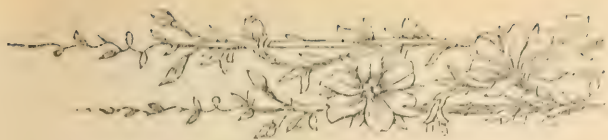
آبیرلردی . وھیچ شہہ ایدیہ مزکہ اندلسدہ اولدینی کچی اورالردہ
دخی یارم عصر ظرفندہ اسلامیت یا محو ایدیلیر ویا خوددہ محودزجہ سندہ
اضم حلالہ اوغر ایدیلردی .

بوکون ایسہ اسلامک الہ متین برصورتہ تأسس ایتدیکی رلردن
بری دہ آفریقای شمالی در .

تورک عالمہ جسیمہ سنہ منسوب اولان موغوللرک ایسہ عالم اسلامہ
تأثیری ایکی دورلو اولمشدر .

بوایکی تأثیری دہ آری برمجئدہ محاکمہ ایدہ جکز، مع مافیہ
شمیدن دیہلم کہ برنجی تأثیر پک آجی اولقلہ برابر ایکنجیسی ، ینہ
بالادہ کی محاکمہ لرمنی حقلی چیقاراجق قدر ثمرہ دارومفید اولمشدر .
دنیاک مهم برقسمنی استیلا ایدن ، عالم اسلامک الہ مهم پارچہ لرینی
الہ کچیرن موغوللر ، اسلامیت یرینہ نصرانیقی قبول ایتمش اولسہ یدیلیر .
شہہ ایدیہ مزکہ بوکون عالم اسلام ، جزیرة العربدن عبارت قالیردی .
مع مافیہ موغوللرک دین اسلامی قبوللرندہ دخی تورکارک مدخلی
بوووکدر . موغول تاریخنی کوزلجہ مطالعہ ایدنلرہ خفی اولمادینی اوزرہ
بو جنکاورو چتین ملتک خدمات فکر بہ سندہ چینیلرلہ تورکار بولونیوردی .
جنیکیز خانک بیله کاتبلرینک ، محاسبلرینک برقسمنی تورک ایدی .
موغوللری تمدین و دیانشہ ادخالده تورکارک خدمتی غیر قابل انکاردر .

اون آلتىجى مبحث

موغوللار راسلام

موغوللار ك زهورى — جنكيزخان — هولاكوخان — موغول استيلا -
سندە عالم اسلام — خرستيانلق وموغولار — موغوللار ك اسلامه خدمتى .

موغول قومى ، تورك عائله جسيمه سنك بر قولى وعرق اصفر ك
مهم بر شعبه سى در . عرقك اك بويوك علام فارقه سى بوقومده متظاهر
اولديغى ايچون عرق اصفره « موغول جنسى » اطلاق اولونديغى واردر .
جنكيز خانك زهورينه قدر موغوللار ك بر موجوديت سياسيه لرى
كورولمز . والده سى تورك پدرى موغول اولان جنكيز ، چونغار
حواليسنده ساكن قبائل متفرقه يى بايراغى آلتنه طوپلادق دن صوكر ا
موغول دور استيلا سى باشلامشدر .

جنكيز خانك شرقه ، يعنى عالم اسلامه دوغرى هجومه باشلاماسى ،
اووقت عالم اسلامده جايكير اولان اك ملوث بر اداره يوزندن وقوعه ككشدر .
خلافت عباسيه ، اقتدار سياسيدن محروم بر نوع شيخلك درجه سنه
اينمشدى . سورولرله طوائف ملوكك تصديق مأموريتلرى يوزندن
قازانديغى فرمان خر جلايه كچنمكده ايدى . لकिन مقام خلافتك هر
توره دى نك حكومتى تصديق ايديشى ، غضب وعصيانه بر نوع مشروعيت
سوسى ويرمش اولديغندن هيچ بر نفوذى قالماش ايدى .
خلافت ، نوبتله بر طاقم متغلبه نك حمايه سى آلتنده قالمشوردى .

بودفمه خلافتك البويوك تابعى تعبير آخرله حاميسى محمد خوارزمشاه ايدى .

بوذات ، جنكيزك حمايه سنده اولان آدملى صويديرمىق ، سفيرلىنى اعدام ايتمك كى حركايتله موغوللرك عالم اسلامه آقبن ايتمه سنه سبب اولدى . مع مافيه سبب يالكز بوندن عبارت دكلدر . خليفه عباسى ايله سلطان محمد خوارزمشاهك آره سى بك زياده آچلمش ايدى . خليفه نك النده قوت بولونما ديغندن سلطانى تربيه دن عاجز ايدى . بنا برين ان تريقه چويرمكه باشلادى . بو ان تريقه لرك جنكيزى دعوت ايتمك درجه سنه چيقارلديغى بالتاريخ ثابت دكلسه ده موغوللرك خوارزمشاهى تپه له مه سى تشويق و آرزو اولونديغنه شپه ايديله مز .

محاربه بك قانلى اولدى . موغولر ، محاربه ده بك قطعى و شديد حركت ايدرلردى . اونلرايله محاربه ايدن ، ترك سلاح ايتسه بيله جاتى قورتارامازدى .

شهرلر تسليم اولسه بيله اكثرثيا اهالىنى قتل عام ايديلوردى . عالم اسلامك اك معمور واك متمدن اقسامندن معدود اولان اسياى وسطى و ايران ، موغوللرك ده شتى تخرىباتنه اوغرادى . عالم اسلامده اخلاق اويله بر درجه ده بوزولمش ايدى كه كيمسه ده ، مدافعه نفس كى حيواناتده بيله مشهود اولان بر خاصه طبعيه قالماش ايدى .

خلافت عباسيه و عرب حكومتى ، موغول استيلا سندن خيلى زمان اول معناسز بر كواكه دن عبارت قالمشدى . عالم اسلامك و خلافتك پايداز اولماسى توركلرك آقبن آقبن شرقه هجرت و اسلامى قبول ايتمه لرندن ايلرى كلبوردى . نه چاره كه عام اسلامده حاكم اولان مدنيت متفلسفه .

شرقیہ شہرت ایدن اخلاقی و متین تورککری آز بر زمانده تبدیل ایدیور ، ایرانی ویاخو عرب یاپوردی .

چین حدودلرندن ، سیرپادن کلن تورککریک ، ایران و سرب مدنیتنه قارشى قویاجق بر مدنیت ملیه لری یوق ایدی . بنابرین کندیلری ایچون دکلسه بیله ، اولادلری ایچون عربی و فارسی بی ، لسان واسطه بیله عادات و حسیاتی قبول ایتمک مجبوریتده قالیورلردی . بوسورتله تربیه کورنلر ایسه ، تورککلکرینی غیب ایدیورلر ، مغلوبلرک حالت مغنویه سنه استحالہ ایلورلردی .

محمد خوارز مشاهک مغلوبیتندن سوکرا موغول استیلاسنه سد چکه جک کیمسه قلامش دیمکدی . خوارز مشاه ، اک شجیع واصل تورککریه مالکدی ، بونلر ایسه موغوللره مغلوب اولمشدی . بومغلوبیتدن سوکرا تورککریک موغوللره مقاومتی پکده مأمول دکلدی . بونکده سببی وار .

جنکیز خان ، تواریخ اسلامیه ده پک اکسیک محاکمه اولونمقده واونک یالکز قانلی پنجه لری تصویر ایدلمکده در . حالبوکه جنکیز خان بشریتده آز کوریلن اداره آدملرندن بر داهی ایدی .

بو آدمده ، اردو قوماندانلغندن زیاده حکمدارلق و سیاست قوتی غالب ایدی . بوتون تورککری لوای اتحادی آلتنه طوپلامق اوزره تورککلک نامنه و تورککلرک اصیلی صفتیه حرکت ایدیوردی . تورککلرک ایسه یساغه و ملیتلینه ارتباطی و وطنلینه محبتی مشهور ایدی . بنابرین جنکیز خان اونلر ایچون بریابانجی دکلدی ، کندیلرینک قانلی ایدی . دین خصوصنه کلنجه : تورککلر ، دین اسلامه کمال صمیمیتیه مربوط ایدیلر . لکن جنکیز خان دین نامنه حرکت ایتیموردی . واقعا کندیسی

مسلمان دكلى ، لکن دىكر بر دىنكده حامى و مروجى دكلى . او، قوميت نامنه حر كت ايدىيور و هر كسى اىستدىكى دىنى اتخابده سربست بر اقيوردى . معيتمده صمىمى بر جوق مسلم امرا وار ايدى .

خوارز مشاهك مغلوبىتى اوزه رينه اسلامك حدودلرى موغوللره آچىلدى . موغوللر ، عالم اسلامى استىلا ايله برابر اسلامىتى محواچون اك موافق عامللر ايدى . پاپلر بوراسنى كسكىن كوزلريله كور مشلردى . پاپا دو قوزنجى غره غوار ، جنكىز خانه بر هيت سفارت كوندرك وفا آنى خرستياناغه جلب اتمك آرزو ايتمشدى . موغوللر آراسنده خرستيانلق ده براز مناشر ايدى . اونلرك اك كثر افرادى و جنكىز بودى ايسه لرده كرك آحاد ناس ايجنده و كرك رۇسا و خاندان منسوبىتمده خرستيان اولانده واردى .

ا كر جنكىز خان خرستياناغه جلب ايدلمش اولسه ايدى ؛ دىن اسلام محوايديله بيسله جكدى . دو قوزنجى غره غوارك پالانى خانى دور دنجى اينوسان طرفدن موقع تطبيقه قونولدى . پاپانك معيتى ره بانندن ژانده پلان دو قارپهن ايله پولونىالى بنوا ، سفارت مخصوصه ايله جنكىزه كونده ريلدى . بونلر ، جنكىزك او اصر ايامنده آسپايه واصل اولدىلر ، و صانكه صورت مخصوصه ده كونده ريشلركى ، جنكىزك خلفنك رسم تنوجنده حاضر بولوندىلر .

پلان دو قارپهنك و ايتالان مازقو بولونك آثار متر و كسندن دوزى نك استخراج وزبده ايتدىكى شوبىانات ، موغوللرك خرستيانلىقى قبوللرى خالنده اسلامك ناصل فلاكتاره دوچار اولاجنى پك عيان كوسته رير . «بوجهانكىرلر ، بوچا بولچىلر كه بوتون كره ارضه هجوم ايدىيورلردى ، افكار دىنيه خصوصنده پك اشاغى بر مرتبه تكلمده بولونىيورلردى .

بیر، ذات مطاق « که موجودیاتی تصدیق ایدیور، بوذاته و سهایه «تکری» نامنی ویریورلردی، آریجه کونشه، آیه، طاغلر دایرماقلره و عناصره ظیورلردی. اوکنده دیزچو کوزک و جنوبه توجه ایدرک کونشه عرض عبودیت ایدیورلردی، دیگر اجرام سهاییه و ایرماقلره کلینجه، ایچدکلری شیئک برقسمنی، بونلرک شرفه اولارق یه دوکرلردی. الوهیتلرینی آغاجدن یا حود کچهدن معمول [اونغون] لر واسطه سیله تمیل ایدر و بونلری قولوبه لرینک جدارینه تعلیق ایدرلر ایدی، بونلرک اوکنده رکوع ایدرلر و بونلرک آغزلرینه ات و یا حود سوت سوردرک طعاملرینک نمونه لرندن تقدیم ایدرلردی. اولمک، تماماً بو عالمده یاشانلرینی کیبی یاشانیلان دیگر برعالمه کچمکدر فیکرنده بولونورلردی. افراط درجه ده خرافات پرور ایدیلر خسته لقلرینی سوء تأثیراتنه عطف ایتدکلری جن لری کرک قربانلر ذبحنه کرکسه عینی زمانده هم سحر هم رؤیا معبری، هم فالجی هم [آسترولوغ] همده طیب اولان [قامس] تعبیر دیگرله راهلرک شفاعتیه تسکین ایدرلردی. [قامس] لرک خدامه مالک اولدقلرینی و ماضی نک، حالک، استقبالک اسرارندن قامس لری بونلرک خبردار ایتدیکنی زعم ایدرلردی. [قامس] لر کلمات سحر انکیز تلفظ ایدرک و بر دونبه لک اوزدرینه اورارق جن لری دعوت ایدرلردی، یاواش یاواش جوشارلردی، اوزمان عجیب صیجرایشلر ایله و بدنلرینه هر نوع اکیلوب بوکولمک عذابی چکدیردرک کرامتلرینی، کشفلرینی سویلرلردی. براز اهمیتلی برشیده قامس لردن رأی صورولوردی. اونلره کورکورینه بر اعتمادا رزان اولونوردی. و اونلرده بو اعتمادی محافظه ایتکی بیلیرلردی، چونکه ویردکلری رأی و یا خبر، وقوعات ایله ثابت

ومؤيد اولماديني تقديرده ، هر شئيه رغماً لا لخطيكت لريني ربب وتردد
انامدن مصون طوماق صناعتي بيلورلردى .

تكميل دينده پاك زياده على بردرجهيه واصل اقواء ايده بعدما
تماسده بولنان [موغول] لرك شامانيزم تسميه ايديان دينلرينه صادق
قلملرى محتسل دكلدى ، لاکن مسئله هانكى آينى قبول ايده جكلرينى
بيلمكده ايدى . قبول ايده جكلرى [بودديزم] مى ، اسلاميت مى ،
خرستيانيت مى اولاجقدى ؟ بوتون دينلرك هر برى قبول اولونمق
شانسه مالك ايدى . وحتى يهوديلر ، بودفعه غلبه نك دينلرنده
قالديغنى كورمكنا نا اميد اولمايورلردى . موسويت ، عيني جنس دن
بر قومك يعنى [خوزار] لرك دينى اولمامشى ايدى ؛ و [آرغون] نك
زمان حكومتنده [۱۳۸۴ : ۱۳۹۰] ده دين داشلرندن برى حكسدارك
اولا طيبيلرندن اولدقدن صكره باش وكييل اولدينى وقت اميدلرى
كيم بيلير نه قدر پر تاب حرارت اولدى . آل ابراهيم ، شوق ومسرته
ظامشدى ؛ كندى قومی واسطه سيله تمجيد واجلال اولونمق ايجين دركه
[يهوا] بو آدمى آل ابراهيم احسان ايتدى دييورلردى . دنيا نك
هر طرفدن يهودى جو خله لرك ، بوياجيلرك ، قونورجى لرك ومطره بازلرك
بو موسوينك يانه آقین آقین كلكلرى كورولدى يهوديلر دولتلىنه
ايرمشلردى ؛ لك يوكسك مأموريتلرى الهه ايديورلردى ، ثروت
وسامانه مستغرق اولمشلردى ، اولركه بوقدر اوزون بر مدت
حقارت زده لر آره سنده ان زياده حقارت زده ايديلر ، بونلرك كافه سى
[سعداندوله] نك سايه سنده ايدى . ذانآده بو عنوان افتخارى ، مستحق
اولان باش وكييله ، حكمدار ويرمشدى . فى الحقيقه بو آدم پاك چوق
قطانته مالك ، كوزل وخاطر نواز معاملهللى بر صاحب دهاه ايدى .

بوزوق اولان مالیه‌نک ساحه هرج و مرجته پک آز زمان ظرفنده نسق و نظام صوقابیلدی ، یوکسک مأموریتلی خرسزلری ترصد آنتده طوتاریا خود عزل ایدردی ؛ رؤساء عسکریه یه مانع اولابیلیمکسزین عدل و حقانیتک حسن جریاننه اعتمای تام کوسته ریردی ؛ علمایی ، شعرائی اطرافنه طوپلار و اونلره سخا کارانه مکافات ایدردی ؛ خلاصه کلام ، مونغول لریک بوزمانه قدر مالک اولدقلری وزرانک ال نازک واک مستعد اولانی ایدی . فقط مسلمانلر سویله نیوردی و بونده حیرت ایدیله جک هیچ برشی یوق ؛ غیر مشروع برصوتده و جزایه اوغرا ماقسزین ادخار ثروت اتمه لرینه مساعد اولان بومأموریتلری اوللری اشغل ایدن اونلر ایدی ؛ لیکن بو آلتون دوری آرتق موجود دکلدی و بوناسب بریهودی ، برسئیل یهودی ایدی ، سقوط اتمه سی ؛ اولمه سی لازمدی . بونک ایچون تعصب او یاندرلدی . یهودی نک [سعدالدوله نک] وافندی نیک مسلمانلری قبول صنم پرستی یه اجبار ایتک پرورده سنی حاضر لادقلری و کعبه نی دارالصناعه یه قلب ایده جکلری شایعه سی چیقاریلدی ؛ نه قدر غیر معقول اولورسه اولسون عزویات واقعه بعض مرتبه مسموع و معتبر اولدی و تأثیرینی اجرا ایتدی . اصل اساسی بو ایدی دیگر طرفدن اختلاس و اعتساف لرینه پایان ویریلن مونغول جنرال لری یهودیلره قارشی پر آتش حدت ایدی . بو احوال ایچنده ایدی که [آرغون] خسته دوشدی .

هم بر درجه ده که سحر لشمش اولدیغنی و شفایاب اولامایا جغنی « قامیس » لر بیان ایتدیلر [سعدالدوله] سقوظنی ، قبل الوقوع کورییوردی فقط منعنه مقتدر اولاماقسزین کورییوردی . حتی افندیسی ده ا تسایم روح ایتزدن اول ، [سعدالدوله] ناخوشنود مونغول مأمورلر طرفدن

توقیف و اتلاف اولوندى . حالت نزعده اولان [آرغون] ، ياناغىك ياننده كورمه ديكندن ، دوستى [سعدالدوله] نك باشنه كتير بلن مصيبتى نغرس ايتدى . مقتول وزيرك قارداشلىرى و دوستلىرى توقيف ايجون كافه ولاياته ساعى لر كونده ريلدى . اولرى محبسه آتديلر . اوغوللرى ، قيزلرى ، خدمتكارلرى ، ماللىرى كامالاً اللرن دن آيندى . سوينچ دن عادتاً دلى اولان مسلمانلر اوزمان ، يهودى لره مدهش عذاب و عقاب اجرا سنه قويولديلر .

موسويت مذهبي رؤساسنك موغوللره موسويتى قبول ايتدير مك اميدلىرى بالطبع ناياب اولمشدى ، لىكن ديكرا اوچ دين دن هانكىسى غلبه چالاجق ؟ بويك يوكك اهميتده بر مستله ايدى ، چونك بو عظيم ايمپراطورلغك آيين رسميسنك هانكى آيين اولاجانلى موضوع بحث اولديغى زمان هيچ بر كيمسه لاقيدقلا مازدى . بو اوچ دينك روحانيلىرى دخى امرانى قازانمق و دينلىرى اونلره قبول ايتدير مك ايجون يكديكره رقبتكارانه بدل مساعى ايدىيورلردى . خرستيانلرك چوق نفوذى واردى . موغوللر بلاد اسلاميه به حج و ايتدكلى انده خرستيانلرك مسلمانلردن كوردوكلى معامله تضييقكارانه جهتياه . بونلرك معاوتنه استناد اتمه به چالشمش و موفق اولشلا ايدى . شرق خرستيانلىرى دخى ، افنديلىرى اولان مغرور مسلمانلىرى بالمقابله چيكنه به بيله جكلرى زمانك ورودىنى ذاتاً اشتياق ايله بگله يورلردى . برچوق احوال اميدلىرىنى تأييد ايدىيور دى . بو وجهله دركه حظوظات شهواتيه و مسكراتك سوء استعمالى مختى خراب ايتديكى ايجون امور حكومتله اشتغاله غير صالح اولان [بويوك خان قويوق] كعهيد سلطنتسده بوتون اقتدار ، بوتون قوت ايكي خرستيان ناظر ك انده ايدى . حتى بونلردن برى حكمدارى تعليم و تربيه ايدرك يئسديرهش ايدى . [قويوق] ك طبيبلىرى دخى

خرستیان ایدی . مقرینی ایچنده ، [اناطولی] ، [سوسه] ، [بغداد] و [روسیا] کشیشلریله مالمال ایدی ، چادیرینک اوکونده برکوچولا کلیساواردی که بوراده اقشام صباح « لیتورژیا » او قونور . قداس آینی اجرا اولونوردی و بو کلیسانک روحانیلری [قویوق] طوفندن ایلیقلی ایدیلر ، [قویوق] ک ، خرستیانلغی قبول ایده جکی عموم آرسنده سویله نیردی ، شیمدی یه قدر خرستیان دینته کیرمه مش اولدیغنه تعجب اولونویوردی . دین عیسی ، از جمله قادینلر آرسنه دخول ایده بیلمش ایدی ، و بر ایمراتور یچه دین یسوی آینی اجرا ایدیوردی . بناء علیه اوروپاده و بالخاصه رؤسای روحانیه سنده موغوللاری تنصر ایتدیرمک ایچون بر آرزوی شدیدک بولونماسی هییچ موجب تعجب دکلدر . تمام اوصرده ایدی ، که کلیسانک الکعاصی اولادی اولان ایمراتور [ایکنجی فرده رریق] پایالغی پک تضییق اتمش ایدی ، همان همان ایکی سنه ظرفنده [سهن پیه ر] ضد الیه سی بوش قالمش ایدی ، [فرده رریق] ، انتخابی عاداتا غیر ممکن قیلمش ایدی ، بو کیفیت ایسه « به لیلال [*] ک اولادلری ! نیچون انتخاب ایتیمورسکز پاپاسز دخی ایشلرک یولنده کیده جکنی عجبا ظن ایدرمیسکز ؟ یاخود پاپا رینه دیکر بر عزیز الاعزده می ظهور ایده جک ؟ بونک سیاسی نه اوله جق ؟ » دییه قاردینال لره یازماسنه ماتع اولمایوردی . مع هذا قاردینال لر نهایت بر پاپا انتخاب ایتشلردی [سینالد فیاسقو] ؛ [دوردنچی اینتوسان] نامیله پاپالق تاجنی تتوج اتمشدی ، فقط حقلی اولارق ایمراتوردن و [روما] نک جمهوریت طرفدارلرندن قورقارق و قیافتنی دکیشدیرمش اولدینی حالد و کیجه نک حمایه ظلامی آلتنده

[روما] نى ترك ايتمىدى ؛ متعاقباً ، [آراغون] ، [فرانسه] و [انگلتره] قراللارنى ملجأ طلبنده بولوندى وجهه سندن رد ايه مقابله كوردى : بويوك ازدرى ازدكدن سوكرام ، بويوك چوك بياغلانلى ده آياغك آتنده چيكنه يه بيله جكم « ديهه ناغيردى . تهيت امنيت و سلامت او زرده بولوندىغى [ليون] شهرينه واصل اولمشدى . امنيت و سلامت او زرده بولوندىغى ديوروز . زيرا بوشهر آنجق اسمآ آلمانيا امپراطور لغنك ايدى . بنا برين ۱۲۵۵ سنه ميلاديه سنده منعقد شهور « قونسيلى » ي جمع وبو « قونسيلى » ده شكائتلىرى درميان ايتدى . بو سزى متأثر ايمه يورمى اى سزى لركه بولك او زردن چيور سگىز ! باقكسز بيم دردم كجى بر درد وارمى در كور كسز ! [عيسى] ناصل بش جر نجوه ايله ياره لاندى ايسه بن دخى بش قت اضطراب ايله مضطربم « شهبه سزك آرمدهشى اولمايان سوكونجى اضطراب ، « عيسايه عبادت » ايدنلرك جهل سنىك خصم جانى اولان امپراطور طرفندن اي قاع اولدى ، مملكتنده عبادت و تقوايه مخصوص ماناسترلر دكل ، مسلمان شهرلى تاسيس ايدىيور ؛ [ارض مقدس] ايله اوبنايور و اوني مسلمانلره تسليم ايدىيور ؛ خريستيان اولان زوجه سنى مسلمان خادم اغلر يه محافظه ايتديرييور . اخلاق و عادات اسلاميتى ، مرعى و معتبر طوتيور و عالم خريستيانيتك برنجى حكمدارى اولدىغى حالده [سارازين] قادي نلرندن بر « حرم » ده مالك بولونماق دن حيا ايمه يور . — فقط اونك برنجى اضطرابى ، [موغول] لردن كايوردى ؛ خريستيان قانى دوكمك دن فارغ اولمايه اقتاع ، ودهاينى اولارق « يكانه ضامن سلامت اولان دين حقيقى قبول ايمه لرىنى و عظ ايچون مبعوثلر اعزام ايدمك لازم كليوردى [قونسيلى] مجلس روحانى نك اتفاق آرا ايله و برديكى قرار بو ايدى . موغول لرك

تنصر ائمه لرنده مقدس | روما | ایمپراطورینک ، بو مستهزینک ، بو
عاصی نك ، بو مسلمانك كندی طرفنی ترك ائمه سنه قارشی ، غالباً بر
تعویض بولیورلردی .

راهب لردن ایکی سفیر [خان] ایچون مکتوبلر ایله ایرانه
حرکت ایتدیله . اوزمان حکمدار اولان [قیوق خان] ایدی .
راهب لره کوستریلن صورت قبول پك ده او یغون اولمادی . اونلره
اوقدر آظعام ویریلدی که آجلقدن اوله جکلرینی دوشوندیله . وموغول
جنرال لری اونلره : « وای کیدی سزی : بزه تنصر ائمه یی ، سزلر
وپاپا کز کبی کوپکلر اولمای و عظ ایدیوزسکز ؟ » دیورلردی ،
بوندن باشقا ، وظیفه لرینی حسن نتیجه یه اقتران ایتدیرمك ایچون
مقتضی نبض اشنالق بو سفیرلرده هیچده موجود دکلدی ، پاپانك
خشین ، آمرانه وقرون وسطی دیوانلری اسلوبنده محرر نامه لری
موغول لری تنصر ائمه یه آز مستعد بر یولده مرتب ایدی . بونکه
برابر راهب لر ، [روما] خرستیانلغدن فرقی اولماق له بر خرستیانیتك
موغولار آرد سنده انتشار ائتمش اولدغنی تحقیق ایتدیله . بونك
ایچون درکه ، اکثریا ، کندیلرینه خان طرفندن مبعوثلق سوسی ویرن
آسیا جهان کیرلرینه قاپیلان اوروپا پاپا و حکمدار لری جسارتلرینی
غیب ائمه دیله . وموغوللره متعدد دفعه « میسنونه ر » لر کوندر دیله .
مونغول لر ، قورناز [فره دریق] کبی قارت و مستهزی کناهکار
دکل فقط ، تبدیل دین ایتدیرمه لری قولای صاف دل بر قوم دکل ایدیلر .
حکایه سی بووقایعه دائر اولان بر راهب ایچنی چکرك وهیبات اکرالله ،
[موسی] نك معجزاتی کبی معجزه لر اجرا ائتمك اقتدارینی بکا احسان
ائتمش اولسه ییدی ، آنجق اوزمان بلکه [خان] ی تنصر ایتدیره بیلیردم .

دييور. موغوللر حقتده ياكاش حكملر ويريورلردى . ايمان و اعتقاد خصوصنده ، اولنره ، اوزه رينه هرايسته تيلن شي يازيلا بيلن برلوحه نظريه باقمده كرك خرستيآن و [بودا] مذهبي راهبلى ، كرك اسلام روحانى لرى خطا ايدييور، آلدانيورلردى . موغوللر ك شامانيزم حقيقى برمىل وارتباطلى يوقدى، بوراسى هيچ شك شبهه كوتورمز؛ خرافات پرور ايدىلر بودخى قابل انكار دكل در . فقط بونلر ك جمله سيلاه برابر ظن اولونديغندن ده ازياده مستهزى ايدىلر . بر [ميسيونر] ، اعتقاد ايدنك و كنديسنى تعميل ايتديرنك فوز و نجات بوله جغنى و فقط ايمان ايمه ينلر ك محكوم لغت و عقاب اولاجغنى الله بالذات خبر ووردى .» ديدىكى وقت حكمدار بسم ايتنك دن كنديسنى كبرى آلاما يوردى و [موغول] لر استهزا كارانه ال چارسيورلردى بر چوق دينلره مطلع اولمشلردى و بودينلردن هر برى يكانه ضامن فوز و نجات اولان دين اولدينى ادعاسنده بولونديغنى بيليورلردى . بناء عليه دين لرك نه برينه نه ده ديكرينه ميل وارتباطلى يوقدى . اونلر ك نظر نده دين لرك كافه سى متساوياً اى ايدى . [جنكيز خان] اللهى تجليل و تهليل خصوصنده طرزك اهميتى اولمادىنى فكرنده ايدى ؛ هيچ بردينى ديكرى اوزه رينه . مهما امكن ترجيح ايمه يوب عموم اهل كتابى عبنى سويه ده طومه لرى [جنكيز خان] اخلاقه مصرانه وصيت ايتمش ايدى . [جنكيز خان] ك حفادى بونصيحته توفيق حركت ايتدىلر . مثلاً ، [خان مانغو] خرستيآنلر ك ، مسلمانلر ك ، بودائى لرك عبادت لرنده مع عائله حاضر بولونور . كافه مراسم اديانه اشتراك و هر دينك روحانيلىنى لطف و نعمه مستغرق ايدىيورلردى . بر قولك ميسيونرينه مانغو خان : سرايمده بولنان كيمسه لرك جمله سى عبنى اللهه ، اوزات احد و ابدى به عبادت خصوصنده ك اى بولدقلى طرز ايله تعبد ايتمكده سربست اولمالى درلر .» دييورلردى . [جنكيز خان] ك

اخلافه ، خاندان حکومتلری طرفندن توصیه ایدلمش اولان لاقیدلکی
 ترك ايتدي بيلمك ايچون يالگيز اسباب سياسيه كافي درجه ده ذى حكم
 وقوت اولدى ، ومنحصراً درجه معنائيتلريني نظراً اعتباره آلسه ايدى
 يعنى اكثر يتك ديني اولان بر دینی مشمول نظر دقت ايتسه ايدى ينه اوچ
 دين دن خريستيان ديني ايدى كه [موعول] لرك ديني اولمق شانسه اك
 آزمالك بولونويوردى . همان بوتون آسيا ققطه سنى محتوى اولديغنه
 نظراً تاريخك ضبط وقيد ايتديكي امپراطور لقلرك اك واسعنه صاحب
 بولونان « قىلاى » بر دين اتخاب ايتك خصوصنده برنجي اولدى .
 شوكت ونفوذ ينك مركز ثقلتي بودديست لرك مملكتلرنده بولونديغي
 جهتله بوددا مذهبه كيردى . فقط ينه امور دينيه ده حریت پرورلك
 خصوصنده اسلافندن كيرى قلمادى ، مأمورلرى ايچنده خريستيانلر
 وبخصوص مسلمانلر واردى . خريستيانيتك بويوك بايرام كونلرى بو
 مذهبك رؤسانى كتيردى ، اينجىلار نى بخوردانله تعظير ايدروا وپردى .
 اكثرثيا « دورت بويوك پيغمبر واردر : عيسى ، محمد [ص . ع] ،
 موسى وصومونار قودوم سه قيامونى » . بونلرك دوردي ده تجليل
 وتعظيم ايدهرم « ديردى . هيچ بر عالمه حكمدارى يوقدر كه جنكيز
 خانك نسلى قدر ، اموردينه ده قوسموپوليت ، جهان — وطن اولسون
 سببي شودر كه امپراطورلق سراپا « قوسموپوليت » ايدى . موغونلرك
 قوتو حاقى آسيا ققطه سنك منتهالرينى ، دينيه بيلير كه ، برى برينه ياقلاشدير
 مش ايدى . آلهن وقى چاق اردولرى [تونكين] ده حرب ايدى اورلردى
 وچين مهندسلىرى [دجله] نهري بوينده چاليشيورلردى . ناتو
 سراينده ايرانلى هيئتسون ورياضيونك مانداره نلرايله مسائل فينه اوزرينه
 مباحنه ده بولونويورلردى ؛ ارن آنتيجى عصر دن اول يكديكلرلرينى آنجق

اسماً طانییان یکریمی بی متجاوز اقوامک آدملری بودورده ، عینی او طهده یازیورلر یا خود حساب ایدیورلردی . چین و مسلمانلرک بویوک هجر تلمرینک ، موغول حاکمیتی زمانندن ابتدا ایتمه سی ده بوندن . در . بوندن اول از جمله تجارت سایه سنده ، چینه آراهمی تلی مهاجرت اسلامیه واقع اولمش ایدی . مسلمانلر اوراده یالکز مأموریت ملکیه عالیه دکل یوکسک عسکری مأموریتلر دخی اشغال ایتدیلر . اون دور دنجی عصر او اسطده [چین] ی زیارت ایدن مرا کشلی سیاح [ابن بطوطه] دیرکه : مسلمانلرک اقامت ایتدیکی بر محله وار اوراده جامعلری بولونور ، کندیلرینه حرمت و اعتبار ایدرلر . « امت چوغالتمق غیرتی ده کندیلرندن اکیسک دکلدی ابوینلری طرفندن ترک اولونان چوجقلری طوپلار و دین اسلامیتده تربیه ایدرک ، یتشدیریلردی .

مع هذا ، تک بر خداوند ایچون پک بویوک اولان بوایمپراطولق دورت حکومته منقسم اولدی ، و (ایران) ده سرایک و حکومتک دینی هانکی دین اولاجغنی بیلمک مسئله سنک بر دفعه دها در میان ایدیلدیکی کورولدی . ۱۲۸۲ تاریخده (تاجدار اوغول) تحته چقدیغنی وقت خرستیانلغک غلبه چالاجاغندن امین بولوندیغنی ظن اولوندی . باشقا دورلورده اولامازدی . بو حکمدار کنجکلکنده تعمیم اولومش و اوصرهده [نيقولا] اسمنی آلمشدی . تازه حکمدار طرفندن برنجی دفعه نشر و بغداد هیئت حکومته خطاب اولونان خط هایون وجه آتی اوزره اولدیغنی کورولدیکی وقت سقوط خیال ، عظیم اولدی : تحته کچدک و بز مسلسلنر . بوخبر خیری [بغداد] اهائیسنه تبلیغ ایدیکر اخلغای عباسیه زماننده ، هر نه یه مالک بولونش ایدیه

کافه‌سی آقاده‌میا (مدرسه) لره و مؤسسات خیریه اعاده ایدیکنز . احکام شریعتیه رعایت ایدیکنز ، ای اهالی بغداد ، زیرا « پیغمبر صل‌الله‌علیه‌وسلم ، اسلامیت یوم قیامته قدر لاینقطع مظفر و پایدار اولاجقدر » دیدی . بو خبر مستقبل بینانته کتبه قناعت وجدانیه منر واردر . الله‌بردر ، ابدی‌در . تبعه‌سنک اکثریت عظیمه‌سی محمدی ایدی ؛ [تاجدار اوغول] دخی آرتق (نبقولا) تسمیه اولونمق ایسته‌مدی و (سلطان احمد) نامی آلدی . بونکله برابر ، بوددا مذهبنه کیره‌ش اقرباسی کبی امور دینه‌ده حریت پرور قالدیمی ؛ شرقلی خرستیان محرر لر بو خصوصده اختلاف ایدر لر ، بر سوریه‌لی محرر حریت پرور لر قالدیغنی ادعا ایدیور ؛ حتی حکمدارک خرستیانلری صورت مخصوصده مظهر مساعده ایتدیکنی سویله‌یور ، شهادتی ایرانلی مسلمانک شهادتیه توافقی ایدن برارمنی بالعکس کرک احسان اعطاسیله کرک جبر استعمالیه بر چوق موغوللری ترک نصرانیت ایتیمکه مجبور و خرستیان کلیسالرینی و بوددا وشامان مذهبلری معبدلرینی جامعہ تحویل ایتدیکنی تأمیناً بیان ایدر . هر نه اولورسه اولسون ، شوراسی محقدر که [ایران] ک مسلمان موغوللری چین « بودیست » موغوللاری قدر حریت وجدان یعنی امور اعتقادیه‌ده سربستی پرورلک کوسترمک دن پک اوزاق ایدی . بوددا مذهبنده یتشدیرلش فقط [بایدو] تحتی مطمح نظر و مدار جدال ایتدیکی وقت ایرانلی لری قازانمق ایچون دین محمدی بی قبول ایتمش اولان [غازان] قهر و تسلطه میل ایتمش ایدی ؛ بوددیست لری ، و مجوس لری معبدلرینی ، کلیسالری و حاوره‌لری حاصلی جامع اولمایان کافه مبانی مقدسه‌بی تاراج ایتدیردی . ایرانلی بر مورخ « بوتون ایام حکومتنده احکام اسلامیه‌یه بویوک بر غیرت ایله رعایت ایتدی . بو کیفیت اثبات ایدر که

منفعتی ایله امر ایتمکی ایچون دکل، اسلامی، قناعت وجدانیه ایله قبول ایتدی . بوندن باشقا، بوقدر ذی شوکت بر حکمداری او حکمداری که ملحد اجدادی جهانی فتح ایتشدی . هانکی منفعت تبدیل دین ایتمه یه سوق ایده بیله جک درجه ده قوتلی اولابیلردی ؟ بوتون عسکرینه دین اسلامی قبول ایتدیردی ... « دیور .

کوریلور که مسلمانلر . [غازان] ک اهداسنک تماماً صیمی اولدیغنه اعتقاد ایدیورلردی . لیکن شیعی می یوقسه سیمی ایدی ؟ سنی اولدینی قدر دخی شیعی ایدی ؛ زیرا ایکی فرقه دن هیچ برنی دلکیر ایتک ایسته میوردی .

« اصحاب رسول اللهک مزیتلرینی تصدیق ایدهرم ، اونلره تعظیم، اونلری تجیل ایتماکدن اله بنی اسیر که سون ! » دیوردی . بونده سنی دیمک ایدی . فقط علی [ک . و] نک علویت نسلنه صورت اعجاز کارانه ده افتاع اولونماسی یالکیز بردفعه یه منحصر قلمادی ، فی الواقع، مختلف ایکی رؤیاده پیغمبر [ص . ع] ک علی وایکی اوغلی حسن وحسین [ز . ع] ایله برابر نمایان اولدیغنی کورمشدی . محمد [ص . ع] اوکا، اونلری اوپ واونره قارداشلرک نظریله باق « دیمشدی ، بونک ایچون اولاد علی نک تر به لرینی دفعات ایله زیارت و احفادلری اولان [سید] لری غرق احسان ایتشدی . شبهه سز موغوللرده اکیسک اولان خدعه دکادی . الجاتیونک یاپدیغی ده بونک بر اثباتیدر . تحتہ ، سنی اوله رق حقیقه مشدی ، فقط شیعی اولوق مقتضای منفعتی اولدینی زمانده تمام صره سنده بر رؤیا کوردی بورؤیا ، کندیسيله برابر جنراللرک وندماسنک مذهب شیعی یه کچمه لرینی مؤدی اولدی .

والحاصل موغوللرک اسلام یرینه خریستیانلنی قبوللری، اسلامک

مخوینی مؤدی اولاجق برخصوصی ایکن اسلامی قبوللری ، عثمانلی تورک‌لرینک ظهورینه انتظاراً ، اسلامک شوکت وسطوتیه پایدار اولماسنی موجب اولمشدر . واقعا جنکیز وهولاکونک قتل عاملری ، تاریخده مثلی آزکوریان وقوعات مدهشده‌دندر . شوقدرکه بوجنایتلرده زمانه اخلاقسز لغنکده مدخلی واردر . از جمله هولاکوی بغدادی استیلایه تشویق ایدن ، ینه مسلمانلر ایدی . مبحثی بیتیرمزدن اقدم ، اجنبیلرکده نظر دقتندن قاجایان بر نقطه مهمه‌بی در میان ایتمک ایسته‌رز . بو نقل ایده جکمز وقعه‌نک جهت اعتقادیه‌سی جای بحث ایدلیه جک ایسه‌ده موغول استیلاسی زماننده عالم اسلامده کی سوء اداره‌بی پک کوزل افهام ایتدیکندن بو صفحه‌سی اعتباریه قیمتی بروثیقه تاریخیه در .

زمانک اک بویوک حکمدار اسلامیسی اولان محمد خوارزمشاه ، والدسه‌سیله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولونمقله اتهام ایتدیکی بخارانک رئیس‌العلماسی و پیر نجم‌الدین کبرانک خلیفه‌سی مجدالدینی ، بر سر خوشلق اثناسنده و یردیکی امره اخناق ایتدیرمش ایدی . پیر مشارالیه ، وقعه‌دن خبردار اولماسی اوزه‌رینه سلطان خوارزمشاهه بددعا ایتمش و : مجدالدینک قانی تاجی ، باشی و ملکی بهاسنه اوده‌یه‌جک « دیمشدی . خوارزمشاه ، ایرتسی کونی فضاختنه پشیمان اولمش ایسه‌ده ایش ایشدن کچمشدی . جناب پیره طباقلر دولوسی آلتون و کرابنها هدیه‌لر کوندرمش واستغفای قصور ایتمشدی ، لکن آلدینی جواب : مجدالدینک قانی بهاسی ، سنک ، نم ودها نیجه بیکلرله آدمک قاتمزدر . « دن عبارت قالمشدی . فی الواقع ایش نجم‌الدین کبرانک دیدیکی کبی اولمش و کندیسیدم اورکنج موغوللر طرفندن محاصره سنده شهید دوشمشدر .

اون یدنجی مبحث

اهل صلیب

اوروپاده خرسیتانلق — اسباب محاربه — اقباه واستیلا آرزوئری —
اهل صلیب هجوملری — صلاح الدین وقلیچ ارسلان — اهل صلیب محاربه.
لرندن خرسیتانلقجه حاصل اولان فوائد .

اهل صلیب محارباتی نامی ویریلن محاربه لر ، خرسیتان دینه
منسوب بالجمله اقوامك ، مقبر عیسی یی قورتارمق املیله قدسه اولان
متعدد هجوملری در .

بومحاربه لرك اسبابی حقهده مورخلر متمق دكلسهده وقوعات
تاریخیه نك بی طرفانه تدقیقه محاربه سبیلرینی میدانه قویتمق چوق
ممکندر .

اوروپالیلر خرسیتان اولمشلردی . لکن قتلکلكك آلدینی شکلی
وخرسیتانلق طائنده حکمفرما اولان جهلی برنجی جلد مزده ییلدیرمش
ایدک . اوروپالیلرک بوتون مقدرت روحیه سی تعصب دینییه مصروف
ایدی . آرتق خرسیتانلرک روحی ، کندیلرنجه مقدس اولان یرلرک
« غیر صادق » یعنی مسلمانلر النده قالماسنه تحمل ایده میوردی .
دیملک که محاربه نك سبب حقیقیسینی ، اوروپا اقوام عیسویه سنک اووقتیکی
حالت روحیه سنده آرامق لازمدر . بو حالت انجق جنت تعصب
وصفیله افاده ایدیه بیایر . طرفکیری وافرطله اتهام ایدیملک اوزره ،

سوزی المان مدقیقینه براقاجنز، چوجقلره قدر سرایت ایدن ومدهش
برمرض عصبی وزهنی شکنی آلان تعصبک درجهسی بومتفتلرک
بیاناتدن منمهم اولور، صوکراده اسباب تالیهینی تدقیق ایدرز :
قرون وسطی ده اوروپایلرده

جنت تعصب

« قرون وسطی ده حساسیت روحیه برطاقم هیجانلر ؛ کدرلر ؛
امیدسزلکر وسفالتلرله صارصیلدینی صیرالرده ؛ یعنی اهل صلیب
سفرلرینک صوکلرنده اوروپایلرده پک غریب امراض عذیبه ودماغیه
کورولمشدرکه بونلرک مجموعنه « جنت تعصب » نامنی ویرمک پک
موافقدر . اوتارینخلرده بوتون اوروپایلرک اشتغالاتی برطاقم صوفوجه
مباحث دینهیه منحصر قالمش وبوتون املر « محال مقدسه » یی غیر
صادقلرک یعنی مسلمانلرک الندن آلمق دردندن عبارت بولونمش ایدی .
« لکن اهل صلیب موفقیتلری چوق دوام ایتهمش ایدی . قدس
شریف وارض مقدس آز برزمان اهل صلیب النده قالدقدن صوکر
ینه مسلمانلرک الهه دوشمش ایدی . بوندن اوروپا خلقی اودرجه
بوپوک بریأس حس ایتشلردی که برصنف اهالی موازنه عقلیه سنی غیب
ایتمش وبونلرک آره سنده « جنت تعصب » برمرض مستولی وساری کبی
اجرای تخریبانه باشلامش ایدی . بوخسته لغه حساسیتی اک چوق ،
وبوقیل انفعالاته مقاومت خاصه سی اک آز بولونان چوجقلرک زیاده
مبتلا اولیوردی . بوخسته لکک ایلك شکنه تاریخ «چوجقلر اهل صلیبی»
نامنی ویرمکده در . بوخسته لک فرانسه ده [۱۲۱۲] سنه سنده رونما
اولمشدر . « بوخسته لکک ایلك علائمی کورولن چوجق ، برچوبان یامانی

ایدی . بوجوق کنديني الله طرفندن مأمور ظن ایدیور . کندي باجانده چوجقلره معجزه لرندن والله طرفندن کنديسنه کوسترین علامتردن بحث ایدیور وچوجقلری ارض مقدسک تخلصنه دعوت ایلوردی . برچوق چوجقلر آنالرینی بابالرینی ترك واولرندن فرار وچوبانه التحاق ایدیورلردی . بوجوجقلری چوبانک یاننه کیتمکدن منع ایتدکلری وقت کیمیسی آغلار ؛ کیمینک اعضاسنه بر دیترمه کلیر وهمان هپسی آز برمدتده تلف اولور کیدرلردی . بوصورتاه چوبان چوجغنک یاننه طوبلانان بیکلرجه چوجق یوللره دوکولمشلر ؛ وائسای راهده برچوغی آچلق ویورغونلقدن تلف اولمش ؛ قالانی مارسیلیه اصل اولمش ایدی . مارسیلده برقاچ چاپقین : سزی ارض مقدسه کوتوریورز « دیه یدی کمی به بندیرمشلر وهپسنی اسکندریه به کوتوروب کوله دیه صاتمشلر ایدی . »

« غریبی شوراسی که آمانیاده وبالخاصه « رین » نهری حوالیسندنه برچوق چوجق پینمبرلر ظهور ایتمش ایدی . حالبوکه بوجوجقلرک فرانسه چوجقلرنده عین حالتک ظهور ایتدیکندن اصلا خبرلری یوق ایدی . بو یوک براردو تشکیل ایدن بیکلرجه چوجق ایتالیان یولنی طوتمشلر وهمان کافهسی یوالرده تلف اولمش وجنویه پک آزی اصل اوله بيلمش ایدی .

[۱۲۳۷] سنه سی تموزینک اون بشنده ، آرالرنده هیچ برمذا کره واقع اولدینی حالده عین حالت روحیه نک سوقیله ، بیک قدر چوجق « ار فورد » شهرنده طوبلانمشلر وزیلایه رق اوینایه رق « ایسته ی ژوروالد » دره سی کچهرک « آرنستاد » قصبه سی استقامتنه طوغری

کیتشلر ایدی . ایزتسی کونی بو چو جقلر اولرینه عودت ایتدکلری وقت
هپسندنه بویوک برضعف ویورغونلق کورولمکده ایدی .

« عین زمانلرده یکدیگریک تسمی حکمنده ایکی نوع جنت دهه
کورولمشدر . قرون وسطی ده قیدنظاف نه اولدیغنی یلمه یین اوروپالیره
قاره طاعون صیق صیق مسلط اولوردی وسفالت عمومیه حدغایه یی
بولوردی ، بوسفالتلر دنخی خلقدنه تعصب جاهلانی یی غلیانا کتیریردی .
یومغوی خسته لکه برابر ضعفیت جسمانیه برلشهرک « سن غوی »
رقصی نامی ویریلن غریب خسته لک پیدا اولمش وتام ایکی عصر حکم
سورمشدر .

« بوخسته لک ابتدا المانیاده کائن « آخن » شهرنده کورولمشدر .
[۱۳۷۴] سنه میلادیه سننده او جواره سوری لرله ارکک وقادین کلشنردرکه
بونلر بلا اختیارالاله طوتوشه رق ساعتلرجه مدت ، اک وحشی وغریب
طورلرله خوراده همکه قویوایلرر وطاقتلری کسیلوب یره یورارلا تجیه
قدررقصده دوام ایدرلردی . بو مجنونلر خلقدن اوتاماز وبولوندقلری
رده هر درلو حرکات ناسزایه مجاسرت ایدرلردی . دوشدکلری وقت
بونلرک قارینلری شیشمرفنفسلری دارلاشیردی . بوخسته لکه مبتلا اولانلر
نه یاپدقلرینی بیلیرلر ایدی ، لکن یامامق اللرندن کلزدی . بوخسته لکه
طوتیلوب صوکرایی اولانلرک افاده لرندن آکلاشیلدیغنه کوره ذاتا نامغی
معبدلرده کی تصویرلرله وخیالخانه لرنده کی افکارعجیبه لرله محاکمه سی مختل
اولان بونوع ده لیلرکندی لرینی کاه قان دریالری ایچنده ، جهنملرده ، برطاقم
قورقونج شیطانلرک طرناققلری آره سننده کورورلر وبعضاده برطاقم
حیالتلر مشاهده ایدرلرلمش .

« بوخسته لک مرورزمان ایله اشکال شدیدهنی غیب ایدهرک دورلودورلو

عصبی خسته لکگر شکلی آشدر ، درونی بی سبب اندیشه لر ، بریده
 اوزون مدت آرام ایده میهرک یورولنجه به قدر کز مک . قوشمق و اوینامق ،
 عصبی قهقهه لر و سائره کبی خسته لکگره تصاریف ایام ایله خفیفه مش
 « سن غوی ، رقصی نظریه باقبور . تعیر آخرله بوغرب جنت حالا
 اوروپاده اشکال معده ایله حکم فرما اولمقددر . »

شیمدی ده اسباب تالییه کله م ، شو قدر وارکه بونلردن اقتصادی
 اولانی ، ظاهری سونوکلکنه رغماً غایت قوتلی ایدی . اسباب تالیهدن
 بریسی شودرکه : عربلر ، اوروپا خرستانلرینه قارشی غایت مسامحه کار
 داورانیورلردی .

سوریلرله حاجیلر ، قدسه گلکده وهیچ بر مشکلاته تصادف
 ایتمه مکده ایدی . صوکرالی ایسه بومساحنه ک آزالدینی آکلاشیلور .
 اوروپالیلر ، بوشدن تورکلره عطف ایدیورلر . لاروس دییورکه :
 آسیادن عرب حاکمیتی قالدی ، رینه جسور و متعصب اولان تورک
 ملتی حاکمیتی قائم اولدی . ۱۰۷۶ تاریخده قدسی الهچین سلچوقیلر ،
 ارمنستانی ، سوریه یی ده الچکیردیلر ، ازینی قتح ایلدیلر .

اولجه مسلمان تجارلر ، مصره ، استانبوله بارییه ، بیزیه ، جنوایه ،
 آمانقیه و وندیکه هند واقصای شرق امته و محصولاتی کتیریور .
 ایکی عالم یکدیگریله تجارت ایلورددی . تورکلرک استیلاسی اوزه رینه
 بحر سفید اسکله لری ، شرق امته و محصولاتندن محروم قالمق تهلمکسه
 معروض اولدی . »

ایشته شویانات دخی محاربه نك سبب اقتصادی سنی زبده ایدیور .
 مع مافیله لاروس ده یازیلورکه ایلاک اهل صلیب محاربه سنک عامل
 اصلینی تعصب دینی در . سوزیینه اوکا براقیورز .

« برنجی اهل صلیب سفری ، او وقت صوڪ درجه ذی اقتدار اولان پاپالغك تشبیه و وقوعه كمشدر . پاپایكنجی اوربهن ، خرسیتان حاجیلرینك نقلیات روایاتدن متأراولمشدی . پاپا ، اسپانیا مسلمانلرینك زه لانقاده نائل اولدقلمری مظفریت عظیمه سیلهده تلاشده ایدی . قلمون مجلس روحانیسی ، پاپاك اظهارضمیرینه وسیله اولدی . بوجلمسه بیکرله شوالیهلر كمشدی ، اهالی بی « صلیب پوش » اولمغه و محل مقدسه بی تخلصه تشویق ایدیورلردی . هرصفندن متشكل ر كتهء جسمه ، اهل صلیب سفرینه نیت ایتدیلر وشوالیه اردوسنه انتظار ایتمه یه رك « پی رلر میت » ودیكر برپاپاك تحت اداره سنده یوله چیقیدیلر . بوسلاحسز آدم سوریبی ، توركلر طرفندن وسفالتدن محو ایدیلدی . ۱۰۹۶ سنه سی صوكلرنده دورت جسم اهل صلیب اردوسی حر كته استانبوله مواصلت ایتدی . رؤسا ایچنده قرال یوق ایدی . واردو رؤساسی ایچلرندن بریسی رئیس وعمومی قوماندان انتخاب ایده میورلردی . اهل صلیب اردوسنی كندی حسابنه قوللانمغه نیت ایتمش اولان شرق ایپراطوری آلکسی قومنه ، ریاستی درعهده ایتدیسهده بو ، روملرله اهل صلیبك آراسنی آچمقن باشقا بر شینه یارامادی . ایکی بچق سنه سفالتلر ایچنده سوروندكن صوكلرا اهل صلیب اردوسی حر كت ایتدی ، مسلمانلره غلبه ایده رك انطا كیه بی شامی ونهایت قدسی آلدی [۱۰۹۹] فقط خرسیتان حكومتی دوام ایتدی . « بوجمحرابه لرده اهل صلیبك ضایعانی بش یوزبیک كیشی به قریبدر . ۱۱۰۱ تاریخنده اوچ مهم اردودها اسلامیه هجوم ایتمش ومحوایدلمش ایسهده مورخین بونلری اهل صلیب اسفازندن عدا یتیمور . »

« ۱۱۴۷ سنه سنده فرانسه قرالی یدنجی لوی ، جرمانیا قرالی

قونراد ، اهل صلیب سفرینی اعلان ایتدیلر . بوا یکی قرالک اردوسی شامی دخی آلمغه موفق اولامایه رق عودت ایتدیلر . تورکلر ایلر یئکده دوام ایتدیکی کبی صلاح الدین ایوبی ده قدسی فتح ایتدی . بو وقوعات اورویانی تأثر ایچنده براقدی . پاپا اوچونجی اوربه نك غیرتیه فرانسه قرالی فلیب اوغوست ، المانیا ایمراطوری فرددریق وانکلتره قرالی آرسلان یوره کلی ریشارد یکی براهل صلیب سفری اعلان ایلدیلر . « بونلر انجق عکائی وقبریس اطه سنی اله کپیره بیلدیلر . شیمدی یه قدر وقوعه کلن محارباتدن اهل صلیبک مقصدی حاصل اولامامشدی . » دوردنجی اهل صلیب سفری ، لاتینلر طرفدن استانبولک فتحیه ختام بولدی . بشنجی اهل صلیب ، مصر سلطانی ملک عادل علیپنده وقوعه کتیریلدی ، صلیبک هزیمتیه نتیجه لندی . آتینجی سفر ، محاربه دن زیاده معاهده و تجارت شکلنده اولدی . المانیا ایمراطوری فرده دریق قدس و بیت اللحمی اون سنه ایچون کیرالدی ! اون سنه سوکرا ارض مقدس ینه مسلمانره کچدی .

ییدنجی اهل صلیب سفری ، فرانسه قرالی سن لوپونک منصوره هزیمتیه و اهل صلیبک اسارتیه نتیجه لندی . عظیم برفدیة نجاتله یاقالرینی قورتاردیلر . سکزنجی سفر ، تونس هجوم ایدن سن لوپونک طاعوندن فوت اولماسیه هیچ بر نتیجه یه اقران ایتدی . برفاچ ملیون آدمک قانی آقاسنه سبب اولان بو محاربه لرده اهل صلیبک عدم موفقیتته ایکی سبب واردر بریسی :

تورکلر !

دیگری ده کندی آرالرنده کی اتفاق مزاق . اهل صلیب

مخاربه‌سنده اسلامی مدافعه ایدنلر ، هپ تورکلر ایدی . یالکیز مدافعلردن بریسی ، صلاح‌الدین ، کرد ایسه‌ده معینده کی مجاهدینک قسم اعظمی ینه تورک ایدی . شو حانده بانتاریخ حکمه مجبورز که اهل صلیب استیلاسندن عالم اسلامی بر او چونجی کره قورتاران ینه تورکلر اولدی . [*]

اهل صلیب ، بو مخاربه‌لردن پک چوق استفاده ایتدی . اولاً مدینت اسلامیہ ایله تماس ایدرک دهشتلی جهالتلرینک برازدن قورتولدیلر ، صنایع و حرفته دائر پک چوق شیلر اوکرندیلر ، از جمله اوکونه قدر کوملک کیمه سنی بیلمه‌ین بونیم و حشیلر ، مسلمانلردن «قیص - شومیز» اکتسابنه قدر بر چوق خصوصات مدنیه‌یه واقف اولدیلر .

اوروپا ائناه و ترقی سنک سبب حقیقیسی ، اهل صلیب سفرلری مناسبیه مدینت اسلامیہ ایله اولان تماسلری در . عوامدن اوروپالیرک اهل صلیب سفرلرینه قدر اولان معلوماتی ، اک بدری خلقک معلوماتندن ایلری کچموردی . بوتون معلومات کونیه ، تورادن آلینمش روایاتاه کولونج خرافاتدن عبارت ایدی . پاپاس صنفی برازدها متور ایسه‌ده اولنرک معلوماتنه فن و علم نامی و یريله مزدی .

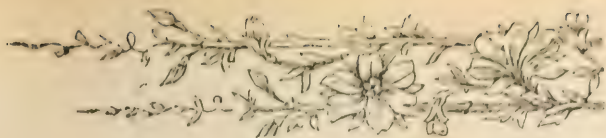
اهل صلیب سفرلرندن صوکررا کرک پاپاسلر و کرک اهالی ایچنده

[*] مباحث آتی‌ده کورده‌جکیز که بشنجی دفعه اولارق نصرانیته اسلام آراسنده ، سد آهنین کبی حائل اولان تورکلردر . [عمانی تورکلری] بوکون بیله سلامت اسلام ، تورکلرک قوت و همتنه قالمشدر . ایشته بونک ایچوندرکه اوروپالیرلر ، یکانه حائل اولان بو عرق نجیب و شجیمی محو اتمکه اوغراشیور .

یتیشن متفکر لر، علما و حکم ای اسلامیه نك كنجینه علم و عرفانی تتبعه
باشلادیلر اسپانیا مدرسه لری ، اوروپالی طلبه ایله دولدی .

اوروپالیلر، اقوام آریانیه یه خاص برنات و تصنیف و تقسیم مساعی
ایله بشریتك هند و یونان واسطه سیله اسلامه اهدا ایتدیکی خزینه معرفتی
تبعه ، صنایع حرفتده ترقی یه باشلادیلر برقاچ عصرلق غیرت و همت
سایه سنده مسلمانلرک وارث معرفتی اولدیلر . ناصل که تورک لرک
انحطاطیله برابر سطوت و سیاست اسلامیه نك ده وارثی اولدیلر .

اون سگزنجی مبحث

طریقہ

— (۱۰۰) —

طریقہ تکرک آلدینی اہمیت واسبابی — ایلاک طریقہ تکر — طریقہ تکرک تاثیرات
اجتماعیہ سی — اسلام محیطی و طریقہ تکر .

تصوف اساسی اوزہ رینہ مستند و آیین و آداب مخصوصہ یہ تابع
مسالك اسلامیه یہ طریقہ نامی ویریلیر . طریقہ تکرک ایلاک نمونہ سی ،
عصر نبوی دہ اصحاب صفہ دہ کورولیر . اصحاب صفہ ، تحصیل علم و تصفیہ
باطن ایله مشغول فقر و صلحای اصحاب ایدی . اونلر ، مسجد نبوی دہ کی
صفہ اسکان ایدرلر و طرف نبوی دن اعاشہ اولونورلردی .

مع مافیہ طریقہ تکر بو زاتلر واسطہ سیله دکل ، امام علی و خلفاسی
واسطہ سیله تسلسل ایتشدیر . منابع مشهوره طریقہ اولارق امام حسن ،
امام حسین ، حسن بصری ، کمیل بن زیاد ، انس بن مالک ، سلمان فارسی
ودها بعض ذوات کوستہ ریلکده در . ویس القرانی دہ بر طریقہ مخصوصه نك
مبدأی در .

ابابکر الصدیق دن دخی طریقہ تسلسل ایتدیکی کوستہ ریلکده
ایسه دہ سلسله لرده کی انقطاع و غلطیات تاریخیہ نظر آ بونک بر انتساب
معنوی و بز تبرک اولدینی ملحوظدر .

طریقہ وارباب طریقہ ، عصر نبوی دن بری موجود ایسه دہ
اوللری آیین ، آداب مخصوصه ، ایسه وسائر چہتلرله سائر خلق دن

متايز دكلدی . بنا برين ايلك عصرده اسامی مجتهدين ايله معنون طریق‌نلر دورولمز و قتیله اولنر ، عابدوزاهد کبی صلاحی افاده ایدن ناملرله یاد اولنیورلردی .

طریق‌نلرک اقسام و صئوفه آیریناسی جنید بغدادی و بايزید بسطامی و ابراهیم ادهم ايله باشلار . مع مافیہ اولنرک زمانلرنده منسوبلری یینه اسامی مخصوصه ايله معنون دکلدی ، وهیسنه طائفة صوفیه نامی ویریلدیوردی . سوکر امشاهیر پیران ظهور ایتمک باشلادی و ثمره اجتهادلری اولان مسالک ، ناملرینه مضاف طرائق اولدی . ايلك پیران مشهوره شونلردر :

سید عبدالقادر جیلانی ، بغدادده ظهور ایتمشدر . سلطان اولیا دییه معروف اولوب بوتون پیرانک اشهری در . دنیاده کمنتشر طریق‌ت نامنه مضاف اولان طریق‌ت قادریه در .

سید احمد الرفاعی ، بصرهده ظهور ایتمش اولوب طریق‌ت رفاعیه نک مقتداسیدر . ابو مدین شعیب مغربی ، مغرب اقصاده ظهور ایتمش و طریق‌ت مدنیه نک پیری بولونمشدر . مودود چشتی ، دیار چشتده ظهور ایتمش و چشتی طریق‌تک پیری اولمشدر . مسافرین عدی ، هکار جبالده ظهور ایدرک طریق‌ت عدیه بی اجتهاد ایتمشدر . عبدالحالق عجبودانی و خواجه احمدیسوی ایرانده ظهور ایتمش و طریق‌ت خواجهکانک خقی و جهری قوللری پیری اولمشلردر .

اونلری متعاقباً سهروردیه ، شاذلیه ، کبرویه ، نقشیه ، مولویه ، بدویه ، وسوقیه ، خلوتیه ، اکبریه ، بکتاشیه ، سعديه ، عروسیه ، بیرامیه ، جلوتیه کبی یک چوق طریق‌نلر و لایحصى شعبه لر ظهوره کیشدر .

بوکثرت ، اساسه مستند اولمایوب محیط و زمانه کوره آیین وسلوک الیسه وسائرہ کبی تفرعات سبیلہ در .

بو تفرعاتدز صرف نظر اولنورسه بوتون طریققلری اوچ بویوک صنفه آییرمق ممکن اولور . اولاً : آیین وسائرده اصول جهری بی قبول ایدنلر . ثانیاً : اصول حفی بی قبول ایله ینلر . ثالثاً : ملامیلر . طریققلر ، بریسی دینی ودیکری اجتماعی اولارق ایکی احتیاجک محصولی در . احتیاج دینی شو صورتله تلخیص ایده بیلیرز . برقم انسانلر ، بر دینک احتوا ایتدیکی عقایدی ، معقول یعنی دساتیر عقلیه ایله تفسیر ایدلمش بر شکلده قبول ومجهول وغیر مفهوم اوکنده قالماق لزومنی حس ایدر . بر قسمنده ایسه افراط بولنور ، معتدل صور عبادات اونک روحنی اشباع ایده مز ، هیجانلره ، اشکال مفرطه عباداته محتاجدر . ایشته بو ، طریققلره لزوم کوستهرن بر احتیاج دینی در .

سبب اجتماعی کلنجه : انسانلرک چوغی ، حیاتک صارصیندیلمی ، محتلمی ، امتحانلری ایچنده تسلی یه ، رهبره محتاج اولور . وطبیعت انسانیه نك ایجاباتندندرکه تسلی ایده جک ، رهبر اولاجق ذاتی ، بر امتیاز معنوی ایله ممتاز کورمک و اوکا اوصاف طهارت وقدسیتدن بر حصه ویرمک ایستر ، تا که تسلی مؤثر ، رهبر معتمد اولسون .

دین اسلامده ظهور ایدن طریققلرک آیین وسائر تفرعاتنده ، محیط وزمانک انطباعات وتأثیرات مخصوصه سی کورولمکده در . ایلك طریققلرده « فخر طریقت » یعنی طریقته مخصوص الیسه وسائرہ کبی علامت اولمق اوزره حرقه ، کمر وتاقیه وار ایدی . لکن بونلر مزین شیلر اولمقدن زیاده علامت فقر اولان شیلردی .

صنوف اهالی آراسنده ، هر صنفه مخصوص الیسه اکتسابی عادت اولدقدن صوگرا ظهور ایدن طریق‌تلقده فخره پك زیاده اعتنا ایدلیکی و بعض طریق‌تلقده تپدن طرفناغه قدر هر کیلن شیك بر معنا و رمزی بولوندیغی کورولیر .

طریق‌تلقده رونما اولان حالانك بری‌ده ، بدیعیات و موسیقی‌یه قارشى روح انسانیده کی احتیاج مبرمدر . بو احتیاج ، کوزل سسلره و منتظم قرائته رغبت شکلیه بوتون اسلامیتده رونما اولمش ایسه‌ده روح ، بو قدرینه قناعت اتمدیکندن مجتهدین شرعیه نزدنده ممنوعان اولان بدیعیات ، طریق‌تلقده اکثرینده جای قبول بولمشدر .

مثلا طریق‌تلقده مظهر ، قبران ، بندیر نامی ویریلن دفلر ، زیلر ، قدملر و آلات موسیقیه استعمال اولیور . کذا طریق‌تلقده سماع اسمیه و حرکات بدنیه اوزرینه مؤسس بر شکل عبادت دها وارکه اونیده اکثریت علما قبول اتمه‌مشدر .

طریق‌تلقده بر قسمی زهد تقویه زیاده اهمیت ویردیکی و حتی استطاعت فوقه‌چیه‌ردیغی حالده دیگر قسمنده مهم مساحلر مشهور اولور . ایرانده ظهور ایدن طریق‌تلقده ، محیط محلی نك انطباعاتی نمایاندر . بو طریق‌تلقده عشق دستورلری و عاشقانه حالات نمایاندر . طریقت مولویه کرچه رومده یعنی قونییه‌ده ظهور ایتش ایسه‌ده کرک انسان و کرک سلسله طریقت اعتباریه ایران انطباعاتی حاوی‌در . بوسیله مولویلر ایچنده ظریف شاعرلر ، ال‌بویوک موسیقی شناسلر ظهور اتمشدر .

عرب محیطنده ظهور ایدن طریق‌تلقده دفو هیجانلی ذکر مشهور اولور . وهیجان روحی ، اولورده حرکات شدید و صیحه صورتیه متجلی اولور . تورک محیطنده ظهور ایدن نقشی طریقتی ایسه اخفای

هیجان و محافظه‌سکینت اوزده رینه مؤسس اولدینی کبی ینه تورک محیطنده ظهور ایدن خلوتیه شعباتی کبی طریقتلرده هیجان ایله سکونت آراسنده برحد وسطی تعقیب اولنور .

ینه صرف تورکاره مخصوص اولان طریقت بکتاشیهده ایسه ، این طریقت یالکز مصاحبه دن واستماع مواعظدن عبارتدر . ایشه کوریلورکه طریقتلرک هیئت اجتماعیة اسلامیه اوزد رینه تأثیرات مهمه ایقاع ایتهمه سی غیر ممکندر . فی الواقع بوتأثیر عدید ومهم اولمشدر .

تأثیرات طریقتک ، محیط و زمانه کوره شدت کوستردیکی ده محققدر . بوتأثیراتی تدقیق ایتزدن اول ، صوگ درجه مهم اولان برنقطه یی پیش محاکمه یه آلمق ایسته رز . ایران ، هند ، وتورکیا محیطلرنده ظهور ایدن طریقتلر ، دوغریدن دوغری یه طریقت حالات و سلسله سی داخلنده اولمایان تأثیراتدن آزاده قالاماشدر .

ایران وتورکیاده طریقتلره ، اباحی و حروفی مذهب لرندن برطاقم معتقدات قاریشمشدرکه چوق دفعه بواختلاط ، علاقه دارانه مجهول قالمشدر .

اسماعیلر ، بویوک برمهاتله طریقتلره کندی عقیده لرنندن وهم ده ابا حیاته عائد خصوصاتدن برچوق شیر قاریشدر مشلردر . اباحیلر ، کیندکلری درگاهانکی طریقته منسوب ایسه ، او طریقتدن کوزیکیرلر . او طریقتک اسرار مهمه سندن ایمش کبی بعض اباحی پرنسیپلرینی درویشانه حتی جاهل بولدقلری شیخلره تعلیم ایدرلر . بوزوالیلرده ایشک فرقه وارمایه رق اباحی افکارینی کندی طریقتلری اسراری کبی قبول واخلافه دور ایدرلر .

حروفیلرده عین صورتله داوارا غمشلردر . هر ایکی جهتدن وقوع یولان تلقینات ایله تصوف و طریقته کی دستورلری فرق و تمیز ایتمک متین بر عرفانه محتاجدر . مثال اولارق پیران خلوتیه دن بر یسنک شوفکر لرینی سرد ایده جکر : مشارالیه دیورکه : توکل و تسلیم خصوصاً لرنده از باب طریقته جبریہ و امثالی مذاهب اربابی عین عقیده یه سالک ظن اولنور . لیکن نتیجه و تأثیر اعتباریله آرلرنده فرق عظیم واردر . جبری ، سلیب اراده یی ارتکاب فضاح و اضرارناس ایچون اوکه سوردر . لیکن نفسنه عائد الك اوافق بر تجاوزده در حال پرده نسیدلرینی انکار ایله صرف اراده یه باشلار . کذا مسائل وجودده ، بر عارف ، حلولی مذهبی سائلکرینه ، ملحدلره بکزر . لیکن عارف ، مشاهده ایتدیکی بر حقیقی سویله مکده اولوب عقلی باشنده قالدیجه دساتیر اخلاقیه یه ، وظیفه عبودیته رعایت ایدر . ملحد ایسه ، حلول فکر لرینی صرف شاعت ایچون صرف ایلر .

وحدت وجوده قائل و شئونده حتی مشاهد اولان ، بر ذریه قیاماز ، بر شکل موجودیته نظر افتراق و عداوتله باقماز . واقعا اونک نظرنده « بحسب الانسانیه » حیروشر ، کوزل و چیرکین ، مراتب افعال و اعمال واردر ، بوتصنیفات موجبنجه خیری ترویج و شریدن توفی ایدر ، شوقدرکه بوتفریقات و تصنیفاتک حقیقتده یری اولمادیغنی و عالم شهودده کی موجودیتلری بر جلوه حس و علمدن عبارت قالدیغنی بیلیر . مقلدو ملحد ایسه ، هم دعوا یی و وحدتده بولنور ، همده هر قول و عملیه ک مکروه بر مشرک اولدیغنی میدان قویار .

شواسباب دولایسیله درکه بعض محیطلرده طریقته ، هیئت اجتماعیه

اسلامه ایلکدن زیاده فالق ایقاع ایتمشدر . ایرانده بویله بر تأثیر کورلیور . تورانده ایسه طریقت ، شدائد شرعیه یی تعدیل شوپله دورسون الک بویوک بر افراطله خالق انزو او عطلتله سوق ایتمش وهردرلو ترقییه سد چکمشدر . طریقتلرک اک م،م تأثیرلر کوستردیکی محیط عثمانییه کلزدن اقدم ، افریقاده مشهود اولان تأثیرلرینی کوزدن کچیرمک اوزره بر اثر مزدن [*] شوسوزلری اقتباس ایدیورز :

آفریقاده طریقتلرک اهمیت عظیمه سی واردر . طریقتلرک بزده کی حال حاضرینه قیاساً آفریقاده کی طریقتلرک خدمات ووظائفی واحوال اجتماعیه اوزره رینه اولان تأثیرات مخصوصه وشدیده سی اصلاقتدیر اولونه ماز .

شرقده علمای شریعت ایله علمای طریقت آره سنده تضاد ورقابت بولمقده اولوب « طریقت » هیچ بروقت مسلك عمومی اولمامشدر . آفریقاده ایسه قضیه برعسکدر . بونک برچوق اسبابی واردر : بواسبابک تدقیق و تنقیدی پک مفید حقیقتلری میدانه چیقاره جغندن بویولده برقاچ سوزسویله کی لازم کوریورز .

اولا شوراسنی سویله لم که بو طرفلرده علمای شریعتله ارباب طریقتک آره سنی آچمه باشلیجه سبب اولان «مسائل تاریخیه منازعاتی» وشیه تفرقه لری آفریقاده چوقدن بری کورلمدیکی کبی طریقت نامنه هیچ بروقت بوقیل مسائل جای بحث اولمامشدر .

مذهب صوفیه ، مذاهب سنیه ایله پک کوزل تالیف و تردیف

ایدلہ یکندن اور امتفکریخی « اهل ظاهر » و « اهل باطن » نامیلہ ایکی مخالف فرقہ یہ آری نامشدر .

بوسبیلہ وظائف دینیه واجتماعیہ نك جملہ سی طریقہ نقل طرفندن ایفا ایدلمکده در .

اورالردہ « زاویہ » دیمک مکتب ، یتیمخانہ دارالعجزہ ، تعاون وشفقت مرکزی ، خستہ خانہ دیمکدر .

هرکسک مرجع دینی ، سیاسی واجتماعی سی زاویہ در .

آفریقانک یاقیجی ، قاووریجی کونشی آلتندہ ، چوللرک ، سریر لرک متاعب طاقتفرسانی اقتحام ایدرک بر قصبہ یہ ، بر کویہ جان آتہ بیلن سیاح دوغریجہ زاویہ یہ کیدر ، کمال شوق و اخوتلہ قبول اولونور .

درعقب اطعام ایدیلیر ، یا تاجق یربولور ، خستہ نمش ایسه تداوی اولونور ، فقیر ایسه دیکر بر زاویہ یہ کیدنجه یہ قدر زاد و ذخیرہ سی ویریلیر ! سودکارندن برنی ابدیاً غیب ایدن برعائله زاویہ یہ مراجعت ایدر ، طابلی سوزلرلہ ، عالیجنابانہ نصایحہ آلامی تہوین ایدیلیر .

جدال حیاتده مغلوب اولان ، منکسر الجناح قالان بریچارہ زاویہ ده تسلی ، تشویق و معاونت بولور . تکرار چالشغہ لازم متاتی یکیدن قازانیر .

حیاتک مشکلات کونا کونہ معروض قالانلر ، خط حرکتی شایرانر زاویہ یہ مراجعت ایدرک مشکلات وترددن قور تولیرلر . طول قادینک ، اوکسوزک ، سفیلک مرجعی زاویہ در .

هر زاویہ نك بر مکتبی واردر . بو مکتبلرده عقاید ، قرآن ، یازی تعام ایدیلیر .

بونلردن ماعدا زاویهلرده تجارت و صنعت و زراعت ایشلرینهده
باقیایر .

اورالرك حقیقی فتواخانه و محاکم عدلیه سی زاویهلردر . بالجمله دعاوی ،
اختلافات زاویهلرده فصل اولونور .

یمین ، بر زاویهده و چوق کره بر « مرابط » ک تربه سنده ایدیلیر .
بویله ایدلمه ین یمینک هیچ بر اهمیتی یوقدر . هر درلو مقاوله لر زاویهده
عقد اولونور .

نکاح ، جنازه و سائره کبی بالجمله مراسم زاویهلر طرفندن اجرا
ایدیلیر . شومهم نقطه بی ده اونو تمیلم :

آفریقانک بر چوق اقسا منده حیات اودرجه بهالی و محتالی درکه
بزم کبی زنکین و معتدل اقلیملر اهالیسی بونک حقدده حقیقی بر فکر
پیدا ایده من . برلقمه امک ایچون صرف ایدیلن مساعینک عظمتی
و صرف مساعی ایدنک غیرت و تسلیمیتی مدقی حیرتله القا ایدر .
بونکله برابر او محتله قاتلانان بیچاره ننه ممنون ، ینه راضی در !
بو محتله ، بومشقلر حقدده بر فکر صحیح ایدینه بیلیمک اوزره شو
سطرله قارئین کرامک دقت مخصوصه عطف ایتملرینی نیاز ایدررز :

ساحل بخرده کی شهرلردن برندن ، مثلاً طرابلسدن داخله ، فرانسه
کیده جک بریولجی اوتوزایله قرق کون آره سنده دوام ایده جک سیاحتی
ایچون بر دوه بی دوه جیسی ایله برابر یوز قرق غروش کرا لایه بیلیر !
یوز قرق غروش ، یعنی یومیه دورت بچق غروش !

بر دوه ، سنده اکثریتله برونادرأ ایکی سفر ایده بیلیر ، دیمک که بر
دوه سنک آرقه سنده یایان یورویه رک اومدهش چولارک طاقت شکن
محتلرینه قاتلامق ، سیاحک اشیاستی ایندیرمک ، صوطلوملرینی

طول‌دیرمق ، آتش یاقق ایچون اودون طویلامق وسائرہ کبی خدماتی
مقابلندہ یومیہ آنجق درت بچق غروش قزانه بیلور وبودہ سندہ
بر کرہ وآنجق بر آی مدت ایچون ممکن اولور !

سیاحت بش آلتی کون دوام ایتدکن صوکر اراضی تبدیل
منظرہ و صورت ایتکہ باشلار .

برقاج کون دها تک توك شجیرات ، قبا اولتر کورولدکن صوکرہ
سریر تعبیر اولونان دهشتلی چوللر باشلار .

آلتمش ، یتش درجه‌یی بولان حرارت سیاحی جانندن ییزار
ایتکہ باشلار ، یورغون کوزلرینی کمال عجز وفتور ایله افقہ چویریر ،
باصره‌یی اوقشایه جق ، روحہ صبر و متانت ویرہ جک بر منظرہ ، بر
شی آرار .

هیچ !

هر طرفده قسوت افزا ، کیرلی صاری بر رنگ ؛ جیاتدن هیچ
بر اثر بوق ...

سیاحک قلبی تخلمسوز بر تضییق خرپلامغه باشلار ؛ معناسز
بر یأس ادراکئی قاپلار ، آتشلر ایچنده یانان بوغازینی ، ایلیق صوبه
دونن غرغر (دستی) سندہ کی صو ایله اطفایه چالیشر .

حیوانلرک الکی غیوری اولان ، دم واپسینه قدر انسانلرک خدمتدن
فراغت ایتمین دودنک آدمیلری سیرکشمکه باشلار . بیچاره حیوانک
کوزلرندہ نمایان اولان شجرت ، شجرتله قاریشیق تسلیمیت قلب انسانی
رقه کتیره جک حالده در .

سیاح بیتاب و مایوس ، دوه مغلوب و بی قدرت ایشته او

صیغه بر صدا ، سامعه خراس بر سس ایشیدیلیر ، چولک مقبرانه
سکوتی اخلال ایدر .

بو سس ، دکنکی النده ، عباسی زواللی صیرتنده ، دوه نك
آرقه سنده یورون دوه جینك سسی در .

بونه در ؟ موال می ، غزل می ، نشیده می ؟

خایر ، خایر ! بو ، بیلدیکمز مقاملرک هیچ برینه ادخال
ایدیله مز بر این دز .

کویا که دوه جی ، بر لقمه اکک ایچون دوچار اولدیغی محن
ومشاقی کندینه ناظر اولدیغنه ایمانی بولان رب رحیمه عرض ایدر ؛
بو این بر شکایتدر کویا دوه جی بر آن ایچون مغلوب مشاق
ومزاحم اوله رق وجدانک انفعالاتی اظهار ایدر . . . بو بسته نك ،
بو اینک کفته سی پک شاعرانه ، پک معصومانه در . دوه ، صاحبک
سوزلرینی تماماً آکلار !

مبارک حیوان بو وادی وبلده ، بو عذابکده یالکز اولمادیغی ،
صاحبکده عین مشاقه معروض اولدیغی پک کوزل آکلار ! معنا
مادهیه ، روح جسده غلبه ایدر ، اوچ بش آدم دها آتمغه طاقی قالمایان
حیوانده یکی بر فعالیت ، شایان حیرت بر غیرت کوریلیر . . . امید
یأسه ، حیات مماته غلبه ایدر ؛ آدیملر صیقلاشیر ، حیوانجغز بو عمان
مختندن بر مرسای سلامت وراحته وارا بیلیمک ایچون چالیشمقدن
باشقه چاره قالمادیغی تقدیر ایدر ، دوه جی اوکور :

دوه لری دوکمه بیکز !

اونلر کندیلری کیدر لر !

ایشته ذاتا یا قلاش دق ؛

بیه جک ، ایچه جک بولا جغز .

دودھ جی . اکثریتہ زادہ طبعی اولان شعرك هر قطعہ سی عقیندہ
 « حی یا ، ہا » کبی تشویقات صرف ایدر ،
 سترجہ دھا کیدیلیر ، دودھ جودہ شایان تسلیہ بر حالہ کیرر ،
 بودغہدہ کندی مغویاتی تقویہ ایچون اوکور :

نصیح فی المرید لیکن ہوفہم کلامی ،
 یعمل عزم شدید ، یریح وینال النجم .
 یوم الناس تمید ، یلقونی ناصب علامی !
 رب علی شہید ، الواحد یحیی العظام ،
 مانحلی المرید ، حتی فی یوم الزحام !
 لاجوک محاسد ، نادى یا عبدالسلام ،
 نورد حوض جدید ، نسق الفقرا بالتمام .

بتیردیکی کبی اثی باشنہ کوتوروب « یا سیدی عبدالسلام ! »
 دیہ استمداد ایدر ، ونجی ذیشانہ اهدای سلامہ یوریر کیدر . بو
 قصیدہ طریقت عروسیہ پیرانندن « عبدالسلام الاسمر الفیتوری »
 حضر تلمرینکدر ، السنۃ ناسدہ تداول ایتدیکی کبی یازلدی . معناسی
 شودر :

« مریدہ نصیحت ایدرم ، لیکن سوزمی آکلاملیدر ، عزم
 شدید صاحبی اولمیدر . تاکہ قزانوب مرانہ نائل اولسون . ناسک
 حیرتزدہ قلابنی کون [یعنی میدان حشرده] بنی بایراغمی دیکمش
 بولورلر !

قوری کیکلری احیا ایدن ربم صدق مقالہ شاہددرکہ یوم
 قیامتہ بیلہ مریدی برامام !

سکا حسود کله مز ، یا عبدالسلام ديه بنی چاغیر ، حوض رسول الله واصل اوله جغمز زمان فقرای اسقا ایدرم . « بو وامالی قصاد ، محتکشلرک بار آلامی تحیف ایدر ، قابرنده امید وتسلینک انظفا ایتماسنه سبب اولور .

بر طرفده مصائب سیاسیة ، دیگر طرفدن مزاحم طبیعیه یوزندن یک بد بخت اولان اکثر اهالی ، شدائد و نوائیک صولات بی امانیه زبون قالدقجه ، آغوش مادره التجا ایدن بر معصوم کبی زاویه کیدر ، متسلی و متین اوله رق دوتر .

*
* *

آفریقای شمالیده طرق اسلامیة نك قسم اعظمی موجود ایسه ده الکیزیده منتشر طریقتلر شونلردر :

سنوسیة ، عروسیة ، عیسویة ، شاذلیة ، قادریة ، طیبیة ، تجانیة ، رفاعیه .

تدریسات خصوصنده بالجمله طریقتلرک اصولی بردر .

بش آلتی یاشنه واصل اولان برچو جق برتخته پارچه سی ، بر آ ز بیاض طوپراق ، (تباشیر) بر طوپراق حقه ، بر بیاض قامش قلم آلوب « محضره » نامی ویریلن مکتبه کیدر .

بو مکتبلر زاویه لره ملحق بویوجک بررا و طه دن عبارتدر .

بعض زاویه لرده آریجه او طه لر بولونماز ، طلبه بزم « سماعخانه » اسمنی ویردیکمز ذکریرنده درس او قور .

چو جق معلمک یانسه کیدر ، معلم اوزمینه تباشیر سوریلهرک بناضلا دیلش اولان تحته به به مله بی و فاتحه نك ایلك آیتی یازار ، چو جغه یازدیغنی کراراً او قور . چو جق آتی حفظه مأمور و مجبوردر .

اقشام اوزدہری چوجقلم، بربررکلوب خواجہ نک اوکنده از برلدگری آیاتی اوقورلر .

آیت حفظ ایدلکدن صوکرآتخه سیلیر ، قورتولور ، اوزدینه تباشیر سورولیر ، خواجہ اولکی آیتک معقی اولانی یازار . چوجق بواصول ایله قرآنی حفظ ایدر .

قرآنک برنثی حفظ ایدن چوجقلم ، از برلیه جکلری سورده لری بالذات یازمغه مقتدر اولورلر .

استعمال اولونان خط (ارقام) ، خط مغربی درکه کوفی نک براز اصلاح و تسهیل ایدیشی دیمکدر .

بواصولک نتیجه ضروریه و طبیعیه سی اوله رق مکتبی بتیردن برطلبه اکثریتله حافظ قرآن اولور . الکیغیسی بیله قرآنک نصفی از بردن اوقویه بیلیر .

اصول تدریس بودرجه مشکل ایکن اورالرده اوقویوب یازمق بیلمه نلری بوزده اونی کچمور !

بوراسی شایان حیرتدر ، بودرجه غیور ، بو قدر زکی برخلقک ندره مقتدر اوله بیله جکنی دوشون برمتفکر اسلامی بو خالقک محرومیت وره برسزک یوزندن دوچار اولدیغی سفالتلری تخطر ایدرک قلبک قنادیغنی حس ایدر .

شالی آفریقانک سفیل والک فقیر یری اولان فیزان کوبیلیری بیله اونده دو قوز اعتبارله یاری یاریه حافظدر ، اکثریسی اوقور ، یازار . آفریقای شمالیده منتشر طریقتلردن قادری ، رفاعی کبی بزم طرفده بولونانلری حقدده بومبجئده تفصیلات ویرمکه لزوم یوقدر .

ذاتاً بو طریقتهلر اورالره شرقدن ادخال ایدلمش اولوب مخصوصیتینی
آز چوق محافظه ایتمیشدر .

دیگرلری آفریقانک یرلی طریقتهلریدر .

طریقت شاذلیه بو طرفلرده مجهول دکلسهده حکمت شاذلیه نک
مجهول قالدینی شبهه سزدر .

برچوق شعباته آیرلمش اولان شاذلیه یه سائر طریقلردن پک
چوق مراسم قاریشمشدر .

اصل شاذلیه مراسم وقیافتدن عاری ، علم و مساعی یی مشوق ،
صورت قطعیهده تعصیب و شدتن خالی ، تمدن و ترقینی کافل اولورده
مالک ایسهده شعبه لری پک زیاده تبدلاته اوغرامشدر . سنوسیه
طریقته مبحث مخصوصنده بر تفصیل بیلدیریه جکدر . تیجانیه پک
مساعد بر طریقدر . طیبیه ایسه فاسدن خارجه پکده چیقمامشدر .

بونلردن ماعدا ذرقاویه ، عماریه (ملامیه قادریه) وسائر کبی
بر چوق شعبات طریق وار ایسهده سنوسیهدن صکره الک اهمیتلی
ومنسوبینی الک چوق اولانی طریقت عروسیه و صکره عیسویهدر .

عیسویلر ، سیدی محمد بن عیسی نام ذاته منسوبدرلر ذوق و شوقه
میال اولورلر ، حضره لرنده (سماع) هر درلو آلات موسیقیه
استعمال ایدرلر .

عیسویلر حضره لرنده وهله ایام مخصوصهده چیوی ، جام ، چناق
طوپراق وسائر کبی ینه مز شیری یوتارلر!

بیلان عقرب وامثالی حشراتی یرلر .

طریقت عروسیه نک اساسی ، افریقایه خراساندن « فتح لاله

العجمی « نامنده بر شیخ طرفدن کتیرنش اولوب بوده طریقت ابراهیم ادهمدر .

طریقک پیری تونسلی « احمد بن عروسی » اولوب ابراهیم ادهمک طریقله شاذلیه بی مزج ایدرک عروسیه طریقتی میدانه کتیرمشدر . مع مافیه پیر ثانی سید عبد السلام الاسمر الفیتوری حضرتلرینک شهرتی پک عظیم اولدیغندن بو طریقت کندیلرینه منسوب اولمشدر . طریقت عروسیه ده شایان دقت نقطه لر واردر .

عروسی قناعتکار ، چالیشقان ، شن وشاخر ، تعصبدن آزاده ، ریاسز ، کریم اولور .

عروسیه « ملی » برطریق اولیوب اسلام نامی آلتنده متحد اولان امت عظیمه نك هر فردینی مساوی کوریر .

باخصوص تورکلره قارشی عروسیلرده بیوک بر حس محبت واخوت واردر .

روایات طریقندن اوله رق اخوان عروسیه آره سنده نقل ایدیکنه کوره سید عبدالسلام حضرتلری اخوانه « تورکار خدیم اسلامیت ، جیش منصور اسلامدر ، اولنره محبت ایدیکز » دیه نصیحت ایتدیکندن عروسیلر تورکلری قرده ش کی سووب مقام خلافته دخی کمال صفوت وصمیمتله مربوطدرلر . بو نقطه ده اولدینی کی دیگر پک چوق خصوصاتده دخی سنوسیلرله عروسیلر آره سنده مابیت کورولمکده در .

طریقت سنوسیه ؛ آشاعیده بر تفصیل بیان ایدیه جکی اوزره مذهب ، طریق ، سیاست واجتماعیاتدن مرکب بر جمعیت اولدینی حالده عروسیلرک « ملی » بر فکر سیاسیلری یوقدر .

سنوسیلر اهمیت مخصوصه لرینی ، در عهده ایتدکاری مقصدك عظمتی تقدیر ایدر ، اوقور ، مرکزیت افکارینی مروج وشخصك جمعیه فداسانی لازم کوریر آدملردر .

عروسیلر ایسه ریادن متنفر، سربست فکری اولورلر .

عروسیلر اکثریتله فقیر وعمومیتله زراعت وصنعتله اشتغال ایدرلر . سنوسیلر ایسه اکثریتله زنکین اولوب تجارتله اشتغالی ترجیح ایلرلر . مبحث مخصوصنده اسبابیله اتیان ایدیه جکی اوزره سنوسیلرک استیلای معنویلرینه قارشی آنجق عروسیلر مقاومت ایده بیلمشلردر .

سنوسیلر اکثر محالده طرق ساره بی بلع ایتمشلردر .

سید عبدالسلام حضرتلرینك مغویاتی اوقدر بویوك ، اخلافه ترك ایتدکاری کلمات اوقدر مؤثردر که بالجمله اولیا وپیرانك اسمنی اونوتدیره جق درجه ده بر موقع متین قدسیت طوتان « سید محمد المهدی بن محمد علی الهادی السنوسی » نك شهرت عظیمه سی ، یالکز سید عبدالسلامك شهرتته غلبه ایده مه مشر .

بوکون بیله میلیونرله انسان ، مشکل ومهلك اوانده ، الینی باشنه قویوب « یا اسمر ! » ، « یا عبد السلام » دیه ندا واستمداد ایتمه ده در .

عروسیلر ترقی وتمدنه میال ، اصلاحات اجتماعیه یه پک مساعد ودیدیکمز کبی تورکاره زیاده سیله محب اولدقلرندن آفریقای عثمانیده تطبیق ایده جکمز اصلاحاتده بزه پک زیاده معاونت ایده جکلردر .

بو مسرودادن ، آفریقای شمالیده طریققلرک درجه اهمیت حقیقده بر فکر محمل پیدا اولدی ظنده یز .

طریقتلرک محیط عثمانی ده تأثیراتی ایکی دورده به تقسیم ایدیه بیلیر، بریسی دور استیلا و زبان اعتلایه مخصوص اولان تأثیری درکه بودورهده طریقتلر حقیقده مدح و ثنادن باشقا بر مطالعه در میان اولوناماز . لکن دور انحطاطده طریقتلرک وبالخاصه طریقت نامی آنته کیرن اخلاقسز و ملحد کیمسلر ، هیئت اجتماعیة اسلامه چوق فئالق ایتشلوردر . عثمانلی تاریخنی تدقیق ایدنلره مجهول دکلدرکه دور تأسیس واستیلاده یکچریلرک خدمات مبروردهسی کورولمش اولوب بونلرایسه طریقت بکتابشیه منسوب ایدیلر.

طریقت ، برنوع معنوی عسکرلک اولوب انتظام تفکر و حرکتی موجب اولدیغندن یکچریلرک طریقتیه منسوبیتی اطاعت و انتظام عسکر یلرینک مکملیتی موجب اولیوردی . بوندن باشقا و بونک قدر مهم بر فائدهسی دها واردی ، یکچریلر ، یلر مناقب امام علی یی ، مناقب محبان اهل بیتی استماع ایدده ایده عسکرلک ایچون الشرفلی مزیت اولان شجاعت وفدا کارلق حسلرینی تمیه ایدیورلردی .

لکن صوکرالری طریقتک انتظامی بوزولدی ، طریقتیه ابا حیه دن بر چوق افکار انضمام ایتدی ، مقام مشیخته یالکیز حکایه بیلن آدملر کچراولدی . یکچریلرک قهر مانلغی ده استنبول سوقاقلرنده خلق تعذیبیدن عبارت قالدی .

اون دو قوزنجی مبحث

عثمانی نور کبری

عثمانیلرک ظهورنده اوروپا و عالم اسلام — یکی بردور تعالی — فتوحات
جدیده — عثمانلی خلافتی — سنی و شیعه منازعاتی — اتحاد اسلام —
انحطاط عمومی — عثمانلی عالم اسلامنده انحطاط .

عثمانیلرک ظهوری ، آرتق عالم اسلامده آثار انحطاط کورونمکه
باشلادیغی بر زمانه تصادف ایدر . عین زمانده ایسه اوروپا ، خواب
جهل و غفلتدن او یانمق تمایلاتی کوسترمکده و اوروپا اقوام و حکومتی
قوتلمکده ایدی .

خلفای عباسیه بر کولکه یه دونمش و حکمدارلرک النده آلت
اولمش ایدی . ایران ، عصر لردن بری متمادی محاربه لر یوزندن قوه
نامیه سنی غیب ایتمش ، عظیم بر خرابه زاره دونمش ایدی . سلجوقیلرک
شوکتی افول ایدیوردی . مصرده تورک و چرکسلرک تشکیل ایتدیکی
حکومت اولدقچه قوتلی ایسهده محلی بر حکومت اولوب عالم اسلامده
بو یوک نفوذی یوق ایدی . اندلسده هنوز حکومت اسلامیه موجود
ایسهده انتباه ایدن اسپانیوللره قارشی اوزون مدت پایدار اولامیه جغنی
کسیدیرمک زور برشی دکلدی . افریقا ، اختلافات و محاربات ایچنده
یوزیوردی .

موغولارک حکیم ایتدکلی محیط حالاپک جسم ایسهده بو محیط ،

یکدیگرینه نوعاً رقیب و وحدت اعمالدن محروم بر طاقم حکومتلره منقسم ایدی . و الحاصل عالم اسلامک هیئت مجموعه سنده بر یورغونلق ، انخطاطی ا کدیران بر دورغونلق مشهود اولیوردی . اگر اولجه وقوعه کلن اهل صلیب هجوملری شو هنکاملرده واقع اولسایدی ، عالم اسلامی مدافعه ایدمه جک قوای متحدنک تقدانندن اهل صلیب استیلاسی آلتنه دو شمه سی محقق ایدی . بوتون احوال ، اسلامک انخطاطه باشلادیغی کوسته ریوردی ، واقعا بوانخطاط . استیلا ی اغیاره معروض قالمق صورتیه رونما اولیور سده بونک سببی ، اوروپانک هنوز عالم اسلامه پای انداز استیلا اوله جق حاله کله مه مش اولماسی و عالم اسلامک قارشوسنده قوتلی بردشمن بولونماماسی ایدی .

ممالک اسلامییه ایله شرفده هم حدود اولان ، شرق ایمپراطورانی یعنی روم حکومتی ایدی . بو ایمپراطورلق ، انخطاط اسلامدن استفاده ایدمه جک مقدرده دکادی ، زیرا که کندیبی ، حالت نزعه کش و برصدمه لک جانی قالمشدی . غربده هم حدود اسلام اولان قسقل قرالغی ایسه هنوز اندلس حکومتات اسلامییه سی صارصه جق قدرتی بولاماشدی .

ایشته عالم اسلام ایچون بویه یأس انکیز برهنکامده ، عثمانلیلرک ظهوری انخطاط محقق ، هیچ اولمازسه سرحد عالم اسلامده و شرق متوسنده توقیف ایتمش و حتی یکی بردور استیلا باشلالمشدر . بوردعه ده صحنه سیاسته کیرن و مقدرات اسلامه یکی بر ججرا ویرن تورکلر ایدی . عثمانلی تورکلری بش آلتی بوز چادرلق کوچوک برقیله ایدی . موغوللردن فرار ایدمه لک ، بارینه جق بریر آرایه رق سلجوقیلرک ، لکنه کیرمش و انا طولیده اسکان ایدلمشدی . بزاز سوکرا ساججوق

حکومتی انقسامه اوغرادى ، هربك ، اولدینی یرده اعلان استقلال ایتدیکی صیراده عثمانیلرده بولوندقلری یرده اعلان استقلال ایتدیلمر . تاریخ ، حیات بشریتمده مثلی اندر کوریلن وانجق دور نبوی وشیحینده نظیری بولونان یکی بر معجزه نك شاهدی اولدی . آلتیوز چادر خلقی ، بر عصر نظر قنده یکریمی ملیون تبعه یه مالک بر حکومت میدانہ کتیردیلمر .

عثمانلی تورکلری ، اسلام ایچون یکی بر دورہ فتوحات آچمش ایدیلر . نَسَبَةً پك قیصه بر زمانده آراتق علامت اسلام اولان طوغ وهلال ، ایران حدودندن بحر سفید اوچلرینه ، بحار صحرا الرینه ، قریم اووارینه ، افریقایچلرینه سایه انداز اولیوردی .

[ینه اوصیرالرده تورکلرک بر شعبه سنی ، تیمورلنک اخفادی ، هندده فتوحات عظیمه یه نائل اولارق جسیم بر حکومت اسلامیه میدانہ کتیرمشلردی .]

عثمانیلرک بو حارقه اطلاقنه سزاوار موفقیتلری یالکیز قلیبیج قوتیلهمی حاصل اولمشدی ؟ حایر . عثمانلی تورکلرینک سرعت و قدرت استیلاسنی موغوللرک موفقیاتنه بکیزتمک اصلا دوغری اولاماز . عثمانلی استیلاسنی تأمین ایدن : دین و اخلاق ایدی .

عثمانلی تورکلری ، اخلاقسنزلق لوثلری ایچنده یورغورولان ، ظلم و اعتساف ایچنده قاوورولان ، مسلم و غیر مسلم ، برچوق اقوامک خلاصکاری اولمشدر .

عثمانلی عدالتی ، قلیجیدن اول قلوبی تسخیر ایدیوردی . عثمانلی تورکلرینک سایه عدالتی ، شانلی بایراقلری آلتیه کیرن هر قومہ ، هر فرده بر ساجه امان ورفاه اولیوردی .

عثمانلیلرک اداره و اطوارینی، انجق ایلك ایکی خلیفه دورنده و برده صلاح الدینک زماننده کوره بیلیرز . بیک سنه لک تاریخ اسلامده ، ایلك عثمانلی پادشاهلرینک ، بکلرینک علما و فضلائنک همت مشترکه عادلانه سیله حصوله کلن اداره نک نظیرینی باشقا حکومتلرده کوره میورز . عمر دن و امشالی اصحابدن باشقا، برقاچ قلیج ، برقاچ آت و داوار براقن حکمدار ، یالکیز تاریخ اسلامده دکل ، تاریخ بشریتده دخی کوریلده من کن ایلك عثمانلی تورکلری پادشاهی سلطان عثمان ، بومعجزه قناعت و عدالتی جهان کوستردی .

عثمانلی تورکلرینک تأسیس ایتدیکی حکومت ، حقیقی بر اسلام حکومتی ، و اونلرک خانی عثمان ، حقیقی بر اسلام امیری ایدی . اسلامیتک بشریته بخش ایتدیکی محسنات . معنی تامیله تطبیق اولونیوردی . عدالت و راحت عمومه شامل ایدی .

لکن عثمانلی تورکلرینک مذهب دینلرنده برحالت مخصوصه واردرکه اکثر مورخلر ، بونده کی اهمیت عظیمه دینییه تقدیر ایدمه مشلر و بو خصوصی چوق دفعه سکوت ایله کچیشدیر مشلردر . عثمانلی حکومت اسلامیه سی ، معنای تامیله سنی المذهب ایدی ، لکن عین زمانده معنای تامیله محب اهل بیت و میال تصوف و حقیق بر حکومت ایدی .

ایلك عثمانلیلر ، اسلامیتک حد حقیقی اعتدالی بولمشلردی . نه غنوو امراضه و ارمش شیعی ونه ده قدر آل بیتی سیاسه نافی قوری سنی دکلر ایدی .

ایلك عثمانلی تورکلرنده شایان تدقیق و تقدیر دیگر برحالت ، دیگر

بر نقطه اعتدال کورولور . عثمانلیلر ، متین مسلمانلر ایدی ، لکن سالوس و متعصب اولمادقلری ایچون حقیقت اسلامیه نك مانع ترقی اولمادیغنی و بالعکس ترقی و تعالی بی آمر اولدیغنی پك کوزل فرق ایتشلردی و اصلا توقف پرست دکل ایدیلر . بو قدر مزایا ، عثمانلیلره آزمانده پك بویوک موفقیات تأمین ایتدی .

بوموفقیاتك اك بویوكی ایسه ؛ امانات نبویه نك آل عثمانه انتقالی و منصب خلافتك صوك عباسی خلیفه سی ظرفندن یاوز سلطان سلیمه ترك و تسلیم ایدیله سی اولدی .

اسلامده ، راشدین ، امویه ، عباسیه ریاستنی متعاقب ، یکی بردوره ریاست باشلادی بودوره اموی و عباسی دوردرلی کبی اختلالات داخلیه و سیاسی انتریقه و جنایتلرک ثمره سی دکلدی .

حکمداران اسلامك دماغنده ظهور ایدن فکترلرک اك بویوکده برعثمانلی تورکینك قدرتلی دماغنده نشوونما بولمشدی .

یاوزسلطان سلیم ، شمالده ، عثمانلیلرک رهبرلکیه حصوله کلن ترقیاتك ضدی اولارق ، عالم اسلامك عثمانلی اداره سی خارجنده قالان اقسامنده سرعتلی بر انحطاطك باشلادیغنی و بوده محاربات و منازعات متبادیه نك ثمره مشئومی اولدیغنی کورمشدی . محاربات و منازعات ، ایکی سببن ایلری کلیوردی . بریسی ، حق حکومتك بالکمزقوته منحصر اولماسی ، یعنی هر توره دی نك طوائف ملوکه قاریشه رق حکمدار اولایلمه سی و دیگرکی ایسه اختلاف لسان و مذهب ایدی که بونلر ، اتحاد اسلامه مانع اولان سببلر ایدی . بنابرین عثمانلیلرک قوه نامیه سنی یکی مملکتلر فتحنه صرف و اسراف ایده جک یرده ذاتاً اسلام انده اولدیغنی حالده سفالت

وجزایت میداننه دونن مملکتکری ، عثمانلی اداره سنه آلفه . السنه اسلامیه نی توحیده ، مذاهب مختلفه نی تالیفه عزم ایدی . نه بویوک ونه مقدس امل !

لکن فکرك بویوککی ، آکلاشیلماماسنی وبالآخره اخلاف طرفدن تعقیب وتطبیق ایدینه مه مننی موجب اولدی .

موانع ، شهراه سلیمه ، برقاچ شکلده متظاهر اولدی که انک بویوک تعصب جاهلانهدر . فی الواقع سلطان سلیمه بواملده حئل اولان انک بویوک مانعه ، شیعه مذهبلرندن انک مفرط برینی مذهب رسمی اعلان ایتمش اولان اسماعیل صفوی ایدی ایدی .

واقعا ایکی قوت آراسنده حصوله کان چارپیشه دهه صفوی مغلوب اولدی ، لکن بوندن نه غالب ونه دهه مغلوب استفاده ایدمه دی بالعکس اسلامه برجریمه آچیلدی . مذهبا آیربلغه دوشمش اولان ایران ، عثمانیلرله آسیی وسطی تورکارینک خط مواصله نی کسیدی . کندیسسی ، کندندن دها قوتلی اولان ایکی توزک حکومتی آراسنده صیقیشوب قالدی ، نه کندینه ونه دهه حکومت اسلامیه بر فائده سی دو قونامایه حق بر مرتبه یه کلدی ، لکن عالم اسلامی ، دشمن بر حئل کبی ، ایکی یه آیردیغندن اتحاد اسلامک ضدنامی اولان ضعف وانقسام اسلامی موجب اولدی . مع مافیه یاوز سلیم ، سوریه ، مصر و حجازی داخل دائرة اتحاد ایتکه موفق اولدی .

استانبولک فتیحی ، روم امپراطورلغک خریطه سیاستدن حذفی ، طرابلس ، تونس و جزایرک فتیحی ، عثمانلی تورککری دلالتیه حصوله کان شوکت اسلامیه نی ، حدغایه سنه کورتورمشدی . بوندن سوکرا

ایسه عثمانی عالم اسلامک انحطاطی باشلار . قالدی که انحطاط عمومی
 اسلام ، عثمانلیق خارجنده دها اولدن باشلامش ایدی .
 عثمانلی انحطاطنک اسبابی ، بالطبع بوتون اقوام سالفهینی انحطاطه
 سوق ایدن اسبابک عینی در : جهل و اخلاقسزلق . شو قدر که بوانحطاطده
 شایان عبرت و ملاحظه دیگر نقطه لر چوقدر . سیاسی بر تاریخ یازمادیغمز
 ایچون بوراده تنقید آتمزی یالکیز خصوصات دینیه حصره مجبورز .
 انحطاط عثمانی ده علما و مشایخ و توابعنک مدخلی بویو کدر . فاتح
 دورندن سوکرا ، اقوام مغلوبه نك معناً و سیاستاً تورکاسکه غلبه سی ،
 اکثری علمانک توقفرستانه برمسلك اختیاری ، مشایخ آراسنه قاریشان
 آدملرک اخلاق اسلامیه اوردقلری ضربه ، دور استیلادن پک آز
 سوکرا دور انحطاطی آچشدنر .

انحطاطک سریع و مؤثر اولماسنده عثمانلی حکومتنک وضعیتی
 اوروبا اقوام خرسیتیانیه سنک انتباه و ترقیاتی پک زیاده علاقه داردر .
 انحطاط اسلامی آیری بر مبحثده تدقیق ایده جکمز ایچون بومبجی
 لطویلدن اجتناب ایدیورز .

يکر منجی مبحث

دہا پندرہ بعضہ نسبتات

نادر شاہ و اتحاد آرزو لری — شکایتلر ویا گلش چارہ لری — سلطان
عمودک انقلابی — وھایلرک ظھوری — وھایلک و پروتستانلق.

اسلامک انحطاطی ارتق انکار ایدیلہ میہ جک بر حالہ گلش ایدی .
ہندہ انکلیرلر مستولی اولمش ، دھا صوکر ا جزایر الدن چیتمش ،
قریم استقلالنی غیب ایتمشدی . مسلمان مملکتلری برر برر الدن
چیتوب کیدیوردی . اولھا کثریا غالب ونادراً مغلوب اولان مسلمانلر ،
آرتق اکثریا مغلوب اولیورلردی .

عالم اسلامک ہر گوشہ سندن شکایتلر ایشیدیلویوردی . احوال دن
منون اولان یوق ایدی . مع التأسف خستہ لشمش اولان اسلامک ،
سبب مرضنی کیمسہ کشف ایدہ مور وچوق کرہ خستہ لکی آغیر لادہ جق
چارہ لری علاج دیہہ توصیہ ایدیلویوردی .

مع مافیہ بعض عمومی حقیقتلری کورنلر بولونمور دکلدی .
مسلمانلر ازانسندہ ، اجتماعاً و سیاسیاً باش کوستہ رن و کوندن کونہ توسع
ایلہین اختلاف و حکومت اسلامیہ آزانسندہ جایکیر اولان عداوت ،
عالم اسلامدہ محاربات داخلیہی وضعف اسلامی باعث اولیوردی .
ایران تحت سلطنتہ کچمش اولان نادر شاہ ، اور وھایلرک ال

زیاده محومه معروض و اسلامک بویوک حکومتی اولان عثمانلی و ایران دولتلی آراسنده کی منافرت و عداوتی ازاله املنه دوشدی .

بو منافرت و عداوتک اسبابی ، مذهب اختلافیه صوگ درجه بی بولمشدی . بنابرین دشمن مشترک مستولی به قارشی قویمق و اتحاد سایه سنده ترقی و رفاهی تأمین ایدم بیلیمک اوزره هر حالده شرقک حصیت عظامسی اولان مذهب اختلافی امحا و هیچ اولمازسه تهوین و تعدیل لازم کلیوردی .

نادر شاه بو مقصدی حقیله آ کلامشدر . مقام خلافتله وقوعه کلن مذاکرات عدیده سی و استلاجویانه مراجعتلی بوکا شاهدر . الله موجود اولان وثایقه کوره نادر شاه ، مقام خلافت و عثمانلی علماسندن پکده التزامکارانه و مسئله نك اهمیتله متناسب جواب المامش اولمقله برابر فکر مبدجانی میدان فعله قویمغه تشبث ایتمش و مذهب شیعی ده کی افراطلی و از جمله احبابه طعن و تشنیع عادتلی لغو ایلمشدی .

نه چاره که مشار الیهک بو تشبثی « ملت اسلامیه جه حس اولنان بر احتیاج » نتیجه سی اولمایوب شخصی و منفرد بر تشبث حکمنده قالدیغدن ارتحالیه برابر فکر اتحادده افول ایتمشدر .

بزم فکر مزه کوره اعصار اخیرده ظهور ایدن آمال اصلاحیه نك مؤثری بو ایدیه ده بوجه معروض حکمسنز قالمشدر . تشبثات اصلاحیه دن بری ده سلطان محمود عدلی نك طریقت نامی آلتنده حد غایه تجاوزی بولان اخلاقسنز لغک منعه دائر اولانی در .

عثمانلی عساکرینک اک مهم قسمنی تشکیل ایدن یکیچریلر ،

طریقہ بکتاشیہ انتساب ایشاردی . بو انتساب ، ایلاک زمانہ زائدہ
 بو صنف عسکری نیک ، دنیا نیک برنخی عسکری اولمانی موجب
 اولمش ایسہدہ یکچیریلک آز زمانہدہ چیغرندن چیقدیغندن منسوب
 اولدیغنی طریقتی ده چیغرندن چیقارمشدر . برحالدہ کہ حقیقی بکتاشیلرک
 آرتق اسمی آکیلماز اولمش ومیدان اباحی وحروفی دستایرینک
 مزجندن متحصل وطریقہ بکتاشیہ ایله اشتراک اسمدن باشقا مناسبتی
 قالمایان بکتاشیلغہ قالمشدی .

سلطان محمود ، بوتون شجاعتلری سر خوشلقدن وآسودہ خلقہ
 تحاوزدن عبارت قالان وقرق اللی بیکی اوچ بش بیگ دشمندن
 اوتانمہدن قچان واسلامتی کوکندن بیقان بو باغی عسکرلری برہمت
 مردانہ ایله احما ایتدی . مع التأسف بو حرکت براز کچ قالدیغندن ،
 دشمن ایسہ دیو خلودلریلہ ترقی ایتمکدہ اولدیغندن انحطاط تعدیل
 ایدیلہ بیلدیسہدہ احما اولونامدی . ذاتاً اصلاحہ محتاج اولان یالکز
 بر طریق دکدی . مع مافیہ دین نقطہ نظرندن سلطان محمودک
 اجرا آتی اعصار اخیرہدہ امثالی کورولہین بزہمت عالیہدر .

لکن اعصار اخیرہ صرف دین ومذہب نامنہ ظہورہ کلن
 حرکت ، وهابی مذہبک ظہوریلہ میدانہ کلشدر .

بومذہب اوللری علی العادہ برحما کہ ایله رد ایدیلہرک کچیلویرزدی .
 فقط صورالری ماہیت حقیقیہ سی میدانہ چیقدیغندن بالخاصہ اوروپالیجرہ
 پک زیادہ جالب دقت کورولمکہ وتدقیق ایدیلکہ باشلانمشدر .

برقچ زماندر ، اورویا منقلری ، مذہب وھابیہنی پروستالغہ تشبیہ
 ایتکہ وایکی مذہب آراسندہ مشابہتہر بولمغہ چالیسیوزلر . بونلر ،

بعضاً اسلامه و تورکله قارشی اوروپاده حالا موجود اولان عداوتدن
 و بعضاً ده خیالپرورانه و بوقدر جدی بر مسئله ایله توافق ائتمه جات
 درجه ده خفیف محاکمه لردن ایله ری کلییور. وهابی مذهبیله پروتستانلق
 آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر. واقعا بعض خصوصلرده مشابہت
 وارسه ده بو، سطحی وضعی در. بویله ایکن دوزی، اسلامیت
 و تورکله عداوتندن، اثرنده وهابیلره تخصیص ایتدیکی مبحثده
 بر وجه آتی اداره کلام ایدیور. مع مافیہ بو سطرلرنده اسلامیت
 و دولایسیله تورکله حس ایتدیکی عداوتی کیزلیه مدیکی کبی
 محاکماتنده کی بساطت و خفتی ده کیزلیه میور:

«لوتهر، دینلردن بری علیهنه قیام ائتمشدی. [عبدالوهاب] دخی
 بر دیکری علیهنه آیاقلاندی.

بومجددك ترجمه حالته دائر الدہ چوق تفصیلات یوقدر؛
 بو کیفیت سزاوار اسفدر. فقط فقدان تفصیلاتک سببی قولایجه
 آکلاشیلیر، زیرا کرک [عبدالوهاب] کرک [وهابی] لر، شرق محررلری
 معرفتیله دکل آنجق اوروپالی سیاحلرک حکایه لری دلالتیه طانییرلر.
 [عبدالوهاب]؛ ظن اولوندیغنه کوره [نجد] ولایت غربیه سنده
 [الحوطه] ده متولد و [تمیم] قبیله سنه منسوب ایدی، برچوق
 سنه لر [مدینه] ده تحصیل علم ایله مشغول اولدیغی و بو خصوصده
 وطنداشلیرنک عادتیی تعقیباً، شرقک باشلیجه ولایتلرنک مکتبلرنی
 زیارت ایتدیکی روایت اولونور. هر نه کوردی و هر نه ایشیتدی ایسه
 [اسلامیت] ک تملندن بوزولمش اولدیغی کندیسنجه مرتبه ثبوته
 واردردی؛ اوزمان، [اسلامیت] ی صافیت اولیه سنه ارجاع ائتمک

ایسته‌دی و بویابده اجرای وعظه قویولدی ، فقط یکی « سیستم » لر ،
 کرک شرقده ، کرک غربده عینی مشکلات ایله روی قبول کوردیکی
 جهته مساعیمی موثقت ایله نتیجه‌لندی . برتجدد ، بر اصلاح وعظ
 ایچون [مکه] و [مدینه] محل اولارق ، ائی انتخاب اولونامشدی ،
 چونکه احوال قدیمه محافظه‌سنده بوتون سکنه‌نک منفعت مالیه‌سی
 واردی . بوسبیله [عبدالوهاب] وطنه یعنی [نجد] ولایتک تشکیل
 ایتدیکی عربستانک اوبویوک یابلاسنه عودت ایتدی عقیده‌سنک اوراده
 ده‌ها زیاده قبول کوره جکنی امید ایدیوردی ؛ زیرا بویابلاده ساکن
 اولان بدویلر دینه‌پاک آراشناوبو خصوصده عمرقلینک عمومیت افرادینه
 مشابه ایدیه‌لرده ینه دائماً دیکر لرندن ده‌ها زیاده دیندار اولمشلردی .
 و بو کیفیت احتمالاً شونک ایچون ایدی که مصفا بر [سیستم]
 اتخاذ ایتدیر یله بیلمه‌لری امید اولونان مختلف مذاهباتک مراسمنه
 بیکانه بولونیورلردی ، [عبدالوهاب] ک امیدو بوشه چیقما‌دی .
 [الدرعیه] ده شهرک ال‌ذی نفوس آدمی اولان [محمد بن سعود]
 برنجی اولارق [عبدالوهاب] ک عقیده‌سنی قبول ایتدی و حتی دامادی
 اولدی ، دیکر لری ، ابن سعودک مثانه امثال ایتدیلر . عبدالوهابک
 عقیده‌سی هیچ‌دهه یکی دکلدی ؟ اسلامیتک ایچنه کیرمش اولان سوء
 استعمالاتی لغوا تهمک و [بدوی] لر آراسنده نسر دین ایتیمک ایسته‌یوردی .
 زیرا بدوی لر ، اسماً مسلمان اولماقله برابر ، دین حقنده چوق برشی
 بیلمه‌یورلردی ، و دینک امر ایتدیککی وظائفه قارشى لاقید بولونیورلردی .
 فقط [عبدالوهاب] ک حالی دیکر مجددرک حلی کبی اولدی ؛ کرک
 دوستلری کرک دشمنلری طرفندن یا کاشر فهم وتلقی اولوندی ،

دشمنلری ، تورک لری ضلالت دینہ ایله اتہام ایدن ویغسیر رس.ع [بالنسبہ ک از تعظیم کوستہرن بر مذهب دن بحث اولوندیغنی ایشیدہ رک یکی بردینک تولد ایتدیکنہ و [وهابی] لرك يالکیز ، متضال دکل کافر ، غیر مؤمن دہ اولدقلرینہ بالسہولہ ذاہب اولدیلر . [عبدالوہاب ک خصمانک افکاری ، کړک شریف مکہ طرفندن وکر کسہ [وهابی] لرلہ تورک ایمراطورلغی آره سندہ متحل اختلافی نشدیدہ ذی منفعت اولان [بغداد] ، [شام] و [قاهرہ] والی لری ، [بدوی] لرك اواعدای طبعیہ سی طرفلرندن تأیید اولوندی . اک غریب فکړلر ، وهابی لر حقدہ اور وپادہ دوران ایتدی الیوم دخی ، وارث دین [قرامطہ] صفتیہ [وهابی] لرك توصیف ایدیلدیکی نادر دکل درہ فقط بوتما آیا کلش بر فکړدر . فعل و عمل لری ، بیضا قرامطہ نک افعال و اعمالی آ کدیرر ، فقط بوسبوتون باشقامتصده حرکت و معا بلدہ بولونورلر و عقیدہ لرینک تماماً اهل سنتلکی ؛ قرآن وحدیث اوزہریتہ مبتنی اولان والکجدی بر تورکاک حق کورمہ یه جکی هیچ برشیی محتوی اولمایان « علم حال » لرندن عیناً استتاج اولونور . [مصر القاهرہ] علمای دینی دخی [وهابی] لرك اهل سنتلکنی تصدیقہ مجبور اولشلردی ؛ وهابی لرك مبعوث لرندن ایکسی فی الحقیقہ ۱۸۱۵ تاریخندہ [قاهرہ] یه کیتمشلردی ، بولردن بریسی ، عقیدہ وهابیانه پک زیادہ واقف ایدی [مصر] والیسی [محمد علی پاشا] مصرک باشلیجه علمای دینتہ عقیدہ وهابیہ یی شرح وایضاح ایتہ یه اولنری دعوت ایتدی .

متعدد قونفرانس لر عقد اولوندی ، و مناظرہ دہ دائماً [وهابی] غالب کلدی . قرآن وحدیث ایله هر در میان ایتدیکی قضیہ قرآن وحدیثی کاملاً از بر بیلدیکنی کوستہ ریوردی .

علما ، [وهابي] لرده ضلالت دينيه كشف ايدهمه ديكلرني بيان
 ايتديلر و بويان دلخواه لرينه مخالف اولارق واقع اولديغندن شهادتلىرى
 دها زياده قوت و اهميتى خايز ايدى . عقائده متعلق مختلف مدوناتي
 حاوى اولوب بالذات [عبدالوهاب] طرفندن ترتيب اولونمش برکتاني
 دخی مصره آلمش لردي . برچوق علما بوکتاني اوقوديلر ، ويكى
 مذهبك افكارى بويلاه ايسه كنديلرينك ده بو مذهبه منسوب اولدقلريني ،
 اتفاق آرا ايله بيان ايتديلر . حقيقى عقيده دن انحراف ايدن لر [وهابي] لر
 دكل توركلر ايدى و بالخاصه اونلر ك بدعتلرينه قارشى ايدى كه بو اصلاحات
 كارلر ، بو مجددلر قيام ايدى يورلردى ؛

محمد [ص . ع] ه اجرا ايديلن آيين صنم پرستانه يه اعتراض
 ايدى يورلردى ؛ اونلر ك نظرنده محمد [ص . ع] مراد الهى يى تبليغه
 مأمور بريغيمبر اولماق له برابر ، بوندن دولايى ديكر افراد بشركيى
 اولماق دن خالى دكلدى . اونك جسدى سمايه چيتمش اولماق شوويه
 دورسون بالعكس ، [مدينه] مرقد شريفنده دفين خاك ايدى . مراقده
 اولمايه عرص اولونان ، آيين و مراسم ده عيني صورته له هجوم ايدى يورلردى .
 حضور حقمده بوتون انسانلر ك مساوى بولونديغنى و اك فضيلتلى لرك ،
 الك متقى لرك بيله نزد الهيه شفاعتده بولونما يه جغنى و بناء عليه اوليان
 شفاعت ايستمه نك و يادكارلرينه تعظيم ايمه نك معصيت ايشله مك اولديغنى
 بيان ايدى يورلردى . واصل اولدقلرى هر رده اول باول مسجدلرى
 زاويه لرى و اوليانك مزين مقبرلريني ، تربلريني تخريب ايمك عادتلىرى
 ايدى ؛ بونلر اسلاميت ك « پروتستانيزم » نك اصنام شكنلرى ، بوت
 قيريجيلرى ايديلر .

مذهبك مؤسسك ، اساساً ، عقیده سی ایسته بوایدی ؛ فقط ،
 علی الاکثر واقع اولدیغی وجهله ، شاگردلری ، هیچ اهمیتی اولمایان
 نقطه لرده اهمیت اسناد ایتدیلمر ، و بو صورتله ، سیستملری حقیقده ،
 خصم لری نه یا کاش فکر لر ویردیلمر . اولیادن باشقا ، بونلرک تعصبلری ،
 هرشی دن اول البسه یه و توتون استعمالنه هجوم ایدیوردی . تورک
 حاجی لرینک تلبس ایتدیلمرکی مختلف رنگلی و بهالی لباسلری نظر استحقار
 ایله کوریورلردی ، پیغمبر [ص . ع] ک بویله لباسلر تلبس
 ایتمه یی حرام قیلدیغی و بالذات پیغمبر [ص . ع] ک کندیلرینک
 لباسلری کبی بسیط برققتان کیندیکنی بیلورلردی ، و طرز تلبسنی تعقیب
 ایتمه نک ، اوامر اخلاقیه سنه رعایت ایتمک دن ده آ ز لازم اولدیغی
 اعتقادنده بولنیورلردی . بروهابی دخی ، قوستومندن در حال طانیبر
 ایدی . توتون استعمالنه کلنجه برچوق علمای تورک ، بونک حرام اولدیغی
 اساسات دینه اوزرینه استناد ایدرک ، محرراتلرنده بیان ایتدیلمر .
 تورکیا و لایتلرینک برچوق عالم لری توتون ایچمزلر و مذاهب اربعه
 اهل سنت دن بری اولان [مذهب مالکی] بو عادت ی پک زیاده شایان تعیب عد
 ایدر . بونقظه ده وهابی لرک عقیده سی ، دیمک که یکی دکلدی ، بوندن
 باشقا ، شرقده پک منتشر اولان نباتات مسکره ایچمک عادت ی چور و تمک
 ایسته یورلردی .

وبوکایسه آنجق تعمیم ممنوعیت ایدرک میسر اولویورلردی .
 تسبیح دخی منع اولوندی . اکثریا مسلمانلرک اللرنده بر تسبیح
 بولونور پارماق لری آرسنده تسبیح ک دانه لرینی ، اکثریا برشی او قوماقسزین
 وحتى دوستلریله قونوشورکن ، تدویر ایدرلر . بعض کره الله اسمنی

ذکر ایدر یا خود هر دانه تسبیحی چو بر دجه قیصه بردعا و قورلر. [عبدالوهاب]
 بوتسبیحله بر خرافه علامتی نظریله باقدی واستعمالنه آرتق ماعده
 ایتهدی . اصلاحات دینه خصوصنده کی حرص مفرضی ، دوغروسی ،
 بعض کرده بعض اهمیتسنز اوافق شیلری ده دائرّه شمولنه آلیوردی .
 بوجهه درکه مؤسس بر عادت موجبینه مسلمانلر باشیلرینی تراش
 ایدرلر و تپه لرنده بر طوتام صاج براقیرلر اکثریسی بوکابویوک براهمیت
 عطف اتمزلر و بونی آنحق عادت ایسته دیکی ایچون یاپارلر فقط بعضلری ده
 واردرکه روز قیامتده ، پیغمبر [ص . ع] کندیلرینی بوتپه بر چیلرندن
 طوتوب جنته کورتورده جکی فکرنده بولونورلر . بو خرافاتی چور و تمک
 مقصدیله . مجدد ، بویرچی براقایه مساعده ایتهدی . دیگر طرف دن ،
 قهوه ، استعمالنی ده یساق ایتشدی دیمه لری حقسنزدر . یا کلاش در ،
 اوروپالی برسیاح « وهابی لر شبهه سنز قهوه ایچرلر و غیر معتدل بر درجه ده
 قهوه استهلاک ایدرلر » دییوز .

ایشته دوزی ، وهابی مذهبنی بویله بر شکل مساعده کورییوز .
 مسلمانلردن بعضیسنک تپه بر چیلرینی براقیشلری ، طرف پیغمبریدن
 طوتولوب جنته صوقولمالری فکرنه دائر اولدینی کبی کولونج بر مطالعه
 در میان ایدن دوزی ، اظهار جهالت ایتمکدن باشقارشی یامیور . اک
 جاهل بر مسلمانده بیله بویله بر فکر یوقدر .

دوزی ، قرامطه ایله وهابیلرک حرکتلری آراسنده فرق کورییوز
 و بوفرقی ده شو صورتله اثبات ایستور :

« وهابی لر ، دو قوز عصر اول [قرامطه] تک یاپمش اولدوقلری کبی
 حد ذاتنده [حج] ی تصدیق و قبول ایتهدیور دکالردی : بالعکس

[حج] ه برفریضه نظریه باقیورلردی؛ فقط کندی مذهبرینه منسوب اولمدقلری ایچون نظرلرنده غیر مؤمن اولان ومراسم حجك اثنای اجرا سنده حرکات بی ادبانه لریله کندیلرینی شرمناک ایدن اغیار مذهب طرفندن فریضه حجك ایفا اولونا بیلمه سنی ایسته میورلردی؛ یا خود بوکا مساعده ایتدکاری تقدیرده بولطفی پک بهالی یه صاتیورلردی . « دوزی ده اعتراف ایدیورکه وهاییلر ، قرامطه کبی ، مسلمانلری حجدن منع ایدیور، کذا قرامطه کبی مسلمانلرک کفرینه قائل اولیور. شو حالده نه فرقلری وار ؟

وینه دییورکه :

« مکده مرقد پیغمبری دخی کران قیمت اشیای مزینه دن تجرید اولوندی؛ فقط مرقد پیغمبری بی اورتن یوکسک قبه نی بیقما یه وهابی لر بلا فائده اوغراشدیلر : بوقبه پک زیاده محکم یاپیلمشدی و [مدینه] لیلر دشمنلرینک بوعدم موفقیتی ، بالطبع برمداخله ربانیه یه عطف ایتدیلر . برده وهابی لر دخی مدینه ده ، مسجد الحرامده اجرای حج ایدیورلردی، فقط ، دیگر مسلمانلرک حجه فرقلی اولارق، بالذات مرقد نبویه ، ینه مسجد الحرام دروننده بولونان مرقد نبویه دکل . « سعود » مرقد نبویه اثنای حجده یاپیلان تشریفات ومراسمک کافه سنی صنم پرستانه کوروردی و بناء علیه بونلری منع ایتدی . « قرامطه ده بویله یامامش می ایدی ؟ دوزی ، کیزلیه مدیکی برنأثرله وهابی مذهبنک شکل مؤسسنده هیچ بر استقبالی اولامایه جغنی اعتراف ایدیور ، وهاییلر ایچنده دولاشمش بر اسپانیولک شهادتنه ابتناء قطع امید ایدیور :

بودن دولایی [وهابی] لر فرقه‌سی ینه موجود اولماقده دوامنده
 يك سگته دار اولمايور، و بعض كره [تورك] لره برتهلكه تشكيل ايدمه
 جك قادر ذی قوت درلر . فقط اتخاذايتديكي مقصده ، یعنی اسلامیتده
 اصلاحات اجراسنه دسترس اولمادی ، و ذاتاً مراجعت ایتدیکی وسائط
 جبر و شدت ایله مقصده دسترس اولامازدی . کیفیت ظهوری شایسته
 دقت ، جالب نظر در . فقط فرقه مذهبییه بر استقباله مالك كورونمه یور .
 [وهابی] لرك اك زیاده ذی شوكت بولوندوقلری بر دورده [عربستان]
 ده سیاحت ایدن تبدیل دین ایتمش بر [ایسپانیول] ك فقره آیه‌نی
 یازدیغی وقت يك زیاده اصابت رأی کوسترمش اولدیغنی عاقبت احوال
 تصدیق ایتدی . ده احریت پرور بر سیسم طوماتاق اوزره « پرده‌نیپ »
 لرینك شدندن آرتق واز چکسه لردی ؛ کندیلرینی احاطه ایدن حکو-
 متلرك موازنه‌سنده اکتساب ایتمه‌لری ممکن اولان نفوذ حسیله تاریخلری
 بر ، بویوك براهیمت ابراز ایده‌بیلیر . فقط ، مجددلری طرفندن امر
 اولونان عنف و شدت مسالکتی محافظه‌ده تعند ایدرلرسه ، بعض مدنیت
 « پرده‌نیپ » لرینه مالك اولان اقوامه عقیده‌لرینی قبول ایتدیرمه‌لری
 هان هان غیر ممکن در . زمان اونلره کوستره جك در کتجار کاربانلرینك
 و حجاجات مناسبتی اولماقجه [عربستان] ، یاشایاماز . اوزمان ضرورت
 اونلری دیکر ملتله قارشی کوستردیکلری مسلك تعصب دن واز چکمه
 یه مجبور ایده‌جك و اجانب ایله تجارت عادتاً طبیعته مخالف اولان بر-
 تندى افکار دینه‌نك فنالغی ، حس اولونماز بر صورت اراهه ایله اونلره
 کوستره جکدر ؛ آتش اعتقاد آزار آزار صوتو یا جاق در . ضعیف ،
 جاهل یا خود بدبخت آدمك ، دائماً استناد کاهی ، تسلی و امیدى اولان

اعمال خرافات پرورانه تکرار اجرای حکم اتمیه ابتدا را دیده جک در. اودقیقه دن اعتباراً « وهایت » ک اصلاحاتی، برچوق بیکلرجه تعصب دینی قربانلرینک قانی دوکدو کدن صوکره، نابود اولاجاق در. امور بشریه نك حزن انگیز قرار سزانی بویله در. دیگر طرفدن، ظن ایده رم که [وهابی] لر، چول لرینک ایچنده، قره عسکریه لری ایله دکل فقط هر دیگر ملت ایچون ناقابل اسکان اولان مملکت لرینک طبیعتی ایله وکیلنمک خصوصنده مالک اولدقلری سهولت سایه بنده دایماً ناقابل غلبه قالا جاقلدر در. »

دوزی نك محاکماتی، زمان، دیگر بر نقطه ده دخی تکذیب ایتدی. لکن اولا پروتستانلق ایله وها بیلک آراسنده کی فرق لری میدانه قویلم. پروتستانلق، ان متمدن و ترقی پرور بر محیطده ظهور ایتمش « مفراط برخطوه ترقی » در. بومذهبک بوتون روح و دساتیری « قتلک مذ- هبنک کافل و راضی اولامایه جفی درجه ده ترقی و تکاملی جامعدر. وها بیلنک ایسه، اک بدوی واک عادی بر محیط جاهلده پیدا اولمش « مدهش برخطوه ارتجاع » در

ایکی مذهبک سائق لری آراسنده کی فرق عظیم پیش امعانه آیزسه اصلاحات و سادکی طلبی خصوصنده کی مشابهلرینک نه قدر سطحی اولدینی تظاهر ایدر.

پروتستانلق، مزین و مطمئن و آایش بی معنا درجه سنه چیقار یلش مراسم و ابنیه بی [بعض مذهب لرنده] تنقید ایدیورسه ده بو، چیرکین و بیانی، روح بدایع پرورک حسیاتی تحریک ایده میه جک قدر عادی ابنیه نك معبد اتخا ذی فکر یله مساوی دکلدر.

پروتستانلق ، رهبانيت ، رسميه نك جهل واسرافى عليهنده قيام
ايتمشدى . اسلامده ايسه رهبانيت اولماديغندن وهابيلكك بوييله بردعوا-
سى اولاماز .

اووقت اك ترقى بر مملكت اولان المانيانك ، دها آز مترقى اولان
اسپانيايه رهبرلك ايتمهسى واصلاحت يوللرى كوسترمهسى منطقى
وطبيعيدير ، لكن هنوز حال بدويتده قالان بخدك عالم متمدن اسلامه
رهبرلكي تصور ايديله بيليرمى ؟

وهابيلكك روح ابداعى ايسه پك باشقا نقطه ده در . بومذهبك
رؤساسى ، برمقصد دينى دكل ، برامل سياسى تعقيب ايدييورلردى .
بوامل ، ايلك زمانلرده پك ده مشاهده ايديله مه مش ايسه ده شوصوك
زمانلرده تماميله تظاهر ايتمشدر .

بعض دول اجنبيه نك وهابيلكك غايت مساعد بولونيشى ، بومذهبدن
نه بلكه دكلر ينك شاهد عادلى در . اثرمز سياسى اولماديغندن دها زياده
ايضاحاته كيريشمكده معذورز .

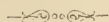

یکرمی برنجی مبحث

انحطاط و اسبابی

[برنجی قسم]

عقل و اسلام . — علم و فن و اسلام . — یا ککش تلقیر . — صورت پرستی . —
توقف و عداوت ترقی . — ریاضت و سالی . — خواص و عوام .

اصلند هر نه اولورسه اولسون ، اسلامدن باشقا اکثر ادیانک عقله
قارشی بر نفرت و عداوت کوستردیکی میدانده در . فی الواقع صرف
اسرار و مافوق العقل افکار اوزره رینه ایمان تکلیف ایدن دینلرک عقل
و محاکمه یه قارشی عداوت کوسترمه سی عادتاضروریدر .
خوارق و اسرار ، آنجق ایمان ایله قبول ایدیله بیلیر . شاید بونلر ،
دائرء عقل و محاکمه یه کیره بیله جک شیلردن اولوب ناصلسه خارج از عقل
عدایدیلشلسه ، خوارق دکلدردلر دیمکدر .

بعض خوارقده واردرکه عقلاً تاویل یا ایضاح اسبابی ممکن اولمقده
برابر شهادت موثوقه تاریخیه ایله ده مؤیددرلر . دین اسلام ، عقل انسانی نک
وظیفه و اهمیتی اصلا انکار ایتمه مشدر . بوتون مدققلر اعتراف ایدیورکه
ادیان موجوده ایچنده دین طبیعی توصیه نه لایق اولان دین ، آنجق
دین اسلامدر . بوتون قواعد اجتماعیه سی طبیعت انسانیه و محاکمات عقلیه یه
موافقدر .

کذا دین اسلام درجه سنده علمی توقیر و تجلیل ایدن بر دین کور و له مزه .
 بونلر هر کسجه مساماتدن اولدینی ایچون تکریم علم حقنده کی
 آیات واحادیثی تکرار ایتمکی لزومسز کوریورز .

مع التأسف عقل و علم حقنده کی قواعد دینیة اسلامیه ، بر درجه به
 قدر مذاهب احتیاجاتی سببیه و دیگر طرفدن ایسه علمادن بر قسمنک
 آلدینی طرز تلقی یوزندن زده لشمسدر .

علم ، و علمک نقلیات قسمی عقده ترجیح ایدلمسدر . عقل ایله
 مؤید اولمایان بر شی ایسه دائماً عقلک مهاجمانه معروض و اکثریامغلوب
 قالاجنی شبهه سزدر .

صوکراده علم ، یالکمز قواعد عبادت و حقوقه ، تفسیر واحادیثه
 دائر معلوماته حصر ایدنیک ایسته نیلهرک علوم عقلیه و کونیه قیمتسز
 و بی لزوم طوتولمق وحنی سعادت اخرویه و تقوایه مغایر عد ایدلمک
 ایسته نیلمسدر .

واقعا مسلمانلر ، شعبات علوم و فنونده پک چوق ترقی کوسترمشدر .
 سهده اک مترقی زمانلرک مذاهب مجروحهنک غالب بولوندینی زمانلر
 اولدینی و علوم فلسفیه و طبیعیه ایله اشتغال ایدنلرک فرق غیر مقبولیه
 سالک آدلر بولوندینی شایان دقتدر .

حالبوکه دین اسلامک عقل و علمه کوستردیکی رغبت اعتباریه
 بو حالت روحیهنک اکثریت علماده ظهور ایتمه مه سی لازم کایردی .
 بر هیئت اجتماعیهنک انحطاطه دوشمه سی ایچون لازما ولان عواملک
 چوغنی ، انتشار اسلامدن هنوز چوق وقت کچمه مشکن پیدا اولمشدی .
 لکن اوچ بش عصر ، هیئت اجتماعیه اسلامه رقبت ایده جک دها
 زیاده اسباب غالبیتی حائر بر هیئت موجود اولمادینی ایچون انحطاط

حس ایدیلمش وحتی ترقی و توسع مشهود اولمشدی . ادیانک هپسنگ اوغرادینی برورطه وار که بوندن اسلامیت دخی یاقاسنی قورناراماشدر . طبیعت انسانیهده غریب افراطلر وار . بونلردن بریسیده حس دینی تک اوغرادینی سوء استعمالدر .

دین اسلامک نیسی ، مسلمانلری ادیان سائر اربابنک اوغرا - دینی افراطلردن قوزنارمق ایچون لازم کن تدابیری تمامیه اتخاذایتمش ایسهده ینه تمایلات بشریه یه سد چکمک امکانی بولوناماشدر . ادیانه مسلط اولان بوایکی بلا :

« زهد ، رهبانیت » در . جناب نبی ، امتی زهد مفرطدن منع ایتمشدر . نه چاره که آرزمانده ، حتی تابعین دوره سنده زهد مفرط یوز کوسترمشدر .

اسلامیتده هیچ رهبانیت یوقدر . وهیچ بروقت رهبان صنفی پیدا اولمامشدر . لکن علما ، مشایخ و خدمه دینک ممتاز برصنف اجتماعی تنکنی آلماسی و صوکراده بوصنف منسوبینه امتیازات عدیده دن ماعدا معاشات تخصیصی ، ارباب علم آراسنه تأمین معیشت فکرینه خدمت ایدن آدملرک قاریشماسنی ، بوصنفک لزومندن فضله افرادی احتوا ایتمه سنی و تغلبنی موجب اولمش ورهبان صنفدن کلن مضرانک برقسنی ایفاع ایتمشدر .

بوایکی سبب الجاسیله در که او امر قرآنیه و نبویه رغماً آرزمانده اسلامده عقل حقمده پک باشقا نظریه لر پیدا اولمشدر . زهدک صافی و صادق مرتبه سی ، هیئت اجتماعیه ایچون مفید اولماسه بیله مضرده دکدر . لکن صفوت و صدقله زاهدلک پک زور برشی اولدیغندن

صورت پرستانه زاهدك چو ظلمش و بوندن هیئت اجتماعیه اسلامه « کسل ، یأس ، و امثالی » حالات نامقبوله انضمام ایشمدر .

تاریخ سیاسی اسلام تدقیق ایدیلد کده کورولیر که بر هیئت اجتماعیه نك باعث ترقیسی اولان علوم و فنونی ، صنایع و حرفتی انک زیاده حمایه ایدن حکمدار لر ، صرف اسلامیت نقطه نظریله ایدیلن محاکمه ده انک مقبول لر آراسنده تعداد ایدیله میه جك اولان لری در .

بالعکس متقی و زاهد حکمدار لرك زمان لر نده صنوف ممتازه دینیه غلبه ایتدیگی وقتلر ، علوم و فنون دفع و کسر ایدیلکه ، عقل تدلیل اولونمغه چالیشیلمشدر .

علوم کونیه و عقل ایله علوم دینیه و نقل آراسنده ابداع اولونان بورقابت ، اسلامی غریب بربرخ تحیره آتمشدر :

یا حس دینی نك ضعفیله علوم و صنایعه ترقی ، و یا خود حس دینی نك قوتیله علوم و صنایعه ضعف !

حالبو که بویکی شقنر هانکیسی غلبه ایتسه ، بر هیئت اجتماعیه نك باعث انحطاطی اولاجقدی . زیرا حس دینی نك ضعفی ، اخلاق حسنیه نی ، حس فدا کاری نی بر باد ایده جکدی . علوم و صنایعک ضعفی ایسه ترقی و تکاملک انعدامنی موجب اولاجغندن اوده موازنه اجتماعیه نی ، ثروت و سعادتنی محو ایلیه جکدی .

اسلام ، اولاً برنجی صورته عوامل انحطاطی بسله دکن سوکرا ، یعنی حس دینی نك ضعفیله متانت اخلاقیه سنی ضایع ایدرک صار صیلدقن سوکرا صنایع و علومه رغبت ایتمه مک شکلیه انحطاطه رواج ویرمشدر . دین اسلامده ، ایمان و معنویاتنه اجتماعیات آیریلامیور . ذاتاً دین اسلام ، یالکیز اعتقاده طأد او امر دن عبارت اولمایوب حقوق و اجتماعیه

عائد قواعد اساسیہ سی جامعدر شو حالده معتقدات دینیہ نك معیشت
واجتماعیات اوزہ رینہ نہ درجه تأثیرات شدیدہ ایقاع ایدہ جکی تظاہر ایدر .
ایمدی اسلامده اك بویوك تخریبات اجرا ایدن یا كلش تلقیاتدن
بریسی ، فیکر مزجه ، قدر مسئلہ سی در . بومسلئہ اودرجه سوء تلقی
وسوء استعماله اوغرامشدر که آز زمانده سیای اسلامیته تبدیلیه موفق
اولمشدر ، دینیله بیلیر .

تنبلك ، جنایات ، سفالته رضا ، یا كلش برقاعت ، ذلت کبی احوال
مؤسفه ، هب قدر مسئله سنك سوء تلقی ایدیله سنندن متولد شیردر .
بوعقیده ناز که نك حقیقه عوامه افهامی پك مشکل اولدیغندن سوء
تفهیمی مکروه بر « جبریہ Fatalisme » مسلك مفراطی تعمیم ایشدر .
بومسلك ، بر طرفدن حریتك وبالخاصه حریت فیکریه نك المحاسنی ،
ودیکر مسؤلیت افعالك ارتفاعنی موجب اولمشدر .

هر دورلو مصائب شخصییه واجتماعیه یه « قدر بویله ایمش » تسلیسیله
مقابله ایدن برهیئك ، ایلك قدرتی رقیبیه مصادمه سننده قیریلاجنی
میدانده در .

حریت شخصییه وفیکریه نك حکمفرما اولامادیغنی اقوام ، عوامل
اصلیه تر قیدن محروم ، توقف وانحطاطه محکوم دیمکدر .
مسؤلیت افعال ، اداره وسیاستك ، حکومت واجتماعیتك روحی در .
لکن مسؤلیت ، یالکز خارجه قارشی اولمق کافی دکلسدر . ایجاب
ایدر که مسؤلیت افعال ، فاعلك وجدانجده محقق ومسلم اولسون .
قالدی که قدر عقیده سنك شکل معمم عامیانه سی بوکا امکان برافماز .
صوکراده بوچیغرنندن چیقاریلمش عقیده ایله فکر سعی وثباتی

توحید امکانی ده یوقدر . بنا برین عقیده نك بوشكته سالك اولانلرده غیرت و ثبات ، منطقسزلقدن باشقا برشی اولاماز .

تأثیرات اخلاقیه سنه کنجه : افعال و اعمالك هیچ برقیمتی اولمادیفی قبول ایدیلمسه ، فضیلت و محاسنك نه معناسی قالیر . البته فضیلت بر تصادف ، بر موهبه منزلت سنه دوشهرك برغایه ، برامل ، بر واسطه عد اولوناماز . خیر و شرک حقدن اولماسی عقیده سی دخی الك زیاده سوء استعماله ، سوء تلقی یه اوغرایانلردندرز . حوصله عوام ، بو عقیده ده کی نزاکت و حقیقتی استیعاب ایده میهرك پك یا ککش فکر لره صائمشدز .

شرک بر شکل عامیانه ده حقدن بیلیمه سی ، شره قارشی انسانلرجه بولونماسی ایجاب ایدن حس نفرت و توقی بی آزانمشدز . بو یا ککش تلقی بالاده تشریح ایتدی کمز قدر فکر یلده بر لسهرك ، شره بر ضرورت ، بر نوع مشروعیت و یرمشدز .

والحاصل بوکجی سوء تلقیات ، حکمت دینه نك آز زمانده نهان اولماسی و میدانك صورت پرستی یه ، توقف و عداوت ترقی فکر لرینه ، ریا و سالوسی یه قالماسی موجب اولمشدز .

بوایسه ، اخلاق و دین نقطه نظریله انحطاط تام دیمکدر . طبعی مدیر که دیناً و اخلاقاً انحطاط ، سیاست و اجتماعاً ده انحطاطی داعی در . بو حالتک نتیجه سنده ، هیئت اجتماعی اسلام ده « خواص - عوام » دیه پك غریب ایکی صنف پیدا اولمشدز . لکن مع التأسف بو تقسیم متنور و محتاج تنور کی ایکی صنفی میدانه کترین بر تقسیم دکدز . چوقدن بری اسلامده کی صنف خواص ، الك زیاده تنوره محتاج اولان بر صنفدر . بویله بر صنف ایسه ، کند یسندن تنور بکلین عوامی ارشاد ایده میه چکی بدیهیاندندز .

يکرمی ايکنجی مبحث

اعطاط اسلام

[ايکنجی قسم]

مدنيت اسلاميه . — مصادمه افکار و عادات . — ثروت ، سطوت ،
وغفلت . — يکی عوامل جدال : خرستيانلق . — اوروپا مدنيت جديده سی

اسلام، ظهوريه برابر ميجل بر مدنيت معنويه و اداريه مالک
اولديغنی اثبات ايتدی . بومدنيت ، اوامر قرآنيه ، اعمال و احاديث
نبويه اوزهرينه مؤسس ایدی . اکردين اسلام ، يالکز محيطنده
تکامل ايدهیدی ، شهبه سزکه مطرد و مستقل بر مدنيت مليه و مادييه
مالک اولوردی .

لکن اسلام ، هنوز منشأنده بويله بر مدنيت مالک اولمغه وقت
بولمادن اطراف و جوارینی استيلايه باشلامش و ايران روما کي ايکی بويوک
حکومتی حوزه تصرفنه آلمشدر .

بويکی ملتک ايسه ، بيکگر له سنه لک مساعينک ثمره سی اولمق اوزره ،
برر مدنيتی وار ایدی . اقوام مغلوبه ، اسلامک مدنيت معنويه سنی ،
آزچوق تبدلاته اوغرادارق آلدی ، مقابلنده کندی مدنيت مادييه سنی ،
عادات و عنعناتی اسلامه دور ايتدی . بو ، هر تصورک فوقده دهشتلی
بر مصادمه و مخالطه ایدی .

اولا : اقوام ساميه نك استعدادات عنصریه سی ايله اقوام آریانيه

نك اسعداداتی آراسنده کی مغایرت و تضاد نظر اعتباره آلییرسه ، قوم غالب ایله اقوام مغلوبه آراسنده مجانست ممکن اولمایه جنی تسلیم ایدیلیر . دیمک که انتشار دین و مخالطه اقوام ، برملیت متجانسه ، برمدیت متجانسه میدانہ کتیر مزدی .

قومیت و مدنیتلر ، یازیانہ موضوع طبقه لر حالنده قالاجق و انجق رابطه دین ایله بر برینه مربوط غیر متجانس کتله لر هویتنی محافظه ایده جکدی . قی الواقع اولیله اولدی .

ثانیاً : استعدادات مخصوصه اقوام ، مدنیت معنویه اسلامیه خصوصی سیمالر ، متبدل مجرالر ویره جکدی . بوده ظهور ایتدی . عربلر ، استبداد و مطلقیتدن متنفر ، جمهوریت و حریتہ تمایل آدملردی . ایرانیلر ایسه ، اونلرک عکسنه اولارق ، مطلقیت و اطاعته آلیشقین انسانلردی .

اختلاطات اقوام نتیجه سنده اسلامک افکار سائره یه ، و مسلمانلرک اقوام جهانہ غلبه سنی تأمین ایدن اسباب یاواش یاواش زائل اولمغه باشلادی .

محاربات متوالیهدہ غلبه ، اداره واحده آلتندہ تجمع ، عالم اسلامده بویوک بر ثروت و سطوت میدانہ کتیر مشدی . دساتیر تاریخیه بو دفعهده تأثیراتی کوستردی .

سطوت و ثروت ، غفلتی دعوت ایتدی . غفلتک نتایجی اولارق شوکت اسلامیه ، اسکیسنه نظر ابر کولکه حالته کشدی . لکن اسلامک قارشوسنه یکی عوامل جدال حیقمایه ایدی ، بلکه بر تکامل و اتباهه انحطاطدن قور تولیردی .

نه چاره که میدان جدال ورقابتک بوش قالدینی زمان تاریخیده

کورپله منز . اسلام ، ایران و رومادولت لیرینی مغلوب ایتمش ، عینی زمانده زردشت و خرستیان دینلیرینی زده له مش ایدی .

زردشت دینی بردها باش قالدیرمادی . لیکن خرستیانلق ، برمدت جریحه لیرینی تداوی ایتدکنن صوکر ایکی برقوت و عزم ایله اسلامک قارشوسنه چیقدی .

بودفعه شرائط جدال تمامیلده کیشمشدی . بودفعه اخلاقسزلق و جهل اسلام طرفنده و بنا برین اسباب غالبیت خرستیانلقده ایدی . اسلامک قوتی ، دین فیکری اطرافنده اجتاعدر . حصوله کلن عمومی براتحادک محصولی ایدی . حالبوکه قومیت فیکر لری ، مذهب اخلاقلری اتحاد عمومی و معنوی بی خللدار و قوتی تقسیم ایتمشدی .

هندده اسلامیت حقیله انتشار ایتمه مش و اکثریت اهالی اسلام خارجنده قالمشدی . چین مسلمانلرینک موجودیتی بیله مجهول قالمشدی . ایران شیعه مذهبنی اعلان ایدرک عالم اسلامی ایکی یه آیرمشدی . اتحاد دینی یه قارشوی عنصری و قومی موجودیتلر پیدا اولارق لایحسی کوچوک و بربرینه رقیب حکومتلر میدانه کلش و اسلامیانک قوه نامیه سی ینه کندیسکی طرفندن تخریب اولومغه باشلامشدی .

خلفای عباسیه نک ادوار اخیره سنده اسلام ، عظیم بروجود متفسخه بکزیوردی .

بوتون بوتونه باشقا شریطه استناداً انتباه ایتمش اولان خرستیانلقله ایلك مصادمه سنده پارچه له جکی بدیهی ایدی . عثمانلی تورکلرینک رایت اسلامی اللرینه آلارق میدان مجادله یه آتیلش لری ، احوالک رنگینی تبدیل و انحطاطی تأخیر ایتدی ، عثمانلی تورکلرینک صافیت

اخلاقیه و شجاعت فطریه لری، اسلامك ايلك كونلرنده كي قدرت استيلا و غالبيتي اعاده ايشمه بكنزيوردى .

لكن عيلرده اسلامك طرز اجتماعيتي تقليد ايتدكلرندن عيني صورتله متضرر اولديلر .

عثمانليلره سرفرو ايدن ايدن اقوام مغلوبه ، متفسيح مدنيتلريله توركلرك صاف حس ديني و مزايای ميليريني افساد ايتديلر . ذاتاً عثمانليلق خارجنده قالان عالم اسلام، سرعت و شدتله انحطاطه باشلامشدى . براز صوكر ا عثمانليلرده اونلره ييرو اولديلر ...

تاريخ بشريته برنظر عبرت آتسه ق كوروريز كه: افكار واقوام، نوبتله اعتلا و غلبه ايشلردر .

نيجه قوملر كمش چمش ، نيجه مدنيتلر چيقمش باتمشدر . اقوام و افكار ، افراد و اشخاص كبي ، مشيمه استيحالدن دوغمش، برمدت پايدار اولدقدن يايكي بر تحول ايله ادامه موجوديت ايتمش و يا خود موجوديت مخصوصه سي ديكر بر موجوديتك اجزاي، مشكله سي صيراسنه چكمشدر .

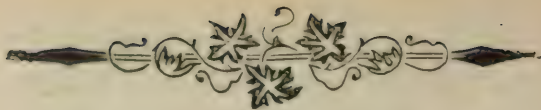
نوبت اعتلا ، آسيادن اوروپايه، اسلامدن خرسيتيانلغه چكمشدى . اوروپا اقوامي ، سريع برترقي ايله دنيا نك ال مترقي ، الك عالم و اك قوى انسانلري اولديلر ، بر قاچ عصر ظرفنده عالم اسلام، اونلرك تحت حا كيت و استيلاسنه دوشدى .

بوكون بوتون عالم و او ميانده عالم اسلام ، اوروپا مدنيت و سطوتنك زبون و مقتري در . اسلامك سرعت انحطاطنه ، اوروپانك سرعت تكامل و اعتلاسنه كوچوك بر مثال اولارق عرض ايددرز كه : بش آلتى عصر اقدم ، قرق اللى مليون نفوسه ، شايان حيرت بر عمران و مدنيتنه

مالك اولان ممالك اسلاميه [مثلاً بخارا ، خيوه و جواری] بو کون دورت بش مليون نفوسله مسکون خرابه زار لره دونمشکن ، ايکي عصرده اوروپا مدنيتي يوزاللي مليونلق برامريقا و بر آسترااليا دوغورمشدر . بوتون بشریتک نفع و حسابنه اولارق بر مدنيت ، بر اعتلا پيدا اولديغنی تاريخده کوره ميورز . برفردک ثروت و سعادت ، ديگر بر چوق افرادک فقر و محنتيله ممکن اوليشی کبی ، بر قومک اعتلاسی ده ديگر اقوامک انحطاطی بهاسنه مال اولويور .

شيمديکی حالده نوبت اوروپانک در . لکن اوروپانک بو کون ممثلی بولونديغی منظومه افکار يالکيز خرستيانلقدن عبارت دکدر . اوروپا مدنيتی ، يکی ونتیجه سی مجهول بر دوريه کيرمشدر . بويکی دوره ده اسلامک الاجنی وضعیت ، اقوام مسلمه نك اتحاد ايدده چکی خط حرکت کوره تعین ايدده جکدر . بوراده مبحث تاريخدن چيقيور ، حال حاضره انتقال ايدديور . بنا برين بحشمزه نهايت ويرمک مجبوريتنده يز .

يکرمی اوچونجی مبحث

مال ماضره اسلام

[برنجی قسم : مخالف و منقدر نه دیور ؟]

دوڑی نك تقیداتی . — حفسز پارچهلر ، عبرت آلاجق پارچهلر . —
لوشاتلیه ، شانت پی دولاسوسهی وسائر متفکرینک ملاحظاتی .

اسلامک حال حاضرینی کوزلجه محاکمه ایتمک صوڪ درجه
مهم والزمدر .

بر حادثه نك علل واسبابی ، حادثات مقدمه ده مندج اولیشنه
نظراً استقبال اسلامی اداره ایده جک عوامل دخی اتباه واستحضارات
ایله متناسب اولاجقدر .

حال حاضر اسلامی ، تسامح و مفرطانه نیکینی ایله کورمک ، اثر
مودت و علامت فضیلت اولاماز . بر هیئت اسباب انحطاط و تدنیسنی
بیلمدجکه ، اسباب ترقی و تعالیسنی احضار ایده مز .

بنابرین اسلامک حال حاضرینی کمال شدتله و فقط کمال بی طرفی
ایله محاکمه ایده جکز . آنجق ملاحظات ذاتیه مزدن اول ، اسلام ،
حقنده مخالف و بی طرف منقدرک نه دوشوندکلرینی انظار تدقیقه
قویاجغز .

دوڑی نك تاریخنده کی «اسلامیتک حال حاضری» فصلی ، اثرنده مشهور
اولان افکارک نتیجه طبعیه سی حکمنده در . بو فصلده پک چوق
ظنیات و حتی عزویات وار مع التأسف پک چوقده حقایق وار .

دوزی تاریخک بو فصلی متفکرین اسلامیه ایچون لایحی تفکر
 وتبع وسائلی حائر در . بنابرین بو فصلک احتوا ایتدیکی نقاط
 مهمه بی برر برر تشریح و تحلیل ایده جگزر .
 دوزی دیورکه :

« [محمدی] لرك يالین قیلججه بوتون دنیایی دهشته طولدوردیغی
 زمان ، بزدن پك اوزاقد در . غیرت دینه لری حرارتی غائب ایتدی
 ولاقیدی دینی کیتدی کجه آرتماقد در ، کندیلرینه مسلمان اسمی
 ویرلرک عددی ، هر حالده ، آزماادی : چونکه اسپانیانک [اندلسک]
 ضایع اولماسنه ، [سیریا] ده اسلامیتک توقف انتشارینه رغماً بودینک
 دین داشلری [افریقا] ده اولدیغی کبی آسیای وسطی و جنوبیده ده
 تزايد ایتکده در ، بوایکی قطعه دن ایکجیسنده [آسیاده] مسلمانلق
 اک زیاده منتشر دین در ؛ دیگرنده [افریقاده] کیتدکجه بویون بر
 تقوذ اجراسندن بر آن خالی قالمماقد در : اوروپاده [آسیا] ده
 [افریقا] ده دین اسلامیت سالکیرینک عددی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
 [یوز میلیون] تخمین اولونماقد در . »

دوزی نک شو سطرلرنده [حمد اولسون که :] هیچ بر حقیقت
 یوق کبی در . اقوام مسلمنه ک انحطاط و محکومیت ایچنده بولونماسنه
 رغماً دین اسلام ، نه سپریاده ونه ده دیگر بر مملکتده توقف انتشاره
 دوچار اولمادی .

دوزی ، مسلمانلرک عددینی دخی ، نفوس حقیقیلرینک اوچده
 برینه ایندیریور ، اوچیوز ملیوندن عبارت اولان مسلمانلری یوز
 ملیون کوسته ریور !

بو خطالی عددی دوعری کوسترمک ایچون . دوزی رسمی استاتستیکلری بيله انکار ایدیور ، زیرا دییورکه :

« [روسیا] وسیع ایمراطورلغنده ایکی میلیون مسلمان وار . مسلمانلر اوراده ۵۴۸۳ جمعه و ۶۲۰ مدرسه یه مالکدر . تقریباً ۱۵۰۰ کیشی آیین اسلام مأموری در . [اورنوبوغ] ولایتده [اوف] مفتیسی و [قریم] مفتیسی بومأمورین دینی نك باشنده درلر . [تاتارستان] ده ان قوتلی دینی ، اسلامیت اهل سنت تشکیل ایدر . کافه ادیانك حمایت قنونه مظهر بولوندیغی [چین] ده محمدی لرینه خیلی چوق اولوق کرکدر .

[هندستان] ده یوز میلیون هندونك آرهنده یاشایان مسلمانلرک عددی ۱۶ الی ۲۰ میلیون راده سنده در . »

روسیاده ، تورکستان ، قفقاسیه ، بخارا ، خیوه مسلمانلری ده داخل اوله رق ، اوتوز میلیونه یقین مسلمان وارکن دوزی یالکیز ایکی میلیونه ایندی ریور . هندستانك سکسان میلیونه بالغ اولان مسلمانلری ده انجق یکر می میلیون کوسته ریامور .

دوزی نك ، یکر می اوتوز سنه اول یازدیغی برارنک بوگونکی حالت اسلامه تماماً توافق ایتیه چکی میدانده در . از جمله هند مسلمانلرینك تکاملاتی موسمی الیه مجهول قالمشدر . فی الحقیقه دییورکه :

« هند مسلمانلری برچوق مذهبلره منقسم درلر . ذوات معتبره ، سنی درلر فقط ایرانی الاصل اولان اکثریت شیعی در . کثرتلی صوفیون ، « علی الهیه » واردر ؛ « علی الهیه » طریقتی منتسباری علی انك . وانك شخصنده تجسد الوهیته اعتقاد ایدرلر . تورکارانه مقایسه اولونورسه هند مسلمانلری وظائف دینه لرینی ایفا خصوصنده پك اعتنا کار

دکلمر وحتى مختلف عادات هندیہ بی قبول ایتشلردر ؛ فقط هندولردن کندیلرینی ممکن مرتبه اوزاق طوتار واکثریا بویوک شهرلرده ، لیانلرده ومواقع عسکریهده اقامت ایدرلر ؛ اونلرک داخل مملکتده وکویلرده کثرتلی اولارق بولوندقلری نادردر. اخلاق نقطه نظرندن باقینجه ، فی الحقیقه کندیلرندن دون اولان هندولری ، مسلمانلر نظر استحقار ایله کورورلر . کرهآ منقادی اولدقلری انکلیر اشغالنه ، هندولردن ده ازیاده تهلکهلی دشمن درلر : سبی شودرکه فی الحقیقه اونلرک دینی کندیلرینی ، طبعاً ، خدمتکار دکلمر حاکم اولمایی ایسته مهیه سوق ایدر ، وقتیله سرایک واردونک اک یوکسک مراتبی احراز ایتدیکن صوکر ، استیلادن اک زیاده اونلر دوچار اضطراب اولدیلر ؛ زیرا ۱۸۵۷ ده هندولرک قیامی ومسلمانلرک غیرممکن عداولونمش برحال اولارق ، هندولره التحاقی کیفیتی آنجق اسباب آتیه ایله ایضاح اولونور : برطرفدن ، اهالیسی نصفاً مسلمان ، نصفاً هندو اولان اوز مملکت مستقله سنی ، کافه معاهداته رغماً ، ایمراطورلغهم ایتیمی موافق مصلحت کورن والینک عهد شکنلیکی ، و . دیگر طرف دنده ، انکلیر صنف متوسطنک اومعهود اعزهنسک تعصبی درکه هندولره جبراً تبدیل دین ایتدیرمک ایسته یوردی وشحم خنزیر ایله طلا اولونمش فشنک استعمال ایتدیرمک ایسته رکهم هندولری همده مسلمانلری علملرینه تحریک ایتدیلر . »

مع ائتأسف هند مسلمانلری ایچنده حالابرطاقم مذاهب باطله سالنکلری واردر معارف کوندن کونه تعمم ایتمکده اولدیغندن اوتوز سنه اولدیگی ایله بوکون اراننده بویوک فرقلر حصوله کلمشدر .

بوفرقلری اوروپالیر و باخصوص انکلیرلر مشاهده ایتمکده و اسلامیتک انقباهندن تلاش بیله ایله مکده ایسه لرده بوتلاشلی تسکینه مدار اولاجق برچوقده آثارضعف کشف ایتمکده درلر . انبویوک امیدلری ایکی نقطهده مندج بولونیور : مسلمانلرک ترقیات مدینه دن وتکاملات صنایعه دن حصه مند اولماغی مقتضیات دینه صائمالری و اختلاف مذهبی .

دوزی ، بوبرنجی نقطه یی شو صورتله درمیان ایدیور ، واقعا تنقیدی عالم اسلامک بر نقطه سنه خاص کبی کورونیور سه دهه مع التأسف عمومی کبی در :

« اوروپالیرک اورالرده تمکنندن بری ، اسلامیت [جزائر هند آده چوق انتشار ایتدی ؛ تاجرلر ، حاجیلر ، قورصالر و هر صنف دن دین غیرت کش لری سایه سنده هر کونده دها زیاده منتشر اولماقده در . باش ومعیت اسملریله ایکی صنفه منقسم اولان خواجهلر اوراده کثرتلی در ، بر مرکز واردر که اوراده بونلرک عددی ۸۵ کیشی به برخواجه دوشر ؛ خلق اوزه رینه نفوذلری بویوک در ؛ غیرت وتعصب لری ، باخصوص ایضای حیدر صوکره ، نفوذلرندن آشاغی قالماز ، محمدی لری اوروپالی لردن آیران فرقلرک محافظه سنه علی الدوام چالیشیرلر ، مثلا ، بوجهلدر ، که « مالای » علم حاللرنده اوروپالباسلری حرام قیلنیر ، و ، اوراده برچون دفعه لر علی ملاء الناس نطقلرده و پک منتشر اولان محرراتده مسلمان اولمایان خدا وندلر یعنی مال و اراضی صاحب لری عاینه جهاد و عطف اولونمشدر . فقط هند فلمنکی اهلینسک اکثریت عظیمه سنک دینی اسلامک شکل سنسی ایسه ده اوراده پک مصفا اولدینی

وعلى العموم اهالى يه ، دينلىرى ايجون غيرت و تمسك ايله حياتدار نظريه باقىلا بيله چكى ، حقللى اولارق ، ادعا اولوناماز . برچوق مراسم خرافاتكارانه ، اديان قديمه دن قالمش و تايدا تيمشدر . برچوق اقطارده اسلاميت ظاهرى و سطحى برشى دن عبارت در : قومك روحنه نفوذ ايمه مشدر و آنجق سنت اولونماق دن و دوموز اتى ييمه مك دن عبارت در . ذاتاً اطهرك هنوزاك زياده ملسمان اولانى بولونان [جاوا] ده بيله وظائف دينه نك اجرا سنده عموميت اعتباريله اعتناكار دكلدر و باخصوص يومى بيش وقت نمازى اهمال ايتديكلرى واقع اولور . بر مجدد [جزا اړهند] ده يايلاجق پك چوق ايش بولور .

دوزى نك شو محاكمانده ، شايان شكراندر كه ، الك اساسلى نقطه لر حكمسزدر . برچوق اقطارده اسلاميتك سطحى اولديغنى ظن ايديشى ، اسلاميتك تمللر يده خرسيتيانلغك تمللرى كچي ظن ايمه سندن ايلرى كلييور . فى الواقع « بعض آيين نصارايه و قوف ايله بر آدم خرسيتيان عد ايديله مز . »

زير اعقايد خرسيتيانيه اويله بر منظومه مصنعه در كه بو منظومه يي تشكيل ايدن غير طبيعى فكر لر دن بردانه سى آرادن چيقاريلسه ، بوتون منظومه ده ويريلير ، ييقيلير . ليكن اسلاميت اويله دكلدر . ايكي شهادت كلمه سى وبعث بعدالموت [يعنى بوتون اخلاقياتك زبده سى] اسلامك تملنى تشكيل ايدر . « الله بردز ، محمد او برلكي بيلديرن ايلچي در ، اولدك دن صوكر ا ديريله واردر . » فكر لرى غايت طبيعى و هر مرتبه ده كي ذهنيته سهلته قاورياه جنجى افكار دن در .

بنابرین نه قدر جاهل و حتى اسلاميته اولمايان عاداته مألوف بياه اولورسه اولسون ، بو طبيعى فكر لر هر مسلمانك روحيته تشكيل

ایدر . شوخنده اساس اعتباریله اسلامیت هیچ بریده سطحی دکدر . سنت اولمق ، حنزیرائی بیهمک بیله سطحیتی دکل ، اساس اسلامک تاثیر و متانتی کوسته ریر .

مع التأسف اعتراف ایدر ز که دوزی نک ایکنجی نقطه ده یعنی اختلاف مذهبی حقیقه کی تنقیدی شیمدی به قدر بر حقیقت ایدی . لکن صولک زمانلرده بوشکلده براختلافک مکروهیت و شآمتی هر طرفه حس ایدی که باشلاندى . مع مافیله مادمکه بو اختلاف بر فعل واقع و غیر مرتفعدر ، اونک اجنبیلرجه مظهر اولدینی تلقیاتی و سبب اولدینی امیدلری !! سنجیده میزان تدقیق اتمه مزلازمدر . دوزی دیورکه :

« اوچ بچق عصر دن بری ایرانک دین رسمیبی اولان معتدل شیعیت بر جوق نقاط اساسیه ده اسلامیتک شکل سنسیله توافق ایدر بهر نه قدر ایرانیلر ، ایلك اوچ خلیفه دن صدور ایدن و یاخود ایشلرینه کله بن بعض روایاتی رد ایدر و بونلرک سنی لر طرفدن رد اولونان بعضیلرینه ده موثوف نظر بیله باقارلر سه ده حقیقته بو ایکی مذهب قرآن و حدیث اوزهرینه مؤسس در . بونلری اساساً یکدیگر لرندن آیران فرق عظیم شو قدر که شیعی لر ، علی [ک . و] نک ، پیغمبر [ص . ع] خلف اولماسی لازم کلدیکنی ادعا ایدر لر . دیرلر که علی [ک ، و] نک بو خلفلر که حق واردی . زیرا ایلك اول دینه کیردیکی ایچون دینده ک قدملی او ایدی ، محمد [ص . ع] ک عم زاده سی ایدی ، وفضله اولارق ، کرمه سنی ده تزویج ایتشدی . و برده پیغمبر [ص . ع] خلفی اولارق اونلر قدرت تغشیش ایدن اصلادنیایه کله مشدر - بو تعیین حقیقه سزه بکه چوق تفصیلات حکایه اتمه بی بیلر لر .

حتى بوتعیینك وقوع بولدیغی کوندن ده خبرلری واردر : ذی الحجه
 اینك ۱۸ نجی کونی ایدی ؛ هر سنه بوتاریخده وقعه یی تخطرأ بر شهر
 آیین اجرا ایدر ، بایرام ایدر لر ، پیغمبر [ص ، ع] ك بیلدیردیکی
 مراد الهییه مخالفت ایتدیلر ، تعبیر دیکرله [ابوبکر] (عمر) ،
 (عثمان) (ر . ع) ودیکر بوتون خلیفه لر غاصب لر ایدیلر ، ده
 دوعروسى تحت خلافتی چالشمش لر دی . علی (ك . و) نك اولاد
 واحفادی خلف اولمق لازم کایردی ، وبوخصوصه ایرانی لر ،
 (اون ایکی لر) نامی آلتنده معروف مذهب قدیمك رأینده درلر ، اون
 ایکی امام طانیرلر ، ده یوقاریده سویله دیکمز وجهله ، بونلرک صو -
 کنجسی اولان (محمد) ۸۷۹ ده بریر آلتنده ، اسرار انکی بر صورتده
 غائب اولدی . دنیانك صوکنده « مهدی » صفتیه تکرار کله جك
 اولان « امام مخفی » بؤدر .

کورولور که شیعی لرك اکا بردینی ، اعززه سی ، سنی لرك اکا بردیندن
 اعززه سندن آیری درلر .

وسنی لرك اعززه سی اکا بردینی شیعی لر نزدنده حسن شهرته مظهر
 دکل لردر . (ابوبکر) (عمر) و (عثمان) (ر . عنہی) لغت ایدر لر .
 (عایشه) (ر . عنہما) حقنده پك چوق فمالقلر بیلیر و حکایه ایدر لر .
 دورت مذهب اهل سنتك مؤسس لرینك « ائمه اهل سنتك » تعلیماتی
 علماً تقییح ایدر لر . دیرلر که « بو استاذلر » یا کلس و ملحدانه چوق
 فکر لر نشر ایتدیلر ، و اونلرک بیانات متناقضه سی ایله بر دین یا پمیه
 انسانلری سوق ایدن حکمت مصلحت ، تعقیب آرایش جهان ؛
 بو خلیطه مستعجبه یی قبول ایدنلری ایچندن جیقلماز بر شبکه مشکلاته
 صوقاق لابدر . حقیقته واصل اولماق ایچون یالکیز بر طریقک بولو -

ندیغده اکثریا متفق الرأی بولونولور ، فقط بو حالده بک اشکاردرکه
اگر حنفی لر یا خود دیگر اوچ مذهب دن بریسی مصیب ایسه قالان دیگر
اوچ مذهبک مطلقا مخطی^۱ اولماسی لابداولور .»

ایسته اعدای اسلامه الکبویوک امیدلری ویرن اختلافک بوشکل
مفرطی در . اودرجه مفرطکه بوکامذهب اختلافی دیمکدن ایسه دین
اختلافی دیمک دها دوغری اولور . برنجی جلدده مبحث مخصوصنده
بیلدیردیکمز اوزره احتراصات سیاسییه ، دیانت زمینی اوزرینه نقل
ایدلمش ومثله چیغرنندن حیقارلمشدر . بحسب التحلیل ، مذهب شیعه
اهلنه کوره برغیر شیعی ، ایمانی مشکوک و اعمالی مردود برمسلماندر ،
بلکه ده هیچ مسلمان دکلدر . شو حالده بوکامذهب اختلاف نامی ویرمک
ایله برحقیقتو، افاده ایتمش اولمایز . دوزی بو آجی حقیقتلری وجوه
اسلامانه شوصورتله فیرلادییور .

« شیعی لر ، مراسم دینیله رینک برچوغنده سنی دن آیریلیرلر .
اوروجی اونلر کبی طوتمازلر و سنی لردخی احیا ایتدیکی ایام مخصوصه دن
غیری دها برچوق یوم مخصوصلری واردر ...

ماتم محرمتک بشنجی کونی نظر دقته آلیناه لایق در . [سیاح قنایتون]
سکنه سی [حسینر . ع] سنجاغنک معدنی قبضه سنه مالک اولدقلری
ادعاسنده بولونان [لوکنوو] بلده هندیه سنده بو مراسمک ناصل اجرا
ایدیلدیکنی حکایه ایدییور . بوکون مصطن آلائی والا ایله ، بو وقت
قوللان دقلری سنجاقلری ، قبضه مباحوثک حفظ و ، طامی اوزه رنده
برصیرینک باشنده تشهر ایدیلدیکی و « درکاد » دینیلن بنایه کورتورورلر .
[قنایتون] دییورکه اولاقوشوم طامی کوموشدن آلتی یاخود سکیز

فیل کوروندی ، که بونلرک سواریلری تقدیس ایدیله جک سنجاقلری طوتیورلردی . متعاقباً ، ماتم طوتمایه مأمور اولوب اوزه رنده ، چو- یریش بریایه آسیلی ایکی قلیج بولونان سیاه برچوخه بی حامل بللی باشلی ذوات کلیوردی ؛ صوکر ا پرنسلرله برابر بالذات حکمدار کلیوردی حسین [ر . ع] شهید ایدلیکی وقت را کب اولدینی آتک تسمیه اولوندینی وجهله « دلدل » آندن کوزل و ، بم بیاض بر محاربه عرب آتی تعقیب ایدیوردی ؛ ایاقلری و بوکرلری او قمرله مستور کبی کورونوردی ؛ عربلرک قوللاندینی یولده برصاریق ، یای و اوق قیلینی ایله اکرک اوزه رینه آسیلی بولونیوردی . ظریف برایشله مه ایله مزین یلله مه حیوانک قار کبی بیاض دونیه لطیف بر تضاد تشکیل ایدیوردی ؛ طاقم ، صوم التوندن ایدی ، آتک یانی صیره ، غایت کوزل کینمش واللرنده ، [تیهت] اوکوزی قویروقلرندن معمول یلپازلر طوتان خدمتکارلر یورویورلردی . صوکر حکمدارک کتلیه اتباعی ، سواری محافظلر و انتهایت خلق کورولیوردی .

سنجاقلر « درگاه » ک ایچندن کچیریلدور و مقدس قبضه نك اوزه رنده طوتولیوردی ؛ قدسیلش دیرمک بوندن عبارتدر . سه ره مونی ، بوتون کون دوام ایدر ، زیرا ، یکیدن فوج فوج انسانلر لاینقطع کلیر ، علی العاده [۵۰۰۰۰۰] سنجاغک تقدیس اولوندینی تأمین اولونور . ماتم سه ره مونیسی اولان محرم یوم مخصوصنک عین زمانده بردو کون بایرامی اولماسی خایلی موجب حیرتدر ، بوولمه شیلکی محرم اینک یدنجی کونی [حسین ر ، ع] ک « کربلا » ده شهید اولدینی کون رسم ازدواجلری اجرا اولونان اک سوکیلی کریمه حسین [ر ، ع] ایله عم زاده سی [قاسم] ک ازدواجلرینی تخطراً اجرا اولونور ، آلائی مراسمک موضوعنه کوره دهها زیاده

شعشعه ایله تزین اولونان امام بارا ایله کیجه کیدر . سووازه نك
دها ابتداسنده بویوک تهاج موجوددر ، متجسسدر گروهی مشعشع
خاضرقلری کورمک ایسترفنك سسلری دوکون آلاینك تقرب
ایتدیکنی خبر ویرمه دیکجه بورادن آیرئسانی خاطرینه کتیرمز .
لکن اوزمان بیله ینه بکلرلر ومخافظلر ، اولنری صوپا قامچی ضربه
لریله معبددن قوغمایه مجبور اولورلر .

قاییلر قپایتیدینی واورتالق صوصدورولدینی وقت . دوکون آلاینی
یاقلاشمش بولونور . باشده مسلح آدملرک صیره لری آره سنده ،
دوکون هدیه لری کوتورولور . مکلف صورتده کینمش خدمتجیلرک
الارنده طاتیلر ، قورو میولر ، کوزل دمتلر ویا سین چانکلرله
طولو کوموش تپیلر بولونور . عینی زمان هوا فشنگلری آتیلر .
دوکون عربیه سی هدایانی تعقیب ایدر . اکثریا بوعربیه سراپا کوموش
قبلی بولونور ومشعل کشلرله تشیع اولونور . بونی متعاقب دوکون
آلاینك متباقیسیله برموزیقاجیلر طاقی کلیر .

مسرت نعره لری آتاراق معبدك سالونوی دور ایدیلر . وهدایا
آبدۀ ماتمی نك یانته وضع اولونور .

مشعشع دوکون آلاینی « امام بارا » بی دور ایدر ایتمز . بر
نجیسیله تضاد تام تشکیل ایدن بر ایکنجی الای تقرب ایدر ،
بوکتیبینی تشکیل ایدن کیمسلر ماتم لباسیله درلر . ونظرلرینی زمینه
رکز ایدرلر . [قسم] ک ازدواج ووفاتی عینی کونده واقع اولمشدی .
زیرا [کربلا] ده [حسین] ک یاننده وورولمش . تسلیم روح ایتمشدی
وبوسیله درکه عید ازدواجی ، درعقب جنازه الایی تعقیب ایدر ، مرحوم
نشانی نك مدفون بولوندینی مزارك عینی بر مزار برال آسکره سی

اوزه رنده کتیریلیر ، کره ناک آدملمز ارك اطرافنی آلیرلر . مختلف محلرده ، تسکره ، [قاسم] ک ایشلمه لی صاریغنی ، قیلجینی ، یایی و اوقلرینی حامل اولان آت ایله تعقیب اولونور .

آتک اوزه رنده برشمسیه حکمداری وبر [آفتابی] یاخودتمثال خورشید طوتولور . جنازه آلابی دخی سالونی دور ایتدیکن صوگرا ، علی العاده قافله مأم باشلار .

فقط بو آردهد بر اوتوده میدانده مراسمک دیگر بر قسمی جریان ایدرکه ، آحاد ناسکدها ذوقه موافق در . ذکور و اناث دن وهرسنده بی آرام و کورولتوجی اشخاص دن مرکب برجم غفیر اوراده اجتماع ایتمش بولونور . اکثریا دوگونلره ترافق ایدن پاره توزیغنی بکلرلر بو خصوصده قوللانیلان خدمتجیلر ، اهالی یه برچوق کوچوک کوموش پاره آتارلر . بویله شیلرده سخا کارا و لماق و کوچوک مصرفلره باقماق مسلمانلرک عادتق در کیفیت نه قدر آز اینانیلابیلر کورونورسه کورونسون بونوع دن بریوم مخصوصده [لوقنوو] لی برنوابک ، صدقه مفروشات فیل و آت طاقملری الخ ایچون ۷,۲۰۰,۰۰۰ فرانق صرف ایتمش اولدیغنی [قنایتون] تأمین ایدر بر دفعه قوللانیلان اشیا بردها استعمال اولوناماز ؛ بریوم مخصوصدن صکره بوتون اشیا فقرا یه توزیع اولونور ؛ بر خالده که یوم مخصوص محرمی بویوک بر هیجانله کورمه لرنده آیاق طاقنک پک زیاده حقلری واردر .

فقط تصویر ایتدیکنمز بوتون سه ره مونیالر ، بونلره ختام ویرن سه ره مونیایه قیاساً هیچ بر شی دکلدرد .

حسین [ر . ع] ک ارتحالی تمجید اولندوقدن صکره جنازه اختلافاتی و تدفینه کلمجه عصرلردن بری در ، که بو امر ایچون هر

بویوک شهرده ، حریم حصارک خارجنده هر نقطهسی ، دشت کربلایه
 مشابه بر اووه حفظ ایدیلیر . حسین [ر . ع] میدان محاربهده وفات
 ایتدیکی ایچون ، سه ره مونیایه بر سحیه محاربانه ویرمکه چالیشیلیر .
 بایراقلر تموج ایتدیریلیر . تفنک ، وطبانجه آتیلیر . قالقانلر
 یکدیگرینه چارپیلیر . موکبک ترتیبی بروجه آتی در : اولاً فیله ره
 راکب ادملر طرفدن تحریک اولونان تقدیس ایدیش بایراقلر ،
 صوکر ا پک آهنکلی اولمایان ماتمی هوالر ترنم ایدن موسیقالر طاقیمی ؛
 متعاقباً قیلجی کوتورن وصاغ وصولنده اوزدهنده سیاه اپک دن کوچوک
 بایراقلر متموج کییک بوینوزی دالیه مزین کیمسه لر ، صوکر ا ایکی
 خدمتچینک یده کده کوتوردوکاری « دلدل » براوچونجی کیمسه اوکه کچر
 وکونشک تمثالی کوتورور ، بر دیگری شمسیه حکمداری بی آت
 اوسته طوتار . بو هیئت آتون وکوش عصارله مسلح خدمه ایله
 محاطدر ، دیکرلری الارنده کوچوک ومثلثی الشکل یشیل بایراقلر
 اولدینی حالده تعقیب ایدرلر حسین [ر . ع] ک زرهی ، صاریغی ،
 الخ ، اکره باغلی در .

صوکر ا بخوردان سالایان آدملر کلیر .

خطبه ماتمه او قویاجاق خواجه تعقیب ایدر ، خواجهیه یالین
 آیق وباشلری صمان وغبار ایله مستور ماتمزدلر جم غفیری رفاقت
 ایدر . نهایت ایچنده [قاسم] ک نشانلیسنک جنازهسی بولوندینی
 مفروض عربه ایله برابر آبدّه ماتم دوکون هدایاسیله تپسیلر صوکر ا
 کویا محاربه ایچون طاقیملانمش دودلر وفیلر کورونور . توزیع
 اولوناجاق اکمک وپاره ایله یوکلو اولان دیکر فیلر صوک قافله اولارق
 کلیر .

خط موكبك بوتون طولنجه لاینقطع سلاح آتیلیر ووقت وقت
تماشا کرلرک کتله کشفه سندن « حسن ! حسین » فریادلری طنین
انداز اولور .

دئنه مخصوص اووویه بوضورتله مواصلت ایدیلنجه بونک ایچون
قازیش اولان حفریه میوه لر ، چیچکلر ، عطریات و دیگر قیمت دار
هدایا کی تفرعایله برابر آبدء ماتم ایندیریلیر .

ایام مخصوصه محرم مناسبتیله [ایران] و [هند] ده هر اقسام
اجرا اولونان تیاتور و تصویرلری دخی پک شایان دقتدر . درام صناعتی
[ایران] ده پک قدیم درو مملکتک [اسکندر کین] طرفدن فتحندن
اول موجود اولدینی ظن اولونوز .

تیاتورونک فهرستی فارصلری و تعزیه لری یعنی اخفاد محمد [ص ع] ک
تاریخ شریفلرینه مستد اولان و بعض کره یونان فاجعه لرینی و خرسیتیانلق
علمک قرون وسطاده « میدیتهر » لرینی یعنی دینی موضوعلر اوزره رینه
مبنی تیاتورلرینی آ کدیران درام لری محتوی بولونور . تکمله لرینی
[صفوپون] ک سراینده اکتساب ایتمش و بوذات مقدسه یی آقور
واسطه سیله تشخیص ایتدیردیکی ایچون اماملره واجب الایفا حرمته
منافی کورن بعض بوریتهن [یعنی اینجه اله یوب صیقی طوقویان]
منالرک مخالفتنه رغماً بودرام ایرانک هر صنف خلق آره سنده پک
زیاده معروف و منتشر در .

بو او یونلرده هر کس هیچ برپاره تأدییه ایتمه سنه احتیاج اولماق سزین
بولونا بیلیر . بویوک آدلردن ، ذوات دن بری کافه مصارفی اوزره رینه
آلیر . شاعره و آقورلره تأدییه ایدر ، اولره یر بولدورور و کندیلرینه
پک محتشم بر صورتده معامله ایدر ؛ چونکه ایرانلیرک نظرنده ،

خالقه بر تیاترو اویونی ویرمک بر عمل خیردر . بووجهله ثواب قزاناییر
واهانیه درس عبرت ویریلیر . بومقاصد تقوی پرورانه به بعض کره
آزغالی ملاحظه لر ، حسابدرده قاریشیر ، اغنیا بووجهله ، خالقن
اوزه رینه نفوذدینی وپولیتیکلیری آرتیریرلر ، مجوه لرینی ، قیمت دار
قاشلیرینی ، واوانی سیم وزرلیرینی اورته به چیقارارق بووجهله ،
عطش تفخرلیرینی تسکین اتمه به برفرست بولورلر .

صحنه اوزه زنده کورولن اشیا برچوق میلونلق قیمتده دربرحالده ، که
[پاریس] ک [غرانداوپهرا] سنک زینت واحتشامی طهران اها لیسنک
نظرنده فویاوخیرچیک قالیر ، تیاترولردا ما آچقده ، کروانسرای لرده ،
جامع لرك یاخود زنکین اصحاب املاک خانه لرینک واسع حولیلرنده
ویریلیر . جسم بز قطعه لری سیرجیلری کونشدن ویاغوردن محافظه
ایدر . تیاترونک اجر ایدیله دیکی موقعه ناظر اولان خانه لرك بالقونلری ،
شهینسلری زادگان ایچون حفظ اولونور زمینده کثریا تفریق اولونمش
برقسمنه ده قادینلر اوطورورلر ؛ هر کسک برابر کتیرمه به مجبور
اولدینی برکوچوک صره اوزه رنده اخذ موقع ایدرلر ؛ ده ایله زیده
ارککلر ، ایرانلیره مخصوص طرزده یعنی دیز چوکمش اولاراق
بولونورلر . حاضر ونه علی الدوام سرینله تجی مشروبات تقدیم اولونور .

دخول یاریم دوزینه کبابنک چوجوقلریله برابر کن «روزه خوان»
یعنی دیباجه اوقویان ایله باشلار . اکرروزه خوان ، اکثریا واقع
اولدینی اوزره ، امام نسلندن ایسه بریشیل صاریق صارار وعینی رنگده
برقوشاق باغلار اکر ساده برمنلا ایسه بیاض صاریق صارار و مملکتک
دیگر منالری کبی کینیر روزه خوان کیرر و کرسی نك اوزه رینه
اوطورور . برقاچ دقیقه دوشونور ، سایه دوشرو باقار بر آه جکر

کوزلری یاشله دولار وهیچقیرارق شوسوزلری سویلر :

« ای قارداشلرم، ای همشیره لرم، جان قولاقلری بکزی ویریکنز، غصه ناک اولکنز، صیجاق کوز یاشلری دوککنز اونوتماکنز که عالیه پیغمبر [صلی الله علیه وسلم] ک فلاکتی تخطر وتفکر ایتمک بزه بر یول آچار که بزی بهشتک قاپیسنه ایصال ایدر . معلومکنز اولسون که عنغه قدسیه یه نظراً برکون سوکیلی اوغلی [امام حسین] ک صاچنی طارارکن طاراقده، قضاء قوپاریلش برصاچ تلنی [فاطمه الزهرا] کوردی و آجی کوز یاشلری دوکدی . آه ! قارداشلرم، همشیره لرم کیفیت نه قادر اهمیتسنز کورونورسه کورونسون سویله دیکم شیئه قولاغکنزی، قلبکنزی ویریکنز . برتک صاچ ! نسوانک اک عقیفی [فاطمه الزهرا] بونی [بوراده روزه خوان اغلامایه باشلار] طاراقک دیشنده قالمش کوره رک آجی کوز یاشلری دوکدی . افسوس ! فلاکت لرک فلاکتی ! صاچلری بکزی یولکنز اللری بکزی صقیکنز ، کوکسلری بکزی دوککنز ! سسم کسلیور . اضطراب بنی اولدوریور »

[بوراده روزه خوان، بر حرکت نومیدانه ایله صاریغنی یره آتار، کوملکنی یوقاریدن آشاغی یه قادر یرتار و صقالنی چکوب یولمایه باشلار همان عموم ناظرون اوننی تقلید ایدرلر . شهقه لری علی التدریج شہادت انکیز اولور ومدهش بر فریاد ایله نهایت بولور] .

تک برصاچ تلی ! اقامتگاه بهشتیسنک اوستندن، فاطمه اوغلنک عینی سوکیلی باشنی کسلیمش کوردیکی وقت اضطراب مادرانه سنک آجیلغی نه درجه ده اولدی آرتق حکم ایدیکنز

[بوراده حاضر و نوحه لری روزه خوانک سسنی

[ستر ایدر]

جماعت! ایسته بویله اولمالی؛ برکوزیاشی ویرکیسی؛ تمام، مصیب دره.
 الله مکافاتنی ویرسین [امام حسین] ک باشنی ایمانسزلرک برمزراغنک
 باشنه طاقیلی کوردیکی وقت کریمه محترمه پیغمبرینک حس ایتدیکنی ائم
 واضطرابک فکر وتصویریله قلبکیزی، برپارچه شکرصو ایچنده ناصل
 اریسه اویله جه، براقک کوزیاشلری حالتده اریسین. «! روزه
 خوانک نطقی بعض کره بر ساعت دوام ایدر. موضوع بخی کونا کون
 طرز لوله تحویل ایدر. صوتی، « ژست » لری شخصنک مثالی؛
 نطقدن دها زیاده فصیح اولور، دها زیاده افهام وتبلیغ ایدر.
 حاضر و زک ائمی عمومیتله صمیمی اولدینی قادرده شہادت انکی زدر؛
 فقط هر روزه خوان بوائم واضطرابی اویاندریمایه موفق اولماز وبویله
 اولدینی وقت روزه خوانلردن بعضلری واردرکه - خلقه آیلدیکنه
 کفر و شتم ایدر؛ بعضلری دها لین وسائطه مراجعت ایدر « محترم
 حاضر و زک! اگر کمال صمیمیتله اغلامایا جق درجهده معصیت ایچنده
 حسین و سنک دل اولماقله بد بخت ایسه کز آغلا یورکی کورونکیزه. «دیر.»
 کمال تأثرله بو سطرلرده کی تنقیداتک واقعه زیاده یا قلاشدیغنی اعترافه
 مجبورز. وشوراسنی ده اعتراف ایتمه لی یزکه ملل متمدنه نک بالخاصه
 اقتصاداً وقوع بولان هجوملرینه قارشی مسلمانلر، آنجق اجتماعی
 براتحاد امل ایله مقاومت ایده بیلیر. حالوکه بومنجوس تفرقه هر
 دورلو اتحاد و توحید مساعی به مانعدر. باری شو تفرقه نک باعی
 صلابت دینه اولسه!

لکن حایر. ینه اعترافه مجبورز که دنیا ده هیچده تعصب دینیسی
 قالمایان امت مسلمانلردر بومیانده شیعه حقدده اوروپالیرک تدقیقاتی
 بروجه آتی در.

«بونیکه برابر شیعی لریک تعصبی هر حالده [علوی] لریک تاریخیه دکل [ایران] ک تاریخیه ایضاح اولونور . علوی لریک دعواسی اسارت آلتنه دوشمش [ایران] ک دعواسی اولدی . وبوعائله نیک فلاکتنده [ایرانیان] کندی اجداد لرینک فلاکتی کورور لر عرب حاکمیتته قارشی کین و خصوصت لرینک سوقیه ایرانی لر ، قهر و تضییقه اوغرایان فرقه اولان علوی لریک طرفی التزام ایتدیلر بوکین بوتون عصر لردن بوتون تبدلات سیاسیهدن سوکره معمر اولدی . حالا شیمدی که عرب عرقی صحنه تاریخده چوقدن بری نایاب اولدی ، ینه اوخصوصت عرب لریک ایزینی تعقیب ایدن و اونلره وارث اولان دیگر بوتون اقوامه ، عرب لردن نقل اولندی . عالم اسلام ک ایکی بویوک مذهبیک ایکی بویوک قسمنک آره سنده کی اوچوروم ناقابل مروردر . وهیچ برشی اونی طولدور اماز . بر شیعی نیک نظرنده بر غیر مسلم ، بر سنی دنده آز منفوردر و عینی وجهله بر سنی ایچونده بر شیعی اک زیاده اکراه انکیزدر . هیچ اولماز سه بعض سیاحلرک فکرینه کوره تعصب جهتیله شیعی و سنی لریک یکدیگر لرینه دییه بیله جکلری یوقدر . [فرازهر] بو فکرده در . اونک رأیجه ، تورک لر ده زیاده آچبق یورکلری ودها زیاده سرتدر ، ایرانی لر دها زیاده ساخته در لر . [فرازهر] دیرکه : بری بر آرسلان درکه ، آوی اوزره ینه آیلر و برووروشده اولدورور . دیکری قاپلان یاخود بیلان درکه آینه واصل اولونجه یه قدر سورونور و آوینی اطرافنه دقت ایتمه دیکی بر آنده یا قالار . ومهلیک بر صورتده ایصیریر .» هر حالده بورایک مصیب اولوب اولمادیغی بیلمک بر مسئله در . شو جهت دایما محقق درکه بورای عمومک رأی دکل در بونوعدن اولان حکملر بعض کره سیاحلرک ایتدکلری تصادفلر و تصادفک کندیلر بیله معارفه پیدا ایتدیردیکی شخصلره اوزون

مدت مقیم اولدقلری محللره کوره اولور ، [فرائهر] از جمله « آجیق یورکل ی بر غیر مؤمن طرفدن قطعاً زیارت اولونامایان [مشهد] ددکی مشهوداتی اوزرینه بنای فکر ایدیور کورنیور . اکثر سیاحتینک حسیاتی شودر که ایرانیلر ، سنیلردن زیاده حریتپروردر .

بالطبع بوقاعده نك استثنالی واردر . اولاعمر [ر . ع] حقنده کین ، عمومی وناقابل غلبه در . [مال قولم] دیرکه « بوکون پک زکی وپک معتدل بر ایرانی یه [عمر ر . ع] دن بحث ایدیورم . و خلیفه لک ای بو یوکی کبی مدح ایدیورم .

بکا اعتراض اتمه دی و بکا « سویلدی کلرکک جمله سی دوعر و در فقط ، عندالحساب ینه بر ... دن باشقا برشی دکلدی . » جوانی ویرمکه اکتفا ایتدی . برده ایرانک قسم جنویسنده تعصب ، قسم شمالیسنده اولدیغندن دهابویو کدر جنوبده پک چوق خواجه لر و صنف روحانی دن اولمایان بعض کیمسه لر ، حالا خرستیانلره بر عرق ناپاک نظریله باقارلر . بر خرستیانه تماس اتمک بد بختلغنه اوغرادقیری وقت ، بوتون وجودک والیسه نك صویه غطس اولونماسندن باشقا ، طهارت اولیه لری کندیلرینه اعاده ایده جک بر شی یوقدر . [قهر - پورتهر] دیرکه « بونا مقابل ، شالده بو کبی افکار باطله اوقادار غیر معلوم در ، که پک آز استنا بر طرف اوطوروب بر قایدن سزکه یمک یمینی رد ایده جک هیچ بر ایرانی بولونماز . » بویوک خواجه لره مادون خواجه لرک طرز رؤیتلری آره سننده بر خیالی فرق بولوندیغی ده ظن اولونور . بویوک خواجه لر سربستی اعتقاده نادرأ غیر مساعددرلر مکرکه منافع دینی تهلکده کوره لر . جاهل اولدقلری نسبتده طغره فروش اولان بریکیلر بالعکس ایرانی لرک ، دیگر دین دن اولان

اجانبه ابراز اتمه‌بی سودیکلری مخالفتدن واونلره رایکان ایتدکلی مسافر پرورلک دن دائماً صیقیلیر ، شرمسار اولورلر . ایشک کتله ناسه متعلق جهتنه کلینجه ، کویلی خلق صوک درجه‌ده خرافات پروردلر ؛ هله برقاچ ولایتک کویلی لری ، امساک وعبادته ثبات ایده‌رک کرامتلی ایشه‌مک خصلتلینی هر فردک الده ایده‌بیله‌جکی فیکرنده بولونورلر . فقط شهرلرده دهامنور بولونورلر؛ برچوق سیاحلرک رایلرنجه اوراده فعلاً اولماقدن زیاده‌اسماً مسلمان درلر . ایرانلیلرک او قدر خواهشله‌دیگه - دیکلری «فارص» لردخی ایرانلیلرک مقدس شیلر حقنده نه قدر چوق آزحرمتلری اولدیغنی اثبات ایدر . ایران تیآروسنک «قاره‌کوز»ی اولان «کلش پهلوان» بویوک برمرائی برتار توف در قهرمانی بولوندیعی بیه‌س لرک برنده برخواجه‌نک یاننه کیدر مسلمانلرک اک زاهدی اک صالحی صورتنده کورونور، متصل ایچنی جکر دعا ، ایدر . [قرآدن] آیتلر او قور . خواجه بویله بر زیارتجی نک اوکنده عقلمی باشنه طوپلامق لزومنی حس ایدر . برابر اوراد او قومایه باشلارلر . کمال شوق و سوزشله دعا ایدرلر . کلش پهلوان عقائد دینه‌دن بحث ایدر ، رؤسای دین اسلامه واحادیته آشنادر . حکایه سویله‌مه‌بی بیلیر منقبه‌لر نقل ایدر . ، خواجه لرک چوق وارداتی اولماسی لزومی اثبات ایدن ماجرالره صورت مخصوصه‌ده اهمیت ویریر خواجه پر حیرت و تقدیردر؛ فقط ایش بوقادارله بیتمز [ایران] ده هر کس آزچوق شاعردر ، زهاد مسلمینه خاص اطعمه نفیسه‌سیله ، مشروبات سماویه‌سیله دلبر خوری لریله اذواق بهشتی ترنم ایدر . خواجه حیران . بویکی زاهدمز ، بهشتکده هاشم‌مدیدن ، مقدم حظوظیتی حس ایدرلر ، تسبیحی وقرانی اللرندن دوشورورلر ، دانس ایدرلر اداره اقداح ایدرلر . مست اولورلر ، یره دوشرلر . «

بوتنقيدات تماماً دكلسه بيله قسماً براساسه مستندر . مع التأسف
هنوز عالم اسلامك هر طرفنده ترقى و تكامله مانع بك چوق احوال
موجوددر . بوراسنى تماميله اعتراف ايده رز .

لكن دوزى نك تنقيداتى مسلمانلر ك پك ده اساس دين ايله علاقه سنى
اولميايان بوزوق افكارو واجتماعيتلرينه منحصر قالميور ، دوزى بوتون
فقلقرى دينده كورمك ايسيور وعادتا اسلاميتله ترقى و انتباهى غير
قابل تأليف كورمكه چاليشيور .

لكن دوزى نك اثرى يازيلالى چوق زمان كچمه مشكن ، اسلاميت
حقتده سرد ايتديكى افكارك چوروكلكى ميدانه چيقمشدر .

از جمله توركلر و عربلر حقتده كى محاکماتك ا كثر بسنى تاريخ
وقوعات تكذيب ايتديكندن و ذاتاً يازديغى زمانه بوكون آراسنده شايان
حيرت فرقلر بولونديغندن آرتق اونك تنقيدات متباقيه سنى على المفردات
رد و ابطاله لزوم حس ايدمز .

اسلامى ده حقيقتورانه تنقيد ايدن اور و پافاضلى ، اسلامك حال حاضرى
دهاپك چوق اصلاحاته محتاج اولمقله برابر ، ياس اور اولماديغنى و انتباهك
باشلاديغنى تسليم و اعترافده متفقد رلر .

واقعا « بواژه » ، « جون موت » ، « پرنس دوساقس » كى بر
ظالم منقدين اسلامك اساسنى و حال حاضرى نى پك بدبينانه محاكمه ايدىيور
لرسده بو آدمارك محرك و سائقى كورجه سنه تعصب اولديغندن فكرك
لرينك هيچ برقيمتى يوقدر .

گرچه هنوز خارجى و شيعه مذهبلى كى افراط اختلافه اتحاد
اجتماعى و مودته مانع اولان عوامل موجود ايسده احتياج شديد اتحاد

وعلم و تنور سایه سنده بو عواملك قریباً شكل مفرطی غیب ایده جکی محقدر . خارجی مذهبی کوندن کونه ساحه انتشارینی غیب ایتمکده در . ایرانک دوچار اولدینی فلاکتلر هب تفرقه و جهل یوزندن ایلری کلکده اولدیغندن ایرانلیلر ایستر ایسته مز بو فلاکتلرک منبعی کشف ایله اسباب فلاکتدن فراغته مجبور اولاجقلردر .

هندستان سرغته تنور ایتمکده اولدیغندن شیعه مذهبنده کی خرافات و وبالغاتک عن قریب مندفع اولاجنی ملحوظ قویدر .

روسیه مسلمانلری بالخاصه قازان ، اورنبورغ و اوافا تانارلری آرتق موجودیت ملیه و معنویه سنی محافظه ایده بیله جک برسویه یه کیره شددر . بخارا و خیوه ده امل انتباه باشلادینی کبی تورکستان روسی ده بیله مسلمانلر اسکی غفلتلرندن تجریده باشلامشلردر .

افغانستان ، کوندن کونه ایله ریلیور . هند مسلمانلری ، بلکه ده عالم اسلامک ال مترقی اقسامنه غبطه بخش اولاجق بردوره تکامله کیرمشدر . اوراده کی تعاون و شفقت ، معارف و اخلاق جمعیتلری کمال مونقیتله ایشله مکده اولوب نفوس اسلامیان کوندن کونه آرتقمده و هندستانک ال متمدن و زنکین عصری حالی آلمقده در .

لکن اسلامیتک ال زیاده شایان دقت بولوندینی جهت ، هیچ شبهه یوق که چیندر .

« موسیو لوشانه لی یه » کبی عالم اسلامه مشغول مدققلر ، چین ده موجود مسلمانلرک مقدار نفوسنی [۵۰] ملیون تخمین ایدیورلرکه بو ، بوتون چینلیرک دورته بری دیمکدر .

بودرجه مهم برکتله نک میدان سیاست و فعالیتیه کیرمه سندن حاصل اولاجق نتیجه لر ، هر احتمالک فوقده مهم اولور .

شیمدی به قدر بوجسیم کتله ، هیچ بر ترقی و موجودیت عرفانیه کوستره مه مش ایدی .

فی الواقع چین مسلمانلرینک موجودیتلری ، آراسیرا اختلاللر ایقاع ایتمک و چین اردولرینک صوکه درجه وحشیانه انتقاملرینه هدف اولمق صورتیه کورونیوردی . لکن اوراده دخی بر مقدمه ایتباه ظهور ایتمشدر .

[یون-زنان] مسلمانلری اقتصاداً پک ترقی ایدیورلر . هند مسلمانلری به اختلاطه باشلادقلرندن معارف دینیه خصوصاً تنده دخی زیاده سیله ترقی ایده جکلری میدانده در .

چین ده ، دین اسلام ایله رقابت ایده جک بر دین مکمل یوقدر . اوراده دین اسلامک ده از یاده انتشار ایتمه مه سی ، چین مسلمانلرینک نشر دینه همت ایتمه سندن ودها دوغریسی ایده جک حالده بولونما سندن ایلری کلیوردی . چین مسلمانلرینک اولکی فقدان فعالیتیه تدر بویوک ایسه چینلرک هر خصوصده لاقیدی و فقدان مطاوعتی اودرجه بویوک ایدی . حالبوکه شو صوکه زمانلرده بوتون چینلر ، یاشامق و وطنلرینی محافظه ایتمک ایچون تجدد و تکامله لزوم بولوندیغنی حس ایتمشدر . بنا برین عصر لر دن بری حرکتسز لک ایچنده بر حالت جمادیه به کچمش اولان چینلر ، آرتق فعالیت فکریه به کیریرلر سه ، حس دینی سو قیله یکی یکی احتیاجلر دو یاجقلری و بواحتیاجلری دین اسلامده بولاجقلری بدیهی در .

ژاپون یاده دخی اسلامک انتشاری غیر ممکن دکلدز . ژاپونیانک مسلمانلرله تزید حسن مناسباته پک زیاده احتیاج سیاسی اولدیغندن نشر اسلامیتی صوکه درجه ترویج ایده جکی محققدر .

والحاصل مختصر وعمومی بر صورتله افاده مقصد ایتمش اولمق اوزره دیرز که : یقین بر استقبالده آسیا ، باشند باشه مسلمان اولاجقدر . اسلامیتک تأثیرندن برهن وسائر هندادیانی سالکترینک دها برمدت آزاده قالاجنی ممکن اولسه بیله بوادیانک هیچ بریسی اسلامک بساطت علویه سیله رقابت ایدمه جکندن مسئله بر زمان وتنور مسئله سی دیمک اولور . اوسترالیا قطعه سنک اقسام شمالیه سی واللی مایونه تقرب ایدن مالانی عرقی همان کاملاً مسلماندر .

افریقایه کنجه : یارم عصر در که تدریجی وطبیعی بر صورتله بو قطعه نك اقسام وسطیه سی دخی ، اقسام شمالیه سی کبی ، دین اسلامه داخل اولمشدر . یارم عصر مقدم سودان اهالیسنک اوندیدییسی بت پرست ایکن بو کون مسلمان اولمایان قبائل پک آزممشدر .

عالم اسلامک بو کونکی حالت اجتماعیه و سیاسییه سی ، نیجه عصر لر جهل و غفلتک حکمفرما اولدیغنه دلالت ایدمه جک بر حالده ایسه ده بو حالت ظلمانیته نك هر طرفنده بر طاقم نورانی نقطه لر مشاهده اولونمقده در که یونلر ، صبح عرفان واستیخلاصک پک یا قلاشدیغنه علامتدر . عالم اسلامده تجدد اجتماعی باشلا دیغنه شبهه ایدیله مز . دست تمشیت مبدأ انتباه اولمق شرفنی ، مقرر خلافت اسلامیه اولان تورکیایه بخش ایتدی .

آرتق عالم اسلامده بر انتباه عمومی حصوله کلدیکی هیچ بر صورتله رد وانکار قابل دکلسه ده بو ، مسلمانلری مغرور ایتمه ملی وطریق تکاملده چالیشمالریتیه مانع اولمامالی در . اسباب مندفع اولما نیجه آثار دخی مندفع اولماز .

هیأت اجتماعیه اسلامییه سی ، محکومیت وسفالت مادیه ومعنویه سنی موجب اولان احواله آتان سبیلر بولونمازسه ، انتباهک عقیم قالاجنی

شهمه سزدر . حقیقی ابتداء ، بواسبابك كشفيله تعديل و تبديل آثارينه موفقیته درر .

اثرمرك هر نقطه سنده ، انحطاط و تدنی بی موجب اولان حالاتی ، كاه مفضلاً ، كاه اجمالاً ذكر ايتك . شیمدی ده دوزی نك ، بردشمن بی امانك آجی تنقید اتندن بردانه بی دیكاهه لم .

دوزی دیوركه :

«تورك لردخی غایت مکمل بر قوم مصلی در . فقط اولنر عبادت لرنده . كدنك معنای بلندیه ، چوق دین آرامامالی درر . و باشقادور لوده ناصل اولابیلیردی ؟ كونده بش دفعه معین ساعت لرده ذاتاً پك بی نمك اولان و جامع لساننده یعنی عربجه اولدیغی ایچون معناسی پك ده فهم اولونمایان دعاری او قومایه مجبور بولونولدی بی حالده عبادت قلب دن كاه بیلیرمی ، قلبی ، مخلص ، ایچهریدن كله ناصل اولابیلیر ؟ توركارده نماز وظائف یومیه دن در ؛ كندیلك كندن آ كلاشیلیر ، كه بووظیفه الیسه كینمك ایشنی یا بمق ، طعام ایتك و او یومق وظیفه لری كبی ایفا اولنور . تعامل قدیم تعقیب ایدیلیر . نه حالده بولونولورسه بولونولسون و حال نه قدار غیر مساعد اولورسه اولسون نماز قیلینیر . برشخص آزانازك برحكایه نقل ایدر . اوصیرده مؤذن اذان او قومایه باشلار ، حكایه بی نقل ایدن حكایه بی كسر ، نمازینی قیلار ، حكایه سینه قالدیغی یردن باشلار . بر تاجر یالان سویلر ، آلداتیر ، صوكر ا نماز قیلار ، صوكر ا كذب و اغفالنه دوام ایدر .

برپاشا ، بعض مظام و حشیانه یا خود برجنایت اجر اسنه دائر امر لر ویرمكه مشغول بولونور ، اذان او قوندیغی ایشیدیر ، متأنیانه سجاده سنی یایار صاقلالی صیغار ، آسوده اولدیغی قدار محشم برسیمایه نمازینه

باشلار، نماز قیلیندقدن سوکرا تعلیمات ظالمانه سنی ویرمه یه دوام ایدر ، چونکه نمازی ایله وجدانک هیج برعلاقه سی یوقدر وهیج برکیمسه بونده موجب حیرت برشی کورمز، وهیج برکیمسه عارلانماز؛ هرکس مطلوب زمانلرده نمازینی قیلار وبونکه هرشی اولمش بیتمش اولور.

اسباب انحطاطمزدن بریسی ده « حس دینی » و « حقیقت دینی » یعنی کیفیت دیانتدن مطلوبی اولان روح یرینه صرف « صورت » و « اعمال خارجی » بی اقامه ایتمه مزدر . بو خصوص صورت مطلقه ده تعدیل وتنویره محتاجدر . مع التأسف دینه بیلیرزکه عالم اسلامده بالخاصه خدمه دینک آک آز آ کلا دینی خصوصه بودر .

تصاریف اعصاره مقاومت ایدن حرکات میخانیکیه دکل ، « روح وافکار » در . دیانتدن دنیا وعقباجه مطلوب برطاقم نتایج واردر که بونلر آنجق فضیلت ومحاسنه قابل استحصالددر . قالدی که فضیلت ومحاسن ، آنجق صاف برعقیده نک وسالم برحکمتک محصولی اولابیلیر . بزده چوقدن بری دین خصوصاتنده « دوشونمک » مرتفع اولدیغندن دیندارلر آنجق شکل وصورتده قالمقده ومتفکرلر ایسه دین خارجنده دوشونمکده درلر .

طاغلرده اشقیالق ایدنلرک نماز قیلدینی دوشونولیرسه ، فکر دینی نک نه درجه لرده یا کلاش مجرالره سوق ایدلدیکی تظاهر ایدر . دینک جهت حکمیه و اخلاقیه سیله تصوف اشتغال ایدردی . حالبوکه تصوف ، طریقتلره توحد ایده رک انحطاط عمومیدن حصه یاب اولمش وعمومیتی اعتباریله بوکون آرتق کندیسنه توجه ایدن وظائف عظیمه ومهمه بی ایفایده میه جک درجه بی بولمشدر .

دوزی ، یک آجی براستهزا ایله :

«شلك كوني اشك كنديلكندن جامعه كيرر ومزارك او كنده
 طورور ؛ درحال ، اوكا تقرب ايد بيلنر يانلرده كيلري ايتديكدن
 صوكرا ، نسخه يامق اوزره اشك دن برقاچ قيل قوپازير ؛ برحالده كه
 زواللي حيوان نهايت الامرال كبي چيلاق تويسزقالير .»

دييور . شومسرودادن مستبان اولور كه علميه وصوفيه ، قطعي
 وجدى اصلاحاته محتاجدر بوكون بك آز مستناسيله علميه وصوفيه ،
 زمانمز خارجنده وبرغلط تاريخ نموسى حالتده ياشايور .

هر ايكي طريقد «توقف» و «حكايه ماضى ايله قناعت» اصول و صانكه عات
 موجوديت اولمشدر . علما آرتق تقدير اتمه لي كه بوكون علم ، يالكر اسلاملا فك
 بيلديكيني ياريم يامالاق بلله مكدن و بوكون فكر قديدي ، فهم مستحانه سي
 حكمنه كيرمش اشكال تفكرى بوش يره احيايه چاليشمقدن عبارت دكلدر .
 روح قرآن و اعمال نبى ذیشان ، مسلمانلر ايچون توكنمز برخزبنه عرفان
 اولديغدن فكر تجدد و ترقى يي ، امران تباد و تعالى يي او توكنمز منبعلردن
 آلمالري و بوزمان ايچون حكملري قالمايان و سائطه مفتقر قالمالري
 ايجاب ايدر .

مشايخده بيلمه لي كه بوكون كوستيله جك الك بويوك كرامت ، انزوا
 و عطات و يا خود اظهار خوارق و غرابت دكل ، احياي ملندر .

دين ، ديندارلرله قائمدر . افكار ، مثله محتاجدر . دين اسلامك
 شرفله وجودى ايچون قوتلى برهيت اجتماعيه اسلاميه احياج واردز .
 روح دين اسلام ، قوتلى براجتماعيت و متحد برملت ابداعى ايچون بوتون
 قواعدى محتوى در . قباحت بزده در كه خرافات اقوامه ، مبتدعات
 مردوده به رغبت ايد ييور زده بو قواعددن تباعد ايلبورز .

دوزی ، بوقاعده لردن بر قسمك ، اسباب عديده حيلولتيه اسكي
قوتی غیب ایتدیکنی شو صورتله در میان ایلور :

« نهایت اسلامیتك مهدظهوری اولان و مقدس ایکی بلده سی سایه سند
اسلامیتك مرکزی اولمایه دوام ایدن بویوك شبه جزیره کلیورز. اون
دوقوزنجی عصر ك بدايتنده مکه ده و مدینه ده و هابی لرك ارتكاب ایتدکری
تخریباتك آثار نابود اولمشدر. اك مقدس اشیا اولان [حجر اسود] که
[وهابی] لر تخریب ایتك ایسته مشلردی ، تکرار محلنده بولونیور ،
یارچه لری کمال اعتنا ایله طوپلانمش و کوموشدن بر پرواز ایله صاریاشدر .
مع هذا ، هر نه قدر ینه چوق ایسه ده ، حجاجك مقداری سنه دن سنه یه
آزالیور. و بر چوق دیکر دلائل اولماسه ایدی یالکز بو کیفیت اسلامیتك
بردور انه زال و انحطاطه کیردیکنی کوسترک ایچون کفایت ایدردی .
لا قیدلکک ترقیسی ، وسفرک اقتضا ایتدیردیکی مصارفك تزیادی ایله
مدت عمرنده هیج اولمازسه بردفعه مکه یه اجرای حج ایتیه فی فرض
قیلان حکم قرآنی ایفادن محمدیلرک قسم اعظمی شیمدی ابایدیورلر .»

حس دینی نك بعض اقوامده نه درجه لرده دوچار ضعف اولدیغنی
اعتراف ایتمکه برابر دوزی نك عربلر حقنده کی محاکمه سنك قسماً ویالکز
شام چولی و نجد بدویلری حقنده دوغری اولدیغنی ادعا ایدرز .
بالخاصه افریقا عربلری دوزی نك تقیدندن تماماً خارجدرلر . دوزی
دیورکه :

« ایرانی لرایچون ، مصیب اولارق ، بوده دفترده بولونسون دبیهرک
اسلامیتی قبول ایتدیلر دینلیدی ؛ عینی اصابتله عربلر حقنده ادعا
اولونا بیلیرکه بالذات کندیلری نك اسلامیتله علاقه لری اولماق شرطیه
اسلامیتی تبلیغ ایتدیلر ، کندینه مسلمان صفتی ویرن هیج بر قوم

یوقدرکه عرب لردن دها از مسلمان اولسون ، از منة عتیقه نك لا قیدلکی
 موجود اولماق دن فارغ اولمادی و اونلر موحددرلر . ایسته او قدار .
 و ا حاصل آرتق بوتون شومسرو داتی تلخیصاً دییه مکه : اسلامک
 حال حاضر ی یأس آور دکلدنر . ابتباه ظهور ایتشدو . بو بر حقیقتدر .
 لکن بو انتباهی طوباللا داجق و بلکه ده عقیم براقه جق حالا بر سوری
 عوامل و مؤثراتک موجود بولوندیغی ده عین قوتله موجود دیگر بر
 حقیقتدر . استقبال ، متفکرین اسلامیه نك ابراز ایده جکی رونق و تنور
 فیکری نسبتده روتقداز اولاجقدر .

شهراد ترقی اسلامده یک چوق مانعهلر ، لایحی حائلر موجود .
 عجباً بوموانعی قلع ایده بیله جکمی یز ؛ دین اسلام ، بوبانده لازم کلن
 قوای نامیه بی حائردر . لکن بوقوایی میدان فعالیتله سوق ایتک
 مثللرک بورجودر .

يکرمی دور دنجی مبحث

اصوليات و استقبال

تنقيدات و اهميتلری . — تجدد فکری و هيئت اجتماعیه نك اصلاحی لزومی . — باب اجتهاد نه صورتله آچیلمالی ؟ . — علاقہ داران حقنده تنقيدات . — اصلاحات تشبثلری . — شیخ عبده و جمال افغانی ، —
خامه

اثر مركز هيئت مجموعہ سنده ، تنقيدات محقہ بی رد ایتدی کمزری و یالکز اعتراض و فقدان تتبع اوزہ رینه مبتنی تنقیداتی رد و جرح ایتدی کمزری قارئین تسلیم ایدر . شیمدی اویله بر بختہ کلدک که اونک حقنده یارو اغیار طرفندن سرد ایدیلن محاکمات و تنقیداتی دقت و اهمیتک بوتون مغاسیله نظره آلمغه هر حب دین صاحبی مجبوردر ، زیرا مسئله اصلاحات و استقباله عائد ، یعنی حیات و ممات مسئله سی در . حیات ، تجدد دیمکدر . برحالی محافظه فکریله حیات فکریخی تردیف ایده بیلیمک ایچون قاراجاهل و تمامیله غافل اولمق ایجاب ایدر . قانون تکامل ، زمان و تحولات محیطیه ، اشخاص کی جمعیتی دخی اصطفایه مجبور قیلار . بوجبوریتدن قاجینمغه قالشقمق ، توقف فکریه یدر که اولا خسته لکی و صوکر موتی انتاج ایلر .

افسوس که نیجه عصر لردن بری دین ایله اشتغال ایدنلر یالکز

بو حقایقندن غافل و متباعد قالمق له اکتفا ایتدیلر . بوتون غیرت و همتملری جمیعت اسلامییه ، غلط تاریخ حالنده و زمانلری خارجنده یا شامق املنه وقف ایتدیلر . کائنات و انسانی تصریف ایدن قوانین ، وجودک ایجاباتی ، تعبیر آخر له ارادات ربانیه اولدیغندن جمیعت اسلامییه یوازادانه چاره رق قیردیلر .

عصر لرجه عوامل توقف و تدنی منبای اسلامی کیمروب تمللری بیراندقدن سوکرا خارجی هجوملر اده باشلاماسیله اوج عصر ظرفنده عالم اسلام ظلمات جهل ایله قاراردی . همان باشدن باشه محکوم اولدی . اسلامده دین ایله جمیعتی تفریق ممکن اولمادیغندن و دین ، هیئت اجتماعیة اسلامک ناظمی بولوندیغندن اک سوکی مسلمانلر ، دین نامنه کندیلرینه ساری اولان اسلامیتک ، بالتاریخ محقق اولان حقیقت و منافعه مغایر اولارق ، نه یه انحطاط و سفالتی موجب اولدیغنی تدقیق لزومنی حس ایتدیلر .

عجبا بومسئله مهمه ده هیئت اجتماعیه منری سلامته کوتوره جک برمنظومه فکریه میدانه کتیریلدی می ؟ عجبا مطرد ، قطعی و سلیم برغایه خیالیه من و ارخی ؟

ینه افسوس که یوق . هر ایشده اولدیغی کبی اصلاحات دینه ده دخی برطاقم مبهم تمیلر من « قاجاماقلی اعترافتمز وار ، ایشه او قدر . مسئله نی ده اول تشریح بدن اول اوروا علمای تاریخ و اجتماعیونک افکار و تنقیداته برکوز آته لم . واقعا دوزی ، حقلی تنقیداتی بیله کندینه مخصوص برمرارت و صانکه سه وینجه در میان ایدیور ، مع التأسف بودفعه کی تنقیداتی ذانا کندی مالی اولمایوب مدقق و مستشرقلرک نتیجه تبعاتی اولدیغندن اکثریتله دوغری در . برچوق

مسائل معلقه‌ی حله‌ی مجبوریّت قطعیه کوروندیکنه مثال اولمق اوزره شوپارچه‌ی نقل ایدیورز :

« هجرتك ايلك عصرنده ظهورینی بیان ایتدی کمز حادثه بو کون دخی واقع اولاجقدر . بو کون کبی ، اوزمان دخی اسلام ، برمدنیت فائقه‌نک قارشیسنده بولونیوردی . اسلام بومدنیت فائقه‌ایله تغدی ایتمی بیلیدی عقیده‌یه عائدستورلری ، مراسم دینه‌ی ، عالله‌نک و حکومتک برتفهیم مخصوصنی احضار و اعطا ایتدی .

بوکارقار شیلق کندی عقیده‌لرینه تطبیق اولونمش برته‌ئولوجیا ، احتیاج اتساعیلرینه موافق برتشکیل پولتیقی ، وبویکی احوال حیاتیه‌سنه دها زیاده او یغون طبایع احذایتدی . اوزمان یاپدیغی ، اسلام ، بو کونده یابایلیر کورونور ، مکر که ملکات حیاتیه‌سنی ضائب ایتمش اوله .

اسلامک اوغرامایه باشلادیغی و دوام ایتمه‌یه مدعو بولوندیغی استحالات اجتماعیه و سیاسیة اعتقاد آتنده ، اساسنده اولماسه‌ده اعتقاداتک طرزنده صورت تفسیر و تطبیقنده دیگر راستحاله‌ایله ، بالطبع ، مترافق اولاجقدر ، بوایکنجی استحاله ، دستورلرینی ، آنجق برنجی استحاله ختامه ایرنجبه بولاجقدر . بو ، فلسفه‌ی تاریخک قانونیدر : استتاجاتی و قوعا دن آلیر . اعتقاداته بو تعدیلاتک تفرسی و بو تعدیلاتک تنظیم و مجرالرینک احضاری فوایدی و بلکه احتیاجی علمای اسلامی ذاتاً مشغول ایتمش در .

فی الحقیقه اگر اقوام اسلامیة بویکی حیات‌ایله قدیم ایمانلرینی ناصل ائتلاف ایتدیره بیله - کلرینی رهبر دینی لری طرفدن کوسته ریسه کمزین کندیلرینی اوروپالیلا شمعق جریانه ترک ایده جک اولور لرسه بو ایمان باطمق تهلکه - نه اوغرار . دیگر طرفدن ، فائضه پاره اقراض ایتمک کبی جمعیت حاضره‌نک مبنای اساسیلرینی تشکیل ایدن ، بونکله برابر عقائد اسلامیة‌نک

نہی ایتمکده اصرار ایتدیکی تشکیلات واردر . مؤمن لر طلب ایدیورلر .
 علما جواب ویرمه مک ممکن اولمایان بر حاله قونولمشدرلر : یا بر عمل حیاتی فی
 مشروع قیلمالی ، یا قومی هلاک اولمایه یا خود دینی اھال ایتمه به محکوم
 ایتھلی .»

بوقیل مسائلک صورت حلی حقده کی فکر مزی آتی به تعلیق
 ایله شیمدیلک دیرزکه : بو خصوصلرده یازیم و محلی تدبیرلر ، بوتون
 محیط اسلامه شمولی اولمایان تشبیرک همان هیچ بر فائده سی اولماز .
 قلدی که زمان و محیطک ایجاب ایتدیکی اصلاحات و افکاره مقاومت
 و ممانعت ، حالا اکثریت علمانک روحی تشکیل ایدیور . شو حالده
 نه اولاجق ؟ اسلامیت دخی نصرانیتک کچیردیکی ادوار فکریه نی کچیرمه کی
 اجبار اولوناجق ؟ [*]

شوراسنه دقت ایدم که نصرانیته وقوع بولان هجوملر ، داخلی
 ایدی . بو هجوملرله صارصیلدیغی زمانلر ، خریستان هیئت اجتماعیه سنک
 شوضعفدن استفاده ایدجک قوتلی رقیبلیری یوق ایدی . بز ایسپک
 باشقا شرائط ایچنده یز . بوکون مسلمانلرک اکثریت عظماسی سیاسه
 تابع و اقتصادا معنای تامیله اسیر ، و معرفه^۱ مرض و علیلدرلر . بنا برین
 اسلام ، خریستانلرک کچیردیکی امتحانلری کچیرمه مه لی در ، زیرا الیم
 امتحانده اضمحلال محققدر .

[*] « اسلامیت ، خریستانلرک کچیردیکی ادواری کچیرمه لی می در ؟ » سؤالی
 صورمش و بر مسابقه آچمش ایدک . وارد اولان اثرلردن اوچ دانه سی تقدیر و طبیعلری
 تنسب اولونمش ایدی . بونلردن بوسنه مکتب ملکیه دن علی الاعلی شهادتنامه ایله
 نشأت ایدن حکمت بک اثری جریده منزهه تفرقه ایدیور . عن قریب کتف
 خانه قونولاجنی کی دیگر ایکسی ده نشر اولوناجقدر . قرآن منزهه بومهم رساله لرک
 قرآنی توصیه ایدورز .

دوزی ، پک دوغری اولارق دیورکه :

« عیسویت دخی حرربی غرض و عوض اولان تفحص فنی نك اوکنده عینی امتحانلری کچردی. اسکی اصول تفسیرینی ترك ایتمه یه و اوزمانه قدر محکم ظن ایتدیکی دلائل دن و از کچه یه مجبور اولدی . فقط آنجق بوسایه ده درکه عیسویت نجات بولویور . »

زده نجاتی ، انجق معارف کونیه پی و بوتون محصولات ترقی و تجدیدی دینمه و دولایسیله رفاه و سعادت اجتماعیه منزه خادم ایتمه کله بولا بیله جکزمه نه چاره که بو حقیقت عالم اسلامده هنوز ایجاب ایتدیکی قدر تظاهر ایده میور . علمانک زمان و محیطله مترادف اولمایان تلقیناتی ذهنیت و معرفت حاضره ایله غیر قابل توفیق بر تضاد تشکیل ایتدیکندن مسلمانلر ، غریب و آلم بر اضطراره دوشیورلر . : یاقون طبعیه و مسالک ربییه و منکره حکمییه نك تحت تأثیرینه دوشه رك دین و ملیتدن تباعد و یا خودده تنور و فنوندن تنفر یعنی جهل !

بودعوانی پک بسیط و فقط چوق دوغری بر مثال ایله توضیح ایدلم : بر مکتب افندیسی تصور ایدیکنر که سما دیدیکمز شینک « بالنظریه » اثر ایله مملو بر ساحه نامتناهی اولدیغنی ، هوانک بعض سیارات اطرافنده محدود بر کره غازیه دن عبارت بولوندیغنی « حقیقت فیه و محصول تدقیق و تجربه اولارق اوقویور . صوکراده و عظم دیکله مک آرزو ایتدیکی وقت ، و اعظک آتون و کوموشدن معمول سما غبقه لرینی دیکله یور . عجباً بو دماغ متحیر ، شوایکی فکر متناقضدن هانکیسنی قبول ، هانکیسنی رد ایده جک ؟ عین مشکلاتی بوتون فنیات و حکمیاته تشمیل ایدرسه ک ، مسئله نك بوتون دهشتی نمایان اولور .

دیمک که حقایق قرآنییه ، تاویلات حکمییه و رمزیه یه مراجعت

ایتمه مکده اصرار ، اقوال اسلافی غیر قابل تغیر و خطا دساتیر کبی
استخدامده دوام والحاصل ذهنیت و شکل حضری ابقاده عناد
ایدرسهك ، ایکی نتیجه دن بریسنی آرزو ایتمش صایلیر . یا جاهل ،
محکوم و سفیل برهیت اجماعیه ، یا خودده بر آراق اسماً مسلمان
قلدقدن صوگرا فرصت بولدیفی کبی دینه عداوت کوستره جک برهیت
متوره .

دوزینک اسماً پک دوعری اولان شوو مطالعائی ده نظر اهماه

آلام :

« علما ، حاضر لانا مقده اولان تعدیلاتی ایمان اسلامک ، منافعه کوره
تنظیم ایتک ایچون کنیش بر مقیاسده اولارق بوندن [اورویا علماسنک
اسلام حقنده یازدقلری نتایج تحقیقاتک مطالعه سندن] استفاده اید بیلیر لر .
فی الحقیقه ، شیمدی به قدر ، تمایلات اصلاحات کارانه کوسترن ، علم ،
غنعه لرینک دائره سی ایچنده قلمش لردر . واقعا بونلر جوار لرنده کی اقوام
عصریه به بر نظر عطف ایتدیلر و بواقوامک فاقیتلری ، مسلمانلره
منوع بعض اعمالدن استنباط ایتدکلرینی آکلادقلرندن ، اعمال مذکورده کی
مسلمانلره جائز قیلیمق ایچون بو غنعیاتده واسطه آرادیلر . فقط مثلاً
[غول دزیهرک بو باده کی آثارینی مطالعه ایتک زحمتده بولنمش اولسه بر
غیر صحیح اولمق جهتیه آتاجق اولدقلری بر چوق احادیثک موجودتی
اونلری صیقیور . حدیثک صحتلرینه حکم ایتک ایچون مثلاً زمانک
کندیسنه ویردیکی وسائطدن بشقه وسائطه مالک اولمایان [بخاری] نک
تدقیقاتنه رهبر اومش اولان پرنسیپلره انحصار ایتک عقله و رقی
علمی مفهومه تماماً مخالف دروبو اوقدر دوعرودر ، که پک نادر بعض
کیسه لر ، اهما تام و خلوص نیت ایله مرتب حدیث مجموعه لرنده موجود

احادیث صحیح‌الحرینی غیر صحیح‌الحرندن صورت قطعیه وجدیده تفریق
ایتمکده کی مشکلاتی بیه‌رک اسلامیتی یا لکن احکام قرآنه حصر و ارجاع ایتک
اوزره احادیثک جمله سنی بردن آتمایی تکلیف ایدر لر . بونلرک نظریه لری
متن ناسخ و متن منسوخ تفریقک انویله اکمال اولونور . بویله بر اصول
دینی اتحادی تقدیرنده نتایج مهمه انتاج ایدردی که شونلر اولوردی :
بش وقت نمازک ایکی وقت نمازه ارجاعی ، وحدت زوجه ، برقعک
لغوی ، قرآن مفسر لزینک « آیت السیف » یا خود فلان فلان آیتله
نسخ اولوندیغنی سویله دیکلری و غیر مساملر حقیقده لطفکارانه اولان
بعض آیات قرآنیه احکامک موقع فعل و تطبیقه قونولماسی .

بوفکرلی اورتیه قویان [قاهره] ده [طره] حبس - خانه لری
طیبی دو قمتور [محمد توفیق افندی صدقی] در . کندیسنک علمای دین
رجالندن بولونماسی اجرایی فعلنه ، شیمدی یه قادر مانع تشکیل ایتدی ،
فقط بو بر اشارت در ، که امور دینیه نک ، شیمدی یه قادر ، بالغنه ،
مأمور صلاحیت داری اولمش اولان کیمسه لک الندن بر کون پک اعلا
چیقاییله جکینی کویسته ریر . ذاتاً بر چوق ذوات غیر علمیه [یعنی خواهجه
صنفتندن بولونمایان بر چوق کیمسه لر] مسائل متفرعه حقیقده نشریات فعالانده
بولونمشلر در . بعضیلری حریت نسوانی و عطا ایتمشلر در . دیکر لری ؛
عقیده عنعنه لری ، فائضه اقراضی صورت مطلقه ده منع ایتمه سیله اقواء
اسلامیه نک تکملنی اشکال ایدنلرک ادامه ایتدیکلری آغیر زنجیر لری قیرمق
ایسته بور . فقط بونلرک جمله سنی ، بومسئله لر اوزره رینه بیان حکمده بولونماق
ایچون کندیلرنده کافی درجه ده مقتدایت و نفوذ حس ایتمه دیکلرندن ،
کلمه نجاتی تلفظ ایتمه لرینی تضرعاً علمایه توجه ایدیور لر . بوندایه
جواب ویرنلر هسوز پک آذر لر . بونلرک اک معروف لری [جمال الدین
افغانی] [و شیخ محمد عبده] در .

بوآدمزك ايشلرى جسورانه اولدى . ترقى ، فن و بونلرك غير مسلملرله مناسبلىرى حقنده دين داشلرينك فكلرلرني دكشديرمك ايچون اللرندن كلنى ياپديلر . [الازهر] جامعنك باشنه كچربان [شيخ محمد عبده] [ازهر] ه تدريسات عصره ادخال ايمه يى دنه دى . حساب و جغرافيانك بعض دروس ابتدايه سيله اكتفايه مجبور اولدى . ويرديكي تفسير قرآن درسلى « جهاد » كبي تشكيلاتى دها زياده انسانيت كارانه بر صورتده ايضاحلرله سامع لرينك تعصبلىرىنى تنقيص ايمه يه معطوف اولدى . شرقليلرك و اوروپالى لرك عادتلىرينه متعلق مختلف مسائل حقنده مشهور فتوالر و يردى . تجددات و اصلاحاتى خصوصتلى موتى تسريع ايمش اولان رفقاسى آره سنده آز حسن قبول كوردى .

بومجددلرك قصورلى كنديلرى تربيه عصره آماقميزين تربيه عصره طرفدارى اولمالرى اولدى . تمايلات جهتيه عصرى اولدو . قلى حالده اسكى حزينه افكاردن فكلرلر سچمكله اكتفا ايتديكلرندن محافظه ايتديكلرى اصول جهتيه اسكى قاليورلردى . «

« آ . كى » ك بوسوزلرى زياده سيله اهميته آينمغه شاياندر . يالكنز اصلاحات آرزوسى كافى دكلدر ، اصلاحات ايچون مجدد اولمق ، مجدد اولمق ايچون ايسه « برهيت اجتماعيه نك ساحه جدالده دوام و غلبه يى ايچون لازم بالجلمله احتياجانه واقف بولومق » اقتضايدير .

بويله بروظيفه عظيمه يابرداهى و ياخودده اوداهى يه بدل بر جوق متمكرينك مساعى مشركه سى شرفندن ياپيله بيلير .

مع مافيه شيخ محمد عبده مرحومك تشبثات اصلاحچورانه سى هيچ بر شمره

ویرمه مش دکدر . بوکون جامع ازهر ، عالم اسلامک منتظم واک ترقی پرور مدرسه سی در .

شیخ عبده ، جمال الدین افغانی ، احمد خان کبی ذواتک آچدینی چیغیر مصر و هندده برچوق سالک بولمشدر . شوراسی تأثره شایاندرکه بویکی چیغیرلر ، ایکی اک بویوک مرکز اسلامی ده ، تورکیا وایرانده هیچ بر رواج بولماشدر ، سیدسنوسی نک تشبثات جلیله سی ایسه عقیم قالمشدر . محافظه کارلق و قدما پرستلکده بویکی مرکز اک بیوک تعصبی کوسترمشدر . هر ایکی جهتک صنف علمیه سی غریب بر تضاد ایچنده بولونیور ، هیچ بر ثمره ویره میه جک بر اداره مصلحت یولی تعقیب ایتمک ایستور .

بر طرفدن فنون حاضره نک تعلمی لزومی اوکه سورولور ، دیکر طرفدن ایسه بوفنونی مضر و یا کلش کوسته رن منظومه فکریه نک اولدینی کبی ابقاسنده اصرار کوستریلیور . بو کیفیت ، ایچندن چیقیلماز بر کریوه در . دین اسلام ، حکمت و حقیقتی اعتباریله علوم و فنونک علیهنده بولونماز ، لکن ثمره اجتهادات اولان و آرتق حقیقت اسلامیه نک یرینی طوتمش بولونان منظومه فکریه ایله فنیاتی تردیف امکانی یوقدر .

بر منظومه اجتهادات تالیله دیمک اولان قتولکلک ، بو خصوصده بی سود تجر به لر یاپدی . نهایت حقایق فیه اوکنده رجعته باشلا یه رق اولامغا یر دین و ایمان کوردیکی افکاری مؤخرأ بر صورت تدر یجده قبوله مجبوریت حسن ایتدی [*]

(*) قتولکلک ، حقایق فیه بی و نتایجنی تجریف ایله اجتهادات مذهبه سنه اویدیرمغه ده اوغراشدی ، حالاده اوغراشیور . نه چاره که بومعنا سر تجر به لر دن هیچ بر فائده امید ایدیله مز .

مع مافيه بواجبهادات تاليه ، قئولكلكلك روحى ، ماهيتى ديمك اولديغندن اصلاحات يپاماز وحقايق فيه ايله توافق ايدمهزى . بوسيه مبنى دين ايله فن آراسنده قانلى برمبارزه آچيلدى ، آزرزمان ظرفنده « اوروپا عالم خرستيانيتى ، برجموعهءا كاذيب ور يا ايله هرايكى جهتى اداره ايتك مجبور يتته دوشدى . »

غير ممكن ومحال اولان بوسودا ، اوروپاده شكل دىنى يى محو وحقس دىنى يى غير معين طرزله افراغ ايتمكده در .

اكر بزىخى اصلاحات حقيقه يرينه قئولكلكلك ادارهءمصلحت اصولى تعقيه قالفيشه جق اولورسوق ، عين نتيجهء مشؤومه يه مظهر اولاجمزمه شبهه ايتمه ملى يز .

« آ . كى » نتيجه اولارق دييور :

« بو » لوتهر « ك مبشرى كلدى . بو مبشر [شيخ محمد عبده] ايدى . حقيقى « لوتر » ك كلمسى ايچون ، علما صنفه منسوب اولمق كر كدر . كيم اولاجق ؟ نفوذى كوندن كونه بويومكده اولان مطبوعات دن بر آدم مى ؟ بندها زياده ظن ايدهرم « كه بو ، بوتون بودورك ، شرائط واحتياجات اجبايعه نك مطالعه وادراك منورينك بر خدمت مشاركتده يرلشديرديكى بوتون برزمرء متفكرينك اثرى اولاجقدر . فقط بو آدمك ياخود برنسلك بو اثرى حصوله كله جكدر . اثرذاتاً باشلامشدر .

شىمدى ، كه استتاجات مثبتة درميان ايتك ، برحوليا ايله ختم كلام ايتمه مه قارء مساعده ايدر ، جملهسى مضر اولمايان دىنى طريقت لر آراسنده ، مدنيتك كوزل بالى تقطير اولوناجق آرى قووانى خدمتى كوره جك بر دانهسى بولونا بيلير . طريقت لر ، قانون اسلامك شدتندن اصلا راحتسز دكلرددر : اكر يشيخك تعليماتى بالذات دين عنغنى نك تعليماتنه

تقدم ایدر . ویرینه قائم اولور ، طریقت لر انسانلری دها ای بر استقباله دعوت ایتمش اولان مسیح فکرینک استحاله سی اولان مهدی فکرینک محصولی در .

مسیح ظهور ایتدیکی وقت ، یهودیلرک انتظار ایتدکر ندن بوسبتون باشقا چیقدی ، یهودیلر « مسیح » کندیلری کی متعصب محدود الفکر « بنی اسرائیل » ایچون ملتله قارشلی محاربه ایتمکله وظیفه دار بیلور لر دی . او بالعکس ، وطنداش لرینه یاپدیغی کبی ، عین قانون محبتی و عطا ایتمک ایچون ملتله آغوشنی آجدی . عرقلرک و دینلرک ائتلاف و تشارک ثمره دارینی مهر له مک اوزره شیمدی یه قدر هیچ بر کیمسه نک یاپمایه جسارت ایتدیکی « زهست » ی یامق ایچون ، آرانیلان « لوتهر » ک ، خورما آغاچلری آراسنده بنا اولونمش اوبیاض قبه لرک آلتدن ، یارین چیقما یا جغنی کیم بیلیر ؟»

بوسطر لرده شایان استفاده سوزلر وار . بیان ایده جکمز فکره مدخل اولمق اوزره بو کون عالم مدنیتده کی ذهنیتی ، هیئت اجتماعی حاضره یی تدبیر ایدن افکار و فلسفه یی بر کره مختصراً کوزدن کچیرمه من لازمدر . فرانسه اختلال کیری ، عالم مدنیتده یکی بر ذهنیت ، یکی بر اصول اجتماعی میدانه کتیر مشدر .

بو ذهنیت و اصول ، حقوق افرادک بر طاقم دساتیر مغلقه دن قورتا . بر یلار ق بوتون وضوح یله میدانه قونولماسنی وجدال حیاتده افراد و اقوامک غلبه سنی تأمین ایتمشدر .

فی الواقع بو کون دورت یوز ملیون اوروپالی ، متباقی بر ملیار اوچ یوز ملیون انسانه تفوق و تحکم ایتمش بولونیور . کره ارض ، بودورتیوز ملیون خلقک مالکانه سی و بشریت خدمه سی حکمنه کیر مشدر .

علوم و فنونك ، صنایع و حرفتک ترقیات خارق العاده سی، شجاعت فنی، متانت خلقیه کبی قبا و ایشلمه مش قوتلری همان هیچه ایندیرمش اولوب یکانه قوت اولارق اورطه ده « قدرت زکا ودها» قالمشدر .

بوکون بوتون اقوام ، اوروپالیلرک زبون فن و معرفتی اولوب عین سویه یی بولمادجه اسارتدن قورتولملری وهنوز محکوم اومایانلرینک محافظه موجودیتلری مستحیلدر .

اگر دین اسلامک میدان جدالده رقیبی دیگر بر دین اولسایدی، موفقیتله مبارزه ایده جکی محقق ایدی . فی الواقع اسلامک تنویر ایتدیکی دماغلره عیسویت و موسویت کبی دیگر بر دینک افکارینی صوفق غیر قابلدرد . لکن بوتون ادیان کبی دین اسلامک دخی رقیب و معارضی دیگر بر دین دکل ، « حراندیشی » و « فن و فلسفه » در .

متمدن و صنعتکار اوروپالیلر ده الکز ساحه سیاستده دکل ، بالخاصه ساحه اقتصاد یاده رقابت ایده بیلیمک و یا شایه بیلیمک ایچون مسلمانلرک اوروپا ذهنیتده صاحب ، ازروپا معرفته مالک اولماسی لازمدر .

حالبوکه شرائط حاضرده ایله بویله برانقلاب یاغیر ممکن حصولدر و یا حصوله کلیرسه اسلامیتی محو ایدر . دینک که هر ایکسی اسلامک محکومیت و سفالنتی انتیج ایلر .

بوکون قرون وسطی دماغنک محصولی اولان بر اجتهادی یا شامغه چالیشمق ، بر مستحانه یی جاناندر مرق املی قدر مستحیلدر .

ولو سلم بویله بر فکر و اجتهادی یا شامق ممکن فرض ایدیلسه بیله بو ، ینه بر فلاکتدر . زیرا اجتماعیات حاضرده قارشی نیم بدوی بر اجتماعیتله رقابته قالیشمق ، اوکوز عرب لریله شمند و فرد رقابته قالیشمق قیلدندر . او حالده نه یا مالی ؟

اگر بز، تاریخ و حالات ارضیه مزی، محیط و افکار ملیه مزی هیچ نظر دقته آلمان اورویایی علی العمیا تقلیده قالبی شاجق اولورسه ق، قوانین قطعیة اجتماعیه ایله مصادمه ایتمش اولاجغمز ایچون، موفق اولاجغمز صوک درجه مشکوک اولقله برابر، شاید موفق اولورسه ق، سیمای ملی و معنوی مزی غیت ایتمه مزی، دیگر برشکله استحالیه ایله مه مزی ایجاب ایده جک. تعیر آخرله بویله براسته حاله نك شرط ضروریسی قواعد اصلیه اسلامیه دن تباعد اولاجقدر.

شوحالده یاییلاجق شی، حس دینی ایله دساتیر فیه یی تردیف و هرایکیسنی یکدیگرینه معاون ایتمکدر:

عجبا بوامل ممکن می در؟

بزم ظنمزجه ممکندر. لکن پک مشکل براندازانه، پک عالیجنابانه همتل لازم.

حقیقی امل اصلاحات، اولاهیت علمیه نك و صوکراده اکثریت عظیمه افرادک عداوت و مانعته هدف اولاجقدر. کچن سنه یاییلان پک کوچوک بر تجربه، یو حقیقی بوتون وضوح و دهشتیله میدان قویدی. اکثریت فقهاجه سنت، ویالکمز بردانه سنچه واجب اولان قربان کسمکه بدل، قربان پاره لریتمک « فریضة اعداد » مقابلی اولارق، دونمای عثمانی نك یعنی مرکز خلافتک تقویه سنه صرفی و ذکاتک شکل اعطاسی حقنده کی تشبثله علماجه ای دیلن مقابله، اونلرک ذهنتیلرینی تمامیه بیلیدی.

بویله برذهنتیله امر اصلاح و تجدد آراسنده مناسبت آرامق، عوامل توقفدن ترقی بکله مک قدر بوشدر. بوندن دولایی علمایی اتهم ایجاب ایتمز، اونلر معلومات بشریه نك بوکونکی درجه سنه و قنون حاضره نك

قوت و تأثیرینه واقف بولونما دقلری ایچون حال حاضری تحلیل و محاکمه دن اظهار عجز ای دیورلر . بو غفلت ، اودرجه ده درین درکه زوالیلر ، سکیز یوز ، بیک سنه اقدم اسلاف طرفدن در میان ای دیلن برفکرک ابقا و ادامه سنی ، هیئت حاضره اسلامی احیا ایده بیله جک افکاره توسلدن ده مفید و اسلام ایچون ده نافع صانیورلر .

علماً کور و لیورکه اونلر ، اسلامک هدف اولدیغی مهالکی کورمکدن ، یومها لکی میدانه کترین عواملی تفریقدن عاجزدرلر .

بوشرا ئطداً سنده علمادن هیئت اجتماعیة اسلامک اصلاحی بکله مک تمامیه بوش و نتیجه سز برفکردر .

اگر علوم و فنون حاضرده ، اوروپا ذهنیت و تشکیلاتنه واقف علما یتیشه بیلیرسه ، اووقت مسئله نک رنکی ده کیشیر . لکن بویله علمانک یتیشمه سی ایچون هیچ اولما زسه یارم عصر لازم .

عجبا مدنیتک سیول افکاری اوکنده بو قدر مدت خصوصات و اخلاقیتمز یاپدار اولاجق می ؟ عجبا اوروپا استیلای مدنیسی ، بو اوزون مهلتی ویره جک می ؟

اوروپا مدنیتک صفات کاشفه سی « سرعت ترقی » ، « سرعت تشبث » و « سرعت اجرا » اولدیغنه باقیلیرسه هیچ اولما زسه تدافی بروضعت آایلماک ایچون سریع و عملی تدبیرلر آنخا ذی لازمدر ، ضروری در . بو تدبیرلر ، ایکی صنفه آریلا بیلیر .

اولا : اوطان اسلامیه دن بهرینه خاص تدابیر محلیه ،

ثانیاً : وطن عمومی اسلامه یعنی اسلام و مسلمانلره مخصوص تدابیر عمومیه . برنجی قسم تدابیردن بزه عائد اولانلری شوصورتبه تلخیص اولونا بیلیرکه سائر اوطان اسلامیه جهده تطبیق بک ممکن و مفیددر .

- ۱ — علمیه نك تعیین و تقسیم وظائف ،
 - ۲ — مدارسك مكانب جدیده طرز واصولنه افراغی ،
 - ۳ — تدریساتك اصلاحی ،
 - ۴ — نواحی اداره معنویه سنه اقتداری کافی برصنف مخصوصی یتیشدیر۔
- یلمه سی . هر دینك بالحاصله عامه امت زردنده کی صورت تلقیسیله تأثیری ، خدمه دینك سویه و مزیت فکریه سیله متاسبدر .
- عوام آراسنده منتشر افکار مضره نك ، حس دینی به سوء تأثیر ایتیمه رك رفعی ، ینه اوفیکاری نشر ایتمش اولانلر واسطه سیله ممکندر . بویله برامل ایچون ایسه اولاعلمیه نك تعیین و تقسیم وظائفی لازمدر . مدارسك بوگونکی شکل اداره سی ، اورالرده جاری اولان ذهنیت واصول ، زمان و ترقی ایله استهزا دیمکدر . کمال تأسف ویأس ایله دیرزکه مدرسه لر مز ، بردار علم و تربیه اولمق شویله دورسون ، آثار عتیقه شهرینه مخصوص موزه خانه لردر .
- باشقا مملکتلرده ، ادوار ماضیه نی شهریر واسکی حالتله شیمدیکی ترقیاتی هر کسه اراهه ایچون موزه خانه لروار . بزده بو خدمتی مدرسه لر کورییور .
- اعدادیلرده برسنده قولایجه تدریس و تدرس اولونان مختصر منطقك مدرسه لرده عریجه لسانیه سنه لجه تدریس ایدلدیکی واك صوکی منطقی کتابت و ادبیاتده تطبیق ایده جك طلبه بیله یتیشه مدیکی نظر دفته آلینیرسه ، بومدرسه لرده ، سدس عصرلق حیاتك افناسی اوغورنده اوکره نیلن معلوماتك آبی بر تحصیل ایله نهایت دورت سنده اله کچه جکی شبهه سزدر .
- تدریساته فنون جدیده نی علاوه خصوصی ، سویلنمهدن تحقیق ایدن

لزوم لر دندر . بوکون کوی امامی وظیفه سنی در عهده ایدنلرک درجه بساطت و جهالتی حیرت ایدیه جک درجه ددر . حالبوکه عامه امتک ناظم اخلاق و اعمالی بونلر در .

اولاد قرایی اونلر تربیه ایدیور . عامه امتک دماغنه ایلتک ذریعه افکاری اونلر اکیور . برطاقم خرافات و حکایاتک دین نامنه تداولنه اک زیاده اونلر سبیت ویریور . کوی اماملرینک وظائفی تصور ایدلد . یکنندن دهاک چوق بویوکر . بنابرین کوی اماملرینک ، عالم اولماسلر بیله ، وظیفه اجتماعیه لرینی یاهجق صورتده ابتدائی برجموعه معلوماته مالک اولمالری لازمدر .

تدابیر عمومییه کلنجه : بونی کوچوک برکله ایله افاده ممکندر : اجتهاد ! فقط بو کوچوک کلمه ، معناسی نه قدر بویوکر ! اجتهاد دینلر بیکی کبی هیئت علمیه نک موجودتی برعشیه طوتولدیغی کورولیر .

اونلره کوره باب اجتهاد قاپادینامش ایسه ده قاپانمشدر . نیچون ؟ زیرا مجتهدین سالفیه اقران عد ایدیه جک علما یتیشمز اولمش وبلکه ده یتیشمه سی امکانی قلاماشدر .

قوانین طبیعی و انسانی ، تحولات متدایه زمانه و محیطی ، امر ترقی و تکاملی انکار ، انسانلی استحقار دیمک اولان بوسیورلی فکره کولمک می آغلامق می ایجاب ایتدیکنی کسدر مکدن انسان عاجزدر ، باخصوص اجتهاد ، زمانک ایقاع ایتدیکی احتیاجی حاضره کتیردیکی دوشونولیرسه باب اجتهاد قاپاندی ، دیمک ، احتیاجات روحیه و اجتماعیه به چاره آرامق امکانی قلامادی دیمکدر که بویله برسوز ، بر هیئت اجتماعیه نک حس و احتیاج دینیسنه حکم اعدام ویرمکدر .

ولو که امور دینیه ده اولسون ، لایتغیر اساسلر یاننده برسوری
 احتیاجات اجتماعیه واردر که اونلری اجتهادات و مساعی انسانیه میدانه
 کتیرمشدر . بوجتهدلر ایسه ، اجتهادلرینی احتیاجات مستقبلهینی نظره
 آلاق دکل [که بو اولامازدی] احتیاجات زمانه لرینی نظره آلاق
 یامشدر . و شوراسی ده بر حقیقت فیه در که هر مجتهدک « شخصیت
 علمیه سنی » زمانک سویه و مقدرت علمیه سی ابداع ایدر .
 مقرون انصاف اولمق شرطیله ادنی محاکمه ، اجتهادات سالفه ایله
 نوزمانک احتیاجاتی اشباع ممکن اولمادیغنی اثبات ایدر .
 هیئت قدیمه اجتماعیهینی براوکوز آرابه سنه ، هیئت حاضرهینی
 شمندوفره بکزه تهرک حقی بر تشبیه ایله فکر مزی ایضاح ایدلم .
 عجا اوکوز آرابه سنک حسن انشاسی ، تزید منافی وسأره ایچون
 یاپیلان بر منظومه تعالیماته شمندوفر یایمق وحتی شمندوفر اداره ایتک
 ممکن می در؟ ایشته احتیاجات حاضره مدنیه من اعتباریله اکثر اجتهادات سالفه نک
 اوکوز آرابه سی تعلیماتی درجه سنده قالدیغنی یالکز منطقی دکل ، آثار
 ماده سیله ثابتدر . معلوماتی عادی آرابه اداره سنه کافی اولانلره
 شمندوفر اره سی ممکن اولمادیغندن علمامن ، ترقی و تکاملدن امتناع
 ایتکه کندی هیئتلرینه حکم اعدام ویریورلر ، دیمک که انتخار
 ایدیورلر .

اجتهادات جدیده لازمدر ، بونی انکار ایتک ، دینی بر اجتماعیتک
 غدای معنوی سنی انکار ایتک اولور . لکن زمانمزه اجتهاد ناصل
 یاپیلمالی ؟

بوراسی صوک درجه مهم بر مسئله در . هنوز سلم انتباهک ایلك
 قدمه سنده بولوندیغمز و حقیقی علمانک آزلی نظر دقته آلینرسه ،

شخصی و منفرد اجتهاد لرك هيچ برتأثير سريعی اولمايه جنى تظاهر ايدر، بزه ايسه اصلاحات عاجله لازمدر . فرض ايدلم كه بغدادده ، قونيهده برعالم اجتهاده قالقيشسين . بويله برعالمك ، اكثرثيت غافله طرفدن بوغولاجنى وحتى تكفير ايديله جكى پك ملحوظ اولمغله يرار افكارينك « اول امرده » دار برمحيطدن خارجه انتشار ايتمه جكى طبيعى در .

حالبو كه اجتهادات منفرده وشخصيه نك مشوش و جاهل برهئت اجتماعيهده باعث اختلافات جديده اولمقندن ، يكي بر فلاكت احضارندن ياشقا نتيجه سى اولميور :

بودعوامزه ايران وعالم شيعه شاهدر . اولنرده هر مجتهد ، فتوا سنى اجتهاد حكم وقوتنده ويره بينير . عجبيا شيعه عالنده انتباه ، سنيلمكدن فضله مى در ؟ حير . بالعكس شيعيلر ، بر جوق خصوصاتده نقطه ترقى وانتباهدن ده اوزاقد بولونيورلر . شو حالده نه يامالى در ؟ بزه كلييور كه امر اجتهادى دخى زمانمرك ترقيات وتكميلاتندن استحصال اولونان دساتير اجتماعيه به ترديف ايمه لى در .

عالم اسلامده حقيقه فاضل ومتفمن اولان قرق اللى قدر عالمدن مركب بر « مجلس على اجتهاد » ميدانه كتير مكدن باشقا چاره يوقدر . مقام خلافت اسلاميه نك زير جناح و حمايتنده بوتون اقطار واقوام مسلمه مشاهير متفكريندن تشكىل ايديه جك بويله برهئت عاليه علميه نك ثمره مساعيسى اولاجق اجتهادات نافعه ، هيچ شبهه يوق كه اكثرثيت اسلاميانجه دستور العمل اولاجقدر .

بويله بر مجلس على نك اشتغالاتى تشكىل ايديه جك موادى ، احتياجات حاضره مزى نظر تأمل آلاق كشف ايديه بيليرز . بونلرك

اك مهمی اجتماعیاتہ تماس ایدن و آرتق بوزمانده فائده لری اولامایان
مجتهداتی تعدیل و تجدید خصوصلریدر .

لكن هپسك اهمی « توحید مذاهب » كیفیتی در مذاهبك
هپسی تدقیق اولونمالی ، و یکی براجتهادله بونلرده موجود و روح
قرآنه اك زیاده موافق و احتیاجات حالیه مزه اك مطابق اولان افكار
ایله بر مذهب عمومی میدانه كتیرمه لی در .

بومذهب عمومی نك صفت كاشفه سی « حكمت و سیرت » اولمالی در .
اوله بر زمانده یاشایورز كه اننای عبادتده ایاغك شویله قونولا جاغندن
الك بویله طوتولا جغندن و الحاصل صورت پرستیدن حاصل اولمش اختلافاته
براهمیت تقدیر ایتك و بو اختلافاتی یاشاتمق [حس دینی اولدی ره جگی
ایچون] دینه قارشلی بر جای تدر .

دین ، حس دینی ایله قائمدر . بو حس اولورسه ، بر آراق ، كوره نگی
ادامه قیلندن ، صوری عبادتله مشغول ما كینلر دوام ایتسه بیله ، آز
زمانده اونك ده اضمحلاله اوغرایه جغنی حقایق تاریخیه نك شهادتیه
نابتدر . سوكراده « تنزیه ایله تشبیه » مابیننی جامع اولان « فكر توحیدی » بی
آرتق اوننی صقیش دیروب بوغان افكار تالیه دن قورتار اراق میدانه
قویمالی در .

اسلامیتده کی فكر توحیدی ، قنون حاضرده نك صوك سوزی اولدیغی
كبی بشریت عاقله و متفكره نك الی نه ایله صوك سوزی اولاجقدر . مع التأسف
بو فكر جلیل ، تنزیهات و تشبیهات افراطلری آراسنده همان هیچ بروقت
بر صورت عمومیده حكمفرما اولمامشدر .

بو كون عالم اسلامه بر نظر آتسهق ، « نه شویله در نه بویله » نك

افراطیه عدمه عطف الوهیت ایدنلردن اعتباراً مردم پرستاره ، تربه
و خاطراته طاپانلره قدر اشکال اعتقادات کوریرز .

اسلامده وحدت الیه نعت اصلیبی دیمک اولان « مکاندن
منزهیت » فکربینه بیله رعایت ایتمهین مذاهب مقبوله وار . مثلاً افریقایی
وسطی و شمالی ده منتشر و ائمه متأخرین مالکیه دن برینک تألیفی اولان
بر اثر کوردم که بونده « موجود فی کل مکان بعلمه و موجود بذاته فوق
عرشه » یازلمشدی . . بواحتیاط سزلق ، ملیونلرجه مسلمانی « عرش
دینیلن مکانده مقیم بر خدا » فکربینه سوق ایدیور .

علامه قرطبی نك شعرائی طرفندن احتصار ایدلمش برتذکره سی
وار که تون آفریقاده منتشردر . حالبوکه علامه نك شواثرنده بعض حقایقه
مقابل او قدر صاحبه لر وار که بوکون هر مسلم متور ، بویله بر کتابک
صوکه درجه مضر اولدیغنه و قرطبه علامه نك اکثر معلومتی خرافاتندن
عبات بولوندیغنه قائل اولمق ضرورتی حس ایدر .

هر فکر دینی نك اخلاقیات و اجتماعاتده بر مقابلی ، بر مولودی واردر .
ایشته بزده کی متناقض و مجروح فیکر لرك مولودات اخلاقیه سی در که
هیئت اجتماعیه اسلامی بوکونکی حالت مرضیه سنه کتیر مشدر . بزده کی
اخلاق هاتکی فکر اوزه رینه مؤسس بولونیور ؟

دستور عمومی اولانی ، هیچ شبهه یوق که ، خوف و معاتبه ، امل
و فائده فیکر لری اوزرینه .

ایشته بوسببه منی در که عالم اسلامی اخلاق سزلق قاپلادی . اخلاق
ایچون اقوام نزدنده اساس اتخاذا ایدیلن فیکر لردن اک چوروکی وان
یا کلیشی « خوف » فکری در . علی العاده تحاشی و توقی فیکر لری

اوزه رینه قوریلان اخلاق ، منفعت و انائیت حسلرینی تمیه دن باشقا برشیئه خدمت ایتمز .

« قورقو سببیه قنالق یامامق » فضیلت دکل ، صوگ تحلیله فقدان اخلاق دیمکدر . ایشته بورالری هب او هیئت عالیه اجتهادک دوشونه جکی شیردندر . بزم فکر مزجه اسلامده اساس اخلاق « مودت » در [*]

نه چاره که بوفکر اصلی اورطه دن غیب اولمشدر . « مسؤلیت عباد » ، معنای « قضا و قدر » ، « دارینده مقصد دین » ، « سعادت دنیویه و اخرویه » ، « لزوم سعی و اجتهاد » ، « قیمت علم و ادراک » آرتق بوامته آکلادیلالی در ، زیرا بونلر بر دینک « عناصر حیاتیه سی » حکمنده در .

« وطن » ، « ملت » ، « وظیفه » و « انسانیت » ک معناسی آرتق بوامت تلقی ایتمه لی در . بویله یاپلازسه ، اورو پاسیول افکاری ، بزم اساسسز فکر لر مزی سو پوروب کوتوره جک و سیای اسلام یزینه اسم و یر یله میه جک بر ماهیت قائم اولاجقدر .

شرائط حاضره ایله جدال حیاتده اجتماعیت اسلامیه نك مدنیت آریانیه اوکنده پایدار اولماسی غیر ممکندر . زیرا پایدار اولمق ایچون ایشته ینه تکرار ایدیورز ، ایکی چاره متصوردر . بریسی : اومدنیته تماس ایتمه مک . بوغیر قابل اجرا بر چاره در که اصلا خیال و تصور درجه سنی کچه مز . دیکری ایسه « سیای اسلامیتی غیب ایتمه دن حقیله تمدن و تعالی » در .

[*] بوفکرکی ایضاحاً عن قریب بر اثر منظر نشر ایدیله جکدر .

بوجاره پک زوردر ، فقط غير ممکن دکلدر . بواساسلر الدهايدلکدن
 صوکرا تفرعات کندى کندينه حاصل اولور . بوتون بومسرو داتمز ،
 بزم ظن واجتهادمز دکل ، تاريخ اسلامدن وهیئت حاضره اجتماعيه -
 مزدن بالضروره چيقان نتیجه لدر . شسوحالاتی کورمهين و بولزوم
 اصلاحاتی حس ايمهين آدملرچوقدر . لکن اونلره ويريله جک جوابی
 لسان ازلی ویرمشدر .

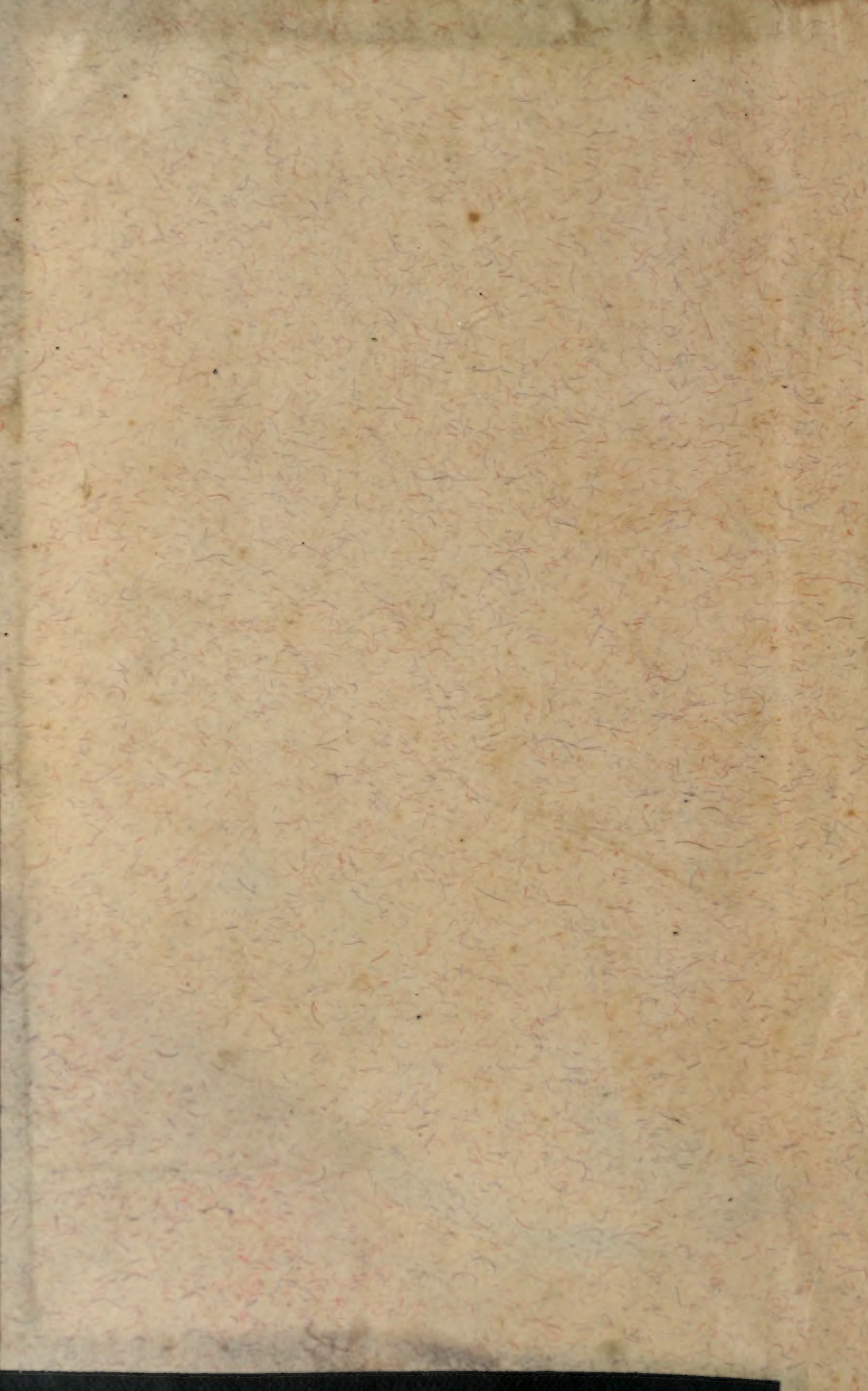
« من كان في هذه اعمى وهو في الآخرة اعمى واضل سبيلا . »

صوك

اخطار : تاريخ اسلامه ذيل اولارق عن قريب « اثبات واجب
 الوجود واثبات نبوت » و « اسلاميتك موانع واسباب ترقيسى »
 نامنده اثرمز نشر ايديله جکدر .

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00364849 0